

STATSMINISTERENS KONTOR

Rapport

Flertallsregjeringens statusrapport

Politisk regnskap Stoltenberg II-regjeringen 2005 – 2012
Høsten 2012

STATSMINISTERENS KONTOR

Rapport

Flertallsregjeringens statusrapport

Politisk regnskap Stoltenberg II-regjeringen 2005 – 2012
Høsten 2012

Denne rapporten inneholder politisk regnskap for Stoltenberg II-regjeringen i perioden 2005-2012. I kapittel 1 er en oversikt over viktige resultater og saker fra 2005, inkludert forslag til statsbudsjett for 2013. I kapittel 2 til 18 er det rapportert hva regjeringen har gjort på konkrete målsettinger i regjeringens politiske plattform. Målsettingene fra plattformen er gjengitt i kursiv. Der det rapporteres på tiltak som ikke er konkretisert i regjeringsplattformen framgår det som tilleggspunkter regjeringen har arbeidet med.

INNHOLD:

VÅR HISTORIE	3
KAPITTEL 1: VIKTIGE RESULTATER OG SAKER SIDEN 2005	4
KAPITTEL 2: INTERNASJONAL POLITIKK	158
KAPITTEL 3: DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN	203
KAPITTEL 4: NÆRINGSPOLITIKK	210
KAPITTEL 5: SAMFERDSEL	232
KAPITTEL 6: FOLKESTYRE, LOKALSAMFUNN OG REGIONALPOLITIKK	248
KAPITTEL 7: ET ARBEIDSLIV MED PASS TIL ALLE	259
KAPITTEL 8: SOSIAL RETTFERDIGHET	273
KAPITTEL 9: HELSE OG OMSORG	280
KAPITTEL 10: BARN, UTDANNING OG FORSKNING	295
KAPITTEL 11: FORNYING OG UTVIKLING AV OFFENTLIG SEKTOR	319
KAPITTEL 12: NORGE SOM MILJØNASJON	325
KAPITTEL 13: ENERGIPOLITIKK	343
KAPITTEL 14: KULTURPOLITIKK	359
KAPITTEL 15: ET INKLUDERENDE NORGE	362
KAPITTEL 16: MER TRYGGHET – MINDRE KRIMINALITET	372
KAPITTEL 17: INNVANDRING OG INTEGRERING	379
KAPITTEL 18: KIRKE-, RELIGIONS- OG LIVSSYNSPOLITIKK	392

*«Sammen skapte våre foreldre
et Norge vi er stolte av.*

*Sammen skal vi skape et Norge
våre barn kan være stolte av.»*

VÅR HISTORIE

Regjeringens mål er å gi mennesker i Norge frihet og trygghet. Frihet til å leve meningsfulle liv. Trygghet for jobb, egen økonomi og solide velferdstjenester.

I syv år har Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet forvaltet folkets tillit. Vi har gjort som vi lovet, forsterket og fornyet den norske modellen, selve grunnmuren i det samfunnet vi alle er glade i og stolte av.

Vi lever i et Europa som preges av økonomisk ustabilitet, sosial uro og høy arbeidsløshet. Mens naboene sliter opplever vi i Norge rekordlav ledighet og nyskaping i næringslivet. Vi står midt oppe i tidenes satsing på vei og bane, og vi fornyer og forenkler offentlig sektor. Foreldre kan sende barna trygt i barnehage, og alle unge får gratis skole. Blir du syk skal du få hjelp, og våre eldre skal få en verdig alderdom.

Slik vil vi ha det i Norge. Det skal være små forskjeller mellom folk. Og vi skal ha tillit til hverandre og fellesskapet.

Nå bretter vi opp ermene for å gjøre et godt land enda bedre.

Utenfra trues vi av økonomisk uro og tilbakeslag. Her hjemme skal vi legge til rette for at vi snart blir en million flere nordmenn, og vi skal rette opp skjevheter i velferdstilbudet og boligmarkedet. Samtidig skal vi gjøre Norge til et foregangsland i miljøpolitikken.

Jobb nummer én er å sikre arbeidsplasser og lokalsamfunn. Vi skal investere i fremtiden – i lærernes kompetanse, forskning og fellesskolen over hele landet. Vi er garantisten for at rikdommen fra olje og gass fortsatt skal komme alle i Norge til gode. Og vi skal legge til rette for at mennesker i hele Norge skal få skape egne virksomheter og utvikle landets rike muligheter.

Valget i 2013 blir et retningsvalg. Vår retning er troen på at et sterkt fellesskap gir individuell frihet til flest.

KAPITTEL 1: VIKTIGE RESULTATER OG SAKER SIDEN 2005

Flertallsregjeringen har i sju år ført en politikk for fellesskap, verdiskaping og rettferdighet. Disse eksemplene viser hvordan vi har sørget for en tydelig kursendring i norsk politikk etter sju år med Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet i regjering. Eksemplene inkluderer også forslag i statsbudsjettet for 2013, og er sortert etter kapitlene i regjeringens politiske plattform 2009-2013.

Kapittel 2: Internasjonal politikk

Ta vare på norske interesser – gjøre en forskjell internasjonalt

1. Regjeringen har gjort nordområdene til et nasjonalt strategisk satsingsområde siden 2005, og har lagt fram en stortingsmelding om nordområdepolitikken høsten 2011.
 - a. Regjeringen har fremforhandlet, undertegnet og ratifisert delelinjeavtale med Russland for Barentshavet og Polhavet. Avtalen trådte i kraft 7. juli 2011.
 - b. Regjeringen har etablert Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning i Tromsø. Framsenteret skal gi ny og fremragende kunnskap, og vil bidra til å gjøre Norge til den beste forvalter av miljøet og naturressursene i nordområdene.
 - c. Regjeringen går i statsbudsjettet for 2013 inn for å anskaffe et nytt isgående forskningsfartøy og foreslår en startbevilgning på 75 mill. kroner for 2013. Fartøyet vil ha hjemmehavn i Tromsø, og vil være svært viktig for polar- og miljøforskningen og ressurskartlegging i nordområdene. Samlet kostnadsramme for fartøyprosjektet er 1,4 mrd. kroner.
 - d. Regjeringen har bevilget 105 mill kr til Forskningsrådet for perioden 2012-2016 som skal gi bidra til kunnskapsutvikling om Russland og nordområdene.
 - e. Regjeringen har inngått en avtale om forenkling av gjensidige reiser for grenseboere med Russland. Avtalen trådte i kraft 29. mai 2012.
 - f. Regjeringen har styrket arbeidet i Arktisk råd, bl.a. gjennom vedtaket om etableringen av et permanent sekretariat i Tromsø i løpet av 2013 og har stimulert til kunnskaps- og næringsutvikling i regionen.
 - g. Det er utviklet et helhetlig informasjonssystem for de norske havområdene – BarentsWatch.
 - h. Regjeringen har videreført nordområdedialoger med en rekke land og institusjoner og opprettet dialog med nye aktører. Regjeringen har iverksatt en ekstrainsats for næringsutvikling på land gjennom bevilgning til rådighet for Nordnorsk Reiseliv AS til profilering og

markedsføring av landsdelen i utlandet, midler til Svalbard Reiseliv AS, Prosjekt reiseliv i nord, Forskningsløft i nord, ARKTEK (utviklingsprosjekt for underleverandører) og støtte til unge entreprenører. Regjeringen har også iverksatt innsats for nærings samarbeid med Russland i nord, gjennom støtte til Barentssekretariatet, NHO og Norsk-russisk-handelskammer. Kartlegging av petroleumsressurser, mineralbasert næringsutvikling, og et nytt teknologibygge ved Universitetet i Tromsø er blant prioriteringene for 2012-budsjettet. Regjeringen har iverksatt tiltak som harmoniserer norsk visumpraksis med finsk praksis i Murmansk.

- i. Totalt vil regjeringen bruke i overkant av 2 milliarder kroner til nordområdetiltak i 2013. Nærværet i nord er styrket.
2. Regjeringen har videreutviklet vårt samarbeid med USA gjennom et styrket politisk samarbeid.
3. Regjeringen har gitt støtte til omforming og tilpasning av NATO til nye utfordringer og behov. Vi har bidratt til økt vektlegging av nedrustning og ikke-spredning som bidrag til alliansens sikkerhet.
4. Regjeringen har bidratt til økt vektlegging av kvinners sikkerhet og deltakelse, som en del av sikkerhetspolitikken i NATO. Regjeringen var en pådriver for opprettelsen av og finansierte nyoppsettelsen av stilling som spesialrepresentant i NATO for kvinner, fred og sikkerhet i 2012.
5. Regjeringen har gjennom Norges deltakelse i ISAF bidratt til opplæring og trening av den afghanske hæren og det afghanske politiet slik at den valgte afghanske regjeringen kan ta ansvaret for sikkerheten i eget land fra 2014. Ansvaret for Faryab-provinsen ble høsten 2012 overført afghanske myndigheter, og norsk soldater vil ikke lenger være fast stasjonert i provinsen. På sivil side har vi bidratt til oppbyggingen av et demokratisk styringssystem, oppbygging av skolevesen, samt landsbygdeutvikling.
6. Regjeringen trakk norske soldater ut av Irak og operasjon Enduring Freedom i Afghanistan. Regjeringens deltakelse i internasjonale operasjoner har alltid vært med FN-mandat.
7. Regjeringen har økt deltakelsen i og støtten til FN-ledede fredsoperasjoner med et sjømilitært bidrag til FN-operasjonen i Libanon (2006/2007) og et militært feltsykehus i FNs operasjon i Tsjad (2009/2010), med observatører til FN-misjonen i Sør-Sudan (2011/2012) og med leder av FNs observatørmisjon i Syria (2012). Vi styrker den norske politiinnsatsen i FN-operasjonene i Sør-Sudan og Haiti, og viderefører støtten til opplæring av afrikansk personell for deltakelse i FN- og AU-ledede operasjoner.

8. Regjeringen har oppdatert norsk FN-politikk gjennom en egen melding til Stortinget: «Norge og FN: Felles framtid, felles løsninger». Fred og sikkerhet er kjernen i FNs arbeid. FNs relevans for Norge, bredden i norsk engasjement og hvordan pågående geopolitiske endringer, nye aktører og stadig mer komplekse utfordringer utfordrer FN og vår rolle gjennomgås. I meldingen går det fram at Norge vil arbeide for reform av sikkerhetsrådet, at man har et mål om å øke bidraget til FN-ledede operasjoner, samt at FNs etablerte normer og standarder for menneskerettigheter bevares og styrkes. Regjeringen prioriterer arbeidet med Sikkerhetsrådets resolusjoner om kvinner, fred og sikkerhet, en styrket innsats i FN for rettferdig fordeling mellom og innenfor land og at FN bidrar til å bekjempe skatteparadis og ulovlig kapitalflyt. Meldingen foreslår kriterier for å vurdere norsk økonomisk støtte til FN-organisasjoner.
9. Regjeringen har bidratt til å styrke det nordiske utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet gjennom konkret oppfølging av Stoltenberg-rapporten. Regjeringen bidro aktivt til den nordiske solidaritetserklæringen, som ble vedtatt av de nordiske utenriksministrene i april 2011. Erklæringen er et tydelig uttrykk for landenes vilje til å fordype det nordiske utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet.
10. Regjeringen har som en oppfølging av målsettingen om å søke nye internasjonale allianser gjennom økt samarbeid med nye fremvoksende stater etablert sikkerhetspolitiske konsultasjoner med Kina, India, Japan, Sør-Korea, Indonesia og Australia. Den primære hensikt har vært å bygge kompetanse om globale maktforskyvninger og hvordan norske sikkerhetsinteresser blir påvirket.
11. Regjeringen har videreført EØS-avtalen og er i ferd med å framforhandle landvise avtaler om nasjonale prioriteringer for Norges EØS-bidrag til økonomisk og sosial utvikling i de nyere EU-landene for perioden 2009-2014. Et utvalg har gjennomgått EØS-avtalen og andre avtaler med EU. Regjeringen vil legge fram en melding til Stortinget om EØS-avtalen og Norges øvrige avtaler med EU høsten 2012.
12. Regjeringen har drevet et aktivt og bredt internasjonalt arbeid for å fremme menneskerettighetene, både i våre bilaterale engasjementer og gjennom FN.
13. Regjeringens strategi for anstendig arbeidsliv ble lansert i 2008. Regjeringen har bidratt til å løfte opp anstendig arbeid på den internasjonale politiske dagsorden i både ILO, IMF, Verdensbanken og i WTO, og til tettere samarbeid mellom institusjonene. Anstendig arbeid er del av den bilaterale dialogen og samarbeidet med en rekke land.
14. Regjeringen har i 2012 formannskapet i Nordisk ministerråd. Tema for formannskapet er velferdsstaten i et nordisk perspektiv. I tillegg er klima og grønn økonomisk vekst sentrale tema for regjeringen i dette arbeidet.

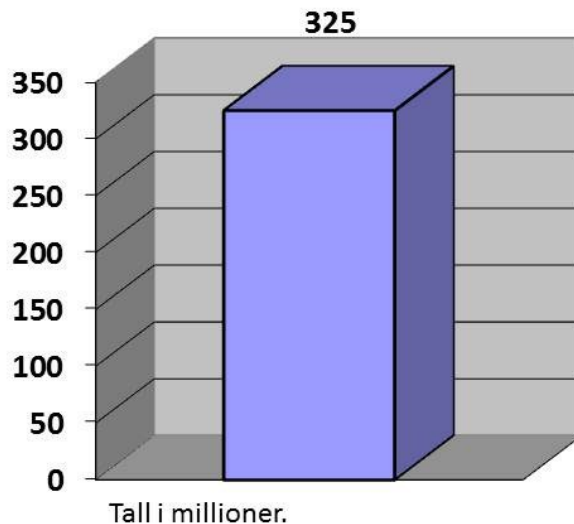
15. Regjeringen har ledet an i forhandlingene om klasevåpenkonvensjonen som trådte i kraft 1. august i 2010. Til nå har 111 stater skrevet under eller tiltrådt avtalen. 75 stater, deriblant Norge, har også ratifisert avtalen. Siste rest av norske klasevåpen ble destruert sommeren 2010. Norge ble i september 2012 valgt til president for det tredje statpartsmøtet til klasevåpenkonvensjonen som fant sted i Oslo.
16. Norge leder giverlandgruppen for de palestinske selvstyremyndighetene som gjør Norge til en viktig aktør for å bidra til en bærekraftig tostatsløsning Norge støtter aktivt opp om reform og demokratiseringsprosessene i Nord-Afrika som følge av de folkelige oppstandene i «den arabiske våren» i 2011. Støtte går gjennom FN og andre multilaterale kanaler, til sivilsamfunnet og ved direkte myndighetskontakt.

Utviklingspolitikk og menneskerettigheter

17. Norge gir 1 prosent av BNI til bistand. Siden 2005 er bistandsbevilgningene økt med over 13 milliarder kroner.
18. Regjeringen styrker arbeidet med rettferdig fordeling i utviklingspolitikken, og har startet arbeidet med en stortingsmelding om dette temaet.
19. Regjeringen har opprettholdt Norges posisjon som en av FNs største bidragsytere. Arbeidet i styrende organer for de av FNs fond og programmer som mottar mest norsk støtte har blitt betydelig styrket. Regjeringen legger vekt på at FN-organisasjonenes evne til effektiv forvaltning og resultatoppnåelse får konsekvenser for det norske bidraget. Det er i forslaget til statsbudsjett for 2013 foretatt en systematisk gjennomgang av organisasjonenes resultatoppnåelse, effektivitet, kontrollmekanismer og reformvilje. Det er også tatt hensyn til organisasjonenes relevans og allerede inngåtte avtaler. Vurderingene har ført til en foreslått omfordeling av midler.
20. Regjeringen satte i 2008 i gang Klima- og skoginitiativet for å bidra til reduserte klimagassutslipp fra avskoging og skogforringelse i utviklingsland. Norge har blitt ledende innen dette området. Bevilgningene foreslås økt til om lag 3 mrd. kroner i 2013 – i tråd med klimaforliket. Initiativet er god klimapolitikk fordi det bidrar til reduserte utslipp fra avskoging og skogforringelse i utviklingsland. Tiltakene er dessuten god utviklingspolitikk fordi de bidrar til bærekraftig utvikling i skoglandene og til at lokalbefolkningens levekår og rettigheter sikres.
21. Regjeringen har lagt fram stortingsmelding om utviklingspolitikk som peker på at bistand bare er en liten del av norsk utviklingspolitikk. Bekjempe klimaendringer, hindre konflikt og stoppe kapitalstrømmer ut av, og stimulere til strømmer inn til utviklingsland er nødvendig for utvikling.

22. Regjeringen har lagt fram stortingsmelding om miljø og utvikling; ”Mot en grønnere utvikling”. Hovedformålet er å se disse politikkområdene i større sammenheng. Fokus er på grønn vekst, fornybar energi, bærekraftig forvaltning av naturressursene, skog og klimatilpasning, inkludert klimatilpasset landbruk. Meldingen følges nå opp med en strategi på matsikkerhet i et klimaperspektiv. Det er også inngått en fireårig samarbeidsavtale med Verdens matvareprogram, noe som gir organisasjonen økt forutsigbarhet i arbeidet med å forebygge kriser.
23. Regjeringen har foretatt en storsatsing på fornybar energi i utviklingsland, og ytterligere økt innsatsen til i overkant av 2 milliarder kroner i forslag til statsbudsjettet for 2013. Programmet Ren energi for utvikling og investeringsselskapet Norfund inngår i denne satsingen. Regjeringen lanserte dessuten høsten 2011 det internasjonale energi-initiativet Energi + og har arbeidet målrettet for å få sette dette ut i livet. Det er blant annet inngått flerårige intensjonsavtaler med Etiopia, Liberia og Kenya.
24. Regjeringen øker bevilgningene til klimatilpasning for fattige land. I statsbudsjettet for 2013 foreslås en økning på i underkant av 200 millioner kroner til matsikkerhet i fattige land fordi de møter utfordringer gjennom klimaendringene.

GAVI: Vaksinerte barn i perioden 2000-2011

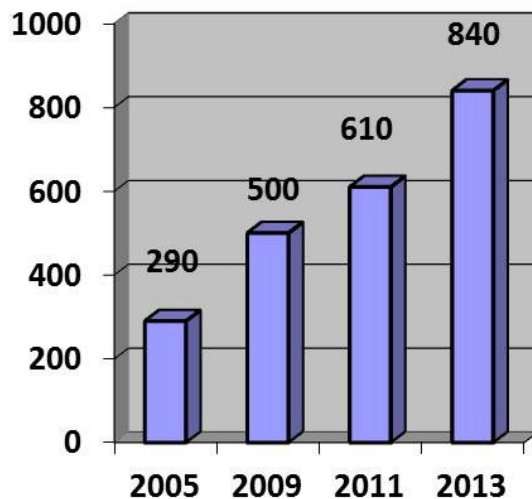

(Kilde: Utenriksdepartementet)

25. Internasjonal innsats for oppfølging av FNs strategi for kvinners og barns helse vil fra 2013 bli styrket og samlet under en storstilt satsning i et partnerskap mellom offentlig og private aktører i både giverland og mottakerland. Regjeringen foreslår i budsjettet for 2013 å øke bevilgningen til arbeidet med FNs helserelevante

tusenårsmål med totalt 650 millioner kroner til Den globale vaksinealliansen (GAVI), oppfølging av FNs kommisjon for innkjøp og distribusjon av livsviktige medisiner, samarbeid med USA om mødrehelseinitiativet «Saving Mothers - Giving Life» og styrket satsning på familieplanlegging. I perioden 2011 – 2013 vil norsk støtte til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria økes.

Norges bidrag til GAVI

Tall i millioner kroner. Inneholder direktebidrag, IFFIm og AMC.

(Kilde: Utenriksdepartementet)

26. Fra 2013 vil Norge gi inntil 150 nye millioner kroner for at jenter og kvinner i fattige land skal få tilgang til prevensjon. Intensjonen er å holde dette nivået fram til 2020. Gjennom et internasjonalt spleiselag bidrar vi til målet om å gi 120 millioner mennesker mulighet til familieplanlegging fram mot 2020.
27. Regjeringen har lagt fram handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i og stortingsmelding om kvinners rettigheter og likestilling i utviklingspolitikken.
28. Regjeringens handlingsplan for implementering av FNs Sikkerhetsråds-resolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet ble lansert 8. mars 2006. Regjeringen lanserte en oppdatert strategisk plan for SR 1325 og de øvrige sikkerhetsråds-resolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet 20. januar 2011. I henhold til den strategiske planen skal det rapporteres årlig på implementeringen.
29. Det har under forhandlinger i internasjonale fora i de siste par årene vært et økende press mot kvinners rettigheter og likestilling fra sosialt svært konservative land og sivilsamfunnsaktører. Dette presset er særlig rettet mot seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR). Det er opprettet et prosjekt for å styrke regjeringens

satsing på SRHR i henhold til politisk ledelses prioriteringer. En styrking av SRHR-arbeidet vil også bidra positivt til andre politisk prioriterte temaområder som mødre og barnehelse, den bredere likestillingsagendaen, samt utviklingssamarbeidet som helhet.

30. Regjeringens stortingsmelding 11 (2011-2012) Global helse i utenriks- og utviklingspolitikken ble lansert 15. februar 2012. Stortingsmeldingen gir klare prioriteringer for norsk global helsepolitikk frem mot 2020 gjennom tre satsningsområder: mobilisere for kvinners og barns rettigheter og helse, redusere sykdomsbyrden med vekt på forebygging og fremme menneskelig sikkerhet gjennom helse. Å mobilisere for kvinners og barns rettigheter og helse, er regjeringens fremste prioritering. FNs tusenårs mål på helse – 3, 4, 5 og 6 – inneholder relevante målsettinger for dette. Herunder har regjeringen et sterkt fokus på forebygging av barne- og mødredødelighet. Som del av denne innsatsen støtter regjeringen aktivt opp om FNs Generalsekretærs strategi "Every Women Every Child" som siden 2010 har arbeidet for å bidra til redusert mødre- og barnedødelighet. Norge har tatt en aktiv rolle i WHO-kommisjonen for resultater og åpenhet som skal bidra til ansvarliggjøring og sørge for god rapportering av dette arbeidet. Statsminister Stoltenberg kunngjorde i 2009 at Norge vil frem til 2020 bidra med tre milliarder kroner til globalt samarbeid for kvinne – og barnehelse. Sammen med Brasil, Frankrike, Indonesia, Senegal, Sør-Afrika og Thailand har regjeringen skapt et initiativ som løfter fram folkehelseperspektiv i internasjonale relasjoner og forhandlinger. I tillegg er norsk innsats forankret ved styreverv i bl.a. WHO (2010 -2013) og UNAIDS (2012 -2013), med egen strategi for styreperioden i WHO og posisjonsnotat for styreperioden i UNAIDS.
31. Utdanning er høyt prioritert i utviklingssamarbeidet. I 2011 var Norge det 6. største giverland til grunnutdanning på verdensbasis. I statsbudsjettet for 2013 foreslår man en bevilgning på omlag 1,6 mrd. kroner til ulike utdanningstiltak. Regjeringen legger opp til at Norge skal ta en mer aktiv rolle internasjonalt for å øke tilgangen til grunnutdanning i konflikt- og katastrofeområder. Dette inkluderer et styrket fokus på kvalitet og likestilling. Jenters utdanning er også prioritert.
32. Norge har startet et nytt program for støtte til forskning og høyere utdanning i fattige land – Norhed. Gjennom direkte støtte og samarbeid med utdanningsinstitusjoner i Norge, bidrar man gjennom utviklingssamarbeidet til økt kompetanse og kvalifisert arbeidskraft i fattige land.
33. Norge har styrket samarbeidet med ILO gjennom programavtaler som støtter innsatsen for anstendige arbeidsvilkår gjennom utviklingssamarbeid. Norge og ILO har inngått en ny flerårig avtale for perioden 2012-2015. Anstendig arbeid er tett knyttet til næringslivets samfunnsansvar og næringsutvikling i utviklingssamarbeidet. Utenriksdepartementet samarbeider blant annet med Initiativ for etisk handel om dette.

34. Regjeringen har lagt fram stortingsmelding om samfunnsansvar i en global økonomi (St. meld.nr. 10 (2008-2009). Høsten 2012 arrangerer Utenriksdepartementet en internasjonal konferanse i Oslo hvor gjennomføring av de internasjonale rammeverkene om samfunnsansvar står sentralt.
35. ”Just Jobs Network” er et nettverk av tenketanker lansert av tidligere utenriksminister Støre, som skal bidra til nytenkning og debatt om jobbfokuserte løsninger på de økonomiske utfordringene verden står overfor. Nettverket støttes økonomisk av Norge og koordineres av Center for American Progress.
36. Norge har hatt en lederrolle på flere områder på menneskerettighetsfeltet i FNs menneskerettighetsråd og i FNs generalforsamling, med særlig fokus på kampen mot dødsstraff, forsvar for menneskerettighetsforkjempere, fremme av næringslivets respekt for menneskerettighetene, kampen mot diskriminering av kvinner, og respekt for menneskerettighetene til seksuelle minoriteter.
37. Norge har deltatt aktivt i å bringe situasjonen i blant annet i Libya og Syria inn for FNs menneskerettighetsråd og i å sikre at respekt for menneskerettighetene står sentralt i håndteringen av disse situasjonene.
38. Regjeringen har økt støtten til menneskerettsforkjempere, blant annet gjennom støtte til fond for lokale menneskerettighetsaktivister.
39. Egne midler har de siste årene blitt satt av for å sikre at utenriksstasjonene i Midtøsten og Nord-Afrika settes i stand til å utvikle nettverk blant viktige endringsaktører og bidra til styrket innsats for menneskerettighetene og for en demokratisk utvikling. Støtte til lokale organisasjoner står sentralt i dette arbeidet. Norge støtter også sterkt opp om arbeidet til bl.a. UN Women og Europarådet for å bidra til rettighetsarbeidet i Nord-Afrika.
40. I 2011 ble det igangsatt et eget prosjekt for tiltak mot forfølgelse, og diskriminering, av minoriteter, der hovedvekten legges på livssynsminoriteters situasjon. Særlig i politisk urolige tider, ser vi at folks generelle usikkerhet og frustrasjon i hverdagen lett kan bli tatt ut på sårbare minoriteter. I dag ser vi dette i Midtøsten, men også i andre regioner, herunder Europa. Politisk dialog, arbeid gjennom FN, OSSE og Europarådet er viktig, men det er også av betydning å bidra til bygging av velfungerende rettsstater blant annet gjennom kompetansebygging på landnivå, både for majoritet og minoriteter. Noe av de midler som bevilges over posten for støtte til menneskerettighetsarbeidet forutsettes benyttet til disse tiltakene.
41. Norge inngikk i 2011 en flerårig samarbeidsavtale med FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), som er en av våre mest sentrale partnere på feltet. Avtalen innebærer løfte om norsk støtte på 180 millioner kroner over en periode på tre år, og vil bidra til økt effektivitet og fleksibilitet i organisasjonens arbeid for å fremme menneskerettighetene.

42. Et viktig skritt videre på veien mot å sikre næringslivets respekt for menneskerettighetene ble tatt i Menneskerettighetsrådet i juni 2011, da nye veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter ble vedtatt ved konsensus. Prinsippene tydeliggjør stater og næringslivets roller når det gjelder å beskytte og respektere menneskerettighetene. Norge ledet dette arbeidet i MR-rådet.
43. Fra høsten 2011 går Norge sammen med vertslandet Spania tungt inn i forberedelsene frem mot Verdenskongressen mot dødsstraff som arrangeres i Madrid i juni 2013. Målet er å sikre at denne og en regional forkonferanse i Rabat, Marokko, i oktober 2012 får størst mulig gjennomslag og politisk oppslutning. Norge har også det siste året vært aktiv i ledertroikaen for støttegruppen til Den internasjonale kommisjonen mot dødsstraff sammen med Sveits og Spania.
44. Helsepersonell er én av fem prioriteter i den norske WHO-strategien, og likeledes prioritert i Meld. St. 11 (2011-2012) Global helse i utenriks og utviklingspolitikken. Norge har aktivt bidratt til at WHO's helseforsamling i 2010 vedtok en global kode for internasjonal rekruttering av helsepersonell. Norge ønsker å fortsette med å være en sterk støttespiller for dette arbeidet og har for perioden 2012 -2013 bevilget midler til helsesystemstyrking.
45. Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om norsk humanitær politikk (St.meld. nr. 40 (2008-2009)). Norge er også en av de sterkeste støttespillerne til Den internasjonale Røde Korskomiteen (ICRC).
46. Norge bevilget 375 millioner kroner til FNs nødhjelpsfond i 2010 og økte tilskuddet til 387 millioner kroner i 2011. Kjernebidraget til FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har også økt og ligger i 2012 på 290 millioner kroner.
47. Norge ledet i 2012 givergruppen til FNs kontor for koordinering av humanitær bistand (OCHA) og bidro til at reformarbeidet i FNs humanitære system har et sterkere fokus på resultater i felt.
48. Norge har tatt initiativ for å styrke beskyttelsen av sivile i krig og konflikt gjennom konferanser i Asia, Latin-Amerika og Afrika om konkrete tiltak for å styrke kunnskapen om og respekten for internasjonal humanitær rett.
49. Regjeringen satte spørsmålet om beskyttelse av mennesker på flukt fra naturkatastrofer på dagsordenen under Nansen konferansen i 2011, og bidrar gjennom etableringen av Nansen-initiativet, i partnerskap med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og Sveits, til en økt erkjennelse av behovet for forebygging av klimarelatert flukt og for beskyttelse av miljøfordrevne.
50. Norge har styrket innsatsen for å bistå land som kommer ut av krig og konflikt med å reformere og utvikle sikkerhetssektoren, for å støtte opp om en rettsstatsbasert

demokratisk samfunnsutvikling. Støtten omfatter bl.a. rundt 100 millioner kroner til politiinnsats i internasjonale fredsoperasjoner. Norge har blant annet sammen med Indonesia og Marokko, økt støtten til FNs arbeid med gjennomgangen av sivile kapasiteter i fredsoperasjoner. Gjennomgangen skal sikre at internasjonale operasjoner i større grad trekker på og bygger lokal og regional kompetanse i sårbare stater.

51. Gjennom Norsk fredsbyggingssenter (Noref) har vi bidratt til å skape arenaer for kompetansebygging om konfliktløsning. Forum for fred og forsoning og Forum for religion og utenrikspolitikk er eksempler på slike.
52. Regjeringen har opprettet et prosjekt for å styrke kunnskapen om religion og utvikling. Prosjektet skal bidra til offentlig debatt om ulike aspekter ved denne problemstillingen gjennom folkemøter.
53. Norge har intensivert innsatsen for å samle og spre både norske og internasjonale erfaringer fra freds- og forsoningsprosesser. Et viktig tiltak er den årlige fredsmeglersamlingen "Oslo Forum".
54. Norges formannskap for giverlandsgruppen til det palestinske området har vært en norsk utenrikspolitisk prioritering gjennom mange år. Innsatsen har bidratt til at arbeidet med å utvikle bærekraftige statsinstitusjoner er i løpet av dette året har nådd sitt mål iht. Verdensbankens krav til bærekraftige institusjoner.
55. Regjeringen har økt støtten til norske og internasjonale frivillige organisasjoner som jobber med fred og konfliktløsning. Etter omveltningene i Midtøsten og Nord-Afrika legges det spesiell vekt på samarbeid med sivilsamfunn i regionen.
56. Regjeringen har økt fokuset på å legge til rette for dialog mellom parter i konflikt. Høsten 2012 innledes forhandlinger mellom den colombianske regjeringen og FARC-geriljaen i Oslo, med Norge og Cuba som tilretteleggere.
57. Menneskerettighetsdialogene med Indonesia, og Vietnam og andre land er videreført. Det bilaterale forholdet til Kina har ført til at menneskerettighetsdialogen har stått i bero de siste årene.
58. Norge støtter forvaltning av jordbruks- og fiskeriressurser for å fremme utvikling, bilateralt, regionalt og multilateralt bl.a. gjennom FNs mat- og jordbruksorganisasjon (FAO).
59. Norge har signert avtale med seks vestafrikanske land om teknisk og finansielt samarbeid knyttet til fastsettelsen av yttergrensen for kontinentalsokkelen. Dette gir landene bedre kontroll over egen utvikling.
60. Regjeringen har bidratt til å bekjempe piratvirksomhet utenfor kysten av Somalia ved deltakelse av norsk fregatt i 2009 og et maritimt overvåkingsfly i 2011.

Regjeringen har videre bidratt til å bygge opp kapasiteter slik at landene i regionen nå straffeforfølger pirater. Soning kan nå foregå i Somalia.

61. Regjeringen har fulgt opp arbeidet med fredsavtalen for Sudan fra 9. januar 2005. Det resulterte i opprettelse av en ny stat, Sør-Sudan 9. juli 2011. Regjeringen fortsetter et betydelig engasjement i begge land.
62. Regjeringen har trappet opp kontakten med de områdene av Somalia som har klart å stabilisere seg, og viderefører støtten til FNs arbeid med å stabilisere Sør- og Sentral-Somalia.
63. Regjeringen har gjennom FNs Bosettingsprogram (UN-Habitat) bidratt til at generalsekretær Ban Ki-moon i januar 2012 lanserte FNs eget ungdomsinitiativ. Dette innebærer at det opprettes en egen stilling som i Spesialrådgiver for ungdom knyttet til generalsekretærens kontor, at det utarbeides en felles og sammenhengende arbeidsplan for alle FN organisasjoner når det gjelder ungdom og at «UN Volunteer» innsatsen opprioriteres.
64. Norge har støttet opp om demokratiseringsprosessen i Myanmar ved å støtte myndighetenes reformagenda parallelt med at dialogen med opposisjonen opprettholdes. Norge opprettet i 2012 diplomatisk nærvær i Yangon.
65. Regjeringen har skjerpet bistandskontrollen og kampen mot korrupsjon, bl.a. gjennom opprettelse av en ny varslingskanal og en egen sentral kontrollenhet som har ansvar for oppfølging av saker og forbedrete systemer for å avdekke økonomisk mislighold.
66. Norge jobber for at utviklingsland skal få mer innvirkning i utviklingsbankene. Verdensbanken har nylig foretatt en overføring av 3 prosent av stemmene i styret til utviklingsland.
67. Norge har inngått elleve bilaterale avtaler om gjeldssletting. I flere saker har Norge slettet mer gjeld enn forhandlingsresultatet i Parisklubben tilsier. Norge er ledende på gjeldspolitisk nybrottsarbeid på temaer som lånegiveransvar og illegitim gjeld. Norge har sammen med FN lansert internasjonale retningslinjer for ansvarlig långivning og låneopptak. Regjeringen har vedtatt å foreta en norsk gjeldsrevisjon og Norge er et foregangsland i debatten om behovet for en ny internasjonal gjeldsslettingsmekanisme. Den norske praksisen hvor gjeldsslette gis i tillegg til ordinær gavebistand er videreført.
68. Norge er blant de mest aktive land som er engasjert i innovativ finansiering, med innsatser på både global helse, mot ulovlig kapitalflyt, og for internasjonal avgift på finanstransaksjoner, med vekt på avgift på valutatransaksjoner.

69. Norge er ledende i arbeidet mot skatteparadisier og ulovlig kapitalflyt og arbeider med flere utviklingsland for å bedre deres skatteadministrasjon med sikte på å styrke kompetansen for skattlegging av internasjonale selskaper og utvinningsvirksomhet. Finansiell åpenhet er sentralt i kampen for å redusere skatteunndragelse, organisert kriminalitet, korrupsjon og finansiering av terrorisme, og vil samtidig bidra til stabilitet i globale finansmarkeder. Engasjementet rundt "Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) har økt kraftig siden etableringen. Etter at Norge lenge har vært eneste OECD-land gjennomfører EITIs åpenhetskriterier kommer nå USA, og muligens Australia med.
70. Norge har som første land ratifisert en ny og mer effektiv Haag-konvensjon om internasjonal innkreving av underholdsbidrag.
71. Regjeringen har lagt frem en Stortingsmelding om norsk innsats for stabilitet og utvikling i Sørøst-Europa, hvor en sentral prioritering er å bidra til økt samarbeid mellom landene på Vest-Balkan og tilnærming mot EU og NATO.

Forsvar og sikkerhet

72. Regjeringen har fullført forutsatt bevilgningsøkning for langtidsplanene for Forsvaret. I tillegg er det blitt bevilget ytterligere midler, samlet om lag 3,6 mrd. kroner i perioden 2009–2012, bl.a. til operasjoner i utlandet, til erstatning for transportflyet som styrtet i Sverige 15. mars 2012, samt til regjeringens veteransatsing.
73. Forsvaret har levert en omfattende effektivisering og innfrir fullt ut kravet om intern ressursfrigjøring gitt i langtidsplanen for perioden 2009–2012. Midlene er blitt omdisponert fortløpende til høyere prioritert virksomhet innenfor forsvarssektoren.
74. Regjeringen har styrket Forsvarets tilstedeværelse og evne til suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse og overvåking i nord. Etableringen av Forsvarets operative hovedkvarter på Reitan ved Bodø bidrar til oppmerksomhet mot og kompetanse knyttet til særlige utfordringer og muligheter i regionen. Sjef for Kystvakten med tilhørende stabsfunksjoner er samlokalisert med en samlet kystvaktledelse i Sortland. Forsvarets aktivitet og kapasitet i nord er økt med; styrket kystvakt, oppgraderte Orionfly, et styrket Sjøforsvar og Hæren plassert med tyngdepunkt i Troms og på indre Østlandet. Videre er hovedbasen for all helikoptervirksomhet i Forsvaret lagt til Bardufoss.
75. Samarbeidet med Russland er styrket. Kontaktene på politisk- og embetsnivå har økt, og Forsvarsministeren er invitert til å besøke Russland i 2013. En militær tiltaksplan med bilateralt militært samarbeid videreutvikles år for år. Øvelse Pomor har siden 2010 ført til økt åpenhet og betydelig mer substans i det militæroperative samarbeidet.

76. Organisasjonsendringer vedtatt i langtidsperioden 2009–2012 er gjennomført i henhold til planlagt tid. Forsvarets operative hovedkvarter er etablert på Reitan ved Bodø. Generalinspektørene for Hæren og Sjøforsvaret er etablert henholdsvis i Indre Troms og Bergen i tilknytning til sine hovedaktivitetsområder. Generalinspektøren for Luftforsvaret med stab er midlertidig lokalisert på Rygge, men vil flytte til Reitan ved Bodø med en tilpasset stab innen utgangen av 2014. Det er besluttet at hele Luftforsvarets øverste ledelse flyttes til Reitan innen utgangen av 2017. Generalinspektøren for Heimevernet med stab har flyttet til Elverum og sjef Kystvakten med stab er flyttet til Sortland. Forsvarets informasjonsinfrastruktur har skiftet navn til Cyberforsvaret og flyttet til Jørstadmoen ved Lillehammer. De regionale støttefunksjonene og lokalt vedlikehold har blitt organisert i forsvarsgrenene og hos største bruker. Forsvarets logistikk og operative støtteelementer er organisert i Forsvarets kompetansesenter for logistikk og operativ støtte og underlagt Hæren. Alliert treningssenter er reorganisert og virksomheten i hovedsak samlet i garnisonen i Porsanger.
77. Hæren har fått en betydelig bemanningsøkning fra 2005 til 2012. I 2005 var det i gjennomsnitt 2 638 årsverk i Hæren og det planlegges et gjennomsnitt på 4 472 årsverk i 2012. Bakgrunn for økningen er tilførsel nye årsverk og interne organisasjonsendringer i Forsvaret. Hæren løser sine oppgaver i Norge samtidig som det leveres store styrkebidrag til operasjoner i utlandet. Sikkerheten til soldatene i utlandet har blitt styrket blant annet ved kjøp av nye pansrede kjøretøyer. Hæren i tiden fremover moderniseres med blant annet nytt artillerisystem, nye og oppgraderte kampvogner og kampluftvern. Hæren er reorganisert rundt Brigade Nord, med hovedtyngdepunkt i indre Troms og på indre Østlandet.
78. Heimevernet har siden 2005 gjennomgått en grunnleggende endring som har gitt et nytt og moderne heimevern. Bevisst satsing på kompetanse, materiell og treningsnivå har gitt god reaksjonsevne og økt operativ evne. Treningsnivået for innsatstyrkene og HV-områdene er i henhold til målsettingene i langtidsplanen for 2009–2012. I 2013 skal minimum 55 prosent av HV-områdene gjennomføre årlig trening.
79. Sjøforsvaret har siden 2005 modernisert fartøystrukturen og fremstår som en av Europas mest kapable og moderne mariner. Innfasingen av nye fregatter og korvetter gir et svært moderne og styrket sjøforsvar med betydelig operativ slagkraft og økt tilstedeværelse i nord.
80. Kystvakten er siden 2005 modernisert ved at eldre innleide fartøyer er erstattet av nye og moderne fartøyer bygget for å løse hele spennet av Kystvaktens oppgaver, herunder økt evne til fiskerioppsyn og miljøberedskap. Med tilførsel av ett fartøy av Reine-klassen fra Heimevernet øker antallet fartøyer i indre kystvakt, og Kystvakten vil fra 2013 disponere 15 fartøyer. Kapasiteten vil ytterligere forbedres gjennom innfasing av nye maritime helikoptre.

81. Luftforsvaret har en oppgradert og moderne organisasjon og struktur, og prioriterer løsning av oppdrag i Nordområdene. Innføring av nye transportfly er i ferd med å ferdigstilles, og erstatningsflyet for den tapte flymaskinen i ulykken på Kebnekaise er mottatt. Nye maritime helikoptre skal innføres både til Kystvakten og Sjøforsvaret, og øvrige flytyper oppgraderes. Luftforsvaret har bidratt med viktig medisinsk helikopter-evakueringskapasitet i Afghanistan, og bidrar med C-130J transportflykapasitet. Kampflybidraget til operasjonen i Libya, demonstrerte at Forsvaret har utviklet en god evne til å reagere meget raskt og levere operative bidrag på internasjonalt toppnivå. Detasjement for NH-90-helikoptre til understøttelse av fregattvåpenet er besluttet lokalisert til Haakonsværn.
82. Norske militære enheter har inngått i EUs innsatsstyrker. Med utgangspunkt i felles interesser, er det naturlig for Norge å samarbeide tett med EU på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området. Norge har siden 2006 hatt en samarbeidsavtale med EUs byrå for militær kapabilitetsutvikling, European Defence Agency (EDA). Gjennom jevnt økende deltakelse i byråets virksomhet har Norge blitt en viktig og anerkjent partner for EDA.
83. Norge har deltatt med ett fartøy i EUs operasjon Atlanta for å beskytte FN-forsyninger og skipstrafikk mot piratvirksomhet i to omganger. Norge deltok høsten 2011 med et maritimt overvåkningsfly i NATOs anti-piratoperasjon Ocean Shield.
84. Det nordiske forsvarssamarbeidet (NORDEFECO) er styrket og har fått økt betydning som virkemiddel for å finne løsninger på Forsvarets utfordringer. Det er utarbeidet årlige handlingsplaner for det militære samarbeidet. Samarbeidet vil fortsatt prioriteres fra regjeringens side. Norge var vertskap for et felles utenriks- og forsvarsministermøte i Bodø i september 2012, der nordområdene og styrket nordisk forsvarssamarbeid ble drøftet.
85. Regjeringen har styrket oppfølging av forsvarets veteraner, både når det gjelder rettigheter, oppfølging og anerkjennelse. Handlingsplanen fra mai 2011 vil også sikre en rekke nye tiltak i tiden som kommer. Planen er fulgt opp med ekstra midler.
86. Kvinneandelen i Forsvaret er økt fra 6,5 prosent kvinner blant befal og vervede ved utgangen av 2005 til 8,6 prosent ved utgangen av 2011.
87. Med bakgrunn i St.meld. nr. 38 (2006-2007) "Forsvaret og industrien – strategiske partnere" har departementet fulgt opp strategien som er lagt for de næringspolitiske aspekter ved Forsvarets anskaffelser. Arbeidet har gitt gode resultater med en relativt sterk økning i eksportinntektene fra forsvarsmateriell siden 2005. Eksporten skjer under et av verdens strengeste eksportkontrollregimer.
88. Luftforsvarets hovedverksted Kjeller (LHK) er omdannet til et statsforetak med navnet Aerospace Industrial Maintenance Norway SF (AIM Norway SF). Tiltaket

legger til rette for industriutvikling og vil kunne være en drivkraft for utviklingen av et bredere kommersielt vedlikeholdsmiljø for sivilt og luftmilitært materiell i Norge. Med omdannelsen til statsforetak, vil AIM Norway SF kunne være med å konkurrere om fremtidige vedlikeholdsoppdrag på luftmilitære fartøy i både inn- og utland.

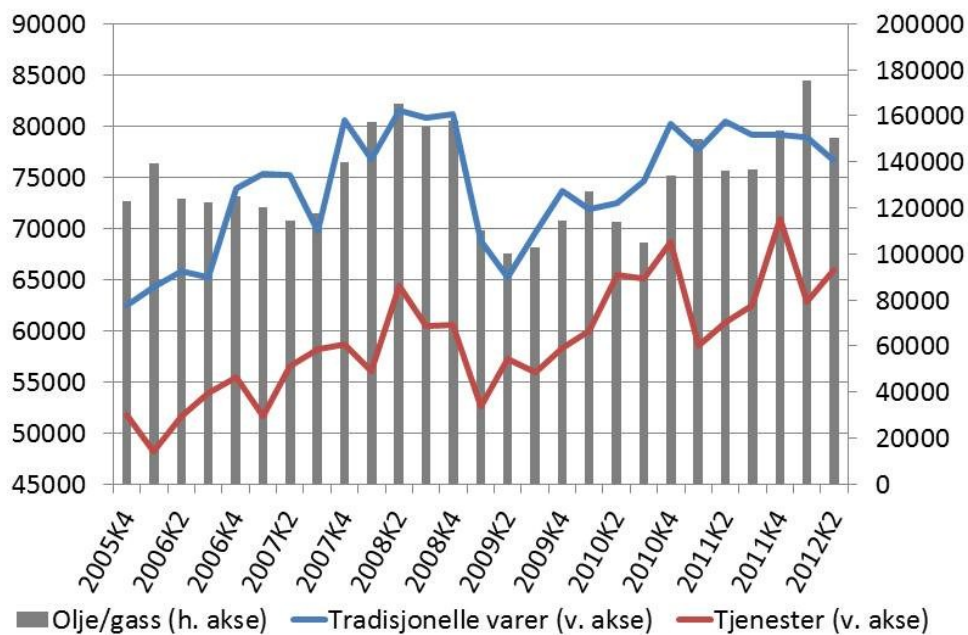
89. Nasjonal sikkerhetsmyndighets (NSM) funksjon som rådgiver for ulike virksomheter med beskyttelsesbehov og beskyttelsesverdige objekter er styrket. NSMs har for 2013 fått en budsjettøkning på 4 mill. kroner for å styrke arbeidet med veiledning om virksomhetenes ansvar for egenbeskyttelsestiltak og objektsikring.
90. I langtidsplanen for forsvarssektoren 2013-2016 foreslår regjeringen å styrke det forebyggende sikkerhetsarbeidet gjennom økte budsjetter til NSM. NSM skal videreutvikles som det sentrale direktorat for beskyttelse av informasjon og infrastruktur av betydning for samfunnskritiske og andre viktige samfunnsfunksjoner.
91. Regjeringen legger opp til en styrking av Norwegian Computer Emergency Response Team (NorCERT) for å bedre evnen til å forebygge trusler og sårbarheter, samt å oppdage og håndtere alvorlige dataangrep. NorCERT videreutvikles som et operativt nasjonalt senter for koordinering og håndtering av trusler og angrep på samfunnskritiske systemer. Våren 2012 flyttet for øvrig NorCERT inn i nye tidsriktige lokaler med moderne teknologiske løsninger.
92. Det ble i 2012 etablert et nasjonalt kompetansesenter i Forsvarsbygg for beskyttelse og sikring av statlig eiendom, bygg og anlegg for å ivareta det økende behovet for samordning og kvalitetskrav til beskyttelse av bygninger og skjermingsverdige objekter.

Handel

93. Regjeringen har gått i bresjen for å utvide nettverket av bilaterale handelsavtaler. Bilaterale handelsavtaler gjennom samarbeidet i EFTA er allerede inngått med Albania, Canada, Egypt, Gulf Cooperation Council (Bahrain, De forente Arabiske Emirater, Kuwait, Oman, Qatar og Saudi-Arabia), Peru, Serbia, Sør-Korea, SACU (tollunionen for det sørlige Afrika bestående av Sør-Afrika, Botswana, Lesotho, Namibia og Swaziland) og Ukraina. EFTA har også undertegnet handelsavtaler med Colombia, Hong Kong, Peru som ennå ikke ratifisert. I tillegg er en for tiden i ferd med land å forhandle frihandelsavtaler med India, Indonesia, Mellom-Amerika, Russland og Vietnam.
94. Regjeringen ivaretar norske interesser innenfor fisk og landbruk i de pågående WTO-forhandlingene.

95. Norge utvidet ordningen med toll- og avgiftsfri markedsadgang for de minst utviklede land til ytterligere 14 lavinntektsland fra 1. januar 2008. For 2013 foreslår Regjeringen enkelte forbedringer for utviklingsland, bl.a. ved at 29 mellominntektsland får økte tollfordeler på en del landbruksvarer og tollfrihet på alle klær og tekstiler.
96. Det er oppnådd enighet i EFTA om å inkludere et kapittel om bærekraftig utvikling med bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter som et utgangspunkt for pågående og fremtidige forhandlinger om handelsavtaler. Bestemmelser basert på EFTAs modellkapittel ble for første gang inkludert i den ferdigforhandlede avtalen med Hong Kong.
97. Det er etablert et samarbeid under Nordisk ministerråd om nedbygging av handelshindringer på byggområdet.

25 prosent eksportvekst

(Kilde: Nærings- og handelsdepartementet)

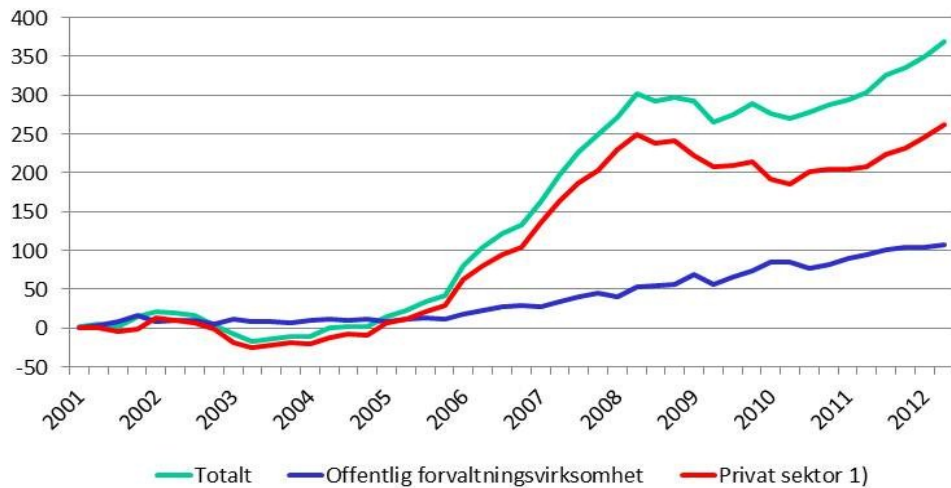
Kapittel 3: Den økonomiske politikken

98. Norge har klart å holde en lav arbeidsledighet gjennom finanskrisen.

Arbeidsledigheten i Norge ligger nå på 3,0 prosent (AKU juli 2012) og det forventes at ledigheten skal holde seg forholdsvis stabil gjennom 2012 og 2013. Dette er klart under gjennomsnittet for de siste 25 årene. Også i internasjonal sammenheng er den norske ledigheten svært lav.

Syssetsetting

Akkumulert vekst (i 1000) fra 4. kv. 2000. Sesongjusterte kvartalstall.

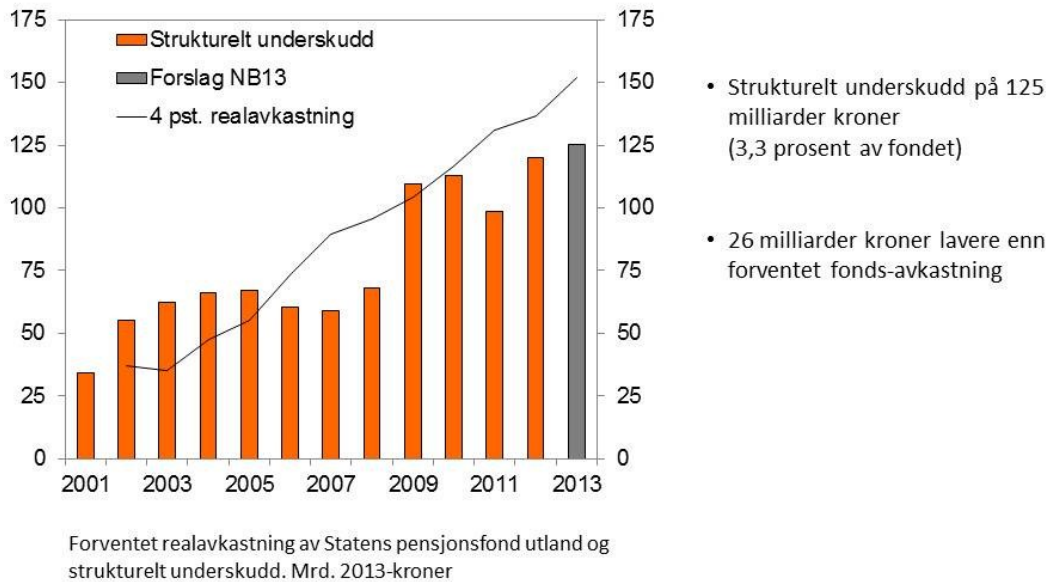

1) Syssetsetting i privat sektor mv. er differansen mellom samlet syssetsetting og syssetsettingen i offentlig forvaltning. Offentlig eide foretak inngår dermed i privat sektor.

(Kilde: Arbeidsdepartementet/SSB, kvartalsvis nasjonalregnskap.)

99. Regjeringen følger handlingsregelen for bruk av oljeinntekter, og dette sikrer en ansvarlig økonomisk politikk.

Nøytralt budsjett for 2013

(Kilde: Finansdepartementet)

100. Ved å reversere skatter og avgifter til 2004-nivå har vi om lag 16 milliarder kroner mer til felles velferd i 2012 sammenlignet med den forrige regjeringens budsjettforslag for 2006.

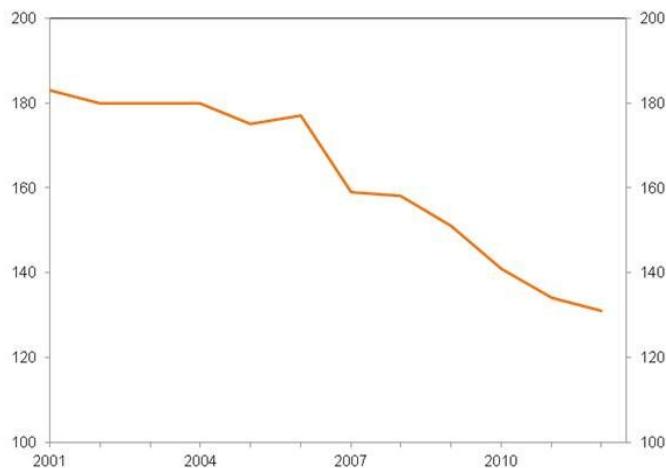
101. Vi har gjort formueskatten mer rettferdig. I 2005 var det om lag 33 pst av skatteyterne i Norge som måtte betale formueskatt. Med forslag til stats-budsjettet for 2013 er det redusert til 16 pst. Det betyr at det nå er ca 500 000 færre som betaler formueskatt enn det var 2005.

102. Andre justeringer i skattesystemet har vært: Tetting av skattehull og økt skatt på aksjeinntekt, lavere innslagspunkt i toppskatten, økt minstefradrag, økt foreldrefradrag, redusert arveavgift, utvidet BSU og tilpasninger av skattesystemet til pensjonsreformen, slik at det skal lønne seg å stå lenger i arbeid.

103. Vi har styrket avgiftene som virkemiddel for å bedre miljøet. Samlet har miljø og energirelaterte avgifter økt med om lag 1,8 milliarder kroner fra 2005 til og med budsjettet for 2013. CO₂-avgiften er økt for innenriks luftfart og fra 2012 ble luftfart omfattet av kvotesystemet. Det er innført CO₂-avgift på innenlands bruk av gass og i budsjettet for 2013 foreslås det å innføre CO₂-avgift på bruk av mineralolje i fiske og fangst i nære farvann. Det er innført NO_x-avgift som for deler av næringslivet ble erstattet med en avtale. Grunnavgiften på mineralolje og veibruksavgiftene på drivstoff har økt. Bilavgiftene er lagt om i mer miljøvennlig retning ved at

engangsavgiften avhenger av CO₂- og NO_x-utslipp og ved at årsavgiften har blitt differensiert etter bilenes miljøegenskaper. Gjennomsnittlige CO₂-utslipp fra førstegangsregistrerte nye personbiler er redusert fra 177 g/km i 2006 til 131 g/km i perioden januar-august 2012.

CO₂-utslipp fra nye personbiler

Utvikling i årlig gjennomsnittlig CO₂-utslipp fra nye personbiler fra 2001 til perioden januar til august 2012. Gram per km.

(Kilde: Finansdepartementet/Opplysningsrådet for veitrafikken)

104. Overprisede gebyrer, som for eksempel passgebyr og tinglysingsgebyr, er redusert med vel 1200 millioner kroner samlet siden 2007. Passgebyret for voksne er redusert fra 990 kroner i 2005 til 450 kroner fra 1. januar 2008. Gebyret for barn ble redusert fra 420 kroner til 270 kroner fra 15. juni 2007. Tinglysingsgebyr på fast eiendom på henholdsvis 1 935 og 1 548 kroner er satt ned til ny, felles sats 1 060 kroner fra 1. januar 2013. I tillegg til reduksjon av overprisede gebyrer har Regjeringen avviklet flere sektoravgifter, samtidig som bruken av henholdsvis gebyr eller sektoravgift er klargjort på andre områder.
105. Fagforeningsfradraget er mer enn doblet fra 1800 til 3 750 kroner. Fradraget foreslås økt ytterligere i 2013, til 3 850 kroner. Fiskerfradraget er hevet fra 80 000 kroner til 150 000 kroner. Jordbruksfradraget er økt, skogfondsordningen er forbedret, det er gitt skattefritak for gevinst ved vern av skog, skatten på gevinst ved tomtsalg fra landbrukseiendommer er redusert, og skattleggingen av hestehold er gjennomgått. Avskrivningssats for husdyrbygg i landbruket er økt og betinget skattefritak for BU-tilskudd innført. Grunnlaget for jordbruksfradraget er utvidet ved å redusere kravet til bruk i egen virksomhet i forbindelse med inntekter fra tjenesteyting med eller utleie av betydelige driftsmidler.
106. Økt frikortgrensa for skoleelever og studenter fra 30 000 kroner til 40 000 kroner.

107. Gjort generasjonsskifter i familiebedrifter enklere ved at arveavgiften kan betales i avdrag. Det ble innført en rentefri avdragsordning for generasjonsskifte i familiebedrifter i 2006. Denne ordningen ble utvidet fra 7 til 12 år i 2009-budsjettet, og størrelsesbegrensningen ble samtidig avvirket, slik at ordningen ikke lenger bare omfatter de minste bedriftene.
108. Regjeringen arbeider stadig med å forbedre merverdiavgiftssystemet. Et godt merverdiavgiftssystem skal være konkurransenøytralt og det er viktig at systemet til enhver tid er utformet slik at det i størst mulig grad omfatter forbruk som kjøpes fra økonomiske aktører. Utvidelsen av avgiftsgrunnlaget i 2010 på enkelte områder innen kultur og idrett innebar en styrking i denne retningen. Det samme gjorde likestillingen av elektroniske tjenester kjøpt fra utlandet med tjenester kjøpt i Norge, som trådte i kraft 1. juli 2011. Et godt merverdiavgiftssystem bør også være enkelt å håndtere. Etter en teknisk revisjon, trådte merverdiavgiftsloven 2009 i kraft 1. januar 2010. Lovverket er betydelig lettere tilgjengelig og vil gjøre etterlevelsen enklere for næringslivet og avgiftsmyndigheter. Den 1. juli 2011 ble det også introdusert en ny og enkel registreringsordning for utenlandske tilbydere som skal kreve opp merverdiavgift på salg av elektroniske tjenester til privatpersoner i Norge. Av andre endringer vises det til økningen i merverdiavgiftssatsen på matvarer til 15 prosent i 2012 og forslaget om å oppheve vei- og banefritaket fra 2013.
109. Regjeringen har fremmet lovendringer for å videreføre og styrke den helhetlige og konsistente norske finansmarksreguleringen, og den har styrket tilsynet med finansmarkedene. Den norske finansmarksreguleringen bidro til at utslagene av den internasjonale finanskrisen ble mildere i Norge enn i mange andre land
110. Regjeringen gjennomførte viktige tiltak for å dempe utslagene av den internasjonale finanskrisen i norske finansmarkeder. Likviditeten i norske banker ble bedret gjennom etableringen av bytteordningen, der bankene midlertidig kunne bytte til seg statsobligasjoner mot obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Gjennom opprettelsen av Statens finansfond satte norske myndigheter bankene bedre i stand til å opprettholde normal utlånsvirksomhet ved å tilby kjernekapital til solide norske banker. Tiltakene skaleres ned i takt med normaliseringen av forholdene i finansmarkedene.
111. Regjeringen arbeider for å videreføre dekningsnivået i den norske innskuddsgarantiordningen på 2 millioner kroner per innskyter per bank. I EU er det forslag om å harmonisere dekningsnivået til 100 000 euro (om lag 800 000 kroner) i alle EU-land. Som følge av regjeringens arbeid, har Europaparlamentet i sitt vedtak ved første gangs behandling av saken tatt inn en bestemmelse som ivaretar Norges ønske om å beholde gjeldende dekningsnivå. Saken er nå til behandling i Rådet. Den norske innskuddsgarantiordningen bidrar til å sikre viktige forbrukerhensyn og til at kundeinnskudd er en god og stabil kilde til finansiering for bankene.

112. Utvidet rapporteringen til Stortinget vedrørende Statens pensjonsfond utland med en årlig melding.
113. Økt aksjeandelen i Statens pensjonsfond utland fra 40 prosent til 60 prosent. Utvidet investeringene gjennom Statens pensjonsfond utland til å omfatte flere markeder og selskaper.
114. Foretatt en bred evaluering av de etiske retningslinjene for Statens pensjonsfond utland.
115. Prioritert arbeidet med å bekjempe konkurransekriminalitet og avdekke og forebygge ulovlig samarbeid ved å gi Konkurransetilsynet ekstra budsjettmidler.
116. Regjeringen la 15. mars 2011 fram en ny handlingsplan mot økonomisk kriminalitet.
117. Intensivert arbeidet mot svart arbeid og skatteunndragelser.

Kapittel 4: Næringspolitikk

118. Regjeringen utarbeidet i 2007 en nasjonal strategi, "Stø kurs", for miljøvennlig vekst i de maritime næringer. Regjeringen har i etterkant styrket betydelig bevilgningene til maritim forskning, utdanning, innovasjon og kompetanse, herunder utstyr og stillinger til maritim utdanning. Det er igangsatt en utredning om et nytt marinteknisk kunnskapssenter i Trondheim – prosjektet Ocean Space Centre. Tiltakene har bidratt til å styrke hele den maritime klyngen, fra verft og utstysrleverandører til skipsfart og maritime tjenester. I forlengelsen av dette leverte næringen i 2010 forslag til en maritim forsknings- og innovasjonsstrategi, kalt Maritim 21 som peker på mål og midler for maritim forskning frem mot 2020.
119. Regjeringen foreslo i revidert nasjonalbudsjett 2010 en omfattende tiltakspakke for norske verft og utstysrleverandører, som ble vedtatt av Stortinget. I påvente av at markedet skulle snu bidro tiltakspakken til å stimulere og realisere lønnsomme prosjekter, legge til rette for omstilling, og sikre og videreutvikle kritisk kompetanse til markedene igjen snur ved norske verft og utstysrleverandører.
120. Etablert en støtteordning for bedrifter i et innkjøpskonsortium for kraft. Ordningen ble videreført i 2012 og foreslås videreført i 2013.
121. Det er etablert en garantiordning for kraftintensiv industris kjøp av kraft med en ramme på 20 milliarder kroner. Rammen ble videreført i 2012 og foreslås videreført i 2013.

122. Bevilget 150 millioner kroner i næringsfond som følge av at Vefsnavassdraget inkluderes i Verneplanen for vassdrag.
123. Det er lagt frem to nasjonale strategier for reiselivsnæringen: "Verdifulle opplevelser" (2007) og "Destinasjon Norge" (2012). Bevilgningene til reiseliv i statsbudsjettet er nær tredoblet siden 2005 til om lag 283 millioner kroner i 2013.
124. Det er nå etablert et system for stjernemerking av overnattingsbedrifter i Norge.
125. Lagt fram og fått vedtatt ny minerallov i 2009 (Ot.prp. nr. 43 (2008-2009)). Loven trådte i kraft 1. januar 2010. Med dette har Norge fått et moderne lovverk tilpasset en næring for fremtiden.
126. Satset på norsk romvirksomhet. Foreslått og gjennomført deltakelse for nærmere 300 millioner euro i europeiske romprogrammer gjennom den europeiske romorganisasjonen ESA og EU. Skutt opp Norges første maritime overvåkingssatellitt, AISSat-1, som gir bedre overvåking av skipstrafikken i norske havområder, særlig i nordområdene. Bevilget 34 mill. kroner til oppgradering av bygningsmassen og økt forskningsaktivitet på Andøya Rakettskytefelt. Norge har inngått avtaler med EU om deltakelse i utbyggingen av satellittnavigasjonsprogrammet Galileo og den innledende driftsfasen av jordobservasjonsprogrammet Global Monitoring for Environment and Security (GMES).
127. Regjeringen innførte 1. mai 2010 krav om at personer født 1. januar 1980 eller senere og som skal føre fritidsbåt med lengde over 8 meter eller som har motor med effekt mer enn 25 HK, må ha båtførerbevis. Samtidig ble det innført sanksjoner overfor personer som begår grove brudd på regelverket til sjøs.
128. Regjeringen la i 2006 frem en lov om skipssikkerhet (skipssikkerhetsloven) (Ot.prp. 87 (2005-2006) som ble vedtatt av Stortinget i 2007. Med dette har Norge fått et moderne regelverk som styrker sikkerheten til sjøs og arbeidsmiljøet om bord, samt gir et bedre vern av det marine miljø.
129. Som et ledd i arbeidet med å styrke sjøfolks arbeids- og levevilkår internasjonalt og nasjonalt var Norge en aktiv pådriver i vedtakelsen av ILOs rammekonvensjon Maritim Labour Convention (MLC) i 2006, og den første europeiske stat som ratifiserte konvensjonen i 2009. Denne trer i kraft i 2013. Regjeringen la i den forbindelse frem et lovforslag som ble vedtatt av Stortinget samme år (trer i kraft samtidig med konvensjonen), som bl.a. gjør rederier solidarisk ansvarlig for arbeidsgivers økonomiske forpliktelser overfor sjømannen.
130. Som et tiltak for å beskytte norske skip og sjøfolk mot piratvirksomhet utenfor Somalia, vedtok regjeringen i juni 2011 regler som regulerer utvelgelse og bruk av private bevæpnede vakter.

131. For at Norge fortsatt skal fremstå som et konkurransedyktig vertsland for kvalitetsskipsfart, besluttet Regjeringen at Skipsregistrene og Sjøfartsdirektoratet skulle slås sammen til en samlet sjøfartsadministrasjon fra 1. januar 2012. Hensikten med sammenslåingen er blant annet å gi en mer helhetlig sjøfartsadministrasjon og bidra til økt profilering av Norge som maritimt vertsland.
132. Rammen for GIEKs alminnelige garantiordning er økt fra 40 milliarder i 2005 til 135 milliarder kroner i 2013. Rammen for GIEKs U-landsordning er økt fra 1,5 milliarder kroner til 3,15 milliarder kroner. Byggelånsgarantiordningen ble opprettet i 2005 med en ramme på 2,5 milliarder kroner. Rammen er i dag på 5 milliarder kroner.
133. Regjeringen har opprettet det 100 prosent statlig eide Eksportkreditt Norge AS som forestår lån til finansiering av norsk eksport. Derved opprettholder regjeringen et stabilt og godt finansieringstilbud for norske eksportører. Det er viktig i en tid som er preget av uro i finansmarkedene.
134. For å styrke forskning i næringslivet er det etablert en ny ordning – nærings-PhD. Ordningen ble etablert i 2008 og er et formalisert samarbeid mellom bedrifter og høyere utdanningsinstitusjoner om å utdanne doktorander.
135. Regjeringen la i 2008 fram den første stortingsmeldinga om innovasjon, St.meld. nr. 7 (2008-2009) Et nyskapende og bærekraftig Norge.
136. Regjeringen la fram ny Handlingsplan for entreprenørskap i utdanningen 1. september 2009. Det er igangsatt følgeforskning med prosjektperiode fra 2010-2014, hvor Regjeringens satsing på entreprenørskap i utdanningen evalueres.
137. Regjeringen la i 2008 fram «Handlingsplan for mer entreprenørskap blant kvinner». Bakgrunnen for planen er at kvinner er underrepresentert blant entreprenører i Norge. For å stimulere til mer entreprenørskap blant kvinner har regjeringen initiert en egen pris for kvinnelige gründere.
138. For å bygge opp kunnskap om entreprenørskap i Norge lanserte regjeringen i 2009 forskningsprogrammet «Mer entreprenørskap». Programmet vil gå over fire år fra 2010 og den samlede bevilgningen er på 16 millioner kroner. Hensikten er å få økt kunnskap om omfanget av, vilkår for og resultater av entreprenørskap i Norge.
139. Programmet for kommersialisering av forskningsresultater – FORNY – ble evaluert i 2009. På bakgrunn av evalueringen og anbefaling fra Norges Forskningsråd, igangsatte regjeringen et revidert og forbedret FORNY-program, ”FORNY 2020”, med virkning fra 1. januar 2011.
140. Norge har tiltrådt Den europeiske patentorganisasjonen (EPC).

141. Regjeringen har lagt fram en ny lov om Patentstyret og opprettet en egen Klagenemnd for industrielle rettigheter.
142. Regjeringens la våren 2011 fram en nasjonal strategi for miljøteknologi – Næringsutvikling og grønn vekst. Strategien skal bidra til å legge til rette for nasjonal verdiskaping og næringsutvikling og til å nå fastsatte miljømål. Videre skal den bidra til en bred styrking av miljøteknologikompetansen og en styrket koordinering av virkemiddelapparatet.
143. Regjeringen bevilget i 2010 140 millioner kroner til en ny miljøteknologiordning under Innovasjon Norge. Målgruppen for ordningen er bedrifter i Norge med prosjekter som inkluderer pilot- og demonstrasjonsanlegg innen miljøteknologi. I 2013 foreslås det om lag 260 millioner kroner til miljøteknologi gjennom Innovasjon Norges ordning. I tillegg gis det midler fra programmet til spisset satsing innen havvind over Olje- og energidepartementets budsjett og til miljøvennlige transportformer over Samferdselsdepartementets budsjett.
144. Norge deltar i EU-programmet for konkurranseevne og innovasjon (CIP) med formål å styrke innovasjon og konkurransekraft, spesielt i små og mellomstore bedrifter.
145. Finansuroen gjorde det vanskelig å få finansiering for selv de beste entreprenørskapsprosjektene. Den landsdekkende etablerer-stipendordningen ble innført og bidro med 150 millioner kroner i 2009 og 50 millioner kroner i 2010 for å sikre at gode prosjekter kunne gjennomføres i en periode hvor tilgangen til kapital var knapp.
146. Regjeringen la i 2006 fram en næringsrettet designpakke ”Design og verdiskaping – regjeringens satsing på næringsrettet design (2006-2009)”. Tilskuddet til Norsk Designråd foreslås til 38 millioner kroner i 2013. Dette er en styrking av satsingen og inkluderer en videreføring av Designdrevet innovasjonsprogram på om lag samme nivå som tidligere år.
147. Opprettet Investinor, som datterselskap av Innovasjon Norge, med innskuddskapital på 2,2 milliarder kroner. Selskapet åpnet formelt sin investeringsvirksomhet i 2009. I statsbudsjettet for 2012 ble Investinor tilført ytterligere 1,5 milliarder kroner for å sikre at selskapet også fremover kan bidra til fremvekst av nye, internasjonalt konkurransedyktige bedrifter. Investinor har også fått et mer fleksibelt investeringsmandat, jf. omtale i Meld. St. 22 (2011-2012)
148. Bevilget 500 millioner kroner til statlig deltakelse i to av inntil seks nye landsdekkende såkornfond i revidert nasjonalbudsjett 2012.
149. Fylkeskommunene overtok fra staten 1. januar 2010 til sammen 49 prosent av eierskapet i Innovasjon Norge, som en del av forvaltningsreformen.

150. En betydelig satsing på Innovasjon Norge og SIVA i 2006 som ble videreført og styrket i perioden 2007-2010 for å bedre kapitaltilgangen til norske bedrifter. Regjeringen har styrket bevilgningene til tilskudd, samt tapsfond til innovasjonslån og garantier gjennom Innovasjon Norge.
151. I saldert statsbudsjett for 2009 ble ordninger under Innovasjon Norge styrket. I regjeringens tiltakspakker knyttet til finansuroen ble ordninger under Innovasjon Norge økt med ytterligere 652 millioner kroner for 2009 sammenlignet med saldert budsjett for 2009. I tillegg ble rammen for lavrisikolån økt med 2 milliarder kroner til 3,5 milliarder kroner og rammen for landsdekkende innovasjonslån økt med 1,1 milliarder kroner til 1,4 milliarder kroner. Rammen for ordinære garantier er økt med i alt 130 millioner kroner til 170 millioner kroner. I 2010 ble satsingen på næringsutvikling, innovasjon og internasjonalisering videreført fra saldert budsjett 2009 med en samlet bevilgning på om lag 3 milliarder kroner (f.eks. låne- og garantiordninger).
152. Bidratt til at Innovasjon Norge og Sametinget i februar 2009 inngikk en samarbeidsavtale om næringsutvikling i samiske områder med sikte på å styrke utvekslingen av kunnskap om samisk kultur og næringsutvikling, samt få fram gode prosjekter som vil styrke verdiskapningen i næringslivet i samiske områder.
153. Regjeringen la i 2012 fram stortingsmeldingen om Innovasjon Norge og SIVA, Meld nr. 22 (2011-2012) Verktøy for vekst – om Innovasjon Norge og SIVA SF. Dette var blant annet en oppfølging av to gjennomførte evalueringer av Innovasjon Norge og SIVA.
154. Som oppfølging av Meld. St. 22 (2011-2012) Verktøy for vekst – om Innovasjon Norge og SIVA SF foreslår Regjeringen å styrke Innovasjon Norges internasjonaliseringsarbeid med 8 mill. kroner i 2013. Midlene skal brukes til tiltak for å styrke arbeidet med å gi råd og bistand til små og mellomstore bedrifter med internasjonale vekstambisjoner. Selskapet skal både styrke sin egen kompetanse når det gjelder internasjonale markedsmuligheter, og styrke samarbeidet med andre aktører, blant annet utenriksstjenestens utestasjoner og Norges forskningsråd. Innovasjon Norge skal styrke sin tilstedeværelse i nye vekstmarkeder, for eksempel i Asia og Afrika, og vil i 2013 foreta en fullstendig gjennomgang av sin internasjonale tilstedeværelse. Det etableres også et strategisk råd for internasjonal tilstedeværelse med representanter fra næringsliv og samarbeidsaktører.
155. Regjeringen presenterte i revidert nasjonalbudsjett 2012 en tiltakspakke på 100 millioner kroner til treforedlingsindustrien. Hensikten er å øke forsknings- og utviklingsaktiviteten i treforedlingsindustrien og bedre industriens råstofftilgang. Tiltakene fordeles mellom Innovasjon Norge, SIVA, Norges forskningsråd og Landbruks- og matdepartementet.

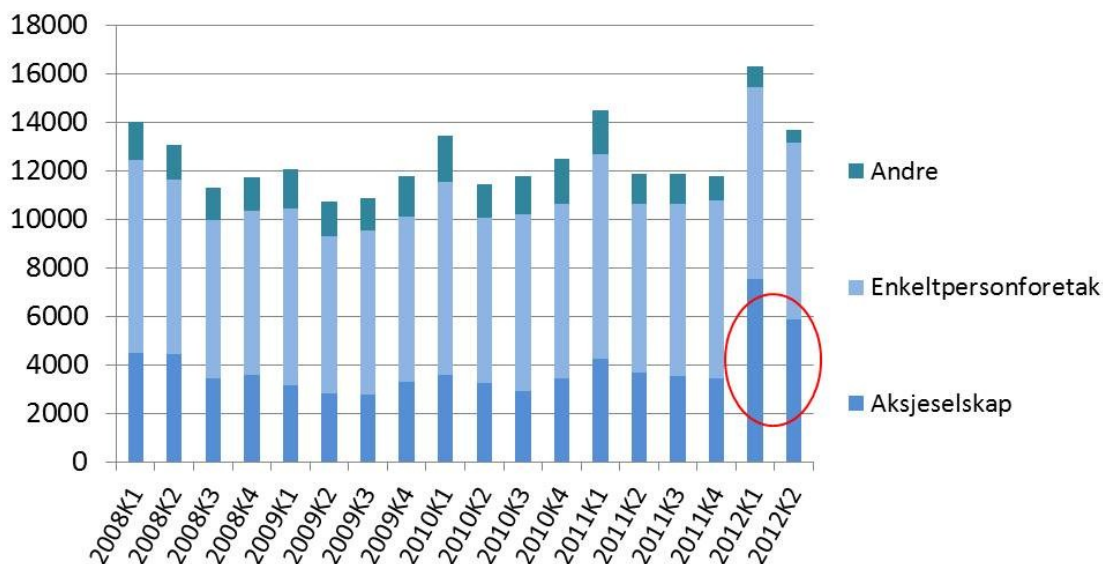
156. Foreslått nye regler i bustadsoppføringslova som skjerper garantireglene og regulerer avtaler om videresalg av kontraktsposisjoner til boliger i boligprosjekter før ferdigstillelse. Reglene ble vedtatt av Stortinget.

157. Regjeringen har satt et konkret forenklingsmål. Innen utgangen av 2015 skal bedriftenes kostnader med å følge opp myndighetspålagte rapporteringskrav og reguleringer reduseres med 10 milliarder kroner. Regjeringen har oppfordret bedrifter og næringslivsorganisasjoner til å komme med konkrete innspill til forenklingstiltak på nettstedet enklereregler.no. Nettstedet skal brukes aktivt i forenklingarbeidet. Regjeringen har allerede gjennomført merkbare forenklinger for næringslivet:

158. Revisjonsplikten er fjernet for små aksjeselskaper som har driftsinntekter på under 5 millioner kroner, en balansesum på under 20 millioner kroner og gjennomsnittlig antall ansatte som ikke utfører mer enn 10 årsverk. Endringen gjelder fra og med regnskapsåret 2011. Små selskaper kan heretter velge om de vil revidere sine regnskaper.

159. Fra februar 2011 ble det åpnet for forenklet signering av elektroniske meldinger til Enhetsregistret og Foretaksregisteret. Forenklingen innebærer at bare en meldepliktig behøver å signere meldingen, framfor samtlige meldepliktige, og selskapet kan videre peke ut en person til å signere på vegne av selskapet (for eksempel en revisor eller regnskapsfører).

349 000 nye foretak

(Kilde: Nærings- og handelsdepartementet)

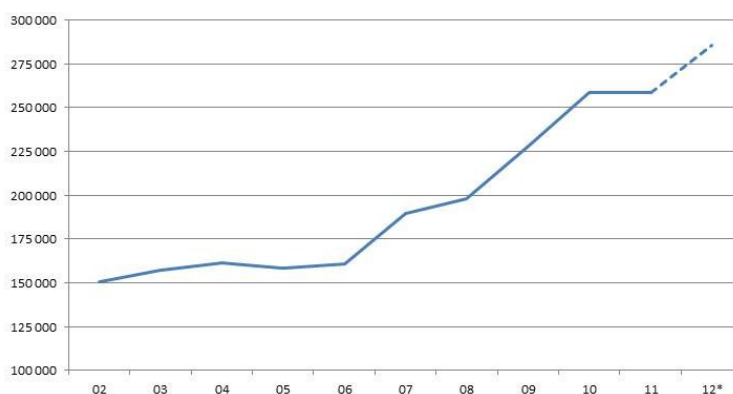
160. Regjeringens lovforslag fra 2011 om å senke aksjekapitalkravet fra 100 000 kroner til 30 000 kroner trådte i kraft 1. januar 2012. Formålet med endringen er å gjøre det enklere og mer attraktivt å etablere aksjeselskap og å stimulere til økt nyskaping.
161. Regjeringen gjennomfører et omfattende arbeid med å videreutvikle Altinn – næringslivets dør til offentlige tjenester (Altinn II). Målet er at elektroniske tjenester over tid fullt ut skal erstatte papir i kommunikasjonen mellom næringslivet og offentlig sektor.
162. Regjeringen la 11. mai 2012 fram 107 L Endringer i bokføringsloven, verdipapirhandelloven, eiendomsmeglingsloven m.m. Proposisjonen inneholder en rekke endringer som vil forenkle hverdagen for bedriftene. Regjeringen foreslår blant annet forenklinger i bokføringsregelverket og lempinger i prospektplikten etter verdipapirhandelloven
163. Som en oppfølging av St.meld. 10 – Oppdatering av forvaltningsplanene for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, vil regjeringen i 2012 sette av 30 millioner kroner til kunnskapsutvikling om virkninger av økt satsing på verdiskaping av Nordland og Troms. Midlene vil bli fordelt til aktiviteter i regi av Nærings- og handelsdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Miljøverndepartementet.
164. Det er oppnevnt et utvalg for næringsutvikling på Sørlandet. Utvalget skal utrede hvordan Sørlandet kan videreutvikle næringslivet slik at verdiskaping og sysselsettingen kan bli enda sterkere i hele regionen. Utvalgets arbeid skal være ferdig innen sommeren 2013.
165. Regjeringen har våren 2011 foreslått en ny lov om næringsberedskap for Stortinget. Loven skal sikre tilgangen til varer og tjenester ved kriser, og bygger på et nært samarbeid mellom myndighetene og næringslivet. Den nye loven erstatter forsyningsloven av 1956.
166. Regjeringen vil etablere en ordning for kompensasjon av CO₂-innslaget i kraftprisen. Den nye ordningen skal forvaltes av Klima- og forurensingsdirektoratet (Klif).
167. Iverksatt ny plan- og bygningslov (byggesaksdelen) med tilhørende forskrifter 1. juli 2010, jf. Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (byggesaksdelen).
168. Gjennomført Byggekostnadsprogrammet, et 5-årig samarbeidsprogram med i bygge-, anleggs- og eiendomsnæringen for å redusere byggekostnadene og øke produktiviteten i næringen.

169. Regjeringen la i juni 2012 fram den første stortingsmeldingen om bygningspolitikk, Meld. St. 28 (2011–2012) *Gode bygg for eit betre samfunn – ein framtidsretta bygningspolitikk*.
170. Kommunal- og regionaldepartementet vil i 2013 følge opp forslag til forbedringer og særlig forenklinger av byggeprosessen som er presentert i bygningsmeldingen, jf. Meld. St. 28 (2011–2012). Forenkling av plan- og bygningsregelverk skal sørge for redusert tidsbruk og kostnader, en smidigere og mer effektiv byggeprosess.
171. Regjeringen etablerer i 2013 et bredt samarbeid med byggenæringen om kompetanseutvikling – Bygg21. Programmet vil forankres i Kommunal- og regionaldepartementet.

En variert landbruks- og matproduksjon over hele landet

172. Regjeringen la i desember 2011 fram en stortingsmelding om landbruks- og matpolitikken, Meld. St. 9 (2011–2012).
173. Som en oppfølging av Meld. St. 9 har regjeringen iverksatt flere tiltak for en mer regionalt tilpasset landbruks- og matpolitikk. Det blir overført mer midler under jordbruksavtalen til regionalt forvaltningsnivå og det er nedsatt en arbeidsgruppe knyttet til distriktsprofil.
174. Jordbruksoppkjørene har gitt grunnlag for et inntektsløft på om lag 75 prosent (vel 120 000 kroner) per årsverk fra 2006 til 2012, med prognosegrunnlaget fra forhandlingene i 2012. Dette er høyere enn gjennomsnittet for andre grupper, og det største inntektsløftet siden opptrappingen på 1970-tallet.

Inntektsutvikling i jordbruket

Inntektsutvikling i følge normalisert regnskap.
Kroner per årsverk, inkl. verdi av jordbruksfradraget.

(Kilde: Landbruk- og matdepartementet)

175. Regjeringen har bedret investeringsmulighetene i jordbruket gjennom endringer i skattereglene for avskrivinger, økte investeringstilskudd og ved å innføre tilskudd til grøfting. Investeringsvirkemidlene gis økt prioritet innenfor jordbruksavtalen, og vil bli en del av det nyopprettede Regionale bygdeutviklingsprogrammet fra 2013, jf. Meld. St. 9 (2011-2012).
176. Som et ledd i en områderettet innsats er det videre fra 2012 avsatt 3 mill. kr. årlig over 3 år til en satsing på arktisk landbruk.
177. For å sikre et velfungerende importvern som fortsatt gir mulighet for å føre en nasjonal landbrukspolitikk, er det gjennomført overgang til prosenttoll for viktige varer innenfor melke-, storfe-, og sauekjøttproduksjonene.
178. Landbruksforhandlingene med EU om handel med landbruksvarer er slutført i samsvar med våre nasjonale prioriteringer og våre prioriteringer i WTO.
179. Ny lov om dyrevelferd er vedtatt av Stortinget og trådte i kraft 1. januar 2010.
180. Det er etablert en fast innsatsgruppe (matsmittekomiteen) for oppklaring av matbårne utbrudd av smittsomme sykdommer.
181. Gjennom regjeringens e-sporingsprosjekt utvikles elektroniske løsninger for sporing i matkjeden. Kjernefunksjonaliteten til sporingsløsningen ble ferdigstilt i juni 2011.
182. Avgiftene i matforvaltningen ble fjernet med virkning fra 1. januar 2012. Dette har gitt en avgiftslette på mer enn 600 millioner kroner og bidrar til å styrke hele verdikjeden for mat.
183. Endringer i reglene i odelsloven, konsesjonsloven og jordloven trådte i kraft 1.7.2009. Endringene innebærer en betydelig modernisering av lovverket. Som oppfølging av forvaltningsreformen ble fylkeslandbruksstyrene lagt ned fra samme dato og oppgavene overført til fylkeskommunene og fylkesmannen.
184. Regjeringen har hevet den øvre rammen for tillegg for boverdi ved prisvurderingen knyttet til konsesjonsbehandling av landbrukseiendommer med bolighus fra 500.000 kroner til 1,5 millioner kroner. Grensen for når prisvurderingen for bebygde konsesjonspliktige landbrukseiendommer skal unnlates er hevet fra 750.000 kroner til 1,5 millioner kroner. Endringene legger til rette for at flere eiendommer kan komme på salg og bidra til å styrke bosettingen i distriktene.
185. Det ble i 2006 iverksatt et nytt Trebasert innovasjonsprogram. Hovedmålet for programmet er økt bruk av tre og økt lønnsomhet i hele verdikjeden. En evaluering av programmet fra 2011 viser at programmet bidrar til å oppfylle målet om økt bruk av tre, og at programmets arbeidsmetoder er viktige for å nå målet. I flere

stortingsmeldinger og andre dokumenter har regjeringen ut fra miljømessige, ressursmessige og sysselsettingsmessige forhold tatt til orde for å øke bruken av tre i varige konstruksjoner. Ett eksempel på oppfølging av dette er at Statsbygg i 2012 utreder bruken av tre i offentlige bygg for at det offentlige skal gå foran som et forbilde for ny utnyttelse av tre.

186. Forskrift om seter og tilleggsjord m.m. i statsallmenning ble endret i 2009. Endringene innebærer en modernisering av forskriften og legger til rette for en tidsmessig bruk av ressursene i statsallmenningene
187. Regjeringen har jf. Meld. St.9 (2011-2012) ambisjoner om å videreutvikle Norge til en matnasjon. Større matmangfold er en viktig del av denne strategien. Gjennom jordbruksavtalen er opprettet et utviklingsprogram for lokalmat som skal bidra til utviklingen på området. Det er videre etablert utviklingsprogram for Grønt reiseliv. Fra 2013 vil disse satsingene integreres i et felles Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv.
188. Det ble i 2008 iverksatt et 5-årig program for støtte til satsing på innlandsfiske over jordbruksavtalen. Programmet ble evaluert av Østlandsforskning i 2012. I forbindelse med jordbruksforhandlingene i 2012 ble det lagt opp til at programmet fra 2013 skal være en del av Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv, som ligger i Innovasjon Norge.
189. Det ble i 2007 iverksatt et eget utviklingsprogram for Grønt reiseliv over jordbruksavtalen. Videre er det satt i gang et 3-årig prosjekt for å fremme Grønt reiseliv langs de nasjonale turistveiene.
190. Regjeringen ved LMD og KRD la våren 2012 fram en nasjonal strategi for Inn på Tunet. Det er fra 2012 etablert eget kvalitetssikringssystem og godkjenningsordning for Inn på Tunet. Regjeringen igangsatte i 2010 et treårig prosjekt for å styrke kommunenes arbeid med grønne velferdstjenester gjennom Inn på tunet.
191. Statskog SF gjorde i desember 2010 et stort skogkjøp ved kjøp av Orklas skogeiendom, til sammen 1,1 millioner dekar, og sikret med dette nasjonal forvaltning av viktige skogressurser. Oppkjøpet innebærer at Statskog SF styrket sin strategiske posisjon innen skogbruk, jakt og friluftsliv. Oppkjøpet muliggjør samtidig salg av spredte skogteiger foretaket eier fra før, og det vil bli gjennomført to salgsrunder av slike skogeiendommer per år fram til 2017. Samlet sett er salget av skog fra Statskog det største statlige skogsalget i nyere tid. Dette vil effektivisere skogsdriften og gi kommuner, allmenninger og private skogeiere muligheten til å kjøpe, og dermed utvikle, sine eiendommer og sikre eierskap til eiendommer lokalt.
192. Norge var i juni 2011 vertskap for en europeisk skogministerkonferanse (Forest Europe), der 46 europeiske land ble enige om å starte forhandlinger om en rettslig

bindende europeisk skogavtale. Landene ble i tillegg enige om nye mål og visjoner for det europeiske skogsamarbeidet. Konferansen var et gjennombrudd i utviklingen av internasjonalt samarbeid om bærekraftig skogbruk.

193. Norge arrangerte i 2010, sammen med bl.a. Nederland, FAO og Verdensbanken den første internasjonale ministerkonferansen om landbruk, matsikkerhet og klimaendring i Haag i Nederland. Konferansen resulterte i et veikart for klimasmart matproduksjon. Forhandlingene om en rettslig bindende skogavtale er kommet i gang, og Norge er ett av ti land som utgjør styret for forhandlingsprosessen.
194. Det er pekt ut 22 utvalgte kulturlandskap i jordbruket, og områdene er sikret en særskilt forvaltning for å ta vare på store kulturpåvirkede miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljø.
195. Fra 2005 til 2011 er bevilgningen til skogbruk og bioenergi over jordbruksavtalen og statsbudsjettet økt med 113 millioner kroner. Det er åpnet for at kommunene igjen kan gi støtte til skogplanting.
196. Det er innført skjerpet kontroll og håndhevelse av foryngelsesbestemmelsene i skogloven. Kontrollen i 2010 har i følge Statens landbruksforvaltning (SLF) bidratt til økt planteaktivitet i 2011.
197. Gjennom ekstraordinære tiltak knyttet til finanskrisen, ble det satt av midler til en tiltakspakke på 70 millioner kroner til skog- og tresektoren, bioenergitiltak og økt satsing på trebruk, samt 50 millioner kroner til tiltak som holder driftsapparatet i gang i skogbruket. Tilskuddsordningen for uttak av skogflis som ble opprettet er videreført og har bidratt til en tidobling av produksjonen av flis som tilsvarer en energimengde på ca. 700 GWh.
198. I revidert nasjonalbudsjett 2012 ble det gjennom tiltakspakken for treforedlingsindustrien bevilget 50 millioner kroner over Landbruks- og matdepartementets budsjett til infrastrukturtiltak. Av disse ekstra midlene skal 25 millioner kroner gå til utbygging av kai- og tømmerterminaler, 10 millioner kroner til taubanedrift og 10 millioner kroner til opprusting av eksisterende skogsbilveier. Videre er det avsatt 5 million kroner til forskning og utvikling for å styrke aktiviteten i skogbruket.
199. I statsbudsjettet for 2007 ble skogfondsordningen styrket, ved å utvide de formål skogfond kan brukes til og ved å øke skattefordelen. Det er åpnet for at skogfondsmidler kan brukes til bioenergiformål.
200. Regjeringen la i 2009 fram en egen stortingsmelding om landbruk, mat, energi og klima St.meld. nr. 39 (2008-2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen.

201. Det er iverksatt tiltak for å styrke utnyttningen av skogen i kyststrøk. Fra 2008 er det hvert år avsatt 10 millioner kroner over jordbruksavtalen til tiltak som skal bidra til økt aktivitet i kystskogbruket.
202. Forvaltningen av genetiske ressurser er blitt styrket med vedtakelsen av havressurslova og naturmangfoldloven. Norge signerte 11.mai 2011 Nagoya-protokollen til Konvensjonen om biologisk mangfold, om genressurser. Genressursforvaltningen innen sektorene planter, husdyr og skogtrær er nå samlet i Norsk genressurscenter.
203. Svalbard globale frøhvelv ble åpnet 26. februar 2008. Dette er et viktig sikringstiltak for å ta vare på det biologiske mangfoldet i landbruket og spesielt matvekster av stor verdi for den globale matvaresikkerheten.
204. Regjeringen har bidratt til å etablere et eget internasjonalt fond for å finansiere planteforedling i utviklingsland.
205. Regjeringen har foreslått fremtidig samlokalisering av Norges Veterinærhøgskole og Veterinærinstituttet med Universitetet på Ås.
206. Regjeringen har fremmet forslag til ny reindriftslov, som trådte i kraft 1. juli 2007.
207. Regjeringen har økt bevilgningen til forskning og utvikling på området med 121 millioner kroner i perioden 2005-2013. En stor andel av midlene har gått til forskning på fornybar energi, jf. Klimaforliket. Den samlede forsknings- og utviklingsaktiviteten er i 2013 økt med 16,4 mill. kroner. Satsinga retter seg mot å øke matproduksjonen, tilpasse produksjonen til et endra klima og øke konkurranseevnen i næringsmiddelindustrien. Regjeringa viderefører forskningssatsinga på fornybar energi og klima på om lag samme nivå. Økningen følger opp de forskningspolitiske prioriteringene i Meld. 9 (2011-2012) Landbruks- og matpolitikken – Velkommen til bords.

Fiskeri og havbrukspolitikk

208. Etablerte i 2005 Marint verdiskapingsprogram.
209. La i 2007 frem en nasjonal strategi for utvikling av fiskerinæringa for å bedre utnytte vårt fortrinn med tilgang på ferskt råstoff av høy kvalitet (ferskfiskstrategien). Alle tiltak er iverksatt. Eksporten av norsk sjømat har økt med 67 prosent fra 2005 til 2011 (fra 32 til 53,4 milliarder kroner).
210. Regjeringens nasjonale strategi for marin sektor – alfa og omega ble lagt frem våren 2009.

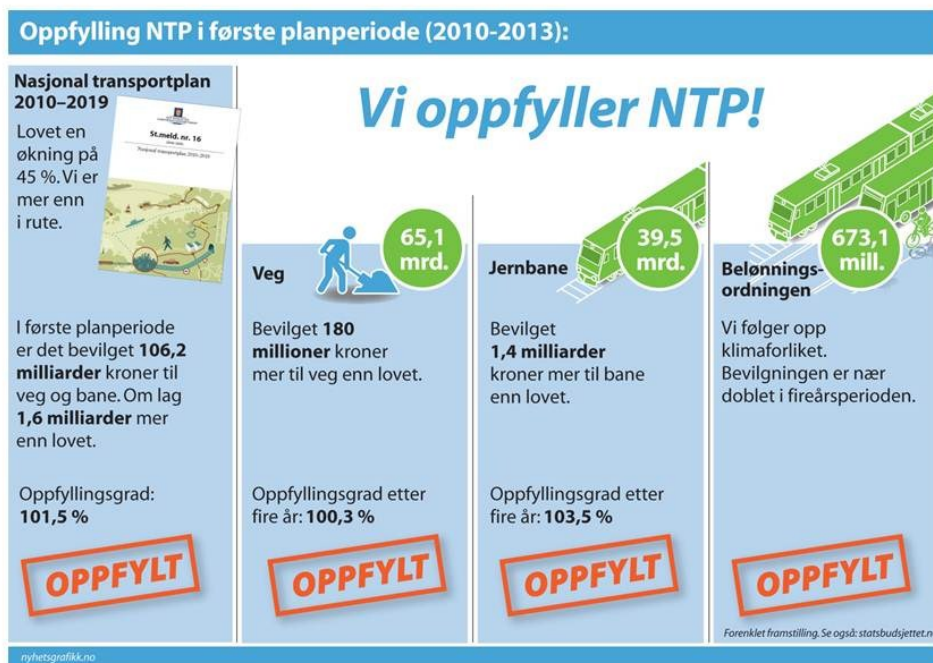
211. I budsjettet for 2008 ble det bevilget 2,2 milliarder kroner til opprettelse av et nytt statlig investeringsselskap - Investinor AS - hvorav 500 millioner kroner ble forbeholdt investeringer i marint næringsliv.
212. Etablert et senter for forskning på fangstbasert akvakultur. Formålet er å sikre tilgang på fersk fisk av god kvalitet gjennom hele året.
213. Norges sjømatråd har sammen med sjømatnæringen utarbeidet norske standarder knyttet opp til beskyttede varemerker for norsk fersk torsk, saltet torsk, norsk kveite, skrei, ishavsørøye og fjordørret.
214. Innført krav om merking av fangst- eller slaktedato på fersk fisk som omsettes i Norge, for å sikre god kvalitet på fersk fisk til forbrukerne.
215. I 2006 reiste Norge sak mot EU i WTOs tvisteløsningsorgan og i 2008 ble EUs antidumpingtiltak rettet mot norsk laks og ørret opphevet.
216. Norge og Canada har bedt WTO om å opprette et tvisteløsningspanel for å avgjøre om EUs forbud mot omsetning av selprodukter er i strid med WTO-regelverket.
217. Det amerikanske handelsdepartementet opphevet straffetollen på fersk hel laks 24. januar 2012. En omfattende innsats fra norsk side bar dermed frukter.
218. Som en konsekvens av EUs utvidelse er det forhandlet fram bedret markedsadgang til EU for makrell, sild og reker.
219. Etablerte i 2008 prosjektet "Sett sjøbein" for å øke rekrutteringen og styrke kompetansen i marin sektor.
220. Opprettet et utvalg i 2009, som fikk i mandat å fremme forslag til en ny og overordnet arealstruktur, samt legge til rette for sameksistens mellom de ulike aktørene som benytter kystsonen. Utvalget la fram sin rapport i februar 2011. Spørsmålet om havbruksnæringens framtidige arealstruktur vil bli drøftet i regjeringens sjømatmelding som legges fram tidlig i 2013.
221. Bevilgningene til forskning og innovasjon over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett har økt med 414 millioner kroner i perioden 2005 til 2013, en vekst på 20 prosent.
222. Etablerte Nofima i 2008, som er et næringsrettet forskningskonsern som driver forskning og utvikling for akvakulturnæringen, fiskerinæringen og matindustrien.
223. La i 2009 fram strategien - Marin bioprospektering en kilde til ny og bærekraftig verdiskaping.

224. Økt bevilgningene til Marbank for å styrke den som nasjonal marin biobank.
225. For å styrke polar- og miljøforskningen og ressurskartleggingen i nordområdene, foreslår regjeringen at det bygges et nytt isgående forskningsfartøy. Samlet kostnadsramme for fartøyprosjektet er 1,4 milliarder kroner, og det foreslås en startbevilgning på 75 millioner kroner i budsjettet for 2013.
226. Bevilgningene til forskning på lakselus er doblet de siste årene. Siden 2006 er det bevilget mer enn 160 millioner kroner til dette over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett.
227. Videreført MAREANO-programmet som driver systematisk kartlegging av havbunnen. Så langt har MAREANO kartlagt 89 700 km² med hensyn til geologi, biologi og miljøkjemi, mens det er dybdemålt 76 000 km².
228. Torskeavlsprogrammet er videreført.
229. Lagt frem en strategi for en konkurransedyktig norsk havbruksnæring (2007).
230. Lagt frem en strategi for en miljømessig bærekraftig oppdrettsnæring (2009). 29 av 31 tiltak i strategien er igangsatt, flere er slutført.
231. Satt i verk en rekke tiltak for å øke kunnskapsgrunnlaget om effekten av og redusere problemene med lakselus og rømming.
232. Det er satt tak på hvor mange fisk som kan være i én merd.
233. Forskriftsfestet at det ikke skal tillates torskeoppdrett i gyteområder for vill torsk.
234. Tildelt 69 nye tillatelser for oppdrett av laks, ørret og regnbueørret (2009 og 2010). Blant annet ble mindre aktører som drev videreforedling prioritert i tildelingen. Deler av vederlaget for de nye konsesjonene ble tildelt fylkeskommunene (195 millioner kroner).
235. Lakse- og ørretoppdrettere i Finnmark og Troms har fått anledning til å utvide kapasiteten i sine akvakulturtillatelser med 5 prosent i 2011.
236. Regjeringen la 21. desember 2007 fram Ot.prp. nr. 20 (2007-2008) Om lov om forvaltning av villevande marine ressursar (havressurslova). Loven trådte i kraft 1. januar 2009.
237. I tråd med prinsippet i den nye havressursloven gjelder utkastforbudet/ilandføringsplikten nå for all fisk som fanges i norske farvann, med unntak av levedyktig fisk fanget i strid med regelverket.

238. Det ble etter et norsk initiativ i november 2009 vedtatt et utkastforbud i Den nordøstatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC).
239. Økt innsats fra norske og russiske myndigheter har gjort at det ulovlige, uregulerte og urapporterte fisket av torsk er redusert fra over 100.000 tonn til at det verken i 2009, 2010 eller 2011 er avdekket noe ulovlig overfiske av torsk og hyse.
240. Ressurskontrollen og arbeidet for bekjempelse av det ulovlige fisket er styrket både internasjonalt i Den nordøst-atlantiske fiskerikommisjon (NEAFC) og den nordvestatlantiske fiskeriforvaltningen (NAFO) og nasjonalt gjennom økte ressurser til Kystvakten til kontroll i Barentshavet, økte bevilgninger til Fiskeridirektoratet og opprettelsen av Fiskeriforvaltningens analysenettverk (FFA). FFA skal sikre et tettere samarbeid mellom ulike etater og bidra med oppdaterte, tverrsektorielle analyser innenfor saksområdet ulovlig, uregulert og urapportert fiske.
241. Fra 2011 er det innført obligatorisk elektronisk rapportering for norske fiskefartøy over 15 meter.
242. Høsten 2009 ble det internasjonal enighet om en bindende global avtale for havnestatskontroll i fiskeriene. Norge ratifiserte avtalen i april 2011.
243. FNs mat- og landbruksorganisasjon (FAO) har etter norsk initiativ utarbeidet og vedtatt internasjonale retningslinjer for å redusere bifangst og utkast i fiskeriene.
244. FAO har med betydelig norsk bidrag utarbeidet og vedtatt internasjonale retningslinjer for sertifisering av akvakultur.
245. Det er innført nasjonale reguleringstiltak for å bygge opp og styrke enkelte fiskebestander, herunder en strengere kysttorskforvaltning.
246. Regjeringen la i desember 2007 frem en egen stortingsmelding om forvaltning av kongekrabbe.
247. Regjeringen har etablert en bifangstordning for å styrke tilgangen på ferskt råstoff til fiskeindustrien på høsten. Ordningen har blitt forbedret hvert år siden 2008, og omfatter i 2012 nærmere 20 000 tonn torsk.
248. Regjeringen la 19. juni 2009 frem en melding til Stortinget om norsk sjøpattedyrpolitikk.

Kapittel 5: Samferdsel

249. Fulgte som første regjering opp de økonomiske planrammene for Nasjonal transportplan (NTP) både for veg og jernbane, både i enkelte år og planperioden 2006-2009 som helhet. Det betyr at regjeringen i løpet av fireårsperioden totalt sett brukte nesten 11 milliarder kroner mer enn det Bondevik II-regjeringen foreslo i sitt forslag til NTP for denne perioden.
250. Regjeringen har lagt frem en nasjonal transportplan for perioden 2010-2019 som er 100 milliarder kroner (2009-kroner) mer ambisiøs, en økning på 45 prosent sammenliknet med avløst nasjonal transportplan for perioden 2006-2015. Gjennom opptrapping av bevilgningene i 2010, 2011, 2012 og med forslaget om ytterligere økning i 2013 vil regjeringen også følge opp de økonomiske rammene i planen for den første fireårsperioden 2010-2013.

(Kilde: Samferdselsdepartementet)

Veger¹

¹ Det såkalte vegfritaket i merverdiavgiftsloven oppheves fra 2013. Fritaket, som ble innført i 1972, var begrunnet i forhold som ikke lenger har gyldighet. Oppheving av fritaket innebærer betydelige administrative besparelser. Opphevingen øker merverdiavgiftsbelastningen for Statens vegvesen og med tilsvarende økning i statens avgiftsinntekter. Merbelastningen for Statens vegvesen kompenseres gjennom økte bevilgninger. For at sammenlikningene i de følgende punktene skal være reelle er alle tall som gjelder 2013, eksklusive kompensasjon for merverdiavgift.

251. Korrigert for at 2/3 av riksvegnettet ble overført til fylkeskommunene fra 1. januar 2010, har bevilgningene til veg reelt økt med om lag 8,9 milliarder kroner (om lag 53,6 prosent, justert for prisvekst i perioden) i perioden 2005-2013. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2013 å bevilge 17,8 milliarder kroner til vegformål. Det er en økning på om lag 1,6 milliarder kroner fra året før.
252. For 2013 foreslår regjeringen å bevilge om lag 5,9 milliarder kroner til drift og vedlikehold av riksvegnettet. Dette er en økning på 600 millioner kroner, eller 11,9 prosent i forhold til saldert budsjett for 2012. I hovedsak videreføres driftsstandardene, men med noe økt standard i vinterdriften. Aktivitetsnivået innen vedlikehold i 2013 forutsettes å bli om lag som i 2012. Det er satt av om lag 870 millioner kroner til vedlikehold av vegdekker og vegfundament i 2013, som er på samme nivå som for 2012.
253. Til samlede riksveginvesteringer foreslås det 7,9 milliarder kroner i 2013. Dette er en økning på 781 millioner kroner eller 10,9 prosent i forhold til saldert budsjett 2012.
254. For budsjettåret 2010 ble det etablert en ordning hvor fylkeskommunene kan få refundert sine kapitalkostnader knyttet til investeringer i vegnettet. Ordningen kompenserer slike utgifter for en årlig investeringsramme på 2 milliarder kroner. Det foreslås en rentekompensasjon på 140 millioner kroner i 2013 for å dekke rentekostnadene på lån som ble tatt opp i 2010, 2011 og 2012, og tilsvarende ordning i 2013.
255. Fylkene fikk for budsjettåret 2010 en økning i rammeoverføringen på 1 milliard kroner i direkte tilknytning til overføringen av betydelige deler av det tidligere statlige vegnettet.
256. Det foreslås bevilget 819,3 millioner kroner til rassikringstiltak på riksvegnettet i 2013. Dette er en økning på 282,4 millioner kroner eller 52,6 prosent i forhold til saldert budsjett for 2012. I tillegg foreslås det bevilget 550,8 millioner kroner som tilskudd til rassikringstiltak på fylkesvegnettet for 2013.
257. 25 prosent vekst i vedlikeholdsbudsjettet til Statens vegvesen fra 2006 til 2007. Dette representerte et trendbrudd. Satsingen på asfalt ble videreført fra 2007 til 2008. I statsbudsjettet for 2009 ble asfalt økt med 570 millioner kroner eller om lag 68 prosent fra 2008. Samlede midler til asfalt i 2009 gjorde at etterslepet på dette området ble redusert. I perioden 2006-2009 økte Stoltenberg II-regjeringen midler til asfalt med til sammen 1365 millioner kroner sammenlignet med forslaget til Bondevik II-regjeringen i St.prp. nr. 1 (2005-2006).
258. I 2010 ble 39 km riksveg åpnet for trafikk. 13 km firefelts riksveg ble åpnet for trafikk. 47 km med midtrekkverk ble satt opp på to- og trefelts riksveger. Videre ble det i 2010 åpnet 2 km kollektivfelt langs riksveg. I 2011 ble 41 km nye

riksvegstreknings åpnet for trafikk, av dette 19 kilometer firefelts veg. 31 km med midtrekkverk ble satt opp på to- og trefelts riksveger. Det ble bygd 1,6 km nye kollektivfelt langs riksveg i 2011.

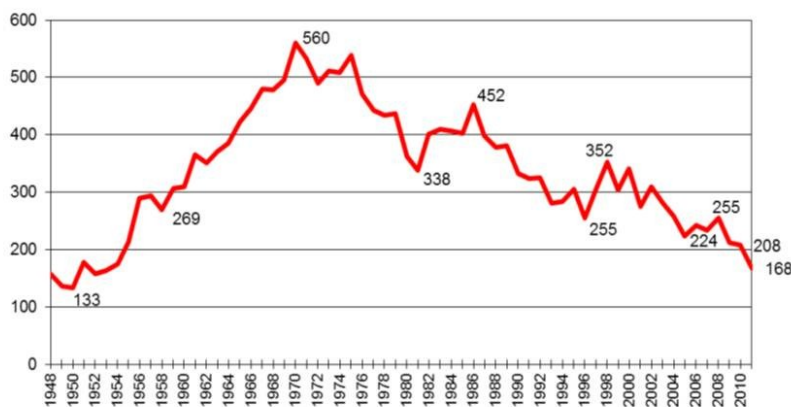
259. I 2010 ble det brukt 650 millioner kroner til dekkelegging, noe som ga 955 km asfalt på riksveg og 29 km på gang- og sykkelveg langs riksveg. Til vedlikehold av vegdekker og vegfundament ble det i 2011 benyttet om lag 870 millioner kroner. Om lag 1 140 km, inkludert gang- og sykkelveger, fikk nytt asfaltdekke. I budsjettproposisjonen er det oppgitt at det blir lagt 600-800 km asfalt i 2012. Statens vegvesen har nå en prognose på 900 km for 2012.

260. I 2010 ble det utbedret 9 rasutsatte punkter. I 2011 ble 9 rasutsatte punkter/strekninger utbedret.

261. I 2010 ble 40 km tilrettelagt for gående og syklende langs riksveg. I 2011 ble 37 km veg tilrettelagt for gående og syklende gjennom etablering av gang- og sykkelveger og sykkelfelt.

262. Det har vært en økt satsing på trafikksikkerhet, blant annet gjennom en egen trafikksikkerhetspakke i 2009 med investeringer i infrastruktur, drift og vedlikehold og trafikant- og kjøretøyrettede tiltak, og ny Nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet på veg 2010-2013. Den langsiktige trenden viser ulykkesnedgang for antall drepte og hardt skadde. I 2011 omkom 168 personer i vegtrafikkulykker og antall hardt skadde var 679, det vil si 40 færre drepte enn året før. Foreløpige tall fra SSB viser også at det er 31 færre drepte for første halvår 2012 enn gjennomsnittlig antall trafikkdrepte i tiårsperioden 2002-2011. Offisielle tall fra SSB er det laveste tallet på 58 år, samtidig som trafikkveksten har vært stor. Trafikksikkerhetsarbeid er høyt prioritert i NTP-perioden 2010-2019.

Drepte i trafikken, 1948-2011

(Kilde: Samferdselsdepartementet)

263. Fartsgrensekriteriene utenfor tettbygd strøk ble revidert i 2011. Dette har ført til at en rekke høytrafikkerte veger uten midtrekkverk eller forsterket midtoppmerking har fått redusert fartsgrense fra 80 km/t til 70 km/t. I tillegg ble det stilt strengere krav til at veger uten midtrekkverk skal kunne ha fartsgrense 90 km/t.
264. Automatisk trafikk kontroll over strekninger (streknings-ATK) måler gjennomsnittsfart mellom to punkter på strekningen. Streknings-ATK ble innført som en permanent kontrollordning i 2011 og er nå installert på 11 strekninger. Ytterligere tre strekninger ventes ferdigstilt i 2012 og det arbeides med sikte på å installere streknings-ATK på opp mot 10 nye strekninger i 2013.
265. I desember 2010 ble det vedtatt endringer i vegtrafikkloven med formål å skape bedre samsvar mellom reglene om alkoholpåvirket kjøring og regulering av kjøring under påvirkning av andre rusmidler. Ny lov og forskriftsordning, med blant annet faste lave grenser for 20 stoff og straffeutmålingsgrenser for 13 av disse stoffene, ble iverksatt 1.februar 2012. Med dette er Norge det første landet i verden som tar i bruk straffeutmålingsgrenser for andre stoff enn alkohol i vegtrafikkloven. Samtidig ble det også innført særregulering for førere som har førerrett på prøve. Uerfarne førere vil kunne tape føreretten i inntil ett år i de tilfeller hvor det foreligger lavpåvirkning.

Jernbane

266. Bevilgningene til Jernbaneverket har reelt økt med om lag 5,5 milliarder kroner (94 prosent, justert for prisvekst i perioden) i perioden 2005-2012. Drift og vedlikehold har økt med ca 34 prosent og investeringer i linjen med formidable 218 prosent. Til jernbaneformål foreslår regjeringen å bevilge til sammen 14,4 milliarder kroner for 2013 som er en økning med om lag 1,8 milliarder kroner eller 14,6 prosent i forhold til saldert budsjett for 2012. Av dette utgjør bevilgningen til Jernbaneverket samlet 11 372,7 millioner kroner som er en økning på 1 424,5 millioner kroner eller 14,3 prosent sammenlignet med saldert budsjett 2012. Regjeringens budsjettforslag for 2013 innebærer at den totale planrammen til jernbanen i NTP 2010-2013 blir overoppfylt med en oppfølgingsgrad på 103,5 prosent. For å bedre driftsstabiliteten i togtrafikken er det for årene 2010, 2011, 2012 og medregnet budsjettforslaget for 2013 bevilget ca. 2,0 milliarder kroner mer til drift og vedlikehold enn det planrammen i NTP 2010-2013 skulle tilsi. Dette innebærer en oppfølgingsgrad på 110,5 prosent samlet for de fire første årene i planperioden 2010-2019 Den store satsingen på drift- og vedlikehold sammen med sammen med gjennomføringen av Oslo-prosjektet som bevilges over investeringsbudsjettet begynner nå å gi positive resultater ved det i første halvår 2012 er registrert en betydelig forbedring i punktlighet og regularitet togtrafikken sammenlignet med foregående år. Det mest positive er for nærtrafikken rundt Oslo som har hatt en punktlighet på 90 prosent i samsvar med fastsatte mål.

267. Samferdselsdepartementet inngikk i januar 2012 en ny trafikkavtale med NSB for perioden 2012-2017. for en samlet ramme på totalt 15,5 mrd. kr. Bedret togforbindelsene mellom hovedstedene i Skandinavia (Stockholm) gjennom avtale med svenske myndigheter om koordinert kjøp av togtenester mellom Oslo og Karlstad/Stockholm (og overenskomster om avtaler på Ofotbanen og Meråkerbanen). Det er fremforhandlet nye avtaler med svenske SJ om å opprettholde et togtilbud mellom Oslo og Stockholm. Det er i samarbeid med det svenske Trafikkverket forhandlet fram en ny avtale med SJ Norrlandståg om å opprettholde persontogtilbudet mellom Narvik via Kiruna og Stockholm. Staten v/Samferdselsdepartementet har overtatt ansvaret for lokaltogtrafikken på Bratsbergbanen fra Telemark fylkeskommune for å sikre fortsatt togdrift i en prøveperiode på 4 år.

268. Bestilt 50 nye togsett av type Flirt som vil leveres i årene framover. De første togsettene ble satt i trafikk i mai 2012. Det pågår nå planlegging og utbygging av en rekke større og mindre infrastrukturtiltak i form av nye vendespor og parkeringsspor med sikte på innføring av ny grunnrutemodell for Østlandsområdet i form av økt togtilbud med sikte på innføring fra desember 2014. Fram til og med 2012 er det bevilget totalt 848 millioner kroner til planlegging og bygging av nødvendige infrastrukturtiltak. I 2013-budsjettet foreslås det bevilget ytterligere 938 millioner kroner til dette prosjektet. Nødvendige infrastrukturtiltak må samordnes med innfasingen av nytt togmateriell og fastsatt tidspunkt for innføringen av ny grunnrutemodell på Østlandet. De første forbedringene i rutetilbudet kommer i forbindelse med ruteendringene i desember 2012 som er første fase av ny grunnrutemodell. I denne fasen skal det kjøres fem avganger i timen mellom Asker og Lillestrøm som stopper på de største knutepunktstasjonene. Kongsvingerbanen vil få avganger hver time på strekningen Asker-Oslo-Kongsvinger og nytt materiell settes inn i 2013. Nytt materiell settes også inn på strekningen Drammen-Dal som får en dobling av frekvensen til halvtimesfrekvens. I løpet av oktober 2013 skal alle de 50 nye togsettene etter planen være i trafikk.

269. Det gjennomføres samtidig en omfattende oppussing av gammelt togmateriell.

270. Sikret vellykket nyoppstart av togtilbudet og videre drift på Gjøvikbanen med ny togoperatør.

271. Det er innført en ordning for passasjerer som utsettes for forsinkelser, som innebærer bedre vilkår enn det som følger av EUs passasjerrettighetsforordning. NSB har nå noen av de beste transportvilkårene i Europa.

272. Fjernet kjøreveisavgift for godstrafikk med aksellast t.o.m. 25 tonn og el-avgift for jernbane.

273. Igangsatt Oslo-prosjektet som er et stort fornyelses- og vedlikeholdsprosjekt til over 2 milliarder kroner (på strekningen Lysaker-Etterstad, inkl. Oslo S og Oslo tunnelen) for å bedre driftsstabiliteten for togtrafikken i Oslo-området. Til og med 2012 er det brukt i overkant av 1,5 milliarder kroner til en omfattende fornyelse av infrastrukturen på strekningen mellom Lysaker-Etterstad som etter planen skal ferdigstilles i 2013. I budsjettforslaget for 2013 foreslås bevilget 290 millioner kroner til videreføring av prosjektet. Fornyelsen av strekningen mellom Asker (den gamle Drammensbanen) og Lillestrøm planlegges startet opp i 2013. Det vil ikke lenger være behov for lange sommerstenginger av togtrafikk i gjennom Oslo i forbindelse med videreføringen av fornyingsarbeidet.
274. Bevilget ekstraordinære midler til tiltak for å hindre dyrepåkjørsler. Det er utarbeidet en handlingsplan mot dyrepåkjørsler i togtrafikken som gjelder for perioden 2012-2017. I planen er det lagt opp til en årlig bevilgning på 10 millioner kroner med et mål om antall dyrepåkjørsler i første omgang skal reduseres fra 2 292 i 2010 til 1400 i 2013. Planen er fulgt opp med bevilgninger både i 2012 og i budsjettforslaget for 2013. Forsøk med gjerder langs deler av de mest belastede strekningene blir prioritert.
275. Det blir gjennomført en betydelig satsing på bedring av publikumsinformasjon (anskaffelser og utplassering av nye av monitører, skjermer, høytalersystem, implementering av mobile tjenester, etablering av nye kundesenter). Fase 1 av prosjektet omfatter IC-området Skien-Halden-Lillehammer og nærtrafikkområdet i og rundt i store byene. Prosjektet planlegges ferdigstilt i 2014/15.
276. Det gjennomføres en rekke tiltak på ulike stasjoner og holdeplasser for å bedre tilgjengeligheten for folk med nedsatt funksjonsevne, herunder nødvendige plattformforlengelser. Det pågår omfattende ombyggingsarbeider på Voss stasjon og Trondheim stasjon. I budsjettforslaget for 2013 er det i tillegg avsatt 434 millioner kroner til plattformforlengelser på en rekke stasjoner og holdeplasser.
277. Visjonen er at det skal være 0 antall drepte som følge av togtrafikken. I 2010 ble det registrert 9 drepte ved ulykker i tilknytning til tog, mens det i 2011 omkom 6 personer. I perioden 1992-2011 omkom i gjennomsnitt 5,8 personer pr. år som er innenfor målkravet på 6,0. I første halvår i 2012 er 2 personer omkommet i jernbaneulykker.
278. I perioden 2010-2012 skal arbeidene på følgende nye store jernbaneanlegg avsluttes og tas i bruk:
- Nytt dobbeltspor Lysaker-Sandvika som det siste delprosjektet i dobbeltsporutbyggingen i Vestkorridoren som ble åpnet i august 2011.
 - Gevingåsen tunnel på Nordlandsbanen (mellom Hell og Hommelvik) som ble åpnet i august 2011.

- c. Nytt dobbeltspor Barkåker-Tønsberg på Vestfoldbanen ble tatt i bruk i november 2011. Fase 2 av prosjektet omfatter opprusting av Tønsberg stasjon og installasjon av nytt signal- og sikringsanlegg.
- d. Arbeidene på nytt dobbeltspor Holm-Holmestrand-Nykirke ble startet opp i 2010 og skal etter planen ferdigstilles i 2015/2016.
- e. I 2012 startet arbeidene på nytt dobbeltspor Langset-Kleverud på Dovrebanen som et fellesprosjekt med ny E6.
- f. jernbanestrekning Farriseidet-Porsgrunn på Vestfoldbanen ble startet opp i september 2012.
- g. I november 2011 ble det inngått kontrakt med leverandør om levering av ERTMS (nytt signal- og sikringssystem) på Østfoldbanen, østre linje som er pekt ut som erfaringsstrekning for senere utbygging av ERTMS på det norske jernbanenettet. Utbyggingen av ERTMS sammen med utbygging av fjernstyring på Østre linje skal etter planen stå ferdig i 2015.
- h. I budsjettforslaget for 2013 legges det opp ferdigstillelse av prosjektering om mulig oppstart av ny jernbanetunnel gjennom Ulriken i Bergen på slutten av året.
- i. I budsjettforslaget for 2013 forslås at planleggingen av dobbeltspor Sandbukta-Moss-Kleberget-Såstad gjenopptas. Planleggingen har vært stanset bl.a. på grunn av mangel på signal- og sikringskompetanse i Jernbaneverket.
- j. I budsjettforslaget for 2013 legges det opp til videre planlegging om mulig oppstart av dobbeltspor mellom Hell stasjon fram til Værnes holdeplass sammen med ny bru over Størdalselva.

Kollektivtransport

279. Kollektivtrafikken har hatt en sterk vekst de siste årene. I 2011 reiste det 19 prosent flere kollektivt enn i 2005. Det er foreslått bevilget 673,1 millioner kroner til "Belønningsordningen for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk" i 2013. Dette tilsvarer nesten en femdobling sammenlignet med bevilgningen fra saldert budsjett for 2005. I tillegg til videreføring av allerede inngåtte avtaler med Buskerudbyen og Bergensområdet (268 millioner kroner), er det i 2013 aktuelt å fornye avtalene med Kristiansandsområdet og Trondheimsområdet, som løper ut i 2012, samt inngå avtaler med nye byområder. En evaluering av ordningen ble gjennomført i 2012. Evalueringen viser at utvidelsen fra ettårige til fireårige avtaler har ført til en vridning mot mer langsiktige tiltak, og da særlig framkommelighetstiltak. Økt fokus på restriktiv virkemiddelbruk blant politikere trekkes også fram som et viktig resultat av ordningen. Det konkluderes med at ordningen med belønningsavtaler bør videreføres.

280. Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne trådte i kraft fra 1. januar 2009. EUs bussdirektiv ble innarbeidet i kjøretøyforskriften med

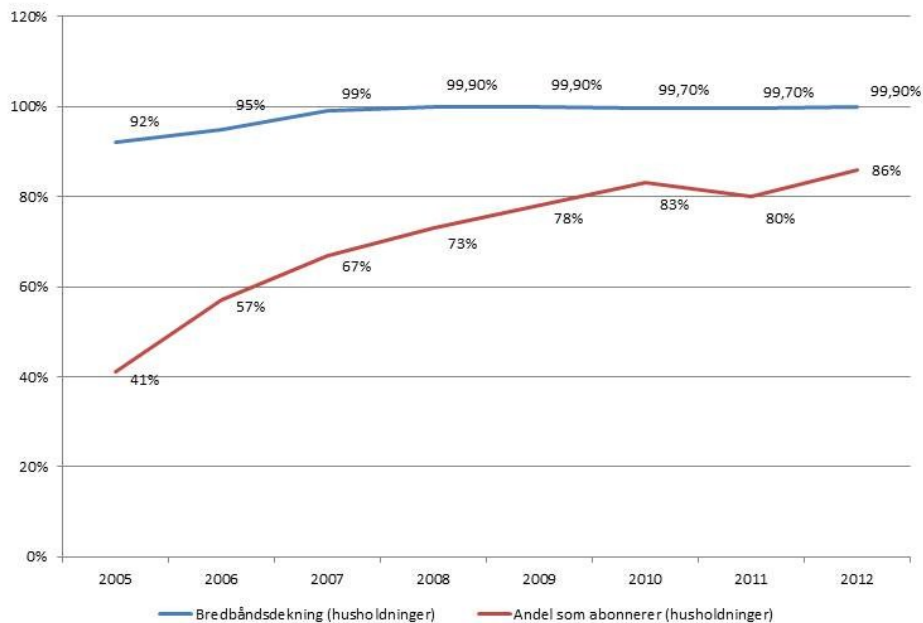
virkning fra 2004. Direktivet inneholder krav om universell utforming og kravene ble gjort gjeldene for alle bybusser (busser i klasse I) registrert etter 1. januar 2004. Med virkning fra 2010 ble forstads- og ekspressbusser (busser i klasse II og III) også omfattet av kravene til universell utforming ved fastsetting av forskrift om universell utforming av motorvogn i løyvepliktig transport mv. med hjemmel i yrkestransportloven. Kravene til universell utforming gjelder når bussene går i trafikk på basis av ruteløyve. Kravene gjelder også bil som utfører transport med særskilt løyve for transport for funksjonshemmede og drosje der det er stilt krav om tilpasning for slik transport. Kravene består av tilgjengelighet til buss for funksjonshemmede, med spesiell vekt på bevegelseshemmede. Kravene omfatter også utstyr og tekniske løsninger.

281. I 2009 ble Transnova etablert som et treårig prøveprosjekt i Statens vegvesen. . Transnova ble videreført i 2012, før det i forliket i Stortinget om Meld. St. 21 (2011-2012) Norsk klimapolitikk ble det bestemt å etablere Transnova som et permanent organ og gradvis øke tilskuddet Regjeringen foreslår å bevilge 77,2 millioner kroner til Transnova-prosjektet i 2013. Av dette er 20 millioner del av regjeringens miljøteknologiprogram. Bevilgningen er om lag på samme nivå som i saldert budsjett for 2012.
282. Økt rabattsatsen på sone- og verdikort med riksvegferjer fra 40 til 50 prosent.
283. Sikret rettighetene til ansatte i kollektivtrafikken ved å gi dem rett til virksomhetsoverdragelse ved anbudsoverdragelse, samt lovfestet et forbud mot sosial dumping i kollektivtransportsektoren når det brukes anbud.
284. Innført krav om universell utforming av alle nye rutegående busser.

Den digitale allemannsretten

285. Regjeringen har lagt til rette for utbygging av et tredje mobilnett gjennom regulering og frekvenstildelinger for å styrke konkurransen og derigjennom nyskapende og gode tjenester over hele landet.
286. Så godt som nådd målet om at hele landet skal ha tilgang til bredbånd.
287. I august 2004 var den nasjonale bredbåndsdekningen ca. 81 prosent mens den nå er ca. 99,9 prosent. Regjeringen har gjennomført årlige deknings-kartlegginger og siste kartlegging viser at om lag 19 av 20 husstander har tilbud om høyere båndbredder (over 4 Mbit/s) og at dekningsgraden på 25 Mbit/s er økt fra 55 prosent i 2010 til 73 prosent i 2012. Om lag tre av fire husholdninger har i dag et bredbåndsabonnement, i følge SSB.

Grunnleggende bredbånd - andel med tilbud og andel som faktisk abonnerer

(Kilde: Fornyings- administrasjons- og kirkedepartementet/Nexia/SSB)

288. Regjeringens bredbåndspolitikk har lagt til grunn en markedsbasert utbyggingsstrategi. Regjeringen har fått utarbeidet en internasjonal ”best practice” av nasjonale bredbåndsplaner. Regjeringen har gjennomført flere samråd med bransjen om bredbånd.
289. Regjeringen har siden 2006 satt av over en milliard kroner til bredbåndsformål over hele landet. Tilskuddene har gått til utbygging av bredbånd i områder uten et tilstrekkelig kommersielt tilgjengelig bredbåndstilbud. Sammen med andre tilskudd fra lokale og regionale aktører, har tilskudd utløst investeringer i bredbånd som ellers ikke ville ha blitt bygd. Fylkeskommunene har opprettet et eget bredbåndsråd for utveksling av kunnskap.
290. Regjeringen har oppfordret kommunene til å gjennomføre konkrete tilretteleggingstiltak for å stimulere bredbåndsutbygging, blant annet gjennom å redusere gravekostnadene for utbyggere av fast bredbånd og gi tilgang til å plassere utstyr for mobilt bredbånd. Regjeringen har fått utarbeidet analyse av ”best practice” kommunal bredbåndspraksis. Regjeringen har skrevet brev til alle kommuner og fylkeskommuner med anbefalinger om hvordan disse kan legge til rette for videre bredbåndsutbygging med høykapasitets bredbånd.
291. Mobilnettene dekker nå mer enn 99,9 prosent av befolkningen der de bor og over 87 prosent av landarealet.

292. Regjeringen legger til rette for at frekvensressurser med gode dekningssegenskaper fra den såkalte digitale dividenden (ledige frekvenser etter overgang til digital kringkasting) skal være tilgjengelig for mobilt bredbånd. Ressursene vil bli lyst ut sammen med andre aktuelle frekvensressurser.
293. Post- og teletilsynet har intensivert arbeidet med å sørge for at infrastruktur til Internett og bredbåndstelefoner sikres bedre. Tilsynet har siden 2007 kartlagt tjenester, teknologi og beredskapsløsninger hos en rekke tilbydere med sikte på å identifisere og sikre samfunnskritiske funksjoner. Etter bruddene i ekomnettene i 2011 og stormen Dagmar har tilsynet utarbeidet forslag til en rekke tiltak som vil gjøre nettene med robuste.

Posttjenester i hele landet

294. Regjeringen vil opprettholde et godt og likeverdig posttilbud til like priser i hele landet. Regjeringen har meddelt EU at vi reserverer oss mot EUs tredje postdirektiv.
295. Samferdselsdepartementet arbeider med forslag til ny postlov der enhetsporto for enkeltsendinger blir videreført. Loven vil ikke bli lagt frem for Stortinget før etter at reservasjonsprosessen er avsluttet.
296. For å styrke arbeidet med en jevnere kvalitet på posttjenestene over hele landet har regjeringen sørget for at det fra høsten 2007 er gjennomført regionale målinger på fremføringstiden for post, slik at eventuelle større regionale forskjeller kan avdekkes.
297. Regjeringen har foreslått bevilget 353 millioner kroner i statsbudsjettet for 2013 til statlig kjøp av leveringspliktige, ulønnsomme post- og banktjenester fra Posten Norge AS.

Et godt flytilbud

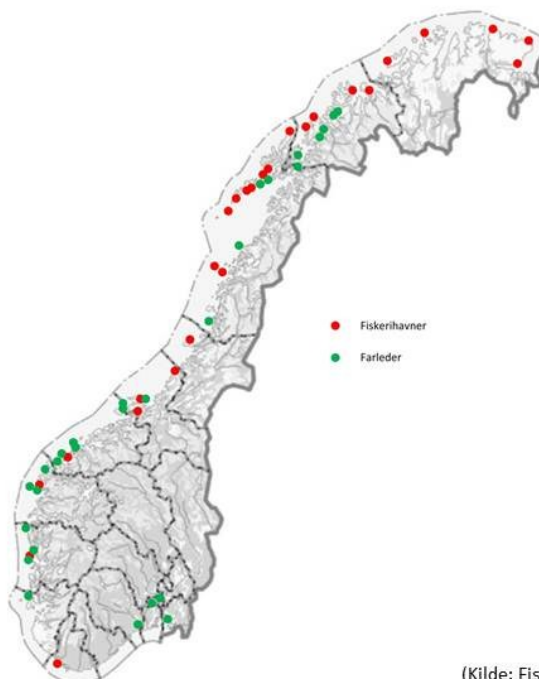
298. I anbudet på regionale flyruter i Finnmark og Nord-Troms for perioden 2007-2010 ble maksimal billettpris redusert med 20 prosent. Den reduserte maksimaltaksten ble videreført i anbudet for perioden 2010-2013.
299. Regjeringen har i forhandlinger med EU sikret seg rett til å inngå 5-årige avtaler om flyrutekjøp for de fire nordligste fylkene, og 4-årige for resten av landet. Inntil sommeren 2011 var det bare tillatt med 3-årige avtaler. Lengre avtaler vil kunne styrke konkurransen, og redusere statens utgifter.

300. Avinor har foretatt betydelige investeringer i lufthavnsnett for å tilpasse lufthavnene til revidert forskrift om utforming av store lufthavner. Med bakgrunn i den økonomiske nedgangen i 2008 og 2009 fremmet regjeringen i 2009 en tiltakspakke på til sammen 900 millioner kroner til Avinor for å sikre de nødvendige investeringene i lufthavnsnett. En tiltakspakke på i overkant av 600 millioner kroner ble fremmet i 2010.
301. Regjeringen ga i 2007 et investeringstilskudd på 7 millioner kroner til Stord lufthavn, Sørstokken. Regjeringen inngikk i 2010 en avtale om årlig driftstilskudd til lufthavnen med en ramme på opptil 12 millioner kroner per år.
302. Regjeringen hevet i 2009 trafikktaket på Moss lufthavn, Rygge.
303. Regjeringen forhandler nå med EU om implementering i EØS-avtalen av EUs regelverk om en videreutvikling av 'Det felles europeiske luftrom' (Single European Sky II). Det er ventet at dette vil bidra til å redusere kostnadene for flyselskapene og omfanget av forsinkelser.
304. Norge samarbeider med Finland, Estland og Latvia, om utredning og etablering av en såkalt funksjonell luftblokk ("North European Functional Airspace Block" (NEFAB)). Luftblokken vil omfatte det samlede luftrommet til disse statene og skal bidra til å effektivisere luftrafikken.
305. For å sikre flypassasjerenes klagemuligheter etablerte regjeringen en felles flyklagenemnd for alle passasjerer 1. januar 2009.
306. Regjeringen har bidratt til at det er inngått en samarbeidsavtale mellom Forsvaret og Avinor AS om god og effektiv drift av de lufthavnene der begge parter er representert. Avtalen vil bidra til en helhetlig, langsiktig og bærekraftig opprettholdelse av nødvendig flyplasskapasitet.
307. Norge og Island har inngått en avtale med EU om å slutte seg til alle luftfartsavtaler som EU måtte inngå med tredjeland. Arbeidet med tilslutningsavtalen starter når angjeldende avtaler er undertegnet. Norge og Island har så langt sluttet seg til luftfartsavtalen mellom EU og USA.
308. Regjeringen ga i 2010 konsesjon for byggingen av ny terminal 2 ved Oslo lufthavn, Gardermoen. Det er et krav i konsesjonen av kollektivandelen i tilbringertjenesten skal opprettholdes.
309. Regjeringen la i 2008 fram en rapport om Strategi for norsk luftfart. Strategien la føringer for Regjeringens luftfartspolitik.

Sjøvegen

310. Planrammen i Nasjonal transportplan for perioden 2006-2009 er fulgt opp. I tillegg ble det gitt 80 millioner kroner i ekstraordinære midler til fiskerihavner og farleier i forbindelse med tiltakspakken i 2009.

Investeringer i statlige fiskerihavner og farleder 2005-2012

(Kilde: Fiskeri- og kysdepartementet)

311. I Nasjonal transportplan 2010-2019 (NTP) ble Kystverkets planramme økt med 77 prosent i forhold til foregående plan. Regjeringen har nå startet den varslede opptrappingen. Oppfølgingen av planrammen for første fireårsperiode av NTP 2010-2019 er 99,3 prosent. Prioriteringene i NTP følges opp blant annet gjennom fornyelse av fartøyer, meldings- og informasjonssystemer og utstyr på sjøtrafikksentralene, økte bevilgninger til fiskerihavner og farleier og reduserte avgifter.

312. Sjøtransportens kostnader er redusert ved at kystavgiften foreslås avvirket fra 2013. Årsavgiften for havnesikring ble fjernet i 2010. Samlet innebærer dette et redusert avgiftsnivå på om lag 125 millioner kroner.

313. Norge og Russland sendte i mars 2012 en søknad til FNs sjøfarts-organisasjon IMO om et felles skipsrapporteringssystem i Barentsområdet.

314. Trafikksentralen i Vardø ble operativ 1. januar 2007, og har nå fått tilgang på overvåkingsdata fra den norske AIS-satellitten. Trafikksentralen overvåker og

veileder trafikk langs norskekysten, overvåker bruken av trafikkseparasjonssystemene og følger seilaser som representerer særlig høy risiko.

315. For å styrke sjøsikkerheten og bedre muligheten til å organisere havnevirkksomheten på Svalbard ble havne- og farvannsloven i 2008 gjort gjeldende også for Svalbard. Forskrift om lostjeneste på Svalbard trådte i kraft 1. juli i år. Det er etablert overgangsordninger for å gi næringen tid til å tilpasse seg.
316. Regjeringen har oppnevnt et offentlig utvalg som skal gjennomgå lostjenesten og regelverket knyttet til los.
317. Det er opprettet et nasjonalt kompetansesenter for sjøsikkerhet, oljevernberedskap og overvåking knyttet til trafikksentralen i Vardø.
318. Kystverket har fått i oppdrag å forberede etablering av et helhetlig informasjonssystem for de norske havområdene (BarentsWatch). BarentsWatch består av en informasjonsportal rettet mot allmennheten (åpen del) og en del for utveksling av informasjon mellom ulike statlige etater (lukket del). En første versjon av den åpne delen ble etablert i 2012.
319. Det er etablert trafikkseparasjonssystem på strekningen Vardø til Røst og fra Stad til svenskegrensen.
320. Det er etablert en statlig slepebåtberedskap i Nord-Norge, Sørlandet, og for Vestlandet.
321. Gjennom budsjettene i 2006-2010 har regjeringen fullt ut oppfylt anbefalingene i Kystverkets rapport fra 2006 om utskifting av oljevernmateriell mv. i statlige depot i perioden 2006-2010.
322. Bevilgningen til beredskap mot akutt forurensning er økt med til sammen 40 millioner kroner i 2011 og 2012. Bevilgningsøkningene skal bidra til å følge opp anbefalingene i Kystverkets nye miljørisiko- og beredskapsanalyse, og skal blant annet gå til å styrke grunnberedskapen langs kysten. Kapasiteten i Kystverkets aksjonsapparat og kommunenes evne til å bistå under statlige aksjoner blir med dette styrket.
323. Regjeringen har prioritert å håndtere gamle skipsvrak som representerer en uakseptabel forurensningsfare. Kystverkets la i 2006 fram en rapport om fare for oljeforurensning fra skipsvrak. Alle vrakene som er prioritert i denne rapporten er inspisert og tømt for olje. I tillegg ble vraket av "Bittern" ved Namsos tømt i 2011 pga. akutte oljeutslipp. Det er satt i gang arbeid for å fjerne vraket av det russiske marinefartøyet "Murmansk" i Hasvik kommune.

324. En ny havne- og farvannslov, som legger til rette for god fremkommelighet, trygg ferdsel, og effektiv og sikker havnevirksomhet, trådte i kraft 1. januar 2010.
325. Kommunal- og regionaldepartementet har satt i gang prøveprosjekt med gratis ferjer på to fylkeskommunale samband. Forsøket har gått over tre år og avsluttes vinteren 2013.

Forbrukerpolitikk

326. En ny markedsføringslov trådte i kraft 1. juni 2009. Loven inneholder blant annet regler som gir bedre beskyttelse for forbrukerne ved telefonsalg, bedre adgang til reservasjon samt regler som forbyr enkelte former for markedsføring rettet mot barn og unge.
327. Regjeringen har lagt fram et forbrukerpolitisk handlingsprogram (2008-2009), som gir en systematisk oversikt over utfordringer, mål og tiltak som skal ivareta interessene til forbrukerne.
328. Regjeringen har opprettet finansportalen.no, som driftes av Forbrukerrådet, for å gi forbrukerne god og oversiktlig informasjon om finansielle produkter (www.finansportalen.no). I 2010 ble den nye prissammenligningstjenesten *Send pengene hjem* lansert. Denne tjenesten sammenligner kostnadene for private pengeoverføringer til 25 mottakerland. Fra 2011 er portalen utvidet til også å omfatte private skadeforsikringstjenester.
329. Det er i 2011 gjennomført en samfunnsøkonomisk analyse som viser betydelig gevinst ved samordnet drift av offentlige prisportaler rettet mot forbrukerne.
330. En markedsportal for tannhelsetjenester i regi av Forbrukerrådet skal etter planen lanseres høsten 2012.
331. Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet har frikjøpt standardkontrakter for håndverkertjenester som ligger fritt tilgjengelig på Standard Norges hjemmesider. Formålet med tiltaket er å forebygge tvister ved å få flere til å bruke skriftlige kontrakter.
332. Regjeringen nedsatte i 2010 et offentlig utvalg som skulle utrede styrkeforholdene i verdikjeden for mat. Utvalget leverte sin utredning NOU 2011:4 "Mat, makt og avmakt- om styrkeforholdene i verdikjeden for mat" 13. april 2011. Regjeringen har vedtatt å nedsette et lovutvalg (ekspertutvalg) som skal utrede Matkjedeutvalgets forslag om ny lov om forhandlinger og god handelsskikk i dagligvaresektoren. Matkjedeutvalget foreslo i sin innstilling at det bør utvikles et bedre verktøy for å gjøre det enklere for forbrukerne å sammenligne priser på dagligvarer. Regjeringen har startet opp et forprosjekt for å skaffe underlag for en beslutning om det i tråd

med Matkjedeutvalgets forslag bør opprettes en form for portal i offentlig regi, rettet mot forbrukerne med informasjon om dagligvarer.

333. Regjeringen har sendt på høring et forslag om endringer i gjeldsordningsloven. Målet er å få til en enklere og mer effektiv behandling av gjeldssaker.
334. Regjeringen har foreslått lovendringer for å styrke beskyttelsen av forbrukere ved salg av bolig under oppføring.
335. Regjeringen har gjennomført alminnelig høring om tilstandsrapport ved salg av bolig (jf. bl.a. NOU 2009: 6).
336. Det er lovfestet en frarådingsplikt i kredittkjøpsloven, noe som innebærer en plikt til å fraråde forbrukere å ta opp kreditt som kan være en for stor økonomisk belastning for forbrukerens økonomi.
337. Styrket forbrukeres vern på kredittområdet ved å gjennomføre EUs forbrukerkredittdirektiv i norsk rett.
338. Vedtatt en ny bestemmelse i forbrukerkjøpsloven om regulering av garantier som vil gjøre selgere bevisst på at garantier bør utformes på en tydelig måte slik at forbrukere kan forutse sin rettsstilling.
339. Vedtatt nye regler om at et forsikringsselskap må ha saklig grunn for å nekte noen forsikring, noe som styrker kundenes rettigheter.
340. Gjennomført endring i tomtefesteloven som gir tomtefesterett til innløsning annen hvert år istedenfor hvert tiende, som tidligere var tilfelle. Endret tomtefestelovens regler om innløsningssum for å kunne vareta interessene til både festerne og bortfesterne.
341. Vedtok tomtefesteinstruksen som skulle sikre de som festet boligtomter på statens grunn, gunstigere vilkår for innløsningen enn det som fulgte av tomtefesteloven. Høyesterett kom fram til at instruksen ikke er gyldig for tomter eid av Opplysningsvesenets fond og at tomtefesteloven må følges ved innløsning av disse tomtene. De som inngikk avtale om innløsning av tomtene sine fra Opplysningsvesenets fond før dommen fra Høyesterett falt, får mulighet til å gjennomføre innløsningen. Regjeringen har utbetalt kompensasjon for de mindreinntekter og kostnader OVG ble påført som følge av tomtefesteloven.
342. Vedtatt forskrift om tilgang til boligannonsering på internett. Formålet med forskriften er å legge til rette for at boligselgere kan få tilgang til å annonsere boliger for salg på eiendomsportaler på internett uten å måtte benytte tradisjonelle eiendomsformidlere med tillatelse til å yte eiendomsmeistringstjenester etter eiendomsmeistringsløven med forskrifter.

343. Forskrift om forbud mot bonusprogram i innenriks luftfart ble vedtatt 20. juni 2007. Formålet med forskriften er å øke konkurransen i innenriks luftfart ved å forby flyselskapene å låse kundene inne ved hjelp av bonusprogrammer. Regjeringen gjennomfører nå en evaluering av om det på bakgrunn av konkurranseforholdene i innenlandsmarkedet i dag fortsatt er behov for et forbud mot opptjening av flybonuspoeng, og om forskriften bør videreføres, endres eller oppheves.
344. Vedtatt ny lov om tidsparter, langtidsferieprodukter mv, som vil styrke forbrukerrettighetene ved kjøp av "timeshare", medlemskap i ferieklubber og lignende. Sistnevnte er for eksempel en bookingtjeneste som gir tilgang til hoteller og andre ferieprodukter til rabatterte priser. "Timeshare" og ulike former for "ferieklubber" har vært et problemområde for forbrukere i hele Europa. Loven trådte i kraft 1. juli 2012.
345. Nedsatt et offentlig utvalg for utredning av det utenrettslige tilbudet for tvisteløsning på forbrukerområdet. Utvalget leverte sitt arbeid gjennom NOU 2010:11 Nemndsbehandling av forbrukertvister. Utredningen har vært på høring i perioden februar til april 2011. Det utenrettslige systemet, som består av det offentlige Forbrukertvistutvalget og klagenemnder opprettet av ulike bransjer, tilbyr tvisteløsning av saker utenfor domstolene. Slik behandling er i stor grad gratis for forbrukerne. Utvalget foreslår endringer som skal gjøre tilbudet mer effektivt og helhetlig. EU-kommisjonen presenterte i oktober 2011 en pakke med forslag til generelt direktiv om alternativ tvisteløsning, og forslag til en forordning om online system for løsning av tvister knyttet til netthandel over landegrensene. EU-organene prioriterer saken høyt, og det er mulig det blir enighet om regelverket høsten 2012. Regjeringen tar sikte på i 2013 å vurdere forslag til eventuelle endringer i regelverket med formål å få et helhetlig og oppdatert system for løsning av forbrukertvister. Arbeidet vil være en oppfølging av tiltakene som ble foreslått i NOU 2010:11, og en vil samtidig se på de nye reglene om alternativ tvisteløsning dersom de blir tatt inn i EØS-avtalen.

Kapittel 6: Folkestyre, lokalsamfunn og regionalpolitikk

Levende lokalsamfunn

346. Realveksten i kommunesektorens inntekter har vært om lag 61 milliarder kroner fra 2005 til 2012. Det tilsvarer en realvekst på 20,5 prosent. Om lag halvparten av inntektsveksten har vært frie inntekter. I statsbudsjettet for 2013 har regjeringen foreslått realvekst i kommunesektorens inntekter på 6,8 milliarder kroner.
347. I perioden fra 2005 til 2011 økte sysselsettingen i kommunesektoren med om lag 64 000 personer. Veksten i årsverk i samme periode har vært om lag 55 000. Til

sammenlikning økte sysselsettingen i fireårsperioden fra 2001 til 2005 med om lag 9 000 personer.

Åpenhet, offentlighet, ytringsfrihet og personvern

348. Satt ned en personvernkommissjon som la fram sin rapport i januar 2009. Arbeidet med en stortingsmelding om personvern er i gang.
349. Sammen med Datatilsynet gjennomført kampanjen www.dubestemmer.no for å styrke folks oppmerksomhet om personvern.
350. Bevilget midler til prosjekter i regi av Datatilsynet som skal øke informasjonssikkerheten og internkontrollen.
351. Styrket budsjettet til Datatilsynet betydelig de senere årene, senest i 2013-budsjettet for å sette etaten i stand til å ivareta viktige oppgaver knyttet til tilsyn med datalagring i e-komsektoren og etter politiregisterloven. Det er gjennomført delrevisjon av personopplysningsloven.
352. Etablert veiledningstjeneste som skal bistå publikum som opplever seg krenket av ytringer på nett.
353. Vedtatt forskrift som setter klare grenser for arbeidsgiveres adgang til ansattes e-post.
354. Gitt ut en veileder i utredning av personvernmessige konsekvenser av ulike tiltak.

Lokal vekstkraft

355. Lagt fram to stortingsmeldinger om distrikts- og regionalpolitikken, som varsler en styrking av arbeidet med lokal samfunnsutvikling for å bedre utnyttelsen av den lokale vekstkraften. Ny melding legges fram 2013.
356. Styrket bevilgningene til de særskilte distrikts- og regionalpolitiske virkemidlene. Regjeringen foreslår en bevilgning på 2,68 milliarder kroner i 2013. Holdes kompensasjon for differensiert arbeidsgiveravgift utenom, er bevilgningen økt nominelt med 783 millioner kroner (om lag 58,5 prosent) fra 2005 til 2013.
357. Gjeninnførte i 2007 differensiert arbeidsgiveravgift i Distrikts-Norge. Sammen med kompenserende tiltak for økt arbeidsgiveravgift, utgjør dette en distriktpolitisk innsats på om lag 13,4 milliarder kroner i 2012. Det distriktpolitiske virkeområdet ble samtidig utvidet med 24 nye kommuner.

358. Innført kompensasjonsordning for områdene som ikke fikk gjeninnført differensiert arbeidsgiveravgift eller som fikk gjeninnført ordningen med en høyere sats enn før 2004. Regjeringen foreslår at bevilgningen settes til 557,7 millioner kroner i 2013.
359. Satt i gang et nytt næringshageprogram fra 1.7.2011. Programmet skal gå over 10 år. Hovedmålet for programmet er å bidra til økt verdiskaping gjennom å legge til rette for utvikling av kunnskapsarbeidsplasser i distriktene. Regjeringen foreslår å sette av 40 millioner kroner til programmet i 2012 og 43 millioner i 2013, som er mer enn en dobling fra 2010.
360. Gjeninnført øremerking til kommunale næringsfond og styrket bevilgningen fra 100 millioner kroner i 2006 til 225 millioner kroner i 2013.
361. Gjennomført prosjektet Førstelinje for utvikling av næringsliv i kommunene (FUNK) i regi av Innovasjon Norge. Kompetansehevingsarbeidet i kommunene er nå en integrert i arbeidet ved Innovasjon Norges distriktskontorer.
362. Gjennomført et småsamfunnsprogram på 141,5 millioner kroner fra 2005-2009 for å utvikle attraktive småsamfunn. En hovedkonklusjon fra evalueringen er at småsamfunnssatsingen virker.
363. Støtten til MERKUR-programmet og utviklings- og investeringsstøtten til utkantbutikker blir videreført i 2013 og det er satt av 47,2 millioner kroner til disse tiltakene. 21,2 millioner kroner av disse midlene er satt av til en egen investeringsstøtteordning for å sikre drivstofftilgangen i distriktene. I tillegg vil MERKUR bruke noe av disse midlene til et spesialprosjekt rettet inn mot butikken som sosial arena.
364. Økt satsing på kulturbasert næringsutvikling, blant annet gjennom en handlingsplan for kultur og næring i 2007 med 25 konkrete tiltak. Ny handlingsplan ventes lansert tidlig i 2013.
365. Økt bevilgningene til entreprenørskap blant unge fra 16 millioner i 2008 til 32,2 millioner kroner i 2013. Dette inkluderer blant annet en landsdekkende mentorordning for unge gründere.
366. Totalt har regjeringen satt av 155,7 millioner kroner i perioden 2010 og 2013 til Bolyst, et program som skal gjøre distriktskommuner mer attraktive for bosetting.
367. Etablert satsingen på Lokal samfunnsutvikling i kommunene (LUK) som skal gi kommunene bedre vilkår for å gjennomføre utviklingstiltak lokalt, samt styrke fylkeskommunen som regional utviklingsaktør. Budsjettet er på 30 millioner kroner årlig i perioden 2010 til 2013.

368. Deltar i Interreg som er en del av EUs territorielle samarbeid. Norges statlige bidrag i programperioden 2007-2013 er på 730 millioner kroner.
369. Mottatt den eksterne utredningen NOU- 2011:3 Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet.. Utvalget har foreslått 26 ulike tiltak om rekruttering til kompetansearbeidsplasser i distriktene og spredning av kompetansearbeidsplasser og nye statlige arbeidsplasser utover hele landet.
370. Etablert Kompetansesenter for distriktsutvikling, Distriktssenteret, med avdelinger i Sogndal, Steinkjer og Alstahaug. Senteret er et forvaltningsorgan under Kommunal- og regionaldepartementet. Det skal samle erfaringer og formidle disse til kommuner, regioner og andre som setter i verk tiltak for å skape lokal samfunnsutvikling og bolyst.
371. Etablert verdiskapingsprogram for lokale og regionaleparker. Det ble satt av 10 millioner kroner i 2012 og 10 millioner i 2013 til programmet. Tilskuddsordningen har som mål å øke verdiskaping og næringsutvikling i avgrensede landskapsområder med særegne natur- eller kulturverdier.
372. Gjennomført Storbyprosjektet som satte fokus på storbyenes rolle for innovasjon og utvikling.
373. Lagt fram egen hovedstadsmelding, St.meld. nr. 31 (2006-2007). Meldingen inneholder en rekke tiltak for en åpen, skapende og trygg hovedstadsregion.
374. Regjeringen har opprettet en treårig satsing som skal stimulere til økt tilbud av ulike boliger i kommuner med små og usikre boligmarkeder. Som en del av satsingen er det i 2012 bevilget 20 millioner kroner til en ny tilskuddsordning.
375. Følgeevaluering av det nasjonale programmet Framtidens byer (2008-2014) ved nær halvgått løp viser at programmet har bidratt til å styrke byenes evne til å arbeide med klima- og bymiljøspørsmål, ved kunnskapsheving, engasjement, samarbeid og fokus. Miljøverndepartementet bidrar årlig med om lag 35 millioner kroner over statsbudsjettet til programmet. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2013 en ny satsing på 30 millioner kroner rettet mot de største byområdene med den sterkeste vekst satsingen, "Plansatsing mot store byer," skal medvirke til framtidsrettet byplanlegging, bedre bymiljø og tilrettelegging for økt boligbygging.
376. I perioden 2007-2012 er det fra statens side over KRDs budsjett totalt bevilget 265,5 millioner kroner til områderrettet arbeid i tre av landets største byer. Den største satsingen er statens og Oslo kommunes felles innsats for å bedre levekårene i Groruddalen. Regjeringen og Oslo kommune har siden 2007 vært sammen om et historisk byløft i Groruddalen for å bidra til bærekraftig byutvikling, synlig miljøopprustning, bedre livskvalitet og samlet sett bedre levekår. I perioden 2007-2011 medvirket Oslo kommune med 266 millioner kroner og Regjeringen med 586

millioner kroner. Konklusjon fra gjennomført midtveisevaluering av satsingen i 2011 er at den i hovedsak er på riktig kurs. Totalt har staten over seks år, bevilget 255 millioner kroner til formålet i Groruddalen. Arbeidet med områdesatsing ble i 2011 utvidet til også å omfatte levekårsutsatte områder i Bergen og i 2012 til tilsvarende områder i Trondheim. I forslag til statsbudsjett for 2013 foreslås det en samlet tilsagnsramme til områdeløft i disse byene på 49 millioner kroner over KRDs budsjett, hvorav 40 millioner kroner til satsingen i Groruddalen i Oslo, 6,5 millioner kroner til styrking av arbeidet i Bergen og 2,5 millioner kroner til styrking av områderettet arbeid i områder i Trondheim med dårlige levekår.

Kapittel 7: Et arbeidsliv med plass til alle

Arbeidsmarked

377. Regjeringen har brukt arbeidsmarkedstiltak aktivt for å få flere i arbeid, og tilpasset antallet tiltaksplasser til situasjonen i arbeidsmarkedet. Regjeringen trappet opp tiltaksnivået for ledige i 2009 for å møte økende ledighet i forbindelse med finansuroen. Det høye tiltaksnivået ble videreført i 2010. I perioden etter 2010 har regjeringen redusert tiltaksnivået noe, i takt med positiv utvikling på arbeidsmarkedet. I 2013 foreslår regjeringen totalt om lag 70 700 tiltaksplasser for ledige og personer med nedsatt arbeidsevne, noe som er et fortsatt høyt tiltaksnivå. I tillegg vil regjeringen starte opp et nytt forsøk med lønnskudd for arbeidsgivere som ansetter personer med rett på arbeidsavklaringspenger. Dette gir 150 tiltaksplasser utover det øvrige tiltaksnivået.
378. Regjeringen la i oktober 2011 fram en jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Strategien ble iverksatt i 2012, og oppfølging av strategien er lagt fram i budsjettet for 2013.
379. Regjeringen vil fra 1. januar 2013 sette i gang et nytt forsøk med tilskudd til arbeidsgivere for å ansette personer som fyller vilkårene for arbeidsavklaringspenger. Forsøksordningen skal gå over fem år i fire fylker, og deler av innsparingen i arbeidsavklaringspenger skal brukes som tilskudd til arbeidsgivere. Resten skal benyttes til styrket oppfølging av deltakere i forsøket. Ungdom skal prioriteres. Dette legges til grunn 300 deltakere i forsøket ved utløpet av det første året og 500 deltakere totalt.
380. I forbindelse med finansuroen fikk regjeringen i 2009 vedtatt midlertidige regelendringer for å bedre konkurransevilkårene til norske konjunkturutsatte bedrifter, og gjøre det lettere å holde på kompetanse i en periode med lavere etterspørsel etter arbeidskraft. Som følge av et bedret arbeidsmarked ble utvidelsene reversert i 2012. Perioden med rett til gjenopptak av dagpenger etter arbeid hos permitterende arbeidsgiver uten at det løper nye vente- eller

lønnspliktdager, utvidet fra fire til seks uker, ble imidlertid beholdt utvidet. Endringen bidrar til økt fleksibilitet for arbeidsgiver. En lengre avbruddsperiode gjør det lettere for arbeidsgiver å fordele permitteringer på flere personer over lengre perioder uten at de blir belastet med lønnspliktdager på nytt. Samtidig slipper de permitterte nye ventedager før dagpenger blir utbetalt. Ved eventuelle endringer i situasjonen på arbeidsmarkedet, vil det gjøres en ny vurdering av dagpenge- og permitteringsregelverket.

381. Kravet om arbeidstidsreduksjon for rett til dagpenger under permittering ble redusert fra 50 til 40 pst. i hele permitteringsperioden i fiskeindustrien med virkning fra 1. juli 2012. Særregelen er ment å kompensere for at fiskeindustrien er unntatt fra lov om lønnsplikt under permittering, slik at permitterte i denne bransjen har lavere kompensasjon de første dagene av permitteringsperioden enn permitterte i bransjer med lønnsplikt. Permitterte i andre bransjer mottar lønn i tilsvarende periode. Med bakgrunn i at permitterte arbeidstakere erfaringsmessig er vanskelig å formidle til annet arbeid, og derfor kan gå uvirksomme unødige lenge sammenliknet med øvrige helt ledige personer, foreslås en reduksjon av maksimal dagpengeperiode fra 104 uker til 52 uker for nye tilfeller ved permitteringer i fiskeindustrien med virkning fra 1. januar 2013.
382. I forbindelse med finanskrisen vedtok Regjeringen i 2009 også enkelte tidsavgrensede justeringer i reglene for støtte til bedriftsintern opplæring (BIO), der formålet er å hindre utstøting av arbeidstakere, ved å styrke kompetansen til ansatte i bedrifter med alvorlige omstillingsproblemer. Endringene gjelder fra 1. oktober 2009 og ut 2011. Endringene innebar en oppmykning av inngangsvilkårene for bedriftsintern opplæring, hvor det ble åpnet for at tilskudd også kan gis til bedrifter som er rammet av en midlertidig markedssvikt på grunn av konjunkturmessige forhold. Forholdene skal være av særlig alvorlig karakter for arbeidsmarkedet. Endringene åpnet også for at det i særlige tilfeller kan godkjennes opplæringsprosjekter med varighet for hver enkelt deltaker på inntil 26 uker, mot tidligere 13 uker. Uroen i finansmarkedet som Norge opplevde i deler av 2008-2009 er i hovedsak tilbakelagt, og i løpet av det siste året har ledigheten gått ned og etterspørselen etter arbeidskraft økt. Behovet for BIO er redusert betraktelig. De midlertidige endringene i BIO-forskriften ble opphevet fra 1. januar 2012.
383. I 2013 gjøres forsøksordningen med Arbeids- og utdanningsreiser til en permanent landsdekkende ordning.
384. Regjeringen etablerer i 2013 egne kontaktpersoner for arbeidet med oppfølging av unge utenfor arbeid og utdanning ved de største NAV-kontorene. Dette skal styrke kontorenes mulighet til å tilby godt koordinert innsats for ungdom med sammensatte utfordringer.

Arbeidstakerrettigheter og et godt arbeidsmiljø

385. Regjeringen har lagt fram melding til Stortinget om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet. Meld. St. 29 (2010-2011) "Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv" inneholder en drøfting av grunnleggende forhold og utfordringer i det norske arbeidslivet og av en rekke aktuelle arbeidslivsspørsmål og hvordan disse kan følges opp med ulike tiltak.
386. Ny avtale om inkluderende arbeidsliv for perioden 2010-2013 trådte i kraft 1. mars 2010. Regjeringen har på grunnlag av protokoll mellom partene i arbeidslivet og myndighetene om felles innsats for å forebygge og redusere sykefraværet og styrke inkluderingen fremmet forslag om endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven vedrørende raskere oppfølging og sanksjonering av brudd på regelverket ved arbeidstakers sykdom, jf. 89 L (2010-2011). Staten som arbeidsgiver driver et aktivt arbeid for å nå målene.
387. Det er vedtatt nye regler i arbeidsmiljøloven og tjenestemannsloven som gjennomfører vikarbyrådirektivet (Europaparlaments- og rådsdirektiv 2008/104/EF om vikararbeid). Det innføres et likebehandlingsprinsipp, som sikrer arbeidstakere som blir leid ut fra et bemanningsforetak de samme lønns- og arbeidsvilkår som de ville fått ved ansettelse i innleievirksomheten. For å sikre gjennomføringen av likebehandlingsreglene er det vedtatt en rekke tiltak. Det er vedtatt ulike opplysningsplikter om lønns- og arbeidsvilkår mellom aktørene for å sikre likebehandling, solidaransvar for innleier for bemanningsforetakets lønnsplikt mv., innsynsrett for de tillitsvalgte i innleievirksomheten i den innleides lønns- og arbeidsvilkår og drøftingsplikt for innleievirksomheten med de tillitsvalgte om bruken av innleid arbeidskraft. De nye reglene trer i hovedsak i kraft 1.1.2013
388. Reglene om midlertidige ansettelser ble foreslått liberalisert av Bondevik II-regjeringen i Ot.prp.nr.49 (2004-2005). Stoltenberg II-regjeringen reverserte forslagene til endringer, slik at midlertidige ansettelser kun skal kunne inngås der det foreligger et midlertidig behov for arbeidskraft.
389. Ved tvist om et arbeidsforhold lovlig er brakt til opphør er utgangspunktet at arbeidstaker kan fortsette i stillingen så lenge forhandlinger pågår. Bestemmelsen ble av Bondevik II-regjeringen foreslått endret, slik at regelen skulle speilvendes dersom oppsigelsen ble kjent gyldig og ble påanket. Forslaget innebar at dersom arbeidstaker påanket en slik dom var det arbeidstaker som måtte be om rettens kjennelse til å fortsette i stillingen. Stoltenberg II-regjeringen reverserte forslagene til endringer.
390. Stoltenberg II-regjeringen reverserte forslagene til endringer i arbeidstidsbestemmelsene som Bondevik II-regjeringen hadde fått vedtatt. Arbeidstidsreglene om overtid, gjennomsnittsberegning av den alminnelige arbeidstiden, samt beredskapsvakt, passiv tjeneste og hjemmevakt, ble endret for å

sikre at arbeidstakerne har en arbeidstid som ikke påfører dem og deres nærmeste familie unødige helsemessige og sosiale belastninger.

391. Utgangspunktet etter norsk rett er at ansettelsesforholdet hos overdragende arbeidsgiver opphører hvis arbeidstaker ikke velger å bli med over til den nye arbeidsgiveren. I særlige situasjoner har arbeidstaker valgrett dersom overføringen til ny arbeidsgiver fører til ikke uvesentlige negative endringer i arbeidstakerens situasjon. Bondevik II-regjeringen ønsket å fjerne denne valgretten. Stoltenberg II-regjeringen videreførte den ulovfestede valgretten.
392. Regler om varsling om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen ble innført i 2007.
393. Regjeringen har foreslått og fått vedtatt regler om rett til redusert arbeidstid for arbeidstakere som har fylt 62 år. Dette trådte i kraft 9. juli 2008.
394. Regjeringen har fått vedtatt nye regler om gradvis kompensasjon for ubekvem arbeidstid (aml. § 10-4 sjette ledd). Arbeidsmiljøloven fastsetter at arbeidstakere med skiftordninger og sammenliknbare turnusordninger har krav på kortere ukentlig arbeidstid. Det er belastningen ved selve arbeidstidsordningen som skal "sammenlignes", ikke hvor slitsomt arbeidet i seg selv er. Den nye ordningen trådte i kraft fra 1. januar 2010.
395. Fortrinnsrett for deltidsansatte til å få utvidet sin stilling ble innført fra 1. januar 2006. Regjeringen har i statsbudsjettet for 2011 foreslått 25 millioner kroner til en offensiv mot ufrivillig deltid og mer heltid.
396. Ca. 95 prosent av statlige virksomheter er tilsluttet IA-avtalen. Staten har etablert nettverk for IA-kontakter, og fylkesmennene representerer statlig tariffområde i regionale IA-råd. Sammen med hovedsammenslutningene har regjeringen ved FAD et arbeid på gang for å prøve ut ordninger som kan redusere sykefraværet, bidra til ansettelse av flere med nedsatt funksjonsevne og heve forventet avgangsalder.
397. Partssammensatt offentlig utvalg om medvirkning og medbestemmelse i arbeidslivet avga innstilling i mars 2010: NOU 2010: 1 *Medvirkning og medbestemmelse i arbeidslivet*. Denne er fulgt opp i stortingsmeldingen om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet som ble lagt fram i 2011.
398. Det er vedtatt nye regler i arbeidsmiljøloven om plikt for arbeidsgiver til å drøfte virksomhetens bruk av midlertidige ansettelser, endringene trådte i kraft 1. juli 2010.
399. Invitert statlige virksomheter til å delta i et nytt traineeprogram for personer med høyere utdanning og nedsatt funksjonsevne, med planlagt oppstart våren 2013. Programmet som startet våren 2011 med 24 traineer i 17 statlige virksomheter vil avsluttes høsten 2012.

400. Med hjemmel i diskrimineringslovens § 8 gjennomført et forsøk der 12 statlige virksomheter ble oppfordret til å ansette personer med nedsatt funksjonsevne dersom de var tilnærmet likt kvalifisert som den beste søkeren.
401. Styrket innsatsen for redusert sykefravær i staten. Det er satt i gang et arbeid for å kartlegge årsaker til sykefravær i staten.
402. Gjennomført et forsøk med redusert arbeidstid i staten med full lønnskompensasjon for seniorer i en rekke statlige virksomheter.
403. Gjennomført et lønnsoppgjør i staten i 2012 som har en innretning med et høyt generelt tillegg som sikrer en god reallønnsvekst for alle, og en pott til lokale forhandlinger som bidrar til at virksomhetene i staten kan gjennomføre sin lokale lønnspolitikk. I tillegg har partene avtalt sentrale tiltak som viderefører det gode arbeidet med likelønn i staten.
404. Avtalt med tariffpartene i offentlig sektor å videreføre reglene for offentlig tjenestepensjon (bruttoordningen) og AFP i offentlig sektor med enkelte tilpasninger.

Sosial dumping

405. Regjeringen har laget og satt i verk to handlingsplaner mot sosial dumping.
406. Regjeringen har styrket Arbeidstilsynets rolle og virkemidler. Arbeidstilsynet ble i 2012 ytterligere styrket for å kunne ta tak i utfordringene i bemanningsbransjen.
407. Regjeringen har igangsatt arbeidet med treparts bransjeprogram i bransjer som er særlig utsatt for useriøsitet og sosial dumping. Renholdsbransjen er første bransje hvor det er etablert bransjeprogram.
408. Regjeringen har innført godkjenningsordning med id-kort i renholdsbransjen med virkning fra 1. september 2012.
409. Regjeringen har iverksatt en ordning med regionale verneombud i renholdsbransjen og hotell- og restaurantbransjen.
410. Regjeringen har gjennomført endringer i allmenngjøringsordningen som har bedret effektiviteten, herunder regler om solidaransvar.
411. Regjeringen har innført krav til lønns- og arbeidsvilkår for alle som inngår tjenestekontrakter og bygge- og anleggskontrakter med det offentlige.

412. Regjeringen satte ned en partssammensatt arbeidsgruppe som vurderte utfordringer og mulige tiltak knyttet til sosial dumping og andre regelbrudd i offentlig sektor. Arbeidsgruppen leverte sin rapport 11. desember 2011.

Kapittel 8: Sosial rettferdighet

413. Kvalifiseringsprogram for utsatte grupper er innført, og er et landsomfattende tilbud fra 1. januar 2010. Ved utgangen av april 2012 var det i underkant av 6 900 deltakere i programmet.

414. Tiltak i handlingsplan mot fattigdom er videreført og styrket i de årlige statsbudsjettene. Regjeringen har som en oppfølging av Fordelingsutvalgets innstilling (NOU 2009:10) lagt fram en stortingsmelding om fordelingspolitikken. I Meld. St. 30 (2010-2011) har Regjeringen presentert en bred politikk for en mer rettferdig fordeling. Den brede fordelingspolitikken omfatter virkemidler og innsatsområder som også er grunnleggende i helhetlig og langsiktig innsats for å forebygge lavinntekt og fattigdom.

415. Fylkesmannens tilsynsansvar er fra 1. januar 2010 utvidet til også å omfatte tilsyn med økonomisk stønad og kvalifiseringsprogram/kvalifiseringsstønad.

416. Som en del av regjeringens fattigdomssatsing ble bostøtten vesentlig styrket fra 1. juli 2009, jf. St.prp. nr. 11 (2008–2009) *Ei styrkt bustøtte*. Ved tildelingen for juni 2012 fikk 127 100 husstander bostøtte, som er 17 prosent flere enn samme måned før omleggingen (juni 2009). Som en oppfølging av den nye bostøtten har regjeringen i 2012 lagt fram en ny lov om bostøtte, jf. Prop. 76 L (2011–2012) *Lov om bustøtte*. Den nye loven trer i kraft 1. januar 2013.

417. Hevet inntektsgrensen for maksimalt bidragsforskott, slik at flere enslige forsørgere får høyeste ytelse.

418. Regjeringen har i flere omganger styrket tilskudd til utleieboliger. I 2009 ga Husbanken tilskudd til 2441 utleieboliger, noe som mer enn en dobling fra året før. Den store økningen i 2009 hang sammen med en ekstraordinær styrking av tilskuddet i forbindelse med regjeringens tiltakspakke for arbeid, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009). I 2010 ga Husbanken tilskudd til 1105 utleieboliger, mens det i 2011 ble gitt tilskudd til 1001 utleieboliger. Regjeringen foreslår å styrke tilskudd til utleieboliger med 44,4 millioner kroner i 2013, for å skaffe flere boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet. Det foreslås en samlet tilsagnsramme til utleieboliger på 488,6 millioner kroner i 2013.

419. Regjeringen foreslår å styrke tilskudd til etablering i egen bolig med 30 millioner kroner i 2013. Dette skal muliggjøre etablering i egen bolig for flere vanskeligstilte

enn i dag. Det foreslås en samlet bevilgning til tilskudd til etablering i egen bolig på 354,3 millioner kroner i 2013.

420. For mange kommuner er økt boligsosial kompetanse nødvendig for at flere vanskeligstilte skal få en trygg bolig. Boligsosialt kompetansetilskudd forvaltes av Husbanken. Tilskuddet er viktig i Husbankens arbeid rettet mot kommuner med de største boligsosiale utfordringene. Tilskuddet er styrket betraktelig i regjeringens periode. I 2005 gikk om lag 30 millioner kroner til boligsosiale formål, jf. St.prp. nr. 1 (2006–2007). Det foreslås en tilsagnsramme på 79,5 millioner kroner i 2013.
421. Regjeringen har et mål om at flere skal få mulighet til å etablere seg i egen eid bolig. Startlån har førsteprioritet innenfor Husbankens låneramme. Mange kommuner bruker startlån aktivt, og antall husstander som har mottatt startlån har økt. I 2011 ga kommunene 10 802 startlån, det er en økning på 13 prosent sammenlignet med 2010. Husbanken og Finansnæringens fellesorganisasjon har laget et felles informasjonsskriv om startlån, som blant annet er lagt ut på Husbankens nettside.
422. Arbeidet for å hindre at personer mister boligen sin fortsetter. Husbanken samarbeider med andre statlige etater som kan bidra for å hindre dette, og gjennom Husbankens kommunesatsing er det en målrettet innsats mot kommuner med de største boligsosiale utfordringene. Norsk institutt for by- og regionforskning skal i løpet av høsten 2012 kartlegge antall personer uten egen bolig. Resultatene vil foreligge i 2013.
423. Det er gjennomført endringer i burettslagslova mv. (Innst. 326 L (2009-2010), jf. Prop. 115 L (2009-2010)) for å forebygge problemer med lavinnskuddsborettslag. Noen av de viktigste tiltakene er fastsetting av minstekrav til sikringsordninger mot tap av felleskostnader i borettslag og innføring av en øvre grense for borettslagets fellesgjeld på stiftelsestidspunktet på 75 prosent.
424. Tilskudd til tilpasning av bolig er styrket. Formålet er å bidra til at fleire eldre og personer med nedsatt funksjonsevne kan bli boende lenger i eget hjem. Regjeringen foreslår en styrking av tilskuddet med 30 millioner kroner i 2013. I tillegg styrkes tilskuddet med ytterligere 17,5 millioner kroner som frigjøres i forbindelse med utfasingen av særfradraget for store sykdomsutgifter. Det foreslås en samlet bevilgning på 172,5 millioner kroner i 2013.
425. Det er gjennomført endringer i husleieloven (Innst. O. nr. 27 (2008-2009) jf. Ot.prp. nr. 74 (2007-2008)) som blant annet skal sikre at leiere forstår at de ikke kan si opp en tidsbestemt leieavtale uten særskilt hjemmel i leieavtalen og sterkere leieboervern for de mest svakstilte leietakerne.
426. Det ble i 2011 utarbeidet et standard garantidokument som kommunene kan bruke når de skal hjelpe vanskeligstilte inn på det private utleiemarkedet.

427. Regjeringen mottok i august 2011 utredningen *Rom for alle – En sosial boligpolitikk for framtiden*, jf. NOU 2011: 15. Det offentlige utvalget har drøftet og gitt tilrådninger om hvordan sentrale oppgaver i den sosiale boligpolitikken skal møtes i årene framover. NOU 2011: 15 har vært på høring, og regjeringen vurderer nå utvalgets tilrådninger.
428. Regjeringen vil legge fram en melding til Stortinget om boligpolitikken tidlig i 2013. Sentrale tema er vanskeligstilte på boligmarkedet, leiemarkedet og boligbygging.
429. KRD har fra og med 2011 støttet Forskningsrådets program "Velferd, arbeid og migrasjon" med 5 millioner kroner per år. Det er et tiltak for å øke den langsiktige kunnskapsoppbyggingen på boligtematiske felt, og å se boligtematikk i sammenheng med øvrig velferdsforskning.
430. Det er innført en ny regel i boligbyggelagsloven som gjør det enklere for boligbyggelag å innfusjonere heleide datterselskaper.

Folketrygd og pensjon

431. Regjeringen gjennomfører pensjonsreformen for å trygge folketrygden og styrke muligheten for å kombinere arbeid og pensjon. Regjeringen har fulgt opp Stortingets pensjonsforlik fra 2005 og 2007, og ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) er det vedtatt nye regler for opptjening og beregning av alderspensjon i folketrygden. Viktige endringer trådte i kraft fra 2011, herunder fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 62 år, og muligheter for å kombinere arbeid og pensjon uten avkorting.
432. Gjennom trygdeoppgjørene har regjeringen og partene vært enige om et særskilt løft for minstepensjonistene. Vi har nå gjennomført en opptrapping av folketrygdens minstepensjoner. Minstepensjonen for en enslig har fra 2005 til 2012 økt med nær 54 000 kroner til 162 615 kroner, eller nær 50 prosent. Enslige minstepensjonister har hatt en realvekst i minstepensjonen på 30 prosent i denne perioden.
433. Lovverket for private tjenstepensjonsordninger er tilpasset nye regler om opptjening og fleksibelt uttak i folketrygden fra 1. januar 2011. Det er innført nye regler om AFP i privat sektor, tilpasset ny alderspensjon.
434. Tilpasning av offentlige tjenstepensjoner som følge av lønnsoppgjøret 2009 er fulgt opp, og Stortinget vedtok lovendringene for offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor i juni 2010. Lovene skal gjelde fullt ut for årskull til og med 1953, og vil bli fulgt opp med tilpasninger for nye årskull.

435. Reglene om medlemskap i folketrygden er presisert, slik at det klart går fram at fengsling på grunnlag av kriminell aktivitet i seg selv ikke gir medlemskap.
436. Det er innført rett til renter ved etterbetaling av ytelser når årsaken er feilinformasjon eller feilaktig vedtak i Arbeids- og velferdsetaten.
437. Det er vedtatt regler om ny uføretrygd, jf. lovproposisjon om ny uførepensjon og alderspensjon til uføre (Prop. 130L (2010-2011)). Endringen innebærer dels en tilpasning til ny alderspensjon. Den nye beregningsmodell vil gjøre uføreordningen enklere og mer fleksibel. Den nye uføretrygden skal skattlegges som lønn og det innføres et nytt prinsipp for avkorting av uføretrygd ved samtidig arbeid. Personer som allerede har fått innvilget uførepensjon skal sikres ytelse på samme nivå som tidligere. Det tas sikte på at de nye reglene for uføretrygd trer i kraft i 2015.
438. Ny nordisk konvensjon om trygd ble undertegnet av de nordiske sosial- og helseministrene på ministermøtet 12. juni 2012 i Bergen. Konvensjonen inneholder nødvendige tilpasninger til nye EØS-regler på trygdeområdet og er av stor betydning for å få med Færøyene og Grønland, som ikke er med i EU eller EØS, i det nordiske trygdesamarbeidet. Den nye konvensjonen gir en sterkere forankring av det nordiske samarbeidet på trygdeområdet idet den pålegger samarbeid mellom berørte institusjoner i grenseoverskridende situasjoner, særlig i konkrete saker om rehabilitering og lovvalg, og arbeidet mot grensehindre styrkes.

Arbeids og velferdsforvaltningen

439. 457 NAV-kontor er etablert i samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og kommunene.
440. Fylkesvise forvaltningsenheter og fem spesialenheter for pensjon er etablert for å bedre forvaltningen av folketrygdytelser og for å frigjøre tid og ressurser i NAV-kontorene til individuell veiledning og oppfølging.
441. Stortinget har gitt sin tilslutning til at Arbeidsdepartementet i 2012 kan starte opp Prosjekt 1 i IKT-moderniseringsprogrammet i Arbeids- og velferdsetaten med en kostnadsramme på 1 750 millioner kroner (2012-kroner). Prosjekt 1 startet opp i august 2012 og planlegges gjennomført over 2,5 år. For 2013 foreslår Regjeringen å bevilge 735 millioner kroner til prosjektet.
442. IKT-moderniseringen i Arbeids- og velferdsetaten skal bidra til bedre tjenester til brukerne. Programmet vil blant annet omfatte nye løsninger for uføretrygd og sykepenges, selvbetjeningsløsninger, økt automatisering av vedtaksbehandling og elektronisk samhandling med samarbeidspartner. Programmet er planlagt gjennomført over seks år inndelt i tre prosjekter. Prosjekt 1 skal levere systemløsninger bl.a. for ny uføreordning, innsyn i egen sak, ressursplanlegging og

vesentlige deler av nødvendige systemløsninger for å etterleve økonomireglementet.

443. Nytt IKT-system for pensjon er utviklet for både å håndtere gammelt og nytt pensjonsregelverk.
444. Innført brukermedvirkning både på systemnivå og individnivå. På systemnivå ivaretas brukermedvirkning gjennom arbeidet i det sentrale brukerutvalget med Arbeids- og velferdsdirektoratet. Det er videre brukerutvalg i alle fylker. På individnivå ivaretas dette gjennom brukernes deltakelse i utarbeidelse av arbeidsevnevurdering og ulike oppfølgingsplaner (individuell plan, aktivitetsplan mv.).
445. Styrket driftsbevilgningen til Arbeids- og velferdsetaten for å sikre et godt nivå på etatens tjenester etter en krevende reformperiode. Et styrket budsjett bidrar til god oppfølging av brukerne samt bedring av produktiviteten og kvaliteten i ytelsesforvaltningen.
446. Gjennomført lovendringer slik at Arbeids- og velferdsetaten står bedre rustet til å avdekke og forhindre trygdemisbruk og feilutbetalinger. Lovforslag med ytterligere tiltak mot trygdemisbruk har vært på høring. Forslagene tar sikte på å styrke kontrollarbeidet i Arbeids- og velferdsetaten og innebærer adgang til å kreve opplysninger direkte fra regnskapsfører, innskjerping av legitimasjonsplikten ved krav om trygdeytelser, regler om elektronisk masseinnhenting av opplysninger ved registersamkjøring og rutinemessige meldinger om vedtak hos utlendingsmyndighetene. Det tas sikte på å fremme forslagene for Stortinget i løpet av høsten 2012.
447. Som følge av pensjonsreformen har det vært nødvendig å utvikle nye IKT-løsninger på pensjonsområdet i Statens Pensjonskasse. Dette arbeidet har pågått over tid og vil i 2012 i all hovedsak være avsluttet. IKT-prosjektet ble gjennomført innen tidsfristen, innenfor styringsrammen på 1 milliard kroner og til planlagt kvalitet og funksjonalitet.

Kapittel 9: Helse og omsorg

Gode helsetilbud til alle

448. Gjennomfører samhandlingsreformen:
- a. Lagt fram stortingsmelding om samhandlingsreformen, som ble behandlet i Stortinget i 2010. Samhandlingsreformen er en retningsreform hvor vi skal satse mer på forebygging, ruste helse-

og omsorgstjenesten for fremtidens utfordringer og utvikle en mer helhetlig helse- og omsorgstjeneste.

- b. Lagt fram en ny Nasjonal helse- og omsorgsplan 2011-2015 (St.meld. 16 (2010-2011)), en egen Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) (Prop. 90 L (2010-2011)) og en ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester (Prop. 91 L (2010-2011)), som er de tre sentrale dokumentene i gjennomføringen av samhandlingsreformen. Dokumentene ble vedtatt av Stortinget i juni 2011.
- c. Økonomiske insentiver er innført for å stimulere kommunene til å satse mer på å forebygge sykdom og bygge opp lokale tilbud. 5,6 milliarder kroner er overført til kommunene fra de regionale helseforetakene slik at kommunene kan betale for utskrivningsklare pasienter og kommunal medfinansiering eller bruke til tilbud kommunene. Det er også gitt tilskudd til å stimulere til etablering av lokale samhandlingstiltak i kommunene som frisklivssentral og lokalmedisinske sentre
- d. Revidert fastlegeforskrift fastsatt august 2012 – implementeres 1. januar 2013

449. Økt budsjettet til pasientbehandling med 12 milliarder kroner fra 2005-2013, og sørget for at de regionale helseforetakene nå går i balanse.

450. Rettet opp skjevheten mellom de fire regionale helseforetakene gjennom inntektsvekst etter modell fra Magnussenutvalget.

451. Etablert nye byggeprosjekter, blant annet fase 2 St. Olavs hospital i Trondheim, ombygging og modernisering av Nordlandssykehuset i Bodø, nytt lokalsykehus i Vesterålen, sykehuset i Østfold, nytt senter for barn, unge og psykosomatisk medisin ved Haukeland universitetssykehus, en ny barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling (BUPA) i Stavanger, ny A-fløy ved Universitetssykehuset Nord-Norge, Tromsø og gitt lån til investeringstiltak i forbindelse med omstillingene ved Oslo universitetssykehus.

452. Tilbudet om nyfødtscreening for i alt 23 alvorlige, arvelige sykdommer startet 1. mars 2012. Formålet er å oppdage flere sjeldne, medfødte sykdommer for å starte behandling og oppfølging så tidlig som mulig etter fødselen. Det er i tillegg bevilget midler til pilotprosjekt for screening av tykk- og endetarmskreft.

453. Gjennomført opptappingsplanen for psykisk helse (1999-2008).

454. Måltallene om 4 770 nye årsverk i kommunene knyttet til psykisk helsearbeid og 3 400 nye boliger, ble i hovedsak nådd ved utgangen av 2008.

455. Etablert 75 distriktpsikiatriske sentre (DPS) som nå dekker alle landets kommuner. Fra 2005 er det totalt etablert ca. 150 ambulante team innen psykisk helse og rusområdet, herunder ca. 50 akutteam ved DPS.
456. Innført en ventetidsgaranti for barn og unge under 23 år med psykiske og/eller rusrelaterte lidelser. Ca. 5 prosent av alle barn og unge får nå årlig behandlingstilbud i psykisk helsevern for barn og unge, i tråd med målet i opptrappingsplanen.
457. Det er etablert fem regionale ressursentre for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging.
458. Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid for voksne i kommunene (NAPHA) ble etablert høsten 2008.
459. Gitt tilskudd for etablering av tverrfaglig, oppsøkende behandlings- og støtteteam (ACT-team) til mennesker med alvorlig psykisk lidelse og langvarig og sammensatt behov. Tilskuddsordningen er foreslått videreført med 50 millioner kroner i 2013.
460. Opprettet en tilskuddsordning for å få øke antallet psykologer i kommunene. Tilskuddsordningen er styrket og foreslått videreført med 60 millioner i 2013 og pr. juni 2012 var det gitt tilskudd til om lag 130 psykologer i tjenester som familiesenter, helsestasjon, skolehelsetjeneste m.m.
461. For å styrke den tverrfaglige kompetansen i tjenestene til barn og unge skal Regionsentrene for barn og unges psykiske helse (RBUP) og Barnevernets utviklingssentre (BUS) slås sammen. Det er etablert Regionalt kunnskapscenter for barn og unge – psykisk helse og barnevern (RKBU) – region vest og nord. Det er et slikt senter under etablering i midt Norge. Helsedirektoratet og BUFdir har fått i oppdrag å se på mulighetene for et bedre samarbeid mellom miljø som bedriver kunnskapsstøtte. Frist for oppdraget er høst 2013. I samarbeid med AD har HOD bidratt til strategiplanen arbeid og psykisk helse (2007-2012). En rekke tiltak er iverksatt som skal styrke en arbeidsrettet rehabilitering for personer med psykiske lidelser og eller rusmiddelproblemer.
462. Et lovutvalg la i juni 2011 frem sin innstilling etter å ha gjennomgått tvangslovgivningen innen psykisk helsevern med tanke på å redusere og kvalitetssikre bruken av tvang. Evalueringen av tilbakehold og tvang av rusavhengige er behandlet i Meld. 30 (2011-2012) *Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk, alkohol – narkotika – doping.*
463. Lagt fram Prop. 108 L (2011-2012) med nye regler i psykisk helsevernloven om sikkerheten ved de regionale sikkerhetsavdelingene. Lovforslagene ble vedtatt av Stortinget i juni 2012.

464. Økt antall årsverk i skolehelse- og helsestasjonstjenesten fra 3 146 i 2005, til 3 747 i 2011.
465. For å sikre god kompetanse på tannbehandling i hele landet, er det etablert regionale odontologiske kompetansesentre i Nord-, og Sør-Norge, og sentre i Øst- og Midt-Norge er under planlegging. Kompetansesenteret i Vest etableres i nytt odontologibygg ved Universitet i Bergen sommeren 2012.
466. Regjeringen vil prøve ut ny spesialitet i klinisk odontologi. Første fire tannleger starter utdanningen i 2011 ved Universitetet i Tromsø.
467. For å ivareta behovet for å administrere og styre spesialisthelsetjenesten på en god måte, ble et nytt personidentifiserbart register innført da Norsk pasientregisterforskrift trådte i kraft fra 15. april 2009.
468. Lagt fram Prop. 89 L (2011-2012) om nasjonal kjernejournal og Prop. 99 L (2011-2012) om Norsk helsearkiv. Lovforslagene ble vedtatt av Stortinget i juni 2012.
469. Lagt fram Prop. 120 L (2011-2012) Endringer i helseforetaksloven mv.
470. Det er opprettet et register over hjerte- og karlidelser med hjemmel i helseregisterloven. Registeret vil bidra til økt kunnskap om hjerte- og karsykdommer, som er den største gruppen av folkesykdommer i Norge.
471. Innført automatisk frikort. Det har vært en kraftig økning i andelen som får frikort og ordningen er med dette blitt mer rettferdig. Nå kommer frikortet automatisk i posten innen tre uker etter at frikortgrensen er passert, og pasienten slipper å samle på kvitteringer..
472. Innført sunnhetsmerkingen "Nøkkelhullet" på sunn mat i 2009. Ordningen har egen hjemmeside: www.nokkelhullsmerket.no
473. Utarbeidet nye konkrete kostråd fra helsemyndighetene som skal bidra til å gjøre sunne valg lettere.
474. Lagt frem en tverrdepartemental handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen (2007-2011).
475. Vaksine mot HPV viruset som fører til livmorhalskreft ble innført i barnevaksinasjonsprogrammet for jenter i 7. klassetrinn fra og med skoleåret 2009-2010.
476. For å styrke kampen mot skadelig tobakksrøyk ble det fra 2008 innført forbud mot synlig oppstilling av tobakksvarer i butikkene. I 2012 ble det gjennomført en

holdningskampanje om barn og passiv røyking. Formålet med kampanjen er å redusere tobakksbruken i befolkningen og hindre nyrekruttering.

477. Nasjonal strategi for det tobakksforebyggende arbeidet ble lagt fram i mai 2006, regjeringen arbeider med en ny strategi.
478. Handlingsplan for barns miljø og helse ble lagt fram i juni 2007.
479. Nasjonal strategi for forebygging av HIV-infeksjon ble lagt fram i 2009. Et utvalg som har sett på reguleringen av allmennfarlige smittsomme sykdommer i straffeloven vil legge frem sin utredning i 2012.
480. I 2009 ble en Nasjonal strategi for forebygging av ulykker som medfører personskade lagt frem.
481. I 2007 ble det lagt frem en stortingsmelding om å utjevne sosiale helseforskjeller.
482. Lov om fylkeskommuners oppgaver på folkehelseområdet ble lagt frem april 2009 og trådte i kraft 1. januar 2010. Loven ble fra 1. januar 2012 en del av ny lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven). Forskrift om oversikt over folkehelsen er hjemlet i folkehelseloven og ble fastsatt i 2012. Den gir rammene for kommunenes og fylkeskommunenes oversikter over folkehelsen.
483. Vedtatt at Norske skal følge WHO's kode for etisk internasjonal rekruttering av helsepersonell.
484. Bidratt til at WHO's helseforsamling i mai 2010 vedtok retningslinjer for markedsføring av mat og alkoholfrie drikkevarer rettet mot barn. I juni 2012 sendte regjeringen forslag til norsk regelverk om markedsføring rettet mot barn og unge av usunn mat og drikke på høring.
485. Regjeringen har lansert en egen pasientsikkerhetskampanje "I trygge hender". I perioden 2011 -2013 innføres 10 tiltakspakker for å redusere pasientskader.

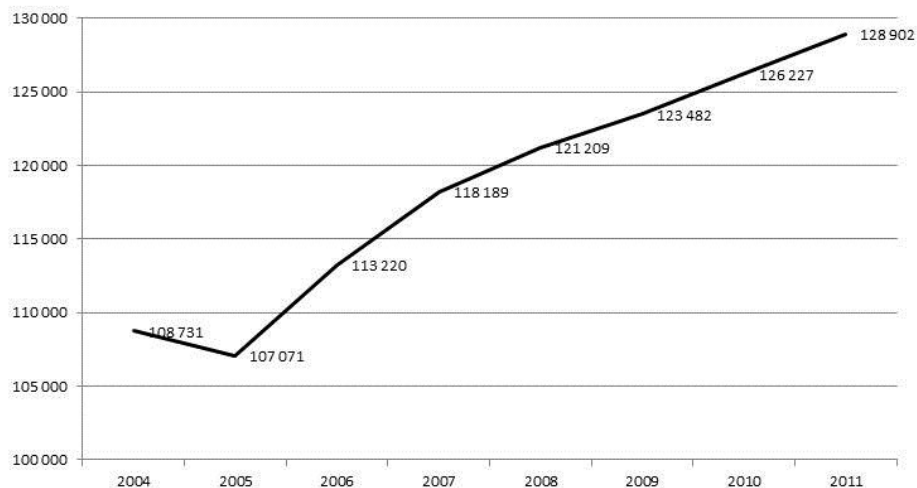
Trygghet og valgfrihet i omsorgen

486. Vedtatt ny forskrift om en verdig eldreomsorg (verdighetsgarantien) med virkning fra 1. januar 2011. I forbindelse med innføringen av ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester ble det foretatt en presisering i pasient- og brukerrettighetsloven som gir rett til et verdig tjenestetilbud fra den kommunale helse- og omsorgstjeneste.
487. Målet om 10 000 nye årsverk i pleie- og omsorgssektoren innen utgangen av 2009, ut fra nivået i 2004, ble i følge tall fra SSB overoppfylt. Resultatet ble om lag 14 800

nye årsverk. En stor del av denne årsverksveksten besto av personell med helse- og sosialutdanning.

488. Målet om 12 000 nye årsverk i omsorgssektoren i perioden 2008-2015, målt ved utgangen av året, er på god vei til å nås. Tall fra SSB viser en vekst på om lag 7 700 nye årsverk i de tre første årene av målperioden.
489. Alle landets kommuner har i løpet av 2007 fastsatt en lokal norm for legedekning på sykehjem. Antallet legeårsverk i sykehjem har økt med nærmere 50 prosent fra 2006 til 2011.
490. Regjeringen har styrket satsingen på sykehjemsplasser og heldøgns omsorgsplasser gjennom å opprette et investeringstilskudd i 2008 med tilsagnsramme på 12 000 enheter i perioden 2008-2015. Tilskuddsordningen ble i 2011 styrket med om lag 2,5 milliarder kroner for perioden, gjennom en økning i det statlige tilskuddet fra i snitt 25 prosent per boenhet til i snitt 35 prosent per boenhet. I budsjettforslaget for 2013 foreslår regjeringen å heve den maksimale anleggskostnaden fra 2,29 millioner kroner til 2,8 millioner kroner. Det betyr at de maksimale tilskuddssatsene heves til 840 000 kroner for omsorgsboliger og til 1,12 millioner kroner for sykehjemsplasser. Pr 31. august 2012 er det gitt tilsagn om tilskudd til i overkant av 5 900 heldøgns omsorgsplasser i investeringstilskuddet.
491. Regjeringen la i St.meld. nr. 25 (2005-2006) frem kompetanse- og rekrutteringsplanen Kompetanseløftet 2015. Planen skal bidra til å sikre tilstrekkelig, stabil og kompetent bemanning i kommunenes omsorgstjenester.
492. I de fem første årene i planperioden har om lag 17 000 personer gjennomført grunn-, videre- eller etterutdanninger eller annen opplæring med støtte fra Kompetanseløftet 2015. I tillegg er omlag 8 700 personer under opplæring i 2012 med tilskudd fra Kompetanseløftet 2015.
493. I 2009 ble det etablert et tilskudd til fagskoleutdanning innenfor helse- og sosialfag.

Årsverk i pleie- og omsorgstjenestene 2004-2011

Årsverk er summen av heltidsstillinger og deltidsstillinger omregnet til heltidsstillinger. Fravær og vikarer er ikke trukket fra. Ekskludert leger og fysioterapeuter.

(Kilde: Helse- og omsorgsdepartementet/SSB)

494. For å styrke kvalitet og kompetanse i omsorgstjenesten er det nå etablert utviklingssenter for sykehjem og utviklingssenter for hjemmetjenester i alle fylker. Det er lansert en nasjonal strategi for utviklingssentrene; "Utvikling gjennom kunnskap" for perioden 2011- 2015.
495. Lagt frem en egen demensplan - "Den Gode dagen" (2007). Planen har tre hovedsaker: bygge flere tilpassede boliger, øke dagaktivitetstilbudet og sikre økt kunnskap og kompetanse om demens og tilbudet til personer som er rammet av demens. Planen er nå revidert, og det ble i 2012 lagt frem et nytt fireårig handlingsprogram for demens for perioden 2012-2015.
496. I statsbudsjettet for 2012 ble det innført et eget øremerket tilskudd til utbygging av dagaktivitetstilbud til personer med demens. Tilskuddet er foreslått viderført i 2013.
497. Regjeringen har styrket omsorgsforskning i perioden 2006-2011. I 2012 er den årlige bevilgningen på 37 millioner kroner. Det er opprettet fem regionale sentre for omsorgsforskning i tilknytning til høgskoler som utdanner helse- og sosialpersonell.
498. Opprettet nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemning (NAKU). Kompetansemiljøet ivaretar nasjonale fagutviklings- og formidlingsoppgaver.

499. Fra 1. juli 2010 gitt rett til permisjon i inntil 10 dager i året for å kunne yte pleie og omsorg til nære familiemedlemmer, også for de over 18 år.
500. Et offentlig utvalg er oppnevnt 25. juni 2010 for å se på ytelser til pårørende med særlig tunge omsorgsoppgaver, utvalget har levert sin innstilling høsten 2011.
501. Nedsatt et utvalg som skal utrede spørsmål knyttet til utstøting og sykefravær i helse- og omsorgssektoren, utvalget avga sin rapport høsten 2010.

Innsats mot rusavhengighet

502. Lagt frem en egen stortingsmelding om en helhetlig rusmiddelpolitikk (Meld. St. 30 (2011-2012) Se meg!). I meldingen legges det blant annet opp en egne strategi mot overdosedødsfall, lovforslag om å forby bruk og besittelse av dopingmidler, kvalitetsløftet rus og psykisk helse, gjennomføre undersøkelse blant pårørende – inkl. barn - av rusavhengige.
503. Gjennom opptrappingsplanen for rusfeltet styrket innsatsen med over 1 milliard kroner sammenliknet med 2005. Opptrappingsplanen avsluttes i 2012. De fleste tiltak er igangsatt.
504. Regjeringen la i stortingsmeldingen om en helhetlig ruspolitikk frem forslag til et kvalitetsløft rus og psykisk helse for å styrke og videreutvikle kunnskap, bidra til økt kompetanse og bedre kvalitet. Kvalitetsløftet rus og psykisk helse viderefører og styrker innsatsen som er lagt i opptrappingsplanene for rusfeltet og opptrappingsplan psykisk helse.
505. Fastsatt en ny forskrift for legemiddelassistert rehabilitering (LAR), slik at rusavhengige skal vurderes mer enhetlig i alle helseregionene og på et helsefaglig grunnlag. I løpet av 2014 vil Helsedirektoratet ha utarbeidet ferdig nasjonale retningslinjer for alle deler av TSB, inkludert akutt- og abstinensbehandling og ambulansetjenesten. Helsedirektoratet utarbeider en felles veileder i rusarbeid og psykisk helsearbeid for voksne i kommunene.
506. Rettsstillingen for barn som pårørende er styrket. Helsepersonell skal fra 1. januar 2010 bidra med oppfølging og informasjon til barn av psykisk syke, rusmiddelavhengige eller alvorlig somatisk syke eller skadde pasienter. I Meld. St. (2011-2012) foreslås det at det skal gjennomføres en levekårsundersøkelse om barn av rusavhengige og pårørende. Undersøkelsen skal legges til grunn for videre tiltak.
507. Det er i alt etablert 14 rusmestringsenheter i 13 fengsler i samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og politidepartementet.
508. I løpet av 2009 og 2010 ble det åpnet egne kommunale rusmottak med egne observasjonssenger både ved Oslo og Bergen legevakt. Mottaket i Oslo ble etablert

i samarbeid med OUS og i Bergen med Helse Bergen. Dessuten er det etablert et rent kommunalt rusmottak i Drammen. I tillegg er det åpnet egne rusakuttenheter i spesialisthelsetjenesten i både Oslo, Bergen, Trondheim og Ålesund. Det er også opprettet et tiltak ved Oslo legevakt som retter seg mot ungdom som står i fare for eller har utviklet rusmiddelproblemer.

509. I 2006 fikk alle rusavhengige under kommunal rusomsorg rett til gratis tannhelsehjelp i fylkeskommunen. I 2007 fikk rusmiddelavhengige under LAR de samme rettighetene.
510. Lagt fram folkehelseloven (Prop. 90 L (2010-2011)) som har som formål å fremme folkehelse, herunder forebygge skader som følge alkohol- og annen rusmiddelbruk.
511. Lagt økt vekt på tidlig innsats på rusfeltet med utgangspunkt i veilederen *Fra bekymring til handling*.
512. Lagt fram og fått vedtatt endringer i vegtrafikkloven om kjøring i ruspåvirket tilstand, andre rusmidler enn alkohol (Prop. 9 L (2010-2011), Innst. 105 L (2010-2011)).
513. Lagt frem endringer i helsepersonelloven (Prop. 29 L (2011-2012)) om pliktmessig avhold for helsepersonell. Lovforslagene ble vedtatt av Stortinget i mars 2012.
514. Gitt støtte til en rekke tiltak som skal bidra til å hjelpe kommunen i arbeidet med å forebygge og redusere problemer knyttet til bruk av rusmidler gjennom tilskudd til kommunalt rusarbeid

Kapittel 10: Barn, utdanning og forskning

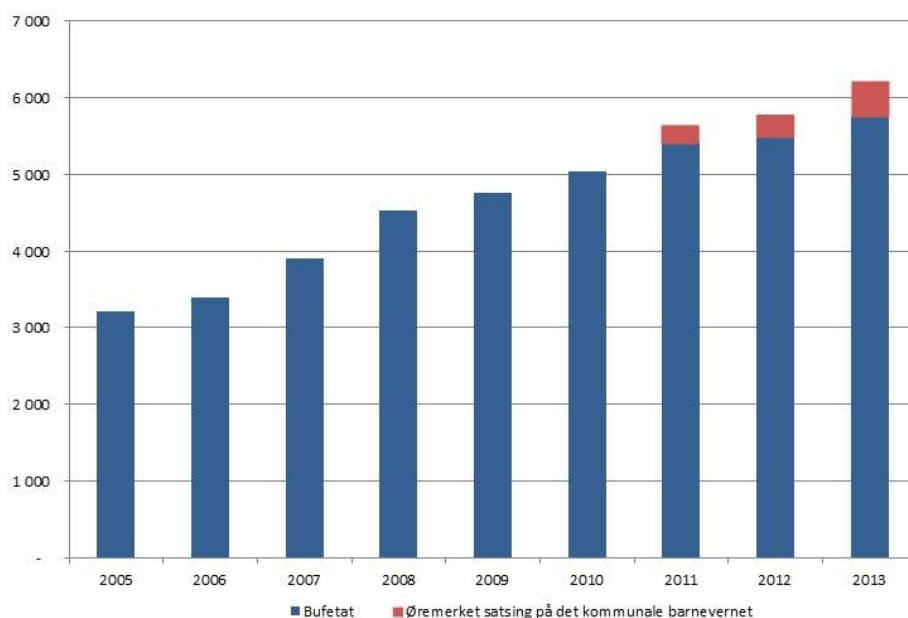
Barn og familie

515. Fedrekvoten er økt fra 5 uker til 12 uker fra 2005 til 2011. I statsbudsjettet for 2013 foreslår regjeringen å utvide fedrekvoten til 14 uker.
516. Den totale stønadperioden for foreldrepengeperioden er forlenget med 4 uker fra 2005-2011 og utgjør nå 47 eller 57 uker avhengig av om foreldrene velger 100 prosent eller 80 prosent lønnsdekning. I statsbudsjettet for 2013 foreslår regjeringen å utvide stønadperioden til 49/59 uker
517. Det er vedtatt en tydeligere tredeling av foreldrepengeperioden. En tredelt ordning gir mor og far rett til en like lang kvote. I tillegg kommer en felles del som foreldrene selv bestemmer fordelingen av. Endringene trer i kraft 1. juli 2013.

518. Fedre med egen opptjening har fra 1. juli 2011 fått rett til foreldrepenger i et uketall tilsvarende fedrekvoten i tilfeller der mor mottar uførepensjon.
519. Regjeringen har sikret om lag 1 500 flere fedre rett til fedrekvote fra 1. juli 2010. Endringen omfatter familier der begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger, men der mor har hatt mindre enn halv stilling.
520. Gjennomført forbedringer i foreldrepengeordningen, med virkning fra 1. juli 2009. Deriblant forlenget den maksimale stønadsperioden når bare far har opptjent rett til foreldrepenger og åpnet for at far kan ta ut foreldrepenger på selvstendig grunnlag når mor etter fødselen deltar på introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger eller kvalifiseringsprogram for personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne.
521. Gjennomført at arbeidsavklaringspenger gir opptjening til foreldrepenger fra 1. mars 2010.
522. Styrket innsats for utsatte barn og unge.
523. Regjeringen oppnevnte høsten 2010 et offentlig utvalgt som skal utrede unges makt og deltakelse. Utvalget skal utrede ulike gruppers muligheter og barrierer og vurdere forslag og tiltak som kan bidra til å øke unges makt og deltakelse på ulike arenaer. Innstillingen ble lagt fram i desember 2011.
524. Det er etablert et forsøksprosjekt med Alarmtelefonen for barn og unge (juni 2009 til desember 2011). Målgruppen for tilbudet er i første rekke barn som utsettes for omsorgssvikt og mishandling. Tilbudet vil bli permanent fra og med 2012.
525. Det ble utviklet og distribuert en kompetansepakke til alle barneverninstitusjoner ved årsskiftet 2010/2011. Kompetansepakken skal heve kompetansen om ungdom og rus blant tilsatte i institusjoner.
526. Gjennomført endringer i barneloven. Loven tydeliggjør at all form for vold mot barn er forbudt, definisjonen av vanlig samvær er utvidet, og det er innført en varslingsplikt dersom en av foreldrene skal flytte.
527. Et regjeringsoppnevnt utvalg la 15. mars 2009 fram NOU 2009: 5 Farskap og annen morskap. Fastsettelse og endring av foreldreskap. Utredningen har vært på alminnelig høring, og departementets arbeid med å følge opp utredningen holder fram. Departementet har i midlertidig forskrift 23.mai 2012446 om anerkjennning av farskap for barn fødte av surrogatmor i utlandet, gitt nærmere bestemmelser om anerkjennelse av farskap fastsatt i utlandet ved surrogati slik at barna det gjelder kan sikres en juridisk far. Videre har forslag til ny midlertidig lov om overføring av foreldreskap for å sikre barn i Norge født av surrogatmor i utlandet to juridiske foreldre vært på høring og det arbeides med videre oppfølging.

528. Innført utvidet barnetrygd til forsørgere som blir alene om omsorgen for barn fordi ektefellen/samboeren kommer i fengsel.
529. Gjennomført en høring av NOU 2009: 21 *Adopsjon – til barnets beste* der det foretas en fullstendig gjennomgang av adopsjonsfeltet og det gis forslag til forbedringer. Regjeringen arbeider med å følge opp høringsuttalelsene.
530. Sendt på høring forslag om å innføre en ordning med stans av offentlig ytelse og barnebidrag ved internasjonal barne bortføring.
531. Som en styrking av barnevernet ble det i 2011 innført en øremerket tilskuddsordning til kommunene på 240 millioner kroner for 2011. Midlene har bidratt til 400 nye stillinger og ulike kompetansetiltak. Regjeringen foreslår å videreføre disse midlene i 2012, og en ytterligere styrking på 50 millioner kroner, som vil gi en økning på ytterligere 70 nye stillinger som skal komme barneverntjenester med størst behov til gode.
532. Regjeringen vil innføre veiledet førsteår for nyutdannede og nytilsatte i barnevernet. I 2012 vil det bli satt i gang et arbeid med å opprette et videreutdanningstilbud for å kvalifisere erfarne ansatte i barnevernet til å gi profesjonell veiledning til nytilsatte kollegaer.
533. Tilrettelagt for at kompetansen i barnevernet kan styrkes gjennom et kunnskaps- og kompetanseprogram (2007-2011) rettet mot det kommunale barnevernet. Satt i verk kompetansehevende tiltak om barnevernets håndtering av kjønnslemlestelse og tvangsgifte, barn som er utsatt for menneskehandel, ivaretagelse av biologiske foreldre, barn som lever med vold i familien, fattigdom i barnefamilier og samtaler med barn.
534. Følger opp Befringutvalgets innstilling NOU 2009: 8 *Kompetanseutvikling i barnevernet*.
535. Etablert en Barnesakkyndig kommisjon, som gjennomgår alle sakkyndige rapporter bestilt av barneverntjenesten, fylkesnemndene, domstoler og private parter. Hensikten er å bedre barn og foreldres rettsikkerhet.
536. Opprettet en egen tvisteløsningsnemnd for å avklare ansvarsforhold i kompliserte saker som gjelder hjelp til barn og unge. Dette er et samarbeid med KS.

Statlig finansiering av barnevern 2005 - 2013 i millioner kroner

(Kilde: Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet)

537. Endringer i adopsjonsloven om åpen adopsjon er vedtatt. Det er foreslått en praksisendring for bruk av adopsjon som barneverntiltak, ved at flere barn som trenger det får muligheten til å bli adoptert av sine fosterforeldre. Retningslinjer er under utarbeidelse. Åpen adopsjon innebærer at det vil være begrenset adgang til kontakt mellom barnet og biologiske foreldre etter adopsjon.
538. Sikret bedre samordnet og helhetlig tjenestetilbud ved at det blant annet er inngått rammeavtaler mellom regionale helseforetak og regional barne-, ungdoms- og familieetat. Styrket samarbeidet mellom barnevern og barnehage gjennom felles opplæring, informasjon og veiledning av ansatte i barnevernet og barnehager.
539. Det er innført tilsyn med sentre for foreldre og barn fra 2010. Sentre for foreldre og barn er et frivillig hjelpetiltak for familier som har eller venter barn, hvor det er bekymring for barnets omsorgssituasjon.
540. Lansert en revidert kommunikasjonsstrategi "Et åpent barnevern" (2008-2010) der det legges vekt på at barnevernet på alle nivåer skal være mer åpne, slik at tjenestens viktige samfunnsoppgave blir bedre kjent i media og allmennhet.
541. Utarbeidet høringsnotat om utvidet bruk av politiattest i barnevernssaker.
542. Arbeider for at utsatte barn og unge og deres familier skal få bedre samordnet bistand fra ulike deler av hjelpeapparatet. Regjeringen satte i 2010 i gang

Losprosjektet for å gi bedre tilrettelagt og samordnet hjelp til ungdom med sammensatte vansker. I prosjektet får ungdom en støtteperson – en los – som støtter ungdom og bidrar til at ungdommen får rett hjelp. Prosjektet skal styrke ungdommens tilknytning til skole og arbeid.

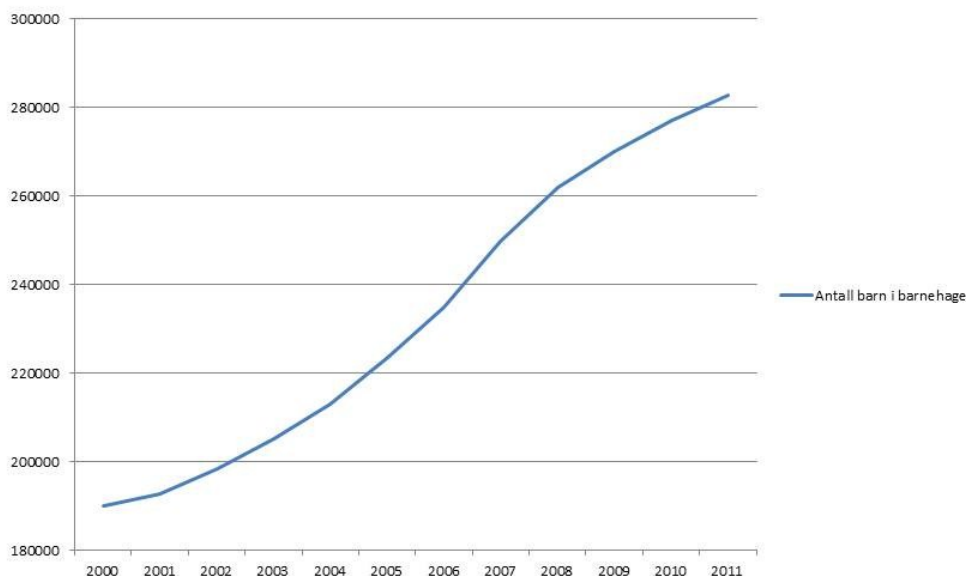
Et godt barnehage tilbud til alle barn

543. Nådd målet om full barnehagedekning. Det er etablert om lag 67 000 nye barnehageplasser siden 2005. Innført lovfestet rett til barnehageplass fra 2009.
544. Innført maksimalpris på 2 330 kroner per måned, som reelt sett innebærer en prisreduksjon på 1 150 kroner (2012-kroner) i måneder siden 2005.
545. Startet arbeidet med å sikre økonomisk likebehandling mellom offentlige og private barnehager. I årene 2011 og 2012 ble minimumstilskuddet til ikke-kommunale barnehager økt fra 88 til 92 prosent av det de kommunale barnehagene i gjennomsnitt mottar i offentlig finansiering. Regjeringen har i budsjettet for 2013 foreslått å bevilge 58 millioner kroner til å øke minimumstilskuddet videre fra 92 til 94 prosent fra 1. august 2013.
546. Innlemmet øremerket tilskudd til barnehager i kommunenes rammetilskudd og innført nye regler for finansiering av ikke-kommunale barnehager.
547. Det har vært en sterk økning i barnehageforskningen siden 2005. Både det nye forskningsprogrammet *Praksisretta utdanningsforskning 2010 – 2014 (PRAKUT)* og *Utdanning 2020 (2009-2018)* har hatt store utlysninger i 2011 og 2012. Gjennom *Utdanning 2020* har Norges forskningsråd tildelt 20 millioner kroner til et stort, tverrfaglig femårig forskningsprosjekt om barnehagekvalitet.

Lære mer, trives og mestre

548. Lagt til rette for en styrket fellesskole gjennom styrket kommuneøkonomi.

Antall barn i barnehage 2000-2011

(Kilde: Kunnskapsdepartementet)

549. Gjennomført Kunnskapsløftet på alle trinn, med fokus på blant annet grunnleggende ferdigheter, tidlig innsats, kvalitets- og kompetanseutvikling.
550. Kompensert kommunene med om lag 1,2 milliarder kroner i forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet og utskifting av læremidler i grunnskolen som følge av innføring av nye læreplaner, dette gjennom økte rammeoverføringer i perioden fra 2006 til og med 2009.
551. Det er satsset betydelig på etter- og videreutdanning av lærere og rektorer (om lag 400 millioner kroner årlig - 460 millioner kroner er foreslått i 2013). Om lag 1000 rektorer og andre skoleledere har fullført eller er i gang med rektorutdanning, og 1500 – 1850 lærere har startet videreutdanning hvert år siden høsten 2009. Videreutdanning i Kompetanse for kvalitet: Kunnskapsdepartementet, KS og arbeidstakerorganisasjonene er enige om en ny avtale for fordeling av kostnadene til vikarmidler, der staten fra august 2012 øker sin del fra 40 til 50 prosent mens den delen som faller på kommunene og lærerne blir 25 prosent hver. Målet er å få flere kommuner til å delta. Staten finansierer tilbudene ved universitet og høyskoler.
552. Økt antallet undervisningstimer i kjernefagene norsk, matematikk og engelsk med til sammen 5 timer på barnetrinnet fra høsten 2008. I tillegg er det innført to timer fysisk aktivitet fra høsten 2009 og ytterligere én undervisningstime fra høsten 2010. Fra og med høsten 2012 har regjeringen innført valgfag på 8. trinn gjennom ½ ny time og 1 time omfordeling innenfor eksisterende timetallsramme. Samme er

foreslått for 9. trinn fra høsten 2013. Det tas sikte på å utvide ordningen til 10. trinn i 2014.

553. Innført tilbud om gratis leksehjelp for alle elever på 1.-4. trinn fra og med høsten 2010.
554. Gjennomført en betydelig satsing på tidlig innsats gjennom lovfestet plikt til forsterket opplæring i lesing og regning for 1.-4. trinn. Fra 2010 er det lagt inn totalt en milliard kroner i kommunenes rammetilskudd til dette tiltaket.
555. Innført ny rentekompensasjonsordning for rehabilitering og investering i skole- og svømmeanlegg. Medregnet budsjettforslaget for 2012 er 9 milliarder kroner i investeringsramme fasert inn, noe som er godt i rute i forhold til målsetningen om 15 milliarder kroner innen utgangen av 2016.
556. Innført gratis frukt og grønt for ungdomsskoler og kombinerte skoler, i tillegg til at abonnementsordningen for rene barneskoler er videreført.
557. Regjeringen har fulgt opp arbeidet med Manifest mot mobbing også for perioden 2009-2010. Dette manifestet forplikter regjeringen sammen med viktige nasjonale parter til å forbygge og arbeide mot mobbing blant barn og unge. Vi er nå inne i den fjerde manifestperioden. Etter nyttår vil det inngås en ny manifestavtale mellom regjeringen og partene. I tillegg har Kunnskapsdepartementet styrket ressursene til Barneombudet med 2,5 millioner kroner i budsjettet for 2012 og 2013 slik at ombudet også kan arbeide med saker som gjelder elevers skolemiljø.
558. Stanset privatiseringen av skolen gjennom ny privatskolelov og forlik med Kristelig Folkeparti. Gjennom midlertidige lovendringer stoppet vi en vekst på rundt 22 000 elever i privatskolene i 2006. Den nye privatskoleloven som ble iverksatt høsten 2007 lovfester krav om at nye privatskoler må drive sin virksomhet på et særskilt grunnlag, for eksempel som religiøst eller pedagogisk alternativ. Ny finansieringsmodell for private grunnskoler er innført fra og med 2011.
559. Bevilget 40 millioner kroner fra Kulturløftet II som stimuleringsstilskudd til kulturskoler/kulturskoleaktivitet i skolen. Fra 2013 foreslår regjeringen å bevilge ytterligere 33,8 millioner kroner slik at det samlet brukes 73,8 mill. kroner til å innføre en uketime med kulturskoletilbud i skole/SFO-tiden på barnetrinnet (1.-4. trinn).
560. Forsterket arbeidet med å gjøre kunst og kultur til en integrert del av skolehverdagen gjennom strategiplanen "Skapende læring" (2007-2010), og opprettelse av et nytt Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen (2007). Oppnevnt Kulturskoleutvalg som leverte sine anbefalinger i 2010 for å styrke og utvide kulturskolen. Forslagene er fulgt opp med bred høring, og anbefalingene er tatt med ved vurdering av søknader og tildeling av 40 millioner kroner hvert år

(2010, 2011 og 2012), som del av Kulturløft II. Videreført og utvidet arbeidet med Den kulturelle skolesekken, som i dag gir tilbud til hele grunnopplæringen. Innfører en kulturskoletime i grunnskole/SFO fra høsten 2013.

561. Styrket satsingen på realfag gjennom strategiplanen "Et felles løft for realfagene" (2006–2009) og den nye planen "Realfag for framtida (2010–2014). Den 3-årige ingeniørutdanningen revideres og moderniseres. En helhetlig, profesjonsrettet og forskningsbasert ingeniørutdanning skal øke kvalitet, motivasjon, mestring og rekruttering av nye studentgrupper.

562. I budsjettet for 2013 foreslår regjeringen å bevilge 157 mill. kroner til en fireårig tilskuddsordning som et forsøk med økt lærertetthet på ungdomstrinnet. Helårseffekt er 376 millioner kroner – om lag 1,5 milliarder over 4 år. Omfatter om lag 170 skoler i om lag 100 kommuner, og i underkant av 600 nye årsverk. Skoler i alle fylker er med. Omfatter skoler med høyere gruppestørrelse enn 20 elever per lærer og grunnskolepoeng under snittet for landet (tall skoleåret 2011-12).

Frafallet skal bekjempes

563. Igangsatt Ny GIV (gjennomføring i videregående opplæring), en nasjonal dugnad for gjennomføring i videregående opplæring. Prosjekt Ny GIV videreføres med en bevilgning på 185 millioner kroner i 2013. Innsatsen for å få flere til å gjennomføre videregående opplæring utgjør om lag 500 millioner kroner over 3 år.

564. Innført gratis læremidler på alle trinn i videregående skole.

565. Satset på mer relevant og praksisnær fag- og yrkesopplæring, bl.a. gjennom økt tilskudd til lærebedrifter, tett dialog med partene i arbeidslivet for å skaffe flere lære plasser, og gjennomgang av læreplanene i fellesfagene med sikte på at kompetansemålene i størst mulig grad skal egne seg for yrkesretting. I *Samfunnskontrakten for flere lære plasser* har KD og FAD blitt enige med partene i arbeidslivet om tiltak for å øke antallet lære plasser. Regjeringen foreslår i 2013 totalt om lag 30 millioner kroner til oppfølging av tiltak i kontrakten som utdanningsmyndighetene har et særskilt ansvar for. I tillegg foreslår regjeringen å videreføre økt tilskudd til lærebedrifter på om lag 200 millioner kroner, som blir tildelt gjennom rammetilskuddet.

566. Utvidet retten til videregående opplæring for voksne til å gjelde alle voksne over 25 år fra og med 2008.

567. Antall ungdommer som er ukjent for oppfølgingstjenesten er kraftig redusert.

Livslang læring

568. Har lagt fram Stortingsmelding nr. 44 (2008-2009). Utdanningslinja. Den første stortingsmeldingen som tok for seg helheten i samfunnets behov for kompetanse og hvordan utdanningssystemet samlet sett bidrar til dette i et livslangt perspektiv.
569. Seksdoblet bevilgningene til Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA). Siden oppstarten i 2006 er det gitt støtte til om lag 1280 prosjekter, og omlag 28 000 personer har deltatt.
570. Fra 2013 igangsatt en satsing på etter- og videreutdanning for voksenlærere med 20 millioner over fire år.
571. Utviklet et rammeverk for opplæring i grunnleggende ferdigheter som er tilpasset voksne.
572. Igangsatt et arbeid for å utarbeide nasjonale retningslinjer for dokumentasjon, vurdering og verdsetting av realkompetanse i regi av Utdanningsdirektoratet.
573. Etablert regionalt samarbeid om karriereveiledning i samtlige fylker, og opprettet en nasjonal enhet for karriereveiledning ved Vox. Et prosjekt om utvikling av en digital håndbok for karriereveiledning og et prosjekt for å utvikle metodikk for veiledning av innvandrere er satt i gang.
574. Satt i gang et prosjekt i regi av Vox som skal styrke ordningen med tillitsvalgte med kompetanseutvikling i arbeidslivet.
575. Sørget for norsk deltakelse i PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies), den internasjonale undersøkelsen om lese- og tallforståelse.
576. Bevilget 25 millioner kroner over fem år til forskning for å få mer og bedre kunnskap om voksnes ferdigheter og deltakelse i opplæring innenfor rammen av Utdanning 2020.
577. Etablert kompetansepolitisk toppmøte som møteplass for å diskutere relevante saker
578. Fastsatt et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk som skal gi en helhetlig beskrivelse av norske kvalifikasjoner, med utgangspunkt i det norske utdanningssystemet.
579. Laget en ny voksenopplæringslov som trådte i kraft i 2010. Av loven går det fram at for å motta statstilskudd, må studieforbund være ideelle, demokratiske organisasjoner med opplæring som hovedformål.
580. Styrket fagskoleutdanning med over 30,4 millioner kroner i perioden 2005-2011.

581. Etablert Nasjonalt fagskoleråd. Rådet startet sitt arbeid våren 2010.
582. Fremmet en lovproposisjon om endring av fagskoleloven høsten 2010 (Prop. 161 L (2009–2010)). Hovedinnholdet er at Kunnskapsdepartementet fikk hjemmel til å utarbeide forskrifter om et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk, om fritak for del av fagskoleutdanning, om fagskolepoeng og om felles vurderingsuttrykk ved eksamen og prøve mv. Utarbeidelsen av disse forskriftene er i gang.
583. Startet arbeidet med å etablere et nasjonalt verktøy for fagskolestatistikk fra 2011. Første rapportering vil finne sted høsten 2011 på grunnlag av registreringer pr. 1. oktober 2011.
584. Utvikling av eCampus som skal gi bedre muligheter til å gjøre undervisningen og læringsressursene tilgjengelig på nett i stor skala. Dette gir fleksibilitet som også er til gagn for etter- og videreutdanning.
585. Stortingsmelding nr. 44 (2008-2009). Utdanningslinja pekte på nytten av å ha et system for beregning av framtidig tilbud av og etterspørsel etter forskjellige typer kompetent arbeidskraft i Norge. Forslag til oppfølging er sendt på høring.

Lik rett til høyere utdanning

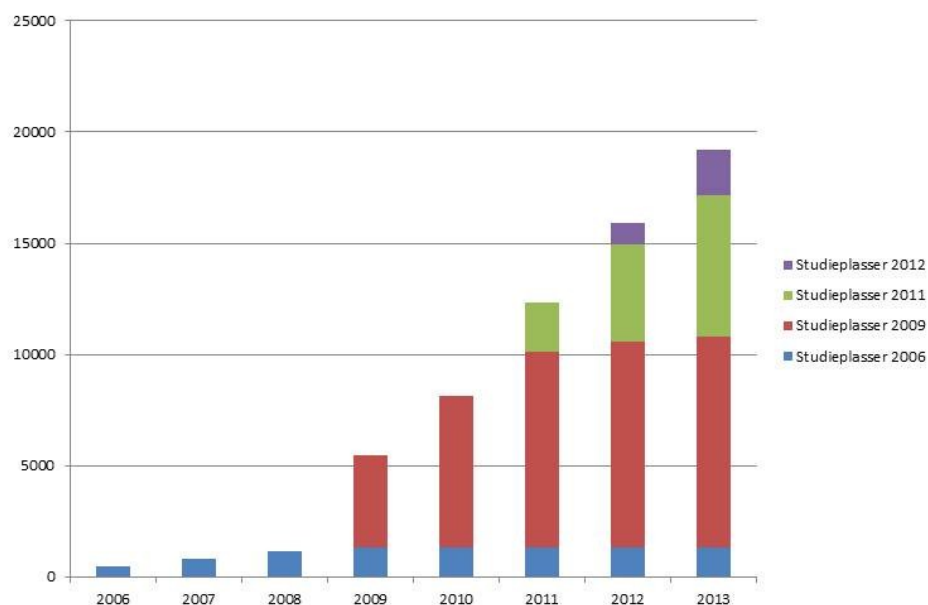
586. Det har blitt bevilget friske midler tilsvarende om lag 7 900 studieplasser. De har blitt opprettet innen blant annet lærerutdanning, helse- og sosialfag, rettsvitenskap, teknologi og realfag. Med videreføring og opptak til nye kull betyr det en økning på om lag 23 400 flere studieplasser i 2017.
587. Har økt bevilgningene til universiteter og høyskoler nominelt fra om lag 18,3 milliarder kroner i 2005 til om lag 27,5 milliarder kroner i 2013.
588. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) har en nøkkelrolle når det gjelder å gi samfunnet tillit til høyere utdanning. Regjeringen har gjennom lov- og forskriftsendringer gitt NOKUT utvidet oppdrag og ansvarsområder innen tilsyn, utvikling og analyse, samt et større ansvar for fagskoleutdanning. Bevilgningen til NOKUT har økt fra 36,6 millioner kroner i 2005 til om lag 69,3 millioner kroner i budsjettforslaget for 2013.
589. Satt i verk tiltak for å heve kvaliteten i lærerqualifiseringen og øke rekrutteringen til lærerutdanningene og læreryrket. Fra høsten 2010 etablert to nye grunnskolelærerutdanninger rettet mot ulike årstrinn i grunnskolen. De nye utdanningene har bedre mulighet for spesialisering, bedre praksisopplæring tettere sammenheng mellom praksis og teori og mer vekt på tilpasset opplæring i grunnleggende ferdigheter. Institusjoner som tilbyr de nye grunnskolelærerutdanningene får i årene 2011-2014 en varig styrking på over 100

millioner kroner. De nye utdanningene har blitt styrket i 2011 med ca. 13 millioner kroner, 40 millioner kroner i 2012 og 90 millioner kroner i 2013 ved en innplassering i kategori D i finansieringssystemet for universiteter og høyskoler. Fra 2013 gir det også uttelling for avlagte studiepoeng i høyere kategori.

590. Førskolelærerutdanningen startet opp etter ny rammeplan fra høsten 2012. Dette vil bedre kvaliteten i førskolelærerutdanningen ved å sikre en god iverksetting av ny rammeplan for utdanningen. Flere forskjellige lærerutdanninger gir kompetanse for arbeid på trinn 8-13. Det er satt i gang arbeid med utvikling av rammeplan for lærerutdanningen som særlig er rettet mot trinn 8-13. Det er bevilget 10 millioner kroner til disse to formålene i 2012.

591. Lagt fram Meld. St. 13 (2011-2012) Utdanning for velferd Samspill i praksis. Meldingen gjennomgår de helse- og velferdsfaglige utdanningene i videregående opplæring, fagskoleutdanning og høyere utdanning, samt relevant forskning med utgangspunkt i kompetansebehovene i samfunnet. Målet er at framtidens velferdstjenester skal ha tilstrekkelig tilgang på relevant kunnskap og kompetanse av høy kvalitet som sikrer gode, effektive, trygge og likeverdige velferdstjenester for hele befolkning.

Opptopping av nye studieplasser 2006-2013

(Kilde: Kunnskapsdepartementet)

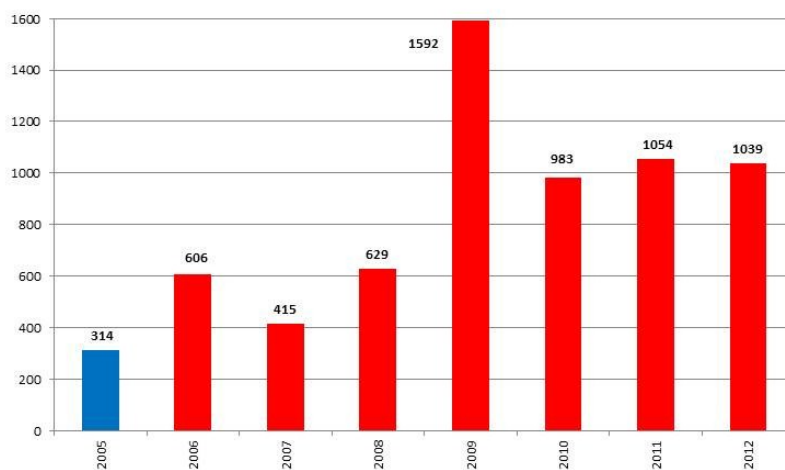
592. Lansert en strategi for rekruttering til samisk høyere utdanning, særlig med tanke på språk- og lærerutdanning

593. Satt i gang nye jusutdanninger ved Universitetet i Stavanger og Universitetet i Agder som ledd i å øke den juridiske kompetansen i offentlig sektor, særlig med tanke på barnevern og NAV.
594. Styrket arbeidet med å gjøre høyere utdanning tilgjengelig for flere ved hjelp av IKT. UNINETT AS har utviklet eCampus, et program for utbygging av ny og moderne IKT-infrastruktur i universitets- og høyskolesektoren. Programmet innebærer utbygging av en felles overordnet arkitektur med standardiserte løsninger og felles grensesnitt, og starter opp i de nordlige fylkene i 2012. Bevilget 3,5 millioner kroner i 2009, 12 millioner kroner i 2012 og foreslår 15 millioner kroner i 2013.
595. Etablert en offentlig finansiert trafikkflygerutdanning ved Universitetet i Tromsø. Dette er et ledd i regjeringens nordområdesatsing.
596. Bevilget 200 millioner kroner i perioden 2010-2013 til prosesser innenfor universitets- og høyskolesektoren som kan føre til samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon. Hensikten er blant annet å sikre mer profilerte og robuste fagmiljø i universitets- og høyskolesektoren.
597. Lagt frem en revidert strategi for å øke samarbeidet om høyere utdanning med Nord-Amerika for perioden 2012-2015, og foreslår 10 millioner kroner til oppfølging av denne årlig. I tillegg har Fulbright Foundation fått økt bevilgningen med 1 million kroner i inneværende strategiperiode.
598. Gitt tilsagn om totalt 6318 studentboliger fra 2006-12, herav 1591 i 2009, 983 i 2010, 1054 i 2011 og 1039 i 2012. Det foreslås en videreføring av nivået på antall nye tilsagn i 2013.
599. Ferdigstilt en rekke store byggeprosjekter ved universiteter og høyskoler, inkludert bygg for Informatikk II ved Universitetet i Oslo, nytt bygg for Samisk høyskole, byggetrinn II ved Kunsthøgskolen i Oslo, nytt studentsenter i Bergen, nytt bygg ved Høgskolen i Vestfold, nytt bygg for odontologisk fakultet ved Universitetet i Bergen, nytt sentralbygg ved Høgskolen i Sogn og Fjordane og nytt tilbygg til Domus Medica ved Universitetet i Oslo i perioden 2005 til 2012.
600. Flere store bygg er under oppføring, inkludert nytt bygg for sykepleierutdanning ved Høgskolen i Oslo og Akershus, nytt bygg ved Norges handelshøgskole, bygg for samlokalisering av Høgskolen i Bergen, ny universitetsklinikk ved NTNU, rehabilitering av sentrumsbygningene ved Universitetet i Oslo, nytt teknologibygget ved Universitetet i Tromsø og rehabilitering av Lab-bygget ved Høgskolen i Ålesund.
601. For 2013 har regjeringen foreslått startbevilgning for restaurering av Urbygningen ved Universitetet for miljø- og biovitenskap. Total kostnadsramme er på 368,6 millioner kroner. Det nye teknologibygget vil være et viktig bidrag til regjeringens satsning på kompetanse i Nordområdene, og for den nasjonale realfagsstrategien.

602. Bedret utdanningsstøtten for studenter som ikke kan arbeide ved siden av studiene på grunn av nedsatt funksjonsevne. Disse kan få støtte i tolv måneder i året, samt et ekstra månedlig stipend.

603. Fra 2011 får studenter med nedsatt funksjonsevne basisstøtten som stipend dersom de er forsinket utover ett år på grunn av funksjonshemming i studiesituasjonen. Utvidet i 2009 definisjonen av nedsatt funksjonsevne ved at man fjernet vilkår om støtte fra folketrygden.

Studentboliger 2005-2012

(Kilde: Kunnskapsdepartementet)

604. Utvidet foreldrestipend for studenter fra 42 uker til 44 uker (2009).

605. Innførte høsten 2011 en ordning med gradert sykestipend til studenter som blir delvis sykemeldt. Ordningen ble innført av hensyn til berørte av terrorhandlingene 22. juli, men gjelder alle studenter. Foreslås videreført ut 2013 i statsbudsjettet for 2013.

606. Program for kunstnerisk utviklingsarbeid ble etablert i 2003. Etablerte i 2010 Prosjektprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid for å styrke høyere kunstutdanning og kunstnerisk utviklingsarbeid. Dette programmet ble styrket med 4 millioner kroner i 2012 og ytterligere 2,6 millioner kroner i 2013 til totalt 8,6 millioner kroner.

607. Styrket Samordna opptak (SO) med 6 millioner kroner i 2012 og 7 millioner kroner i 2013 til oppgradering og videreutvikling av IT- systemene. Det er viktig å sikre et effektivt og korrekt nasjonalt opptak for søkere til høyere utdanning, og samtidig sørge for at universiteter og høyskoler får nødvendig støtte.

608. Første Senter for fremragende utdanning (SFU) er nå åpnet. SFU skal bidra til å utvikle fremragende kvalitet i høyere utdanning og synliggjøre at undervisning og forskning er likestilte oppgaver for universiteter og høyskoler. Fra 2013 bevilges det 15,9 millioner kroner til videreføring av SFU-ordningen og etablering av to nye.

Forskning

609. Lagt fram en ny forskningsmelding, St.meld. nr. 30 (2008-2009) Klima for forskning. Meldingen fikk tilslutning i Stortinget, jf. Innst. S. nr. 354 (2008-2009). Gjennom denne meldingen vrir regjeringen oppmerksomheten mot resultatene og effektene av forskningen og bort fra en ensidig vekt på ressursinnsatsen. Regjeringen har nå startet arbeidet med en ny forskningsmelding som skal legges fram for Stortinget våren 2013.

610. Med forslag til statsbudsjett for 2013 har den offentlige finansieringen av forskning økt med reelt 6,7 milliarder kroner i perioden 2005-2013 (inkludert skattefunn). Dette tilsvarer en realvekst på 32,1 prosent. Med forslag til statsbudsjett for 2013 har nivået på den offentlige forskningsfinansieringen (inkludert skattefunn) blitt hevet til 27,4 milliarder i 2013 (0,92 prosent av anslått BNP for 2012).

611. I budsjettet for 2012 ble avkastningen fra Fondet for forskning og nyskaping gjort om til ordinære bevilgninger på egne budsjettposter. Hensikten var å sikre langsiktige og forutsigbare forskningsbevilgninger. Dette innebærer at fondsmekanismen ikke blir videreført og at bevilgningene vil bli justert i takt med lønns- og prisutviklingen.

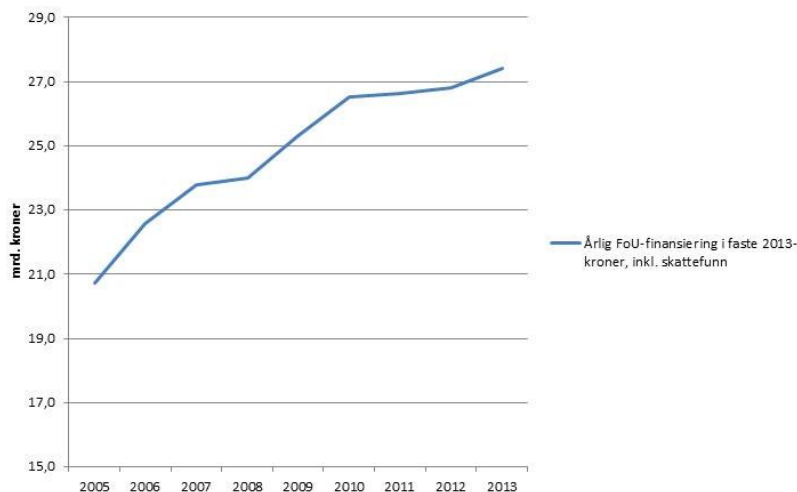
612. Iverksatt og gjennomført en evaluering av Norges forskningsråd. Regjeringen arbeider med å følge opp evalueringens funn og anbefalinger, bl.a. gjennom den kommende forskningsmeldingen.

613. Innført et nytt delvis resultatbasert finansieringssystem for forskningsinstitusjonene i 2009. Finansieringssystemet ble evaluert i 2012, og regjeringen arbeider med å følge opp evalueringens funn og anbefalinger, bl.a. gjennom den kommende forskningsmeldingen.

614. Økt de årlige bevilgningene til forskningsinfrastruktur med om lag 280 millioner kroner, bevilgningene er lagt på en egen post på statsbudsjettet. Fått på plass et nasjonalt vegkart for forskningsinfrastruktur for å sikre planer for norske investeringer i storskala infrastruktur. Aktiv deltakelse i etablering av paneuropeiske forskningsinfrastrukturer.

615. Opprettet regionale forskningsfond med en kapital på 6 milliarder kroner, noe som gir en årlig avkastning på 219 millioner kroner.

FoU-bevilgninger over statsbudsjettet 2005-2013

(Kilde: Kunnskapsdepartementet)

616. Prioritert europeisk forskningssamarbeid. Gått inn i EUs sjuende rammeprogram for forskning der norske deltakere gjør det særlig bra innenfor kategorien energi og miljø. Deltakelse i rammeprogrammet gir norske forskere nettverk, tilgang på resultater og kunnskap, muligheter for oppdragsforskning for instituttene og kontakt med mulige leverandører og kunder for næringslivet.
617. Gått inn i det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT).
618. Økt innsatsen på den åpne arenaen for fremragende forskning gjennom Norges forskningsråd med totalt 160 millioner kroner i 2011 og 2012-budsjettet.
619. Økt bevilgningene til polarforskning gjennom storsatsingen Det internasjonale polaråret (IPY) med en samlet bevilgning på over 320 millioner kroner i perioden 2007-2012. Regjeringen følger opp IPY gjennom midler til et nytt polarforskningsprogram som har en årlig ramme på minst 45 millioner kroner fra 2011. Av dette går 5 millioner kroner til Svalbard Science Forum.
620. Bevilget midler til rundt 950 nye stipendiat- og post docstillinger ved universiteter og høyskoler i perioden 2006-2012.
621. Økt satsen for tildeling av nye stipendiatstillinger.
622. Bevilget midler til flere nasjonale nettverksforskingskoler, som bidrar til å styrke kvaliteten i doktorgradsutdanningen og får flere til å fullføre. Regjeringen vil styrke ordningen med Nasjonale nettverksforskingskoler og foreslår å styrke bevilgningen med 20 millioner kroner fra 2012 til utlysning av nye nasjonale forskerskoler for åtte

år Ambisjonen er å styrke kvaliteten i doktorgradsutdanningen, øke gjennomstrømmingen og få flere til å fullføre. Det er særlig viktig å styrke doktorgradsutdanningen og forskningsaktiviteten i profesjonsfagene. De nasjonale forskerskolene vil gjøre det mulig å styrke oppfølging av velferdsutdanningene.

623. Styrket arbeidet med å fremme likestilling og kjønnsbalanse i academia, bl.a gjennom å bevilge midler til komité for kjønnsbalanse i forskning (Kif-komiteen), dele ut likestillingspris og iverksetting av en incentivordning som gir økonomisk bonus ved ansettelse av kvinner i førstestillinger innen matematiske, naturfagvitenskapelige og teknologiske fag. I budsjettet for 2013 foreslår regjeringen å styrke FoU-virksomhet innenfor likestilling, kjønn og feminisme, samt en styrket satsning for å fremme kjønnsbalansen i faglige toppstillinger og i forskningsledelsen (BALANSE), på henholdsvis 1 og 7 millioner kroner.
624. Lagt fram nasjonale strategier på bioteknologi (*For framtidens verdiskaping, helse og miljø*). Det arbeides med en IKT-FoU-strategi.
625. Fulgt opp strategi for bioteknologi gjennom en egen programsatsing i 2012 på 85 millioner kroner og gjennom øremerkede midler på åpne arenaer. Regjeringen foreslår å styrke FoU innenfor bioteknologi med 10 millioner kroner og nanoteknologi med 20 millioner kroner i budsjettet for 2013.
626. Norge har tatt initiativ til, og leder nå, et felles europeisk forskningssamarbeid om havforskning, JPI Oceans (Joint Programming Initiative on Healthy and Productive Seas and Oceans). Dette samarbeidet skal gi ny kunnskap både om miljøforhold, marine ressurser og næringsveier i havene Europa forvalter. Felles forskningsprogrammer er et nytt forskningspolitisk virkemiddel innenfor EU der nasjonale midler og EU-midler i større grad søkes integrert og koordinert.
627. Stimulerer til at forskningsmiljøene øker deltakelsen i EUs rammeprogram for forskning. I budsjettet for 2012 ble det satt av 26 millioner kroner til tiltak som skal øke forskningsinstituttene deltakelse i rammeprogrammet.
628. Økt bevilgningene til forskning og utvikling innenfor fornybare energikilder og karbonfangst og -lagring med totalt 600 millioner kroner i perioden 2008-2010, jf. Klimaforliket.
629. Styrket den øvrige klimaforskningen med 50 millioner kroner i 2010, bl.a. til etablering av et nytt klimaforskningssenter i Bergen. Regjeringen foreslår en satsing på klimaforskning med 47 millioner kroner i 2013-budsjettet.
630. Foreslått en startbevilgning på 75 millioner kroner for bygging av et nytt isgående forskingsfartøy i budsjettet for 2013. Behovet for et nytt isgående forskingsfartøy er slått fast i regjeringens nordområdestrategi og et slikt fartøy vil bl.a. styrke Norges evne til å bidra med viktig kunnskap i det internasjonale klimaarbeidet gjennom økt forskningsinnsats i Arktis og Antarktis.

631. Igangsatt bygging av værradar i på Varangerhalvøya i Finnmark. Denne blir ferdigstilt i 2012. I budsjettforslaget for 2013 foreslås det å bevilge midler til bygging av værradar på Helgelandskysten. Når denne er etablert i 2014 vil hele kysten være dekket og det vil kunne gi bedre varsling av ekstremvær.

Kapittel 11: Fornyning og utvikling av offentlig sektor

632. Lansert en fornyingsstrategi i oktober 2007, som gir hovedretningen i regjeringens arbeid med fornying i offentlig sektor.

633. Arrangert en innbyggerkonferanse i mars 2007 der innbyggere fra hele landet var samlet for å komme med sine synspunkter og innspill til hva som skal gjøre offentlig sektor bedre.

634. Lagt fram stortingsmelding om forvaltningspolitikk (St.meld. nr. 19 (2008-2009) Ei forvaltning for demokrati og fellesskap), som trekker opp grunnleggende verdier for forvaltningen (demokrati, rettssikkerhet, faglig integritet og effektivitet) og prinsipper for organisering av statsforvaltningen.

635. Lansert prosjektet Klart språk i staten som retter oppmerksomheten mot å skrive enkelt og klart så folk forstår og igangsatt et større arbeid for å forenkle språket i skjemaer fra det offentlige, bl.a. med bistand fra Språkrådet. Prosjektet er forlenget i to år: 2011 og 2012.

636. Satt i gang et prosjekt for forenkling og samordning av skjemaer, regelverk m.m. rettet mot næringslivet for å gjøre det mindre kostnadskrevende for private virksomheter å følge offentlige lover og regler.

637. Opprettet i 2008 Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) som skal bistå statsforvaltningen i utvikling av kvalitet, effektivitet, brukerretting, åpenhet og medvirkning.

638. Gjennomført en stor nasjonal innbyggerundersøkelse om offentlige tjenester. De første resultatene ble presentert i januar 2010. Høsten 2010 kartlegges brukernes synspunkter på vel 20 ulike kommunale og statlige tjenester.

639. Etablert StatRes i samarbeid med Statistisk sentralbyrå. StatRes gir enkel oversikt over statlig ressursbruk og relevante indikatorer for aktivitet, tjenesteproduksjon og andre resultatmål.

640. Tildelt 60 millioner kroner til digital fornying i kommunene i 2009.

641. Forenklet offentlige tjenester gjennom nye elektroniske tjenester og selvbetjeningsløsninger i flere statlige virksomheter, for eksempel elektronisk og ferdigutfylt selvangivelse og elektronisk søknad om lån fra Statens lånekasse for utdanning. Et flertall av befolkningen benytter MinID som innlogging til offentlige netjtjenester.
642. Utvidet bruk av ByggSøk, det nasjonale systemet for elektronisk behandling av plan- og byggesaker. Om lag 300 kommuner tar imot byggesøknader elektronisk. Regjeringen vil sette i gang et arbeid for å utvikle en strategi med sikte på å etablere ByggNett, jf. Meld. St. 28 (2011–2012). Strategien vil blant annet kunne omfatte tilrettelegging for full elektronisk byggesaksbehandling i kommunene innen 2015.
643. Lansert MinSide, som en felles inngang til offentlige elektroniske tjenester som gir innbyggerne muligheten til å sende inn søknader, skjema og registreringer elektronisk til det offentlige. MinSide gir også oversikt over informasjon som er registrert om deg i ulike offentlige registre. MinSide ble tildelt prisen eGovernment Award i Lisboa i 2007.
644. Videreutviklet Altinn, som er næringslivets portal for tjenester fra det offentlige til næringslivet. Altinn får stadig flere tjenester og brukere.
645. Utviklet ID-porten, som er en felles offentlig infrastruktur for elektronisk ID.
646. Lansert MinID versjon 2 som brukes av blant andre Skattedirektoratet, Lånekassa, Samordna opptak og NAV som innlogging til sine elektroniske publikumstjenester. MinID hadde i 2009 en vekst i antall brukere på 198 prosent, mens tallet på autentiseringer økte med 258 prosent til 5,5 millioner. Det er nå over to millioner innbyggere som bruker MinID.
647. Gjort markedsbaserte eID-er på høyeste sikkerhetsnivå tilgjengelig gjennom ID-porten, som gjør at innbyggerne kan bruke privat eID for innlogging til offentlige tjenester.
648. Lansert Regjeringen.no som regjeringens nye nettportal. I 2009 ble det satt av 5 millioner kroner til å øke kvaliteten på lyd og bilde på nettstedet.
649. Lansert en felles nettbasert publiseringstjeneste for postjournaler fra statlige virksomheter – Offentlig elektronisk postjournal (OEP) – hvor alle kan søke på tvers av alle virksomhetene etter brev og notater som føres i offentlig journal og be om innsyn.
650. Støttet etableringen og driften av nasjonalt kompetansesenter for fri programvare. Hensikten er å fremme offentlig sektors bruk av fri programvare og stimulere til innovasjon og nyskaping i IKT-næringen.

651. Lagt fram den første helhetlige stortingsmeldingen om IKT-politikk, St.meld. nr. 17 (2006-2007), *Eit informasjonssamfunn for alle*.
652. Etablert felles offentlige arkitekturprinsipper for offentlige IKT-løsninger for å fremme samordning av IKT-utviklingen og økt bruk av fellesløsninger i statlig sektor.
653. Utviklet Prosjektveiviseren og et selvdeklarerings skjema som er et elektronisk veiledningsopplegg for bedre planlegging, gjennomføring og samordning av IT-prosjekter i staten.
654. Besluttet at statlig forvaltning og helseforetakene fra 1. juli 2011 skal kunne ta i mot elektronisk faktura på felles standard format.
655. Gitt ut nye Nasjonale retningslinjer for informasjonssikkerhet 2007-2010. De nasjonale retningslinjene er revidert. Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet gis ut høsten 2012.
656. Økt bevilgningene til Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS) for å styrke arbeidet med forebyggende IKT-sikkerhet.
657. Styrker informasjonssikkerheten ved å etablere et eget kompetansemiljø i Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) fra 2013 som skal være en pådriver og bidra til bedre styring og kvalitetssikring av informasjonssikkerheten i statlig sektor.
658. Etablert retningslinjer for nettnøytralitet for å bevare internett som en åpen og ikke-diskriminerende plattform for alle typer kommunikasjon og distribusjon av innhold. (Post- og teletilsynet i samarbeid med nettilbydere.)
659. Etablert data.norge.no som skal gjøre det lettere å viderebruke offentlige data i nye tjenester for innbyggere og næringsliv.
660. Etablert forskrift om obligatoriske IKT-standarder for offentlig sektor. Forskriften oppdateres årlig.
661. Ga i 2010 tilskudd til utvikling av brukerskapt innhold og tjenester på nett gjennom tilskuddsordningen "Nettskap".
662. Lanserte regjeringens Digitaliseringsprogram "På nett med innbyggerne" april 2012, med ambisjon om å ligge i front internasjonalt i å utvikle en digital forvaltning.

Kapittel 12: Norge som miljønasjon

Klima

663. Regjeringen la i juni 2007 fram St. meld. Nr. 34 (2006-2007) Norsk klimapolitikk, og presenterte der ambisiøse mål for norsk klimapolitikk. Klimameldingen fra 2007 ble fulgt opp med et klimaforlik på Stortinget i 2008.
664. I april 2012 ble Meld. St. 21 (2011-2012) Norsk klimapolitikk lagt fram. Klimameldingen la fram en rekke nye virkemidler og tiltak i klimapolitikken både internasjonalt og nasjonalt, og sikrer langsiktighet i klimapolitikken. Noen av de viktigste tiltakene i klimameldingen er et nytt klima- og energifond, økt CO₂-avgift og satsing på kollektivtrafikk. Klimaforliket som ble inngått juni 2012 bidrar til ytterligere konkretisering av virkemidlene i klimameldingen. Klimamålene slik de ble nedfelt i det første klimaforliket, står fast. Klimameldingen (Meld. 21 (2011-2012)) og klimaforliket fra 2012 viser til at basert på Statens forurensningstilsyns (nå Klima- og forurensningsdirektoratet) tiltaksanalyse, de sektorvise klimahandlingsplanene, samt eksisterende virkemiddelbruk, ble det i den forrige klimameldingen anslått som realistisk å ha et mål om å redusere utslippene i Norge med 13–16 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i forhold til referansebanen slik den er presentert i Nasjonalbudsjettet for 2007, når skog er inkludert. Dette innebærer i tilfelle at om lag halvparten og opp mot to tredjedeler av Norges totale utslippsreduksjoner tas nasjonalt. Stortingets behandling av klimameldingen innebar en ytterligere opptrapping av klimatiltakene (klimaforliket). Basert på en skjønnsmessig vurdering ble det lagt til grunn at de nye tiltakene i klimaforliket gjør det realistisk å anta ytterligere utslippsreduksjoner i Norge, og at intervallet for utslippsreduksjoner kunne økes til 15–17 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i forhold til referansebanen slik den er presentert i Nasjonalbudsjettet for 2007, når skog er inkludert. Dette innebar i tilfelle at om lag to tredjedeler av Norges totale utslippsreduksjoner tas nasjonalt, jf. Innst. S. nr. 145 (2007–2008).
665. I 2005 ble det innført et kvotesystem for klimagasser. I perioden 2008-2012 er omtrent 40 prosent av de norske utslippene dekket av kvotesystemet, og Norge er en del av EUs kvotesystem. Om lag 80 prosent av de nasjonale utslippene er fra 2013 underlagt kvoteplikt eller CO₂-avgift. Petroleumssektoren er fortsatt underlagt CO₂-avgift, selv om sektoren nå er inkludert i kvotesystemet. Luftfart ble inkludert i kvotesystemet fra og med 2012. Også denne sektoren er fortsatt underlagt CO₂-avgift.
666. Det ble i 2009 inngått en avtale mellom Miljøverndepartementet og Norsk Industri om reduserte klimagassutslipp i perioden 2008-2012 fra den ikke-kvotepliktige delen av prosessindustrien. Fra 2013 vil denne industrien være omfattet av kvotesystemet.

667. Regjeringen fastsatte krav om at det f.o.m. 1. april 2009 skulle være minst 2,5 prosent biodrivstoff totalt som andel av total mengde drivstoff til veitrafikken. Det ble samtidig innført et første rapporteringskrav for biodrivstoff, som senere er blitt supplert med en avtale om frivillig rapportering med drivstoffbransjen. Omsetningskravet for biodrivstoff ble økt til 3,5 prosent fra april 2010.
668. Støtte til utvikling av alternative drivstoff (som hydrogen og biodrivstoff) og miljøvennlig teknologi har siden 2005 blitt kanalisert gjennom RENERGI-programmet som administreres av Norges Forskningsråd. I 2009 ble det bevilget 48,6 millioner kroner over Samferdselsdepartementets budsjett til RENERGI. Det er åpnet fire fyllestasjoner for hydrogen (Stavanger, Porsgrunn, Drammen og Oslo).)
669. I 2009 etablerte regjeringen et tre-årig prøveprosjekt – Transnova. Dette er nå gjort permanent.
670. I 2009 ble Transnova etablert som et treårig prøveprosjekt i Statens vegvesen. Transnova ble videreført i 2012, før det i forliket i Stortinget om Meld. St. 21 (2011-2012) Norsk klimapolitikk ble det bestemt å etablere Transnova som et permanent organ og gradvis øke tilskuddet Regjeringen foreslår å bevilge 77,2 millioner kroner til Transnova-prosjektet i 2013. Av dette er 20 millioner del av regjeringens miljøteknologiprogram. Bevilgningen er om lag på samme nivå som i saldert budsjett for 2012.
671. Regjeringen innførte i 2007 avgift på utslipp av NO_x. Miljøverndepartementet inngikk i 2008 en miljøavtale med 14 næringsorganisasjoner om reduksjon av NO_x-utslippene. Virksomheter som sluttet seg til avtalen forpliktet seg til å bidra til gjennomføring av utslippsreducerende tiltak og de fikk fritak for NO_x-avgift i 2008, 2009 og 2010. Miljøverndepartementet og 15 næringsorganisasjoner inngikk i 2010 en ny NO_x-avtale for perioden 2011-17. EFTAs overvåkingsorgan (ESA) har godkjent fritak for NO_x-avgift for årene 2011-17 på grunnlag av den nye avtalen som forenelig med EØS-avtalen.
672. Utredningen om konsekvenser av klimaendringer og behov for å tilpasse natur og samfunn klimaendringene, NOU 2010:10 "Tilpassing til eit klima i endring", følges opp av en stortingsmelding i løpet av våren 2013. Meldingen vil redegjøre for konsekvenser av klimaendringer for Norge og legge fram overordnede felles rammer og virkemidler for at sektorer, fylker, kommuner og andre berørte aktører kan ivareta behovet for å tilpasse sin virksomhet et endret klima. Meldingen har som mål å stimulere de ansvarlige aktørene til å ta hensyn til klimaendringene i sine planleggings- og beslutningsprosesser gjennom tydeliggjøring av ansvar, tilrettelegging av kunnskap om klimaendringer, samt rådgivning og oppfølging særlig av kommunene som vil ha et hovedansvar i samfunnets tilpasning til klimaendringer.

673. Nettportalen "klimatilpasning Norge" med informasjon, veiledning og eksempler fra praktisk tilpasningsarbeid danner en viktig informasjonsplattform for klimatilpasning. Alle kommuner og fylker tilbys nå kurs i klimatilpasning og arealplanlegging. Fylkesmannen følger opp kommunene i tilpasningsarbeidet, blant annet gjennom regionale samlinger. Det er utarbeidet flere veiledere om hvordan kommunene kan i vareta hensynet til klimaendringer i sin planlegging. De 13 byene i prosjektet "Framtidas byer" har utviklet planer relatert til klimatilpasning og flere av byene har gjennomført tiltak for å tilpasse seg et endret klima.
674. Det ble i 2009 fastsatt en statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging i kommunene. De fleste kommuner har vedtatt eller arbeider med klima- og energiplaner: pr. 1. september 2012 har 410 kommuner utarbeidet energi- og klimaplan og 18 har gjort vedtak om å utarbeide slik plan).
675. Regjeringens klima- og skoginitiativ vil bevilges inntil 3 milliarder kroner årlig til arbeid for å redusere avskoging i utviklingsland. Initiativet har gitt gode resultater ved både å bidra til reduserte utslipp fra avskoging i utviklingsland og til at slike utslipp omfattes av en ny internasjonal klimaavtale. Det er et rammevilkår for satsningen at den også bidrar til fattigdomsbekjempelse og bærekraftig økonomisk utvikling. Initiativet har siden etableringen i 2008 vært organisert som et prosjekt. Regjeringen vil etter en evaluering vurdere å styrke klima- og skogprosjektet utover 3 milliarder kroner årlig som del av en flernasjonale mekanisme for betaling for verifiserte utslippsreduksjoner, dersom andre land også øker sine bidrag. For 2012 foreslår regjeringen en bevilgning på 2,6 milliarder kroner.
676. Regjeringen innførte skjerpede energikrav i teknisk forskrift til plan- og bygningsloven 1. februar 2007. Kravene medførte reduksjon i energibehov med 25 prosent og omlegging til mer bruk av fornybar energi til oppvarming. I klimameldinga ble det varslet at kravene vil bli ytterligere skjerpet til passivhusnivå i 2015 og nesten nullenerginivå i 2020.
677. Regjeringen innførte skjerpede krav til energiforsyning i byggt teknisk forskrift til plan- og bygningsloven 1. juli 2010.
678. Statsbygg bruker moderne teknologi som gir effektive arbeids- og beslutningsprosesser, og vektlegger å realisere gevinster av investeringer i teknologi. På denne måten bidrar Statsbygg til utviklingen av nye løsninger innen bygge- og eiendomsnæringen. Eksempler på dette er krav om produktinformasjon for materialer brukt i byggeprosesser (EPD) og krav om åpne formater (BIM) ved arkitektkonkurranser.
679. Regjeringen la høsten 2009 fram "Bygg for framtida – miljøhandlingsplan for bolig- og byggsektoren 2009-2012".

680. Gjennomført Byggemiljø, et 6-årig samarbeidsprogram med bygge-, anleggs- og eiendomsnæringen for å øke næringens kompetanse om miljø- og energihensyn i bolig- og byggsektoren.
681. Senteret ICE (Ice, Climate & Ecosystems) ved Norsk Polarinstitut ble åpnet i 2009. ICE er en integrert del av Norsk Polarinstitut. Senteret er nå etablert som et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter for is- og klimaforskning og miljøovervåking av polarområdene. Det er bevilget 24 millioner til ICE i forslag til statsbudsjett for 2013.
682. "Fram – Nordområdesenter for klima og miljøforskning" i Tromsø, ble åpnet i september 2010. Det foregår et omfattende, tverrfaglig forskningssamarbeid i sentret som nå består av 20 institusjoner. Det er bevilget 37 millioner kroner til senteret i 2012. Nivået er videreført i forslag til statsbudsjett for 2013.
683. Regjeringen har startet en nasjonal satsing på klimateknologi. Teknologisatsingen forvaltes av Enova. Teknologisatsingen finansieres fra et nytt fond for klima, fornybar energi og energiomlegging samt fra deler av midlene som frigjøres som følge av innføring av el-sertifikater. Målet er at satsingen skal bidra til reduksjon av klimagassutslipp og bygge opp under utviklingen av energiomlegging på lang sikt gjennom å utvikle og ta i bruk løsninger som kan bidra til dette.
684. Fram til 2020 har Norge påtatt seg å kutte de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 prosent av Norges utslipp i 1990. Regjeringen vil skjerpe Norges klimamål slik at de tilsvarer kutt i utslippene på 40 prosent innen 2020 i forhold til 1990-nivå, dersom det kan bidra til enighet om en ambisiøs klimaavtale der de store utslippslandene påtar seg konkrete utslippsforpliktelser. Cancún-avtalene fra 2010 var et viktig steg i riktig retning, og fastsatte målet om å avgrense global oppvarming til under to grader, samt mål om utslippsreduksjoner fram til 2020, i alle i-land og mer enn 40 u-land. På klimakonferansen i Durban i 2011 var Norge sammen med EU og de minst utviklede landene, pådrivere for en løsning der det ble vedtatt at en ny forpliktelsesperiode under Kyotoprotokollen, en grundig oppfølging av Cancún-avtalen og en prosess for å framforhandle en ambisiøs avtale for alle land, for tiden etter 2020. En overgangskomite ledet av Norge og Sør-Afrika ga grunnlag for vedtak i Durban om å etablere Det Grønne klimafondet. Norge sitter nå i styret i fondet, og vil fortsette å spille en sentral rolle i arbeidet med å få på plass en effektiv internasjonal finansieringsarkitektur for klimatiltak. Norge vil være en aktiv pådriver i forhandlingene om den neste klimaavtalen, som skal tre i kraft i 2020. Forhandlingene de nærmeste årene blir avgjørende for å få en ambisiøs avtale med bindende forpliktelser for alle land.
685. Økt innsats for å redusere utslipp av kortlivede klimadrivere på kort og mellomlang sikt kan sammen med en kraftig reduksjon i utslipp av langlivede klimagasser som CO₂ være avgjørende. Norge arbeider aktivt med dette blant annet innenfor Arktisk Råd og Nordisk Ministerråd. Norge ble også i april i år medlem av

The Climate and Clean Air Coalition to Reduce Short-Lived Climate Pollutants. Denne koalisjonen er et praktisk rettet samarbeid mellom industri- og utviklingsland og søker å utløse gevinstene for klima, helse, matproduksjon og energisikkerhet ved å redusere utslippene av kortlivde klimapådrivere. Koalisjonen fokuserer på utslipp av svart karbon, metan, bakkenært ozon og hydrofluorkarboner.

Naturmangfold og friluftsliv

686. Andelen verneområder i fastlands-Norge har fra 1. januar 2005 økt fra 12,1 prosent til 16,8 prosent per oktober 2012, nå totalt 35 nasjonalparker (29 i 2008, 32 i 2009, 33 i 2010 og 34 i 2011). Siden oktober 2011 er det vernet 27 nye områder. Blant de nye områdene som er vernet siste år er Fulufjellet nasjonalpark i Trysil, og Dronningberget og Hengsåsen naturreservater på Bygdøy i Oslo
687. Vern av Trillemarka – Rollagsfjell i 2008. Naturreservatet dekker 147 km², og er det største skogreservatet i Norge. Området inneholder store naturverdier, bl.a. viktige områder med svært gammel og lite påvirket naturskog, en rekke truede og sårbare arter og kjerneområder med bl.a. bekkekløfter og sørboreal blandingskog. Det er etablert næringsfond på 30 millioner kroner til kommuner som er berørt av vernet.
688. Det er vernet om lag 2,5 prosent av norsk produktiv skog. I alt 185 skogområdet er vernet siden 2005, med et samlet produktivt skogareal på 487 km². Av disse er 101 skogområder vernet som følge av ordningen med frivillig skogvern, det øvrige er i stor grad skog på statsgrunn.
689. Et femårig verdiskapingsprogram for naturarven ble etablert i 2009. Hovedmålet med programmet er å vise hvordan vi kan utvikle naturopplevelser i samspill mellom næringsaktører innenfor reiseliv/turisme, lokalsamfunn, forvaltningsmyndigheter og kunnskapsinstitusjoner. 15 prosjekt fordelt over hele landet deltar i programmet.
690. Ny modell for lokal forvaltning av verneområder er vedtatt og under etablering. Verneområdestyrer med representanter fra kommuner, fylkeskommuner og Sametinget i områder med samiske interesser er under etablering. 131 kommuner med verneområder knyttet til nasjonalparkplanen har vært invitert til å delta i slike styrer, og de fleste har ønsket å delta.
691. Pr. oktober 2012 er 31 nasjonalpark-/verneområdestyrer konstituert og forvaltningsmyndighet er delegert. Ytterligere 16 styrer er under etablering. 29 knutepunkt er etablert 35 nasjonalparkforvaltere er ansatt eller ansettelsesprosessen er i gang.
692. Naturmangfoldloven trådte i kraft i juli 2009. Naturmangfoldloven er den mest omfattende og viktigste lov for forvaltning av norsk natur noensinne. Den gir mål,

prinsipper og konkrete regler for bærekraftig bruk og vern av all natur, og skal praktiseres av alle sektorer og forvaltningsnivåer. De første fem utvalgte naturtyperne og de åtte første prioriterte artene er vedtatt.

693. Markaloven trådte i kraft 1. september 2009. Markarådet er oppnevnt og rådet er konstituert. Markaloven sikrer landets viktigste friluftsområde med betydning for over 1 million mennesker. Den nye plan- og bygningsloven gir bedre mulighet til å bevare andre "bymarker". Prosess for å verne særlig viktige friluftsområder i Marka er igangsatt, jf. markaloven §11.
694. Regjeringen har iverksatt økt satsing på å bevare villaksen.
695. Ordningen med nasjonale laksefjorder og laksevasdrag er etablert.
696. Midler til gyrobekjempelse er økt betydelig fra 23,5 millioner kroner til 136,5 millioner kroner i 2012, inkludert engangsbevilgninger i 2012 på totalt 75,5 millioner kroner til viderebehandling av Vefsn-regionen og annen gangs behandling av Lærdalselva med utprøving av surt aluminium metoden. Disse behandlingene er gjennomført i 2012. Revidert myndighetenes handlingsplan for bekjempelse av lakseparasitten Gyrodactylus salaris.
697. Det er fastsatt reguleringer i fiske etter laks i sjø og elv som skal bidra til levedyktige bestander på lang sikt.
698. Villaksportalen er opprettet.
699. Forhandlinger med Finland om å revidere avtalen om laksefiske i Tana er startet opp igjen.
700. Tanavassdraget fiskeforvaltning er opprettet.
701. Proposisjon om endringer i lakse- og innlandsfiskloven er lagt frem for Stortinget.
702. Regjeringen har styrket innsatsen for godt vannmiljø.
703. Vannforskriften som trådte i kraft 1. januar 2007 gjennomfører vanndirektivet.
704. Direktivet ble formelt innlemmet i EØS-avtalen i 2009.
705. De første vannforvaltningsplanene for 20 prosent av vannet ble vedtatt i 2010.
706. Den første karakteriseringen av alt vann i Norge ble gjennomført i 2012.
707. En nasjonal gjennomgang og prioritering av kommende vannkraftrevisjoner er igangsatt.

708. Opprettholdt en stabil og forutsigbar innsats på kalking i tråd med kalkingsplanen.
709. Sjøfuglprogrammet SEAPOP er utvidet til å omfatte alle norske havområder. Dette programmet omfatter kartlegging og overvåking av sjøfugl, og skal gi bedre grunnlag for å ta beslutninger som gjelder forholdet mellom sjøfugl og menneskeskapt aktivitet i marine områder og kystsonen, bl.a. i petroleumsvirksomheten. Programmet ble satt i gang i full skala i 2008, bl.a. som følge av stadig flere bekymringsmeldinger om tilstanden til sjøfugl.
710. Arbeidet med nasjonal handlingsplan for truet sjøfugl satt i gang.
711. Regional plan for Hardangervidda er vedtatt, mens de regionale planene for Rondane/Sølnkletten og Setesdalsheiene er til behandling i Miljøverndepartementet. De øvrige planene er under utarbeidelse. Det er stort engasjement i alle områdene.
712. I juni 2011 inngikk Stortinget et nytt rovviltforlik. Forliket følges opp.
713. Norsk rødliste for arter ble revidert i 2006 og ny rødliste kom i 2010. I mai 2011 kom Rødliste for naturtyper 2011, som er den første i sitt slag.
714. Norsk artsprosjekt etablert i 2009 etter modell av det svenske artsprosjektet. Denne satsingen skal sikre langsiktig kartlegging og kunnskapsoppbygging om arter i norsk natur, med fokus på arter vi har lite eller ingen kunnskap om. Å gjøre kunnskapen tilgjengelig for alle, bla på internett, er et viktig fokus. Arbeidet vil skje i nært samarbeid med det svenske artsprosjektet.
715. Helhetlige forvaltningsplaner for havområdene er regjeringens overordnede verktøy for å balansere hensynet til verdiskaping og behovet for å ivareta økosystemene i havet. Oppdateringen av den helhetlige forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten ble lagt frem 11. mars 2011 (Meld. St. 10 (2010-2011)). Her ble det blant annet fastsatt nye rammer for petroleumsvirksomhet i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten. Regjeringen tar sikte på å legge frem en helhetlig forvaltningsplan for Nordsjøen – Skagerrak våren 2013. Forvaltningsplanen for Norskehavet, som ble lagt frem våren 2009, skal oppdateres første gang senest innen 2014.
716. Bekjemping av fremmede organismer:
- a. Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter lagt fram av 10 departementer i 2007.
 - b. Norsk svarteliste for fremmede skadelige arter kom i 2007.
 - c. Utkast til forskrift om innførsel og utsetting av fremmede organismer med hjemmel i naturmangfoldloven er utarbeidet og har vært på høring.

- d. Utkast til forskrift om utsetting av utenlandske treslag har også vært på høring.
- e. Forskrift om hindring av spredning av fremmede organismer via ballastvann og sedimenter fra skip (ballastvannforskriften) trådte i kraft 1. juli 2010. Forskriften gjennomfører IMOs ballastvannkonvensjon i norsk rett. Denne konvensjonen har ennå ikke trådt i kraft internasjonalt, og Norge er dermed tidlige ute med å innføre krav til håndtering av ballastvann.

717. Ingen genmodifiserte organismer er godkjent etter genteknologiloven etter 2005. Regjeringen vil fortsatt arbeide for at Norge fatter selvstendige vedtak angående godkjenning av genmodifiserte organismer.

718. Sikring av friluftsområder og tilrettelegging for friluftsliv er styrket,

719. I alt 2940 nye friluftslivsområder er sikret i perioden 2007-2012.

720. Med tiltakspakken i 2009 ble 180 friluftsområder tilrettelagt (175 tiltak for 35 millioner kroner gjennomført).

721. Skjærgårdspark i Listerregionen opprettet 2007, videre tilrettelegging pågår.

722. Styrking av allemannsretten gjennomført - endringer i friluftsloven vedtatt 15. juni 2011. Lovendringene trådte i kraft 1. januar 2012.

723. Nasjonal handlingsplan for statlig sikrede friluftsområder utarbeides i 2011-2012 i samarbeid med fylkeskommuner, kommuner og frivillige organisasjoner.

724. Regjeringen vil forsterke satsningen på å sikre viktige friluftsområder for allmennheten, og har i budsjett for 2012 vedtatt å øke tilsagnsfullmakten til Direktoratet for naturforvaltning for statlig sikring av friluftsområder med 20 millioner kroner, slik at tilsagnsfullmakten for 2012 er på 55 millioner kroner. Områder som ligger i nærheten av boligområder og som dermed kan brukes av mange, samt landfaste områder i kystsonen med stort befolkningspress, er særlig prioritert.

725. Regjeringen har også igangsatt en treårig nærmiljøsatsning som drives av Direktoratet for naturforvaltning. Prosjektet har som målsetning å utvikle tiltak som bringer flere ut i naturen i nærheten av boligområdene.

726. Regjeringen foreslår i budsjett for 2013 å styrke arbeidet med friluftslivsaktivisering med 20 millioner kroner. Tiltaket er særlig rettet mot barn og unge, og grupper som ikke er aktive i friluftsliv. Tiltaket er viktig i folkehelsesammenheng.

727. Regjeringen vedtok 25. mars 2011 statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen. Retningslinjene tar hensyn til at det er ulike forhold langs kysten, og gir strengest føringer for sentrale områder der presset på arealene er stort.
728. En felles norsk-russisk databaseinternettportal for oppdatering og presentasjon av miljødata fra Barentshavet er etablert. Basert på den norsk-russiske miljøstatusrapporten som ble fremlagt i 2009, er arbeidet godt i gang med å utvikle et felles miljøovervåkingsprogram for Barentshavet og utvikling av konsept for en helhetlig og økosystembasert forvaltningsplan for russiske del av Barentshavet.
729. I 2008 vedtok regjeringen å utvide Bjørnøya naturreservat fra 4 til 12 nautiske mil fra land. 65 prosent av landområdene og 87 prosent av territorialfarvannet på Svalbard er nå fredet som nasjonalparker og naturreservater. I 2010 vedtok Regjeringen å verne Jan Mayen med omkringliggende territorialfarvann som naturreservat.

Forbruk og forurensning

730. Regjeringen la i desember 2006 fram en stortingsmelding med tiltak for å redusere utslippene av miljøgifter. Dette er fulgt opp gjennom konkrete reguleringer og internasjonalt arbeid for å stanse bruk og utslipp av miljøgifter.
731. Det er bygget et permanent deponi i Gulen i Sogn for lavradioaktivt avfall (scale) fra olje- og gassindustrien, som er godkjent av Statens strålevern.
732. Radioaktiv forurensning og radioaktivt avfall er fra 1. januar 2011 regulert gjennom forurensningsloven. Dette bidrar til kontroll med, oversikt over og forsvarlig sluttbehandling av radioaktivt avfall. Det sikrer også lik behandling av radioaktive stoffer og andre miljøgifter. Norge har med denne endringen fulgt opp viktige internasjonale trender og anbefalinger, og fått et godt verktøy for å redusere mengden radioaktiv stråling til det ytre miljø.

Kulturminner

733. Fondskapitalen i Norsk kulturminnefond er økt til 1,4 milliarder kroner i tråd med Stortingets vedtak.
734. Etablert tilskuddsordning på Miljøverndepartementets budsjett, til dekning av utgifter til utgraving av automatisk fredede kulturminner som blir urimelig tyngende for tiltakshaveren i forbindelse med mindre, private tiltak.
735. Tilskuddsposten til fartøyvern økt fra 14 millioner kroner i 2005 til 43,7 millioner kroner i 2010. Ny nasjonal fartøyvernplan ble lagt fram i 2010.

736. Avhending av fyreiendommer ble stoppet høsten 2006. Kystverket er nå bedt om å leie ut fyreiendommer som det ikke er tjenstlig behov for med siktemål å få disse åpnet for allmennheten.
737. Lagt frem St.meld. nr. 26 (2006-2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand – en operasjonalisering av kulturminnemeldingen, St.meld. nr. 16 (2005-2005), bl.a. de 10 bevaringsprogrammene.
738. Prosjektet Statens kulturhistoriske eiendommer ferdigstilt i 2009, er det største bevaringsprosjektet som til nå er gjennomført. 12 departement arbeider med å vurdere sine kulturhistoriske verdier og utarbeider landsverneplaner. Arbeidet med de sektorvise verneplanene skal være ferdig i 2013, Riksantikvaren freder et utvalg bygninger fra landsverneplanene.
739. Fire nye kulturmiljøfredninger: Sogndalstrand i Rogaland (2005), Birkelunden i Oslo, som er det første byområdet som er fredet (2006), Sør-Gjæslingan (2010) og Bygdøy i 2012.
740. Vedtatt forskrift til plan- og bygningsloven som gir kommunene adgang til å gi pålegg om utbedring av bevaringsverdige bygninger. Forskriften trer i kraft 1. januar 2013.

Kapittel 13: Energipolitikk

741. Økt bevilgningene til forskning og utvikling innen fornybare energikilder og fangst og lagring av CO₂ med totalt 600 millioner kroner i perioden 2008-2010, jf. Klimaforliket.

Mer fornybar energi

742. Regjeringen har lagt stor vekt på å øke tilgangen av fornybar energi. I perioden 2006-2011 er det satt i drift nye vann- og vindkraftverk med en årlig produksjonskapasitet tilsvarende om lag 5,3 TWh.
743. NVEs konsesjonsbehandlingskapasitet er doblet fra 2005. Fra 2006-2011 er det gitt endelig tillatelse til 550 vannkraftprosjekter som vil gi en årlig produksjon på om lag 4,8 TWh. Fra 2006-2011 er det gitt endelig konsesjon til 23 vindkraftprosjekter som vil gi en årlig produksjon på om lag 3,7 TWh. Fra 2006-2011 er det gitt konsesjon til 136 fjernvarmeprosjekter med en forventet årlig produksjon på over 4 TWh.

744. Regjeringens satsing på blant annet omlegging til mer effektiv energibruk, har medvirket til at den norske stasjonære energibruken og den norske elektrisitetsbruken gjennomgående har holdt seg på et relativt stabilt nivå de senere årene. Til sammenligning var elektrisitetsforbruket i 2011 litt lavere enn 2005. Andre forhold som har medvirket til utflatingen av energibruken er høyere energipriser enn på 1990- tallet og at det internasjonale økonomiske tilbakeslaget har medført et lavere aktivitetsnivå og et lavere forbruk av elektrisitet i kraftkrevende industri.
745. Regjeringen innførte skjerpede energikrav i teknisk forskrift til plan- og bygningsloven 1. februar 2007. Kravene medførte reduksjon i energibehov med 25 prosent og omlegging til mer bruk av fornybar energi til oppvarming.
746. Regjeringen innførte skjerpede krav til energiforsyning i byggteknisk forskrift til plan- og bygningsloven 1. juli 2010.
747. Husbanken innførte i 2011 nye retningslinjer for grunnlånsordningen. Retningslinjene innebærer at nye boliger som finansieres med grunnlån, skal tilfredsstillende krav til energibruk og tilgjengelighet som er strengere enn byggteknisk forskrift.
748. Regjeringen la i juni 2012 fram Meld. St. 28 (2011–2012) *Gode bygg for eit betre samfunn* der det framkommer at regjeringen vil skjerpe energikravene i byggteknisk forskrift til passivhus i 2015 og nesten nullenerginivå i 2020. I meldingen gis det også signaler om at regjeringen vil innføre komponentkrav for eksisterende bygg og klargjøre hvilke byggearbeider og komponenter disse kravene skal gjelde for.
749. Regjeringen foreslår i budsjettforslaget for 2013 å øke støtten til Lavenergiprogrammet, samarbeidsprogrammet med byggenæringen som skal bidra til å øke næringens kompetanse om energieffektive bygg.
750. Regjeringen la i juni 2009 fram Ot.prp. nr. 107 (2008-2009) Om lov om fornybar energiproduksjon til havs (havenergilova). En direktøratsgruppe, ledet av NVE, la i 2010 fram en rapport som pekte ut 15 områder som kan være egnet for utbygging av havbasert vindkraft. Strategiske konsekvensutredninger av disse områdene vil bli overlevert departementet høsten 2012.
751. Regjeringen har innført et felles norsk-svensk elsertifikatmarked fra 1. januar 2012. Regjeringen la i april 2011 fram Prop. 101 L (2010-2011) Lov om elsertifikater som ble vedtatt 24. juni 2011. Avtalen om et felles elsertifikatmarked mellom Norge og Sverige ble undertegnet 29. juni 2011.
752. Regjeringen har sikret offentlig eierskap til vannkraften gjennom forslaget til endringer i industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven til erstatning for den provisoriske anordningen om offentlig eierskap til vannkraftressursene av 10.

august 2007. Lovforslaget ble fremmet ved Ot.prp. nr. 61 (2007-2008) og behandlet av Stortinget ved Innst. O. nr. 78 (2007-2008), jf. Besl. O. nr. 115 (2007-2008).

753. Regjeringen har vedtatt nye regler om adgangen til utleie av vannkraftproduksjon innenfor rammen av konsolideringsmodellen for offentlig eierskap til vannkraftressursene. Lovforslaget ble fremmet ved Ot.prp. nr. 66 (2008-2009) og behandlet ved. Innst. O. nr. 105 (2008-2009) og Besl. O. nr. 108 (2008-2009). Ny forskrift om utleie av vannkraftproduksjon ble vedtatt 25. juni 2010 og de nye reglene om utleie trådte i kraft 1. juli 2010.

754. Regjeringen lanserte i 2008 en strategi for økt utbygging av bioenergi, hvor målet er å doble bruken av bioenergi innen 2020.

Satsing på nett, sikker energiforsyning og skredforebygging

755. Regjeringen la 2. mars 2012 frem Meld. St. 14 (2011-2012) "Vi bygger Norge – om utbygging av strømmettet". I meldingen blir politikken for utbygging av strømmettet klargjort og det er første gang en slik melding er lagt frem for Stortinget. I meldingen er det videre foreslått endringer i planlegging og konsesjonsbehandling av store kraftledninger for å øke effektiviteten, styrke tidlig involvering av de berørte partene og tydeliggjøre de politiske valgene.

756. Det er gjennomført omfattende utbygginger og utbedringer av overføringsforbindelser, både innenlands og til utlandet, etter at investeringene var på et lavt nivå gjennom flere år. Statnetts investeringer i tiltak i nettet har vært mer enn dobbelt så høye for årene 2006-2012 som for 2002-2005.

757. Regjeringens styrker innsatsen knyttet til innenlands energiforsyning. De samlede bevilgningene til NVE utenom flom- og skredforebygging er økt fra om lag 350 millioner kroner i 2005 til om lag 700 millioner kroner i 2012. De samlede inntektene til Energifondet er økt fra 731 millioner kroner i 2005 til 1 836 millioner kroner i 2013.

758. Satsingen på energiomleggingstiltak i regi av Enova har gitt gode resultater. I perioden 2006 til og med 2011 er det gitt støtte til prosjekter med forventet energiresultat på 113 TWh/år. Dette er fordelt på:

- a. Vindkraft 994 GWh/år
- b. Fornybar varme 4 3743 GWh/år
- c. Industri 3434 GWh/år
- d. Bygg 2 009GWh/år
- e. Nye teknologier 117 GWh/år

759. Fra og med 1. januar 2009 fikk NVE ansvaret for de statlige forvaltningsoppgavene knyttet til forebygging av skredulykker, basert på samme modell som gjelder for flom. Den statlige innsatsen på dette feltet ble dermed samlet og styrket. Siden 2009

har bevilgningene til kartlegging, varsling og sikringstiltak innen flom- og skredforebygging økt gradvis, fra 125,8 millioner kroner til 191,3 millioner kroner i 2013.

760. NorNed-kabelen, en 700 MW overføringsforbindelse mellom Norge og Nederland, ble satt i drift i mai 2008. Den norske andelen av kabelens investeringskostnader var på om lag 2,3 milliarder kroner.
761. Kraftlinjen mellom Skåreheia og Holen forsterker kraftnettet på Sørlandet og ble satt i drift i 2009. Linjen hadde en investeringskostnad på om lag 940 millioner kroner.
762. Kraftlinjen mellom Nea i Sør-Trøndelag og Järpstrømmen i Sverige er viktig for forsyningen i Midt-Norge, og ble satt i drift i 2009. Investeringskostnaden for tiltakene på norsk side var på om lag 350 millioner kroner. I 2011 ble det også gitt endelig konsesjon til en 420 kV kraftlinje mellom Ørskog og Sogndal. Linjen skal sikre Midt-Norge en god strømforsyning og bidra til realisering av ny småkraft og annen fornybar kraftproduksjon på Sunnmøre og i Sogn og Fjordane.
763. For å øke forsyningssikkerheten inn til Bergensområdet bygger Statnett i dag en 420 kV-ledning mellom Sima og Samnanger i Hardanger. Statnett fikk anleggskonsesjon til ledningen 2. juli 2010. I tillegg ble det 22. juni 2012 gitt anleggskonsesjon til BKK til en 300 (420) kV ledning mellom Mongstad og Kollsnes. Ledningen er viktig for å sikre den framtidige strømforsyningen i Bergensområdet og Kollsnes.
764. Det årlige tilskuddet til utjevning av nettleien ble først doblet i 2009, fra 30 millioner kroner til 60 millioner kroner. Fra 2012 ble tilskuddet igjen doblet til 120 millioner kroner. Utjevningsordningen bidrar til å redusere nettleien for kundene til de selskapene i landet med høyest gjennomsnittskostnader ved overføring av strøm.
765. Regjeringen har i perioden gitt NVE til sammen 66 millioner kroner i direkte tilskudd for å sikre strømforsyning av øyene Træna, Værøy og Røst i Nordland.
766. I april 2009 la regjeringen frem Ot.prp. nr. 62 (2008-2009) – Om lov om endringer i energiloven, etter en bred evaluering av energiloven av 1. januar 1991. Det ble innført tilknytningsplikt for produksjon for nettselskapene. Dersom et samfunnsmessig rasjonelt produksjonsprosjekt krever nettinvesteringer, plikter nettselskapet å utrede, omsøke og eventuelt bygge nett uten ugrunnet opphold, slik at det så snart som mulig blir driftsmessig forsvarlig å tilknytte produksjonsprosjektet. Samtidig ble nettselskapenes plikt til å tilknytte forbruk på alle nettnivå lovfestet. Ved etablering av store nye forbruksenheter, skal etablering vurderes på et bredt grunnlag, inkludert forholdet til kraftsystemet.

767. Ot.prp. nr. 62 (2008-2009) inneholdt også en strategi for økt hensyn til miljø, estetikk og lokalsamfunn i kraftledningssaker. I Nettmeldingen (Meld. St. 14 2011-2012) opprettholder regjeringen hovedprinsippet fra Ot.prp. nr. 62 (2008-2009). Hovedprinsippet er at bruken av kabel skal økes på lavere spenningsnivå, men være gradvis mer restriktiv med økende spenningsnivå. I meldingen gis det en nærmere beskrivelse av hvilke prinsipper som gjelder for bruk av jord- og sjøkabel på de ulike nettnivåene. Kriteriene for når unntak er aktuelt er også tydeliggjort.

Petroleumsforvaltning og CO₂-håndtering

768. For å sikre et mangfold av aktører og høy leteaktivitet på norsk sokkel, har regjeringen ført en aktiv konsesjonspolitikk med årlige tildelinger i forhåndsdefinerte områder (TFO). Det har vært stor interesse for TFO-rundene. I TFO 2010 var det 41 søkere. Det ble i alt tildelt 49 utvinningstillatelser til 39 selskaper. I TFO 2011 var det 43 søkere. Det ble i alt tildelt 60 utvinningstillatelser til 42 selskaper. Ved søknadsfristen i TFO 2012 er det mottatt søknader fra 47 selskaper. Regjeringen tar sikte på å tildele nye utvinningstillatelser i TFO 2012 i januar 2013. Regjeringen har også videreført tildelinger i de nummererte konsesjonsrundene for utforskning av umodne områder. I forbindelse med 19. konsesjonsrunde ble det i mars 2006 tildelt 13 nye utvinningstillatelser til 17 selskaper. 20. konsesjonsrunde ble utlyst i juni 2008. Tildeling ble gjennomført i mai 2009, med tildelinger i 21 utvinningstillatelser. 21. konsesjonsrunde ble tildelt i april 2011. Det ble tildelt 24 utvinningstillatelser, 12 i Norskehavet og 12 i Barentshavet. 22. konsesjonsrunde vil tildeles våren 2013.

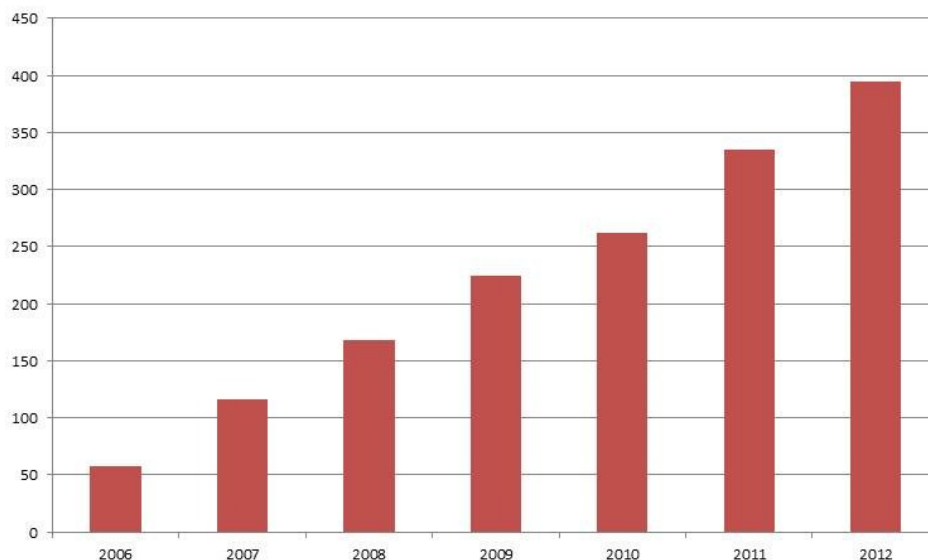
769. Regjeringen har fortsatt sitt fokus på å sikre sterkt statlig eierskap til petroleumsressursene gjennom Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE). I 21. konsesjonsrunde forbeholdt staten seg andeler i syv av 24 tildelte utvinningstillatelser og i tildeling av TFO 2010 ble det forbeholdt SDØE-andeler i syv av 50 utvinningstillatelser. I TFO 2011 ble det beholdt andeler i 14 av 60 tillatelser.

770. Følgende planer for utbygging/anlegg og drift ble godkjent i Stortinget i regjeringsperioden: St.prp. nr. 64 (2006-2007) Utbygging av Gjøa, Vega og Vega sør, St.prp. nr. 76 (2006-2007) Utbygging og drift av Valhall videreutvikling, St.prp. nr. 30 (2005-2006) Utbygging, anlegg og drift av Tyrhans, St.prp. nr. 5 (2007-2008) Utbygging, anlegg og drift av Skarv og St.prp. nr. 64 (2008-2009) Utbygging og drift av Goliatfeltet. Prop. 123 S (2009-2010) Utbygging og drift av Gudrun, Prop. 85 S (2010-2011) Utbygging og drift av Valemon Prop. 99 S (2010-2011) Utbygging og drift av Knarr og Prop. 113 S (2010-2011) Utbygging og drift av Ekofisk sør og Eldfisk II. Stortinget godkjente i juni 2012 utbygging av feltene Edvard Grieg og Martin Linge. I tillegg har regjeringen godkjent planer for utbygging og drift av Valemon, Knarr, Gudrun, Ekofisk sør og Eldfisk II, Gaupe, Marulk, Alve, Morvin, Oselvar, Rev, Troll P-12, Troll B gassinjeksjon, Trym, Vilje, Visund Sør, Volund,

Tordis IOR, Yme, Yttergryta, Hyme, Stjerne, Vigdis nordøst, Atla, Brynhild, Skuld, Jette og Åsgard undervannskompresjon.

771. Gjennom St.meld. nr. 10 (2010-2011) Oppdatering av forvaltningsplanen for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, fremlagt i mars 2011, la regjeringen rammene for petroleumsvirksomheten i området. Her ble det besluttet at Olje- og energidepartementet skal starte kunnskapsinnhenting for områdene i det Nordøstlige Norskehav. Kunnskapen som samles inn skal kunne brukes i en eventuell konsekvensutredning om petroleumsvirksomhet. I forvaltningsplanen ble det dessuten besluttet at det vil igangsettes en konsekvensutredning for de deler av Barentshavet sør som tidligere var omstridt på grunn av uenighet om delelinjen. Delelinjeavtalen med Russland vil tre i kraft 7.juli. Dette området, som blir en del av norsk kontinentalsokkel gjennom delelinjeavtalen, kan inneholde betydelige petroleumssressurser. Kunnskapen om slike ressurser er svært begrenset og regjeringen har derfor besluttet at det skal innsamles seismikk i det aktuelle området. Sommeren 2011 begynte Oljedirektoratet seismikkinnsamlingen i havområdene ved Jan Mayen og den østlige delen av Barentshavet sør. I forvaltningsplanen ble det dessuten åpnet for å gi nye konsesjonstildelinger i et belte på 35-50 kilometer fra kystlinjen utenfor Troms og Finnmark til grensen mot Russland (deler av dette området ble inkludert i TFO 2012), samt i området Eggakanten. Videre ble TFO-området utvidet til å innbefatte alle blokkene i åpent areal i Nordland I, III, IV og V. Utvidelsen gjøres gjeldende fra TFO 2011. Det ble også fastslått at utslipp til sjø fra petroleumsvirksomheten i forvaltningsplanområdet reguleres på samme måte som petroleumsvirksomhet på øvrige deler av norsk kontinentalsokkel.
772. I St.meld. nr. 37 (2008-2009) Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet (forvaltningsplan) går regjeringen inn for å starte en åpningsprosess for petroleumsvirksomhet ved Jan Mayen. Første steg i åpningsprosessen er å kartlegge nærmere grunnlaget for petroleum og miljøverdiene i dette området, herunder å gjennomføre en konsekvensutredning for petroleumsvirksomhet. Basert på resultatene fra konsekvensutredningen og en forståelse av petroleumspotensialet i området, vil det tas stilling til spørsmålet om åpning. Et forslag til program for konsekvensutredning har vært på offentlig høring.
773. Regjeringen igangsetter en konsekvensutredning etter petroleumsløven med sikte på tildeling av utvinningstillatelser i det tidligere omstridte området vest for avgrensninglinjen i Barentshavet sør (sør for 74°30' N). Forutsatt at konsekvensutredningen gir grunnlag for det, vil regjeringen legge fram en stortingsmelding som anbefaler åpning av disse områdene for petroleumsvirksomhet. Dette arbeidet er godt i gang og regjeringen tar sikte på å fremme en stortingsmelding om saken våren 2013.

Utvinningstillatelser

(Kilde: Olje- og energidepartementet)

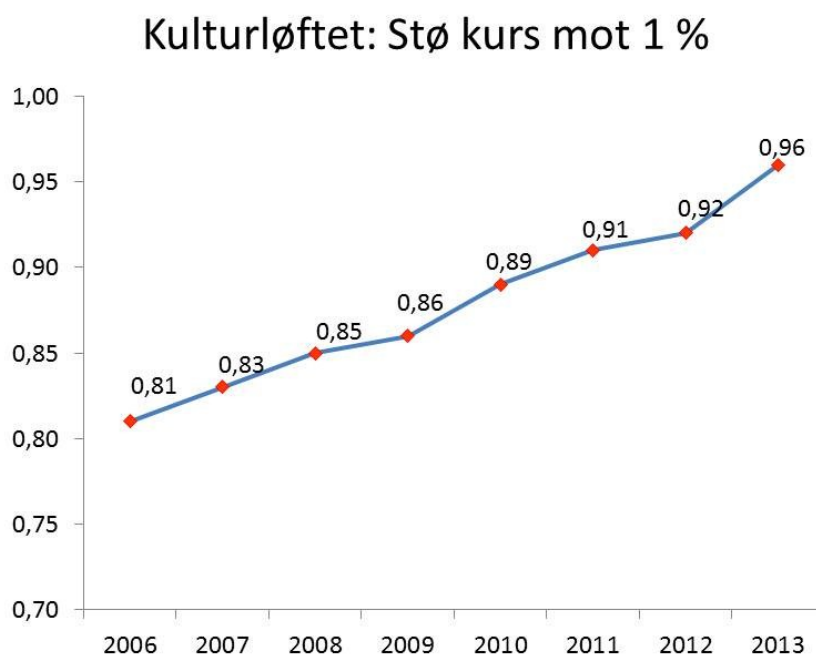
774. Regjeringen la fram Meld. St. 28 (2010-2011), *En næring for framtida – om petroleumsvirksomheten*, 24. juni 2011. Regjeringen legger med meldingen til rette for en bevisst satsning for å opprettholde produksjonen fra næringen på et høyt nivå i generasjoner framover.
775. Ot.prp. nr. 48 (2008-2009) om endringer i petroleumsløven ble fremlagt og godkjent i Stortinget 27. mars 2009. Lovendringene trådte i kraft 1. juli 2009 og omfatter blant annet § 5-3 tidligere rettighetshavers subsidiære ansvar for disponeringsforpliktelser, § 4-8 andres bruk av innretninger i forbindelse med behandling, transport og lagring av CO₂ og § 10-18 sporing av seismikkfartøy.
776. Regjeringen la frem Meld. St. 9 (2010-2011) *Fullskala CO₂-håndtering* den 4. mars 2011. Meldingen ble behandlet og vedtatt av Stortinget 12. april samme år. Meldingen beskriver regjeringen sin politikk og tiltak for CO₂-håndtering.
777. Staten inngikk i oktober 2006 en gjennomføringsavtale med Statoil om samarbeid om håndtering av CO₂ på Mongstad. Gassnova SF ble opprettet i 2007 for å ivareta statens engasjement i CO₂-håndteringsprosjektene. Det ble i juni 2007 inngått en avtale med industrielle deltakere om å samarbeide om planlegging og forberedelser av teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM). Statens partsforhold i avtalen ble i oktober 2007 overført til Gassnova. Regjeringen fremmet i januar 2009 St.prp. nr. 38 (2008-2009) om investering i teknologisenter for CO₂-håndtering på Mongstad, og Stortinget vedtok 7. mai 2009 å gi Olje- og energidepartementet

fullmakt til å investere i TCM. Teknologisenteret på Mongstad ble åpnet 7. mai 2012. Testing av CO₂-fangstteknologiene startet opp sommeren 2012

778. Steg 2-Utviklingsavtalen ble inngått mellom staten og Statoil i april 2011. Avtalen regulerer samarbeidet frem til investeringsbeslutning. Den pågående fasen med teknologikvalifisering og teknologivalg, er anslått til å ta om lag tre år. Det påfølgende prosjekteringsarbeidet er anslått til å ta omtrent to år. I vedtak av 15. mars 2012 fant ESA Steg 2 Utviklingsavtalen forenlig med statsstøttereguleringen. Statoil og staten har en felles målsetting om å inngå avtalen som skal regulere samarbeidet i utbyggings- og driftsfasen av fangstanlegget innen utløpet av 2013. Partene har som målsetting å ferdigstille avtalen som skal regulere utbyggings- og driftsfasen innen utløpet av 2013.
779. Det er gjort et omfattende og viktig utredningsarbeid av CO₂-håndtering på Kårstø. Arbeidet har bidratt til å fremskaffe nyttig kunnskap om ulike aspekter ved det å etablere fullskala CO₂-håndteringsanlegg.
780. I Meld. St. 9 (2010-2011) ble det varslet at "Gassnova skal gjennomføre et utredningsarbeid hvor hensikten er å bidra til en bred og oppdatert kartlegging av mulighetsområdet for realisering av fullskala CO₂-håndtering utover Mongstad." Mandat for arbeidet ble sendt Gassnova den 11. mai 2011. Utredningen legger opp til en bred og grundig kartlegging av fullskala CCS-muligheter i Norge. Dette innebærer blant annet at fullskala CO₂-håndtering på Kårstø vil bli vurdert opp mot andre alternativer. Utredningen vil også vurdere fangst og lagring av CO₂ ved et mulig nytt kullkraftverk på Svalbard.
781. I tråd med klimaforliket, la Regjeringen i 2008 frem en handlingsplan for det internasjonale arbeidet for fremme av fangst og lagring av CO₂. Hovedmålsettingen med planen er å bidra til en raskere utbredelse og bruk av fangst og lagring av CO₂ internasjonalt.
782. Støtten til internasjonalisering av olje- og gassnæringen er videreført. Støtten over statsbudsjettet økte med om lag 9 prosent i perioden 1995-2011.
783. I perioden 2005 til 2009 har totalomsetningen til leverandørindustrien økt fra 102 milliarder kroner til 247 milliarder kroner, en omsetningsvekst på 142 prosent. Omsetningen internasjonalt mer enn doblet seg i perioden, noe som viser at leverandørindustrien også er konkurransedyktig utenfor norsk sokkel. Anslått vekst i sysselsatte i norsk leverandørindustri er på om lag 45 prosent i perioden 2005-2008. Økende aktivitet nordover langs norskekysten har gitt økt sysselsetting også i de nordligst fylkene.
784. Det er innført et felles regelverk for petroleumsvirksomheten på både sokkel og lignende virksomhet på land.

Kapittel 14: Kulturpolitikk

785. Regjeringen er i rute med målet om at 1 prosent av statsbudsjettet skal gå til kultur innen 2014. Med budsjettforslaget for 2013 har de samlede overføringene til kulturformål økt med om lag 4,9 milliarder kroner i perioden 2006-2013.

(Kilde: Kulturdepartementet)

786. I tråd med St. meld. 20 (2009-2010) Omorganisering av ABM-utvikling er Norsk kulturråd fra 2011 tillagt nye oppgaver og roller på museums- og arkivfeltet.

787. Med Prop. 1S (2010–2011) er det lagt opp til en klarere arbeidsdeling mellom politiske myndigheter og Norsk kulturråd som kollegium som tar beslutning på et kunst- og kulturfaglig grunnlag. Norsk kulturråd fikk samtidig økte fullmakter for bevilgningene under Norsk kulturfond postene 55 og 56 og kap. 320 Allmenne kulturformål, post 74 Tilskudd til tiltak under Norsk kulturråd. Et forslag til lov om Norsk kulturråd er under utarbeidelse og det arbeides med øvrige endringer i regelverket for Kulturrådet.

Scenekunst

788. Scenekunstformål har samlet fått en økning på vel 900 millioner kroner eller vel 92 prosent i løpet av årene 2005-2013. Fra 2012 til 2013 er den foreslåtte økningen tilnærmet 115 millioner kroner.

789. Den Norske Opera og Ballett flyttet inn i nytt operahus i Bjørvika i 2008. Driftsbudsjettet er økt med 318 millioner kroner, fra et tilskudd i 2005 på 239 millioner kroner til 557 millioner kroner i budsjettforslaget for 2013.
790. En ordning med basisfinansiering for frie scenekunstgrupper er innført fra 2007.
791. Tilskuddsordning for dans ble innført fra 2006.
792. Dansens Hus åpnet i 2008.
793. En ny ordning for arrangører av danseforestillinger er innført fra 2012.
794. Danse- og teateralliansen ble etablert i 2012. Alliansen skal sikre et antall høyt kvalifiserte frilansskuespillere- og -dansere inntekt og opparbeidelse av trygderettigheter, samt muligheter til å vedlikeholde og utvikle sin kompetanse utenom oppdrag.
795. Oppfølging av St.meld. nr. 32 (2007-2008) *Bak kulissene*:
- a. Budsjettmessig styrking av scenekunstinstitusjoner innenfor opera, dans og teater over hele landet
 - b. Tilskuddsordninger for dans og annen fri scenekunst er styrket
 - c. Det er lagt ytterligere til rette for visning og formidling av ferdige produksjoner
 - d. Fra 2012 er det foreslått en ny tilskuddsordning for arrangører av danseforestillinger
 - e. Satsingen på dans er også utvidet med tilskuddsmidler til å utvikle profesjonelle dansmiljøer rundt omkring i landet
 - f. Satsingen inkluderer også frivillig teatervirksomhet
 - g. En rekke enkeltinstitusjoner over hele landet er styrket fra 2011 for å ivareta økte kostnader til husleie og andre faste kostnader og for å styrke den kunstneriske virksomheten
 - h. Tilskuddsordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper er styrket slik at flere grupper har fått en mer langsiktig og forutsigbar finansiering
 - i. Tilskudd til regionale dansemiljøer og programmerende scener er også styrket fra 2011
 - j. En strategi for dans "Dans i hele landet – status, utfordringer og strategier for videre utvikling av profesjonell dans i Norge 2012-2015" skal ferdigstilles i 2012.
796. De tre institusjonene Agder Teater, Kristiansand Symfoniorkester og Opera Sør flytter inn i nytt felles teater- og konserthus fra 1. september 2011 og har etablert en ny felles organisasjonsmodell Kilden TKS IKS. For 2011 ble det samlede tilskuddet til de tre institusjonene økt med 10,9 millioner kroner og i 2012 med 22 millioner kroner til drift i nytt hus. For 2013 er tilskuddet foreslått økt med 7,5 millioner kroner.

797. Teatret Vårt flyttet inn i nye lokaler i 2012 og Teater innlandet i 2013.

Musikk

798. Musikkformål har samlet fått en økning på 545,9 millioner kroner i løpet av årene 2006–2012. Budsjettforslaget for 2013 innebærer en ytterligere økning på 60,1 millioner kroner.

799. Kulturdepartementet har arbeidet med oppfølgingen av St. meld. nr. 21 (2007–2008) *Samspill – Et løft for rytmisk musikk*. Det rytmiske feltet er blitt vesentlig styrket i perioden. Riksscenen – scene for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans er etablert i Schous-kvartalet i Oslo og er de senere årene blitt styrket. Rock City er etablert i Namsos og foreslås styrket i 2013 for å bidra til profesjonalisering av rock- og populærmusikkbransjen. Nasjonal Jazzscene åpnet i 2008 i nye lokaler på Karl Johansgt. i Oslo, og mottar et betydelig statlig tilskudd.

800. Festivalene er blitt styrket, blant annet har Riddu Riddu festivalen, Øyafestivalen og Norsk Country Treff i Breim fått knutepunktstatus. Festivalstøtten under Norsk kulturråd er også styrket.

801. Departementet har arbeidet med den framtidige organiseringen av arbeidet for å styrke profileringen av norsk musikk i utlandet, og har i 2012 opprettet stiftelsen Music Norway. Tilskuddene til Music Export Norway AS og stiftelsen MIC Norsk musikkinformasjon går inn i tilskuddet til Music Norway, som foreslås styrket i budsjettet for 2013.

802. Hele orkesterfeltet er styrket i perioden, blant annet med treårige opptrappingsplaner for Trondheim Symfoniorkester og Stavanger Symfoniorkester som ble fullført i 2009.

803. Nytt konserthus for Stavanger Symfoniorkester ble åpnet 15. september 2012. Det er lagt til grunn at staten i løpet av de nærmeste årene skal medvirke med 250 millioner kroner til nybygget.

804. Musikkmiljøene i Nord-Norge og tilbudet til publikum er betydelig styrket gjennom Nordnorsk Opera og Symfoniorkester AS, som ble etablert i juni 2009. Selskapet skal produsere og formidle opera og symfonisk musikk og det legges opp til omfattende turneer i landsdelen. Institusjonen er betydelig styrket i perioden 2010-2012, og også i budsjettforslaget for 2013 blir institusjonen foreslått styrket. Det legges til grunn at staten de nærmeste årene skal medvirke med 161 millioner kroner til realiseringen av nytt konsert- og teaterhus i Bodø.

805. De tre institusjonene Agder Teater, Kristiansand Symfoniorkester og Opera Sør flyttet inn i nytt felles teater- og konserthus fra 1. september 2011, og har etablert en

ny felles organisasjonsmodell for Kilden Teater- og konserthus for Sørlandet. Institusjonen ble betydelig styrket i 2011 og 2012 og for 2013 foreslås en ytterligere økning. Det legges til grunn at staten de nærmeste årene skal medvirke med 408 millioner kroner i investeringsmidler til Kilden Teater- og konserthus for Sørlandet.

806. Korfeltet er blitt styrket over flere år. I 2013 videreføres satsingen med ytterligere 3,7 millioner kroner, som blant annet går til til utvalgte kor, til ensemblestøtten under Norsk kulturråd og til aktivitetsmidler for kor.

807. Den offentlige konsertvirksomheten i Rikskonsertene er lagt om fra 1. juli 2012. Midlene som har inngått i denne virksomheten er omdisponert til kombinasjons- og arbeidsplasskonserter i Rikskonsertene og til tilskuddsordningene for arrangører og musikere i Norsk kulturråd. Målet med omleggingen er å nå flere ved å legge til rette for at musikere kan turnere i hele landet, styrke lokale konsertarrangører og å konsentrere Rikskonsertenes virksomhet til mindre steder og andre arenaer, for eksempel arbeidsplasser. Rikskonsertenes arbeidsplasskonserter inngår i Den kulturelle nistepakka, som ble etablert i 2012.

Billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur og design

808. Visuell kunst har samlet fått en økning på 172,8 millioner kroner i perioden 2006-2013, inklusive en økning på 39,5 millioner kroner i 2013. I tillegg får en rekke museer som har kunstsamlinger økte driftstilskudd, og flere investeringstilskudd til bygg, jf. omtale av den omfattende strukturreformen på museumsområdet under omtale av museum.

809. Den største institusjonen innenfor fagområdet, Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, har i 2012 en budsjetttramme på 260,2 millioner kroner. Museet har i perioden 2006-2012 hatt en økning på 90,9 millioner kroner. Budsjettforslaget for 2013 innebærer en økning på 12,6 millioner kroner til Nasjonalmuseet, inklusive minimum 5 millioner kroner til Munch-jubileet i 2013.

810. Regjeringens gave i forbindelse med Kongeparets 75-årsdager i 2012, er seks utstillinger med skatter fra de kongelige samlingene av kunst, kulturhistorisk gjenstander og fotografier. Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design har fått i oppdrag å utarbeide utstillingene, i tett samarbeid med Slottet. Det har blitt bevilget 30 millioner kroner til formålet. To større utstillinger i Oslo og Bergen og to vandretstillinger har åpnet i 2012, og to større utstillinger i Tromsø og Trondheim åpner i 2013.

811. En rekke museer som har kunstsamlinger har blitt styrket i perioden. Budsjettforslaget for 2013 innebærer en ytterligere økning på 3,7 millioner kroner til kunstmuseer i Det nasjonale museumsnettverket.

812. Statens fagorgan for kunst i offentlige rom, KORO, har i 2012 en budsjetttramme på 33,7 millioner kroner over Kulturdepartementets budsjett. KORO har i perioden 2006-2012 hatt en økning på 16,8 millioner kroner.
813. I budsjettforslaget for 2013 foreslås det reist minnesteder etter 22. juli, med en kostnadsramme på 27 millioner kroner, hvorav 5,2 millioner kroner i 2013.
814. I budsjettforslaget for 2013 foreslås det reist et monument over Christian Frederik, med en kostnadsramme på 5 millioner kroner, hvorav 2,7 millioner kroner i 2013.
815. Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om visuell kunst (Meld. St. 23 (2011-2012)). Formålet med meldingen er å legge grunnlaget for en satsing som er framtidsrettet, og som av den grunn tar sikte på en økende profesjonalisering og styrking av feltet. I tillegg Oppfølgingen vil skje gjennom en prioritering av det visuelle feltet i kommende budsjettframlegg.
816. *arkitektur.nå*, regjeringens plandokument for den norske arkitektur-politikken, ble lagt fram i 2009. I budsjettet for 2010 ble det lagt inn 4,5 millioner kroner til oppfølging av dokumentet, og i 2011 ble det lagt inn ytterligere 1 million kroner. Midlene er videreført.
817. Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design må ha bedre bygningsmessige rammevilkår enn det som er tilfelle i dag, dersom museet skal kunne løse sin viktige samfunnsoppgave på en tilfredsstillende måte. Derfor ga Kultur- og kirkedepartementet Statsbygg i oppdrag å invitere til en åpen, internasjonal plan- og designkonkurranse våren 2009 med sikte på et nytt, samlet museumsanlegg for Nasjonalmuseet på Vetbanen i Oslo. Det nye bygget skal ha et arkitektonisk uttrykk som markerer museets posisjon som samfunnsinstitusjon. Med en brutto arealramme på 54 000 kvm. representerer nybygget en økning av det samlede funksjonsarealet med 60 prosent sammenlignet med nåværende situasjon. I november 2010 ble det avgjort at forslaget «Forum Artis», laget av det tyske arkitektfirmaet Kleihues und Schuwerk, skal være utgangspunkt for Nasjonalmuseets nybygg på Vestbanen. Stadfestet reguleringsplan og kvalitetssikret forprosjekt vil i neste omgang være grunnlag for behandling av en bindende kostnadsramme for prosjektet i regjering og Storting.
818. Museer med kunstsamlinger, som Kunstmuseene i Bergen, Musea i Sogn og Fjordane og Vestfoldmuseene, har fått investeringstilskudd i perioden. Det foreslås økt tilskudd til Vestfoldmuseene i 2013 for bl.a. å styrke formidlingen av Munchs hus i Åsgårdstrand. Bergen Kunsthall har fått 6 millioner kroner til ombygging av eget bygg.
819. Som første kunstmuseum i Norge gjorde Nasjonalmuseet i 2011 sine samlinger tilgjengelig på nettet gjennom nettportalen DigitaltMuseum. Videre har KORO

registrert all kunst som er produsert i forbindelse med statlige bygg i sin kunstverkdatabase, og samlingen er publisert i DigitaltMuseum.

820. Regjeringens gave i forbindelse med Kongeparets 75-årsdager i 2012, er seks utstillinger med skatter fra de kongelige samlingene av kunst, kulturhistorisk gjenstander og fotografier. Nasjonalbiblioteket for kunst, arkitektur og design har fått i oppdrag å utarbeide utstillingene, i tett samarbeid med Slottet. Det har blitt bevilget 30 millioner kroner til formålet. To større utstillinger i Oslo og Bergen og to vandretstillinger har åpnet i 2012, og to større utstillinger i Tromsø og Trondheim åpner i 2013.

Kunstnerpolitikk

821. Undersøkelsen om kunstneres levekår ble lagt fram i 2008. Som en oppfølging av rapporten har det siden 2009 blitt opprettet 65 nye arbeidsstipender for kunstnere. I 2009 ble det opprettet 15 nye arbeidsstipender og stipendets størrelse økte fra 176 000 kroner til 186 000 kroner. I 2010 ble det opprettet 20 nye arbeidsstipender. I 2011 ble det opprettet 10 nye arbeidsstipender, og stipendets størrelse ble økt til 190 000 kroner. I 2012 ble det opprettet 20 nye arbeidsstipender og stipendets størrelse ble hevet til 196 000 kroner. I budsjettforslaget for 2013 heves stipendets størrelse til 202 000 kroner. Det foreslås i tillegg opprettet 20 nye ettårige arbeidsstipend finansiert av frigjorte midler fra garantiinntektsordningen. Dette er en ettårig overgangsordning inntil nye stipendordninger for etablerte kunstnere og seniorkunstnere innføres.

Kultur for barn og unge

822. Den kulturelle skolesekken er en nasjonal satsing som skal bidra til at alle skoleelever i grunnskole og videregående skole i Norge får møte profesjonell kunst og kultur av alle slag. I løpet av skoleåret 2010-2011 ble ca 55 000 arrangementer gjennomført i Den kulturelle skolesekken for over 3 millioner deltakere.

823. Kulturkort for ungdom: I 2010 mottok 10 fylkeskommuner tilskudd fra ordningen. Kulturkort skal gi ungdom billigere billetter til et bredt spekter av kulturarrangement. Formålet er å få ungdom til å benytte seg oftere av kulturtilbudene og å rekruttere nye publikummere. Det ble fordelt tilskudd til kulturkort til 11 fylkeskommuner i 2011 og 2012.

824. Antall elever i kulturskolen har økt fra 105 383 i 2006 til 110 432 i 2011. Antallet elevplasser er økt fra 116 456 til 125 031 i samme periode.

825. I perioden 2010-2012 har det årlig blitt bevilget 40 millioner kroner over Kunnskapsdepartementets budsjett som et øremerket stimuleringsstilskudd for

kulturskoler og kulturtilbud. Målsettingen har vært å utvikle et mangfold og kvalitativt bedre kulturtilbud til flere elever, utvikle den kulturelle kompetansen til elevene gjennom erfaring med ulike kunst- og kulturuttrykk, og legge til rette for bedre utnyttelse av dagens ressurser.

Den kulturelle spaserstokken

826. Den kulturelle spaserstokken, som handler om kulturtilbud for eldre, ble innført i 2007. Ordningen administreres av Kulturdepartementet og finansieres av Helse- og omsorgsdepartementet og Kulturdepartementet i fellesskap. Bevilgningene er økt fra 10 millioner kroner i 2007 til 28,9 millioner kroner i 2011 og 2012. For 2013 foreslås at Kulturdepartementets andel av ordningen dekkes av spillemidler, på samme måte som Den kulturelle skolesekken. I 2007 var det 67 kommuner som fikk tilskudd, mens 285 kommuner fikk tilskudd fra ordningen i 2011.

Den kulturelle nistepakka

827. Som oppfølging av Meld. St. 10 (2011–2012) *Kultur, inkludering og deltaking* ble *Den kulturelle nistepakka* etablert. Målet med ordningen er å legge til rette for at flere får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud gjennom arbeidsplassen, og å stimulere til at kunst og kultur i større grad blir innlemmet i realisering av mål knyttet til et inkluderende arbeidsliv. Ordningen omfatter i første omgang musikk og litteratur. Rikskonsertene og Nasjonalbiblioteket forvalter ordningen på vegne av Kulturdepartementet. I 2013 er det lagt inn henholdsvis 3,8 og 3,9 millioner kroner til Rikskonsertenes og Nasjonalbibliotekets arbeid med den kulturelle nistepakka. I 2011 og 2012 er det til sammen brukt 9,5 millioner kroner på Den kulturelle nistepakka.

Mangfold

828. Gjennomføringen av markeringsåret for kulturelt mangfold i 2008 hadde som langsiktig mål å sikre at stimulering av kulturelt mangfold blir et markant og gjennomgående trekk ved norsk kulturpolitikk.

829. En undersøkelse av innvandreres kultur- og mediebruk ble lagt fram i 2009, og et følgeforskningsprosjekt som belyser planleggingen, gjennomføringen og kortsiktige effekter av markeringsåret for kulturelt mangfold ble ferdigstilt i 2010.

830. Flere personer med minoritetsbakgrunn og fagkompetanse har fått plass i styrer i kulturinstitusjoner. Prosjektet Styrende Mangfold, som startet sitt arbeid under Mangfoldsåret, fortsetter sitt arbeid med å skolere / kvalifisere flere potensielle styrekandidater.

831. Alle institusjoner og organisasjoner som mottar tilskudd fra Kulturdepartementet blir bedt om å rapportere på strategier for kulturelt mangfold, og på hvordan kulturelt mangfold ivaretas i forhold til programprofil, personalprofil og publikumsarbeid. Rapportene blir fulgt opp av departementet.
832. Kulturministeren oppnevnte i 2010 en ressursgruppe for større mangfold. Gruppens mandat var å vurdere hvordan kunst- og kulturinstitusjonene gjennom sin strategi og praksis ivaretar kulturelt mangfold. Gruppen hadde i oppgave å gi anbefalinger om hvordan institusjonene og departementet kan bidra til at den overordnede målsettingen nås. Kulturdepartementet ba gruppen om å ta utgangspunkt i følgene av nyere innvandring med vekt på utviklingen de siste 20 årene. Analysen og forslagene ble formulert som et innspill til den planlagte stortingsmeldingen om kultur og inkludering og ble overlevert kulturministeren i juni 2011.
833. Meld. St. 10 (2011-2012) Kultur, inkludering og deltaking ble lagt fram i desember 2011. Meldingen har fire satsningsområder:
- a. Inkludering og nye stemmer i kultursektoren,
 - b. Sikre tilgang ved å bygge ned fysiske og økonomiske barrierer.
 - c. Oppsøkende kulturformidling og formidlings-ordninger,
 - d. Inkludering gjennom samarbeid med og deltaking i frivillig kultursektor.

Litteraturfeltet

834. Bokavtalen om fastpris er evaluert i forhold til tidligere bransjeavtale. Rapporten forelå 15. mai 2009. Forskriften videreføres frem til 31.12.2014 for skjønn- og generell litteratur og 31. desember 2012 for fag- og lærebøker til høyere utdanning.
835. Regjeringen har styrket flere av støtterordningene for litteratur ved Norsk kulturråd med til sammen 75,2 millioner kroner i perioden 2005-2013. Det ble opprettet en egen innkjøpsordning for sakprosa i 2006, som etter en treåring prøveordning ble gjort permanent i 2009.
836. Regjeringen har støttet opptrappingen av ordbokprosjektet Norsk Ordbok 2014. Siden 2005 er tilskuddet økt med 7,5 millioner kroner. I tillegg har tilskuddet til Det Norske Akademi store ordbok økt med 3,3 millioner kroner.
837. Bevilgningen til Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) er økt med 15 millioner kroner siden 2005. NLB bidrar til å sikre syns- og lesehemmede god tilgang til litteratur- og informasjonstjenester.
838. Den internasjonale Ibsenprisen ble etablert ved Stortingets behandling av statsbudsjettet for 2007. Prisen er på 2,5 millioner kroner og skal honorere en

person, institusjon eller organisasjon som har tilført verdensdramatikken eller teatret nye kunstneriske dimensjoner.

Bibliotek

839. Departementet la frem St.meld. nr. 23 (2008-2009) *Bibliotek* 17. april 2009. Formålet med meldingen er å utforme en nasjonal bibliotekpolitikk for å utvikle robuste og omstillingsdyktige bibliotek, som kan tilby brukerne bedre bibliotektenester.
840. St.meld. nr. 20 (2009-2010) *Omorganisering av ABM-utvikling* ble lagt frem for Stortinget 11. juni 2010, som en oppfølging av at det i bibliotekmeldingen ble tatt til orde for at man ville vurdere den mest hensiktsmessige plasseringen av bibliotekoppgaver på statlig nivå.
841. Ansvar for nasjonale bibliotekoppgaver ble 1. juli 2010 samlet ved Nasjonalbiblioteket, med unntak av arbeidet med konsortieavtaler som ble lagt til Cristin, et forskningsinformasjonssystem underlagt Kunnskapsdepartementet per 1. januar 2011.
842. Nasjonalbibliotekets driftsbudsjett har økt med 195 millioner kroner i perioden 2005-2013.
843. Nasjonalbiblioteket overtok fra 2008 ansvaret for Filmarkivet, som tidligere ble forvaltet av Norsk filminstitutt.
844. Nasjonalbiblioteket har hatt ansvaret for gjennomføringen av den nasjonale feiringen av 150-årsjubileet for Knut Hamsuns fødsel i 2009 og Bjørnson-markering i 2010.
845. Det er inngått en permanent Bokhylla-avtale mellom Nasjonalbiblioteket og Kopinor, som tar over for det treårige pilotprosjektet Bokhylla. Nasjonalbiblioteket får gjennom denne rett til å legge ut all norsk litteratur til og med år 2000 på nett, mot vederlag til rettighetshaverne.
846. Det har blitt realisert et nytt digitaliseringsbygg for Nasjonalbiblioteket i Mo i Rana. Bygget ble ferdigstilt av Statsbygg i 2011 og offisielt åpnet i 2012.
847. Statsbygg har i 2012 fått i oppdrag å bygge et nytt automatlager for Nasjonalbiblioteket i Rana. Automatlager II skal bygges i tilknytning til det eksisterende automatlageret i Rana, og utvide kapasiteten til depotbiblioteket og fjernlånsordningen, som er blant Nasjonalbibliotekets basisfunksjoner.

848. Ett eksemplar av alle dokumenter som blir avlevert ifølge lov om avleveringsplikt, blir oppbevart i sikringsmagasin i fjellet i Rana. Kapasiteten til anlegget må utvides, og Statsbygg har fått i oppdrag å utarbeide forprosjekt for nytt sikringsmagasin i Rana for Nasjonalbiblioteket.

Språk

849. Fra 2005 er bevilgningen til Språkrådet nominelt økt med ca. 15,8 millioner kroner. Økningen har satt Språkrådet i stand til å drive et mer aktivt og utadrettet arbeid for å styrke det norske språkets status og bruk i alle deler av samfunnet i tråd med de mål og prinsipper som er skissert i regjeringens språkmelding.

850. Språkrådet er også blitt nasjonalt samordningsorgan for utvikling og tilgjengeliggjøring av norsk fagterminologi. I tillegg har institusjonen fått utvidet arbeidsområdet sitt til å omfatte minoritetsspråk, norsk, tegnspråk og nyere innvandrerspråk.

851. En del av bevilgningsøkningen til Språkrådet siden 2005 er gått til å bygge opp en egen språktjeneste som skal bidra til et klarere og bedre forvaltningsspråk og en jevnere bruksfordeling mellom nynorsk og bokmål i staten.

852. Det største enkelttiltaket som ble varslet i språkmeldingen, var oppbyggingen av en norsk språkbank, dvs. en teknologisk infrastruktur i form av digitaliserte språkressurser til bruk i så vel kommersiell produktutvikling som ikke-kommersiell språkforskning. Ansvar for dette tiltaket er lagt til Nasjonalbiblioteket, som for dette formål fikk økt sin driftsbevilgning fra og med 2010 med 8 millioner kroner.

853. Alt i alt er det siden 2009 lagt inn vel 22 millioner kroner i friske midler til rendyrkede språktiltak som ledd i oppfølgingen av regjeringens språkmelding. En del av økningen har gått til å styrke arbeidet med leksikalsk dokumentasjon av norsk språk, til henholdsvis nynorskprosjektet Norsk Ordbok 2014 og til prosjektet Det Norske Akademis store ordbok. I forlengelsen av dette er det innledet et samarbeid mellom Akademiet og Universitetet i Oslo om å utvikle et samlet digitalt ordboksverk for majoritetsmålførm, kalt Bokmålets og riksmålet ordbase.

854. For 2013 er det lagt inn økte midler for å bidra til grunnfinansieringen av et nasjonalt språkår. Utgangspunktet er at det i 2013 er 200 år siden Ivar Aasen ble født og 100 år siden Det Norske Teatret spilte sin første forestilling. Språkåret skal bli en samlet markering av det språklige mangfoldet i Norge: bokmål og nynorsk, samisk, nasjonale minoritetsspråk, norsk tegnspråk og nyere innvandrerspråk.

Museum

855. Det er gjennomført en omfattende strukturreform på museumsområdet ved at en rekke mindre og mellomstore museer er konsolidert til større og mer bærekraftige enheter. Det nasjonale museumsnettverket omfatter nå 70 institusjoner, og disse omfatter i alt mer enn 300 tidligere frittstående enheter. Museumsreformen er en kvalitetsreform der fokus de siste årene har vært på strukturelle forbedringer, men der fokus nå dreies mer i retning av å heve den faglige kvaliteten. En rekke museer har fått økte midler for å legge til rette for konsolideringsprosesser.
856. Driftstilskudd til museene i Det nasjonale museumsnettverket har økt med 538,9 mill. kroner i perioden 2005-2013. Dette utgjør en samlet økning på 128 % i denne perioden.
857. St.meld. nr. 49 (2008-2009) Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying ble framlagt 21. august 2009. Stortinget sluttet seg i all hovedsak til innholdet i denne meldingen, jf. Innst. 161 S (2009-2010).
858. Å ta vare på de ca. 5000 kulturhistoriske bygningene som forvaltes av museene, er en prioritert oppgave; en rekke museer har fått økt tilskudd til dette.
859. Rockheim – nasjonalt senter for pop og rock – som åpnet i Trondheim 19. august 2010 er en viktig nyskapning innenfor museumsformidling med moderne interaktiv teknologi som basis.
860. Aulestad i Gausdal gjennomgikk omfattende restaurering i forkant av Bjørnson-året 2010. Anlegget, som forvaltes av Lillehammer museum, har nå et mye større potensial for formidling og aktivitet.
861. Hamsunsenteret på Hamarøy i Nordland er ferdigstilt og ble åpnet for publikum i 2010. Hamsunsenteret fikk Statens byggeskikkpris i 2011.
862. Kunstmuseene i Bergen fikk 20 millioner kroner i samlet tilskudd til ombyggingen av den tidligere bygningen for lysverket i 2006 og 2007.
863. I 2009 ble 70 millioner kroner fra tiltaksmidlene for å bedre sysselsettingen fordelt til museumsprosjekter i hele landet; 31 museer ble tilgodesett med midler til bygningsmessig vedlikehold, istandsetting, rehabilitering og nybygg.
864. Aust-Agder kulturhistoriske senter forbereder et større nybygg. Det legges til grunn at staten de nærmeste årene skal medvirke med 86,8 millioner kroner til realiseringen av dette prosjektet.
865. Garborgsenteret på Bryne i Rogaland ble åpnet i 2012.
866. Musea i Sogn og Fjordane, Sogn og Fjordane kunstmuseum åpnet i 2012.

867. Vest-Telemark museums nybygg på Eidsborg ble åpnet i 2012. Museet er kåret til "Årets museum" i 2012.
868. UNESCO-konvensjonen om vern av immateriell kulturarv ble ratifisert av Norge 17. januar 2007.
869. Kulturdepartementet har gitt Statsbygg i oppdrag å rehabilitere Eidsvollbygningen til grunnlovsjubileet i 2014. Prosjektet har en kostnadsramme på 388,2 millioner kroner.
870. INSPIRIA science center i Østfold, et vitensenter som samarbeider med Østfoldmuseene, åpnet i 2011.
871. På Vestfoldmuseene, ved Haugar Vestfold kunstmuseum, er byggearbeidene fullført og hele andreetasjen tatt i bruk til utstillingsvirksomhet i 2012. Det statlige tilskuddet var på 3,5 millioner kroner.
872. Vestfoldmuseene får økte ressurser for å styrke forvaltningen og formidlingen av Munchs hus i Åsgårdstrand.
873. Romsdalsmuseet forbereder et nytt utstillings- og magasinbygg på museets hovedsete i Molde. Det legges til grunn at staten de nærmeste årene skal medvirke med 48,5 millioner kroner til realiseringen av dette prosjektet som skal stå ferdig i 2015.
874. Østfoldmuseene forbereder et nytt formidlingsbygg i Sarpsborg. Det legges til grunn at staten de nærmeste årene skal medvirke med 15 millioner kroner til realiseringen av dette prosjektet som skal stå ferdig i 2016.
875. Jærmuseet – Vitenfabrikken forbereder å gjennomføre det andre byggetrinnet med ombygging og innredning av den tilgrensende sykkelfabrikken. Det legges til grunn at staten de nærmeste årene skal medvirke med 22 millioner kroner til realiseringen av dette prosjektet som skal stå ferdig i 2015.
876. Mjøsmuseet forbereder rehabilitering og nybygg på gamle Kapp Melkefabrikk. Det legges til grunn at staten de nærmeste årene skal medvirke med 3 millioner kroner til realiseringen av dette prosjektet.
877. Norsk Folkemuseum forbereder rehabilitering og nye utstillinger i bygningen Bybygg slik at bygget igjen kan åpnes for publikum. Det legges til grunn at staten de nærmeste årene skal medvirke med 80 millioner kroner til realiseringen av dette prosjektet.

Arkiv

878. Med regjeringens budsjettforslag for 2013, har bevilgningene til arkivformål økt med 161,8 millioner kroner fra 2005. Økningen utgjør 82 prosent av bevilgningen i 2005.
879. Mengden av papirarkiver som Arkivverket har ansvar for utgjør 235 kilometer i hyllelengder. Dette økte med 12 kilometer fra 2010 til 2011. Kulturdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har gitt Statsbygg i oppdrag å prosjektere et bygg på Tynset. Det skal inneholde sentraldepot for Arkivverket og lokaler for Norsk helsearkiv
880. Arbeidet med nye magasiner og ombygging av eksisterende bygning for Statsarkivet i Bergen blir ferdig høsten 2012. Magasinet her har plass til 19 kilometer med hyller.
881. Gjennom digitalarkivet.no har publikum fått lettere tilgang på digitalisert eller transkribert arkivmateriale som kirkebøker, rettergangsmateriale og folketellinger. Arkivverket har til nå digitalisert 40 millioner dokumentersider. I løpet av 2011 hadde Digitalarkivet 5,7 millioner besøk, og var landets største kulturarena målt etter antall besøk.
882. Arkivverket har utviklet standarder og depotløsninger for å sikre elektroniske arkiver.
883. Regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om arkivsektoren i løpet av 2012.

Samisk kultur

884. Bevilgningen til kultur under Sametinget er økt med 40,6 millioner kroner siden 2005. Økningen skal bidra til at Sametinget kan føre en aktiv kulturpolitikk.
885. Utvidelsen av Senter for nordlige folk (tidligere Ája Samisk senter) med lokaler for museum og samisk bibliotek er ferdigstilt og ble åpnet sommeren 2011.
886. Et forprosjekt for nye lokaler for Saemien Sijte i Snåsa er ferdigstilt.
887. Nye lokaler for Samisk arkiv i Kautokeino ble ferdig i 2009.

Presse/generelle mediepolitiske spørsmål

888. Oppnevnt et utvalg (Mediestøtteutvalget) og gjennomført høring av NOU 2010: 10 *En moderne mediestøtte*, der et parts sammensatt offentlig utvalg vurderte bruk av økonomiske virkemidler på medieområdet, inkludert pressestøtten og moms fritaket for aviser. Som ledd i oppfølgingen har departementet utarbeidet og hatt på høring

et utkast til regelverk for et mer plattformnøytralt produksjonstilskudd. En skisse til endringer i tilskuddsordningen presenteres i statsbudsjettet for 2013.

889. Oppnevnt et utvalg (Medieansvarsutvalget) til å foreta en samlet vurdering av *reglene om plassering* av ansvar for ytringer i mediene. Utvalgets rapport ble avgitt 15. juni 2011. Rapporten var på høring med frist 1. januar 2012. Kulturdepartementet planlegger å legge fram en sak for Stortinget om dette i 2013.
890. Oppnevnt en arbeidsgruppe til å foreta en full gjennomgang av reguleringen av eierskap i mediene (medieeierskapsloven), inkludert reguleringsmodellen, markedsinndelingen og eierskapsgrensen på nasjonalt og regionalt nivå. Gruppen la frem sin utredning 24. april 2012. Departementet sendte et lovutkast på høring i juni og tar sikte på å legge fram en proposisjon for Stortinget i løpet av høsten.

Film

891. Lagt frem og fulgt opp St.meld. nr. 22 (2006-2007) *Veiviseren*, som gjennomgikk hele filmfeltet blant annet de filmpolitiske mål, virkemiddelapparatet og de økonomiske virkemidlene. Omorganisering til et nytt norsk filminstitutt var gjennomført til 1. april 2008. Nye forskrifter for audiovisuelle produksjoner trådte i kraft 1. januar 2010. De fleste tiltakene i meldingen er gjennomført. Kulturløftet II bekrefter og viderefører satsingen på norsk film.
892. Tilskuddene til film er økt med 207 millioner kroner siden 2005.
893. Målet om 25 norske kinofilmer hvert år er nådd. Gjennomsnittet for perioden 2005-2011 er 23,5 filmer i året.
894. Markedsandelene for norsk film er nesten fordoblet i perioden – fra 12 prosent i 2005 til 24,5 prosent i 2011.
895. Filmproduksjon i regionene er styrket med 53,4 millioner kroner siden 2005.
896. Lagt frem og fulgt St.meld. nr. 14 (2007-2008) *Dataspill*, som gjennomgikk mål og virkemidler på dataspillområdet. I statsbudsjettet for 2011 ble det vedtatt å etablere en innkjøps- og utlånsordning for dataspill i bibliotek. Ordningen kom på plass sommeren 2012. I statsbudsjettet for 2013 øker Regjeringen tilskuddene til utvikling av dataspill med ytterligere 5 millioner kroner. Dette innebærer at Regjeringens mål om en dobling av tilskuddene til dataspill fra 2011-nivået, til totalt 20 mill. kroner, vil være nådd.

Kringkasting

897. NRK-plakaten ble innført og forankret i Stortinget i 2008 jf. St.meld. nr. 6 (2007-2008) og siden revidert to ganger, jf. St. meld. nr. 6 (2008-2009) og St.meld. nr. 18 (2008-2009). Plakaten gir et samlet uttrykk for NRKs samfunnsoppdrag. Plakaten er fra 2009 i sin helhet integrert i NRKs vedtekter.
898. Det digitale bakkenettet for fjernsyn ble lansert i perioden 2007-2009, og det analoge bakkenettet ble avviklet. Det digitale bakkenettet er NRKs primærplattform for distribusjon av fjernsyn. Digitaliseringen sørget for at alle husstander i hele landet fikk tilgang til alle NRKs fjernsynskanaler, og i tillegg også NRKs radiokanaler.
899. Inngått en avtale med TV 2 i 2010, som forplikter TV 2 til generelle og spesifikke programkrav; blant annet et bidrag på ti millioner kroner til filmproduksjon, og lokalisering av hovedkontor og nyhetsredaksjon i Bergen. Statens motytelse er å sikre kanalen formidlingsplikt i kabelanleggene.
900. Lagt til rette for digitalisering av radiomediet og avvikling av FM-radio i 2017 (eventuelt 2019) under visse vilkår, jf. Meld. 8 (2010-2011) *Digitalisering av radiomediet*.
901. Medietilsynet er gitt økt uavhengighet ved etablering av en klagenemnd som skal behandle klager på tilsynets enkeltvedtak i de fleste saker etter kringkastingsloven. Departementets adgang til å instruere og omgjøre vedtak i disse sakene avskjæres.
902. Lagt frem en stortingsmelding, St. meld. Nr. 30 (2006-2007) *Kringkasting i en digital framtid* om hvordan allmennkringkastingspolitikken bør tilpasses digitaliseringen. Meldingen gjør også rede for hvilken rolle NRK bør fylle som offentlig eid, ikke-kommersiell kringkaster i lys av denne utviklingen.
903. Gjennomført høring av et forslag til gjennomføring av EUs direktiv om audiovisuelle medietjenester (2010/13/EU). Direktivet erstatter det tidligere fjernsynsdirektivet. En lovproposisjon om gjennomføring av direktivet i norsk rett vil bli lagt frem for Stortinget høsten 2012.
904. Regjeringen har besluttet at det skal fastsettes en liste over begivenheter av vesentlig samfunnsmessig betydning. Formålet med en slik liste er å sikre at slike begivenheter blir vist på vederlagsfrie kanaler med bred dekning (jf. kringkastingsloven § 2-8).

Pengespill

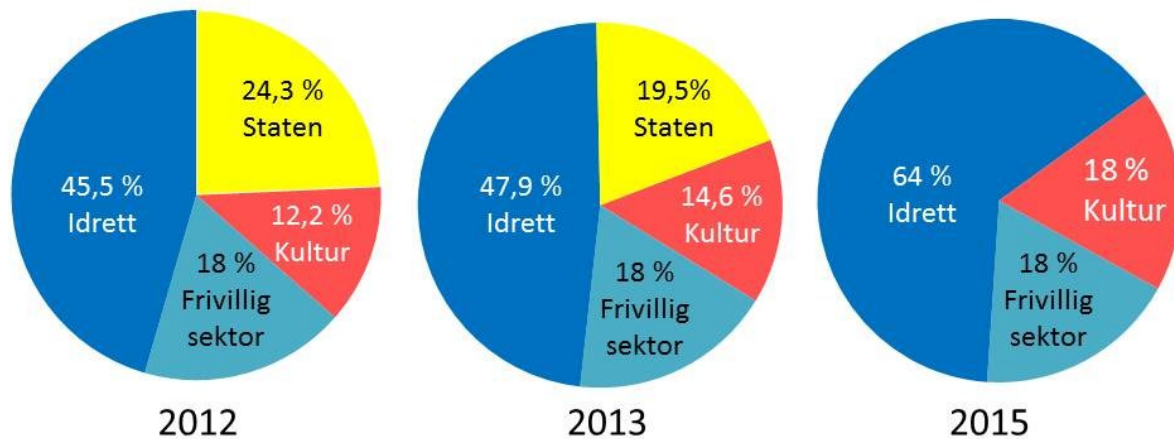
905. Staten fikk i 2007 medhold både i EFTA-domstolen og i Høyesterett for at Stortingets vedtak i 2003 om forbud mot gevinstautomater ikke var i strid med EØS-avtalen. Automatforbudet ble gjennomført fra 1. juli 2007.
906. Ny handlingsplan mot spillproblemer ble vedtatt i mai 2009 for å videreføre arbeidet med ny og strengere lovgivning mot pengespill.
907. I idrettsmeldingen Meld. St. 26 (2011 – 2012) *Den norske idrettsmodellen* går regjeringen inn for å endre tippenøkkelen slik at spilleoverskuddet fra Norsk Tipping AS skal fordeles med 64 prosent til idrettsformål, 18 prosent til kulturformål og 18 prosent til humanitære og samfunnsnyttige organisasjoner.
908. Grasrotordningen innført fra 1. mars 2009. Alle som deltar i selskapets pengespill kan selv bestemme at 5 prosent av spilleinnsatsen skal fordeles direkte til et lokalt lag eller forening som de vil støtte. I 2011 innbrakte ordningen ca. 296 millioner kroner til lokale lag og organisasjoner. Regjeringen har lagt frem på høring forslag til endringer av forskriften som skal forebygge og sanksjonere misbruk og sikre at midler går til reelle frivillige organisasjoner.
909. Forbud som pålegger banker og betalingsinstitusjoner å stanse betaling fra norske betalingskort til pengespilloperatører som ikke har tillatelse til å tilby sine pengespilltjenester i Norge innført fra 1. juni 2010. Målet med forbudet er å begrense omsetning av ukontrollerte pengespill via internett fra nettsteder uten norsk tillatelse.
910. Forbud mot bingoautomater ble i iverksatt fra 2010. Fra 2012 er det iverksatt endringer i bingoregelverket for å stanse tendens til økte problemer med raske elektroniske bingospill. Forslag til endringer i bingoforskriften er sendt på høring med sikte på å begrense kioskbingo, betalingsrutiner for Belago og omsetningsgrensen for smålotterier mv.

Opphavsrett og IT

911. Gjennomført EUs følgerettsdirektiv (2001/84/EF) i åndsverkloven. Reglene gir opphavsmenn rett til vederlag ved profesjonelle videresalg av originaleksemplar av sine kunstverk. Avgiften på omsetning av billedkunst er beholdt for salg som ikke omfattes av følgerettsordningen. Reglene trådte i kraft 1. januar 2007.
912. Utvidet avgiftsområdet for Fond for utøvende kunstnere med virkning fra 1. januar 2007. Etter utvidelsen er fondets tildelinger til bl.a. norske utøvende kunstnere nær doblet (fra 21,3 millioner kroner i 2006 til 39 millioner kroner i 2011).

913. Det ble i 2008 inngått ny lydbokavtale som åpner for at funksjonshemmede kan få spesielt tilrettelagte bøker på en enklere og mer effektiv måte enn tidligere. Dette har fjernet de lange ventelistene for de mest populære lydbøkene.

Ny tippenøkkel

(Kilde: Kulturdepartementet)

914. EU-programmet Sikrere Internett 2009-2013 innlemmet i EØS-avtalen med virkning fra 1. januar 2009. Formålet med programmet er å fremme sikker bruk av Internett og annen kommunikasjonsteknologi blant barn og unge, og å bekjempe ulovlig og skadelig innhold.

915. Et lovforslag om tiltak mot opphavsrettskrenkelser på Internett (delrevisjon av åndsverkloven) har vært på høring. Forslaget styrker muligheten for håndheving av opphavsretten på Internett, samtidig som hensynet til personvern, rettsikkerhet og ytringsfrihet ivaretas. Et lovforslag vil bli fremmet for Stortinget i 2012.

Sikre mer lik tilgang til kultur- og idrettsarrangement

916. Forbud mot å selge billetter til kultur- og idrettsarrangementer til en høyere pris enn pålydende vedtatt i 2007. Målet med forbudet er å sikre mer lik tilgang til de mest populære idretts- og kulturarrangementer, ved å redusere prisene ved videresalg av billetter.

917. I 2011 la regjeringen fram Meld. St. 10 (2011–2012) *Kultur, inkludering og deltaking*. Visjonen i meldingen er en kultursektor der alle har like muligheter til å

delta og til å utvikle sine skapende ressurser, uavhengig av bakgrunn. Kunst- og kulturinstitusjoner med statlig støtte skal ivareta hensynet til inkludering og mangfold gjennom sin ordinære virksomhet. Det blir også foreslått særskilte tiltak for å stimulere inkluderings- og mangfoldsarbeid.

Frivillighet

918. I St.meld. nr. 39 (2006-2007) *Frivillighet for alle* la regjeringen fram en bred gjennomgang av forholdet mellom staten og frivillig sektor samt utforming av en ny frivillighetspolitikk. Frivillighetspolitikken skal aktivt støtte opp under utviklingen av et levende sivilsamfunn og stimulere til økt deltakelse fra grupper som mer systematisk faller utenfor det frivillige organisasjonslivet. Stortingsmeldingen skisserer strukturer og rammevilkår som vil inngå i forenklingsarbeidet overfor frivillig sektor. Det ble etablert et frivillighetsregister 1. januar 2010. Departementet har satt i gang et treårig prosjekt på registerfeltet for å sikre at innrapportering av data skal være enklest mulig for organisasjonene og at registrene og data fra registrene på en best mulig måte kan bli benyttet av forvaltningen og andre. Departementet gjennomfører i 2012 – 2013 en kartlegging av alle statlige tilskuddsordninger som frivillig sektor kan søke på. Det er et mål å arbeide for at krav til søknad og rapportering knyttet til ulike statlige tilskuddsordninger blir enklere der det er hensiktsmessig, og at informasjon om statlige tilskuddsordninger er tilgjengelig på en enkel måte.
919. Innført merverdiavgiftskompensasjonsordning for frivillig sektor 1. januar 2010. I 2012 foreslås det en total bevilgning til ordningen på 627,5 millioner kroner.
920. I 2013 foreslås det en total bevilgning til ordningen på 948,2 millioner kroner. I perioden 2010-2013 har ordningen dermed økt med 751 mill. kroner.
921. FRIFOND er en tilskuddsordning som skal stimulere barn og unges aktivitet og deltakelse lokalt. FRIFOND har fått en økning siden 2005 på 49,2 millioner kroner over statsbudsjettet. I tillegg til midlene over statsbudsjettet tilføres ordningen midler fra overskuddet til Norsk Tipping AS som i 2012 utgjorde 125 millioner kroner.
922. Det er opprettet 135 nye Frivilligsentraler siden 2005. Til sammen har 383 frivilligsentraler, i 317 ulike kommuner samt en i Spania, mottatt tilskudd i 2012. Det foreslås en total bevilgning på 114 millioner kroner i 2013. I perioden 2005-2013 har det vært en økning på 50 millioner kroner.
923. Å styrke kunnskap og forskning om frivillig sektor er en av regjeringens hovedstrategier i frivillighetspolitikken. Forskningsprogrammet "Virtuelt senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor" startet i 2008 og har så langt forsket på endringer og utviklingstrekk i frivillig sektor, deltakelse, inkludering og hvordan finansiering og andre rammevilkår påvirker frivillig sektor. Den foreslåtte

bevilgningen fra Kulturdepartementet til forskning på dette området er 7,3 millioner kroner i 2013. Også Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet bidrar med midler til forskningsprogrammet.

924. Tiltak for å forenkle tilskuddsarbeidet for barne- og ungdomsorganisasjoner: Kulturdepartementet har opprettet en nettside med oversikt over tilskudd som barne- og ungdomsorganisasjoner kan søke på. Det er besluttet å utarbeide en veileder for tilskuddsforvaltere for barne- og ungdomsorganisasjoner. Det er videre besluttet å opprette et fast møtepunkt mellom statlige støtteforvaltere, frivillig sektor og departementet for å sikre et vedvarende fokus på samordning og forenkling av tilskuddsordninger.

Kultur og næring

925. Nærings- og handelsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Kultur- og kirkedepartementet utarbeidet en handlingsplan for kultur og næring i 2007. De samme tre departementene skal utarbeide en ny handlingsplan hvor tiltakene og politikken fra forrige handlingsplan videreutvikles. Under Kulturdepartementets budsjett er det foreslått gitt en økning til kultur- og næringsprosjekter på 11,3 millioner kroner i perioden.

926. Løftet frem Forsvarets rolle som kulturbærer, kulturforvalter og kulturformidler. Regjeringen har derfor lagt frem St.meld. nr. 33 (2008-2009) "Kultur å forsvare". Bevilgningene til Forsvarets Musikk er økt med over 20 prosent siden regjeringen tiltrådte og til vedlikehold av nasjonale festningsverk er det totalt bevilget 628 millioner 2011-kroner siden 2006 til ordinært og ekstraordinært vedlikehold.

Kultursamarbeid i Nordområdene

927. Norge og Russland undertegnet i januar 2009 en avtale som skal sikre en felles innsats for kulturelt samarbeid på tvers av grensene. Samarbeidet er delt inn i treårige samarbeidsprogram som angir områder som vies særlig oppmerksomhet. Det er gitt en økning til kultursamarbeid i nordområdene på omtrent 9 millioner kroner i perioden.

Friluftsliv og idrett

928. Tildelt 250 millioner kroner til idrettsanlegg fra tiltakspakke for arbeid i 2009.

929. Bevilget 50 millioner kroner til momskompensasjonsordningen ved bygging av idrettsanlegg i 2010. I budsjettet for 2013 er det foreslått bevilget 63,89 millioner kroner til ordningen.

930. Videreført ordningen med tilskudd til lokale lag og foreninger.
931. Videreutviklet tilskuddsordningen til inkludering i idrettslag (tidligere idrettens storbyprosjekt).
932. Økt tilskuddet fra spillemidlene til friluftslivstiltak for barn og ungdom.
933. Lagt fram ny melding til Stortinget om idrett våren 2012, Meld. St. 26 (2011-2012) "Den norske idrettsmodellen".
934. Gitt statsgaranti til Ungdoms-OL 2016 på Lillehammer. Det vil bli bevilget 232 millioner kroner i tilskudd til arrangementet.
935. Gitt tilsagn om 70 millioner kroner til Sjakk-OL 2014 i Tromsø

Kapittel 15: Et inkluderende Norge

936. Gjennomført endringer i arbeidsmiljøloven og likestillingsloven som innebærer at adgangen til å forskjellsbehandle på grunnlag av seksuell orientering og kjønn i trossamfunn er blitt innskjerpet.
937. Styrket graviditetsvernet gjennom forbud i likestillingsloven om å spørre om graviditet, adopsjon og familieplanlegging i en ansettelsesprosess.
938. Satt ned Likelønnskommisjonen, som la fram sin innstilling NOU 2008:6 *Kjønn og Lønn*.
939. Lagt fram Meld. St. 6 (2010-2011) Likestilling for likelønn. Meldingen belyser lønnsforskjeller mellom kvinner og menn og drøfter tiltak for å utjevne lønnsforskjellene.
940. Lagt fram lovforslag om rettigheter ved foreldrepermisjon
941. Sendt på høring forslag om lovendringer om åpenhet om lønn
942. Sendt på høring lovforslag om rett til lønn fra arbeidsgiver under ammefri.
943. Inkorporert FNs kvinnediskrimineringskonvensjon i menneskerettsloven.
944. Oversendt Norges rapport til CEDAW-komiteen.
945. Nedsatt et offentlig utvalg for å utrede norsk likestillingspolitikk med utgangspunkt i livsløp, etnisitet og klasse under ledelse av professor Hege Skjeie.

Utvalget har levert NOU 2011:18 Struktur for likestilling og NOU 2012:15 Politikk for likestilling.

946. Opprettet et kvinnepanel bestående av 31 kvinner. Målsettingen med panelet var å få innspill, engasjere og sette dagsorden i forhold til dagens likestillingspolitiske utfordringer. Kvinnepanelet, ledet av Loveleen Brenna, leverte sin rapport høsten 2010.
947. Opprettet en komité som skal planlegger feiring av 100-års jubileet for alminnelig stemmerett i 2013. Komiteen ledes av Kirsti Kolle Grøndahl.
948. Lagt fram en stortingsmelding om menn, likestilling og mannsroller som trakk opp perspektivet for å inkludere gutter og menn i det framtidige likestillingsarbeidet. Denne inneholder 70 tiltakspunkter. For å bidra til offentlig debatt og innspill til stortingsmeldingen, ble det satt ned et mannspanel, som avleverte en rapport våren 2008.
949. Fulgt opp kravet om 40 prosent kvinneandel i ASA-styrer.
950. Satt i gang utredning om krav til kjønnsbalanse i styrer i store aksjeselskap.
951. Fra 1. januar 2009 innført en aktivitets- og rapporteringsplikt i diskrimineringsloven (etnisitet, religion mv.) og i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (nedsatt funksjonsevne). Det vil si at arbeidsgivere, offentlige myndigheter og arbeidslivets organisasjoner er pålagt å jobbe aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering.
952. Lagt fram en ny handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering for perioden 2009-2012.
953. Regjeringen har lagt fram et eget informasjons- og utviklingsprogram for å motvirke diskriminering og fremme deltakelse for utviklingshemmede. Viktige temaområder i programmet er bolig, helse- og sosialtjenester, utdanning, arbeid og fritid.
954. Satt i gang arbeidet med en stortingsmelding om levekår og tiltak for utviklingshemmede
955. Den nye diskriminerings- og tilgjengelighetsloven har fått en bestemmelse om at all IKT rettet mot allmennheten skal utformes universelt.
956. Lagt fram forslag for Stortinget om ratifisering av CRPD.
957. I 2010 trådte det i kraft skjerpede krav til tilgjengelighet i nye boliger og til universell utforming i nye bygg rettet mot allmennheten. Det er satset på

informasjons- og kompetanseprogram rettet mot byggenæring og kommuner for å bidra til at alle aktører har gode kunnskaper om kravene til en universelt utformet arkitektur.

Urfolk og nasjonale minoriteter

958. Finnmarkslovens bestemmelser om Finnmarkseiendommen, med overtakelse av grunnarealene fra Statskog SF, trådte i kraft 1. juli 2006.
959. Opprettet Finnmarkskommisjonen i mars 2008, med sekretariat i Tana, som skal kartlegge eksisterende bruks- og eierrettigheter som samer og andre har opparbeidet seg i Finnmark. De første rapportene ble avlagt i mars 2012.
960. Lagt fram St. meld nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken, som legger vekt på samiske mangfold, samiske språk, samiskspråklig informasjon og den praktiske integreringen av samiske hensyn i politikkkutforming, forvaltning og tjenesteyting.
961. Lagt frem Handlingsplan for samiske språk i 2009. Handlingsplanen er oppdatert i 2011 med status for 2010 og videre innsats i 2011 og inneholder 78 ulike tiltak. Målet er å få flere aktive samiske språkbrukere, med særlig fokus på nord-, lule- og sørsamisk. Over Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets budsjett er det bevilget 23 millioner kroner til oppfølgingen av handlingsplanen i perioden 2009-2011.
962. Igangsatt forhandlinger med Finland og Sverige om en nordisk samekonvensjon. Sametinget har foreslått to av fem medlemmer i den norske delegasjonen.
963. Satt i gang arbeid med gjennomgang av samelovens språkregler.
964. Regjeringen har siden 2005 sørget for en betydelig økning av bevilgningene til samisk kultur. Bevilgningen til Sametinget over Kultur- og kirkedepartementets budsjett er økt med 38 millioner kroner og utgjør i 2012 drøyt 70 millioner kroner. I forslag til statsbudsjett 2013 foreslår regjeringen å sette av en totalramme på 50 millioner kroner til en særskilt satsing på samiske kultur- og språktiltak over en femårsperiode. Av totalrammen på 50 millioner kroner foreslås det satt av 10 millioner kroner i 2013 over Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets budsjett.
965. Tre nye kommuner, Tysfjord, Snåsa og Lavangen, er innlemmet i forvaltningsområdet for samiske språk siden 2006. Tospråkighetstilskuddet til kommuner og fylkeskommuner som forvaltes av Sametinget er økt med 14 millioner kroner siden 2006. Røyrvik kommune vil innlemmes i forvaltningsområdet for samiske språk fra 2013. Regjeringen har derfor foreslått å øke Sametingets budsjett med ytterligere 4,1 millioner kroner.

966. Økt bevilgninger til samiske formål fra 2005-2012 med ca. 250 millioner kroner til ca. 845,8 millioner kroner. Økt bevilgningen til Sametinget fra 2005-2011 med ca. 137,8 millioner kroner, til ca. 377 millioner kroner. Tallene er inklusive Samefolkets fond.
967. Utarbeidet veileder for konsultasjoner med Sametinget og eventuelle andre øvrige samiske interesser (2005). Det gjennomføres årlig ca. 30 konsultasjoner med Sametinget. I de fleste sakene oppnås det enighet.
968. Bidratt til prosjektet Divvun, som har utviklet samiske språkverktøy i form av elektronisk stavekontroll, korrekturprogram og pedagogisk programvare for ulike samiske språk. For å sikre nord-, lule- og sørsamisk som levende bruksspråk er det bevilget 5,2 millioner kroner i 2012 til videreføring av en drifts- og utviklingsorganisasjon rundt Divvun som fra 2011 ble tilknyttet universitetet i Tromsø.
969. Etablert en fast oversettingstjeneste for samiske språk på www.regjeringen.no.
970. Lansert samisk versjon av Minside.
971. Regjeringen har bidratt til realiseringen av flere samiske kulturbygg. Til byggingen av Østsamisk museum i Neiden har det blitt bevilget 42 millioner kroner. Senter for nordlige folk (tidligere Ája Samisk Senter) i Kåfjord ble åpnet for publikum juli 2011 (tilskuddsramme 22 millioner kroner). Nye lokaler for Saemien Sijte i Snåsa er under prosjektering, og det arbeides med nye lokaler for en avdeling for samisk billedkunst ved RidduDuottarMuseat i Karasjok. Samisk vitenskapsbygg i Kautokeino ble offisielt åpnet november 2009 og er i full drift.
972. Festivalen Riddu Riđđu har fått knutepunktstatus for musikk fra 2009 og får statlig tilskudd på 1,6 millioner kroner.
973. Lagt til rette for to samiske dagsaviser, som utkommer på henholdsvis nordsamisk (Ávvir) og norsk (Sáгат), gjennom å øke bevilgningen til samiske aviser med ca. 8 millioner kroner. Støtter sørsamiske avissider i avisa Snåsningen og lulesamiske avissider i avisa NordSalten.
974. Gjort urfolksdimensjonen til ett av sju satsingsområder i regjeringens nordområdesatsing *Nye byggesteiner i nord*. Jevnlig tatt opp urfolksspørsmål i det bilaterale samarbeidet med Russland og Canada, og innenfor regionale samarbeidsordninger som Barentssamarbeidet og Arktisk råd.
975. Fastsatt ny valgordning for sametingsvalget med større og færre valgkretser som forenkler avviklingen av sametingsvalget. Målet er økt valgdeltakelse, samt større legitimitet og status for Sametinget.

976. Bidratt til at Statistisk sentralbyrå siden 2006 har utgitt *Samisk statistikk* annethvert år og til at Samisk høgskole siden 2008 har utgitt den årlige publikasjonen *Samiske tall forteller - kommentert samisk statistikk*. Gjennom dette er kunnskapsgrunnlaget om utviklingstrekk i det samiske samfunnet vesentlig styrket.
977. Erstattet det samiske forskningsprogrammet med et nytt program Samisk forskning II fra 2007, som er utvidet fra fem til ti år. Bevilgningen er siden 2009 styrket med 1,6 millioner kroner til forskning på lule- og sørsamisk språk.
978. Styrket arbeidet med tradisjonell kunnskap, bl.a. gjennom støtte til det treårige pilotprosjektet *Árbediehtu – kartlegging, bevaring og bruk av samisk tradisjonell kunnskap* i regi av Samisk høgskole. Foreslått bevilgning i 2012 er på 1 million kroner.
979. Samerettsutvalgets innstilling, NOU 2007: 13 *Den nye sameretten* følges opp av berørte departementer. Det er innledet konsultasjoner mellom Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og Sametinget om oppfølgingen av utvalgets forslag til en ny saksbehandlings- og konsultasjonslov.
980. Fiskeri- og kystdepartementet og Sametinget har gjennomført konsultasjoner om oppfølgingen av Kystfiskeutvalget for Finnmark, og har oppnådd enighet om forslagene til tiltak.
981. Kystfiskeutvalget for Finnmark har utredet samer og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark (NOU 2008:5 *Retten til fiske i havet utenfor Finnmark*). Fiskeri- og kystdepartementet og Sametinget har gjennomført konsultasjoner om oppfølgingen av Kystfiskeutvalget for Finnmark, og har oppnådd enighet om forslagene til tiltak.
982. Gitt Sametinget rett til å fremme innsigelse etter plan- og bygningsloven dersom en plan får ”vesentlig betydning for samisk kultur eller næringsutøvelse”.
983. Sammen med Sametinget fastsatt nærmere retningslinjer for konsultasjoner i saker om utarbeidelse av verneplaner.
984. Lagt fram forslag til ny naturmangfoldlov hvor Sametinget er konsultert i spørsmål som berører samiske interesser. Sametinget sluttet seg til lovforslaget. Loven trådte i kraft 1. juli 2009, med unntak for lovkapittel IV om fremmede organismer.
985. Bidratt til at Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Sametinget i mars 2009 undertegnet en samarbeidsavtale om konsultasjoner i konsesjonssaker ved bl.a. vind- og vannkraftutbygging i samiske områder.
986. Etablert Verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner og reiseliv med 6,5 millioner kroner i 2008 og styrket Sametingets budsjett med ytterligere 2 millioner

kroner i 2009. Programmet skal fremme levedyktige virksomheter og bidra til en bærekraftig utvikling i samiske samfunn. Programmet forvaltes av Sametinget.

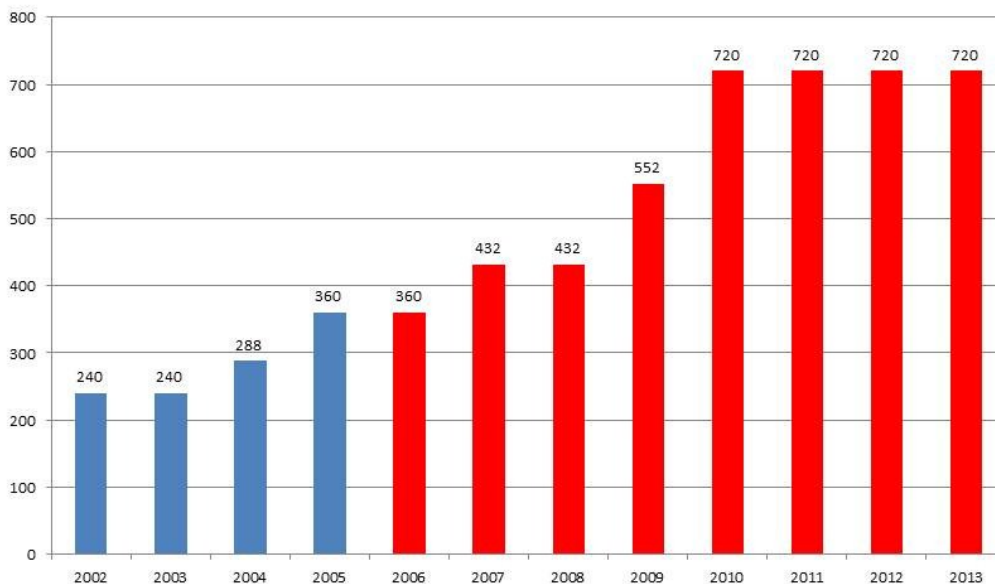
987. Nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning 2011-2014 er vedtatt (28.01.11) og det er utarbeidet en tiltaksplan for 2011. Årlige tiltaksplaner vil bli utarbeidet i hele strategiperioden (2011-2014).
988. Arbeidsgruppen som vurderte ulike utfordringer ved samisk fag- og timefordeling leverte sin rapport i januar 2011. Rapporten er overlevert Sametinget, Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet. Vesentlige punkter i rapporten sendes på høring fra Udir i løpet av vinteren 2011/2012.
989. Studenter som tar inntil 60 studiepoeng i samisk språk (individuellt) eller som del av en lærerutdanning kan søke om å få ettergitt inntil kroner 50 000 av sitt studielån.
990. Det er oppnevnt et utvalg ledet av Nils Butenschøn (UiO) som har sett på samisk forskning og høyere utdanning i et bredt regionalt, nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Utvalget avga sin innstilling 20. juni 2012.
991. Foreslår et tilskudd på 3,051 millioner kroner til Internasjonalt samisk filmsenter for 2013.
992. Lagt fram Handlingsplan for å bedre levekårene for rom der de viktigste tiltakene er å gjøre allerede etablerte offentlige ordninger innen utdanning, sysselsetting, helse og bolig, mer tilgjengelig for rom. Gjennomført første samråd med rom i 2010. Det er etablert en veiledningstjeneste for rom på Voksenopplæringscenteret på Skullerud.
993. Støttet markeringen av den internasjonale rom-dagen, som første gang ble markert i Norge i 2010 og 2011.
994. Gitt støtte til oppbygging og utvikling av de nasjonale minoritetenes organisasjoner. I 2011 bevilget 4,5 millioner kroner i grunnstøtte og ca. 1,7 millioner kroner i prosjektstøtte.
995. Gitt støtte til Storfjord språksenter siden 2009. Språksenteret jobber med kvensk, finsk og samisk språk.
996. Nedsatt et utvalg som skal kartlegge de faktiske forhold når det gjelder politikk og tiltak overfor romanifolket fra norske myndigheter, organisasjoner og virksomheter siden midten av 1800-tallet og frem til i dag.

Kapittel 16: Mer trygghet – mindre kriminalitet

Politi og påtalemyndighet

997. Økt politibudsjettet fra 8,2 milliarder kroner i 2005 til 12,2 milliarder kroner i 2011. En økning på om lag 48, 8 prosent i perioden 2005-2011 (4 milliarder kroner nominelt).
998. Det rekordhøye opptaket på 720 studenter ved Politihøgskolen i 2010, 2011 og 2012 opprettholdes også i 2013, en tredobling av de lave opptakene under Bondevik II-regjeringen.

Opptak av studenter ved Politihøgskolen

(Kilde: Justis- og beredskapsdepartementet)

999. Økt politibemanningen. Det er ca. 1 700 flere årsverk i politi- og lensmannsetaten enn da regjeringen tiltrådte høsten 2005. Vi har kartlagt bemanning og kompetanse i politiet gjennom Politidirektoratets rapport "Politiet mot 2020".
1000. Opprettet 460 nye sivile stillinger i politiet, noe som har frigjort politiutdannet personell til operativt arbeid. Dette er nesten halvparten av de 1000 sivile stillingene Politidirektoratet anbefaler i rapporten "Politiet mot 2020".
1001. Sørgt for at det finnes midler til å ansette de nyutdannede politistudentene i budsjettet de siste årene. I budsjettforslaget for 2012 foreslår regjeringen å sette av 150 millioner kroner til dette formålet.

1002. Styrket beredskapstroppen ved Oslo politidistrikt med 25 millioner kroner i 2012 og 20 millioner kroner i 2011 til fornyelse av utstyr.
1003. Har stilt en tomt på Alnabru til disposisjon for et nytt beredskapssenter som samler Beredskapstroppen, hundetjenesten og politihelikoptrene i Oslo politidistrikt. Regjeringen starter nå en grundig utredningsprosess for raskt å avklare gjenstående forhold for å kunne starte prosjekteringen og foreslår å bevilge 10 millioner kroner til dette formål i 2013.
1004. Satt Forsvarets helikopterskvadron på Rygge i militær beredskap for at den kan gi Beredskapstroppen transportstøtte ved anmodning. Regjeringen arbeider for å utvide beredskapen til også å omfatte håndhevelsesbistand. I tillegg har vi lagt til rette for at også Sea King-redningshelikopter enklere kan benyttes til transport av politiets mannskaper ved akutte hendelser.
1005. Har vedtatt en ny bistandsinstruks som skal sikre et mest mulig effektivt samarbeid mellom politiet og Forsvaret i krisesituasjoner. Den sikrer tydelige formelle rammer rundt Forsvarets støtte til politiet og gir oss smidige ordninger for samarbeid når kriser oppstår.
1006. Økte bevilgningen til politihelikoptertjenesten med 29,7 millioner kroner i 2012 for å sikre døgnkontinuerlig drift. Foreslår å øke bevilgningen med 10 millioner kroner i 2013 til vedlikehold og drift.
1007. Jobber med en ny instruks for Politidirektoratet som skal tydeliggjøre politiledelsens ansvar og rolle.
1008. Foreslår å bevilge 25,5 millioner kroner i 2013 til gjennomføringen av et endringsprogram i Politidirektoratet.
1009. Har valgt en konseptstrategi for straffesakssystemene i politiet. Dette innebærer en omfattende fornying. Prosjektet vil gjennomføres i flere faser, med selvstendige leveranser og kvalitetssikring underveis. Regjeringen foreslår 20 millioner kroner til arbeidet med å fornye politiets IKT-systemer og 30 millioner kroner til Politidirektoratets arbeid med forprosjekt for nye straffesakssystemer i politiet.
1010. Følger opp Politidirektoratets arbeid med å få et nytt system for riksalarm på plass. I mellomtiden har vi forsikret oss om at det eksisterende systemet for riksalarm fungerer etter hensikten, og at det testes jevnlig.
1011. Har iverksatt tiltak for å øke den tekniske kapasiteten på nødnummer 112.
1012. Gjennomfører nå et toårig prøveprosjekt med felles nødnummer og felles nødsentral for brannvesen, politi og helsetjeneste gjennomføres i Drammen

1013. Gjennomført målrettet innsats mot den åpenlyse narkotikaomsetningen i Oslo, Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag politidistrikter, noe som også har ført til at flere er pågrepet og kriminelle asylsøkere har fått sin asylsøknad raskt avgjort for deretter å bli uttransportert.
1014. Etablert en egen innsatsstyrke ved Kripos til bekjempelsen av mobil vinningskriminalitet. Denne innsatsen har allerede oppnådd svært gode resultater flere steder i landet med en sterk reduksjon av grove innbrudd fra bolig.
1015. Bedret forebyggingen, blant annet ved å lansere den kriminalitetsforebyggende handlingsplanen "Gode krefter", fordi et nært og sterkt politi krever at politiet forebygger bedre og i samarbeid med andre aktører.
1016. Styrket samarbeidet mellom kommunene og politiet ved å opprette og videreutvikle lokale politiråd.
1017. Lagt til rette for styrket og mer samordnet rus- og kriminalitetsforebyggende arbeid i kommunene.
1018. Styrket innsatsen mot gjengkriminalitet. Enheten for gjengsatsningen i Oslo har fokus på konfliktdependende tiltak. Det er satset betydelige ressurser på både proaktive og reaktive tiltak, herunder beslag av skytevåpen.
1019. Prioritert kampen mot økonomisk kriminalitet og lagt frem ny handlingsplan mot økonomisk kriminalitet i 2011.
1020. Tatt miljø- og kulturminnekriminalitet på alvor ved å styrke med flere årsverk til dette arbeidet i 2010.
1021. Investert i verneutstyr til politiet for å møte dagens trusselbilde og beskyttelsesbehov.
1022. Fått på plass en ny våpenforskrift som innebærer strengere kontroll med skytevåpen i privat eie, noe som gir økt sikkerhet og mer trygghet.
1023. Sørger for en ny våpenlovgivning som tilpasses dagens samfunnssituasjon og fremtidig utfordringer. Et regjeringsoppnevnt utvalg har gjennomgått våpenlovgivningen, og rapporten har nylig vært på høring. Utvalget foreslo ikke et totalforbud mot halvautomatiske våpen. Det gjorde imidlertid 22. juli-kommisjonen. Regjeringen vurderer høringsuttalelsene og kommisjonens forslag og vil komme tilbake til Stortinget med forslag, eventuelt med endringer innenfor eksisterende reguleringer, så raskt som mulig.
1024. Bedret kontrollen med private vaktelskaper og hevet nivået på vektertjenester gjennom endringer i vaktvirksomhetsloven.

1025. Avviklet forsøk med privat fangetransport, gjennomgått lovverket rundt private vaktelskaper og gitt tydelige signaler om at maktutøvelse er og skal være et politiansvar.
1026. Vedtatt en egen forskrift for Politiets utlendingsinternat på Trandum som gir tydelige og presise regler om rettigheter og fastsetter klare rammer for politiets kontroll- og maktbruk.
1027. Fått på plass et tettere samarbeid mellom PST og E-tjenesten for å være bedre rustet til å møte trusselen fra internasjonal terrorisme.
1028. Styrket PST med budsjett, bemanning metoder og lovverk knyttet til kontraterror for å sørge for at tjenesten er i stand til å håndtere stadig større utfordringer når det gjelder omfang og kompleksitet på oppdragene, herunder knyttet til livvaktjeneste og spaningskapasitet. I budsjettforslaget for 2013 foreslår Regjeringen å styrke PST med ytterligere 30 millioner kroner. Regjeringen har oppnevnt et utvalg som foretar en ekstern gjennomgang av PST.
1029. Vedtatt et nytt straffebud mot oppfordring, rekruttering og opplæring til terrorhandlinger i straffeloven. Det har gjort det mulig for Norge å ratifisere og sette i kraft Europarådets konvensjon om forebygging av terrorisme.
1030. Sendt på bred og åpen høring om det bør innføres et eget straffebud som rammer den som planlegger terrorhandlinger – såkalt «soloterrorisme». En annen problemstilling er om det å delta i terrortrening, og det å besitte gjenstander og informasjon med tanke på å begå fremtidige terrorhandlinger, bør kriminaliseres. Et særskilt spørsmål er hvorvidt medlemskap i terrororganisasjoner bør gjøres straffbart. Regjeringen ikke har konkludert i spørsmålet om det bør vedtas nye straffebud mot terror.
1031. Fått på plass lovendring som uttrykkelig kriminaliserer kjernefysisk terrorisme.
1032. Lagt frem en egen handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Handlingsplanen med 30 tiltak vil gjelde fra 2010 til 2013 og har fire innsatsområder: Økt kunnskap og informasjon, styrke myndighetenes samhandling, styrket dialog og økt involvering, og støtte til sårbare og utsatte personer.
1033. Fått på plass lovendringer for å gjennomføre EUs datalagringsdirektiv i norsk rett. Det vil gi politiet et verktøy for å bekjempe alvorlig kriminalitet, samtidig som personvernet styrkes. Loven er ikke trådt i kraft.

Samfunnssikkerhet og beredskap

1034. Sørget for døgnkontinuerlig tilstedevakt ved helikopterbasene på fastlandet og derved hevet kvaliteten på tjenesten og redusert responstiden betydelig over hele landet.
1035. Klargjort retningslinjene for bruk av Sea King-redningshelikoptrene for å sikre at politiets anmodninger om transportstøtte i akutte situasjoner gis høy prioritet.
1036. Etablert et eget prosjekt for anskaffelse av 16 nye redningshelikoptre som skal erstatte dagens Sea King-flåte. De første helikoptrene skal være på plass i 2016.
1037. Fastsatt ny instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle og sentral krisehåndtering.
1038. Har forsterket og videreutviklet det administrative apparatet for sentral krisehåndtering. Justis- og beredskapsdepartementet skal være fast lederdepartement ved sivile nasjonale kriser.
1039. Etablert et sivilt situasjonssenter i Justis- og beredskapsdepartementet. Det vil bidra til en bedre forståelse og analyse av kriser.
1040. Introdusert «samvirkeprinsippet» som skal tydeliggjøre regjeringens samlede ansvar for samfunnssikkerhet og beredskap, på tvers av samfunnssektorer.
1041. Har vedtatt en overordnet instruks om utpeking og klassifisering av objekter som skal sikres med sikringsstyrker. Gjennomføring av sikkerhetstiltak og tilrettelegging for sikringsstyrker skal være gjennomført innen utgangen av 2013.
1042. Etablert nytt avlyttingssikkert radiosamband – Nødnett - for politi, brannvesen, helsetjenesten og andre beredskapssetater. Nødnett er hittil tatt i bruk i seks politidistrikt rundt Oslofjorden. Videre utbygging i hele Fastlands-Norge er vedtatt av Stortinget og pågår nå for fullt innenfor en ambisiøs, men realistisk tidsplan.
1043. Tar sikte på å utarbeide nasjonale retningslinjer for varsling, roller, ansvar og samarbeid på et innsatssted, for å sikre godt samarbeid mellom politiet, helsetjenester og brann- og redningstjenesten.
1044. Vil vurdere om det skal utarbeides en ny, felles og overordnet og risiko- og trusselvurdering for det norske samfunnet. Den skal baseres på analyser fra flere relevante fagmiljøer.
1045. Doblet tilskuddet, økt refusjonssatsene og tegnet yrkesskedeforsikring for de frivillige i redningstjenesten.

1046. Fått vedtatt forbud mot raketter med styrepinner, for å redusere skader på helse og materielle verdier.
1047. Styrket lokalt tilsyn med elektriske anlegg og installasjoner for å sikre liv, helse og materielle verdier.
1048. Styrket brann- og eksplosjonsvernlovens regler knyttet til sikring mot at farlige stoffer kommer på avveie.
1049. Fulgt opp tiltak i stortingsmeldingen om brannsikkerhet.
1050. Videreført ordningen med et stort brannhelikopter i fast beredskap fra 15. april til 15. august.
1051. Styrket det forebyggende arbeidet mot skogbrann i samarbeid med kommunene, lokale/regionale skogfaglige myndigheter, skogeierne og fylkesmannsembetene.
1052. Lovfestet kommunal beredskapsplikt for at kommunene skal vurdere samfunnssikkerhet i et mer helhetlig perspektiv.
1053. Styrket ordningen med redningsinnsats til sjøs (RITS) med tre brannvesen (Tromsø, Ålesund og Sør-Rogaland) slik at ordningen nå omfatter 7 brannvesen.
1054. Iverksatt branntilsyn med gamle bygårder med risiko for mange omkomne ved brann.
1055. Nedsatt utvalg som gjennomgår det samlede utdanningsbehovet i brannvesenet
1056. Nedsatt utvalg som gjennomgår brannsikkerheten til særskilte risikogrupper.
1057. Nedsatt arbeidsgruppe som har gjennomgått dagens ordninger for informasjon, tilsyn og kontroll med brannsikkerhet i boliger.
1058. Vil nedsette en arbeidsgruppe som skal se på hvordan ressursene som brukes på kommunenes brann- og redningsvesen kan utnyttes best mulig
1059. Omstilt skolevirksomheten i Sivilforsvaret fra tre kompetansesentre til ett kompetansesenter på Starum, Østre Toten fra 1. august 2011.
1060. Redusert den operative styrken i Sivilforsvaret fra 10 000 til 8000 tjenestepiktige i tråd med Stortingets tilslutning. Samtidig er krigsreserven redusert vesentlig, fra om lag 35 000 til om lag 8000. Sistnevnte styrke forutsettes ikke utdannet eller øvet. Sivilforsvarets samlede styrke utgjør i dag om lag 16 000 mannskap mot om lag 52 000 tidligere.

1061. Økt bevilgningen til Sivilforsvaret med 30 millioner kroner i 2011. Økningen gikk til modernisering av utstyr, for å styrke Sivilforsvarets evne til å håndtere store hendelser.

1062. Oppnevnt et utvalg som skal gjennomgå organiseringen av Sivilforsvaret, Heimevernet (HV) og Politireserven for å sikre at staten bruker forsterkningsressursene effektivt ved større hendelser.

Kriminalomsorg

1063. Økt bevilgningen til Kriminalomsorgen med om lag 2 milliarder kroner. For å sikre fleksibilitet og samtidig opprettholde et høyt aktivitetsnivå som ivaretar tilsatte og innsatte, foreslår Regjeringen å øke kriminalomsorgens driftsbudsjett med 14 millioner kroner i 2013.

1064. Sørget for en kraftig reduksjon i soningskøen.

1065. Styrket innholdet i soningen. Blant annet er det etablert opplæringstilbud i de fengsler hvor det vurderes som hensiktsmessig. I tillegg er det oppfølgingsklasser ti steder i landet. I løpet av 2011 vil det også være etablert et fullverdig bibliotektilbud i alle fengsler med mer enn 25 innsatte. Arbeidet med oppføring av nytt aktivitetsbygg ved Oslo fengsel er igangsatt.

1066. Styrket varetektskapasiteten og økt opptaket ved fengselskolen for å styrke sikkerheten for tilsatte og innsatte og bidra til en straffegjennomføring i tråd med føringene i St. meld. nr. 37 (2007-2008).

1067. Startet et «Kompetanseløft» for alle tilsatte i Kriminalomsorgen som har vært i etaten i fem år eller mer.

1068. Økt bruken av alternative straffereaksjoner og alternative straffegjennomføringsformer.

1069. Økt opptaket til fengselsutdanningen for å sikre tilgang på fagutdannet personell i kriminalomsorgen, og startet arbeidet med å få fengselsbetjentutdanningen godkjent til å inngå i en grad i høgskolesystemet. Regjeringen foreslår å styrke Kriminalomsorgens utdanningssenter med 10 millioner kroner i 2013 til å ta opp en ekstra klasse (om lag 25 aspiranter) ved Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS).

1070. Arbeider med å innføre en tilbakeføringsgaranti for innsatte. I løpet av 2011 vil det bli 25 tilbakeføringskoordinatorer.

1071. Etablert 13 rusmestringsenheter i norske fengsler. Her får man inn fagpersonell fra spesialisthelsetjenesten, som sammen med ansatte i kriminalomsorgen møter innsatte daglig for å drive behandling og oppfølging..
1072. Økt bruk av soning i institusjon for innsatte med blant annet rusmiddelproblemer, lettere psykiske problemer, atferdsforstyrrelser og tilpasningsproblemer.
1073. Igangsatt en prøveordning i Oslo og Bergen for narkotikaprogram med domstolskontroll som innebærer at enkelte rusmisbrukere dømmes til å gjennomgå et rehabiliteringsprogram som vilkår for betinget dom.
1074. Styrket bemanning ved friomsorgskontorene, noe som har ført til at køen av samfunnsstraffdommer kan anses som avviklet.
1075. Fått på plass rask igangsettelse av soning for domfelte med korte dommer – for domfelte medfører ordningen at flere kan sone på et egnet tidspunkt samtidig som ledig kapasitet i fengslene fylles.
1076. Etablert soning med elektronisk kontroll som et tilbud til domfelte i 10 fylker. Så langt har over 3000 domfelte gjennomført straff med elektronisk kontroll, og under 5 prosent av disse har blitt overført fengsel etter brudd på vilkår. Regjeringen foreslår å styrke kriminalomsorgen med seks millioner kroner i 2013 til dette formålet.
1077. Gjort det straffbart å ikke møte til soning, slik at fengslene enklere kan planlegge kapasitetsutnyttelsen.
1078. Intensivert arbeidet for at utenlandske innsatte raskt skal kunne overføres til hjemlandet for fortsatt straffgjennomføring.
1079. Sørget for at innsatte foreldre får mer kvalitetstid med egne barn, blant annet ved å etablere egne besøksleiligheter og besøkshus.
1080. Foreslått en ny straffart, ungdomsstraff, for å øke bruken av alternative reaksjoner overfor barn som begår kriminalitet. Hensikten er å bedre unge lovbruyteres rettsstilling ved pågrepelse, varetektsfengsling, fastsettelse av tilpasset straffereaksjon og under straffgjennomføringen.
1081. Profesjonalisert eiendomsforvaltningen og styrket vedlikehold av fengselsbyggene ved at Statsbygg har overtatt ansvaret for forvaltning og drift.
1082. Utvidet bruk av Promilleprogrammet til å omfatte andre former for ruspåvirket kjøring.
1083. I ferd med å fjerne siste form for gjeldsfengsel ved at bøtetjeneste er lovfestet som et alternativ til fengsel for de som ikke kan betale bøter.

1084. Økt antallet soningsoverføringer til hjemlandet og undertegnet soningsoverføringsavtaler med Romania, Latvia og Litauen.

1085. Besluttet å flytte ut Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF) fra Justis- og beredskapsdepartementet fra 1. juli 2013. Direktoratet legges til Lillestrøm. Ved å flytte ut KSF fra departementsavdelingen, skapes det en tydeligere rollefordeling mellom departement og direktorat.

Hurtig, rettssikker straffesakskjede

1086. Etablert oppfølgingsteam ved åtte konfliktråd i 2012. Fra før av har fem konfliktråd oppfølgingsteam. Det er nå 13 konfliktråd som tilbyr oppfølgingsteam som vilkår til betinget dom for ungdom som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd.

1087. Satt i gang et pilotprosjekt hvor en ordning med stormøte og ungdomsplan prøves ut ved Konfliktrådet i Sør-Trøndelag og Konfliktrådet i Telemark. Ordningen bygger på den nye straffereaksjonen ungdomsstraff, og pilotene antas å gi verdifull erfaring som kan brukes ved ikraftsettingen av reaksjonen. Ungdomsstraff vil kunne iverksettes når alle konfliktråd kan tilby oppfølgingsteam.

1088. Lagt til rette for økt bruk av konfliktråd både i sivile saker og straffesaker og innført kompetanse på- og tilbud om stormøter ved alle konfliktråd.

1089. Nedsatt en arbeidsgruppe for å gjennomgå konfliktrådsloven og andre relevante lover for å legge til rette for økt bruk av konfliktråd i rettspleien. Arbeidsgruppens rapport, som ble levert i 2011, har vært på høring og følges opp av Justis- og beredskapsdepartementet.

1090. Gjennomført en omfattende DNA-reform som har ført til en kraftig økning i antall hverdagskriminalitetssaker som politiet sender inn for DNA-analyse.

1091. Lagt fram nye lovbestemmelser om terror og krigsforbrytelser som gjør at de groveste handlingene kan straffes med fengsel inntil 30 år og foreldes aldri. Forslaget er vedtatt, men ikke trådt i kraft.

1092. Lagt frem ny politiregisterlov som sikrer at behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten skjer i samsvar med de strenge krav til personvern.

1093. Investert i videokonferanseutstyr i domstolene i for å gjøre straffesaksbehandlingen mer effektiv og domstolene mer tilgjengelige.

Omsorg for ofre

1094. Sørget for en betydelig skjerping av straffenivåene i alvorlige voldssaker og for seksuallovbrudd.

1095. Styrket ofrenes stilling i straffesaker, blant annet ved å utvide retten til bistandsadvokat og lovfeste retten til kontaktperson i politiet.
1096. Opprettet Statens barnehus i Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim, Tromsø, Stavanger, Oslo og Ålesund for å gi et mer helhetlig og bedre samordnet tilbud til barn som har vært utsatt for overgrep.
1097. Innført etterforskningsplikt fra 1. juli 2011 når barn under 18 år dør plutselig og uventet. Dette er ledd i regjeringens arbeid med å avverge og avdekke tilfeller av vold og overgrep mot barn, og vil være et viktig bidrag i å styrke barns rettssikkerhet.
1098. Vedtatt en ny straffelov som er bedre tilpasset tiden vi lever i, og som bl.a. gir kvinner og barn forsterket strafferettslig vern.
1099. Har skjerpet strafferammen for vold i nære relasjoner fra tre til fire års fengsel. For grov vold er strafferammen 6 år. I ny straffelov av 2005 skjerpes strafferammen ytterligere. Strafferammen for vold i nære relasjoner økes til 6 år, og for grov vold til 15 år (Straffeloven av 2005 er ikke trådt i kraft).
1100. Skjerpet minstestrafen for voldtekt fra 2 til 3 år.
1101. Startet et forskningsprosjekt for å vurdere de samfunnsmessige kostnadene knyttet til vold i nære relasjoner.
1102. Ansatt familievoldskoordinatorer i full stilling i alle politidistrikt for å styrke innsatsen mot vold i nære relasjoner.
1103. Etablert egne team for etterforskning av vold og seksuelle overgrep i de største politidistriktene.
1104. Fulgt opp forslagene til voldtektsutvalget, blant annet ved å etablere et eget etterforskningsmiljø på Kripos som skal jobbe med denne typen kriminalitet. Totalt er 16 stillinger knyttet til dette arbeidet.
1105. Lagt frem en egen handlingsplan mot voldtekt, der det legges opp til god forebygging og kvalitet i straffesaksbehandlingen.
1106. Lagt frem et lovforslag om såkalt omvendt voldsalarm som innebærer at overgriper må bære byrden av egne handlinger. Den tekniske løsningen er ennå ikke på plass. Det opprettes nå en ny avdeling for IKT og teknologi for å øke kompetansen i Politidirektoratet og forsterke styringen av IKT-området i politiet.
1107. Etablert gratis støttetelefon for kriminalitetsofre, 800 40 008.

1108. Etablert landsdekkende behandlingstilbud til voldsutøvere, for å forebygge volden før den finner sted.
1109. Utvidet varslingsplikten, slik at fornærmede og etterlatte informeres bedre om blant annet løslatelse og gjennomføring av straff utenfor fengsel.
1110. Gitt tilskudd til en rekke krisesentre for at de skal kunne tilby gratis advokatvakt.
1111. Oppfordret alle landets ordførere til å utarbeide lokale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner, og å prioritere et tverretatlig samarbeid for å forebygge denne typen overgrep.
1112. Gjort hatkriminalitet til en skjerpende omstendighet i straffeutmålingen for ethvert lovbrudd som er forårsaket av slike forhold. Forslaget er vedtatt, men ikke trådt i kraft.
1113. Skjerpet og utvidet avvergingsplikten, noe som innebærer at man har en plikt til å kontakte politiet eller på annen måte forsøke å avverge en alvorlig straffbar handling hvis man holder det som mest sannsynlig at det vil bli begått.
1114. Fått på plass nytt straffebud mot "grooming", for å beskytte barn mot overgrep planlagt via internett.
1115. Intensivert innsatsen mot internettrelaterte overgrep av barn ved å etablere Kripos' "politistasjon" på nett.
1116. Lagt frem den fjerde handlingsplanen mot vold i nære relasjoner:
Handlingsplanen inneholder 23 tiltak, og utløper i 2012. Handlingsplanen vil bli fulgt opp av en egen melding til Stortinget om vold i nære relasjoner.
1117. Lagt fram handlingsplanen "Sammen mot menneskehandel" for perioden 2011-2014 med 35 tiltak for å bekjempe alle former for menneskehandel nasjonalt og internasjonalt.
1118. Videreført arbeidet mot menneskehandel i opprinnelsesland for ofre og gjennom styrking av regelverk i FN. Menneskehandel er prioritert under det norske formannskapet i Østersjørådet og innenfor ny EØS-finansieringsordning.
1119. Økt strafferammen for kjønnslemlestelse og en ny handlingsplan mot denne typen kriminalitet er under arbeid. Det er også innført en rett til gratis juridisk bistand til å vurdere anmeldelse av saker om kjønnslemlestelse.
1120. Kriminalisert kjøp av seksuelle tjenester.

1121. Utarbeidet nettportalen barnebortføring.no for å forbedre informasjonen omkring barnebortføringer.
1122. Utarbeidet ny lov om kommunale krisesentertilbud som trådte i kraft 1. januar 2010. Lovens formål er å sikre at kvinner, menn og barn som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner får et godt og helhetlig krisesentertilbud.
1123. Igangsatt kampanjen "Fotball mot vold" for å bringe kampen mot vold inn på mannsarenaer. Kampanjen har som mål å skaffe mannlige rollemodeller i fotballmiljøet som tar avstand fra vold mot kvinner.

Sivilrettslige tiltak

1124. Redusert gebyrer ved tvangsinn drivelse av misligholdt gjeld. Samlet betyr dette en nedgang i gebyrinntektene for staten på over 230 millioner. Reduksjonen er et viktig tiltak for å redusere fattigdom.
1125. Redusert skyldnerens ansvar for inkassokostnader og redusert inkassosatsene med mellom 20 og 50 prosent, avhengig av størrelsen på kravet.
1126. Gjennomgått dagens rettshjepsordning og lagt frem en stortingsmelding om offentlig rettshjelp. Målsettingen med fremtidig rettshjepsordning er at den skal bidra til en effektiv og god avklaring av juridiske problemer og konflikter på et tidligst mulig tidspunkt.
1127. Foreslått en ny vergemålslov som skal gi sårbare grupper økt rettssikkerhet. Loven ble vedtatt av Stortinget 11. mars 2010. Regjeringen tar sikte på at loven skal tre i kraft fra 1. juli 2013.
1128. Gjennomført et pilotprosjekt på førstelinjerettshjelp i Rogaland og Buskerud samt i fem kommuner i Lindesnesregionen der alle, uavhengig av inntekt, kan få inntil én times gratis juridisk bistand hos advokat eller rettshjelper uavhengig av sakstype.
1129. Styrket rettigheter til samboere med felles barn og gitt dem et arverettslig vern som er unikt i europeisk sammenheng.
1130. Oppnevnt et utvalg som skal vurdere arveloven. Hensikten er å lage en ny arvelov tilpasset utfordringene i dagens samfunn.
1131. Fått på plass en ny tvistelov som vil gi en mer effektiv sivil rettspleie med raskere, billigere og enklere tvisteløsning.
1132. Gjort det enklere å etablere nye samvirkeforetak.
1133. Fremsatt forslag til og satt i kraft ny lov om varemerker.

1134. Vedtatt endringer i allmennaksjeloven som gir eierne i allmennaksjeselskaper et redskap for å hindre at det utvikler seg en grådighetskultur knyttet til bonuser, opsjoner, aksjeprogrammer og andre incentiver.
1135. Vil nedsette en ekstern arbeidsgruppe som skal se på den samlede bistanden som ytes av norske myndigheter i internasjonale barnebortføringssaker, for å styrke innsatsen der det er behov for det.
1136. Opprettet en liste over advokater som er spesialiserte på barnebortføringssaker.
1137. Gjort det straffbart for begge foreldre å bortføre barn til utlandet. Tidligere har den som barnet bor fast hos, kunnet bortføre barnet til utlandet uten strafferettslige konsekvenser.
1138. Endret personopplysningsloven for å styrke barns personvern, spesielt ved bruk av internett.
1139. Arbeider med å styrke reglene om håndheving av industrielle rettigheter.

Internasjonalt justissamarbeid

1140. Satt vold i nære relasjoner på den internasjonale dagsorden gjennom deltakelse i globalt nettverk mot vold mot kvinner i regi av FNs generalsekretær Ban Ki-moon.
1141. Inngått en rekke justispolitiske samarbeidsavtaler med EU for å sikre at norsk politi og påtalemyndighet kan benytte viktig EU-regelverk for kriminalitetsbekjempelse.
1142. Deltatt aktivt for å fullføre det omfattende arbeidet med neste generasjons Schengen-informasjonssystem (SIS II), herunder også regelverk, noe som er et avgjørende virkemiddel for deltakelse i Schengen, både når det gjelder politisamarbeid og ytre grensekontroll.
1143. Sørget for at lokale politidistrikter, grenseoverganger og flyplasser nå har direkte tilgang til å søke nasjonale og internasjonale registre fra sine tjenestesteder.
1144. Inngått en avtale om forsterket politisamarbeid med EU, det såkalte Prüm-regelverket, som innebærer at norsk politi får mulighet til å søke i EU-landenes DNA-, fingeravtrykks- og motorvognregistre i etterforskningen av kriminalsaker. Østfold politidistrikt ble blant annet styrket med 30 stillinger til en "grensepakke" i 2010.
1145. Inngått en avtale med EU om overlevering av lovbrøtere. Avtalen bygger på prinsippene i den europeiske arrestordre og forenkler prosedyrene for utlevering.

1146. Sørgt for at justissektoren er et prioritert område i de nye EØS-finansieringsordningene.
1147. Foreslått en mer effektiv utleveringsordning innenfor EØS-området (arrestordre). Det gjør det mulig for Norge å samarbeide raskere og tettere med EU-stater om strafforfølgning på tvers av landegrenser.
1148. Blitt enig om styrket nordisk samarbeid mot overgrep på internett.
1149. Tatt felles nordisk initiativ mot vinningskriminalitet og for økt soningsoverføring.
1150. Inngått avtale om nordisk arrestordre som gir et mer effektivt system for strafforfølgning over landegrensene.
1151. Sluttet seg til Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk.
1152. Innhentet Stortingets samtykke til ratifikasjon av Europarådets menneskerettskonvensjon.
1153. Ratifisert FN-konvensjonene mot narkotika, grenseoverskridende organisert kriminalitet med tilleggsprotokollene om menneskehandel, menneskesmugling og våpen, og korrupsjon.
1154. Inngått grenseboeravtale med Russland.

Svalbard

1155. Lagt frem en stortingsmelding om Svalbard hvor målene i svalbardpolitikken videreføres.
1156. Bevarer Svalbards særegne villmarksnatur og videreutvikler øygruppen som plattform for klimaforskning. Regjeringen har igangsatt arbeidet med å utarbeide forvaltningsplaner og nødvendige forskriftsendringer for alle de store verneområdene på Svalbard. Et forslag til forvaltningsplan for naturreservatene på Øst-Svalbard er sendt på høring.
1157. Stortinget vedtok i 2012 endringer i svalbardmiljøloven med ikrafttredelse 1. juli 2012.
1158. Innført forbud mot bruk av tungolje for skip innenfor de store naturreservatene på Øst-Svalbard og de store nasjonalparkene på Vest-Svalbard.

1159. Miljøovervåkingen på Svalbard og Barentshavet er de siste årene styrket med 6,5 millioner kroner, og miljødirektoratenes nordområdearbeid ble i 2012 styrket med til sammen 2,5 millioner kroner. Dette er videreført i forslag til statsbudsjett for 2013.
1160. Innført nytt skattesystem som bidrar til å tilrettelegge for et robust familiesamfunn i Longyearbyen.
1161. Bidratt til etablering av et nytt reservekraftverk i Longyearbyen gjennom en bevilgning på 20 millioner kroner i 2007.
1162. Bevilget 14,6 millioner kroner i 2012 til å starte bygging av renseanlegg ved Longyearbyen kullkraftverk. Foreslår å bevilge 15,4 millioner kroner i 2014 for å ferdigstille byggingen av renseanlegget.
1163. Økt svalbardbudsjettet med 10 millioner kroner i 2010, bl.a. for å rehabilitere sysselmannens representasjonsbolig, styrke feltinspektørtjenesten samt politi- og beredskapsarbeidet på øygruppen. Økningen er videreført som en varig styrking.
1164. Styrket redningsberedskapen på Svalbard ved at Sysselmanen fra 2014 skal ha to store helikoptre og ved at responstiden bedres. I dag har Sysselmanen ett stort og ett mellomstort helikopter. Arbeidet med en ny leieavtale for tjenesten startet sommeren 2011.
1165. Bevilget 14 millioner kroner i Revidert nasjonalbudsjett i 2012 for å starte grunnarbeidet med ny helikopterhangar på Svalbard. Foreslår å bevilge 105 millioner kroner i 2013 til bygging av ny helikopterhangar på Svalbard.
1166. Foreslått at Sysselmanen på Svalbard i 2013 kan inngå kontrakt om leie av nytt tjenestefartøy fra 2014.

Kapittel 17: Innvandring og integrering

Arbeidsinnvandring

1167. I 2008 la Regjeringen frem en stortingsmelding om arbeidsinnvandring (St.meld. nr. 18 (2007-2008)). I oppfølgingen av denne ble det utformet en ny utlendingslov, som trådte i kraft fra 1. januar 2010. Den nye utlendingsloven gjør det enklere for arbeidsgivere å ansette arbeidstakere fra land utenfor EØS-området. Det er bl.a. innført en ordning med tidlig arbeidsstart, som innebærer at faglærte utlendinger kan starte å arbeide når de har levert en fullstendig søknad om oppholdstillatelse. Endringene har også gjort kortere saksbehandlingstid mulig.

Flyktning- og asylpolitikk

1168. Regjeringen har som mål å oppnå en samordnet, effektiv og serviceorientert utlendingsforvaltning med kort saksbehandlingstid. Bevilgningene til UDI og UNE ble i 2012 styrket med sikte på å få redusert saksbehandlingstid, særlig i saker der barn er involvert.

1169. Fått på plass en ny utlendingslov- og forskrift som blant annet innfører et nytt flyktningbegrep og strammet inn adgangen til familieinnvandring.

1170. Gjennomført en rekke tiltak på asylområdet for å redusere antall personer uten behov for beskyttelse som kommer til landet. I 2009 ble det registrert 17 226 asylsøkere, i 2011 var tallet 9 053.

1171. Median saksbehandlingstid i asylsaker i UDI var 198 dager i 2010, men er nede i 89 dager pr. 31. juli 2012. Gjennomsnittet er gått ned fra 238 dager til 169 dager.

1172. 01.06.11 ble det iverksatt flere endringer i den innledende asylsaksbehandlingen, herunder ble Politiets Utlendingsenhet og UDIs oppgaver samordnet i større grad. Formålet er å få en mer effektiv håndtering av den innledende asylsaksbehandlingen og bedre utnyttelse av etatenes kjernekompetanser.

1173. Fått på plass løsninger for søknad på nett, felles elektronisk arkiv (eSak) og ny løsning for vedtaksproduksjon (eDok) i Utlendingsforvaltningen. Disse tiltakene har bidratt til å effektivisere saksbehandlingen og å korte ned saksbehandlingstidene. I tillegg antas det at effektiviseringstiltakene som ble gjennomført med den nye lovgivningen i 2010 har vært medvirkende til lavere restanser og kortere saksbehandlingstid.

1174. De samme positive resultatene for saksavvikling og saksbehandlingstid har foreløpig ikke inntruffet for UNE For å bidra til mer stabilitet og effektivitet i

organisasjonen er nemndlederstillingene fra 1. mai 2012 gjort om fra åremålstillinger til faste stillinger. Et stort antall omgjøringsanmodninger er en vedvarende utfordring for UNE. Dette er ett av spørsmålene som er omtalt av Klagesaksutvalget (NOU 2010:12). Hensynet til effektivitet i saksavviklingen er sentralt stå sentralt i Justis- og beredskapsdepartementets oppfølging av utvalgets innstilling.

1175. Opprettet Nasjonalt ID-senter (NID) 15. november 2010. NID vil bidra til en mer effektiv klarlegging av identitet, noe som vil gi raskere og flere uttransporteringer samt dempe presset på mottaksapparatet.
1176. Styrket Politiets arbeid på utlendingsområdet. For 2012 ble måltallet på 4 600 tvangsreturer videreført.
1177. Gjennom ulike incentivordninger stimuleres asylsøkere med avslag til å reise tilbake til hjemlandet frivillig. I 2011 benyttet 1 812 personer seg av ordningen med assistert frivillig retur, en økning fra 2010 hvor tallet var 1 446. Bevilgningen knyttet til arbeidet med assistert, frivillig retur og tilbakevending ble i 2011 økt med 42,7 millioner kroner.
1178. Inngått en trepartsavtale med Afghanistan og UNHCR som sikrer fortsatt samarbeid ved returer til Afghanistan. Dette er et viktig ledd i arbeidet for å etablere omsorgssentre for mindreårige asylsøkere i Afghanistan.
1179. Inngått returavtaler med en rekke land, blant andre Etiopia.
1180. Innført regler om meldeplikt og bestemt oppholdssted for utlending som utgjør en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser.
1181. Utvidet adgangen til fengsling av utlendinger som utgjør en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser og som er i en utsendelsesprosess i kraft.
1182. Berge-utvalget, som har vurdert organiseringen av og tilbudet til personer som søker asyl i Norge, la frem sin utredning 6. juni 2011. Utredningen har vært på høring med frist 15. januar 2012. Saken er til behandling.
1183. Økt uttaket av overføringsflyktninger til tilsvarende 1200 plasser i året. I revidert nasjonalbudsjett 2011 ble det bevilget midler til en ekstraordinær økning av kvoten for 2011 med 250 plasser som en følge av flyktingsituasjonen i Nord-Afrika.
1184. Innført et krav om at personer som selv er flyktninger, har opphold på humanitært grunnlag eller har opphold på grunn av familieinnvandring, må ha fire års arbeid eller utdanning i Norge før det kan gis oppholdstillatelse for familieetablering.
1185. Fått på plass en ny utlendingslov- og forskrift som blant annet innfører et nytt flyktningbegrep og strammet inn adgangen til familieinnvandring.

1186. Lagt frem melding til Stortinget om Barn på flukt. Meldingen ser på situasjonen både for enslige, mindreårige asylsøkere, og for barn som forlater hjemlandet sammen med sine foreldre eller andre omsorgspersoner.
1187. Sendt på høring et forslag om at asylsøkere med barn som ikke har fått behandlet klagesaken innen 15 måneder etter at UNE mottok saken, kan få oppholdstillatelse i Norge.
1188. Gitt nye retningslinjer til UDI for å hindre uheldige enkeltavgjørelser i saker om familieinnvandring.
1189. Instruert UDI om behandlingen av asylsøknader der søkeren er lesbisk, homofil, bifil, trans- eller intersexperson, og samtidig oppdatert de generelle retningslinjene for asylsaker som gjelder kjønnsrelatert forfølgelse.
1190. Sørget for at utlendingsmyndighetene kan innhente opplysninger om søkere direkte fra enkelte andre offentlige organer. Det vil føre til en mer effektiv saksbehandling, samtidig som det gir utlendingsmyndighetene et mest mulig korrekt beslutningsgrunnlag.
1191. Instruert UDI om å realitetsbehandle asylsøknadene til kriminelle asylsøkere som egentlig skulle blitt behandlet etter såkalt Dublin-prosedyre, og dermed bli sendt tilbake til det landet i Europa de først søkte asyl i. Formålet med instruksen er å gjøre det vanskeligere for kriminelle å misbruke asylinstituttet.
1192. Instruert UDI om behandlingen av asylsaker hvor det kan være risiko for kjønnslemlestelse. Instruksen gir blant annet veiledning om hvilke momenter som har betydning for om UDI vil ha en plikt til å vurdere risiko for kjønnslemlestelse av eget tiltak.

Inkludering

1193. Gjennomført en handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen 2007 til 2010. Tiltakene som ble fremmet gjennom handlingsplanen ble videreført i ordinær politikk.
1194. Satt ned et Inkluderingsutvalg som har utredet hvordan integreringsarbeidet som gjøres virker, og løftet fram utfordringer og muligheter i et flerkulturelt Norge. Med bakgrunn i dette, har utvalget foreslått tiltak i integreringspolitikken. Utvalget ble ledet av Osmund Kaldheim og leverte sin utredning NOU 2011:14 *Bedre integrering – Mål, strategier, tiltak (2011:14)* 14. juni 2011. Utredningen ble sendt på høring. Melding til Stortinget om integreringspolitikk som fremmes høsten 2012 bygger blant annet på kunnskap, analyser og vurderinger fra Inkluderingsutvalget utredning.

1195. Velferds- og migrasjonsutvalget (Brochmannutvalget) leverte sin utredning, NOU 2011:7 Velferd og migrasjon, 10. mai 2011. Utvalget har analysert velferdsmodellens økonomiske bærekraft, og drøfter mulige tiltak og strategier innenfor innvandringspolitikk, arbeidslivs- og integreringspolitikk og generell velferdspolitik for å gjøre velferdsstaten og arbeidslivet mer robust for å takle migrasjon. Utredningen bl sendt på høring. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil, i samarbeid med bla. Arbeidsdepartementet, følger opp utredningen i ulike prosesser, også i Melding om integreringspolitikk.
1196. Regjeringen fremmer høsten 2012 en melding til Stortinget om en helhetlig integrerings- og inkluderingspolitikk. Melding til Stortinget om integreringspolitikk 2012 bygger blant annet på kunnskap, analyser og vurderinger fra Inkluderingsutvalget og Velferds- og migrasjonsutvalget.
1197. Gjennomført fire folkemøter om integrering i 2010. Hensikten var å skape et engasjement og en faktabasert debatt. Møtene hadde ulike temaer som utdanning, arbeid, betydningen av å ta kompetanse i bruk og bokonsentrasjon. Mer en 1200 personer deltok totalt, hvorav omtrent halvparten hadde innvandrerbakgrunn.
1198. Styrket arbeidet med språkopplæring, kvalifisering og arbeid, blant annet gjennomført arbeidet med en kartlegging av barrierer for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner for personer med yrkesutdanning fra utlandet. Innfører tiltaket Jobbsjansen som er grunnleggende kvalifisering til arbeid særskilt rettet mot hjemmeværende kvinner som ikke deltar i opplæring eller kvalifisering, og som ikke får sosialhjelp. Gjennom individuelt tilpassede programmer skal deltakerne gis bedre ferdigheter i norsk, bedre innsikt i norsk samfunnsliv og styrkede kvalifikasjoner for å delta i arbeidslivet.
1199. Kvaliteten på opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere er styrket gjennom etter- og videreutdanning for lærere, og styrket norskundervisning i små og mellomstore kommuner gjennom økt tilskudd (grunntilskudd). Det gis tilbud om etterutdanning hvert år der ca. 2500 lærere deltar. Universitetet i Bergen gir videreutdanning i norsk som annet språk. Opplæringens læreplan er revidert.
1200. Gjeninnført norskundervisning til asylsøkere fra 1. september 2007.
1201. Det ble i 2011 avsatt midler til å utvikle obligatoriske avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Arbeidet med å utvikle digitale prøver i norsk og samfunnskunnskap videreføres i 2012.
1202. Utvidet rett og plikt til norskopplæring for voksne innvandrere fra 300 til 600 timer fra 2012.

1203. Gründervirksomhetene blant innvandrere i Norge er et positivt bidrag til verdiskapingen i samfunnet. Regjeringen har foreslått å styrke arbeidet med å legge til rette for innvandrere som entreprenører. Erfaring tyder på at innvandrere kan ha særlige utfordringer når de skal etablere egen bedrift fordi de kan ha vanskeligheter med å få lån, samt manglende kjennskap til norske rutiner og prosesser. IMDi tildelte midler for å styrke etablerervirksomheten for innvandrere i 2011, har blitt overført til 2012. I 2012 har IMDi tildelt midler til Buskerud fylkeskommune og bydel Grorud, Oslo kommune. Midlene skal gå til opprettelse av tiltak for innvandrere etablerere i disse områdene. Målsetningen med tiltakene er å finne modeller for permanente ordninger.

1204. Utarbeidet en ny handlingsplan mot etnisk diskriminering.

1205. La fram handlingsplan mot tvangsekteskap 2008-2011 med 40 tiltak. Tiltakene ble rettet både inn mot forebygging og beskyttelse av dem som utsettes for slike overgrep. Handlingsplanen har et særlig fokus på skolens rolle, utenriksstasjonene, behovet for trygge bosteder og en styrket offentlig samhandling og kompetanse. Planen ble følgeevaluert, og evalueringen er brukt i videreføringen av arbeidet etter 2011. Regjeringen la i november 2011 fram nye handlingsplaner mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse for 2012. Det arbeides med en ny handlingsplan for perioden 2013-2016.

1206. La fram Handlingsplan mot kjønnslemlestelse 2008 – 2011. Handlingsplanen omfattet 41 tiltak. Planen ble følgeevaluert. Evalueringen ble brukt i videreføringen av arbeidet etter 2011. Regjeringen viderefører og videreutvikler arbeidet mot kjønnslemlestelse, og la i november 2011 fram nye handlingsplaner mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse for 2012.

1207. Videreført kravet til alle statlige virksomheter om å innkalle minst en kvalifisert søker med innvandrerbakgrunn til jobbintervju. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har fått i oppdrag å bistå kommuner som ønsker å innføre tilsvarende tiltak. Delt ut Mangfoldsprisen årlig siden 2005, for å premiere både offentlige og private virksomheter som utmerker seg ved sin innsats for etnisk mangfold i arbeidslivet. Mangfoldsportalen.no ble lansert i 2009, i samarbeid med partene i arbeidslivet. Portalen gir informasjon og veiledning om rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn og mangfoldsarbeid. Siden inneholder flere e-kurs, bla om mangfoldsledelse.

1208. Satt ned Østbergutvalget som har foretatt en bred gjennomgang av språkopplæringen for minoritetsspråklige barn, og leverte sin innstilling juni 2010 (NOU 2010: 7).

1209. Prosjektene "Språkløftet" og "Utviklingsprosjektet" (flere ressurser til grunnskoler og videregående skoler med mer enn 25 prosent minoritetsspråklige elever) har pågått siden 2007 og skal avsluttes i 2011.

1210. Læreplanene i grunnleggende norsk og morsmål for språklige minoriteter ble innført høsten 2007.

Stimulere til økt bosetting i kommunene

1211. Målet er at flyktninger fra mottak skal være bosatt i en kommune innen seks måneder etter vedtak om opphold. For enslige mindreårige er målet at de skal være bosatt innen tre måneder. Det er særlig viktig å sikre rask bosetting av barn, enten de har kommet alene eller sammen med familie. Regjeringa har fra 1. juli 2012 endret målet for bosetting av familier med barn under 18 år fra mottak til tre måneder etter vedtak om opphold, jf. tiltak i Meld St. 27 (2011–2012) *Barn på flukt*, som blei lagt fram 8. juni 2012. For å stimulere til økt og raskere bosetting i kommunene vil BLD-ministeren innlede forhandlinger med KS om en ny og mer forpliktende og ambisiøs samarbeidsavtale om bosetting av flyktninger i kommunene.

1212. Et prosjekt med direkteplassering av enslige mindreårige asylsøkere gjennomføres i perioden høsten 2011 til sommeren 2013. Prosjektet prøver ut bosetting til en kommune direkte fra transittmottak for å redusere barnas oppholdstid i mottak og redusere antall flyttinger. En evauleringsrapport blir lagt frem i 2013.

1213. Husbankens tilskudd til utleieboliger er styrket for ytterligere å øke tilgangen på utleieboliger til flyktninger.

1214. Etablert et forprosjekt for nye IKT-løsninger for et effektivt bosettings- og tilskuddsforvaltningssystem. Forprosjektet er videreført og det foreslås satt av ytterligere midler i statsbudsjettet for 2013.

1215. Styrket arbeidet med integrering blant annet gjennom forslag om å øke integreringstilskuddet til kommunene for enslige, voksne flyktninger og gi integreringstilskudd også for barn som er født inntil 6 måneder etter at mor er bosatt i en kommune.

1216. Gjeninnført integreringstilskudd for familiegjenforente.

Kapittel 18: Kirke-, religions- og livssynspolitik

1217. Inngått og fulgt opp et bredt forlik i Stortinget om forholdet mellom stat og kirke, slik at Grunnloven og kirkeloven er endret i tråd med forliket.
1218. I samarbeid med kirken gjennomført og evaluert demokratireformen i Den norske kirke med utprøving av nye valgordninger ved kirkevalgene i 2009 og 2011.
1219. Trappet opp bevilgningen til kirkens trosopplæring til 203 millioner kroner i 2012, med forslag om 234,2 millioner kroner i 2013.
1220. Gjennomført prostereformen som innebærer en ny organisering av prestedtjenesten, økte bevilgninger til flere prestestillinger og en styrking av rekrutteringen til prestedtjenesten.
1221. Styrket Bispemøtets presesfunksjon ved opprettelse av et tolvte bispeembete i Trondheim.
1222. Den samlede investeringsramme for statlig rentekompensasjon til istandsetting av kirkebygg er utvidet fra 500 millioner kroner i 2005 til 3,35 milliarder kroner i 2012.
1223. Gjennomført endringer i gravferdslovgivningen for bedre å ivareta minoritetene.

KAPITTEL 2: INTERNASJONAL POLITIKK

Hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk ligger fast, herunder sterk oppslutning om FN og folkeretten, medlemskapet i NATO, EØS-avtalen og at Norge ikke er medlem av EU. Regjeringen vil arbeide for å styrke det nordiske samarbeidet.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Norsk utenrikspolitikk skal ivareta norske interesser og verdier i en verden i rask forandring. En moderne utenrikspolitikk som skal ivareta norske interesser må både ha fokus på nærområdene og på de store internasjonale utfordringene, som klima, internasjonal terrorisme, fred og forsoning og kampen mot fattigdom. Denne Regjeringen satser på begge deler. Vi fortsetter satsingen i nord og opprettholder vårt rekordhøye bistandsbudsjett på 1 prosent av BNI.

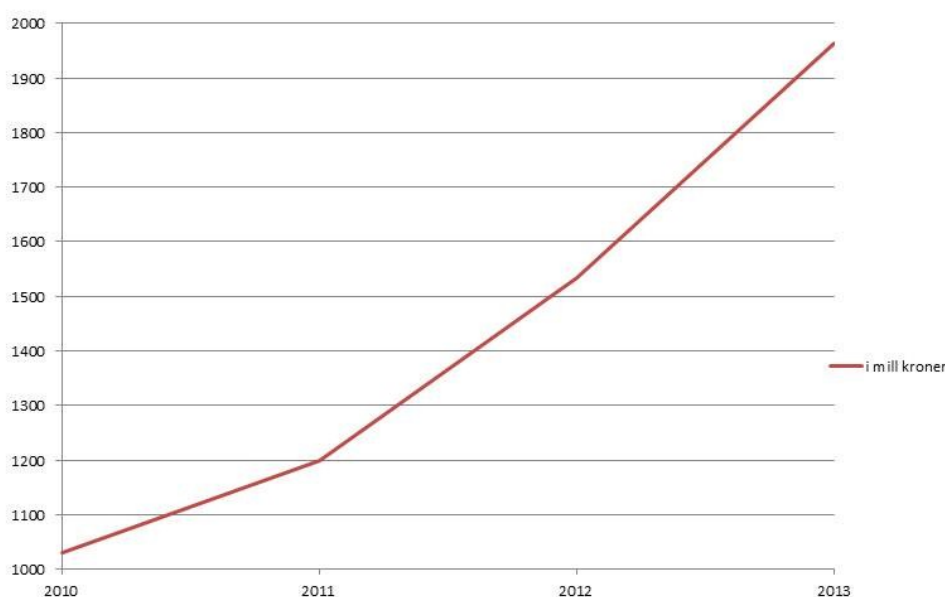
Regjeringen vil:

- *basere vår nordområdepolitikk på regjeringens nordområdestrategi og "Nye byggesteiner i Nord". Vi vil sikre norsk suverenitetshevdelse, bidra til god ressurs- og miljøforvaltning, lavspenning og sikre full gjennomføring av havretten. Regjeringen legger til grunn at nordområdesatsingen også skal legge vekt på næringsutvikling på land*

I mars 2009 ble "Nye byggesteiner i nord" fremlagt. Den inneholder en rekke konkrete satsinger som over 10-15 år skal bidra til konkretisering og oppfølging av regjeringens nordområdesatsing. Regjeringen vil ytterligere styrke nordområdepolitikken, og har i melding *Meld. St. 7 (2011-2012) Nordområdene – Visjon og virkemidler* identifisert 15 strategiske prioriteringer for nordområdepolitikken fremover.

Regjeringen foreslår en økning på 380 millioner kroner til satsingen på nordområdene i 2013-budsjettet. Totalt vil regjeringen bruke i overkant av 2 milliarder kroner til nordområdetiltak i 2013.

Regjeringens nordområdetiltak 2010-2013

(Kilde: Tall fra Utenriksdepartementets samlede oversikt over regjeringens nordområdetiltak i budsjettproposisjoner til Stortinget.)

Den næringslivsrettede nordområdesatsingen de siste årene har blant annet bestått av: bevilgning til rådighet for Nordnorsk Reiseliv AS til profilering og markedsføring av landsdelen i utlandet, midler til markedsføring av Nord-Norge som reisemål gjennom Innovasjon Norge, midler til Svalbard Reiseliv AS, Forskningsløft i nord, ARKTEK (utviklingsprosjekt for underleverandører) og støtte til unge entreprenører. Mulighetene for utvinning av metaller og industrimineraler i de tre nordligste fylkene er også synliggjort gjennom geologisk oversiktskartlegging. Videreutvikling av olje- og gassvirksomheten i nord gjennom seismikkinnsamling, kunnskapsinnhenting og konsekvensutredning utgjør en viktig del av nordområdesatsingen.

Som ledd i oppfølgingen av Meld. St. 7 Nordområdene – Visjon og virkemidler, har utenriksministeren nedsatt en strategisk faggruppe som skal utrede hvordan åpning for økt maritim aktivitet og nye sjøruter i nordlige havområder berører norske interesser og hvordan denne utviklingen bør møtes. Faggruppen skal vurdere utfordringer og muligheter for Norge ut fra et strategisk og utenrikspolitisk, miljømessig og næringsmessig perspektiv.

Regjeringen har lansert åpen del av det helhetlige overvåkings- og varslingssystemet for nordområdene (BarentsWatch) og arbeider videre med lukket del, det satses på utvikling av mineralbasert næringsvirksomhet og på marin bioprospektering. I tillegg etableres en værradar i Øst-Finnmark og på Helgelandskysten, samt et nytt polarforskningsprogram i Norges forskningsråd fra 2011. Det internasjonale

samarbeidet om ressursforvaltning er styrket, bl.a. gjennom videreutvikling av samarbeidet med Russland i Den blandede kommisjon.

Regjeringen har gått inn for å anskaffe et nytt isgående forskningsfartøy og foreslått en startbevilgning på 75 mill. kroner for 2013. Fartøyet vil ha hjemmehavn i Tromsø, og vil være svært viktig for polar- og miljøforskningen og ressurskartlegging i nordområdene. Samlet kostnadsramme for fartøyprosjektet er 1,4 milliarder kroner.

Utenriksdepartementet har støttet et prosjekt for harmonisering av norske og russiske standarder for helse, miljø og sikkerhet i Barentshavet. Resultatet av prosjektet er blant annet 130 internasjonale industristandarder som dekker alt fra risikohåndtering, håndtering av is, evakuering, søk og redning, arbeidsmiljø, omlasting og utslipp til sjø.

Som en del av satsinga på kunnskap i nordområdene har Utenriksdepartementet inngått en avtale med Forskningsrådet på 105 millioner kroner for perioden 2011-2015 om nordområdene- og Russlandsrelatert samfunnsvitenskapelig forskning (NORRUSS-programmet).

Regjeringen har hatt et sterkt og tydelig engasjement i de regionale samarbeidsorganene i nord, herunder Barentsrådet, Nordlig Dimensjon og Arktisk Råd og ENPI Kolarctic (EUS naboskapsprogram med Russland). Som leder av Barentsrådet er Norge pådriver i arbeidet med en ny Kirkeneserklæring som vil være grunnlaget for ytterligere styrket samarbeid i Barentsregionen. Vi har bidratt til å styrke Arktisk råd som det eneste sirkumpolare samarbeidsorgan. Vedtaket på utenriksministermøtet i Nuuk i mai 2011 om å opprette et permanent sekretariat for Arktisk råd i Tromsø i løpet av 2013 vil bidra til dette. Inngåelsen av en folkerettslig bindende avtale om søk og redning undertegnet etter initiativ fra Arktisk råd er i denne sammenheng en viktig milepæl. En arbeidsgruppe ledet av USA, Russland og Norge arbeider nå med å fremforhandle et instrument om oljevernberedskap i Arktis.

Regjeringen har videre bidratt til stabilitet og sikkerhet i nordområdene bl.a gjennom arbeidet for å sikre full gjennomføring av havretten: Oppfølging av Ilulissat-erklæringen om at Havretten gjelder i Polhavet og at kyststatene skal samarbeide om felles saker, bekreftelse av erklæringen på kyststatsmøtet i Ottawa, styrket utadrettet kommunikasjon på alle nivåer om at ansvars- og rettighetsforhold i Polhavet er regulert gjennom Havretten og at det dermed ikke er noe kamp om ressursene i Arktis.

Evnen til myndighetsutøvelse til havs øker gjennom innfasing av nye fartøy og nytt materiell. Økt kapasitet og aktivitet i Kystvakt og Sjøforsvar i 2011 prioriteres til nordområdene.

Samarbeidet med Russland i nord er gjort enklere gjennom at vi har fått på plass forenkling av visumordninger og grensekryssing gjennom bilateral visumavtale, en samordnet norsk-finsk visumpraksis i Murmansk og ordning for midlertidig arbeidstillatelse for russere fra Barentsregionen. Erklæringen om styrket grensenært

samarbeid sikrer oppfølging av arbeidet med ytterligere å forenkle og styrke samarbeidet på sentrale områder som grensepassering, toll og arbeidsmigrasjon. Avtalen om forenkling av gjensidige reiser for grenseboere trådte i kraft 29. mai 2012.

Norsk- russiske kulturforum er opprettet, med representantene fra lokale norske og russiske myndigheter i Barentsregionen, større regionale festivaler og kulturinstitusjoner. Støtten til det sivile samfunn i Russland er videreført gjennom bistand til samarbeidsprosjekter mellom norske og russiske frivillige organisasjoner, sosiale bevegelser, mediainstitusjoner og andre interesseorganisasjoner.

Det er inngått et bredt spekter av bilaterale samarbeidsavtaler med Russland, bl.a. innen justissektoren, kultur, miljøvern, forskning og utdanning. Utvidet energidialog på grunnlag av MoU om energieffektivisering og bruk av fornybare energikilder.

Det er inngått avtale med Russland om grensen mellom våre kontinentalsokler og soner i Barentshavet og Polhavet, som trådte i kraft 7. juli 2011. Avtalen skaper klarhet i rettigheter og ansvar, legger til rette for ny aktivitet, styrker grunnlaget for samarbeidet med Russland og bidrar til å gjennomføre havretten i dette området.

Det er inngått partnerskap om modernisering av de økonomiske forbindelsene. Det økonomiske samarbeidet med Russland er styrket gjennom en tettere dialog i Norsk-russisk økonomisk kommisjon og prosjektbistand for å styrke muligheter for norske bedrifters markedsføring og gjennom etablering i det russiske markedet. Regjeringen har videreført et aktivt nordområdediplomati med gjennomføring av nordområdedialoger med en rekke land og institusjoner. En samarbeidsavtale (MoU) om arktisk forskningssamarbeid med Island og en avtale med Storbritannia om styrket samarbeid om polarforskning og kulturminner ble inngått i 2011. Den første nordområdedialogen med Sør-Korea ble avholdt i mai 2012.

Regjeringen har også styrket nasjonal dialog om nordområdepolitikken gjennom opprettelsen av et samordningsforum mellom utenriksministeren og fylkesrådslederne i Nordland, Troms og Finnmark samt Sametingspresidenten.

- *følge opp stortingsmeldingen om Svalbard*

Regjeringen la våren 2009 frem en ny stortingsmelding om Svalbard - St.meld. nr. 22 (2008-2009).

Vi ønsker å bevare et stabilt og robust norsk familiesamfunn i Longyearbyen på Svalbard for å sikre norsk nærvær i nordområdene gjennom styrking av Longyearbyen lokalstyre og Sysselmannen.

Regjeringen har endret rutinene for prisjustering av Svalbardbudsjettet slik at hele budsjettet nå blir prisjustert, og Svalbardbudsjettet er styrket på en rekke departementers ansvarsområder. Sysselmannens driftsbudsjett er styrket for å

videreføre feltinspektørtjenesten, styrke politi- og beredskapsarbeidet, dekke økte utgifter til transport, og å tydeliggjøre Sysselmannens rolle som regjeringens øverste representant på Svalbard. Regjeringen har avsatt i alt 3,4 millioner kroner til reparasjon og rehabilitering av Sysselmannsboligen for å sikre gode representasjonslokaler i en tid der Svalbard og nordområdene får økt oppmerksomhet. I tillegg er arbeid for å oppgradere og utvide Sysselmannens administrasjonslokaler igangsatt.

I regjeringsperioden er det bevilget 20 millioner kroner til bygging av nytt reservekraftverk i Longyearbyen for å sikre kraftforsyningen. I 2012 ble det bevilget 14,6 mill. kroner for å starte arbeidet med å etablere et renseanlegg ved kullkraftverket i Longyearbyen. Det er foreslått å bevilge ytterligere 15,4 mill. kroner i 2013 for å fullføre dette arbeidet.

I arbeidet med å styrke redningsberedskapen på Svalbard har Regjeringen bestemt at Sysselmannen fra 2014 skal ha to store helikoptre. Dette vil gjøre helikoptertjenesten mer robust, bedre responstiden og sikre redningsmannskapene større grad av sikkerhet. I dag har Sysselmannen ett stort og ett mellomstort helikopter. Som et ledd i dette arbeidet er det gjennom Revidert nasjonalbudsjett i 2012 bevilget midler for å starte grunnarbeidet med ny helikopterhangar på Svalbard. Regjeringen foreslår å bevilge 105 millioner kroner i 2013 til bygging av ny helikopterhangar på Svalbard.

Regjeringen har videre reversert skatteendringene som kom som en følge av budsjettforslaget fra regjeringen Bondevik II for 2005-2006. Skattesatsen på lønnsinntekt er nå 8 prosent mens det for særskilt høye inntekter skal trekkes 22 prosent skatt. Skattesatsen for alminnelig inntekt på Svalbard (selskaps- og næringskatt) er satt til 16 prosent.

- *arbeide for ett NATO som har fokus både på alliansens kjerneoppgaver og internasjonalt medansvar for fred og sikkerhet. Vi vil engasjere oss aktivt i alliansens arbeid med et nytt strategisk konsept: Vi vil ta initiativ til en diskusjon i NATO om hvordan alliansen kan bidra til å realisere målet om en verden uten atomvåpen gjennom forpliktelser, som omfatter alle land. Spørsmålet om atomvåpenenes rolle i alliansen vil være en viktig del av dette arbeidet*

Regjeringen har gitt støtte til omforming og tilpasning av NATO til nye utfordringer og behov, bl.a. ved større vektlegging av NATOs ansvar for egne nærområder og Alliansens partnerskap, samt styrket samarbeid for å unngå at den økonomiske krisen skal svekke NATOs forsvarsevne. Vi har bidratt med innspill til arbeidet med nytt strategisk konsept i NATO, og da med vekt på alliansens kjerneoppgaver og utfordringer i nærområdene. Dette gjenspeiles godt i det nye strategiske konseptet som ble vedtatt på NATO-toppmøtet i Lisboa i november 2010.

Vi har bidratt til økt vektlegging av nedrustning og ikke-spredning som del av sikkerhetspolitikken i NATO. Alliansens gjennomgang av avskrekkings- og

forsvarspolitikken, avsluttet på toppmøtet i Chicago i mai 2012, fremhevet nedrustning og ikkespredning som selvstendige bidrag til alliansens sikkerhet. Atomvåpnenes rolle i alliansens doktriner ble samtidig begrenset gjennom sikkerhetsgarantier overfor land som selv ikke har kjernevåpen og som overholder sine ikke-spredningsforpliktelser. Regjeringen legger stor vekt på å fremme samarbeid med Russland om kjernevåpen. Det skal utredes åpenhets- og tillitsskapende tiltak overfor Russland om korttrekkende kjernevåpen i Europa, et initiativ Norge har fremmet og stått bak sammen med Polen, Nederland og Tyskland. Målet er å få fjernet denne kategorien våpen fra Europa. Vi har også bidratt til å fremheve kvinners sikkerhet og deltakelse som del av NATOs politikk. Regjeringen var en pådriver for og finansierte spesialrepresentantstillingen for kvinner, fred og sikkerhet i NATO som ble opprettet i 2012.

- *styrke det nordiske samarbeidet om utenriks- og sikkerhetspolitikken*

Regjeringen har vært en pådriver i arbeidet med å styrke det nordiske samarbeidet om utenriks- og sikkerhetspolitikken. Samarbeidet fordypes og bidrar til økt sikkerhet i Norden, Europa og internasjonalt, samtidig som det danner en modell for regional samarbeid. I kjølvannet av finanskrisen, ses samarbeidet av mange som en modell for bedre ressursutnyttelse og pragmatisk og nyttig samarbeid på tvers av landegrensener og strukturer som EU og NATO. Thorvald Stoltenbergs rapport, som ble utarbeidet for de fem nordiske utenriksministrene i 2009, har preget samarbeidet siden den ble fremlagt. Enigheten om en nordisk solidaritetserklæring (april 2011) er uttrykk for de nordiske lands vilje til å gå videre i arbeidet med å fordype det utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet og bidrar til ny dynamikk. Erklæringen sier at de nordiske land vil samarbeide i en solidarisk ånd for å møte utfordringer på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området. Det vises spesielt til natur- og menneskeskapt katastrofer, digitale angrep og terroristangrep. I første omgang vil erklæringen bli fulgt opp med et nordisk samarbeid mot digitale angrep.

På norsk initiativ ble de nordiske land i november 2011 enige om å etablere et nordisk samarbeid om digital sikkerhet. Som et første skritt innebærer dette etablering av et gradert kommunikasjonsnettverk mellom de nasjonale myndighetsorganene (GovCert). Det legges til rette for å kunne varsle, analysere og treffe nødvendige tiltak ved et eventuelt digitalt anslag mot et eller flere nordiske land. Med dette får landene et nødvendig instrument for å videreutvikle det praktiske samarbeidet om digital sikkerhet. En arbeidsgruppe bestående av de nordiske utenriksdepartementer vurderer dessuten utenriks- og sikkerhetspolitiske problemstillinger knyttet til digital sikkerhet.

Landenes ulike tilknytning til NATO og EU er ikke en begrensning for det forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeidet i Norden. Samarbeidet videreutvikles løpende med utgangspunkt i landenes felles interesser og nytteverdi. Samarbeid om luftovervåkning over Island og militære kapasiteter er eksempler på dette, og på norsk initiativ ses det bl.a. på en mulighet for et felles nordisk militært bidrag til en FN-ledet fredsoperasjon.

De nordiske statsministrene besluttet i juni 2012 å arbeide for ytterligere styrking av det forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeidet, og det ses nå på nye

samarbeidsområder. Dette ble fulgt opp da det for første gang, og på norsk initiativ, ble avholdt et fellesnordisk forsvars- og utenriksministermøte i Bodø i september 2012. Luftovervåking over Island, samtrening Norge-Sverige-Finland på Nordkalotten og norsk-dansk-svensk deltakelse i Kontaktgruppen for Libyanordisk-baltisk samkjøring i Vennegruppen for Syria, i tillegg til styrket nordisk samordning av opplæring av sivilt personell for innsats i krisehåndtering og stabilisering, er gode eksempler på dette.

Regjeringen har vært en pådriver når et gjelder styrking av det gode samarbeidet mellom de nordiske utenriktjenester, både på hovedstadsnivå og lokalt. I tillegg til videreutvikling av samarbeidet på tradisjonelle administrative områder, på konsulærfeltet, på utlendingsfeltet, innen sikkerhet, beredskap og krisehåndtering, foregår det et bredt arbeid for å videreutvikle og utdype nye samarbeidsområder. Det er et felles nordisk politisk ønske om å få til flere nordiske samlokaliseringer. En strammere ressursituasjon i utenriktjenestene og ønske om større nordisk synlighet og tilrettelegging for felles prioriteringer er utgangspunkt for dette. Det legges opp til at utenriksministrene ultimo oktober 2012 vil fatte konkrete beslutninger om samlokalisering for flere nordiske land i Asia, Afrika, Amerika og Europa.

- *søke nye internasjonale allianser gjennom økt samarbeid med nye fremvoksende stater som får økt betydning*

Regjeringens Kina-strategi ble utarbeidet i 2007, India-strategien i 2009 og Brasil-strategien i 2011. Det stadig tettere samarbeidet med Indonesia ble i 2010 markert gjennom utformingen av et felles dokument om strategisk partnerskap. Dette følges opp ved at det etableres en bilateral kommisjon mellom Norge og Indonesia. Norge blir tatt opp som medlem i det europeisk-asiatiske samarbeidsforumet Asia Europe Meeting (ASEM) i 2012. Regjeringen har satt i gang ratifikasjonsprosess og tiltredelse til ASEAN traktat om fred og samarbeid i 2012. Et eget prosjekt i UD, «Asia i norsk sikkerhetspolitikk», med målsetting å bygge kompetanse om det geopolitiske skiftet fra vest til øst og utviklingen i Asia, er gjennomført. Etablering av sikkerhetspolitiske konsultasjoner med utvalgte land i Asia og Australia har stått sentralt i prosjektet.

Global sårbarhet og sikkerhet på helseområdet er i økende grad vevd sammen med tradisjonelle sikkerhetsutfordringer. Regjeringen har sammen med Brasil, Frankrike, Indonesia, Senegal, Sør-Afrika og Thailand tatt et initiativ som løfter fram folkehelseperspektiv i internasjonale relasjoner og forhandlinger. Helsedimensjonen ved konflikt og fredsbyggingsbestrebelse, menneskerettigheter, humanitær innsats, kriseberedskap og forhandlinger om tjenestehandel er eksempler som skaper muligheter for nye arenaer og allianser i utenrikspolitikken på tvers av andre skillelinjer. Initiativet har bidratt til å sette global helse og utenrikspolitikk på dagsordenen i Hovedforsamlingen i FN's generalforsamling. Fagmiljø, utenriksministere og diplomater fra en rekke land har vist interesse for å delta i dialog. Arbeidet gir uformelle bidrag til pågående forhandlinger og gjøres i nært samarbeid med WHO og med løpende kontakt til Generalsekretærens kontor i New York. Det er i 2011 igangsatt et forskningssamarbeid innen utenrikspolitikk og global helse, og det er

tatt initiativ til å opprette en kommisjon innen "Global governance for health" som skal rapportere til 7-landsgruppen.

- *føre en aktiv Europa-politikk, jobbe målrettet for å ivareta norske interesser i forhold til EU*

Regjeringen har bidratt til en oppdatert europapolitikk på grunnlag av St.meld. nr. 23 (2005-2006) Om gjennomføring av europapolitikken og St.meld. nr. 15 (2008-2009) Interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk og Regjeringens politiske plattform er fulgt opp gjennom ulike initiativ, herunder bl.a. en tiltaksplan for styrking av EU/EØS-innsatsen, oversettelse av Lisboa-traktaten til norsk og etablering av en ny Europaportal. Utenriksdepartementet har lagt opp til diskusjon i, bl.a. nasjonalt europaforum om norsk energi til Europa og europakonferansen om EU som global aktør med EUs høyrepresentant for utenriks- og sikkerhetspolitikken Catherine Ashton. Det er tilrettelagt for møter med EU-formannskapsland og EUs institusjoner. Det er etablert et informasjonsløft om EØS og Norges forhold til Europa hvor en rekke tiltak knyttet til kunnskap, åpenhet og dialog om europaspørsmål rettes mot næringsliv, forvaltning, barn og unge, presse, organisasjoner og mottakergrupper i EU.

En tiltaksplan er igangsatt for styrking av EØS-arbeidet i forvaltningen. Ett element i denne er årlige EØS-konferanser for forvaltningen.

Regjeringen har videreutviklet EØS-notatbasen som et redskap for utarbeiding av norske posisjoner på et tidlig stadium.

Det er gjennomført endringer i EØS/EFTA-strukturen for å oppdatere, tilpasse og effektivisere arbeidet på underkomité- og arbeidsgruppenivå.

Nye avtaler for EØS-midler for perioden 2009-2014 ble undertegnet i 2010 med en budsjetttramme på omlag 14 milliarder kroner. Bidraget går til økonomisk og sosial utjevning i 15 mottakerland i EU.

Det er inngått avtaler om fordeling av EØS-midler for perioden 2009-2014 med alle de femten mottakerlandene. Bidraget går til økonomisk og sosial utjevning og til å styrke kontakten og samarbeidet mellom Norge og mottakerlandene. Det er etablert strategisk programsamarbeid mellom en rekke norske offentlige institusjoner og institusjoner i mottakerlandene. Våren 2012 avga regjeringen også melding til Stortinget om EØS-midlene.

Tjenstedirektivet ble gjennomført i norsk rett fra 28. desember 2009 da lov om tjenestevirksomhet med forskrift trådte i kraft. Regjeringen følger opp området ved å delta i prosessen med gjensidig evaluering av gjennomføringen av direktivet. Som ledd i oppfølgingen av dette arbeidet vil Norge delta i Kommisjonens funksjonstesting av det indre marked for tjenester.

Regjeringen har gitt innspill til EUs arbeid med en ny vekst og sysselsettingsstrategi (Europa 2020) i form av brev fra statsminister Stoltenberg til presidenten for Det europeiske Råd van Rompuy 19. mars 2010 og brev fra statsråd Giske til Europakommisjonen 22. januar 2010. Statsråd Giske har også gitt et innspill til Europakommisjonens arbeid med ny strategi for det indre marked (Single Market Act) i brev av 2. september 2010, sist i brev av 9. mars 2011. Statsråd Giske har videre drøftet Singel Market Act og andre spørsmål relatert til utviklingen av det indre marked i møter med kommissær Michel Barnier og Malcolm Harbour, som leder Europaparlamentets komité for det indre marked og forbrukerspørsmål. Norges innspill i prosessen er godt ivaretatt i den endelige versjonen av Singel Market Act som ble fremmet av Kommisjonen 13. april 2011. Det er også levert norske innspill til EUs veikart for lavkarbonøkonomi frem mot 2050 og EUs strategi for naturmangfold frem mot 2020.

Norge deltar i flere av EUs sivile krisehåndteringsoperasjoner med juridiske eksperter (Kosovo, Irak) og politipersonell (Kosovo, Afghanistan fram til sommeren 2012).

Norge videreførte deltakelsen i Nordic Battle Group, med 150 soldater som stod på beredskap våren 2011. Samarbeidsavtalen med EDA (det europeiske forsvarsbyrået), som ble inngått i 2006, gir verdifulle bidrag til utviklingen av norske militære kapabiliteter.

Norge har en nær dialog med EU om utviklingen i Russland og Eurasia, og bidrar til EUs naboskapspolitikk. Norge har konkret bidratt til EUs østlige partnerskap gjennom deltakelse i et større program for energieffektivisering i Ukraina.

- *nedsette et forskningsbasert, bredt sammensatt offentlig utvalg som skal foreta en grundig og bredest mulig gjennomgang av EØS-avtalen og konsekvensene av avtalen på alle samfunnsområder*

Regjeringen oppnevnte i januar 2010 et offentlig utvalg for å gjennomgå erfaringene med EØS-avtalen og våre øvrige avtaler med EU. Utvalget la frem sin rapport i januar 2012 (NOU 2012: 2 Utenfor og Innenfor).

Regjeringen har lagt fram en melding til Stortinget 'EØS-avtalen og Norges øvrige avtaler med EU, Meld. St. 5 (2012–2013). Sentrale prioriteringer og virkemidler i norsk europapolitikk' i oktober 2012. Regjeringens grunnlag for utøvelsen av europapolitikken er EØS-avtalen og Norges øvrige avtaler med EU. Meldingens hovedformål er å bidra til en god forvaltning av avtaleverket med EU innenfor de gitte rammer.

Dette innebærer at Regjeringen vil:

- føre en åpen europapolitikk, som inviterer til debatt og dialog.

- Ytterligere styrker innsatsen og bruker de mulighetene vi har til å påvirke regelverksutviklingen i EØS og på Schengen-området.
 - Vektlegger innsatsen innenfor noen prioriterte områder.
 - Involverer berørte parter i arbeidet med EU/EØS-saker på et tidlig tidspunkt.
 - Bruker de mulighetene som foreligger på en hensiktsmessig måte ved gjennomføring av EØS-regelverk nasjonalt.
 - Styrker EU/EØS-kompetansen i forvaltningen og kunnskapen om avtaleverket med EU i samfunnet for øvrig.
- *bygge videre på Schengen-samarbeidet*

Regjeringens politikk bygger på Schengen-samarbeidet og andre tilknytninger til deler av EUs justis- og innenrikspolitiske samarbeid. Regjeringen har ivaretatt løpende forpliktelser på dette feltet.

- *ikke søke om norsk EU-medlemskap*

Regjeringens politikk legger til grunn at Norge ikke er medlem av EU.

- *støtte opp om en FN-ledet verdensorden, arbeide for reform av FN og FNs sikkerhetsråd*

Norge har et internasjonalt lederskap i FN-reformarbeidet. Oppfølgingen av anbefalingene fra FNs reformpanel, som statsminister Jens Stoltenberg var med og ledet, står sentralt. Norge spiller en pådriverrolle for reformprosessen, med særlig vekt på likestilling, miljø, rettigheter og gjennomføring av "Ett FN".

Gjennom "Ett FN" på landnivå har FN allerede i betydelig grad endret måten å jobbe på, noe som har ført til at FN er mer effektiv, mer relevant og at mottakerlandene får et sterkere nasjonalt eierskap. Norge støtter dette arbeidet gjennom forhandlinger i Generalforsamlingen og gjennom arbeidet i de ulike FN-organisasjonenes styre. Norge har bidratt til finansiering gjennom en sentral finansieringsmekanisme for "Ett FN" og direkte på landnivå. For å sikre FN langsiktige bidrag har Norge selv innført forutsigbare, flerårige bidrag til sentrale FN-organisasjoner. Norge er også en pådriver for økt bruk av sivile kapasiteter i fredsoperasjoner, det såkalte Civilian Capacities Review som er et reforminitiativ fra generalsekretæren.

Verdens helseorganisasjon (WHO) er, som en av FNs største særorganisasjoner, en sentral arena for Norges helsepolitiske og helsefaglige engasjement. Norge er i perioden 2010-2013 valgt inn i WHO's globale styre. Det er utarbeidet en norsk strategi for styreperioden som fastsetter overordnede mål og prioriteringer for det norske WHO-arbeidet. Norge vil i styreperioden spesielt arbeide for: implementering av

reformens anbefalinger, å bedre WHO's budsjett og styringsmekanismer, å fremme global helseforskning som grunnlag for kunnskapsbasert politikk, å styrke helsesystemer, herunder tilgang på helsepersonell, å styrke WHO's arbeid med ikke-smittsomme sykdommer, å styrke WHO's arbeid med smittsomme sykdommer og helsesikkerhet.

Norge arbeider for at FN-organisasjonene skal bli mer relevante og mer effektive aktører på landnivå og for at organisasjonene skal bedre sin rapportering om resultater. Samtidig har arbeidet i styrende organer for FNs største fond og programmer på utviklingssiden blitt betydelig styrket. Stikkordene er påvirkning, kontroll og resultater.

Norge spilte en aktiv rolle for å få opprettet den nye likestillingsenheten UN Women. Enheten skal sørge for styrking og bedre koordinering av det internasjonale likestillingsarbeidet, og er en viktig del i oppfølgingen av anbefalingene fra FNs reformpanel.

For å følge opp målet om FN-reform opprettet Utenriksdepartementet i 2009 et prosjekt kalt FN-2015. Målet var å foreta en bred gjennomgang av vårt engasjement i FN-reform, å se på hvilke hovedutfordringer FN-systemet vil bli stilt overfor i årene som kommer, og å komme med forslag om hva Norge kan gjøre for å fremme videre reformer. Rapporten fra prosjektet ble lagt fram i september 2011 og vil utgjøre et grunnlagsdokument for oppfølgingsprosesser i FN-systemet. Den er også en del av grunnlaget for stortingsmelding om FN-politikken som nettopp er blitt lagt fram.

Norge støtter FNs reformarbeid på det humanitære området. Regjeringen la i 2009 fram en stortingsmelding om norsk humanitær politikk. Norge er en betydelig bidragsyter til humanitær bistand i konfliktområder og etter naturkatastrofer, og arbeider aktivt for å styrke FNs sentrale rolle i dette arbeidet. En betydelig del av midlene til humanitær bistand og menneskerettigheter kanaliseres gjennom FNs humanitære organisasjoner og det internasjonale Røde Kors. Samtidig arbeider Norge aktivt for å styrke samarbeidet mellom FN og frivillige organisasjoner, hvor FNs kontor for koordinering av humanitær bistand (OCHA) spiller en sentral rolle. Norge er blant de største bidragsytere til FNs nødhjelpsfond. Norge har prioritert arbeidet for beskyttelse av kvinner og barn mot seksuelle overgrep og styrket FNs og andre humanitære aktørers kjønns sensitivitet i humanitært arbeid. St.meld. nr. 9 (2007- 2008) om Norsk politikk for forebygging av humanitære katastrofer har bidratt til styrket forebygging og økt lokal deltakelse i humanitære kriser. Vi har vært en pådriver i arbeidet med humanitær nedrustning. Foruten en avgjørende norsk innsats for å få på plass et forbud mot klaseammunisjon, har Norge arbeidet aktivt for implementering av Minekonvensjonen.

Norge støtter tiltak for å styrke FNs evne til å forebygge væpnet konflikt, blant annet gjennom konkret økonomisk og praktisk støtte til FNs kontor for politiske saker og dets enhet for megling (Mediation Support Unit). Økt fokus vil være rettet mot en styrking av kvinners deltakelse og perspektiver i fredsprosesser i tråd med

regjeringens handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet. Det legges også opp til økt dialog mellom Norge og FN om meglings- og forebygging av konflikt.

Gjennom ledervervet i Burundi-formatet og senere medlemskapet i organisasjonskomiteen for FNs fredsbyggingskommisjon har Norge bidratt både til fredsbygging i Burundi og til å konsolidere en viktig FN-reform som vil gjøre verdensorganisasjonen bedre i stand til å håndtere den viktige overgangen fra konflikt til varig fred. Bidrag til FNs fredsbyggingsfond bidrar til å binde FN sammen, og gir rask støtte til fredsbyggingsprosjekter.

Regjeringen har bidratt til å styrke FNs fredsbevarende arbeid bl.a. gjennom diverse militære styrkebidrag, deltakelse med politi og annet sivilt personell i FN-ledede operasjoner samt i form av støtte til å videreutvikle FNs evne til å planlegge og gjennomføre operasjoner. Norge støtter også FN gjennom opplæringstiltak for operasjonspersonell fra Afrika, og styrking av Den afrikanske union, som gjennomfører krevende operasjoner med mandat fra FNs sikkerhetsråd. Norge har økt støtten til FNs arbeid med gjennomgangen av sivile kapasiteter. Gjennomgangen skal sikre at internasjonale operasjoner i større grad trekker på og bygger lokal og regional kompetanse i sårbare stater. Formålet er å effektivisere FN og utvikle kapasitet i det globale Sør.

FNs ressurser utnyttes mer effektivt gjennom bedre integrering av militære, politiske, humanitære og utviklingsmessige kapasiteter og mer helhetlig planlegging og gjennomføring av fredsoperasjoner. Dette øker sjansene for varig stabilisering av skjøre fredsprosesser. Regjeringen vil derfor fortsette å bidra til å videreutvikle den flerdimensjonale, helhetlige og integrerte tilnærmingen til FNs fredsoperative aktivitet. Som oppfølging av Oslokonferansen i 2005 om FNs flerdimensjonale og integrerte operasjoner har Norge arrangert en serie seminarer på fire kontinenter for å innhente erfaring fra ledende aktører i felt omkring aktuelle problemstillinger knyttet til samordning av det sikkerhetsmessige element, det humanitære engasjement og det langsiktige utviklingspolitiske bidrag i fredsoperasjoner. Seminarrekken ble gjennomført i nært samarbeid med FN-hovedkvarteret. En rapport med konkrete anbefalinger ble overlevert FNs ledelse i oktober 2008. Norge har i oppfølgingen av dette arbeidet lagt vekt på en integrert tilnærming i de årlige drøftingene av fredsoperasjoner i New York, og har arbeidet for økte ressurser til FN for å kunne gjennomføre slik integrert planlegging og gjennomføring.

Regjeringen ønsker å bidra til mer norsk personell i viktige stillinger i FN sentralt og i operasjonene. Dette har blant annet ført til at Norge fra 2006-2009 innehadde den nest høyeste militære stillingen i FN-hovedkvarteret, Deputy Military Adviser. Fra 2009 til 2011, gjennom general Robert Mood, hadde Norge dessuten lederstillingen i FNs observatørmisjon UNTSO, som overvåker våpenhvileavtalen mellom Israel og Egypt, Jordan, Libanon og Syria. General Mood ledet også FNs observatørmisjon i Syria (UNMIS) fra april til juli 2012. 8. juli 2011 ble tidligere utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson utnevnt som FNs generalsekretærs spesialrepresentant for Sør-Sudan og

dermed øverste sjef for FN i verdensorganisasjonens 194. medlemsland. Vi har økt og fortsetter å øke norsk politideltakelse i FNs operasjoner i Afrika.

Rundt 25 norske politirådgivere deltar i Liberia og Sør-Sudan. I tillegg er et polititeam på fem engasjert i Haiti. Et nytt team med samme antall er under planlegging.

Norge bidro også til gjennomføringen av FNs resolusjoner ved å stille militært bidrag til operasjonen i Libya.

- *oppretholde vårt sterke sivile engasjement i Afghanistan. Vi vil bidra til å bygge afghansk kapasitet til egen sikkerhet og utvikling, samt styrke FNs koordinerende rolle. Vi vil opprettholde det militære engasjementet i Afghanistan. I nær dialog med våre allierte, og i lys av utviklingen i Afghanistan kan det bli aktuelt med en gradvis nedtrapping av vårt militære engasjement*

Regjeringen har videreført det militære engasjementet i Afghanistan. Den norske militære innsatsen har i økende grad vært innrettet mot å sette afghanske sikkerhetsstyrker i stand til å overta ansvaret for sikkerheten i landet.

Norske styrker har nå inntatt en støttende rolle, ved at vi bidrar til opplæring og kapasitetsbygging for afghanske sikkerhetsstyrker, slik at alt sikkerhetsansvar i 2014 kan overføres til afghanske myndigheter. Etter anmodning fra NATO trakk norske styrker seg ut av Faryab 1. oktober 2012 og overlot ansvaret for provinsen til afghanske sikkerhetsstyrker. Norske styrker vil fremdeles bidra i ISAF-operasjonen frem til denne avvikles i 2014.

Regjeringen har de siste årene økt vårt sivile bidrag til 750 millioner kroner i året til bl.a. helsestasjoner, skoler og infrastruktur. Dette har vi gjort, sammen med våre allierte, i erkjennelse av at utvikling krever koordinert militær og sivilinnsats.

Regjeringen har besluttet å videreføre det høye nivået på sivil bistand til Afghanistan og øke det årlige bidraget til sikkerhetssektoren etter at ISAF-operasjonen avsluttes i 2014.

- *arbeide for en verden fri for kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen gjennom forpliktende avtaler som omfatter alle land. Vi vil mobilisere for å redusere atomvåpenenes rolle gjennom å arbeide for en vellykket tilsynskonferanse i 2010. Dersom denne mislykkes vil vi vurdere en egen konvensjon mot atomvåpen*

Norge har bidratt til å utvikle og styrke normer om at kjernefysisk nedrustning er et felles ansvar, og ikke en sak for kjernevåpenstatene alene, selv om hovedansvaret hviler på disse.

Norge har arbeidet for at humanitære perspektiver må stå sentralt i arbeidet for kjernefysisk nedrustning. Denne tilnærmingen legger også til rette for et mye bredere og sterkere politisk engasjement i nedrustningsspørsmål. Norge har gitt økonomisk støtte til en lang rekke initiativer i denne retning, og slik bidratt til å styrke den kraftige vekst i sivilsamfunnsengasjementet som har funnet sted de siste årene.

Vi bidro aktivt til å sikre et vellykket utfall av Tilsynskonferansen for Ikke-spredningsavtalen (NPT) i mai 2010, som bekreftet kjernevåpenstatenes nedrustningsforpliktelser og viste til målet om et folkerettslig bindende forbud, og som refererte til at humanitærretten gjelder også for kjernevåpen. Tilsynskonferansen henviste også for første gang i NPT-sammenheng til kjernevåpenenes humanitære konsekvenser. Dette ble også fulgt opp i det første forberedende møtet for neste tilsynskonferanse, som fant sted i mai 2012. Her sto 16 land bak et felles innlegg om de humanitære aspektene ved kjernevåpen som bidro til å gjøre dette til et hovedtema på møtet.

Norge har bidratt sterkt til å styrke International Atomic Energy Agency (IAEA)s evne til å kontrollere medlemsstatenes sivile kjernefysiske programmer, blant annet gjennom et bidrag til en nødvendig oppgradering av byråets nukleære laboratorier. En IAEA-kontrollert brenselsbank ble vedtatt opprettet i 2010, noe vi har støttet både politisk og økonomisk. Norge har også bidratt til IAEAs arbeid med kjernefysisk trygghet i utviklingsland, samt til fondet for kjernefysisk sikkerhet. Vi har arbeidet aktivt for å styrke kjernefysisk trygghet og internasjonal atomberedskap, og har vært en pådriver for minimering av lagrene av høyanriket uran (HEU).

- *styrke Norges politiske bidrag til fredsbygging og utvikling i sårbare stater og til beskyttelse av sivile og respekt for de humanitære prinsippene i væpnet konflikt*

Norge fører en aktiv fredsbyggingspolitikk bilateralt og multilateralt. De fleste av verdens 1,5 milliarder fattige lever i sårbare stater. I løpet av 2012 vil politikken bli oppdatert for å reflektere globale trender for eksempel når det gjelder organisert kriminalitet og støtte til rettsstatsprinsipper.

Gjennom deltakelse i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) bidrar Norge til fredsbygging og utvikling i sårbare stater, til beskyttelse av sivile og respekt for de humanitære prinsippene i væpnet konflikt, samt til fremme av menneskerettigheter og demokrati. Det er et nært samarbeid med OSSEs institusjoner, deriblant OSSEs høykommissær for nasjonale minoriteter (HCNM), Knut Vollebæk og OSSEs kontor for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter (ODIHR). Både HCNM og ODIHR legger i sitt arbeid stor vekt på å samarbeide med frivillige organisasjoner.

Gjennom årlig prosjektstøtte på ca. 340 millioner kroner til ODA-godkjente OSSE-land har regjeringen bidratt til å styrke samarbeidet med landene i Eurasia. Samarbeidet omfatter viktige områder som institusjonsbygging, styrking av demokratiske krefter og det sivile samfunn i landene, energieffektivisering, miljøtiltak, utdanning/forskning og kamp mot korrupsjon. Egne rammeavtaler med blant andre OSSE og Europarådet skal sikre styrket norsk innsats for menneskerettigheter og demokrati i Russland og Eurasia også gjennom disse organisasjonene. I mars 2009 opprettet Norge ambassade i Kasakhstan.

Etter krigen i Georgia i 2008 bidro Norge med over 110 millioner kroner til gjenoppbygging og humanitær bistand til internt fordrevne.

Gjennom deltakelse i Europarådet bidrar Norge til styrking av menneskerettigheter og demokrati i organisasjonens medlemsland, herunder gjennom et frivillig fond for menneskerettigheter opprettet i 2008 etter norsk initiativ.

Norge har gitt vesentlige bidrag til FNs arbeid med å bistå medlemslandene i det langsiktige arbeidet for å forebygge terrorisme.

Norge har en ledende rolle internasjonalt i arbeidet med å få slutt på de somaliske sjørøvernes angrep mot internasjonal skipsfart.

Regjeringens brede innsats for å få slutt på piratvirksomheten bærer frukter. Antall kapringer av skip har falt. Gode resultater er oppnådd med norsk militær innsats i beskyttelsen av sivil skipsfart, oppbygging av anti-sjørøver kapasiteter i regionen og preventive tiltak som skipsfarten selv iverksetter. Regjeringen har utarbeidet et regelverk for bruk av bevæpnede vakter på norske skip. Regjeringen vil trappe opp innsatsen for å hindre at løsepengene som er betalt for mannskap og skip kan hvitvaskes. Det samme gjelder innsatsen for å sørge for at bakmennene blir stilt for retten. Den langsiktige innsatsen for å stabilisere Somalia fortsetter.

Norge har i samarbeid med bl.a. Indonesia, Argentina, Uganda og den internasjonale Røde Kors komiteen, tatt initiativ til en internasjonal prosess med sikte på å øke krigførende parters respekt for humanitærrettens regler om beskyttelse av sivile. Målsettingen er å bidra til å styrke beskyttelsen av sivile gjennom en innskjerping i hvordan de allerede gjeldene reglene fortolkes og gjennomføres. Prosessen vil ha en bred regional forankring. Gjennom løpende samarbeid med humanitære organisasjoner har Norge bidratt til at de humanitære prinsippene fremmes i konfliktsituasjoner. Norge har vært og vil fortsatt være en aktiv pådriver for å styrke FNs mandat og gjennomføringsevne med sikte på å gi sivile økt beskyttelse.

- *følge opp minekonvensjonen, konvensjonen om klaseammunisjon og styrke innsatsen mot væpnet vold, blant annet ved å bidra til en internasjonal regulering av den ukontrollerte spredningen av våpen og ammunisjon. Vi vil arbeide for en sterkere regulering av handel med, og besittelse av håndvåpen*

Norge hadde i 2010 presidentskapet for Minekonvensjonen og bidro blant annet til økt fokus på internasjonalt samarbeid og bistand samt assistanse til ofre.

Norge tok initiativ til en konvensjon som forbyr klaseammunisjon. Konvensjonen ble undertegnet i Oslo i 2008 og trådte i kraft i 2010. Regjeringen har arbeidet for full implementering av Konvensjonen om klasevåpen, samt destruert siste rest av egne lagre sommeren 2010. Norge hadde også en aktiv og ledende rolle i forberedelsene til de to første statspartsmøtene for Konvensjonen om klaseammunisjon i Laos i 2010 og i

Libanon i 2011 og ble i 2012 valgt til president for det tredje statspartsmøtet for Konvensjonen om klaseammunisjon (CCM). Under det tredje statspartsmøtet i Oslo i september 2012 deltok nærmere 600 representanter for 120 land, internasjonale og humanitære organisasjoner. Norge brukte presidentskapet til å fremme universalisering og gjennomføring av konvensjonen for å nå dens humanitære målsettinger. Konvensjonens rolle for forebygging av humanitære kriser og styrking av den internasjonale humanitærretten var også sentralt under det tredje statspartsmøtet.

Innenfor området væpnet vold nådde man enighet om Oslo-forpliktelsene på en konferanse i mai som bidro til å sette ytterligere fokus på sammenhengen mellom væpnet vold og utvikling. Norge var en aktiv pådriver i første forhandlingsrunde om en internasjonal våpenhandelsavtale i juli, og fortsatte oppfølgingen av arbeidet med å hindre ulovlig handel med og ukontrollert spredning av håndvåpen og ammunisjon.

Norge ledet det multilaterale eksportkontrollregimet for kjernefysiske varer og teknologi (Nuclear Suppliers Group) i 2005-2006. I denne perioden ble de 45 medlemslandene enige om viktige tiltak for å hindre spredning av kjernevåpen.

- *styrke arbeidet for arbeidstakeres rettigheter internasjonalt*

Regjeringen har etablert en sjupunkts strategi for anstendig arbeidsliv med det formål å styrke innsatsen for arbeidstakerrettigheter globalt. Oppfølging og konkretisering av strategien foregår i et samarbeid mellom flere departementer, særlig Nærings- og handelsdepartementet, Utenriksdepartementet og Arbeidsdepartementet. Utenriksdepartementet er i gang med et langsiktig arbeid for å integrere anstendig arbeid i relevante fagområder, ikke minst i utviklingspolitikken.

Man har styrket kontakten med sivilt samfunn, blant annet gjennom egne kontaktmøter som inkluderer partene i næringslivet. Det er tett dialog med arbeidslivets parter i den norske ILO-komiteen, og komiteen har gjennom sitt mandat styrket det norske ILO-arbeidet og arbeidslivets parters rolle i dette.

Regjeringens strategi skal blant annet bidra til å styrke oppfølgingen av ILOs *Decent Work*-agenda. Utenriksdepartementets samarbeid med ILO er styrket på flere måter, og det er økt deltakelse og kontakt på politisk nivå med ILO.

Norge har inngått en ny og styrket programavtale med ILO for perioden 2012-2015. Programavtalen er på 40 millioner kroner per år. Halvparten av midlene er øremerket styrking av partene og sosial dialog, arbeidslivsforvaltning inklusive arbeidstilsyn, likestilling og internasjonal samstemthet. Den andre halvparten er ikke øremerket og bidrar til ILOs landprogrammer og utviklingsmål.

Utenriksdepartementet har dessuten inngått tilleggsavtaler knyttet til Midtøsten og Nord-Afrika (5 millioner pr. år i 2012-2013), HIV/Aids (6 millioner pr. år for 2012-2013),

seksuelle minoriteter (1 million pr. år for 2012-2013), grønne jobber (1 million pr. år for 2012-2013), likestilling (5 millioner i 2012) og arbeidstilsyn i Kina (2,3 millioner i 2012).

Opphenting etter finanskrisen har gjort at det er blitt større interesse for anstendig arbeid og muligheten agendaen gir for mer bærekraftig vekst. Norge har benyttet anledningen til å inkludere dette på nye arenaer internasjonalt, særlig i de globale finansinstitusjonene, EFTA-sammenheng, og i det bilaterale samarbeidet med flere land. Det er stor interesse for de erfaringer Norge har med trepartssamarbeid, universelle velferdsordninger og fokus på høy sysselsetting både blant kvinner og menn. Det er en viktig målsetning for Norge å bedre samarbeidet og samordningen mellom ILO og andre deler av det multilaterale systemet.

Én prosent av den norske EØS-finansieringsordningen går til et fond på 8 millioner euro som støtter prosjekter driftet av arbeidslivets parter i mottakerlandene og i Norge. Gjennom EØS-midlene er det også opprettet et fond for trepartssamarbeid og anstendig arbeidsliv. Fondet dekker alle de 15 mottakerlandene. ILOs regionkontor i Budapest skal bidra til å sikre kvaliteten på prosjektene. Det legges til rette for at prosjekter gjennomføres i samarbeid med arbeidslivets parter i Norge.

Regjeringens arbeid med å få referanser til arbeidstakerrettigheter inn i EFTAs handelsavtaler har resultert i en ny plattform for EFTAs forhandlingsutgangspunkt som inkluderer en forpliktende bestemmelse om arbeidstakerrettigheter.

Utenriksdepartementet samarbeider med Initiativ for etisk handel (IEH) om veilederen "Etisk handel i praksis". Den er rettet mot bedrifter om hvordan de gjennom sin virksomhet og handel med utlandet kan sørge for å fremme plikter og rettigheter også i leverandørkjeden. Veilederen er gratis og sees i sammenheng med utarbeidelse av CSR-kompasset som er oppfølging av næringslivets samfunnsansvar.

Som oppfølging av stortingsmeldingen om samfunnsansvar har Regjeringen styrket Det nasjonale kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv og gjort det mer uavhengig. Som medlemsland i OECD er Norge forpliktet til å ha et slikt kontaktpunkt. Det skal legges til rette for å løse klagesaker om påståtte brudd på OECDs retningslinjer for flernasjonale selskap, som fokuserer på næringslivets samfunnsansvar. Dette gjøres gjennom dialog med partene og å utstede en offentlig tilgjengelig slutterklæring. I tillegg til å behandle klagesaker skal kontaktpunktene gjøre retningslinjene kjent.

En annen oppfølging av stortingsmeldingen om samfunnsansvar er styrkingen av KOMpakt som er Regjeringens rådgivende organ for samfunnsansvar. Medlemskretsen er redusert og det er opprettet et arbeidsutvalg for fastsettelse av dagsorden og opplegg for møtene. Siktemålet er å styrke dialogen mellom regjeringen, næringslivet, interesseorganisasjoner og akademia i sentrale spørsmål knyttet til næringslivets samfunnsansvar.

Forsvarsdepartementet har iverksatt retningslinjer for etisk handel – som følge av dette skal etatene stille krav om etisk adferd til sine leverandører og underleverandører spesielt hva angår forholdet til sine arbeidstakere.

- *aktivt utnytte vårt medlemskap i FNs menneskerettighetsråd, styrke støtten til menneskerettighetsforsvarere og arbeide mot dødsstraff og tortur, fremme ytringsfriheten og bekjempe alle former for diskriminering*

Norge er en pådriver i det internasjonale menneskerettighetsarbeidet, både i FNs Menneskerettighetsråd (MR-rådet) hvor Norge er medlem i perioden 2009-2012 og gjennom arbeidet i FNs generalforsamlings 3. komite.

Norge leder flere tematiske menneskerettighetsresolusjoner i FN, om henholdsvis menneskerettighetsforkjempere, næringslivets menneskerettighetsansvar og internt fordrevne. Under ledelse av Norge fattet FNs generalforsamling høsten 2011 et viktig vedtak som stadfester menneskerettighetsforkjemperes rett til å delta i fredelige protester.

Vedtaket av et sett med retningslinjer for næringslivets ansvar for å beskytte menneskerettighetene, samt et mandat for videre oppfølging, var et særlig viktig resultat av Norges arbeid i FNs menneskerettighetsråd. Fra norsk side har man deltatt aktivt i menneskerettighetsrådets arbeid med ytringsfrihet, beskyttelse av journalister, religionsfrihet og arbeidet mot rasisme. Norge var også blant initiativtakerne til en ekspertgruppe som skal arbeide for kvinners likebehandling for loven. Regjeringen har bidratt til å styrke MR-rådets behandling av landsituasjoner, både ved selv å delta meget aktivt i landhøringene (UPR) og ved å ta opp akutte landsituasjoner.

MR-rådet har i den periode Norge har vært medlem spilt en viktig rolle ift det internasjonale samfunns håndtering av situasjonene i Nord-Afrika og Midtøsten, i flere afrikanske og asiatiske land, samt enkelte på andre kontinenter (Hviterussland, Haiti). Det er blitt avholdt en rekke åpne debatter der Norge har fremmet sitt syn på en måte som har blitt lagt merke til. I 2010 gikk Norge i bresjen for en felles uttalelse på vegne av 56 land om den vanskelige MR-situasjonen et år etter det omstridte valget i Iran. Dette ledet etter hvert frem til etablering av et eget mandat for en spesialrapportør om situasjonen i Iran, for å kartlegge situasjonen innenfor en FN-ramme.

I 2011 ble det fattet tydelige vedtak vedrørende Libya og Syria, der MR-rådet etablerte egne undersøkelseskommisjoner for å få fakta på bordet. På den mer positive siden er det fattet vedtak om samarbeid og faglig bistand til myndighetene i Tunis og Yemen. Det er også fremmet felles innlegg om situasjonen i Bahrain, der Norge har stått tilsluttet. Høykommissæren for menneskerettigheter har vært en tydelig prinsipiell røst til forsvar for befolkningens rettmessige krav om respekt for menneskerettighetene gjennom den arabiske våren. Norge er en av høykommissærens sterkeste støttespillere, politisk så vel som økonomisk.

Situasjonen i de okkuperte palestinske områder fortsetter å splitte i MR-rådet. Konflikten opptrer som et fast punkt i rådets agenda. Fra norsk side har vi særlig tatt til orde for en rettmessig behandling av nybygger-problematikken. Det har også vært avholdt særskilte behandlinger etter Gaza-krigen (Goldstone rapporten)⁰ og Gaza flotiljesaken.

I 2012 har MR-rådet fattet vedtak om opprettelse av nye spesialmandater for Hviterussland og Eritrea, i lys av de strukturelle og fastlåste situasjonene i disse landene. Dette er banebrytende for MR-rådet som institusjon. Afrikanske land går i bresjen for å adressere afrikanske problemer. Det er fattet vedtatt om samarbeid og teknisk bistand ift MR-utviklingen i hhv. Sudan, Somalia og Elfenbenskysten. Situasjonen i Sør-Sudan vil være gjenstand for videre drøfting primo 2013. Utviklingen i Mali er på MR-rådets dagsorden, og vil også kunne bli gjenstand for videre behandling i lys av utviklingen i Sahel-området. Når det gjelder Hviterussland, så vil det i oktober 2012 uke utnevnes en norsk spesialrapportør, (Anne Sofie Greve). Dette vil bli et viktig og profilert oppdrag.

MR-rådet fattet i 2012 også viktige vedtak vedrørende utviklingen i hhv Myanmar og Sri Lanka. Dette er potensielt viktige elementer i de ulike utfordringer man her står overfor. MR-rådet behandlet i 2010 også krisen i Haiti etter jordskjelvet.

Nevnte saker gir et bilde av en totalt sett positiv utvikling når det gjelder dynamikken i MR-rådets behandling av vanskelige landsituasjoner. Men mye gjenstår, ift en rekke land på flere kontinenter. I tiden fremover vil Norge fortsette å arbeide på tvers av de regionale gruppene for å sikre ytterligere gjennomslag til støtte for menneskerettighetene på landnivå.

I desember 2009 ble Norge for første gang eksaminert i MR-rådetslandhøringer om menneskerettigheter (UPR). Norges rapport og høringen fikk anerkjennelse både internasjonalt og nasjonalt. Åpen prosess, involvering av sivilt samfunn i prosessen og inkludering av Sametinget i Norges delegasjon vakte positiv oppmerksomhet. Våren 2012 avga Norge en statusrapport til MR-rådet om gjennomføringen av anbefalingene som ble akseptert av Norge som ledd i FNs landhøringer om menneskerettigheter.

I enkeltsaker der man er kjent med at dødsstraff planlegges fullbyrdet på en særlig inhuman måte eller overfor mindreårige, gravide eller strafferettslig utilregnelige personer, eller der man anser at det kan ha funnet sted andre brudd på internasjonal rett i forbindelse med bruk av dødsstraff, protesterer vi overfor ansvarlige myndigheter - enten alene eller sammen med EU og andre likesinnede.

Slike protester er perioden 2005-2012 blant annet blitt fremført overfor Iran, Saudi Arabia, USA, Sudan og Hviterussland. Norge deltar aktivt i en tverregional kjernegruppe av land som støtter resolusjonen om dødsstraff-moratorium i 3.komite i FNs generalforsamling. Norges syn på dødsstraff blir også løftet frem i menneskerettighetsdialogene Norge har med Kina, Indonesia og Vietnam. Sammen

med vertslandet Spania vil Norge være en sentral støttespiller for avholdelsen av en ny Verdenskongress mot dødsstraff i Madrid i juni 2013. Norge er tungt inn forberedelsene frem mot Verdenskongressen for å sikre at denne og en regional forkonferanse i Rabat, Marokko, i oktober 2012 får størst mulig gjennomslag. I oktober 2012 overtar vi også presidentskapet for støttegruppen til Den internasjonale kommisjonen mot dødsstraff, etter å ha vært en del av ledertroikaen for støttegruppen det siste året sammen med Sveits og Spania.

På samme måte har Norge i perioden også vært en sterk støttespiller i arbeidet mot tortur, både i internasjonale fora og gjennom økonomisk støtte til sentrale organisasjoner på feltet. I 2012 økte Norge sin økonomiske støtte til flere av disse organisasjonene.

Utenriksdepartementet arrangerte juni 2012 en internasjonal konferanse om beskyttelse av menneskerettighetsforkjempere i fredelige protester. Blant deltakerne var lokale menneskerettighetsforkjempere fra bl.a. Egypt, Bahrain, Tunisia, Syria, Russland, Zimbabwe, Brazil og Azerbaijan, FNs tre spesialrapportører på hhv. menneskerettighetsforkjempere, ytringsfrihet og forsamlingsfrihet, internasjonale eksperter og representanter fra utvalgte land. Konferansen munnet ut i retningslinjer fra FNs eksperter om beskyttelse av menneskerettighetsforkjempere i fredelige protester.

Utenriksdepartementet har sørget for utarbeiding, distribusjon av og opplæring i bruk av en veileder i arbeidet for Norges innsats for menneskerettighetsforkjempere. Veilederen er nå oversatt til engelsk, spansk og arabisk for å sikre enda bredere distribusjon.

Den Globale intermediadiialogen sprang ut av menneskerettighetsdialogen mellom Indonesia og Norge. Den første intermediadiialogen fant sted på Bali 1.-2. september 2006 og bakteppet for intermediakonferansen var karikaturstriden. Den andre dialogen fant sted i Oslo 4.-5. juni 2007. Den tredje dialogen fant sted 6.-8. mai 2008 i Indonesia. Temaet for Den globale intermediadiialogen er ytringsfrihet og mediens ansvar i en globalisert verden. Hensikten er å skape forståelse og toleranse på tvers av kulturelle og religiøse skillelinjer.

Ytringsfrihetsinitiativet ble lansert våren 2008 som en oppfølging bl.a. Den globale intermediadiialogen som sprang ut av menneskerettighetsdialogen mellom Indonesia og Norge. Det støttes opp om medier i konfliktområder og der demokratiet er på vikende front. Fokus er rettet spesielt mot å styrke mediene rettslig og faglig, bidra til tilgjengelighet og å styrke lover som fremmer ytringsfrihet og sikkerheten til journalister.

Som følge av den Arabiske Våren er det satt inn ekstra tyngde i arbeidet for å støtte menneskerettighetsforkjempere og for å sikre ytrings- og forsamlingsfrihet i Midtøsten og Nord-Afrika. En stor andel av midlene går til lokale organisasjoner med gode

nettverk og nær forståelse av situasjon og behov, gjennom internasjonale og regionale organisasjoner. Også arbeidet for å styrke demokratiske institusjoner og befolkningens mulighet til demokratisk deltakelse, er intensivert, blant annet gjennom støtte til International IDEA og til FNs Høykommissær for menneskerettigheters intensiverte innsats i regionen. MENA-regionen er også gitt økt prioritet i kultursamarbeidet, i lys av kulturaktørens rolle i den arabiske våren og behovet for å styrke den uavhengige kultursektoren med tanke på videre demokratiutvikling.

I mange land arbeider kunstnere under svært vanskelige forhold. Norge støtter retten til fritt å kunne oppleve kultur og til å uttrykke seg kulturelt, bla gjennom støtte til Freemuse som arbeider internasjonalt for musikerers rett til frie uttrykk. Norge har vært en aktiv forkjemper for seksuelle minoriteter, både i MR-rådet, FNs Generalforsamling og bilateralt. Menneskerettighetsarbeid inkluderer også rettigheter til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner – LHBT. Det er utarbeidet en veileder for utenriksstasjonenes arbeid for seksuelle minoriteter og det gis jevnlig opplæring for egne ansatte i dette arbeidet.

Norge har bidratt til at det har vært flere gjennombrudd i FN for arbeidet med menneskerettigheter, seksuell orientering og kjønnsidentitet. Vi har i 2012 fått en historisk resolusjon fra menneskerettighetsrådet om menneskerettigheter, seksuell orientering og kjønnsidentitet, med den første FN rapporten i sitt slag om temaet, og en påfølgende viktig debatt i menneskerettighetsrådet. Norge samarbeider tett med likesinnede land om videreføring av resolusjonen.

- *aktivt fremme kampen for likestilling og kvinners rettigheter, med utgangspunkt i sikkerhetsrådsresolusjonene 1325, 1820, 1882 og 1888*

Regjeringens handlingsplan for oppfølging av FNs sikkerhetsråds resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet ble lagt fram i 2006. En strategi for videre oppfølging og oppdatering av handlingsplanen ble lansert 20. januar 2011. Strategien fokuserer på å styrke kvinners deltakelse og er rettet inn mot fredsprosesser; internasjonale operasjoner; postkonflikt og fredsbygging; og seksualisert vold i konflikt. Det er lagt vekt på styrket rapportering og økt ansvarliggjøring gjennom en matrise med konkrete målsetninger, tidsrammer, ansvarlige departement og indikatorer.

I 2011 fortsatte Norge å styrke innsatsen mot seksualisert vold i det krigsherjete Øst-Kongo. Norge har blant annet bidratt med ekspertise og personell til FNs stabiliseringsstyrke (MONUSCO) og støttet organisasjoner som gir rehabiliterende tilbud til overlevende og som arbeider med å endre holdninger. Norge har også støttet tiltak mot seksualisert vold i Haiti, Liberia, Sudan og Colombia. Norge er en betydelig støttespiller for UN Action, et nettverk som koordinerer arbeidet mot seksualisert vold i konflikt i 13 FN-organisasjoner. FNs spesialrepresentant mot seksualisert vold i konflikt, Margot Wallström, leder nettverket.

Et eget prosjekt i Utenriksdepartementet ble etablert i desember 2009 for å styrke regjeringens oppfølging av SR 1325 og de øvrige resolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet samt sikre bedre resultater og økt koordinering. Oppfølging av prosjektmandatet med vekt på politikkutvikling og resultatfokus i samarbeid med særlig UN Action og USA har vært prioritert. Det har også vært en målsetning å styrke dialogen med kvinner fra det globale Sør og støtte opp om deres deltakelse i fredsbygging og i fredsforhandlinger. Området kvinner, fred og sikkerhet er løftet internt i Norge og er blitt en tydeligere del av norsk profil internasjonalt. Det øremerkes hvert år 140 millioner kroner for å implementere SR 1325. Det legges blant annet vekt på å bygge kompetanse blant kvinner og kvinnenettverk i konfliktrammede land, slik at de kan påvirke og delta i fredsbygging og i fredsprosesser.

Regjeringen har bidratt til økt fokus på sikkerhetsrådsresolusjon 1325 i NATO ved at resolusjonen nå er integrert i NATOs militære retningslinjer. En handlingsplan med anbefaling om videre oppfølging av sikkerhetsrådsresolusjon 1325 ble vedtatt i 2010. Norge støtter opp om arbeidet med å utvikle indikatorer. Regjeringen har vært en pådriver for at det i 2012 ble opprettet en spesialrepresentantstilling ved NATOs generalsekretærs kontor for kvinner, fred og sikkerhet. Norge finansierer stillingen i en to-årsperiode.

Norge har bidratt til å styrke kjønnspektivet i humanitær innsats globalt, blant annet gjennom krav om kjønnsensitivitet og 1325-rapportering i alle tilsagnsbrev.

Regjeringen har avgitt den 8. rapport om oppfølging av FNs kvinneediskrimineringskonvensjon til FNs kvinnekomité. Rapporten inneholdt for første gang et eget annekset om oppfølging av SR 1325.

Kompetansemiljøet på Forsvarets høgskole, som leder arbeidet med å integrere SR 1325 i all utdanning og opplæring i forsvaret og styrke kompetansen generelt i Forsvaret, er videreført i 2012. Forsvaret deltar også med en norsk offiser ved senteret for 1325 i militære operasjoner. Senteret er etablert i det svenske forsvaret, som del av det nordiske forsvarssamarbeidet.

- *bidra til at utviklingsland kan utvikle fiskeriforvaltning og -kontroll som et ledd i global innsats mot overfiske*

Norge har videreført støtten til Nansen-programmet som siden 1975 har foretatt kartlegging og fremmet bærekraftig utnyttelse av fiskeriresurser langs Afrikas kyst. Det foreslås bevilget 45 mill. kroner i startkapital til nytt forskningsskip for dette formålet i statsbudsjettet for 2013. Norge har også støttet forvaltning av fiskeriresurser bilateralt, regionalt og multilateralt, bl.a. gjennom FNs mat- og jordbruksorganisasjon (FAO).

Brasilianske og norske myndigheter har startet et samarbeid om utviklingen av den brasilianske fiskeri- og akvakulturforvaltningen. Brasil ønsker også samarbeid med

Norge om akvakultur i Amazonas som alternativ til kvegdrift og dermed som ledd i arbeidet med å redusere avskoging. Arbeidet er en del av regjeringens Brasilstrategi.

- *opprettholde og videreutvikle et strengt regelverk for norsk våpeneksport. Regjeringen har som mål å innføre sluttbrukererklæring fra alle land, og arbeide for at dette blir norm i NATO. Vi vil arbeide for at merking og sporingsmekanismer for norske våpen og ammunisjon utbedres, og jobbe for tilsvarende systemer internasjonalt*

Spørsmålet om en sluttbrukernorm i NATO er tatt opp bilateralt med en rekke NATO-land. Det pågår drøftelser med amerikanske myndigheter med sikte på å fremme denne målsetningen. Fra norsk side vil vi videreføre dette arbeidet, både bilateralt og innenfor NATO. Det er gjennomført møter med norske bedrifter om deres merkings- og sporingsystemer, og Norge har i forhandlingene om en Arms Trade Treaty tatt til ordet for gode merking og sporingsystemer.

Regjeringen har utviklet den årlige meldingen til Stortinget om eksport av forsvarsmateriell, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid, som er lagt fram siden 1996. Vi har lagt vekt på stadig større åpenhet: mer detaljert informasjon om hva slags materiell som er eksportert i det foregående år, om avslag på søknader om eksportlisens, formidling av forsvarsmateriell mellom to tredjeland, overføring av produksjonsrettigheter og om utførsel av humanitært mineryddingsutstyr. Meldingen er et viktig bidrag i bestrebelsene for at andre land også bør utvise større åpenhet om sin våpeneksport.

Eksportkontrollregelverket er styrket på flere områder. EUs atferdskodeks for våpeneksport ble i 2009 tatt inn i Utenriksdepartementets retningslinjer for behandlingen av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Vi har utstrakt samarbeid med nærstående land og i EU-fora om eksportkontrollspørsmål med sikte på å koordinere innsatsen i arbeidet for å fremme høye internasjonale eksportkontrollstandarder.

Departementet mener at det er rom innenfor gjeldende regelverk og retningslinjer for mer systematiske risikovurderinger av aktuelle mottakerland. For å legge til rette for dette, vil departementet trekke på elementer i form av en sjekkliste utarbeidet i samarbeid med Stockholm Peace Research Institute (SIPRI).

Norge ledet det multilaterale eksportkontrollregimet for kjernefysiske varer og teknologi (Nuclear Suppliers Group) i 2005-2006. I denne perioden ble de 45 medlemslandene enige om viktige tiltak for å hindre spredning av kjernevåpen.

- *styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer og andre som jobber med fred og konfliktløsning*

Samarbeidet med frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer og andre som jobber for fred og forsoning er systematisert og styrket. Et norsk ressurscenter for fredsbygging,

Noref, er opprettet. Senteret skal styrke det norske ressurs- og kompetansemiljøet innen fredsbygging og statsbygging, og støtte opp under FNs kapasitet på området.

Vi har opprettet et forum for fred og forsoning og et forum for religion og utenrikspolitikk som arenaer for utveksling og kompetansebygging om tema innen konfliktløsning. Begge driftes av Noref og har deltakelse fra eksterne fagmiljøer.

Norge har støttet FNs nye strategi for "Gender and Mediation" som skal øke antallet kvinnelige fredsmeklere og styrke lokale kvinners deltakelse i fredsforhandlinger.

Regjeringen har intensivert samarbeidet med nye aktører innen fred og forsoning, slik som Tyrkia, Brasil og Sør-Afrika. Fokus er på informasjonsutveksling, forsknings- og institusjonssamarbeid og felles initiativer innen konfliktløsning.

Etter opprørene i Midtøsten og Nord-Afrika, har vi styrket samarbeidet med frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer og andre aktører i det sivile samfunn.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *hjelp til nordmenn i utlandet*

Våren 2010 ble det opprettet et døgnåpent operasjonssenter i Utenriksdepartementet (UD OPS) for å yte konsulær bistand til nordmenn i utlandet. UD OPS håndterer om lag hundre konsulære forespørsler i døgnet og bidrar til bedre og mer likeverdig konsulær bistand uavhengig av hvor man befinner seg.

Utenriksdepartementet fremla våren 2011 en melding til Stortinget om Bistand til nordmenn i utlandet (Meld. 12. (2010-2011).) Meldingen synliggjør omfanget av og rammene for dagens konsulære arbeid, påpeker sentrale utviklingstrekk og utfordringer og legger føringer for den fremtidige konsulære innsatsen. Stortinget sluttet seg til konklusjonene i meldingen.

Som en av oppfølgingene av meldingen, er det opprettet et frivillig system for registrering av reiser og opphold i utlandet via www.landsider.no. Samtidig er informasjonsarbeidet intensivert for å bidra til å redusere gapet mellom forventninger og tilbud om konsulær bistand.

Utenriktjenesten har gjennom de senere år håndtert en rekke større og mindre kriser der nordmenn eller norske interesser i utlandet har vært rammet. Krisene har omhandlet alt fra politisk uro og naturkatastrofer til terrorhandlinger og kidnapping av norske borgere. Kriseorganisasjonen er vesentlig utviklet de senere år og øves jevnlig med det formål å være best mulig rustet for å kunne håndtere alle slags kriser.

- *utlendingsforvaltning i utenriktjenesten*

Norske utenriksstasjoner spiller en sentral rolle i utlendingssaker, spesielt mht. utstedelse av visa til turister og arbeidstakere, og understøtter på den måte norsk reiseliv og næringslivet for øvrig. Økningen i antallet utstedte visum har økt med om lag 10 prosent hvert år de senere år.

Utenriktjenesten forbereder videre beslutningsgrunnlaget i et stadig økende antall oppholdssaker og har også bidratt til å fremforhandle flere returavtaler for å få sendt hjem personer som ikke har lovlig opphold i landet.

- *styrke internasjonalt kultursamarbeid i et åpent diplomati*

Fri kunstnerisk utfoldelse og et bredt og aktivt kulturliv er tegn på et demokrati i utvikling. Dessuten styrker kulturpresentasjoner og kultursamarbeid Norges synlighet i andre land, og kulturfeltet kan bidra til dialog og gjensidig forståelse. Kulturfeltet må, i tillegg til å ha en viktig egenverdi som norsk utenrikspolitikk vil fortsette å prioritere, forstås som en del av et åpent diplomati som blir stadig viktigere for å ivareta norske interesser. Det vil derfor fortsatt være et prioritert område i norsk utenrikspolitikk. Kulturens plass i utenrikspolitikken og utviklingspolitikken vil bli presentert i en stortingsmeldning som planlegges fremlagt våren 2013.

- *strategisk plattform for arbeidet med Norges omdømme*

Et godt internasjonalt omdømme er viktig for å ivareta norske politiske, økonomiske og kulturelle interesser. Utenriksdepartementet har utviklet strategier og verktøy i det langsiktige arbeidet med å bidra til et tydelig og positivt norgesbilde blant målgrupper i utlandet. Strategiene ble utviklet etter innspill fra et omdømmeforum (2007-2010) med medlemmer fra næringsliv, kultur- og organisasjonsliv. 20 prioriterte land og samarbeid med Innovasjon Norge har stått sentralt.

Utviklingspolitikk og menneskerettigheter

Regjeringen vil:

- *at bevilgningene til utviklingssamarbeid skal holdes over 1 prosent av BNI. Samtidig skal vi fokusere på bistandens kvalitet*

Siden 2005 er bistandsbevilgningene økt med over 13 milliarder kroner, til 30,2 milliarder kroner. I foreslått budsjett for 2013 passerer bistandsbudsjettet 30 milliarder kroner for første gang og vi opprettholder dermed bistanden på 1 prosent av BNI.

Norge er ett av knapt en håndfull land som har nådd målet om 1 prosent av BNI til bistand. De aller fleste rike land i vesten strever med å nå til forpliktelse på 0,7 prosent. Norge er derfor fortsatt en av verdens desidert største givere. Norge opprettholder et

meget høyt nivå på bistandsbudsjettet i en tid der flere rike land velger å kutte dramatisk som en følge av finanskrisen.

- *arbeide for at utviklingsland får større politisk handlingsrom i utforming av nasjonale utviklingsstrategier, og styrke fattige lands kapasitet og mulighet til å fremme sine interesser i IMF, Verdensbanken og WTO. Vi vil videreføre innsatsen for at Verdensbanken og IMF demokratiseres. Utviklingsland må gis langt større innflytelse blant annet ved at stemmeretten ikke utelukkende knyttes til innskutt kapital*

Norge har finansiert utviklingslandenes kjøp av andeler i Verdensbankens fond for de fattigste landene IDA for å sikre disse landene større innflytelse. Videre har en fra norsk side bidratt til å styrke utviklingslandenes kapasitet til å gjøre sine egne sosiale og økonomiske konsekvensanalyser av politikkendringer. Det har også skjedd en overføring av 3 prosent av stemmene til utviklingsland og mellominntektsland i Verdensbanken, og Afrika har fått en tredje styrerepresentant i Verdensbankens styre.

Det globale initiativet for handelsrettet utviklingssamarbeid skal styrke utviklingslandenes eksportevne og forhandlingsposisjon i WTO og andre fora. Norge har bidratt gjennom FN-systemet og Verdensbanken, særlig til fordel for de minst utviklede landene og for å styrke likestillingsperspektivet.

For å legge til rette for økt import fra utviklingslandene til Norge ble ordningen med tollfrihet for alle varer utvidet fra 2008 til å omfatte 14 lavinntektsland i tillegg til 50 MUL. Etter en ny gjennomgang i 2012 av den norske preferanseordningen for import fra utviklingsland (GSP) har Regjeringen fremmet forslag om at 29 land i gruppen av lavere mellominntektsland skal få tollfrihet for alle industrivarer og forbedringer i preferansene for en rekke landbruksvarer.

- *arbeide for å ivareta Norge og Nordens posisjon i Verdensbanken og IMF og bidra til at de nordiske lands interesser blir ivaretatt i de nye globale samarbeidsorganene som er under utvikling*

Den nordisk/baltiske plassen i Verdensbankens styre er foreløpig sikret. En fra norsk side arbeidet aktivt opp mot G-20, ikke minst ved å være en pådriver for å sikre de nordiske lands interesser.

- *at volum av norsk bistand til Verdensbanken skal gjøres avhengig av bankens resultat i reform- og demokratiseringsprosesser. Utviklingsprogrammer og nødhjelpstiltak i regi av FN-organer skal prioriteres. Norsk multilateral bistand skal ikke gå til programmer som pålegger mottakerne liberalisering eller privatisering av offentlig virksomhet*

Verdensbanken har gjennomført en rekke interne reformer for å gjøre banken mer fleksibel og tilpasset nye utfordringer. Det skal være en mer åpen og kompetitiv prosess ved utvelgelse av ny president, og banken skal i større grad tilpasses utviklingslandenes behov. Utviklingslandene og mellominntektslandene har økt sin stemmeandel i Verdensbanken. Norges bidrag til FNs utviklingsprogrammer og

nødhjelpstiltak ligger betydelig over bidragene til Verdensbanken. Regjeringen vil fortsette å følge reform- og demokratiprosessene nøye.

Verdensbankens bruk av kondisjonalitet, som pålegger mottakerne krav om liberalisering eller privatisering av offentlig virksomhet, er blitt redusert de siste årene blant annet som følge av påtrykk fra land som Norge. Vi jobber fortsatt mot bruk av denne type kondisjonalitet i bankens låneprogram.

- *sikre åpenhet om Norges rolle i Verdensbanken og IMF*

Regjeringen fører en politikk for å sikre åpenhet om Norges rolle. Det er praksis å ha jevnlig konsultasjoner med det sivile samfunn om norske politikk overfor Verdensbanken og IMF. Videre har Verdensbanken endret sin holdning til offentliggjøring av dokumenter og hovedregelen er nå full offentlighet med en del unntak.

- *prioritere kvinners rett til helse, utdanning og politisk deltakelse, og kamp mot overgrep mot kvinner. Regjeringen vil arbeide internasjonalt for å sikre kvinners reproduktive helse, for å avkriminalisere abort og styrke det internasjonale arbeidet mot trafficking*

”Jentemilliarden” 2009-2010 innebar en økning i støtten til FNs barnefond Unicef til 500 millioner kroner per år til FN-organisasjonens arbeid for jenters utdanning, samt utdanning for barn i stater rammet av konflikt. Støtten til dette arbeidet er videreført på om lag samme nivå i årene etterpå. I tillegg gir Norge sterk støtte både substansielt og finansielt til FN-initiativet for jenters utdanning UNGEI. UNGEI er et globalt partnerskap med bred deltagelse fra FN-systemet, nasjonale myndigheter, giverland, NGOer, sivilt samfunn og private aktører.

Rettighets- og likestillingsperspektiv står sentralt i statsministerens mødre- og barnehelseinitiativ. Norge har sammen med andre land bistått FNs generalsekretær i utarbeidelsen av en global strategi for barne- og kvinnehelse. Norge har vært en pådriver for å sette trygg abort på dagsordenen i denne og andre sammenhenger, bl.a. i forkant av G8-møte i Canada sommeren 2010.

Seksuell og reproduktiv helse og likestilling var hovedtema på et internasjonalt ekspertmøte i Oslo høsten 2009, der Norge var initiativtakere og arrangører i samarbeid med de øvrige nordiske land. Møtet resulterte i et sett anbefalinger som bl.a. oppfordrer Norge og de øvrige nordiske land til å fortsette sin pådriverrolle i kontroversielle tema som trygg abort og rettigheter for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Norge har aktivt fremmet likestilling som en driver for økonomisk og sosial utvikling. Blant annet fikk barne-, likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakken stor og positiv oppmerksomhet for dette under FNs kvinnekommisjons årlige møte i mars

2010. Norge ga også en frivillig presentasjon under ECOSOC-møtet i juli 2010 med samme hovedbudskap.

Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet videreføres 2010-2013. I den nye fasen legges det større vekt på systematisk iverksetting, dokumentasjon og resultater på landnivå. Det gjennomføres konkrete tiltak for å støtte integrering av likestilling i bl.a. energisektoren og innen klimatilpasning.

Regjeringen arbeider gjennom utviklingssamarbeidet for å styrke kvinners roller og innflytelse i forvaltningen av sårbare naturressurser og for at kvinner kan være aktive aktører i klimatilpasning og beredskap for klimaendringer og naturkatastrofer.

- *ta et spesielt ansvar for tusenårsmålene 4 og 5 om barnedødelighet og mødrehelse*

Høsten 2010 ble det lansert en samkjørt strategi i regi av FNs Generalsekretær som nå følges opp. En kommisjon for ansvarliggjøring av givere og mottakerland fremla våren 2011 en rapport som en del av oppfølgingen, og en ny rapport ble fremlagt høsten 2012 av kommisjonen for livsviktige medisiner, som ledes av Norge og Nigeria. Politisk og finansiell mobilisering samkjørt med markant resultatfokus og innovasjon, utgjør grunnlaget for å få til den raske framgangen som trengs for å oppnå helsetusenårsmålene. I dette inngår også videreføringen av innsatsen innen hiv og aids samt forsterket fokus på helsesystemer. Videreføring av kjernestøtten til Unicef og UNFPA samt særskilt støtte til Unicefs arbeid for å bedre barns helse og UNFPAs mødrehelsefond, er en viktig del av engasjementet for å fremme tusenårs mål 4 og 5. Som ledd i arbeidet for å fremme tusenårs mål 4 og 5 tok Norge i 2007 initiativ til å opprette et eget flergiverfond i Verdensbanken for å fremme resultatbasert finansiering for å forbedre barne- og mødrehelsen i utviklingsland. Fondet støttes av Norge og Storbritannia.

- *bistå parter i konflikt med å finne veier til fred, forsoning og utvikling. Vi vil videreutvikle Norges engasjement og bidrag til fred i Midtøsten*

Regjeringen har hatt et aktivt engasjement i politiske spørsmål knyttet til Midtøsten og et høyt nivå på giverinnsatsen. Norge har gjennom ledelsen av giverlandsgruppen for palestinerne (AHLC) videreført innsatsen for å bidra til en palestinsk statsdannelse som ledd i en tostatsløsning mellom Israel og palestinerne. Innsatsen har bidratt til at Verdensbanken vurderer palestinske institusjoner i viktige sektorer til å holde høyt nok nivå for en fungerende stat. Regjeringen har også støttet tiltak innenfor demokrati- og rettighetsfremme i andre land i Midtøsten og Nord-Afrika.

De regionale endringene i Nord-Afrika og Midtøsten som følge av «den arabiske våren» har gitt grunnlag for et bredere regionalt engasjement også fra norsk side. Regjeringen har fokus på menneskerettigheter og godt styresett, supplert med tiltak for å skape

bred økonomisk vekst og nye arbeidsplasser, som er en hovedutfordring etter omveltningene.

I dette arbeidet samarbeider Norge tett med FN-systemet, Verdensbanken, Den Europeiske Utviklingsbanken, Europarådet, samt med nasjonale og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner og reforminnstilte myndigheter. Viktige premisser for tiltakene er at de er etterspørselsdrevet, lokalt forankret og bygget på forpliktende vilje til oppfølging.

Regjeringen har økt fokus på tilretteleggervirksomhet og bidrag til konflikthåndtering i freds- og forsoningsarbeidet. Høsten 2012 innledes forhandlinger mellom den colombianske regjeringen og FARC-geriljaen i Oslo, med Norge og Cuba som tilretteleggere.

Regjeringen har økt fokus på å dokumentere konkrete resultater av innsatsen og samle kunnskap om norske erfaringer. Den uavhengige evalueringen av den norske fredsinnnsatsen i Sri Lanka er et eksempel på dette.

- *arbeide for internasjonale gjeldsslettemekanismer for behandling av illegitim gjeld, et bindende internasjonalt regelverk for ansvarlig långivning og gjennomføre en norsk gjeldsrevisjon. Kostnadene for bilateral gjeldslette skal ikke belastes bistandsbudsjettet, og det skal ikke stilles betingelser om privatisering*

Utkast til internasjonale retningslinjer er utarbeidet og diskutert. Utkastet er laget etter innspill fra eksperter, land og sivilsamfunnet og diskutert på en FN-konferanse i Kina med norsk politisk deltakelse.

Arbeidet med å gjennomføre en norsk gjeldsrevisjon er i gang.

Praksis hvor gjeldslette gis i tillegg til ordinær gavebistand er videreført. Kostnadene for bilateral gjeldslette belastes ikke bistandsbudsjettet, og det stilles ikke betingelser om privatisering.

- *arbeide for en sterk og rettferdig klimaavtale, utvikle skogsatsingen og satse på ny teknologi. Bidra til å mobilisere midler til klimatilpasning i fattige land*

Regjeringen arbeider for en ambisiøs global klimaavtale med bredest mulig deltakelse. Avtalen om Durbanplattformen fra partsmøtet i FN's klimakonvensjon i desember 2011 var et steg i riktig retning. Avtalen danner grunnlaget for utarbeidelsen av en ny, helhetlig, global klimaavtale.

Et av målene for klima- og skogsatsningen er at utslipp fra skogsektoren i utviklingsland inkluderes i en ny internasjonal klimaavtale. Norges samarbeid med utviklingsland som Guyana, Etiopia, Indonesia og Brasil skal vise at internasjonalt klima- og skogsamarbeid med betaling for verifiserte resultater er mulig. Klima- og skogsatsningen skal også bidra til internasjonal koordinering og diskusjon utenom de

formelle forhandlingsprosessene. Samtidig er et viktig rammevilkår for satsingen erkjennelsen av at kampen mot klimagassutslipp fra avskoging er uløselig knyttet til fattigdomsbekjempelse og bærekraftig økonomisk utvikling. Det vil på lang sikt være umulig å oppnå varige globale reduksjoner i utslipp fra avskoging uten å sørge for bærekraftig økonomisk utvikling for dem som bor i og rundt skogen.

Under klimapartsmøtet i Durban i 2011 ble det oppnådd enighet om at resultatbasert finansiering av tiltak for redusert avskoging skal kunne komme fra ulike kilder, gitt at sosiale og miljømessige sikringsmekanismer ivaretas. Det ble også gjort fremskritt i sentrale tekniske spørsmål, blant annet i forbindelse med etablering av referansenivåer for klimagassutslipp og etablering av rapporteringssystemer for sikringsmekanismer.

Det internasjonale REDD+ -partnerskapet, opprettet i Oslo i 2010, videreutviklet sin rolle som et uformelt diskusjonsforum for sentrale tema. I 2012 ble man enige om å forlenge partnerskapet i tre nye år, til 2015. Omkring 75 land deltar i initiativet, som har spilt en viktig rolle i å fremme koordinering og åpenhet rundt pengestrømmer og initiativer i det internasjonale arbeidet for å redusere avskoging og skogforringelse i tropisk skog. Det har også bidratt til framgang i de internasjonale klimaforhandlingene gjennom å legge til rette for dialog mellom medlemsland om sentrale forhandlingstemaer.

I 2011 har klima- og skogsatsingen ekspandert. En ny og omfattende samarbeidsavtale med Etiopia til støtte for landets ambisiøse nasjonale lavutslippsstrategi er inngått. I tillegg er klima- og skoginitiativet i ferd med å trappe opp sin innsats i Kongobassenget; verden nest største regnskogsområde. Oppfølgingen kommer som en følge av en felleserklæring mellom fjorten land og EU om styrket klima- og skoginnsats i regionen, vedtatt under klimatoppmøtet i Durban i 2011.

Korrupsjon og dårlig styresett er viktige årsaker til ulovlig avskoging. For å lykkes med å redusere avskogingen må kapasiteten i offentlig administrasjon styrkes i mange land og arbeidet med styresett, institusjonsbygging, åpenhet om pågående prosesser og lokal medbestemmelse må støttes. Kvinners tradisjonelle rolle og bruk av skogressursene gjør dem ekstra utsatt for endringer i skogdekket og i den lokale skogforvaltningen. Det er derfor viktig å involvere urfolk, kvinner og lokalsamfunn i utviklingen av tiltak for å redusere klimagassutslipp fra skog. Norge har vært og vil være pådriver for dette.

Regjeringen er blitt største bidragsyter til et nytt fond i Verdensbanken for kapasitetsbygging på karbonfangst og lagring (CCS) i u-land og har med det bidratt til at en viktig multilateral finansieringsinstitusjon har begynt å arbeide aktivt for karbonfangst og lagring i mange utviklingsland.

Regjeringen har avsatt penger til karbonfangst og lagring på et mellomstort kullkraftverk i Kina i det som er et samarbeidsprosjekt mellom Kina og EU-

kommisjonen, og Norge vil med kunne bidra til realisering av karbonfangst og lagring i et sentralt utslippsland.

Statsministerens innsats i FNs generalsekretærs høynivågruppe et viktig ledd i arbeidet for å mobilisere midler til blant annet klimatilpasning.

Regjeringen øker satsingen på matsikkerhet og klimarobust landbruk med i underkant av 200 millioner kroner i forslaget til budsjett for 2013.

Verdens meteorologiorganisasjon opprettet et nytt rammeverk for klimavarsling (GFCS) under den tredje klimakonferansen i 2009 (WCC-3). Norge støtter som største giver rammeverket med om lag 60 millioner over 4 år fra 2011, med fokus på styrking av vær- og klimavarsling i Afrika for brukergrupper knyttet til landbrukssektoren, bl.a. bønder og fiskere.

- *styrke fattige lands evne til å mobilisere egne ressurser til beste for befolkningen, gjennom olje for utvikling-programmet, skatte- og avgiftsreform, kapitalkontroll og åpenhet om inntekter fra naturressurser. Utviklingspolitikken skal i større grad vektlegge arbeidet med å styrke rettferdig fordeling i fattige land. Vi vil også bistå fattige land i å fastsette deres kontinentalsokkels yttergrenser i tråd med havrettskonvensjonens bestemmelser*

Som en oppfølging av Kapitalfluktutvalgets rapport «Skatteparadis og utvikling» (NOU 2009: 19), lanserte Regjeringen et "Skatt for utvikling" program i 2011 for å øke satsingen på skatteområdet gjennom støtte til nettverket av afrikanske skattemyndigheter (African Tax Administration Forum). I noen utvalgte land støtter Norge skatteadministrasjon med sikte på å styrke kompetansen for skattlegging av internasjonale selskaper og utvinningsvirksomhet. Regjeringen har opprettet et nasjonalt forskningsprogram i regi av Norges Forskningsråd for å styrke kompetansen om internasjonale skattespørsmål, ulovlig kapitalflyt og skatt og utvikling i Norge. Vi samarbeider også med OECD, FN, utviklingsbankene, IMF og flere andre internasjonale institusjoner om disse spørsmål.

Regjeringen har gjennom Olje for Utvikling-programmet (OfU) bidratt til at ressursrike utviklingsland kan forvalte sine ressurser slik at det kommer fellesskapet til gode. Samarbeidet videreføres i de ni hovedlandene og om lag 15 land med begrenset samarbeid. Det er også igangsatt regionale prosjekter i Øst- og Vest-Afrika.

Norge bistår også en rekke afrikanske land i å fastsette deres kontinentalsokkels yttergrenser i tråd med havrettskonvensjonens bestemmelser, med særlig fokus på Vest-Afrika og Somalia. En rekke samarbeidspartnere er trukket inn i arbeidet (GRID-Arendal, Kartverket, Oljedirektoratet, Havforskningsinstituttet og ambassadene), som førte til signering av en avtale mellom Norge og seks vestafrikanske land i New York 21. september i år om teknisk og finansielt samarbeid knyttet til fastsettelsen av

yttergrensen for kontinentalsokkelen utover 200 nautiske mil. Avtalen vil kunne hjelpe landene til å få råderett over bl.a. egen olje og gass.

Det internasjonale initiativet Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) skal bidra til å sikre innsyn i inntektsstrømmene fra utvinningsindustrien i produsentlandene. Innsyn kan hindre korrupsjon og bedrer innbyggernes mulighet til å engasjere seg i hvorledes myndighetene forvalter disse inntektene. Norge har en sentral rolle i EITI, både ved å være så langt eneste OECD-land som gjennomfører standarden og som vertskap for det internasjonale sekretariatet. Det er økende interesse for medlemskap og EITI teller i dag 36 kandidat- og gjennomførende land.

- *bidra til å bygge velfungerende stater ved å støtte opp under demokratiske krefter og et sterkt sivilt samfunn blant annet gjennom støtte til kvinneorganisasjoner, fagbevegelser og sosiale bevegelser*

Det sivile samfunn og deres organisasjoner representerer en viktig kanal for norsk utviklingsbistand. Forankringen deres på grasrota både i Norge og i samarbeidslandene gir disse aktørene en unik mulighet til å nå ut til lokale målgrupper med kompetansebyggende og andre utviklingsfremmende tiltak. Et aktivt sivilt samfunn bidrar til en åpen samfunnsdebatt og til at myndighetene kan holdes ansvarlige for sine handlinger. Uten et sivilt samfunn er det vanskelig å opprettholde et minimum av rettigheter og beskyttelse av sivile. Organisasjonene oppmuntres til innsats på områder der de har særlige forutsetninger for å gjøre en forskjell. Norske og internasjonale frivillige organisasjoner bidrar bl.a. med å bygge nettverk mellom viktige aktører i nord og sør og til kapasitetsutvikling gjennom samarbeid med partnere blant uavhengige medier, menneskerettighetsforkjempere, kulturmiljøer, miljøbevegelser, bondeorganisasjoner, organisasjoner som kjemper mot korrupsjon og andre.

Forsvarssektorens innsats med reform av sikkerhetssektoren i samarbeidsland har økt gradvis siden 2005, særlig på Vest-Balkan, i Ukraina og Georgia. Det arbeides nå med å planlegge et tilsvarende prosjekt i Sør-Sudan. Arbeidets overordnede mål er å styrke demokratisk kontroll over de væpnede styrker.

- *styrke samarbeidet med norsk næringsliv for å bidra til økte investeringer i fattige land, og stille klare krav til at ILOs kjernekonvensjoner respekteres og at investeringene bidrar positivt til utvikling. Norge skal være ledende i arbeidet for globale standarder for næringslivets samfunnsansvar*

Dette er konkretisert i punkt 5 i regjeringens sjupunktsstrategi for anstendig arbeidsliv, og er blant annet fulgt opp med St.meld. nr. 10 (2008-2009) om Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi.

Regjeringen legger stor vekt på å bidra til utvikling av bærekraftig næringsvirksomhet i utviklingslandene, gjennom støtte til reformer for å bedre rammebetingelsene for næringsvirksomhet i samarbeidsland, gjennom bistand til utbygging av ren energi og

annen grunnleggende infrastruktur, gjennom tiltak for å styrke utviklingslandenes handelskompetanse og eksport, og gjennom tiltak for å stimulere privat kapital til direkte investeringer i utviklingsland.

Gjennom Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland, Norfund, stiller Norge til rådighet lån og egenkapital til nyopprettede eller ekspanderende selskaper i utviklingsland. I 2011 inngikk Norfund investeringsavtaler for 2,2 milliarder, det høyeste nivået på Norfunds investeringer noensinne. Av dette var 1,2 milliarder kroner investeringer innen fornybar energi. Regjeringen har gjennom tilskudd til fondets grunnkapital i 2013 økt Norfunds investeringskapasitet, der investeringer i produksjon av fornybar energi skal utgjøre minst halvparten.

Som ledd i oppfølgingen av stortingsmeldingen om samfunnsansvar har en interdepartemental arbeidsgruppe utredet eventuelt behov for innføring av et tilleggskrav for de største regnskapspliktige foretakene om at de skal opplyse om hvilke etiske retningslinjer eller standarder for samfunnsansvar de følger og hva selskapet har gjort for å følge opp sitt samfunnsansvar.

Regjeringen fremmet våren 2011 en stortingsmelding om statlig eierskap. Meldingen ga skjerpede krav til statlige bedrifters samfunnsansvar.

- *innføre globale skatter som begrenser de negative virkningene av globaliseringen og skaper omfordelingsmekanismer på globalt nivå. Regjeringen vil arbeide for nye globale finansieringskilder som kan medvirke til omfordeling og styrking av globale fellesgoder for eksempel gjennom flyavgift, karbonskatt, skatt på våpenhandel og avgift på valutatransaksjoner*

Norge er blant de mest aktive land som er engasjert i innovativ finansiering, med innsatser på både global helse og for internasjonal avgift på finanstransaksjoner. Innsats på helseområdet har pågått i flere år og resultert i betydelige tilleggsmidler utover vanlig bistand til bl.a. innkjøp og distribusjon av vaksiner mot hiv-aids, malaria og tuberkulose. Debatten om innføring av en skatt eller avgift på finanstransaksjoner skjøt fart med finanskrisen og Norge er blant de land som er positive –gitt tilstrekkelig internasjonal tilslutning. Fra norsk side fremheves særlig forslag om en avgift på valutatransaksjoner til inntekt for globale fellesgoder, utvikling og klima.

- *jobbe for bedre kontroll med finansstrømmene, bekjempelse av skatteparadis og ulovlige internasjonale pengetransaksjoner*

På dette området har Norge vært svært aktiv i flere år, bl.a. gjennom opprettelse og finansiering av Task Force on Financial Integrity and Economic Development, et internasjonalt initiativ for å fremme åpenhet tverrdepartementalt samarbeid og utvalg, og oppfølging av forslag fremsatt i NOU 2009: 19 *Skatteparadis og Utvikling*.

Regjeringens overordnede politikk mot grenseoverskridende organisert kriminalitet er formulert i St. mld nr 33 (2011-2012) «Norge og FN – felles fremtid – felles løsninger», hvor Regjeringen bl.a. går inn for utarbeidelsen av en global strategi mot grenseskridende organisert kriminalitet.

I tillegg kommer en lang rekke andre enkeltinnsatser:

- Gjennomføring av Dialogprosjektet for å skape nasjonal debatt om disse problemstillingene.
- Direkte støtte til ulike prosjekter på forskning, anti-hvitvasking, arbeid mot internasjonal organisert kriminalitet, oppsporing og tilbakeføring av stjålne midler gjennom bl.a. Verdensbanken, Det internasjonale pengefondet (IMF), FNs organisasjon mot narkotika og kriminalitet (UNODC).
- Det internasjonale normative arbeidet mot menneskehandel gjøres innenfor rammen av arbeidet mot organisert kriminalitet og er omtalt i St.meld 7 (2010-2011) Kampen mot organisert kriminalitet. Her har man blant annet prioritert å følge pengesporet gjennom finansiering av en UNODC-studie om penger fra kriminell virksomhet. I tillegg finansierte Norge en UNODC-studie om organisert kriminalitet og ulovlig fiske, hvor det var særlig fokus på menneskehandel i fiskeindustrien. Begge UNODC-studiene har vært lagt til grunn for påfølgende norsk initierte resolusjoner i FN. Regjeringen har også styrket fokuset på landenes gjennomføring av FN-konvensjonen mot organisert kriminalitet og vil delta aktivt i arbeidsgruppen som er opprettet om dette.
- Ett av de konkrete tiltakene er norsk støtte til et UNODC-prosjekt mot menneskehandel innenfor Den arabiske liga og som blant annet innebærer opplæring i en rekke land i Midtøsten og Nord-Afrika. Rammen er til sammen 6 millioner kroner fordelt over tre år (2010-2012). Prosjektet er del av et større regionalt initiativ mot menneskehandel initiert av Qatar. Fra norsk side legger vi vekt på forpliktende implementering av FN-standarder i kombinasjon med opplæring av førstelinjeaktører i politi, domstol, påtalemyndighet og sentre for mottak av ofre for menneskehandel. I tillegg legger vi vekt på behovet for dialog mellom myndighetene innenfor Den arabiske liga og ofrenes opprinnelsesland i Asia og Afrika. Innenfor rammen av prosjektet har Norge engasjert seg for at Den arabiske liga skal utarbeide en regional konvensjon mot menneskehandel. Denne ble lansert i Saudi-Arabia i 2011. Målsettingen er at konvensjonen skal bli et relevant og forpliktende verktøy på nivå med internasjonale standarder og at den kan bidra til å bekjempe menneskehandel på nasjonalt og regionalt nivå.
- Engasjement gjennom OECDs arbeid med skatt og utvikling, samt bilaterale, skatterelaterte prosjekter.
- Støtte til normativt arbeid på internasjonal skattepraksis gjennom FNs skatteekspertkomité.
- Samarbeid med FNs økonomiske kommisjon for Afrika, Den afrikanske union og Afrikabanken om å begrense ulovlig kapitalflyt fra Afrika.

- *lede an i det internasjonale arbeidet for å innfri alle barns rett til utdanning, og løfte arbeidet med barns rettigheter internasjonalt*

Regjeringen viderefører satsingen på tusenårsmål 2, utdanning. I tråd med den internasjonale arbeidsdelingen har Regjeringen valgt å kanalisere en større del av utdanningsstøtten gjennom multilaterale institusjoner som UNICEF og Verdensbanken. Jenters utdanning er høyt prioritert i alle de norske satsingene. Den største utfordringen er nå å sikre et godt utdanningstilbud og få de barna som fortsatt faller utenfor, inn i skolen. Regjeringen legger opp til at Norge skal ta en mer aktiv rolle internasjonalt for å øke tilgangen til grunnutdanning i konflikt- og katastrofeområder. Dette betyr fokus på marginaliserte grupper av barn og støtte til utdanning i sårbare stater og land i konflikt som Afghanistan, Det palestinske området og Sudan, både gjennom frivillige organisasjoner og flergiverfond.

Regjeringen rapporterte til FN på Barnekonvensjonen i 2010. Det gis aktiv støtte til FNs generalsekretærs spesialrepresentant for vold mot barn.

Et forslag til nye regler i barnevernlova, om at barn som er utsatt for menneskehandel, kan plasserast midlertidig i institusjon utan samtykke, ble vedtatt av Stortinget våren 2012 (Prp. 43 L (2011–2012) Endringer i barnevernloven). De nye reglene innebærer at disse barna får et særleg tilrettelagt institusjonstilbud som gir nødvendig vern mot menneskehandel. Reglane ble iverksatt fra 1. august 2012.

- *ha nulltoleranse for korrupsjon, og bidra til å styrke fattige lands egen evne til å implementere det internasjonale regelverket mot korrupsjon i nasjonalt lovverk*

De fleste av våre samarbeidsland har svakt utviklete styresett, og mange av dem er preget av korrupsjon. Regjeringen praktiserer selv nulltoleranse for korrupsjon og har opprettet en egen kontrollenhet som håndterer mistanke om misbruk av bistandsmidler eller avdekking av korrupsjon. I tillegg avsetter Norad betydelige ressurser til arbeidet mot korrupsjon i norsk bistandsforvaltning. Samtidig bidrar Norge sammen med internasjonale partnere til å bygge institusjoner, f.eks. på skatteområdet, som skal fremme åpenhet og rettssikkerhet. Bekjempelse av skatteparadis og motarbeidelse av hemmelighold er et viktig tiltak overfor ulovlig kapitalflyt og den globale skyggeøkonomien. Gjennom bl.a. Olje for Utvikling-programmet (OfU) og Kontinentalsokkelinitiativet bidrar Norge til å bygge opp kompetanse om forvaltning av ressurser, samt styrket sivilsamfunnskapasitet på området.

- *være en pådriver for å gjennomføre ILOs decent work agenda*

Regjeringen er en pådriver for å gjennomføre ILOs decent work agenda. Regjeringen har lagt fram en sjupunkts strategi for anstendig arbeidsliv. Se omtale av dette tidligere i kapittelet.

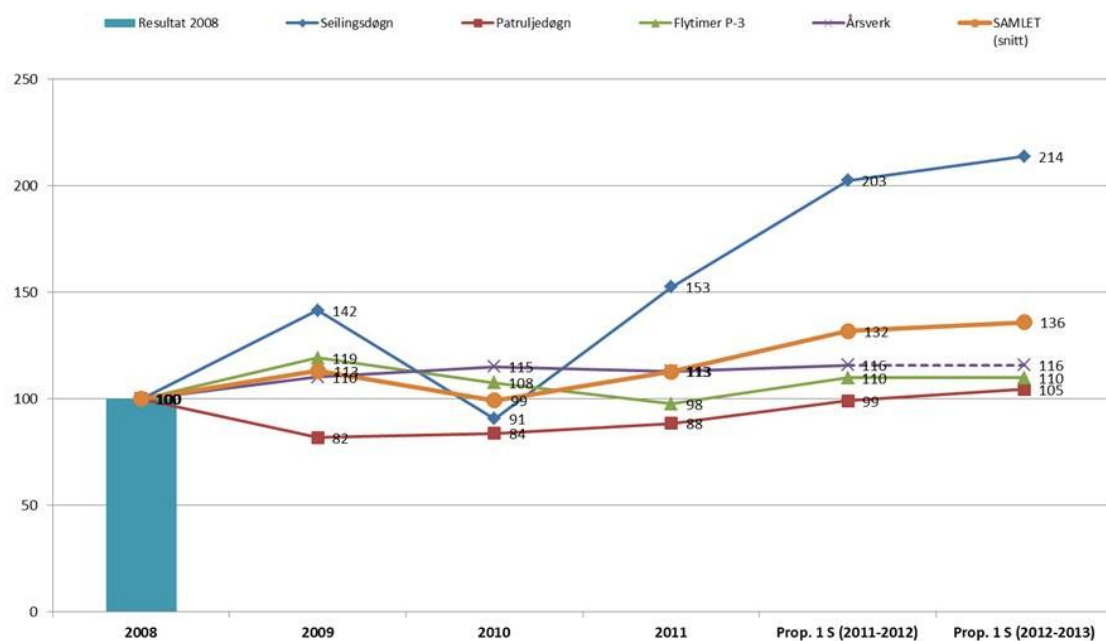
Forsvar og sikkerhet

Gjennom den vellykkede gjennomføringen av langtidsplanen for perioden 2009–2012 har regjeringen skapt et solid utgangspunkt for den videre utviklingen i perioden 2013–2016 og videre fremover. Hovedmålene i den forrige langtidsplanen, jf. Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008), vil med fortsatt stram styring, tydelige prioriteringer og god ledelse av sektoren ut 2012, bli nådd. Stortinget har, gjennom sine økte bevilgninger, fulgt opp regjeringens prioriteringer i tråd med de forutsetninger som lå til grunn for planen. Forsvarssektoren, på sin side, har gjennom høy grad av gjennomføringsevne, forutsatt effektivisering og annen ressursfrigjøring i egne virksomheter bidratt vesentlig til at målene nås. Norge har i dag et forsvar som balanserer struktur, oppgaver og ressurser på en god måte og som evner å ivareta dagens oppgaver med økt operativ evne samtidig som det er skapt rom for å investere ytterligere i moderne og fremtidsrettede kapasiteter.

Regjeringen har i perioden 2009–2012 videreutviklet et moderne og alliansetilpasset forsvar basert på verneplikt. Herunder er sesjonsordningen forbedret. Etter en gjennomført todeling, er sesjonen nå effektivisert med internettløsninger, som bidrar til kostnadseffektivitet, og hevet i kvalitet med hensyn til rekruttering, seleksjon og fordeling.

Forsvarets tilstedeværelse i nordområdene er, som en viktig del av nordområdestrategien, økt. Regjeringen har modernisert Kystvakten med moderne fartøyer som løser hele oppgavespekteret fra suverenitetshevdelse til myndighetsutøvelse (gjennom bl.a. fiskerioppsyn og miljøberedskap), og har prioritert patruljering i nord. Marinens tilstedeværelse er styrket gjennomgående i perioden etter hvert som nye fartøyer er satt i drift. Innfasingen av nye fregatter og Skjold klasse korvetter har gitt en svært moderne marine med betydelig operativ slagkraft og bedret evne til tilstedeværelse i nord. Beredskap langs kysten og Forsvarets rolle knyttet til miljøovervåking og maritimt redningsarbeid er blitt prioritert høyt. Hovedvekten av den planlagte utviklingen av Hærens struktur og realisering av hovedmålene for brigadens avdelinger er blitt gjennomført i perioden 2009–2012. Hærens ledelse er etablert i Troms. Stortinget har bifalt Regjeringens forslag i Prop. 110 S (2010-2011) *Investeringar i Forsvaret* om å bygge nye stasjoner til Grensevakten i Sør-Varanger. Dette er i tråd med regjeringens dokument “Nye byggesteiner i nord – neste trinn i regjeringens Nordområdestrategi”. Bygging av stasjonen ved Svanvik i sør videreføres i 2013, og det forberedes byggestart for stasjonen i nord på Storskog i 2014. Det nye konseptet for grensevaktjenesten, med etablering av to nye, store stasjoner, vil bidra til mer rasjonell drift og økt kvalitet på grensevaktjenesten.

Relativ aktivitetsøkning i nordområdene

(Kilde: Forsvarsdepartementet)

Norge har deltatt med kapasiteter til operasjoner i utlandet. Det tyngste bidraget har vært knyttet til operasjoner i Afghanistan. Andre vesentlige bidrag har vært fregatt i EUs antipirat operasjoner i Aden-bukta, FNs operasjon i Tsjad samt F-16 til Libya.

Norge har siden 2005 tilbudt flere bidrag til FN-operasjoner. Vi deltok med fire missiltorpedobåter i FNs operasjon i Libanon i 2006/2007. Sammen med Sverige stilte vi en ingeniøravdeling til disposisjon for FNs operasjon i Darfur i 2008, men som ble avvist av Sudans president. I 2009-2010 deltok vi med et feltsykehus og et brønnborelag i Tsjad. I 2012 stilte Norge generalmajor Robert Mood til disposisjon for å lede FNs observatørmisjon i Syria (UNSMIS), samt bidro med stabsoffiserer og militærobservatører til det krevende FN-oppgavet. Regjeringen arbeider videre med å se på ytterligere styrkebidrag til FN-operasjoner.

I mars 2012 fremla regjeringen en ny langtidsplan for Forsvaret – Prop. 73 S (2011–2012), *Et forsvar for vår tid*. Den ble vedtatt i Stortinget i juni. Planen viderefører moderniseringen og den fortsetter å styrke Forsvarets operative evne.

Terrorangrepene 22. juli har medført et styrket fokus på beredskapen i Norge og Forsvarets rolle i denne. Forsvarets sivile bistandsrolle får en tydeligere profil med langtidsplanen. H.M. Kongens Garde, Heimevernet og helikoptrene på Rygge er blant enhetene som i enda større grad enn tidligere vil ha sivil krisebistand som en del av sine oppgaver.

Regjeringen vil styrke Hærens reaksjonsevne og fleksibilitet. I Troms opprettholdes brigadens 2. bataljon. I tillegg videreutvikles Panserbataljonen med en større andel vervet personell i kombinasjon med vernepliktige. Samtidig vil også Telemark bataljon få et innslag av vernepliktige.

Heimevernet beholder sin størrelse og alle sine 11 distrikter. Regjeringen vil øke treningen gradvis for områdestrukturen og videreføre dagens høye treningsnivå for innsatsstyrkene.

Regjeringen styrker Forsvarets kapasiteter innen både cyberforsvar og etterretning.

Regjeringen vil sikre at Forsvaret tiltrekker seg de beste hodene i samfunnet, uavhengig av kjønn, etnisitet eller religion. De neste årene vil regjeringen derfor gjennomføre en reform av personell- og kompetanseutviklingen. En stortingsmelding vil bli lagt frem.

Regjeringen fastholder at verneplikten fortsatt skal være Forsvarets fundament. Det åpnes for en større grad av differensiert førstegangstjeneste i Hæren. For å gjøre verneplikten enda mer attraktiv, vil regjeringen styrke insentivene utover gratis og attraktiv utdanning.

Med langtidsplanen sørger regjeringen for at Norge sikres en moderne kampflykapasitet i mer enn en generasjon fremover, gjennom anskaffelsen av F-35. Nye kampfly er den største materiellinvesteringen i Forsvaret noensinne. Det er også den største enkeltinvesteringen vi gjør i egen trygghet, både for oss og kommende generasjoner.

Hovedbasen for nye kampfly legges til Ørland. Det vil i tillegg etableres en fremskutt operasjonsbase på Evenes med permanent tilstedeværelse av kampfly for å ivareta suverenitetshevdelse og for å ha kortere reaksjonstid i nordområdene.

Luftkontroll- og varslingsvirksomheten på Sørreisa blir videreført og får tilført skolevirksomhet fra Mågerø. Det opprettes et luftoperasjonssenter i tilknytning til Forsvarets operative hovedkvarter på Reitan. Luftforsvarets ledelse, som har vært midlertidig basert på Rygge, og inspektorater blir flyttet fra Rygge til Reitan.

Regjeringen legger gjennom disse grepene opp til en betydelig satsing på forsvarssektoren, og vil styrke prioriterte områder med totalt 4 334 mill. kroner i 2016, sammenlignet med 2012. Inndekningen skjer dels gjennom midlertidig styrking av budsjettet for kampflyanskaffelse og dels gjennom frigjøring av ressurser ved nedtrapping i Afghanistan, ved å videreføre det vellykkede effektiviseringsarbeidet i sektoren samt ved ulike struktur- og reformtiltak. Kampfly- og kampflybaseanskaffelsen planlegges finansiert ved totalt 22-28 milliarder kroner i midlertidig styrking av forsvarsbudsjettet over anskaffelsesprogrammets varighet.

Regjeringen vil:

- *sikre at Norge har et moderne forsvar med hær, sjøforsvar, luftforsvar og heimevern som gir relevant evne i hele krisespekteret. En forutsetning for dette er jevnlig trening av soldater og befal. Langtidsplanen skal følges opp*

Regjeringen har fulgt opp langtidsplanen for Forsvaret 2009-2012 og har fullført den bevilgningsopptrappingen planen forutsatte. Økte bevilgninger og intern ressursfrigjøring har bidratt til økte kapasiteter som styrker operativ evne innenfor alle forsvarsgrenene. Trening og øving har blitt gradvis trappet opp og er gjennomgående på et høyere nivå enn ved inngangen til perioden.

- *følge opp i St. prp. nr. 36 (2008-2009) Nye kampfly til Forsvaret, og Innst. S. nr. 299 (2008-2009)*

Regjeringen følger opp valget av F-35 Lightning II som Norges fremtidige kampfly som planlagt, korrigert for endringer i det amerikanskledede prosjektet. Stortinget har støttet Regjeringens forslag i Prop. 110 S (2010-2011) *Investeringar i Forsvaret* om å anskaffe fire F-35 treningsfly med leveranse fra 2016 samt starte utviklingsfase 2 i JSM-prosjektet. I tillegg har Stortinget støttet regjeringens forslag i Prop. 73 S (2011-2012) om at Forsvarets struktur skal inneholde 52 F-35 Lightning II. Regjeringen besluttet i 2012 at anskaffelsen av to av de fire treningsflyene kunne fremskyndes til 2015 og disse to flyene er nå bestilt.

- *følge opp St.meld. nr. 38 (2006-2007) Forsvaret og industrien – strategiske partnere. Strategi for de næringspolitiske aspekter ved Forsvarets anskaffelser*

Tiltakene i stortingsmeldingen er i hovedsak implementert, herunder for eksempel tidlig dialog, møteplasser, styrket gjenkjøp og etablering av samarbeidsprosjekter. Under industriprogrammet for kampflyprosjektet var det våren 2012 kontraktfestede avtaler for norsk industri på ca. 2,2 milliarder kroner knyttet til flyskrog og motor.

- *følge opp St.meld. nr. 38 (2006-2007) Forsvaret og industrien – strategiske partnere. Strategi for de næringspolitiske aspekter ved Forsvarets anskaffelser*

Tiltakene i stortingsmeldingen er i hovedsak implementert, herunder for eksempel tidlig dialog, møteplasser, styrket gjenkjøp og etablering av samarbeidsprosjekter. Under industriprogrammet for kampflyprosjektet var det våren 2012 kontraktfestede avtaler for norsk industri på ca. 2,2 milliarder kroner knyttet til flyskrog og motor.

- *styrke det nordiske forsvarssamarbeidet, også når det gjelder internasjonale operasjoner*

Det nordiske forsvarssamarbeidet (NORDEFECO) har gitt resultater, både i operativ og økonomisk forstand, og utvikles fortløpende. Det er etablert samarbeid innenfor bl.a. trening, øvelser, oppfølging av veteraner i internasjonale operasjoner, materiellanskaffelser og operasjoner. I Afghanistan har de nordiske landene utviklet et

tett samarbeid om bl.a. transportkontroll. De nordiske lands regjeringer signerte i 2010 en nordisk sikkerhetsavtale som gjør det mulig å utveksle gradert nasjonal informasjon mellom landene. Norge tok også et initiativ i 2011 for å se på muligheten for å gjennomføre den mangeårige nordiske ambisjon om å stille et felles militært bidrag i en FN-operasjon. Det er også initiert forsterket nordisk veteransamarbeid.

- *arbeide for å øke kvinneandelen i Forsvaret. Sesjon for kvinner skal iverksettes fra 2010*

Sesjonsplikt for kvinner ble iverksatt fra januar 2010. Kvinneandelen blant militære i Forsvaret er økt fra 8,3 prosent i 2008 til 8,6 prosent ved utgangen av 2011. Regjeringen har intensivert arbeidet med å følge opp tiltak for økt kvinnerekuttering i henhold til St.meld. nr. 36 (2006-2007).

- *styrke oppfølgingen av våre veteraner fra utenlandstjeneste i tråd med St. meld. nr. 34 (2008-2009)*

Regjeringen har styrket oppfølgingen av veteranene. Regjeringens handlingsplan «*I tjeneste for Norge*», som ble lansert 2. mai 2011, er en direkte oppfølging av Stortingsmelding nr.34 (2008-2009) og følger opp ambisjonene i meldingen om ytterligere å styrke og videreutvikle ivaretakelsen av personellet og deres nærmeste. Planen omfatter bl.a. personell som på vegne av den norske stat tjenestegjør i internasjonale operasjoner. Den er utarbeidet i et tverrfaglig samarbeid mellom seks berørte departement; Forsvars-, Utenriks-, Justis- og beredskap, Helse- og omsorg-, Arbeids- og Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, og inneholder i alt 126 tiltak for å styrke samfunnets anerkjennelse og ivaretakelse av dette personellet.

Handlingsplanen inneholder tiltak som skal underbygge og fremme en god veteranpolitikk som omfatter Forsvarets personell før, under og etter deltakelse i internasjonale operasjoner. Noen tiltak er allerede iverksatt: Forskningsprosjekter (herunder å kartlegge skader og belastninger fra ulike operasjoner), samarbeid med NAV, mer aktiv anerkjennelse for personell som har deltatt i internasjonale operasjoner, for eksempel ved medaljeparader på Akershus festning, mer fokus på økt åpenhet overfor media for å vise hva tjenesten består i og hvilken virkelighet soldatene møter, økt tilskudd til veteranorganisasjoner for bl.a. å drifte "lavterskel" tilbud for veteraner, etablering av et tverrsektorielt *Pilotprosjekt Østerdalen* for samhandling mellom Forsvaret og Elverum- og Åmot kommune der ulike modeller prøves ut å kunne tilby den enkelte soldat en bedre helsehjelp. Det er inngått en avtale med Helse- og omsorgsdepartementet om at Statens helsetilsyn skal ha tilsyn med sanitetstjenesten for soldater i internasjonale operasjoner. Et tiltak i handlingsplanen er at denne avtalen skal evalueres. Handlingsplanen er fulgt opp med ekstra midler.

Regjeringen vedtok i desember 2010 et nytt dekorasjonssystem, og regjeringen har åpnet for tildeling av høyere krigsdekorasjoner, herunder Krigskorset med sverd.

I forbindelse med det nye dekorasjonssystemet er det opprettet et dekorasjonsråd som skal behandle dekorasjonssaker fra 1940 og frem til våre dagers internasjonale operasjoner.

- *styrke personell- og familiepolitikken i Forsvaret*

Forsvaret har styrket familiepolitikken bl.a. gjennom økt familietillegg, tilsetting av familiekoordinatorer, familieweb og rutinemessige familiedager. En dansk barnebok, med formål å gi informasjon til barn med pårørende i utenlandstjeneste, er oversatt til norsk og blir brukt av familier i forbindelse med utenlands operasjoner.

Mange av tiltakene i tiltaksplanen «*I tjeneste for Norge*» går nettopp ut på å styrke personell- og familiepolitikken. Disse tiltakene iverksettes løpende og frem til 2013.

- *videreføre samarbeidet med EU på det forsvars- og sikkerhetspolitiske feltet*

Styrket samarbeidet med EU innenfor sikkerhets- og forsvarspolitikken gjennom deltagelse i EUs stridsgrupper, tett samarbeid med EUs forsvarsbyrå og deltagelse i EUs sivile og militære krisehåndteringsoperasjoner. Det arbeides kontinuerlig med å etablere nye kontaktpunkter med EUs institusjoner i lys av Lisboa-traktatens endringer i EUs struktur.

- *fortsette arbeidet med å styrke Hæren, samt etablere en hærreserve*

Regjeringen har fortsatt styrkingen av Hæren i antall årsverk, i gjennomsnitt totalt 1834 nye årsverk fra 2005 til 2012. Hæren tilføres nytt artillerisystem, der leveransen startet i 2011. I tillegg moderniseres Hæren med nye og oppgraderte kampvogner samt kampluftvern i årene fremover. Forsvaret har etablert en ny ordning for disponering, varsling og innkalling av reservepersonell. Personellet forvaltes av Vernepliktsverket. Ordningen har som siktemål å gi Hæren bedret evne til styrkeoppbygging, nasjonal krisehåndtering og rekruttering til utenlandsoperasjoner.

- *styrke Kystvakten, i tråd med langtidsplanen, for å få flere kystvaktfartøy, økt seiling, samt å kunne medvirke i forbindelse med miljøkriser*

Kystvakten ble i 2011 styrket med et fjortende fartøy og med tilførsel av ett fartøy i Reineklassen vil Kystvakten fra 2013 disponere 15 fartøyer. Kystvaktens budsjett er økt gjennom flere år, og mer moderne fartøyer fører til mer effektiv oppgaveløsning og økt evne til suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse og miljøberedskap. Aktiviteten til de havgående fartøyene prioriteres.

- *i størst mulig grad samle IKT-ressursene i Forsvaret i tråd med langtidsplanen og Innst S nr 318 (2007-2008), og vil vurdere om ytterligere IKT-relatert driftsvirksomhet kan lokaliseres til Jørstadmoen*

Cyberforsvaret (tidligere Forsvarets informasjonsinfrastruktur) er etablert og videreført med stab på Jørstadmoen ved Lillehammer. Sjefen for Cyberforsvaret ble i perioden

tilført ressurser fra Forsvarets operative hovedkvarter (FOH), Logistikkssystemer – drift, vedlikehold og utvikling (LOS DVU) og Forsvarets logistikk/IKT (FLO/IKT), for å bedre helhetlig styring og utvikling innen området. Gjennom lokaliseringen på Jørstadmoen er det lagt til rette for en tettere samhandling med høgskolemiljøer i lokalområdet. Regjeringen har igangsatt bygging av nye befalsforlegninger og fritidsmesse for å dekke behovet til et styrket IKT-miljø på Jørstadmoen

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *styrke forskningen innenfor HR-området*

Forsvarsdepartementet har etablert et forskningsprogram på HR-området. Det er identifisert to prioriterte områder for forskning som vil inngå i programmet. Disse er militærsosiologi, herunder forskning på kvinner og mangfold, jf. St.meld. nr. 36 (2006-2007), og forskning på veteraner, jf. St.meld. nr. 34 (2008-2009). Et tverrfaglig programråd gir råd til FD knyttet til forskning innenfor disse områdene.

- *styrke arbeidet med holdninger, etikk og ledelse (HEL) i forsvarssektoren*

Det ble i 2006 lagt frem en handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse i forsvarssektoren (HEL). Planen ble revidert i 2009. Den inneholder en rekke satsingsområder og tiltak som nå er i ferd med å bli realisert. Blant annet er det etablert et uavhengig etisk råd for forsvarssektoren. Målet med rådet er å styrke den etiske bevisstheten og den etiske refleksjonen blant alle ansatte i sektoren. Det er også utviklet et overbyggende verdigrunnlag for sektoren.

- *oppfølging av 22. juli-kommisjonens rapport i forsvarssektoren*

Etter terrorangrepene 22. juli 2011 har det vært betydelig fokus på tverrsektoriell beredskap, samfunnssikkerhet og Forsvarets bistand, særlig til politiet. Regjeringen iverksatte allerede fra høsten 2011 flere tiltak for å bedre sektorens evne til å bistå ved alvorlige krisesituasjoner, bl.a. gjeninnføring av helikopterberedskap på Rygge, revisjon av instruks for Forsvarets bistand til politiet, samt en ny sektorovergripende instruks som tydeliggjør roller og ansvar for objektsikring. Kommisjonens rapport vil bli fulgt opp i nært samarbeid med andre berørte departement, særlig Justis- og beredskapsdepartementet.

Handel

Regjeringen vil:

- *arbeide for at det ferdigforhandles en ny WTO-avtale som sikrer norske interesser og gir fattige land bedre adgang til verdenshandelen. Vi vil bidra til en balansert ny WTO-*

avtale som gir utviklingsland bedre markedsadgang og handlingsrom til å føre en nasjonal politikk tilpasset utviklingsnivå og forutsetninger

Disse prinsippene ligger til grunn for norske posisjoner i WTO-forhandlingene.

- *prioritere arbeidet med å forhandle frem handelsavtaler som trykker verdiskaping i Norge og ivaretar hensyn til velferd, miljø og arbeidstakerrettigheter. Vi vil i forhandlingene om bilaterale handelsavtaler med Russland, Kina, India og Ukraina utrede behovet for og utforming av bestemmelser om investeringsbeskyttelse med hvert enkelt av disse landene*

Regjeringen har besluttet at det nye kapittel om handel og bærekraftig utvikling med forpliktende bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter, som ble presentert på EFTAs ministermøte i juni 2010, også skal legges til grunn i Norges forhandlinger om både fremtidige og pågående handelsavtaler, både bilateralt og i EFTA-regi.

Norge arbeider for at hensynet til miljø og klima ivaretas innenfor rammen av det eksisterende forhandlingsmandatet i WTO. Norge vil arbeide for at målsettingen om anstendig arbeid blir en del av mandatet i en fremtidig forhandlingsrunde.

Norge har i løpet av den siste femårsperioden inngått bilaterale handelsavtaler gjennom EFTA med Albania, Canada, Egypt, Gulf Cooperation Council (Bahrain, De forente Arabiske Emirater, Kuwait, Oman, Qatar og Saudi-Arabia), Peru, Serbia, Sør-Korea, SACU (tollunionen for det sørlige Afrika bestående av Sør-Afrika, Botswana, Lesotho, Namibia og Swaziland) og Ukraina. EFTA har også undertegnet handelsavtaler med Colombia, Hong Kong og Montenegro som ikke har trådt i kraft ennå. Norge ønsker bilaterale konsultasjoner med Colombia om arbeidstaker- og menneskerettigheter, og en bilateral dialog om dette vil være en del av prosessen med å ratifisere frihandelsavtalen mellom EFTA og Colombia.

Vi har forhandlet fram vesentlig bedret markedsadgang til EU for sild og reker, som kompensasjon for redusert markedsadgang til land som har gått inn i EU.

De landene regjeringen prioriterer høyest for handelsavtaler er India og Russland. EFTA er godt i gang med forhandlinger med Bosnia-Hercegovina, Russland/Kasakhstan/Hviterussland, Indonesia og Vietnam og. EFTA forbereder forhandlinger med Malaysia. En er også i ferd med å undersøke mulighetene for å gjenoppta forhandlingene med Thailand.

Enkelte bestemmelser om investeringsbeskyttelse er inkludert i den nylig inngåtte avtalen med Ukraina. Det er også lagt fram forslag om dette i forhandlingene med India.

- *arbeide i WTO for å fjerne eksportstøtte på landbruksvarer*

Regjeringen har sluttet seg til målsettingen om at all eksportstøtte skal fjernes innen utgangen av 2013 ved en ny WTO-avtale. Dette er vedtatt av WTOs medlemsland under forutsetning av at det blir enighet om en ny WTO-avtale.

- *prioritere det pågående arbeidet i EFTA om utvikling av bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter i framtidige handelsavtaler*

EFTA-landene har blitt enige om et kapittel om bærekraftig utvikling med forpliktende bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter som et felles utgangspunkt for EFTA i pågående og framtidige forhandlinger om handelsavtaler. Kapitlet inneholder blant annet bestemmelser som viser til ILOs åtte kjernekonvensjoner og sentrale multilaterale miljøavtaler, samt bestemmelser om at partene ikke skal senke sine standarder for å tiltrekke seg handel og investeringer. Kapitlet forplikter partene til å fremme handel med varer, tjenester og investeringer som er miljøvennlige og bidrar til en bærekraftig utvikling. Denne teksten, som EFTAs handelsministere har anbefalt, blir presentert som et utgangspunkt for motpartene i pågående og framtidige avtaleforhandlinger. De samme bestemmelsene skal presenteres der Norge er i bilaterale forhandlinger om handelsavtaler. Bestemmelser basert på EFTAs modellkapittel ble for første gang inkludert i den ferdigforhandlede avtalen med Hong Kong.

- *at man i WTO-forhandlingene anerkjenner retten til produksjon av mat for egen befolkning*

Hensynet til matsikkerhet er innarbeidet både i WTOs landbruksavtale og i mandatet for Doha-runden. Regjeringen har sikret viktige norske landbruksvarer gunstigere behandling med lave tollkutt.

- *ivareta norske interesser innenfor fisk og landbruk i de pågående WTO-forhandlingene*

Dette er fulgt opp. Regjeringen har i WTO-forhandlingene gitt høy prioritet til arbeidet for nedtrapping av toll på fisk, nedbygging av fiskerisubsidier og innstramming av antidumpingregelverket.

- *legge vekt på åpenhet om hvilke anmodninger Norge sender til andre land i GATS-forhandlingene, og så langt som mulig innenfor WTO-regelverket gi offentligheten innsyn i de anmodninger Norge mottar*

Offentligheten er gitt innsyn i krav og tilbud i forhandlingene bl.a. på regjeringens internetsider.

- *forsvare prinsippet om at WTO-regelverket og internasjonale miljøavtaler er likestilt, sidestilt og gjensidig støttende*

Prinsippet om at WTO-regelverket og internasjonale miljøavtaler er likestilt, sidestilt og gjensidig støttende er blitt ivaretatt blant annet forhandlingene under FNs

Klimakonvensjon (UNFCCC) og partsmøte i Cancun i desember 2010, og i WTO-forhandlingene om forholdet mellom WTO-regelverket og multilaterale miljøavtaler. I WTO innebærer dette at vi har fremmet eget forslag som svar på forhandlingsmandatet, i andre fora dreier det seg om å ta til motmæle mot tekstforslag som undergraver prinsippet om sidestilte avtaleverk.

- *ikke stille krav til MUL-land om liberalisering av tjenestesektoren i GATS-forhandlingene, og at offentlige tjenester ikke må liberaliseres. Det skal ikke stilles krav overfor øvrige u-land som berører viktige offentlige tjenester innen utdanning, strøm- og vannforsyning.*

Slike krav ble trukket rett etter at Regjeringen tiltrådte i 2005, og ligger til grunn for regjeringens politikk. Norge er pådriver for å etablere et unntak i GATS som gjør det mulig å forskjellsbehandle tjenestehandel til fordel for MUL, tilsvarende det som gjelder for varer under GATT.

- *styrke arbeidet for arbeidstakeres rettigheter internasjonalt og jobbe for at WTO inntar klare mål for anstendig arbeid, sysselsetting og klima*

Se omtale av regjeringens sjupunksstrategi for anstendig arbeidsliv i første del av kapittel 2

Det er en viktig målsetting for Norge å bedre samarbeidet og samordningen mellom ILO og WTO. Norge arbeider for at hensynet til miljø og klima ivaretas innenfor rammen av det eksisterende forhandlingsmandat i WTO. Norge vil arbeide for at målsettingen om anstendig arbeid blir en del av mandatet i en fremtidig forhandlingsrunde.

- *arbeide internasjonalt for en gjennomgang av effekten av tidligere WTO-runder før forhandlingene utvides til nye områder*

Den pågående forhandlingsrunden i WTO (Doha-runden) skjer på bakgrunn av et mandat som er vedtatt med konsensus av WTOs medlemsland i 2001. Det er ikke en aktuell problemstilling å utvide de pågående forhandlingene til nye områder.

KAPITTEL 3: DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN

Målene for den økonomiske politikken skal være arbeid til alle, en bærekraftig utvikling, økt verdiskaping, en mer rettferdig fordeling og styrking av velferdsordningene.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringer følger handlingsregelen for bruk av oljeinntekter, og dette sikrer en ansvarlig økonomisk politikk. På kort sikt skjermer handlingsregelen statsbudsjettet og fastlandsøkonomien fra svingninger i oljeprisen. På lang sikt innebærer den at statens utgifter holdes innenfor de rammene skatte- og formuesinntektene setter.

Handlingsregelen åpner for å bruke mer enn forventet fondsavkastning i år med tilbakeslag, og mindre i år med høy aktivitet og press i økonomien. Denne handlefriheten ble benyttet i 2009 til å dempe virkningene av finanskrisen på sysselsetting og arbeidsledighet. Under og like etter ble den økonomiske politikken rettet inn mot å holde sysselsettingen oppe og arbeidsledigheten lav. Dette lyktes vi godt med. Siden 2011 har igjen bruken vært lavere enn forventet realavkastning av fondet, samtidig som den økonomiske veksten har tatt seg klart opp.

Siden sommeren 2009 har det igjen vært vekst i norsk økonomi.. Sysselsettingen har steget i de siste åtte kvartalene og passerte toppnivået fra før krisen for rundt halvannet år siden. Ledigheten er nå klart under gjennomsnittet for de siste 25 årene og langt lavere enn i de fleste andre industriland. Utfordringen framover er å ta vare på disse gode resultatene i en situasjon der mange av våre handelspartnere sliter. Veksten blant våre handelspartnere er beskjedne og usikkerheten stor. Norsk økonomi preges derimot av tiltakende press. Økonomien går inn i 2013 med mindre ledig kapasitet enn det så ut til for et halvt år siden. Oppgangen understøttes av høy oljepris og lav rente.

En sterk kronekurs bidrar i noen grad til å dempe presset i økonomien. Men mens det er husholdningene og bedrifter i skjermet sektor som først og fremst nyter godt av det lave rentenivået, er det konkurranseutsatte næringer som rammes av den sterke kronen. Et allerede høyt kostnadsnivå i Norge gjør konkurranseutsatte virksomheter mer utsatte for svakere vekst internasjonalt, fall i eksportprisene og en sterkere krone.

Forslaget til budsjett for 2013 er tilpasset den økonomiske situasjonen. Regjeringen legger vekt på at budsjettpolitikken nå ikke må bidra til å forsterke oppgangen i økonomien og gjøre det enda vanskeligere for konkurranseutsatt sektor. Økt press vil også gi fare for at veksten i lønninger og bolig- og eiendomspriser skyter ytterligere fart. På denne bakgrunn har Regjeringen foreslått et om lag nøytralt budsjett for 2013, det vil si at det strukturelle, oljekorrigerede underskuddet vokser om lag i takt med trend-BNP for Fastlands-Norge.

Regjeringen vil:

- *styrke arbeidet for å hindre svart økonomi og skatteunndragelser både nasjonalt og internasjonalt, herunder følge opp forslag fra Skatteunndragelsesutvalget*

Regjeringen prioriterer arbeidet mot svart økonomi og skatte- og avgiftsunndragelser høyt. Regjeringen har gjennom oppfølging av forslag i NOU 2009: 4 *Tiltak mot skatteunndragelser* hatt økt fokus på arbeid mot skatte- og avgiftsunndragelser. Regjeringen har bl.a. fulgt opp tiltak knyttet til unndragelser med tilknytning til kontantøkonomien. Med virkning fra 1. januar 2011 kan næringsdrivende ikke lenger få fradrag etter skatteloven og merverdiavgiftsloven for vederlag over 10 000 kroner som ikke er betalt via bank. Videre vil kjøper av tjenester (og varer sammen med tjenester) kunne bli medansvarlig for skatt og merverdiavgift som den som leverer tjenesten har unndratt, dersom kjøpesummen overstiger 10 000 kroner og kjøperen ikke har betalt via bank.

Videre fremmet Regjeringen våren 2012 forslag om nye kontrollbestemmelser i ligningsloven og merverdiavgiftsloven hvor kontrollbestemmelsene i de to lovene i størst mulig grad blir like. For å gjøre kontrollene mer effektive, foreslås en mer generell plikt til å gi opplysninger etter krav fra skatte- og avgiftsmyndighetene. Regjeringen fremmet samtidig forslag om at arbeidsgivere i bransjene restaurant-/serveringsvirksomhet, frisørvirksomhet/skjønnhetspleie og bilpleie/bilverksted pålegges å føre en daglig oppdatert oversikt over hvilke personer som til enhver tid er på jobb. Formålet med reglene er å motvirke svart arbeid. Regjeringen har også fulgt opp mange andre av Skatteunndragelsesutvalgets forslag. I Prop. 1 LS (2010-2011) punkt 3.4.1 er det gitt en oversikt over oppfølgingen av forslagene.

Utover oppfølgingen av forslagene fra Skatteunndragelsesutvalget, har Finansdepartementet også arbeidet med andre saker relatert til innsatsen mot svart økonomi og skatteunndragelser. I forbindelse med statsbudsjettet for 2011 ble det vedtatt at skattemyndighetene kan kreve at arbeidstakere som skal ha id-kort etter reglene i arbeidsmiljøloven, framviser id-kortene under skattekontroller. Videre har Regjeringen i budsjettet for 2013 foreslått at drosjesentraler skal rapportere inn skiftdata og andre opplysninger til skatte- og avgiftsmyndighetene. Forslaget går ut på at det skal lastes ned opplysninger fra taksameteret i den enkelte drosje til den sentralen drosjeløyyvet er knyttet til. Sentralen skal innberette opplysningene én gang i året. Den foreslåtte ordningen vil styrke skatte- og avgiftsmyndighetenes mulighet for å avdekke og forhindre skatte- og avgiftsunndragelser i drosjenæringen. I løpet av sommeren og høsten 2009 ble det i enkelte EU-land rapportert om mulige tilfeller av merverdiavgiftssvindel gjennom kjøp og salg av klimakvoter. Videre avdekket skatteetaten i 2009/2010 flere store sakskomplekser med merverdiavgiftssvindel knyttet til omsetning av CO₂-kvoter i Norge. Flere EU-land reagerte på risikoen for svindel ved å gjennomføre endringer i merverdiavgiftssystemet for å forhindre problemet. For å motvirke muligheten for at denne typen svindel skulle flytte seg til Norge etter hvert som flere og flere EU-land endret regelverket, ble det i begynnelsen av 2010 foreslått å endre reglene for oppkreving av merverdiavgift ved omsetning av klimakvoter. For å bedre muligheten for å avdekke merverdiavgiftssvindel på dette

området, ble det i tillegg fastsatt forskriftsbestemmelser til merverdiavgiftsloven § 16-15 om opplysningsplikt om ikke-navngitte tredjeparter som har kjøpt eller solgt klimakvoter.

- *følge opp regjeringens forslag for momskompensasjon for frivillig sektor*

Regjeringen følger opp målet om opptrappingen av momskompensasjonen for frivillige organisasjoner med 1 milliard kroner innen 2014. De første 200 millioner kroner ble bevilget i 2010. Dette ble fulgt opp med ytterligere 200 millioner kroner i statsbudsjettet for 2011. I 2013 foreslår Regjeringen en ramme for ordningen på 948 millioner kroner. Dette er en nominell økning på 320,7 millioner kroner sammenlignet med Saldert budsjett 2012. Regjeringens satsning på momskompensasjon til frivillige organisasjoner er den største satsningen på frivillig sektor over statsbudsjettet noensinne.

- *arbeide internasjonalt mot skadelig skattekonkurranse*

Regjeringen har kommet langt med arbeidet mot skatteunndragelse på internasjonalt nivå. Gjennom nordisk skatteparadisprosjekt har Norge nå undertegnet skatteinformasjonsavtaler med 37 av de 43 land som OECD har definert som lukkede finanssentra. Det tas sikte på å undertegne ytterligere avtaler i høst, og målet er å inngå slike avtaler med alle 43. Vi har også inngått avtaler om tilgang til bankopplysninger, eierskapsopplysninger mv med Belgia, Luxembourg, Singapore, Sveits og Østerrike, og andre avtaler er under arbeid. Norske skattemyndigheter melder at innsynsavtalene har begynt å virke, og at de tror avtalene vil bli effektive verktøy i kampen mot skatteunndragelse over landegrensene.

- *øke fagforeningsfradraget*

Regjeringen hadde som mål å doble fagforeningsfradraget fra 1 800 til 3 600 kroner i løpet av første stortingsperiode (2005-2009). Det er gjennomført. Etter 2009 er fradraget økt ytterligere til 3 750 kroner, og i 2013-budsjettet foreslås det å øke fradraget til 3 850 kroner.

- *legge fram en ny handlingsplan mot økonomisk kriminalitet*

Regjeringen la 15. mars 2011 fram en ny handlingsplan mot økonomisk kriminalitet

- *fortsette omleggingen av bilavgiftene for å stimulere til valg av mer miljøvennlige biler*

Regjeringen har lagt om bilavgiftene i mer miljøvennlig retning. I 2007 ble engangsavgiften for førstegangsregistrering av kjøretøy i Norge lagt om ved at CO₂-utslipp som hovedregel erstattet slagvolum som avgiftsgrunnlag. For å framskynde nedgangen i CO₂-utslippene fra førstegangsregistrerte kjøretøy ble CO₂-komponenten styrket i budsjettene for 2009 - 2012. CO₂-utslippene fra nye kjøretøy er redusert fra et nivå på 177 g/km i 2006 til 131 g/km i perioden januar-august 2012. I tillegg innførte Regjeringen en egen NO_x-komponent i avgiften fra 2012. Regjeringen foreslår en

ytterligere vektlegging av miljøhensyn i engangsavgiften for 2013, både ved å styrke CO₂ og NO_x-komponenten. Endringene skjer innenfor en provenynøytral ramme ved redusert vekt på motoreffekt.

For å bidra til mer forutsigbarhet varslet Regjeringen i 2012 omlegging til en generell veibruksavgift innen utgangen av tiåret. Innen 2020 skal alle drivstoff ilegges veibruksavgifter etter energiinnholdet i drivstoffet. Veibruksavgiften skal dekke eksterne kostnader og ivareta hensynet til statens inntekter. I 2015 skal unntakene fra veibruksavgiften evalueres. Evalueringen skal legge vekt på statens inntekter, klima- og miljøhensyn og næringslivet i distriktene. Regjeringen har ikke planer om å gjøre endringer i veibruksavgiftene for alternative drivstoff før evalueringen i 2015. Regjeringen har heller ikke nå konkrete planer om å endre rammebetingelsene for elbiler. Helheten i rammebetingelsene for elbiler må imidlertid vurderes i årene framover på bakgrunn av utviklingen i salget av slike kjøretøy.

- *forsere arbeidet med å sette en pris på forurensning*

Regjeringen har styrket avgiftene som virkemiddel for å bedre miljøet. Samlet har miljø- og energirelaterte avgifter økt med drøyt 1,8 milliarder kroner fra 2005 til 2013. For å motvirke at gass konkurrerer ut mer miljøvennlige alternativer ble det innført en CO₂-avgift på innenlands bruk av naturgass og LPG til oppvarming av bygg mv. og landbasert transport fra 1. september 2010. I tråd med Klimameldingen blir CO₂-avgiften for petroleumsvirksomheten økt med 200 kroner per tonn fra 1. januar 2013. Det foreslås at fiske og fangst får en effektiv CO₂-avgift på om lag 50 kroner per tonn.

Som en konsekvens av at forbudet mot deponering av biologisk nedbrytbart avfall fra 1. juli 2009 reduserer metangassutslippet fra deponi, ble sluttbehandlingsavgiften på avfall til deponi redusert fra 1. januar 2010 slik at avgiften bedre avspeiler miljøkostnadene ved avfallsdeponering. På bakgrunn av at avfallsforbrenningsbransjen befant seg i en vanskelig konkurransesituasjon, blant annet som følge av at Sverige avviklet sin forbrenningsavgift, ble avgiften på forbrenning av avfall avviklet fra 1. oktober 2010.

Fra 1. januar 2010 ble det innført veibruksavgift på biodiesel, med halv sats sammenlignet med mineraloljebasert diesel

For å sikre en avgiftsmessig likebehandling av fyringsolje og elektrisitet, har Regjeringen i 2011-budsjettet økt grunnavgiften på mineralolje tilsvarende påslaget på nettatariffen.

- *ha en grundig evaluering av skattereformen av 2006, med særlig blick på fordelingsvirkningene samt verdiskaping*

Finansdepartementet har gjennom evalueringen av skattereformen 2006 vurdert de økonomiske sidene ved skjermingsmodellene, likebehandling mellom inntektstyper og virksomhetsformer, fordelingsvirkninger av reformen, virkninger på arbeidstilbudet og

administrative konsekvenser. En rekke eksterne bidragsytere bidro i evalueringsprosessen, blant annet Statistisk sentralbyrå (som vurderte aksjonærmodellen og fordelingsvirkninger av reformen), Rambøll Management Consulting AS (som utredet de administrative kostnadene for selskaper, personlige skattytere og skatteetaten), forskere og skatteeksperter samt sentrale aktører i norsk nærings- og samfunnsliv.

Evalueringen tegner et svært positivt bilde av reformens virkninger. Tilpasningsmulighetene i det gamle systemet er i all hovedsak fjernet. Hvor mye man betaler i skatt er nå langt mindre avhengig av hvordan arbeidsinntekten er opptjent eller virksomheten organisert. De mest velstående betaler vesentlig mer i skatt enn før. Før reformen sank gjennomsnittsskatten med økende inntekt på de høyeste inntektsnivåene. Etter reformen er skattesystemets progressivitet blitt klart styrket ved at gjennomsnittsskatten øker også for dem med høyest inntekt.

Det er i første rekke utbytteskatten og forbedringene i formuesskatten som har bidratt til økt omfordeling. Særlig har fjerningen av aksjerabatten og den særskilte regelen om nedsetting av formuesskatten for personer med svært høy formue og lav inntekt (80-prosentregelen) gjort skattesystemet vesentlig strammere for den mest velstående delen av befolkningen, som stort sett får sine inntekter fra betydelige aksjeformuer. Lavere skatt på arbeid har bidratt til å styrke verdiskapingen gjennom økt tilbud av arbeidskraft.

De administrative kostnadene er moderate, og utbytteskatten ser ikke ut til å ha hatt noen negativ virkning på kapitaltilgangen. Skattesystemet framstår som mer helhetlig enn før reformen.

- *sikre videreføring av differensiert arbeidsgiveravgift også etter 2014*

Differensiert arbeidsgiveravgift er godkjent av ESA med basis i Europakommisjonens og ESAs retningslinjer for regionalstøtte. Disse retningslinjene utløper 31. desember 2013, i likhet med ESAs godkjenning av den norske ordningen. En videreføring av differensiert arbeidsgiveravgift forutsetter at retningslinjene som vedtas for perioden etter 2013, viderefører en åpning for slik støtte, og at ESA, med basis i disse, på nytt godkjenner ordningens utforming. Kommisjonens har innledet arbeidet med nye retningslinjer. I dette arbeidet tas medlemsstatene og EFTA-landene med på råd. For å sikre fortsatt åpning for differensiert arbeidsgiveravgift deltar Regjeringen aktivt i denne prosessen.

- *oppretholde formuesskatten, men arbeide med endringer som bidrar til mer rettferdig fordeling og bedre rammebetingelser for norsk næringsliv*

Formuesskatten er forbedret over flere år ved at bunnfradraget er økt og grunnlagene utvidet, som igjen har ført til bedre fordeling.

Blant annet er aksjerabatten og 80-prosentregelen fjernet. 80-prosentregelen ga nedsatt skatt for skattytere med høy skattepliktig formue relativt til alminnelig inntekt. Ligningsverdiene av boliger/fritidsboliger ble samlet økt med 66 prosent fra 2005 til 2009. Ligningsverdiene av næringsseiendom ble økt med 51 prosent fra 2005 til 2008. I 2009 ble det innført et nytt og mer treffsikkert verdsettingssystem for utleid næringsseiendom som økte gjennomsnittlig ligningsverdi og medførte sterkere sammenheng mellom lignings- og markedsverdiene. Samme år (2009) ble ligningsverdiene av ikke-utleid næringsseiendom økt med 60 prosent.

Samtidig er bunnfradraget økt fra 151 000 kroner i 2005 til 750 000 kroner (1,5 millioner kroner for ektepar) i 2012. Det foreslås å øke bunnfradragene ytterligere til 870 000 kroner i 2013. Andelen av skattyterne som betaler formuesskatt, har blitt redusert fra 33 prosent i 2005 til anslagsvis 16 prosent i 2013 med forslaget til bunnfradragssøkningene. Dette betyr at antallet som betaler formuesskatt er redusert med ca. 500 000 fra 2005 til nå.

I 2010 ble det innført et nytt, enklere og mer rettferdig verdsettingssystem for bolig i formuesskatten. Det har vært en systematisk skjevhet i det tidligere systemet med ligningsverdier av bolig. Dyre boliger i sentrale strøk har i gjennomsnitt hatt vesentlig lavere ligningsverdier som andel av markedsverdi enn rimelige boliger i distriktene. Dette nye systemet gir en omfordeling fra by til land, fra vest til øst i Oslo og fra høyinntekts- til lavinntektsgrupper. Om lag 615 000 personer ble anslått å få redusert formuesskatt med det nye systemet, mens 155 000 ble anslått å få økt formuesskatt. Samlet ble endringene i 2010, når en også inkluderer at Regjeringen fjernet primærboligen fra formuestillegget i skattebegrensningsregelen, anslått å gi en skattelette på 760 millioner kroner.

- *holde de samlede skattene og avgiftene på samme nivå som i dag*

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2013 viderefører nivået på samlede skatter og avgifter. Regjeringen brakte i løpet av 2006 og 2007 skattnivået tilbake til 2004-nivå, og har deretter videreført samlede skatter og avgifter på dette nivået. Det har gitt rom for å styrke velferdsordningene med i overkant av 16 milliarder kroner mer årlig, sammenliknet med regjeringen Bondevik sitt budsjettforslag i 2006.

- *i forbindelse med evalueringen av skattereformen vurdere de skattemessige rammevilkårene for enkeltpersonforetak sammenliknet med aksjeselskap*

Skattleggingen av enkeltpersonforetak (foretaksmodellen) bygger i likhet med aksjonærmodellen og deltakermodellen på prinsippet om å ekstrabeskatte avkastning utover det som tilsvarer risikofri rente. Ekstraskatten kommer i tillegg til 28 prosent skatt på alminnelig inntekt. I aksjonærmodellen og deltakermodellen skattlegges slik høyere avkastning på nytt som alminnelig inntekt med 28 prosent ved uttak, mens den i foretaksmodellen skattlegges løpende med trygdeavgift og eventuell toppskatt. Virksomhetsinntekten ut over risikofri avkastning på kapitalen i enkeltpersonforetaket (beregnet personinntekt) vil typisk også omfatte arbeidsavkastning, og på den måten er

modellen også en løsning for å skattlegge næringsdrivende som gjennom sin virksomhet har inntekt både fra arbeid og kapital.

Evaluering av skattereformen viser at løpende beskatning i foretaksmodellen ikke i seg selv gir høyere skatt over tid enn for aksjonærer som venter med å ta ut utbytte til senere. Skattesystemet er utformet slik at forskjell i tidspunkt for betaling av skatten mellom enkeltpersonforetak og aksjonærer har liten eller ingen økonomisk betydning. Blant annet derfor sa Regjeringen i evalueringsmeldingen at den ikke ville innføre en avsetningsordning for enkeltpersonforetak.

Evalueringen viser dessuten at likebehandlingen av ulike virksomhetsformer har økt. Unntaket er selvstendig næringsdrivende i primærnæringene, som har kommet bedre ut på grunn av økning i de særskilte næringsfradragene. I tillegg har selvstendig næringsdrivende uten aksjeformue kommet godt ut av endringene i formuesskatten siden 2005. Lettelsen er størst i gjennomsnitt for de selvstendig næringsdrivende i primærnæringene (uten aksjeformue).

KAPITTEL 4: NÆRINGSPOLITIKK

Regjeringen vil føre en næringspolitikk som legger til rette for et nyskapende, kunnskapsbasert og miljøvennlig næringsliv. Strategiske nasjonale satsinger skal bidra til å gjøre Norge til et miljøpolitisk foregangsland og skape arbeidsplasser i hele landet. Vi vil satse videre på de områdene der vi har spesielle forutsetninger for å være gode, som energi og miljø, reiseliv, marin- og maritim sektor, blant annet gjennom satsing på forskning og utvikling.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen vil:

- *bidra til gode og konkurransedyktige rammebetingelser for norske bedrifter*

Regjeringen fører en politikk for å sikre gode og konkurransedyktige rammebetingelser for norske bedrifter. Dette har også hatt fokus i regjeringens arbeid med tiltak for å dempe effektene av den internasjonale finanskrisen.

Regjeringen har fastsatt nye forskrifter om håndhevelse av offentlige anskaffelser fra i år. Formålet med de nye bestemmelsene er å gjøre håndhevelsen av offentlige anskaffelser mer effektiv, blant annet ved å sikre leverandører bedre muligheter for å gripe inn før kontrakter inngås. Dette skjer blant annet ved å endre reglene i forskriftene om ventetid før inngåelse av kontrakt (karens) og begrunnelse, samtidig som det innføres nye bestemmelser om suspensjon av oppdragsgivers adgang til å inngå kontrakt.

Regjeringen har oppnevnt et lovutvalg som skal se på behovet for og fremme eventuelle forslag til endringer i konkurranseloven. Utvalget la fram sin innstilling «Mer effektiv konkurranselov» (NOU 2012:7) i februar i år. Fornyingsdepartementet legger opp til å fremme et lovforslag om endringer i konkurranseloven for Stortinget våren 2013.

Offentlig støttet eksportfinansiering bidrar til at norske eksportører kan konkurrere på like vilkår med andre eksportører med tilgang til nasjonale eksportkredittordninger. Fortsatt tilbud om offentlig støttet finansiering til eksportindustrien ble i november 2008 sikret ved at Eksportfinans ble gitt anledning til å låne av staten i 2009 og 2010. Avtalen utløp uten at Eksportfinans trakk på avtalen. I alt utbetalte Eksportfinans 52,1 milliarder kroner i lån som kunne kvalifisert for innlån under avtalen. I tillegg ble det signert låneavtaler for 5,4 milliarder kroner som kunne kvalifisert hvis lånene hadde kommet til utbetaling før utløpet av 2010.

Da nye internasjonale kapitaldekningskrav gjorde at Eksportfinans ikke lenger kunne tilby et like godt tilbud som tidligere uten en betydelig oppkapitalisering – og det i november 2011 ble klart at Eksportfinans' eiere ikke lyktes i å enes om en slik

oppkapitalisering – annonserte regjeringen at det skulle opprettes en ny statlig eksportfinansieringsenhet. Statsaksjeselskapet Eksportkreditt Norge AS ble opprettet 25. juni 2012 og hadde sin første virkedag 2. juli samme år. Det er anslått at selskapet vil utbetale rundt 28,5 mrd. kroner i lån i 2013. Lånene vil bli finansiert fra statskassen og stå på statens balanse. Alle søkere som faller innenfor fastsatt regelverk for eksportkredittordningen, vil få tilsagn om finansiering. For at Eksportkreditt Norge skal kunne tilby finansiering, må GIEK eller én eller flere kvalifiserte banker stille som garantist.

For at norsk eksportnæring skulle oppleve overgangen fra Eksportfinans til Eksportkreditt Norge som mest mulig sømløs, ble det etablert en overgangsordning som skulle sikre et kontinuerlig tilbud av eksportlån.. Ved opprettelsen av selskapet fikk Eksportkreditt Norge ansvaret for oppfølgingen av eksportlånene som var gitt under overgangsordningen (rundt 21,5 milliarder kroner).

I verftspakken våren 2010 ble det åpnet for å redusere kravet til norsk andel i prosjekter fra 50 til 30 prosent for fastrentelån fra 108-ordningen under Eksportfinans og åpnet for å gi garantier og lån som i betydelig grad fremmer nasjonal interesse. Det innebærer at også andre forhold enn konkrete leveranser fra Norge kan vektlegges i vurderingen av om et prosjekt kvalifiserer for å få lån og garantier. Dette regelverket er videreført for eksportkredittordningen under Eksportkreditt Norge.

Rammen for GIEKs alminnelige garantiordning er økt fra 40 milliarder kroner i 2005 til 120 milliarder kroner i 2011, og rammen for GIEKs U-landsordning er økt fra 1,5 til 3,15 milliarder kroner. Regjeringen har foreslått at rammen for GIEKs alminnelige garantiordning økes til 135 milliarder kroner i 2013 og at de øvrige rammene opprettholdes i budsjettet for 2013.

Mineralloven trådte i kraft 1. januar 2010. Loven med tilhørende forskrifter er et bransjeregulering for mineralnæringen i Norge, og fastsetter grunnleggende rammer og vilkår for å utøve mineralvirksomhet. Mineralloven regulerer leting, undersøkelse og drift på mineraler, og har regler om erverv av rettigheter knyttet til undersøkelse og utvinning av statens mineraler. Formålet med mineralloven er å fremme og sikre samfunnsmessig forsvarlig forvaltning og bruk av mineralressursene i samsvar med prinsippet om en bærekraftig utvikling.

Regjeringen presenterte i revidert nasjonalbudsjett 2012 en tiltakspakke på 100 millioner kroner til treforedlingsindustrien. Hensikten er å øke forsknings- og utviklingsaktiviteten i treforedlingsindustrien og bedre industriens råstofftilgang. Tiltakene fordeles mellom Innovasjon Norge, SIVA, Norges forskningsråd og Landbruks- og matdepartementet.

- *gjennomføre forenklinger for næringslivet, spesielt rettet mot små og mellomstore bedrifter, herunder se på endringer i blant annet regnskapsloven og aksjeloven*

Regjeringen publiserte i april 2012 "Små bedrifter – store verdier" en strategi for små og mellomstore bedrifter. Strategien gjør synlig at de fleste bedrifter i Norge er små og mellomstore. Det er hele 99,5 prosent av antallet bedrifter som har færre enn 100 ansatte. Disse bedriftene er viktige bidragsyttere til verdiskapningen i Norge og til å opprettholde arbeidsplasser og bosetning i hele landet. Mange politikkområder er viktige for små og mellomstore bedrifter, og strategien tar derfor opp en rekke temaer. Et tema som vies ekstra oppmerksomhet er regjeringens arbeid med forenkling for næringslivet.

Regjeringen har satt et konkret forenklingsmål. Innen utgangen av 2015 skal bedriftenes kostnader med å følge opp myndighetspålagte rapporteringskrav og reguleringer reduseres med 10 milliarder kroner.

Regjeringen har allerede gjennomført merkbare forenklinger for næringslivet. Revisjonsplikten er fjernet for små aksjeselskaper som har driftsinntekter på under 5 millioner kroner, en balansesum på under 20 millioner kroner og gjennomsnittlig antall ansatte som ikke utfører mer enn 10 årsverk. Endringen gjelder fra og med regnskapsåret 2011. Små selskaper kan heretter velge om de vil revidere sine regnskaper.

Regjeringens lovforslag fra 2011 om å senke aksjekapitalkravet fra 100 000 kroner til 30 000 kroner trådte i kraft 1. januar 2012. Formålet med endringen er å gjøre det enklere og mer attraktivt å etablere aksjeselskap og å stimulere til økt nyskaping. Enklere og billigere etableringer av aksjeselskaper har også bidratt til at gründere velger å etablere norske aksjeselskaper fremfor utenlandske foretak (NUF).

I revidert statsbudsjett, Prop. 111 S (2011-2012) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2012, foreslo regjeringen å bevilge midler til en ny felles ordning for rapportering fra arbeidsgiver om ansettelses- og inntektsforhold til Skatteetaten, Arbeids- og velferdsetaten (NAV) og Statistisk sentralbyrå (SSB). Formålet med forslaget om elektronisk dialog med arbeidsgiver (EDAG) er i første rekke å forenkle innrapporteringen ved at arbeidsgiver ikke skal måtte levere de samme opplysningene flere ganger. Analyser anslår en årlig innsparing for arbeidsgivere på om lag 500 millioner kroner når ordningen er på plass. Den endelige utformingen vil kunne påvirke den reelle innsparingen, men ordningen vil uansett gi store gevinster for arbeidsgivere. Vi får også bedre effektivitet, bedre oppgaveløsning og bedre tjenester fra det offentlige.

Regjeringen la 11. mai 2012 fram Prop. 107 L Endringer i bokføringsloven, verdipapirhandelloven, eiendomsmeglingsloven m.m.. Proposisjonen inneholder en rekke endringer som vil forenkle hverdagen for bedriftene. Regjeringen foreslår blant annet forenklinger i bokføringsregelverket og lempinger i prospektplikten etter verdipapirhandelloven.

Regjeringen store satsing på videreutvikling av Altinn- næringslivets dør til offentlige tjenester (Altinn II) – er i rute.

De politiske målsettingene med prosjektet er at elektronisk kommunikasjon skal være den primære kanalen for dialogen mellom næringslivet/innbyggerne og offentlig virksomhet og at Norge skal være ledende i verden på å tilby elektroniske tjenester fra offentlig sektor, både mot næringsliv og innbyggere. Videre, ved å ta elektroniske løsninger i bruk skal offentlig sektor effektiviseres slik at ressurser kan frigjøres til å styrke velferdstilbudet, og næringslivet skal få redusert sine administrative byrder knyttet til gjennomføring av offentlig regelverk. Det er også et mål at offentlig sektor skal unngå parallelle investeringer knyttet til produksjon om tilgjengeliggjøring av elektroniske tjenester. Det Norske Veritas (DNV) evaluerte prosjektet i 2011, og kom til at mandatet til prosjektet i all hovedsak var oppfylt.

Det siste store utviklingsprosjektet, ny selvangivelsesløsning, planlegges ferdigstilt i 2013, samtidig med at Altinn I fases ut. Det ble bevilget om lag 35 mill. kroner i RNB 2012 for å gjøre den nye Altinnløsningen mer robust og stabil, som oppfølging av DNV-evalueringen. I tillegg til dette er det igangsatt et arbeid med å styrke og tydeliggjøre Altinn-organisasjonen i Brønnøysundregistrene. I den forbindelse blir Altinn skilt ut som en egen organisatorisk enhet i Brønnøysundregistrene. Det er også igangsatt et arbeid med utarbeidelse av en ny strategi for Altinn. Arbeidet utføres av en gruppe fra Nærings- og handelsdepartementet, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Finansdepartementet, Arbeidsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet, under ledelse av Nærings- og handelsdepartementet. Gruppen vil levere en rapport i september 2012.

Arbeidet med å samle og videreutvikle informasjon til næringslivet i Altinn har nådd en viktig milepæl i og med sammenslåingen av Altinns informasjonssider og Bedin i mai 2012. Under fanen "starte og drive" bedrift finner næringslivet informasjon og veiledninger som i betydelig grad forenkler prosessen med oppstart av bedrift og som også legger til rette for at bedriftene i større grad kan gjøre dette selv, og dermed også spare kostnader.

Regjeringen har siden oktober 2011 oppfordret bedrifter og næringslivsorganisasjoner til å komme med konkrete innspill til forenklingstiltak på nettstedet enklereregler.no. Over 300 innspill til forenklingstiltak er mottatt og disse vil nå bli vurdert. Nettstedet vil også i tiden fremover brukes aktivt i forenklingsarbeidet.

- *legge til rette for langsiktig krafttilgang for industrien på konkurransedyktige vilkår, blant annet gjennom en garantiordning for langsiktige kraftkontrakter, etablering av innkjøpskonsortium, økt tilgang på fornybar kraft og offentlig støtte til energigjenvinning i industrien*

Regjeringen har lagt til rette for langsiktig krafttilgang i industrien gjennom etablering av en ny støtteordning for bedrifter i et innkjøpskonsortium for kraft og gjennom en ny garantiordning for kraftintensiv industris kjøp av kraft. Støtteordningen for bedrifter

som går sammen i innkjøpskonsortier for kraft ble etablert i 2009 og forvaltes av Innovasjon Norge. Ordningen ble videreført i 2012 og foreslås videreført i 2013.

I Prop. 1 S (2009-2010) varslet regjeringen at det skal etableres en ny statlig garantiordning for kraftintensiv industris kjøp av kraft på langsiktige vilkår. Ordningen ble operativ i 2011 etter at EFTAs overvåkningsorgan ESA offentliggjorde 2. mars 2011 at de godkjenner at garantiordningen for kraftintensiv industris kraftkjøp er i tråd med EØS-avtalen. Ordningen forvaltes av Garanti instituttet for eksportkreditt (GIEK).

Regjeringen videreførte rammen på 20 milliarder kroner for garantiordningen i 2012, og foreslår å videreføre rammen i 2013. Ordningen skal bidra til å gjøre det lettere for industrien å inngå langsiktige kraftkontrakter og bidra til investeringer og trygge arbeidsplasser i norsk industri. Garantiordningen skal omfatte virksomheter innenfor trelast og trevare, treforedling, kjemiske produkter og metaller.

Når det gjelder fornybar kraft, se omtale i kapittel 13: Energipolitikk.

- *videreføre rederiskatteordningen som ble vedtatt i 2007*

Skattefritaket for nye skipsfartsinntekter, som ble innført i 2007, er videreført. Reglene om behandling av latente skatteforpliktelser fra før 2007 ble lagt om, etter at Høyesterett i en dom av 12. februar 2010 kom til at reglene som ble vedtatt i 2007 var i strid med Grunnloven. De nye reglene innebar blant annet at rederiene kunne velge en frivillig og gunstig oppgjørsordning for de latente skatteforpliktelsene fordelt på årene 2010-2012.

- *arbeide aktivt i IMO for strengere regelverk for sikkerhet og miljø i skipsfarten*

Skipsfart foregår i stor grad i internasjonale markeder. Derfor er det avgjørende med internasjonal regulering av krav til skip og mannskap uavhengig av hvilke land de kommer fra. Gjennom arbeid i FNs sjøfartsorganisasjon IMO utvikles internasjonalt regelverk for sikkerhets- og miljøhensyn i skipsfart. Internasjonalt regelverk for sjøfolks rettigheter utarbeides gjennom FNs internasjonale arbeidsorganisasjon ILO.

Som en av verdens største maritime nasjoner, er det i Norges interesse å arbeide for høy sikkerhet og helhetlig miljøregelverk. Regjeringen ønsker derfor å være en pådriver i det internasjonale regelverk i IMO.

Utviklingen i nordområdene og Arktis er et særskilt satsingsområde for regjeringen. Det pågående arbeid i IMO med å utvikle en obligatorisk kode for skip som opererer i polare farvann er svært viktig, og Norge ved Sjøfartsdirektoratet leder arbeidsgruppen i IMO. Norge er opptatt av at vi får en polarkode som dekker både sikkerhet og miljø. Det er viktig for oss å sikre at design og utstyr er egnet for operasjon i polare farvann og at miljøhensyn adresseres på en god måte. Etableringen av globale bindende krav for skip som seiler i polare farvann vil bidra til å redusere sannsynligheten for uønskede

hendelser, og herunder øke sikkerheten for skip og mannskap, og beskyttelse av det sårbare miljø i disse områdene.

Siden 2007 har det vært en sterk økning i piratvirksomhet mot skip utenfor kysten av Somalia og store deler av Det indiske hav. Norge jobber aktivt i IMO og en kontaktgruppe opprettet av FN's sikkerhetsråd for å iverksette tiltak for å trygge ferdsele i disse områdene.

Det er oppnådd enighet i IMO om en ny konvensjon om gjenvinning av skip som Norge har vært pådriver for. Det arbeides i IMO for å etablere et klimaregime for skipsfarten, men klimareduserende tiltak trer i kraft allerede i 2013 for nye skip.

Som et ledd i arbeidet med å styrke sjøfolk rettigheter oppnevnte regjeringen i oktober 2011 et utvalg som skal foreta en gjennomgang av stillingsvernet for sjøfolk og lage utkast til en ny sjømannslov. Utvalget har frist til sin innstilling til 30. oktober 2012.

- *videreføre nettolønnsordningen for sjøfolk*

Nettolønnsordningen for sjøfolk er videreført. Formålet med ordningen er å legge til rette for maritim virksomhet, samtidig som tilskuddet skal sikre norsk maritim kompetanse og rekruttering av norske sjøfolk, samt bidra til at norske rederier får konkurransedyktige vilkår. En evaluering fra 2010 slår fast at ordningen bidrar i samsvar med formålet, sikrer sysselsetting av norske sjøfolk i tillegg til at den er godt organisert og forvaltet. Ordningen har dessuten en begrenset, men positiv, effekt på øvrige deler av den maritime klynge.

- *følge opp den maritime strategien*

Regjeringen har styrket bevilgningene betydelig til maritim forskning, innovasjon og kompetanse i etterkant av lanseringen av «Stø Kurs» i 2007. Tiltakene har bidratt til å styrke hele den maritime klyngen, fra verft og utstysleverandører til skipsfart og maritime tjenester og vil være ledende for norsk maritim politikk i tiden fremover. Bevilgningene til maritim forskning og innovasjon gjennom virkemiddelapparatet er videreført i forslaget for 2013-budsjettet.

Arbeidet med å evaluere "Stø kurs" ble lansert av Nærings- og handelsministeren i februar 2012, da han inviterte arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, næringen og etater til å komme med vurdering av strategien, utviklingen i de maritime næringer siden 2007, kommende utfordringer, samt eventuelle forslag til tiltak.

Norsk senter for nærskipsfart, Short Sea Promotion Centre Norway, ble opprettet i 2003, og har siden 2010 vært samfinansiert av næringen. Senterets virksomhet ble evaluert i 2012. Evalueringen viser at senterets arbeid har vært viktig i markedsføringen av nærskipsfartstjenester og gjennomfører i 2012 et omfattende promoteringsarbeid overfor vareeiere i nært samarbeid med aktørene i næringen. Regjeringen tar sikte på å videreføre senterets arbeid.

Det maritime omdømmeprojektet ble initiert av regjeringen gjennom "Stø Kurs" med et mål om å koordinere det internasjonale omdømme- og profileringsarbeidet i norsk maritim næring bedre. Prosjektet ble ledet av Innovasjon Norge og munnet blant annet ut i en egen profil, omdømmehåndbok, pilotprosjekter innen omdømmebygging, nasjonale fellesstands på ulike bransjemesser og kulturskoler og andre kursopplegg for den maritime næringen. Erfaringene og materiell fra det maritime prosjektet brukes nå i utviklingen av strategisk omdømmeposisjonering på bransje, klynge og bedriftsnivå for andre sektorer.

For å styrke det maritime samarbeidet med viktige skipsfartsnasjoner som Japan og Sør-Korea signerte regjeringen samarbeidsavtaler med disse landene i henholdsvis 2011 og 2012. Det ble etablert maritime arbeidsgrupper med Russland i 2009, India i 2010 og Japan i 2011, der både myndigheter og næringsliv deltar. Teknologit utvikling og miljøvennlig skipsfart er blant temaene det samarbeides om.

- *videreutvikle den nasjonale reiselivsstrategien bygget på nærhet til natur og norsk kultur som ivaretar satsingen på grønt reiseliv og reiselivsnæringen som distriktsnæring*

Regjeringen la i april 2012 frem den nye nasjonale reiselivsstrategien Destinasjon Norge. Hovedmålene for strategien er økt verdiskaping og produktivitet i reiselivsnæringen, flere helårs arbeidsplasser og mer solide bedrifter – særlig i distrikts-Norge, og flere unike og kvalitativt gode opplevelser som tiltrekker seg flere gjester med høy betalingsvillighet. I strategien er det valgt tre hovedinnsatsområder som vil være førende for reiselivsarbeidet fremover. Disse er knyttet til en mer effektiv organisering av ulike aktører i og i tilknytning til reiselivsnæringen, suksesskriterier for å lykkes med nødvendig produkt- og reisemålsutvikling, samt metoder for salg og markedsføring av norske reiselivsprodukter. Strategien setter videre bærekraft som en premiss for utviklingen i reiselivet. Det betyr at utviklingen av Norge som et bærekraftig reisemål er en forutsetning for regjeringens næringspolitikk overfor reiselivsnæringen. Lanseringen av den nye strategien følges opp med 25 millioner friske kroner til implementering av strategiens tiltak, inkludert 15 millioner kroner til incentivordning for restrukturering av reiselivsnæringen.

- *styrke kunnskapen om Norge som reisemål og forsterke arbeidet med merkevarebygging og markedsføring av Norge som reisemål i inn- og utland*

Satsingen på reiseliv over statsbudsjettet er nær tredoblet siden 2005. Nærings- og handelsdepartementet fortsetter satsingen på reiselivsnæringen gjennom implementering av den nye reiselivsstrategien. I 2013 økes bevilgningen til Innovasjon Norges arbeid med reiselivsnæringen med 8 millioner kroner, til 260 millioner. Midlene brukes blant annet til merkevarebygging og markedsføring av Norge som reisemål i inn- og utland. Bevilgningen på 2,1 millioner kroner til Svalbard Reiseliv videreføres i 2013.

- *øke satsingen på næringsrettet forskning og videreføre Skattefunn-ordningen*

Bevilgningene til næringsrettet forskning (Norges forskningsråd, romvirksomhet og Innovasjon Norges forsknings- og utviklingskontrakter) er i statsbudsjettet for 2012 om lag 2,3 milliarder kroner. Dette vil sikre et høyt aktivitetsnivå i 2013.

I forslag til budsjett har Regjeringen stort fokus på å stimulere til økt FoU-aktivitet i næringslivet, gjennom de brukerstyrte forskningsprogrammene. Regjeringen foreslår økt næringsrettet forskningsinnsats innenfor bioteknologi og nanoteknologi over Norges forskningsråds budsjett med henholdsvis 10 millioner kroner og 20 millioner kroner. Det legges videre vekt på fortsatt å prioritere generelle virkemidler som er rettet inn mot bredden av norsk næringsliv. Tildeling til programmet Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA) foreslås økt for å muliggjør en betydelig utlysning i 2013.

Regjeringen har videreført Skattefunn-ordningen. Forskningsrådet lanserte et nytt elektronisk søknadsskjema for Skattefunn i juni 2012 som vil forenkle øknadsprosessen for foretakene. I 2012 anslås det at ordningen vil utgjøre en skatteutgift på om lag 1 530 millioner kroner.

- *sats på utvikling og bruk av miljøteknologi gjennom tilskudd og tiltak for å redusere utslipp gjennom miljøavgifter og avtaler med industrien*

Regjeringen etablerte i 2010 en tilskuddsordning for kommersialisering av miljøteknologi med en bevilgning på 140 millioner kroner over Innovasjon Norges budsjett. Målgruppen er bedrifter i Norge med prosjekter som inkluderer pilot- og demonstrasjonsanlegg innen miljøteknologi.

Regjeringen la i budsjettet for 2011 frem et forslag om en styrket satsing på kommersialisering av miljøteknologi på 500 millioner kroner over tre år. Programmet skal utnytte og supplere eksisterende virkemidler, og hoveddelen av midlene er tilført miljøteknologiordningen i Innovasjon Norge. For 2013 er det derfor foreslått i alt om lag 260 millioner kroner til miljøteknologi gjennom Innovasjon Norges ordning. I tillegg gis det midler fra programmet til spisset satsing innen havvind over Olje- og energidepartementets budsjett og til miljøvennlige transportformer over Samferdselsdepartementets budsjett, to områder der norske miljøer allerede er sterke. Programmet gir også midler som skal styrke miljøteknologi i SFI-ordningen i Norges Forskningsråd.

Miljøverndepartementet inngikk i 2008 en miljøavtale med 14 næringsorganisasjoner om reduksjon av NO_x-utslippene. Det er besluttet å videreføre NO_x-avtalen til og med 2017 på bakgrunn av forhandlinger med organisasjonene.

Det ble i 2009 inngått en avtale mellom Miljøverndepartementet og Norsk Industri om reduserte klimagassutslipp i perioden 2008-2012 fra den ikke-kvotepliktige delen av prosessindustrien. Det er i tillegg inngått en avtale med Norsk Industri med fokus på energi- og klimateffektive varer og tjenester i medlemsbedriftene.

- *legge til rette for nye bærekraftige arbeidsplasser i tjenesteytende næringer*

I St.meld. nr. 7 (2008-2009) – Et nyskapende og bærekraftig Norge varslet regjeringen en mer systematisk kunnskapsutvikling om tjenesteinnovasjon, med sikte på å utvikle effektive og treffsikre virkemidler. Dette er fulgt opp ved opprettelse av et møteforum for tjenesteinnovasjon med sentrale representanter fra tjenestenæringene og utarbeidelsen av en kunnskapsstatus for innovasjon i tjenester. Dette gir et godt grunnlag for å vurdere nærmere om virkemidlene vi har i tilstrekkelig grad fanger opp utfordringene blant tjenestebedrifter, og om vi kan utvikle nye.

- *oppretholde de statlige eierandelene i viktige statlige selskaper, deriblant Telenor, Norsk Hydro, DnBNOR og Statoil. Statkraft SF, Statnett og Statskog skal fortsatt være heleide statlige selskaper*

Regjeringen har ført en politikk for å opprettholde de statlige eierandelene i disse selskapene, samtidig som vi viser fleksibilitet når det er hensiktsmessig ut fra blant annet hensynet til selskapenes industrielle utvikling.

Gjennom å støtte Hydros kjøp av aluminiumsvirksomhet fra Vale og deltakelse i den tilhørende emisjonen sommeren 2010 bidro staten til å styrke selskapets internasjonale satsing. Ved Vales inntreden som aksjonær i Hydro ble statens eierandel redusert til 34,3 prosent. Regjeringen har fått fullmakt av Stortinget til å over tid kjøpe seg opp mot 40 prosent eierandel i Hydro etter at transaksjonen reduserte den statlige eierandelen.

I desember 2010 vedtok Stortinget, etter forslag fra regjeringen, og styrke egenkapitalen i Statkraft med 14 mrd. kroner. Dette legger et finansielt grunnlag for at Statkraft frem mot 2015 kan realisere en ambisiøs investeringsplan hvor planen for de nye investeringene i sin helhet er knyttet til satsing på miljøvennlig fornybar energi i Norge og internasjonalt.

I Meld. St. 13 (2010-2011) Aktivt Eierskap – norsk statlig eierskap i en global økonomi, slår regjeringen fast at den vil opprettholde omfanget av statens eierskap på om lag dagens nivå. Stortinget har gitt regjeringen fullmakt til nedsalg i SAS AB, Secora AS og Entra Eiendom AS og at regjeringen kan delta i egenkapitalutvidelser i Kongsberg Gruppen ASA og i Yara International ASA.

Regjeringen har også iverksatt en generell styrking av kapasitet og kompetanse i Eierskapsavdelingen i NHD. Målet er å løfte den analytiske, økonomiske og strategiske oppfølgingen av selskaper med statlig eierskap, styrke arbeidet med rekruttering til og vurdering av styrene, forbedre oppfølgingen av statens forventninger til selskapenes arbeid med samfunnsansvar og styrke Eierskapsavdelingen som ressurs- og kompetansesenter overfor andre eierdepartementer. Tiltaket er en direkte oppfølging av Meld. St. 13 (2010-2011) Aktivt eierskap, Innst. S. nr. 392 (2010-2011) og regjeringens erklæring Soria Moria II (oktober 2009).

- *arbeide for å fremme norsk eksport av fisk og fiskeprodukter samt andre eksportinteresser i de pågående WTO-forhandlingene*

Regjeringen har i WTO - forhandlingene gitt høy prioritert til arbeidet for å oppnå størst mulig reduksjon av særlig industrilandenes tollsatser for industrivarer, inkludert fisk og fiskeprodukter, nedbygging av fiskerisubsidier og innstramning av antidumpingregelverket.

- *at utslipp fra kraftintensiv industri skal reguleres innenfor EUs kvotesystem*

Regjeringen er nå i forhandlinger med EU-kommisjonen om innføring av det reviderte kvotedirektivet for perioden 2013-2020 i Norge. Det forventes at om lag halvparten av norske utslipp vil være omfattet av kvotesystemet fra 2013. Det reviderte kvotedirektivet omfatter det alt vesentlige av klimagassutslippene fra kraftintensiv industri.

Regjeringen vil innføre en norsk ordning for kompensasjon av CO₂-innslaget i Kraftprisen i tråd med EUs reviderte kvotedirektiv og EUs retningslinjer for statsstøtte innenfor en slik ordning. Ordningen skal forvaltes av KLIF.

- *det samlede virkemiddelapparatet rettet mot norsk næringsliv skal gjennomgå for å vurdere hvordan det i større grad enn i dag kan bidra til utvikling av miljøteknologi, fornybar energi og mer miljøvennlig produksjon*

Regjeringen la våren 2011 fram en strategi for miljøteknologi. Regjeringens strategi for miljøteknologi – Næringsutvikling og grønn vekst – vil bidra til en bred styrking av kompetansen på miljøteknologi og til styrket koordinering innen virkemiddelapparatet. Det etableres et programråd som har i mandat å bidra til dialog og gi råd om videreutvikling av virkemidlene og strategien.

I Revidert nasjonalbudsjett i 2010 varslet regjeringen at den ville etablere et Program for miljøteknologi med en samlet ramme på 500 millioner kroner for årene 2011-2013. Dette ble fulgt opp i forslag til statsbudsjettene.

For å styrke kunnskapsgrunnlaget om det statlige næringspolitiske virkemiddelapparatet har regjeringen fått gjennomført eksterne evalueringer av både Innovasjon Norge og SIVA. Begge evalueringene har vært ute på brede og åpne høringer. Videre har Regjeringen, etter anbefaling fra evalueringen av Innovasjon Norge, gjennomført en egen evaluering av Innovasjon Norges internasjonale tilstedeværelse i utlandet.

Nærings- og handelsministeren la i 2012 fram stortingsmeldingen om Innovasjon Norge og SIVA, St. Meld. nr. 22 (2011-2012) Verktøy for vekst – om Innovasjon Norge og SIVA SF. Dette var blant annet en oppfølging av de to gjennomførte evalueringene av selskapene.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *satse på økt bruk av forskningsfasilitetene i Ny-Ålesund på Svalbard*

I tillegg til ordinært statlig tilskudd for 2013, bevilger Regjeringen 7 millioner kroner til etablering av en tsjekkisk forskningsstasjon i Ny-Ålesund. Kings Bay AS har ansvaret for drift og utvikling av infrastrukturen i Ny-Ålesund, hvor det i dag er 14 forskningsstasjoner, 10 etablerte nasjoner og årlig forskere fra 10-15 andre nasjoner. Investeringer de siste årene gjør at stedet er en god og funksjonell base for internasjonal forskning og miljøovervåking.

- *LNG som drivstoff i skipsfarten*

LNG er et miljøvennlig drivstoffalternativ i skipsfarten som fjerner svovel-, og partikkelutslipp og som reduserer NO_x-og CO₂-utslipp. Regjeringen bidrar derfor med ulike tiltak for å legge til rette økt bruk av LNG som drivstoff på skip. Dette skjer i forbindelse med offentlig kjøp av fergetjenester, regelverksutvikling, støtte til infrastruktur for distribusjon (ENOVA), fritak for CO₂-avgift, miljøavtale med næringslivet (NO_x-fondet), ulike internasjonale prosesser samt forskning og innovasjonsprosjekter (Innovasjon Norge og Forskningsrådet).

- *Bygningspolitikk for framtida*

Regjeringen har iverksatt ny plan- og bygningslov (byggesaksdelen) med tilhørende forskrifter 1. juli 2010, Ot.prp. nr. 45 (2007–2008) *Om lov om planlegging og byggesaksbehandling* (plan- og bygningsloven) (byggesaksdelen).

Kommunal- og regionaldepartementet har gjennomført et 5-årig samarbeid med bygge-, anleggs- og eiendomsnæringen, Byggekostnadsprogrammet, for å redusere byggekostnadene og økte produktiviteten i næringen.

I juni 2012 la regjeringen fram Meld. St. 28 (2011–2012) *Gode bygg for eit betre samfunn – ein framtidretta bygningspolitikk*. Meldingen presenterer sentrale utfordringer i bygging, bruk og drift av bygg for framtida og drøfter virkemidler knyttet til utfordringene. Meldingen drøfter virkemidler som;

- gjør byggesaksprosessene enklere og mer effektiv.
- sikrer bedre kompetanse, utvikling og innovasjon i byggenæringen og i andre deler av byggsektoren.
- fører til mer energieffektive bygg og som støtter opp under god arkitektur og mer bærekraftige kvaliteter i det bygde miljøet.
- gjør at det offentlige i større grad kan være en pådriver for positive endringer i byggenæringen.

Regjeringen etablerer i 2013 et bredt samarbeid med byggenæringen om kompetanseutvikling – Bygg21. Programmet vil forankres i Kommunal- og regionaldepartementet og har tre fokusområder:

- FoU og innovasjon
- Utdanning og system for kompetanseutvikling
- Formidling av kunnskap og erfaringer

En variert landbruks- og matproduksjon over hele landet

Regjeringen vil:

- *videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket fra forrige periode*

Jordbruksoppkjøret 2012 videreutvikler inntekts- og velferdspolitikken fra forrige regjeringsperiode. Jordbruksoppkjørene har gitt grunnlag for et inntektsløft på om lag 75 prosent (vel 120 000 kroner) per årsverk fra 2006 til 2012, gitt prognosegrunnlaget fra forhandlingene i 2012. Dette er høyere enn gjennomsnittet for andre grupper, og det største inntektsløftet siden opptrappingen på 1970-tallet.

Regjeringen har også bedret investeringsmulighetene gjennom bedret kapitaltilgang, økte avskrivninger for husdyrbygg og for enkle bygningskonstruksjoner, og BU-tilskudd vil ikke lenger redusere avskrivingsgrunnlaget innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. For å bidra til økt arealproduktivitet innføres fra 2013 også tilskudd til grøfting innenfor en ramme på 100 millioner kroner. Regjeringen vil etablere Regionale bygdeutviklingsprogram fra 2013, jf. Meld. st. 9. Dette innebærer blant annet at en større del av investeringsvirkesmidlene skal forvaltes regionalt.

Regjeringen avviklet matproduksjonsavgiften for norsk industri tilsvarende ca. 630 millioner kroner fra 1. januar 2012. Norske jordbruksvarer har betalt om lag 280 millioner kroner av dette.

Tilskudd og maksimalbeløp i velferdsordningene er økt, det er innført en landsdekkende landbruksvikarordning, avkorting av tidligpensjon ift. annen inntekt er fjernet, og fra 2013 er tilskudd til avløsning ifbm. fødsel tilpasset NAVs tidskontoordning.

- *gjennomgå landbruks- og matpolitikken i en egen stortingsmelding*

Regjeringen har i desember 2011 lagt fram en stortingsmelding om landbruks- og matpolitikken, Meld. St. 9 (2011–2012).

- *videreføre jordbruksforhandlingene og markedsordningene. Samvirkets rolle som markedsregulator og avtaker av norske råvarer fra hele landet skal sikres*

Regjeringen har videreført jordbruksforhandlingene og markedsordningene. Bevilgningene til frakttilskudd er økt og ordningene gjennomgått for å bedre virkemåten og tilpasse dem til bestemmelsene i WTO-avtalen.

- *sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet gjennom en klar distriktsprofil, og videreføre styrking av det grasbaserte husdyrholdet*

Jordbruksoppgjørene har prioritert de grasbaserte produksjonene, som dominerer i distriktene. Distriktstilskuddene er økt og fraktordningene styrket og forbedret for å legge til rette for likeverdige inntektsmuligheter for produsentene uavhengig av geografi.

For å sikre et velfungerende importvern som fortsatt gir rom for å føre en nasjonal landbrukspolitikk har Regjeringen lagt om til prosenttoll for viktige varer innenfor melke-, storfekjøtt- og sauekjøttproduksjonene.

Regjeringen har hevet den øvre rammen for tillegg for boverdi ved prisvurderingen knyttet til konsesjonsbehandling av landbrukseiendommer med bolighus fra 500.000 kroner til 1,5 millioner kroner. Endringene legger til rette for at flere eiendommer kan komme for salg og bidra til å styrke bosettingen i distriktene.

Regjeringen har gitt nye retningslinjer for praktisering av delingsbestemmelsen i jordloven som innebærer lettere adgang til å selge jordbruksareal som tilleggsjord, fradele våningshus og fradele og selge kårbolig.

- *sikre et sterkt importvern som en viktig forutsetning for opprettholdelse av landbruksproduksjonen og en innovativ og offensiv norsk næringsmiddelindustri i hele landet. Norge skal arbeide internasjonalt for et internasjonalt rammeverk (EØS/WTO) som sikrer dette. Ved en eventuell ny WTO-avtale skal regjeringen ta i bruk alle de virkemidler avtalen gir til å sikre norsk landbruksproduksjon og norsk næringsmiddelindustri. Ved en slik avtale må det gis kompensasjon for tap av inntekt. Eventuell videreutvikling av våre avtaler med EU må utformes på en gjensidig fordelaktig basis innenfor partenes respektive landbrukspolitikk*

WTO-forhandlingene er preget av stillstand siden desember 2008 og det er stor usikkerhet omkring hva som videre vil skje. Regjeringen mener at forhandlingsutkastet fra desember 2008 gir grunnlag for et tilfredsstillende forhandlingsresultat for norsk landbruk og norsk næringsmiddelindustri. Utkastet til ny landbruksavtale med EU oppfylder kravet om en gjensidig fordelaktig avtale innenfor partenes respektive landbrukspolitikk.

- *gjøre landbruket til en del av klimaløsningen ved å følge opp St.meld. nr. 39 (2008-2009). Vurdere virkemidler for å utvikle biogassanlegg og industrielle verdikjeder for bioenergi med basis i landbrukets ressurser står her sentralt*

St.meld. nr. 39 (2008-2009) Klimautfordringene - landbruk en del av løsningen, følges opp gjennom en rekke tiltak med grunnlag i statsbudsjettet og jordbruksforhandlingene. Mange av skogtiltakene blir en del av den nasjonale klimapolitikken gjennom Meld. St. 21 Norsk klimapolitikk. Her går det fram at

regjeringen vil føre en aktiv bærekraftig skogpolitikk for å sikre et høyt opptak av CO₂ og et økende karbonlager i skog.

Bioenergiprogrammet, som ble etablert i 2003, og Trebasert Innovasjonsprogram etablert i 2006, er videreført og styrket. Siden oppstart har Bioenergiprogrammet gitt støtte til en produksjonskapasitet tilsvarende 208 GWH, og budsjettet er økt fra 22 millioner kroner i 2005 til 55 mill. kroner i 2013.

I statsbudsjettet for 2012 ble rammen for Trebasert innovasjonsprogram økt med 10 millioner kroner.

I 2009 ble det etablert en ordning med tilskudd til produksjon av skogflis. Ordningen er sentral for utvikling av verdikjeden knyttet til av uttak skogsråstoff til energiflisproduksjon, og har bidratt til en tidobling av produksjonen av skogflis så langt.

I klimameldingen vedtok regjeringen å bidra til utvikling av biogass i Norge, blant annet gårdsbaserte biogassanlegg og store sambehandlingsanlegg for husdyrgjødsel og avfall. Første steg i oppfølgingen kom alt i jordbruksoppgjørsproposisjonen 2012 hvor det ble innført et tilskudd til levering av husdyrgjødsel til biogassanlegg. Tilskuddet gjelder fra 2013.

Satsing på planteforedling av skogstrær er viktig både for å øke produksjonsevnen og for å gjøre skogen i stand til å tilpasse seg klimaendringer og til å ta opp mer CO₂. Dette området vil bli styrket i budsjettet for 2013.

- *følge opp høringsnotatet om jordvernpolitikken, deriblant vurdere en hjemmel for varig vern av dyrket jord*

Et forslag om en hjemmel i jordloven for varig vern av dyrket mark har vært på bred høring. Som mange av høringsinstansene påpeker i høringen om jordvernhjemmel, er plan- og bygningsloven det viktigste verktøyet for å fremme bærekraftig utvikling og for å sikre dyrka mark for fremtidig matproduksjon. En aktiv bruk av virkemidlene i plan- og bygningsloven gir derfor mulighet for langsiktige løsninger som ivaretar hensynet til samfunnsutviklingen samtidig som omdisponeringen kan holdes innenfor jordvernmålet.

- *stå fast på det unntaket som vi fikk i EØS-avtalen om at det er norske myndigheter som avgjør hvilke genmodifiserte produkter som kan utsettes, markedsføres og selges i Norge. Vi skal videreføre en restriktiv holdning*

Ingen genmodifiserte organismer er godkjent etter genteknologiloven i perioden fra 2005. Regjeringen har for tiden til vurdering to genmodifiserte maislinjer og en rapslinje. Norske myndigheter har etterlyst tilleggsinformasjon fra søkerne for å belyse vurderingskriteriene bærekraft, samfunnsnytte og etikk, men har ikke mottatt tilfredsstillende informasjon. EUs direktiv om utsetting av genmodifiserte organismer (GMO) i miljøet (direktiv 2001/18/EF) ble i 2007 innlemmet i EØS-avtalen med en

tilpasningstekst som ivaretar norsk genteknologilovs krav (dvs. samfunnsnytte, etikk og bærekraft i tillegg til helse og miljø) og som tilsvarer tilpasningsteksten til det gamle utsetningsdirektivet (90/220/EØF).

Når det gjelder GMO som reguleres av EU's mat- og fôrforordning, har det vært arbeidet for å sikre at Norge opprettholder retten til å fatte selvstendige vedtak i spørsmål om godkjenning av genmodifiserte organismer i mat og fôr. Det har i dette arbeidet vært viktig å sikre at Norge kan bruke tilleggshensynene (etikk, bærekraft og samfunnsnytte) i genteknologiloven ved vurdering av levende GMO. Forslag til tilpasning til GMO mat- og forordningen (forordning 1829/2003/EF) drøftes mellom departementene og det har vært et møte med EU-Kommisjonen. Saken er ikke avklart ennå.

- *øke landbruksbistanden for å styrke global matsikkerhet*

I statsbudsjettet for 2011 la Regjeringen opp til en økning på landbruksfeltet, med spesiell vekt på klimarobust landbruk. Denne satsingen er en del av satsningen på klimatilpasning og matsikkerhet. Norge er en sentral aktør i utviklingen av klimarobust landbruk (conservation agriculture (CA)) i Afrika, i samarbeid med lokale bønder og privat sektor. Yara har påtatt seg rollen som en internasjonal pådriver for at privat sektor skal bidra til bla. gjennom Green Revolution for Africa Forum og World Economic Forum. Norge samarbeider med Yara og AGRA (Gates Foundation) om denne satsningen, der CA inngår som en viktig komponent. Samlet sett er dette et betydelig bidrag til å klimasikre afrikansk landbruk – og Norge er antagelig den største og mest tydelige investoren på dette viktige området i sørlige og østlige Afrika. Vi ser trolig starten på en betydelig omlegging av det afrikanske landbruket med basis i disse tidlige norske investeringene. Som et ledd i denne satsningen vil Norge, over en tiårsperiode, bidra med inntil 50 millioner dollar til et initiativ for utvikling av klimarobuste matplanter i regi av Global Crop Diversity Trust (GCDDT), som er en av våre partnere i driften av frøhvelvet på Svalbard. Initiativet skal gjennomføres i samarbeid med bl.a. FAO og flere av Den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR - Consultative Group for International Agricultural Research) sine forskningssentre. CGIAR er en av de mest sentrale aktørene og fora for arbeid med klimatilpasset landbruk, og har vært en sentral partner for Norge i en årrekke.

Regjeringen la høsten 2012 fram en strategi for økt støtte til matsikkerhet i et klimaperpektiv. Strategien legger for perioden 2013-2015 opp til en økning av støtten til tiltak for å bedre global matsikkerhet med 500 mill.kroner fordelt over 3 år. Midlene vil i første rekke brukes til tiltak i Afrika. I tillegg er noen midler satt av til multilateralt samarbeid om matsikkerhetstiltak.

- *sikre en livskraftig reindriftsnæring i balanse med beiteressursene, og som medvirker til å opprettholde samisk egenart. Vi vil evaluere reindriftsforvaltningen*

Det er gjennomført en intern evalueringsprosess og en omdømmeevaluering av den offentlige forvaltningen av reindriften. Det pågår et arbeid med effektivisering og forenkling av den offentlige forvaltningen av reindriften. Dette innebærer bl.a. at det gjennomføres en administrativ virksomhetsoverføring ved at områdekantorene under dagens reindriftsforvaltning i Alta overføres til fylkesmannen. Den sentrale forvaltningen i Alta videreføres og får betegnelsen Statens reindriftsforvaltning. Videre går regjeringen inn for å legge ned områdestyrene. Det pågår konsultasjoner mellom LMD og Sametinget/Norske reindriftsamers landsforbund om dette forslaget. Det tas sikte på at saken legges frem for Stortinget for behandling våren 2013.

Staten og Norske Reindriftsamers Landsforbund ble enige om et reindriftsoppgjør for 2012 på 104,5 millioner kroner. Dette er vedtatt av Stortinget.

Det er nå fastsatt bruksregler for alle reinbeitedistriktene. Dette innebærer også at nye reintall er fastsatt. Landbruks- og matdepartementet har opphevet noen reindriftsvedtak av Reindriftsstyret fordi disse ble ansett for ikke å være økologisk bærekraftig. Som en konsekvens av dette har Reindriftsstyret fastsatt nye, lavere reintall for de aktuelle distriktene. Disse er gjennomgått av Landbruks- og matdepartementet som har gjort en endring ved å fastsette disse som midlertidige i to år. Etter to år gjennomføres det kontroll av øvre reintall og måloppnåelse. På bakgrunn av godkjente reintall er det nødvendig å redusere reintallet i Finnmark med ca. 38 000 rein. Det slutføres nå et arbeid med opplegg for selve reduksjonen ved at Reindriftsstyret bl.a. fatter vedtak om tidsfrister.

- *at det skal være et mål at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket i 2020 skal være økologisk*

Økologisk produksjon utgjør små, men økende andeler av den totale produksjonen. De økologiske arealene utgjorde omtrent 5 prosent av det totale jordbruksarealet i 2011. Omsetningen av økologisk mat har variert de siste årene, men økte med 10 prosent fra 2010 til 2011. Totalt utgjør omsetning av økologisk mat om lag 1 pst av den totale omsetningen av matvarer i norsk dagligvarehandel

I tråd med Prop 122 S (2011-2012) er det igangsatt en evaluering av de økonomiske virkemidler (tilskudd og utviklingsmidler) som er særlig innrettet mot økologisk matproduksjon og -forbruk. Evalueringen vil legge grunnlag for innretning av innsatsen på området framover.

- *stimulere til økt satsing innenfor vare- og tjenesteproduksjon, matspesialiteter, grønt reiseliv, utmarksnæringer og "Inn på tunet"*

Regjeringen har jf Meld.st. 9 (2011-2012) ambisjoner om å videreutvikle Norge til en matnasjon. Større matmangfold er en viktig del av denne strategien. Gjennom jordbruksavtalen er opprettet et utviklingsprogram for lokalmat som skal bidra til utviklingen på området.

Det er videre etablert utviklingsprogram for Grønt reiseliv. Fra 2013 vil disse satsingene integreres i et felles Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv.

Utviklingsprogrammet for innlandsfisk vil også inngå som en del av dette programmet. Sammenslåingen vil gjøre det enklere å se satsingene i sammenheng og utnytte de synergier som finnes mellom mat og reiseliv. Kompetansesatsingen innenfor Lokalmatprogrammet vil bli evaluert høsten 2012.

Gjennom etablering av Regionale bygdeutviklingsprogram og økning i midlene til fylkesvise BU-midler, vil fylkene fra 2013 få større ansvar for utviklingen på lokalmat- og reiselivsområdet.

Regjeringen har lagt fram en nasjonal strategi for Inn på tunet. LMD og KRD står som eiere av strategien. Det vil bli utarbeidet en handlingsplan som oppfølging av strategien. Det er etablert et kvalitetssikringssystem med egen godkjenningssystem for Inn på tunet-tilbydere. Matmerk har ansvaret for ordningen. Det treårige prosjekt rettet mot kommunene knyttet til Inn på tunet er videreført. 2012 er siste året for tildeling av midler i satsingen. Totalt er 77 kommuner nå involvert i ulike Inn på tunet-prosjekt.

- *sikre grunnutdanning og videreutdanning i landbruket og øke konkurranse og innovasjonsaktiviteten i hele verdikjeden for mat og andre landbruksbaserte næringer gjennom økt satsing på kunnskap og forskning*

Regjeringen har igangsatt en gjennomgang av Landbruks- og matdepartementets underliggende virksomheter med tanke på rolledeling.

Forskningspolitikken har en sentral rolle i arbeidet med å øke verdiskapingen i landbruks- og matsektoren. Regjeringen har igangsatt et arbeid med å øke innovasjons- og kommersialiseringsaktiviteten innenfor sektoren.

Regjeringen har i 2009 og 2010 bevilget 50 millioner kroner til forskning på fornybar energi- og lagring av karbon i jord- og skog.

I 2010 bevilget regjeringen 3 millioner kroner til den brede klimaforskningen. Regjeringen styrket den næringsrettede forskningen med 8 millioner kroner i statsbudsjett for 2011. Den samlede forsknings- og utviklingsaktiviteten er i statsbudsjettet for 2013 økt med 16,4 millioner kroner. Satsinga retter seg mot å øke matproduksjonen, tilpasse produksjonen til et endra klima og øke konkurranseevnen i næringsmiddelindustrien.

Fiskeri- og havbrukspolitikk

I regjeringens politiske plattform er det slått fast at det skal legges til rette for vekst i havbruksnæringen innenfor bærekraftige rammer. Strategien for bærekraftig havbruk skal legges til grunn. Arbeidet med å redusere lakselus og rømming vil bli høyt prioritert. Dette følger regjeringen opp.

Det er tildelt 69 nye tillatelser for oppdrett av laks, ørret og regnbueørret (2009 og 2010). Blant annet ble mindre aktører som drev videreføring prioritert i tildelingen. Deler av vederlaget for de nye konsesjonene ble tildelt fylkeskommunene (195 millioner kroner). Lakse- og ørretoppdretterne i Finnmark og Troms har fått anledning til å utvide kapasiteten i sine akvakulturtillatelser med 5 prosent i 2011. Geografisk fordeling av og størrelsen på den økte produksjonskapasiteten har vært avgjort ut fra miljø- og distriktpolitiske hensyn.

Det er iverksatt en rekke tiltak for å følge opp regjeringens strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring, blant annet tiltak mot lakselus og tiltak mot rømming. Ny forskrift om teknisk standard på flytende oppdrettsanlegg er fastsatt.

Regjeringen vil:

- *sikre en bærekraftig forvaltning av de marine ressursene*

Det gjennomføres årlige forhandlinger om det totalkvantum som kan fiskes og om fordelingen med andre land. Forvaltningen er basert på langsiktige høstingsregler i tråd med føre-var-prinsippet.

Det er innført nasjonale regulerings tiltak for å bygge opp og styrke enkelte fiskebestander, herunder en strengere kysttorskforvaltning.

Det er iverksatt en rekke tiltak for å følge opp regjeringens strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring, blant annet tiltak mot lakselus og tiltak mot rømming. Ny forskrift om teknisk standard på flytende oppdrettsanlegg er fastsatt, og vil gjelde fra 1. januar 2012.

- *sikre god ressurskontroll i fiskeriene og bekjempe ulovlig, uregulert og urapportert fiske, blant annet gjennom Kystvaktens nærvær og flyovervåkning*

Økt innsats fra norske og russiske myndigheter har gjort at ulovlig, uregulert og urapportert fiske av torsk er redusert fra over 100 000 tonn til at det verken i 2009, 2010 eller 2011 ble avdekket noe ulovlig overfiske av torsk og hyse.

Slepebåtkapasiteten i nord er styrket og dette bidrar til at Kystvakten kan sette inn større ressurser til ressurskontroll i Barentshavet.

Ressurskontrollen og arbeidet for bekjempelse av det ulovlige fisket er styrket gjennom økning i Fiskeridirektoratets budsjetter og opprettelsen av Fiskeriforvaltningens analysenettverk (FFA). FFA skal sikre et tettere samarbeid mellom ulike etater og bidra med oppdaterte, tverrsektorielle analyser innenfor saksområdet UUU-fiske.

- *arbeide for et internasjonalt forbud mot utkast av fisk*

Det ble etter et norsk initiativ i november 2009 vedtatt et utkastforbud i Den nordøst-atlantiske fiskerikommisjon (NEAFC).

Norge har tatt initiativ til og bidratt med ressurser i en prosess i FNs mat- og jordbruksorganisasjon (FAO) for å utvikle internasjonale retningslinjer for å redusere bifangst og utkast. Retningslinjene ble vedtatt av FAO i februar 2011. For å unngå utkast av fisk har vi etablert et system for lukking av områder i Nordsjøen.

- *sikre en desentralisert mottaksstruktur gjennom avsetning til føringsordninger og mottaksstasjoner der det ikke er andre alternativer for levering*

Ordnningen med føringstilskudd til fartøy og fiskeindustri er styrket, og det er etablert en ordning med tilskudd til mottaksstasjoner. Føringstilskuddsordningen gjennomgås i 2012 for få en mer helhetlig og harmonisert forvaltning.

- *oppretholde deltakerloven og råfiskloven*

Deltakerlov og råfiskloven er opprettholdt.

Ordnningen som ble innført i 2009 med rekrutteringskvoter (deltakeradganger) videreføres. Ti nye kvoter vil bli tildelt for 2013. Ordningen skal legge til rette for at unge og motiverte fiskere får etablere seg i fiskeryrket.

- *ha fokus på at verdiskapingen innen sjømatnæringen kan økes gjennom bedre samhandling i hele verdikjeden*

Fiskeri og kystdepartementet har etablert samarbeid for arbeid i sjømatnæringen, hvor representanter for næringens organisasjoner og andre medlemmer ga råd til fiskeri- og kystministeren om regjeringens visjon "Norge - verdens fremste sjømatnasjon".

Gjennom bifangstordningen i torskefisket er det lagt til rette for verdiskaping i perioden mot slutten av året, når det vanligvis kan være problemer med råstofftilgang.

Det er gjennomført en innovasjonsanalyse av sjømatnæringen som ble levert Fiskeri- og kystdepartementet i august 2010. En utredning av verdiskaping i havbruksnæringen er gjennomført våren 2011.

Regjeringen har videreført det marine verdiskapingsprogrammet.

- *styrke den marine forskningen*

Bevilgningene til forskning og innovasjon over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett har økt med 414 millioner kroner i perioden 2005 til 2013, en vekst på 20 prosent.

For å styrke polar- og miljøforskningen og ressurskartleggingen i nordområdene, foreslår regjeringen at det bygges et nytt isgående forskningsfartøy til en samlet kostnad på 1,4 milliarder.

Regjeringen etablerte i 2011 strategigruppen HAV21, som skal gi råd om hvordan marine forskningsmidler bør innrettes på en best mulig måte for økt verdiskaping og bærekraftig vekst i sjømatnæringen. Strategigruppen skal levere sine anbefalinger i november 2012.

Det europeiske forskningssamarbeidet JPI Oceans ble etablert høsten 2011. Norge leder sekretariatet for forskningssamarbeidet.

Havforskningsinstituttet og Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) ble evaluert i 2011 og 2012.

- *styrke kunnskapen om hvilke effekter klimaendringer vil ha på havets økosystemer og det kystbaserte næringslivet*

Havforskningsinstituttet innarbeider effekter av havforsuring i sitt overvåkningsprogram, og er aktivt med i Framsenteret i Tromsø som har havforsuring, effekter av klimaendringer og fjord- og kystøkologi i nord som viktige forskningsområder.

- *forebygge arealkonflikter og legge til rette for sameksistens mellom de ulike aktørene som benytter kystsonen*

I september 2009 ble det opprettet et utvalg som fikk i mandat å fremme forslag til en ny og overordnet arealstruktur, samt legge til rette for sameksistens mellom de ulike aktørene som benytter kystsonen. Utvalget la fram sin rapport i februar 2011, og rapporten har vært på høring. Departementet arbeider nå med å vurdere hvordan utvalgets arbeid skal følges opp videre.

Regjeringen har lagt fram helhetlige forvaltningsplaner for Barentshavet og områdene utenfor Lofoten og Norskehavet. Forvaltningsplanen for Barentshavet og områdene utenfor Lofoten ble oppdatert våren 2011. Forvaltningsplan for Nordsjøen/Skagerrak skal legges frem 2013.

- *styrke den nasjonale satsingen på fangstbasert havbruk og oppdrett av nye arter*

Fiskeri- og kystdepartementet finansierer senter for forskning på fangstbasert akvakultur som har som formål å bidra til bedre tilgang på ferskt råstoff av god kvalitet gjennom hele året.

Torsk i oppdrett er prioritert innenfor marint verdiskapingsprogram, og gjennom videreføring av avlsprogrammet ved Nofima i Tromsø.

- *følge opp regjeringens strategi for marin bioprospektering*

Regjeringens strategi for marin bioprospektering fremlagt i 2009 er fulgt opp gjennom økte avsetninger over Fiskeri- og kystdepartementets og Nærings- og handelsdepartementets budsjett i 2010 og ytterligere styrket over Nærings- og handelsdepartementets budsjett for 2011. Marbank som nasjonal marin biobank er styrket.

Fiskeri- og kystdepartementet og Miljøverndepartementet samarbeider om å utarbeide en felles forskrift om uttak og utnytting av genetisk materiale hjemlet i havressursloven og naturmangfoldloven.

- *ikke tillate torskeoppdrett i gyteområde for villtorsk*

Fiskeri- og kystdepartementet har forskriftsfestet at det ikke skal tillates torskeoppdrett i gyteområder for villtorsk.

Forbrukerpolitikk

Regjeringen vil:

- *gjennomgå boligkjøpernes rettigheter ved kjøp av ny og brukt bolig, jf. blant annet NOU 2009: 6*

I Prop. 130 L (2009-2010) er det foreslått en skjerping av garantireglene etter bustadoppføringslova, og det er foreslått en regulering av avtaler om videresalg av kontraktsposisjoner til boliger i boligprosjekter før ferdigstillelse. Videre arbeides det med oppfølging av NOU 2009: 6 der formålet er å øke bruken av tilstandsrapporter ved salg av bolig i forbrukerforhold.

- *arbeide for å sikre forbrukernes rettigheter ved kjøp av håndverkertjenester*

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har frikjøpt standardkontrakter for håndverkertjenester som ligger fritt tilgjengelig på Standard Norges hjemmesider. Formålet med tiltaket er å forebygge tvister ved å få flere til å bruke skriftlige kontrakter.

- *bidra til å videreutvikle nøytrale informasjonskanaler for pris og kvalitet, for eksempel gjennom flere prisportaler*

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har foretatt en gjennomgang med sikte på samordning og fellesløsninger for offentlige markedsportaler rettet mot forbrukerne. Forbrukerrådet forbereder på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet satt i gang et arbeid for å etablere en prisportal for tannlegetjenester, som etter planen skal lanseres høsten 2012

- *videreutvikle finansportalen som den sentrale forbrukerveiledningen innenfor finansielle tjenester og produkter*

Finansportalen, som ble lansert i en første versjon i januar 2008, er videreutviklet med en rekke nye tjenester. Portalen driftes av Forbrukerrådet.

- *foreta en helhetlig gjennomgang av forbrukervernet innen finansområdet og særlig styrke tilsyn og kontroll med produktutvikling og markedsføring av finansielle produkter overfor forbrukerne*

Det er vedtatt omfattende endringer i finansavtaleloven i forbindelse med gjennomføringen av betalingstjenestedirektivet og forbrukerkredittdirektivet i norsk rett (jf. Ot.prp. nr. 94 (2008-2009) og Prop. 65 L (2009-2010)).

- *gjennomføre en utredning om styrkeforholdene i verdikjeden for mat som skal bidra til åpenhet om innsyn, samt sikre forbrukerinteressene og en tilfredsstillende samfunnsmessig kontroll*

Matkjedeutvalget la fram sin utredning 13. april 2011 (NOU 2011:4 Mat, makt og avmakt – om styrkeforholdene i verdikjeden). Innstillingen var på høring fram til 1. desember 2011. Som oppfølging av utvalgets innstilling vil regjeringen sette ned et lovutvalg som skal utrede hvordan prinsippet om god handelsskikk og hensynet til forbrukerne best kan ivaretas i lovgivningen. Det er også besluttet å sette i gang et forprosjekt som underlag for en beslutning om det bør etableres en dagligvareportal i offentlig regi.

- *oppretholde dagens forbud mot politisk reklame på TV*

Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolens dom i sak om politisk reklame er fulgt opp ved en presisering av NRK-plakaten, slik at alle samtlige partier over en viss størrelse normalt skal omtales i den redaksjonelle valgdekning. I tillegg har departementet inngått avtale med Frikanalen. Tiltakene bidrar til at forbudet mot politisk reklame i fjernsyn kan opprettholdes.

KAPITTEL 5: SAMFERDSEL

Regjeringen vil sikre gode kommunikasjoner i hele landet og øke satsingen på samferdsel slik at tiltakene i Nasjonal transportplan blir gjennomført og målene nådd. Derfor gjennomfører vi et taktskifte i samferdselspolitikken. Vi vil ruste opp infrastrukturen for å gjøre hverdagen enklere for folk, for å bedre miljøet, gjøre samfunnet mer inkluderende og tilgjengelig for alle og for å styrke næringslivets konkurransekraft.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen er i rute med å følge opp løftene i Nasjonal transportplan 2010-2019 om å bevilge 100 milliarder kroner eller 45 prosent mer til transportinfrastrukturen i hele planperioden enn lagt til grunn i forrige planperiode.

Veger, jernbane og ferjetransport

Regjeringen vil:

- *gjennomføre et løft for transport og kommunikasjon ved å følge opp Nasjonal transportplan (2010-2019) i de årlige budsjetter, herunder følge opp den store satsingen på vedlikehold og nyinvesteringer på vegnettet*

Regjeringen har lagt frem nasjonal transportplan for perioden 2010-2019 som er 100 milliarder kroner (2009-kroner) mer ambisiøs, en økning på 45 prosent, sammenliknet med nasjonal transportplan for perioden 2006-2015. Gjennom opptrapping av bevilgningene i 2010, 2011, 2012, og med forslaget om ytterligere økning i 2013 vil de økonomiske rammene i planen for den første fireårsperioden 2010-2013 være fulgt opp.

Det såkalte vegfritaket i merverdiavgiftsloven oppheves fra 2013. Fritaket, som ble innført i 1972, var begrunnet i forhold som ikke lenger har gyldighet. Oppheving av fritaket innebærer betydelige administrative besparelser. Opphevingen øker merverdiavgiftsbelastningen for Statens vegvesen og med tilsvarende økning i statens avgiftsinntekter. Merbelastningen for Statens vegvesen kompenseres gjennom økte bevilgninger. For at sammenlikningene i de følgende punktene skal være reelle er alle tall som gjelder 2013, eksklusive kompensasjon for merverdiavgift.

Korrigert for at 2/3 av riksvegnettet ble overført til fylkeskommunene fra 1. januar 2010, har bevilgningene til veg økt med om lag 8,9 milliarder kroner fra 2005 til 2013. Dette tallet er justert for prisvekst, og forslag i budsjettet for 2013 er tatt med.

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet å bevilge 17,8 milliarder kroner samlet til vegformål i 2013. Det er en økning på om lag 1,6 milliard kroner fra året før.

Til samlede riksveginvesteringer foreslås det 7,9 milliarder kroner. Dette er en økning på 781 millioner kroner eller 10,9 prosent i forhold til saldert budsjett 2012.

For 2013 foreslår regjeringen å bevilge om lag 5,9 milliarder kroner til drift og vedlikehold av riksvegnettet. Dette er en økning på om lag 600 millioner kroner, eller 11,9 prosent i forhold til saldert budsjett for 2012. Aktivitetsnivået innen vedlikehold i 2013 forutsettes å bli om lag som i 2012. Det er satt av om lag 870 millioner kroner til vedlikehold av vegdekker og vegfundament i 2013, som er på samme nivå som for 2012. Midlene vil gi dekkelegging på om lag 950 km.

For budsjettåret 2010 ble det etablert en ordning hvor fylkeskommunene kan få refundert sine kapitalkostnader knyttet til investeringer i vegnettet. Ordningen kompenserer slike utgifter for en årlig investeringsramme på 2 milliarder kroner. Det foreslås en rentekompensasjon på 140 millioner kroner i 2013 for å dekke rentekostnadene på lån som ble tatt opp i 2010, 2011 og 2012, og tilsvarende ordning i 2013.

Viktige investeringsprosjekter på veg som er gjennomført:

- 28,7 km ny tofelts veg E10 Lofoten fastlandsforbindelse i Nordland (åpnet 2007)
- 12,1 km tofelts veg E6 Vist – Jevika – Selli i Nord-Trøndelag (åpnet 2009)
- Trondheim – E6 Nordre avlastningsveg i Sør-Trøndelag (åpnet 2010)
- 10 km undersjøisk tunnel fv 64 Atlanterhavstunnelen i Møre og Romsdal (rv 64 før 2010, åpnet 2009)
- Undersjøisk tunnel fv 653 Eiksundsambandet i Møre og Romsdal (rv 653 før 2010, åpnet 2008)
- 8,4 km tofelts veg E16 Borlaug – Voldum i Sogn og Fjordane (åpnet 2008)
- Undersjøisk tunnel fv 544 Halsnøysambandet i Hordaland (rv 544 før 2010, åpnet 2008)
- 6 km tofelts veg, delvis tunnel E134 Rullestadjuvet i Hordaland (åpnet 2007)
- Fastlandsforbindelse til Finnøy, fv 519 Finnfast i Rogaland (rv 519 før 2010, åpnet 2009)
- 2,2 km firefelts veg E39 Stangeland – Sandved i Rogaland (åpnet 2010)
- 3,9 km tofelts veg E39 Vigeland – Osestad i Vest-Agder (åpnet 2011)
- 3,7 km strekning, delvis tunnel fv 38 Eklund – Sannidal i Telemark (rv 38 før 2010, åpnet 2008)
- 9,5 km firefelts veg E18 Sky – Langangen i Vestfold (åpnet 2012)
- 8,2 km firefelts veg E18 Langsåker – Bommestad i Vestfold (åpnet 2009)
- 3,5 km tunnel gjennom Tønsberg fv 311 Ringveg øst – vest i Vestfold (rv 311 før 2010, åpnet 2008)
- 12,2 km firefelts veg E18 Kopstad – Gulli i Vestfold (åpnet 2007)
- 33,8 km firefelts veg E6 Svingenskogen – Åsgård i Østfold (åpnet 2008)
- 6,2 km firefelts veg E18 Momarken – Sekkelsten i Østfold (åpnet 2007)
- 8 km firefelts veg inkl bruer og tunneler E18 Krosby – Knapstad i Østfold (åpnet 2010)

- 5,7 km firefelts veg E6 Vinterbru – Assurtjern i Akershus (åpnet 2009)
- 5,1 km firefelts veg E16 Wøyen – Bjørum i Akershus (åpnet 2009)
- 22,9 km firefelts veg (totalt) E6 Hovinmoen – Dal/Skaberud – Kolomoen i Akershus (åpnet 2009)
- 19 km firefelts veg og omlegging av Skaberudkrysset E6 Dal – Minnesund i Akershus/Hedmark (åpnet 2011)
- E18 Bjørvika, Operatunnelen i Oslo (åpnet 2010)
- 4 km firefelts veg E18 Frydenhaug – Eik i Buskerud (åpnet 2009)
- 3,3 km firefelts veg inkl bru E18 Høvik – Frydenhaug i Buskerud (åpnet 2006)
- 6,3 km ny veg rv 7 Ramsund – Kjeldbergsvingene i Buskerud (åpnet 2011)
- Utbedring 12 km veg fv 255 Jørstad – Segelstad bru i Oppland (rv 255 før 2010, åpnet 2009)

Viktige investeringsprosjekter på veg som er igangsatt:

- E6 Jansnes – Halselv i Finmark (planlagt åpnet 2013) - 3,3 km utbedring inkl. tunnel
- E6 Møllsnes – Kvenvik – Hjemmeluft i Finmark (planlagt åpnet 2013) – Ny veg/ombygging på en 9,3 km strekning. Innkorting 6 km
- E6 Håloglandsbrua i Nordland (planlagt åpnet 2016) – 1533 meter lang bro
- E6 Værnes – Kvithamar i Nord-Trøndelag (planlagt åpnet 2013) – 5 km firefelts veg
- E6 Nidelv bru – Grillstad i Sør-Trøndelag (planlagt åpnet 2014) – 4,5 km ny/utbedret firefelts veg
- E6 Sentervegen – Tonstad i Trondheim i Sør-Trøndelag (planlagt åpnet 2014) – 1,3 km firefelts veg, 1 km seksfelts veg
- Rv 70 Oppdølstranda i Møre og Romsdal (planlagt åpnet 2014) – skredsikring/7,6 km tunnel
- E136 Tresfjordbrua og Vågstrandtunnelen i Møre og Romsdal (planlagt åpnet 2014/2015) bru/skredsikring
- E39 Kvivsvegen i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane (planlagt åpnet 2012) – 17 km ny veg Avløser ferjesambandet Volda - Folkestad.
- E16/rv 13 Vossapakken i Hordaland (planlagt ferdigstilt i 2013) – tunnel/utbedring av eksisterende veg, programområdetiltak og skredsikring.
- Rv 7/rv 13 Hardangerbrua i Hordaland (planlagt åpnet 2013) – tofelts hengebru
- Riksveg 13 Ryfylkesambandet i Rogaland (planlagt åpnet 2018) – Ferjefritt mellom Nord-Jæren og Ryfylke og nytt fastlandssamband Hundvåg – Stavanger sentrum, i Rogaland.
- E18 Gulli – Langåker i Vestfold (planlagt åpnet 2014) – 24 km utvidelse fra tofelts til firefelts veg
- E18 Melleby – Momarken i Østfold (planlagt åpnet 2012) – 6 km firefelts veg, 2,3 km tofelts veg
- Rv 150 Ulvensplitten – Sinsen i Oslo (planlagt åpnet 2013) – Ring 3 i tunnel mellom Økern og Sinsen, omlegging av krysset på Økern, programområdetiltak og lokalvegnett.

- Rv 7 Sokna – Ørgenvika i Buskerud (planlagt åpnet 2014) – 17 km ny veg, innkorting om lag 20 km
 - E6 Øyer – Tretten i Oppland (planlagt åpnet 2013) – 13,5 km tofelts veg, inkl 4 km tunnel
 - Rv 2 Kongsvinger – Slomarka i Hedmark (planlagt åpning 2014) – 16 km firefelts veg inkl bru
 - E6 Minnesund – Skaberud i Hedmark/Akershus – Samarbeidsprosjekt med Jernbaneverket (planlagt åpnet 2014) – 22 km firefelts veg
- *styrke fylkeskommunenes frie inntekter blant annet for å øke fylkeskommunenes muligheter til å utvikle tiltak på samferdselsområdet*

Fylkene fikk for budsjettåret 2010 en økning i rammeoverføringen på 1 milliard kroner i direkte tilknytning til overføringen av betydelige deler av det tidligere statlige vegnettet. Dette kom i tillegg til rammeoverføringen fra Samferdselsdepartementets budsjett på 6,4 milliarder kroner.

- *øke satsingen på rassikringstiltak i tråd med Nasjonal transportplan*

Det foreslås bevilget 819,3 millioner kroner til rassikringstiltak på riksvegnettet i 2013. Dette er en økning på 282,4 millioner kroner eller 52,6 prosent i forhold til saldert budsjett for 2012. I tillegg foreslås det bevilget 550,8 millioner kroner som tilskudd til rassikringstiltak på fylkesvegnettet for 2012.

- *styrke kontrollvirksomheten og sikkerhetsarbeidet på vegene*

Nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet på veg 2010-2013 viser hvilke utfordringer vi står overfor i trafikksikkerhetsarbeidet i Norge og hvilke tiltak som vil bli gjennomført i planperioden for å sikre at vi har stø kurs mot regjeringens mål om at vi skal redusere antall drepte og hardt skadde i vegtrafikken med en tredel innen 2020. Planen er utarbeidet av Statens vegvesen, Politiet, Helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet og Trygg Trafikk.

Den langsiktige ulykkesutviklingen viser nedgang i antall drepte og hardt skadde. I 2011 omkom 168 personer i vegtrafikkulykker og antall hardt skadde var 679, mot respektive 208 og 714 i 2010. Nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet viser til et delmål med maksimalt 950 drepte og hardt skadde innen 2014. Tallene viser at dette ble oppnådd allerede i 2010, det første året for planperioden. Nedgangen fortsetter i 2012 og foreløpige tall fra SSB viser til 107 drepte for januar-august som er 11 færre enn i 2011. De offisielle tallene for 2011 for drepte og hardt skadde er de laveste på 58 år, samtidig som trafikkveksten har vært svært stor. Trafikksikkerhetsarbeidet er høyt prioritert i NTP-perioden 2010-2019.

Målinger viser at gjennomsnittsfarten på vegnettet er redusert hvert år siden 2006, og at bilbeltebruken har økt. Dette er to viktige årsaker til den positive utviklingen i form av

redusert antall drepte og hardt skadde. Det er likevel et klart potensiale for forbedringer. Analyser av dødsulykker i 2011 viser at for høy fart har vært medvirkende årsak til 33 prosent av ulykkene og at 35 prosent av alle omkomne i bil ikke brukte bilbelte.

Kjøring i ruspåvirket tilstand fra andre rusmidler enn alkohol er et økende trafikksikkerhetsproblem. Endringer i vegtrafikkloven ble derfor vedtatt i desember 2010 som i større grad likebehandler rus fra alkohol og andre rusmidler. I 2012 ble en ny forskrift iverksatt som definerer faste grenser for påvirkning av et 20-talls andre rusmidler enn alkohol svarende til 0,2, 0,5 og 1,5 promille. Disse faste rusgrensene har tilsvarende strafferamme som for alkohol. Norge er i dette henseende unik i verden.

Prikkbelastningsordningen ble strammet inn fra 1. juli 2011. Mens åtte prikker beholdes som maksimalt antall, innebar de allerede eksisterende overtredelsene flere prikker enn tidligere, samtidig som nye overtredelser også kan kvalifisere til prikkbelastning. Føreren mister også automatisk føreretten når maksimalt antall tillatte prikker er nådd. Førere som er i prøveperiode i klasse B blir ilagt dobbelt sett med prikker.

I november 2011 vedtok Stortinget endringer i vegtrafikkloven som gir Samferdselsdepartementet myndighet til å fastsette forskrift om særlige sikringstiltak ved skoleskyss i buss. Samferdselsdepartementet vil vedta og innføre en forskrift som pålegger kommuner og fylkeskommuner å sørge for at alle skoleelever med rett til skoleskyss har tilgang på sitteplass med setebelte på skolebussen. Forskriften skal vedtas innen 1. januar 2013 og gjelde fra skolestart høsten 2013. Tiltaket innebærer en betydelig styrking av trafikksikkerheten til skoleelevene. Det er i Statsbudsjettet for 2013 foreslått 20 millioner kroner årlig til fylkeskommunene, som kompensasjon for utgifter som vil følge av forskriften.

Møtefrie veger er de sikreste vegene vi har. Midtrekkverk på to- og trefelts veg reduserer i gjennomsnitt antall drepte med 76 prosent og antall hardt skadde med 47 prosent. Ved utgangen av 2011 var det 516 km med firefelts veger. Av disse ble 187 km åpnet for trafikk i perioden 2006-2011. På samme tidspunkt var det etablert midtrekkverk på 192 km riksveg med to eller tre felt. 150 km av dette ble fullført i perioden 2006-2011. Statens vegvesen har forsert arbeidet med etablering av forsterket midtoppmekring (rumlefelt). I 2010 og 2011 ble det etablert forsterket midtoppmekring på til sammen 220 km riksveg.

Det har de senere årene vært en betydelig reduksjon i antall drepte og hardt skadde. Etter hvert som ulykkestallene faller, vil det være vanskeligere å finne enkelttiltak som får store effekter. Ytterligere reduksjoner i antall døde og hardt skadde vil derfor kreve flere og mer radikale trafikksikkerhetstiltak.

- *innføre en ordning med fraktutjamning på drivstoff*

Midlene kan komme distriktene til gode på en mer effektiv måte dersom de overføres til eksisterende og lovlige støtteordninger med et etablert apparat. Midlene er derfor overført Kommunal- og regionaldepartementets MERKUR-program på kap. 552, post 72.

- *øke frekvens og kapasitet på riksvegferjer, og legge til rette for at det samme kan skje på fylkesvegferjer*

Regjeringen har siden 2005 økt rabattsatsen på sone- og verdikort med riksvegferjer fra 40 til 45 og senere til 50 prosent. Kommunal- og regionaldepartementet har satt i gang et prøveprosjekt med gratis ferjer på to fylkeskommunale samband. Forsøket går over tre år fra og med 2010.

Regjeringen legger i Nasjonal transportplan 2010-19 opp til at både frekvens og åpningstid kan økes for de fleste samband i planperioden. Minst 98 prosent av trafikantene skal få plass på planlagt avgang. I dag er dette kravet 97 prosent (bortsett fra for riksveg over 1 500 personbilenheter per døgn der kravet tilsvarer 98 prosent).

Den viktigste endringen på riksvegsambandene blir flere turer per døgn og utvidede åpningstider på lavtrafikkerte samband. Samband på riksvegnettet med over 2 500 personbilenheter per døgn får 38 avganger per døgn, mot 35 i dag. Samband med mindre trafikk får 36 avganger pr døgn, mot 30 i dag.

Regjeringen legger opp til en gradvis innfasing av det nye tilbudet i takt med nye utlysninger av anbud i disse sambandene.

Transportplanen for inneværende planperiode foreslår også forbedringer i langsiktige standardmål for fylkesvegferjene. Det er likevel fylkeskommunene som avgjør tilbudet for disse ferjesambandene.

- *øke andelen gassferjer*

Regjeringen har stilt krav om gassdrift i flere ferjesamband. Til sammen er det gjort vedtak som fører til at 19 gassferjer er eller vil komme i drift, i åtte ferjesamband.

- *styrke satsingen på jernbanen gjennom en økt satsing på vedlikehold og nyinvesteringer i tråd med Nasjonal transportplan og gjennom et økt statlig kjøp av togtjenester*

Regjeringen foreslår å bevilge 14,37 milliarder kroner til jernbaneførmål for 2013. Dette er en økning på om lag 1,8 milliarder kroner eller 14,6 prosent i forhold til saldert budsjett 2012. Av dette utgjør bevilgningen til Jernbaneverket samlet 11,37 milliarder kroner som er en økning på 1,4 milliarder kroner eller 14,3 prosent sammenlignet med saldert budsjett 2012. Regjeringens budsjettforslag for 2013 innebærer at den totale planrammen til jernbane i NTP for perioden 2010-2013 oppfylles med 103,5 pst.

Budsjettforslaget for 2013 er en videreføring av satsingen på å forbedre driftsstabiliteten i jernbanenettet, med 5,19 milliarder kroner til drift og vedlikehold. I tillegg trappes bevilgninger til investeringer opp, økes med 1,4 milliarder i forhold til saldert budsjett for 2012 til 6,09 milliarder kroner.

Viktige investeringsprosjekter som er gjennomført eller igangsatt:

- Dobbeltsporet Sandvika-Asker (åpnet 2005)
- Dobbeltspor Stavanger-Sandnes (åpnet høsten 2009)
- Nytt radiokommunikasjonssystem (GSM-R) innført på hele det norske jernbanenettet i 2007
- Ny Lysaker stasjon ferdigbygget og tatt i bruk i 2009
- Dobbeltspor Lysaker-Sandvika (åpnet 2011)
- Dobbeltspor Barkåker-Tønsberg (åpnet 2011)
- Gevingåsen tunnel (åpnet 2011)
- Bygging av dobbeltspor Holm-Nykirke tunnel er i gang og vil være ferdigstilt i 2015/2016
- Bygging av dobbeltspor Langset-Kleverud på Dovrebanen som et fellesprosjekt med ny E6 er i gang og vil være ferdigstilt i 2015
- Bygging av dobbeltspor Farriseidet-Porsgrunn på Vestfoldbanen er i gang og vil være ferdigstilt i 2018
- Erfaringsstrekning ERTMS (signalanlegg) på Østfoldlinjens østre linje er i gang og planlegges tatt i bruk i 2015
- Store prosjekter under planlegging er bl.a.: Dobbeltspor Oslo-Ski, Ulriken tunnel (mulig oppstart 2013), Hell-Værnes (mulig oppstart 2013) og dobbeltspor Sandbukta-Moss-Kleberget-Såstad.

For 2013 er det avsatt totalt 730 millioner kroner til tiltak for å forbedre publikumsrettede fasiliteter på stasjoner og knutepunkter for å forbedre kundeinformasjon, sikkerheten, universell utforming og tilgjengelighet for alle. De mest omfattende ombyggingsarbeidene pågår på Voss stasjon, Gardermoen terminal T2 og Trondheim stasjon.

For 2013 er det satt av totalt 239 millioner kroner til en rekke tiltak for å bedre sikkerheten og miljøtiltak rundt jernbanenettet. Dette omfatter en rekke tekniske tiltak og barrierer mot menneskelige feilhandlinger, rassikring, sikring og sanering av planoverganger og tunnelsikkerhet.

Kjøp av persontransport med tog (omfattes ikke av Nasjonal transportplan)

I 2013 foreslås bevilget 2,92 milliarder kroner som er en økning på 397 millioner kroner eller 16 prosent i forhold til saldert budsjett 2012. Økningen har i hovedsak sammenheng med inngåelse av ny trafikkavtale med NSB for perioden 2012-2017, herunder gradvis innføring av ny grunnrutemodell fra desember 2012 og innfasing av nytt togmateriell. Innfasingen av nye togsett er en viktig del av regjeringens satsing på å

styrke kollektivtransporten i de tettest befolkede områdene i Norge. Det pågår dessuten planlegging av en rekke større og mindre infrastrukturtiltak på jernbanenettet som må være på plass før den nye grunnrutemodellen kan gjennomføres i slutten av 2014.

- *tilrettelegge for at mer gods kan flyttes fra veg til bane*

I NTP 2010-2019 er det lagt opp til en offensiv godsstrategi. Det legges opp til en dobling av kapasiteten til å frakte gods på jernbanen innen 2020.

Ny godsterminal i Stavanger-området, Ganddal godsterminal, ble ferdigstilt og tatt i bruk 2008.

Kapasiteten på Alnabru godsterminal er økt med over 20 prosent gjennom en rekke utbygningstiltak.

Brattøra godsterminal i Trondheim er ombygget.

Bodø godsterminal er under ombygging for å øke kapasiteten og bedre logistikkflyten. Utbygging av fjernstyring på Nordlansbanen mellom Grong og Bodø er nødvendig for å øke kapasiteten for fremføring av godstog.

Strekningen Grong-Eiterstraumen er ferdigstilt.

En støtteordning for utbygging av private sidespor og godsterminaler er godkjent av ESA og er nå på plass og gir en tilsagnsfullmakt om statlige tilskudd begrenset til 50 prosent av kostnaden og tilsagn om støtte med inntil 5 millioner kroner for det enkelte år. Ordningen forvaltes av Jernbaneverket.

- *legge fram et beslutningsgrunnlag om høyhastighetsbane som har bygging som siktemål - utredningene vil vise om det er mulig å nå dette siktemålet*

Samferdselsdepartementet ga 19. februar 2010 Jernbaneverket et mandat for videre utredning av høyhastighetsjernbane i Norge. Jernbaneverket skal gi råd om langsiktige strategier for langdistanse persontogtransport. Jernbaneverket skal levere utredningen innen 1. februar 2012.

Kollektivtransport

Regjeringen vil:

- *i de store byene bidra til at det i større grad benyttes kollektive transportmidler og sykkel til arbeidsreiser*

Se omtale av belønningsordningen for bedre kollektivtransport samt satsing på sammenhengende sykkelnett i punktene under.

- *doble midlene til belønningsordningen for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk i løpet av fireårsperioden - midlene er reservert byområder som inngår flerårige avtaler med staten om bruk av virkemidler som gir redusert biltrafikk*

Det er foreslått bevilget 673,1 millioner kroner til Belønningsordningen i 2013. Forslaget tilsvarer nesten en femdobling sammenlignet med bevilgningen i saldert budsjett for 2005. I tillegg til videreføring av allerede inngåtte avtaler med Buskerudbyen og Bergensområdet (268 millioner kroner), er det i 2013 aktuelt å fornye avtalene med Kristiansandsområdet og Trondheimsområdet, som løper ut i 2012, samt inngå avtaler med nye byområder. En evaluering av ordningen ble gjennomført i 2012. Evalueringen viser at utvidelsen fra ettårige til fireårige avtaler har ført til en vridning mot mer langsiktige tiltak, og da særlig framkommelighetstiltak. Økt fokus på restriktiv virkemiddelbruk blant politikere trekkes også fram som et viktig resultat av ordningen. Det konkluderes med at ordningen med belønningsavtaler bør videreføres.

- *følge opp målsetningen om et mer universelt utformet kollektivsystem*

Ved nybygging og ombygging av stasjoner, holdeplasser, terminaler og knutepunkt, skal prinsippene for universell utforming inngå som en integrert del av planlegging og bygging. Plan- og bygningsloven (pbl) legges til grunn ved bygging av ny infrastruktur og større oppgraderinger innenfor veg, jernbane- og luftfart.

Det arbeides kontinuerlig og målbevisst med å gjøre kollektivtransportsystemet universelt utformet. Regleverk med krav til nye busser er vedtatt med virkning fra 2010. Statens vegvesen har utarbeidet nye håndbøker for universell utforming av veger og gater. Nye togsett som ivaretar prinsippene om universell utforming settes i trafikk fra 2012. Jernbaneverket har som strategi å oppgradere stasjonene der de nye togsettene tas i bruk. På de fleste stasjoner må plattformene både forlenges og heves for å oppnå optimal tilpasning mellom materiell og plattform.

De fleste holdeplasser og knutepunkt ligger på fylkeskommunal eller kommunal veg. Regjeringen har videreført tilskuddsordningen som delfinansierer kommunale og fylkeskommunale tiltak og som bygger opp under innsatsen offentlige etater og virksomheter gjør for å bedre tilgjengelighet for alle reisende.

- *legge til rette for nye ekspressbussruter og tilførselsruter*

I 2007 ble det etablert en tilskuddsordning til forsøksprosjekter for bedre kollektivtransport i distriktene. Ekspressbussrutene er en viktig del av kollektivtilbudet i distriktene. På bakgrunn av en egen rapport om ekspressbussnæringen som ble ferdigstilt i 2011, legges det opp til at tildeling av tilskudd i 2013 innrettes for bedre samordning også mellom lokal kollektivtransport og

regionale ekspressbussruter. Dette skal bidra til å gi et bedre tilbud til de reisende og øke markedsgrunnlaget for kollektivtransporten.

- *satse på utbygging av sammenhengende sykkelnett i byområder og tettsteder - samtidig må byggingen av gang- og sykkelveger prioriteres langs trafikkfarlige veger som også er skolevei*

For 2012 foreslår regjeringen å bevilge 302 millioner kroner over vegbudsjettet til tiltak for gående og syklende. Dette er en økning på 72 millioner kroner i forhold til saldert budsjett 2011. I tillegg til disse midlene er det lagt til grunn om lag 75 millioner kroner i ekstern finansiering. Midlene vil i hovedsak bli benyttet til å etablere sammenhengende sykkelnett i byer og tettsteder, samt utbygging av strekninger knyttet til skoleveger. I 2012 legges det opp til å tilrettelegge 33 kilometer veg for gående og syklende.

- *legge til rette for å øke elev- og studentrabatten*

Regjeringen har til vurdering hvordan dette punktet skal følges opp.

Klima og miljø

Regjeringen vil:

- *styrke Transnova og etablere det som permanent organ for å redusere utslippene i transportsektoren*

I 2009 ble Transnova etablert som et treårig prøveprosjekt i Statens vegvesen. . Transnova ble videreført i 2012, før det i forliket i Stortinget om Meld. St. 21 (2011-2012) Norsk klimapolitikk ble det bestemt å etablere Transnova som et permanent organ og gradvis øke tilskuddet. Regjeringen foreslår å bevilge 77,2 millioner kroner til Transnova-prosjektet i 2013. Av dette er 20 millioner del av regjeringens miljøteknologiprogram. Bevilgningen er om lag på samme nivå som i saldert budsjett for 2012.

- *vedta en tiltaksplan for raskere innføring av kjøretøyer med lave eller ingen utslipp*

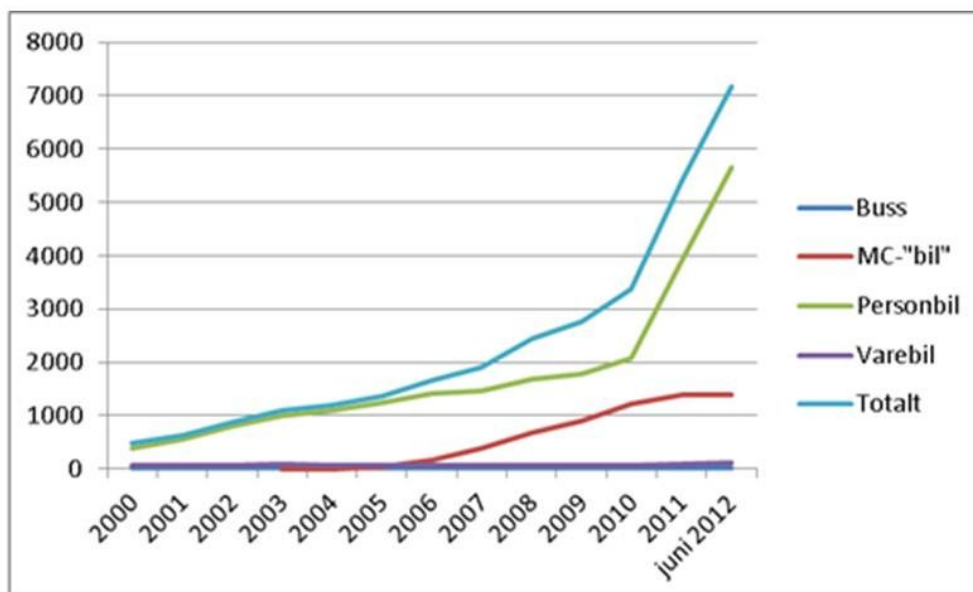
Tiltaksplanen er under utarbeidelse.

Regjeringen har lagt om bilavgiftene i mer miljøvennlig retning. Se omtale i kapittel 3.

- *fortsatt støtte byggingen av ladesteder for elbiler*

Transnova har ansvaret for å støtte bygging av ladepunkter. I budsjettforslaget for 2013 er det foreslått om lag samme bevilgning til Transnova som i 2012. Transnova har støttet etablering av 1830 normalladepunkt og 51 hurtiglادepunkt i perioden 2009 til 2011.

Antall elektriske kjøretøy

Bestandstall oppdatert pr. juni 2012

(Kilde: Miljøverndepartementet/Opplysningskontoret for veitrafikken)

- *være pådriver internasjonalt for innføring av et sertifiseringssystem for biodrivstoff*

Norge har deltatt i EUs arbeid for å lage bærekraftskriterier som nå er nedfelt i fornybardirektivet og i direktivet om drivstoffkvalitet.

- *sette bærekraftskrav til andre generasjons biodrivstoff, og fortsatt bidra til at slikt drivstoff kan produseres i Norge*

Blant annet over Norges Forskningsråds RENERGI-program blir det bevilget penger til forskning og utvikling av miljøvennlig transport.

- *innlemme norsk luftfart i EUs kvotehandelsystem og arbeide for at internasjonal luftfart skal omfattes av neste internasjonale klimaavtale*

Norge sluttet seg til EUs vedtak om at klimagassutslipp fra luftfart skal inn i kvotesystemet fra 2012. Dermed blir det satt en pris på utslipp fra alle flygninger til og fra flyplasser i Norge og EU. Relevant regelverk er allerede gjennomført i norsk rett.

- *i tråd med føringene i Nasjonal transportplan føre en svært restriktiv linje i omdisponeringen av dyrket jord*

Dette følges opp løpende. I alle konseptvalgutredninger blir det lagt sterk vekt på jordvern.

Den digitale allemannsretten

Regjeringen vil:

- *fortsatt bidra til å øke mobildekningen*

Gjennom markedsregulering og forvaltning av frekvensressurser legger regjeringen til rette for økt konkurranse, nye tjenester og ytterligere utbygging av mobilnettene i Norge, herunder bedre dekning for mobiltelefoni og mobilt bredbånd.

- *fortsette arbeidet for å tilrettelegge for bredbånd med tilstrekkelig kapasitet til å møte fremtidige behov innen skole, helse, næringsliv og husholdninger i hele landet*

I august 2004 var den nasjonale bredbåndsdekningen ca. 81 prosent mens den nå er ca. 99,9 prosent for grunnleggende bredbånd. Regjeringen har gjennomført årlige dekningskartlegginger og siste kartlegging viser at ca 99,7 prosent av alle husstander også har tilbud om normal båndbredde (over 4 Mbit/s) når satelittjenester er inkludert. Dekningsgraden på 50 Mbit/s er økt fra 19 prosent i 2010 til 63 prosent i 2012. Om lag tre av fire husholdninger har i dag et bredbåndsabonnement, i følge SSB.

Regjeringens bredbåndspolitikken har lagt til grunn en markedsbasert utbyggingsstrategi. Regjeringen har fått utarbeidet en internasjonal "best practice" av nasjonale bredbåndsplaner. Regjeringen har gjennomført flere samråd med bransjen om bredbånd.

Regjeringen har siden 2006 satt av over en milliard kroner til bredbåndsformål over hele landet. Tilskuddene har gått til utbygging av bredbånd i områder uten et tilstrekkelig kommersielt tilgjengelig bredbåndstilbud.

Regjeringen er nå i ferd med å forberede en auksjon av deler av den såkalte digitale dividenden (ledige frekvenser etter overgang til digital kringkasting) som gjøres tilgjengelig for mobilt bredbånd.

Regjeringen har videreført en markedsbasert utbyggingsstrategi av bredere bredbånd og vil arbeide for at offentlig sektor som planmyndighet og grunneier legger godt til rette for videre utbygging f.eks. gjennom fremføring av fiberkabler i offentlig vei og plassering av basestasjoner for mobilkommunikasjon.

Regjeringen har avsatt viktige frekvensressurser til mobilt bredbånd og legger til rette for videre kommersiell utbygging av bredere bredbånd i det faste nettet gjennom offentlig støtte over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

- *Arbeiderpartiet vil implementere datalagringsdirektivet forutsatt at det i utredningen ikke framkommer klare negative konsekvenser for personvernet. Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil av personvernmessige hensyn gå mot implementering*

av EUs datalagringsdirektiv i norsk rett. SVs og SPs statsråder og stortingsrepresentanter stilles fritt i denne saken

Stortinget har vedtatt å innlemme datalagringsdirektivet i norsk rett.

Et godt flytilbud

Regjeringen vil:

- *opprettholde det regionale flyplassnettet med mindre det er oppslutning lokalt om å gjøre endringer ut fra innretningen av det totale transporttilbudet i området*

I St.meld. nr. 16 (2008-2009) Nasjonal transportplan 2010-2019 er en nedleggelse av Narvik lufthavn, Framnes, satt som en forutsetning for finansieringen av ny bru over Rombakfjorden. Dette er i tråd med lokalpolitiske vedtak i Narvik kommune.

Byggingen av Hålogalandsbrua vil redusere reisetiden mellom Narvik og Harstad/Narvik lufthavn, Evenes. Dette vil sammen med en avvikling av Narvik lufthavn, Framnes, styrke trafikkgrunnlaget på Evenes, noe som kan gi grunnlag for flere ruter, høyere frekvens og lavere priser slik at det samlede transporttilbudet for regionen styrkes. Nedleggelse av Narvik lufthavn, Framnes, ble vedtatt 12.6.2012 ved behandling av Prop. 117 S (2011-2012) jf. Innst. 382 S (2011-2012).

Det er tatt en rekke lokale initiativ om bl.a. rullebaneforlengelser og nye lufthavner. Samferdselsdepartementet ga med bakgrunn i dette etatene og Avinor et utredningsoppdrag om lokale initiativ knyttet til lufthavnstrukturen som en del av etatenes og Avinors arbeid med forslaget til Nasjonal transportplan 2014-2023. Utredningen som ble lagt fram sammen med planforslaget og som også har vært på høring, vil utgjøre en del grunnlaget for en helhetlig vurdering av den fremtidige utviklingen av lufthavnettet i den kommende stortingsmeldingen om Nasjonal transportplan 2014-2023.

- *videreføre ordningen med kjøp av ulønnsomme flyruter for å sikre et godt flyrutetilbud i hele landet. Regjeringen vil arbeide for større konkurranse om rutene, blant annet gjennom lengre anbudsperioder. I områder med spesielle avstandsutfordringer, særlig i Nord-Norge, vil regjeringen arbeide for å forbedre tilbudet*

Regjeringen fortsetter å sikre et godt flyrutetilbud i hele landet gjennom kjøp av regionale flyruter. I anbudet på regionale flyruter i Finnmark og Nord-Troms, som tok til å gjelde fra 2007, sørget Regjeringen for at den maksimale billettprisen ble redusert med 20 prosent. Den reduserte maksimaltaksten ble videreført i anbudet for perioden 2010-2013. Regjeringen la inn økt kapasitet på mange ruter grunn av økt trafikk og utvidet det statlige kjøpet med en ny rute, Evenes – Tromsø, i forbindelse med anbud på regionale ruteflyginger fra 1. april 2012. Anbudskonkurransen gav reduserte kostnader for staten. Et nytt flyruteanbud for ruter i Nord-Troms og Finnmark gjeldende fra 1. april 2013 vil lyses ut høsten 2012.

I forbindelse med gjennomføringen av nytt EU-regelverk på området (revisjon av tredje luftfartspakke), har Regjeringen forhandlet frem mulighet for lengre kontraktsperioder for kjøp av flyruter. Det er fra juli 2011 mulig å inngå kontrakter for fem år i de fire nordligste fylkene og for fire år i resten av landet. Dette bidrar til å styrke konkurransen om rutene.

- *sikre at utviklingen av flyplasser utenfor Avinor-systemet ikke svekker muligheten til å opprettholde et desentralisert flyplasstilbud over hele landet. Regjeringen vil vurdere tiltak for å sikre finansieringen av Avinors lufthavner*

Regjeringen vil i reguleringen av lufthavner utenfor Avinor ta hensyn til den viktige rollen Oslo lufthavn, Gardermoen, har i finansieringen av det desentraliserte lufthavnnettet i Norge.

Posttjenester i hele landet

Regjeringen vil:

- *legge fram forslag til ny postlov for å opprettholde et likeverdig tilbud av posttjenester i hele landet til lik pris*

Regjeringen arbeider med en ny postlov der enhetsporto for enkeltsendinger er et viktig prinsipp. Loven vil ikke bli lagt frem for Stortinget før etter at prosessen som følger av at Norge har reservert seg mot å innlemme EUs postdirektiv i EØS-avtalen er avsluttet.

- *at enhetsporto skal opprettholdes*

Regjeringen arbeider med en ny postlov der enhetsporto for enkeltsendinger er et viktig prinsipp. Loven vil ikke bli lagt frem for Stortinget før etter at prosessen som følger at Norge har reservert seg mot å innlemme EUs postdirektiv er avsluttet.

- *utsette implementeringen av EUs tredje postdirektiv. Regjeringen vil innhente kunnskap og utrede konsekvenser av en eventuell implementering av direktivet*

Regjeringen har valgt å si nei til innføring av EUs tredje postdirektiv i Norge for å opprettholde et godt og likeverdig posttilbud til like priser i hele landet.

Saken vil nå følge de regler og prosedyrer som følger av EØS-avtalen. Regjeringen har innledet uformelle samtaler med EU-kommisjonen om saken.

Samferdselsdepartementet har fått utredet konsekvensene av direktivet i fem rapporter:

- Bred utredning av konsekvensene, rapport og tilleggsrapport (Samfunns- og næringslivsforskning)

- Konsekvenser for statlig kjøp av ulønnsomme posttjenester (Oslo Economics)
- Konsekvenser av å benytte reservasjonsretten (Kluge Advokatfirma)
- Effekter på lønns- og arbeidsvilkår i land som har liberalisert postmarkedet (Copenhagen Economics)

Sjøvegen

Regjeringen vil:

- *følge opp planrammen og prioriteringene i Nasjonal transportplan 2010-2019 og med det øke bevilgningene til fiskerihavner og maritim infrastruktur*

Den årlige rammen til sjøtransport og maritim infrastruktur ble økt med 77 prosent i NTP 2010-2019 sammenliknet med NTP 2006-2015. Det er med dette lagt til grunn en årlig statlig ramme for Kystverket på 1080 millioner kroner i fireårsperioden 2010-2013. Planrammen inkluderer statlige bevilgninger til fiskerihavner og farleier, tilskudd til kommunale fiskerihavneprosjekter, navigasjons- og meldingssystem, fartøy, sjøtrafikksentraler og transportplanlegging, kystforvaltning og administrasjon. Med budsjettforslaget for 2013 er oppfølgingen av planrammen for første fireårsperiode av NTP 2010-2019 på 99,3 prosent.

Kystavgiften er gradvis redusert fra å dekke 34 prosent av statens utgifter i 2009. I budsjettet for 2013 foreslår regjeringen at avgiften avvikles.

- *styrke overvåknings- og varslingsystemet for havområdene og beredskapen mot forurensning til sjøs*

I 2010 budsjettet ble bevilgningen til utskiftning av utstyr ved sjøtrafikksentralene økt med 25 millioner kroner. Denne bevilgningen er videreført.

Bevilgningene til beredskap mot akutt forurensning er økt med til sammen 40 millioner kroner i 2011 og 2012.

- *arbeide med å etablere seilingsleder langs hele kysten og styrke den statlige slepebåtberedskapen*

Regjeringen har styrket sjøsikkerheten ved å etablere trafikkseparasjonssystem utenfor territorialfarvannet utenfor Vestlandet og Sørlandet. De nye rutetiltakene trådte i kraft 1. juni 2011, og det er med dette i praksis etablert seilingsleder langs hele kysten. Kart over trafikken før og etter innføring av trafikkseparasjonssystemene viser at risikotrafikken nå er blitt flyttet i god avstand fra kysten.

Det er etablert en statlig slepebåtberedskap i Nord-Norge, Sørlandet og for Vestlandet.

- *fortsette arbeidet med å styrke oljevernberedskapen, slik at den utvikles i tråd med miljørisikoanalyser, utstyrsvurderinger og trafikkutviklingen langs kysten*

Kystverkets rapport fra 2006 om utskiftning av oljevernmateriell i statlige depot er oppfylt i 2010.

Bevilgningen til beredskap mot akutt forurensning ble ytterligere økt med til sammen 40 millioner kroner i 2011 og 2012. Økningen skal bidra til å følge opp anbefalingene i Kystverkets nye miljørisiko- og beredskapsanalyse, og skal blant annet gå til å styrke grunnberedskapen langs kysten.

- *utvikle havnene til effektive knutepunkt i godstrafikken*

Ny havne- og farvannsløp trådte i kraft 1. januar 2010. Loven legger til rette for effektiv havnedrift, god fremkommelighet, trygg ferdsel og forsvarlig bruk av farvannet.

- *redusere gebyrene fra sjøtransporten for å stimulere til økt godstransport på sjø*

Havnesikkerhetsavgiften ble avvirket i 2010.

Kystavgiften er gradvis redusert fra å dekke 34 prosent av statens utgifter i 2009. I budsjettet for 2013 foreslås avgiften avvirket. Samlet innebærer dette et redusert avgiftsnivå på om lag 125 millioner kroner.

- *opprettholde Hurtigruta*

Det er inngått avtale mellom Hurtigruten ASA og staten om kjøp av sjøtransporttjenester med helårlige, daglige seilinger på strekningen Bergen - Kirkenes for perioden 2012 – 2019.

Etter avtalen skal vederlaget for denne tjenesten utgjøre 640 millioner 2011-kroner i gjennomsnitt pr. år i avtaleperioden.

KAPITTEL 6: FOLKESTYRE, LOKALSAMFUNN OG REGIONALPOLITIKK

Regjeringen vil at alle skal ha reell frihet til å bosette seg der de vil. Vi vil sikre likeverdige levekår og ta ressursene i hele landet i bruk.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Folkestyre

Regjeringen vil:

- *at endringer i kommunestrukturen skal være basert på frivillighet. Der det er lokal tilslutning til endring dekkes de faktiske kostnadene knyttet til sammenslåingsprosessen av staten*

Dette følges opp i regjeringens gjeldende politikk. For å legge til rette for langsiktige og stabile rammevilkår for kommuner som ønsker å slå seg sammen, er perioden for fullt inndelingstilskudd forlenget fra 10 til 15 år. Deretter trappes tilskuddet ned over en femårsperiode som tidligere.

For å gjøre reglene enda tydeligere når en lokalt ønsker å endre grensene til kommuner eller fylker, har regjeringen sendt flere forslag til regleendringer i inndelingsloven på høring.

- *legge til rette for å styrke samhandlingen mellom kommunesektoren og frivillig sektor*

Mange kommuner har tradisjon for å jobbe tett opp mot frivillige krefter i lokalsamfunnet. Kommunene er viktige for frivillig sektor på flere måter, eksempelvis gjennom tildeling av ulike økonomiske støtteordninger, ved å stille bygg eller anlegg til disposisjon for lokalt foreningsliv, ved involvering i arbeid med kommunale planer eller gjennom ulike partnerskapsprosjekt. Frivillige organisasjoner kan på sin side bidra på viktige områder, for eksempel i arbeid med barn og unge, forebygging, integrering og på kulturfeltet. Videre er det mange enkeltpersoner som ønsker å bidra, for eksempel gjennom besøkstjenesten for eldre.

Regjeringen har iverksatt tiltak for å forenkle samhandlingen mellom det offentlige og frivillig sektor. Frivillighetsregisteret er etablert, og utvikles videre for å forenkle og avbyråkratisere samhandlingen mellom det offentlige og frivillig sektor.

Kulturdepartementet arbeider videre med forenkling, og har satt av ressurser til dette.

- *gjennomføre forsøk med stemmerett ved lokalvalget i 2011 for ungdom som fyller 16 eller 17 år i valgåret*

Ved kommunestyrevalget i 2011 ble det gjennomført forsøk med nedsatt stemmerettsalder til 16 år i 20 kommuner. Alle landets fylker, bortsett fra Oslo, var

representert. Det vil også bli gjennomført et forsøk ved valget til Longyearbyen lokalstyre. Evalueringen av forsøket utføres av Institutt for samfunnsforskning i samarbeid med Rokkansenteret. Utredningen vil foreligge i 2013. Valgdeltakelsen blant 16- og 17-åringene var på 57,4 prosent. Til sammenligning var valgdeltakelsen blant førstegangsvelgerne 46 prosent ved valget i 2011.

Regjeringen har satt ned et offentlig utvalg som skal utrede unges makt og deltakelse. Utredningen ble levert til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet i desember 2011.

- *legge til rette for økt deltakelse i politisk virksomhet og sørge for bred representasjon i offentlige utvalg, styrer og råd*

Regjeringen har i perioden 2007-2011 prøvd ut ulike tiltak som skal gi kjønnsbalanse i kommunestyrene, særlig i ledende verv, gjennom satsingen "Utstillingsvindu for kvinner i lokalpolitikken". Det er satt i verk lokalt styrte prosjekter i 22 kommuner. Hver av prosjektkommunene prøver ut ulike tiltak med sikte på å få kjønnsbalanse i sine kommunestyre og i ledende verv. Evalueringen viser blant annet at tiltakene har hatt en viss effekt for økningen av antallet kvinner i ledende posisjoner. Imidlertid er det vanskelig å peke på effekten av enkelttiltak, med unntak av opplæringstiltak. Ettersom alle kommunene har gjennomført ett eller flere tiltak, har det ikke vært mulig å analysere hvilken virkning enkelttiltak har hatt. Mange av tiltakene kan ha langtidsvirkninger som ikke lar seg etterspore etter kun en valgperiode. Regjeringen vil formidle erfaringene fra prosjektet til alle landets kommuner slik at de kan lære av prosjektkommunenes arbeid.

Regjeringen høsten 2011 frem en lovproposisjon for Stortinget med forslag til tiltak for å styrke lokaldemokratiet og tydeliggjøre det politiske nivåets lederrolle i kommunene og fylkeskommunene. Reglene trådte i kraft 1. juli 2012.

For å styrke innbyggernes og mediernes innsyn i kommunal virksomhet la Regjeringen våren 2012 frem en lovproposisjon med forslag om at møter i kontrollutvalg og styremøter i kommunale foretak som hovedregel skal være åpne.

For å styrke kommunenes egenkontroll og dermed innbyggernes tillit til kommunene, foreslår Regjeringen i samme lovproposisjon at kommunenes kontrollutvalg og revisorer skal få innsyn i alle interkommunale samarbeid organisert etter kommuneloven § 27 og i alle aksjeselskap som direkte eller indirekte er eid av kommunen

Regjeringen gjennomførte forsøk med elektronisk stemmegivning i 10 kommuner ved kommunestyre- og fylkestingsvalget 2011. Gjennomføringen av forsøket ble fulgt av et ekspertteam fra OSSE. Forsøket er evaluert både av et nasjonalt og internasjonalt forskningsmiljø. Det tas sikte på å legge frem en proposisjon for Stortinget med funn fra evalueringen og regjeringens anbefalinger for oppfølging høsten 2012. Forsøket omfattet også utvikling av et nytt valgadministrativt datasystem (EVA) til bruk ved

gjennomføring av valg. Det planlegges for full innføring av det valgadministrative datasystemet i alle kommuner og fylkeskommuner ved valget i 2013.

Det er undertegnet en samarbeidsavtale mellom Kommunal- og regionaldepartementet og det indiske departementet for lokalstyre, Ministry of Panchayati Raj, om utveksling av erfaringer mellom de to landene for bl.a. å styrke lokaldemokratiet. Det har i 2012 vært gjennomført gjensidige besøk på ministernivå mellom de to departementene.

- *være positiv til at kommunene legger til rette for økt deltakelse fra innbyggerne i lokalpolitiske saker, herunder deltakende budsjettering*

Dette er en del av regjeringens gjeldende politikk. For å legge til rett for deltakelse i lokale saker vil det i løpet av høsten 2012 åpnes en portal for å fremme innbyggerinitiativ på Internett. Det har ikke blitt gjennomført prosjekter med deltakende budsjettering.

Levende lokalsamfunn

Kommunesektoren skal i all hovedsak være rammefinansiert. I 2011 ble hoveddelen av de øremerkede tilskuddene til barnehagesektoren innlemmet i rammetilskuddet og fordelt gjennom inntektssystemet. Det innebar en betydelig styrking av rammefinansieringen og en kraftig reduksjon i andelen av inntekter fra øremerkede tilskudd. Etter innlemmingen anslås frie inntekter, inkludert kompensasjon for merverdiavgift, å utgjøre om lag 80 prosent av kommunesektorens inntekter, mens øremerkede tilskudd er redusert fra 12 til 4 prosent av samlede inntekter.

Regjeringen vil:

- *i samråd med kommunesektoren sikre en robust og bærekraftig kommuneøkonomi. De samlede ressursene skal brukes slik at tjenestetilbudet kan styrkes, kvaliteten forbedres og vedlikeholdet ivaretas. Alle nye statlige pålegg eller reformer fullfinansieres*

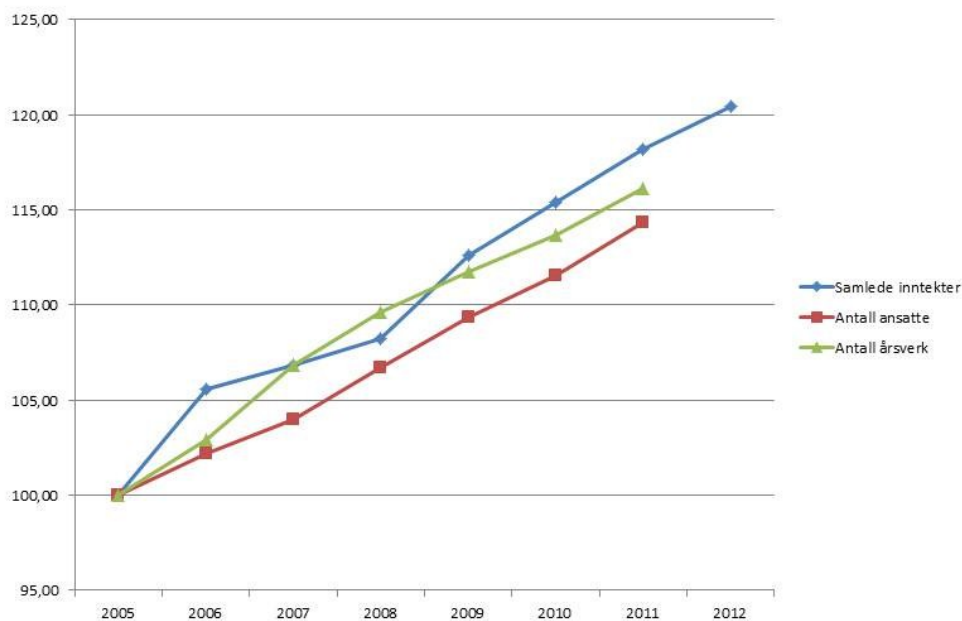
I perioden 2005-2012 har realveksten i kommunesektorens samlede inntekter vært om lag 61 milliarder kroner (2012-kroner), eller 20,5 prosent. Det tilsvarer en årlig realvekst på 2,7 prosent. Om lag halvparten av inntektsveksten har kommet som frie inntekter.

I statsbudsjettet for 2013 legger regjeringen opp til ytterligere reell inntektsvekst på 6,8 milliarder kroner. Av dette er 5 milliarder kroner frie inntekter. Det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2013 legger til rette for fortsatt vekst i tjenestetilbudet.

Fra 2005 til 2011 har det blitt om lag 55 000 flere avtalte årsverk i kommunesektoren. Det tilsvarer en vekst på om lag 16 prosent.

Regjeringen har gjort endringer i inntektssystemet for kommunene fra og med 2009 og fra og med 2011. Ny kostnadsnøkkel i utgiftsutjevningen fra og med 2011 gir bedre utjevning av variasjoner i ufrivillige kostnader mellom kommuner, mens øvrige endringer i inntektssystemet gir en jevnere fordeling, større stabilitet og forutsigbarhet i kommunenes inntekter, og regionale utfordringer ivaretas på en bedre måte. Fra 2012 er kostnadsnøkkelen for kommunene oppdatert for å ta hensyn til samhandlingsreformen, og overføringen av midler til kommunal medfinansiering og kommunalt betalingsansvar for utskrivningsklare pasienter.

Flere årsverk i kommunesektoren

(Kilde: Kommunal- og regionaldepartementet)

- *at samkommunemodellen skal utredes og vurderes lovfestet*

Regjeringen la høsten 2011 frem for Stortinget en lovproposisjon med forslag om å lovfeste samkommunemodellen. Kommunene har derfor etter 1. juli 2012 fått et nytt verktøy som blant annet kan brukes som ledd i samhandlingsreformen. Modellen legger til rette for samarbeid på tvers av mange sektorer og om flere ulike oppgaver under et felles samkommunestyre.

- *iverksette samhandlingsreformen for å sikre flere, bedre og tidligere helsetjenester der folk bor*

Se omtale av samhandlingsreformen i kapittel 9.

- *sikre kommunenes kapasitet og kompetanse for å håndtere de nye plan- og miljøoppgavene*

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging ble vedtatt ved kongelig resolusjon i juni 2011. Dokumentet samler Regjeringens viktigste forventninger til kommunal og regional planlegging. Med dokumentet vil Regjeringen bidra til at planleggingen blir mer målrettet og ikke mer omfattende enn nødvendig.

Det er gjennomført et større opplæringsopplegg for kommuner, fylkeskommuner og fylkesmannsembetene om plandelen av ny Plan- og bygningslov. Dette er gjort gjennom møter, seminarer, veiledning, nettverk der ulike tema er brakt opp og belyst gjennom eksempler.

Det er også gjennomført et større opplæringsopplegg i samarbeid med fylkesmannsembeter og kommuner i forbindelse med innføring av nye byggesaksregler i plan- og bygningsloven. Det er også etablert flere interkommunale tilsynsenheter for byggsektoren, der flere kommuner går sammen om felles tilsyn.

Miljøverndepartementet har støttet et 5-årig samarbeidsprogram med KS – Livskraftige kommuner - der kommunene arbeidet i læringsnettverk med andre kommuner om konkrete miljøtemaer. Over 200 kommuner har deltatt i programmet; nesten alle har arbeidet med klima og energi som et av temaene. Følgeevalueringen viser at samarbeid i læringsnettverk styrker kommunenes evne og vilje til å drive plan- og miljøarbeid.

Gjennom programmet Framtidens byer samarbeider Miljøverndepartementet med de 13 største byene om å redusere klimagassutslippene og gjøre byene miljøvennlige. Det vil bli lagt stor vekt på formidling og læring overfor andre kommuner fra dette arbeidet.

Det er etablert opplæringsteam i alle fylkene der fylkesmenn og fylkeskommunene deltar. Disse har som hovedoppgave å lære opp kommunene i ny plan- og bygningslov. I samarbeid med KS er det igangsatt etterutdanningskurs for kommunene i reguleringsplanarbeid. Dette kompletteres av arbeidet med å styrke forskning og utdanning innen planlegging. Det er også gitt støtte til noen høyskole- og universitetsmiljø for å utarbeide skreddersydde etterutdanningstilbud til kommunene.

Videre er det gitt støtte til et kompetanseprosjekt for frivillig sektor. Dette vil gjøre dem i stand til å medvirke konstruktivt i lokale prosesser i tråd med lovenes intensjoner.

Det er utarbeidet veiledere om bl.a. reguleringsplan, kommuneplan, kommunal planstrategi, regional planstrategi og konsekvensutredning.

Det er gjennomført en systematisk kartlegging av kommunenes basisoppgaver på plan- og miljøområdet. Denne danner bl.a. grunnlag for etableringen av ny nettportal som skal være et saksbehandlingsverktøy for kommunene. www.miljokommune.no har som formål å få kommunene til å bruke myndigheten de er tillagt etter forurensningsloven, plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven, kulturminneloven og annen miljølovgivning mer korrekt og effektivt enn i dag, samt å gjøre myndighetsutøvelsen enklere for dem. Alle etater under Miljøverndepartementet bidrar

med innhold til nettstedet, som vil inneholde veiledninger (eksisterende og nye), maler for vedtak, sjekklister og eksempler, samt en oversikt over alle oppgaver kommunen har innenfor miljøområdet. Første dellansering av www.miljokommune.no har allerede funnet sted. Det vil bli flere dellanseringer i tiden som kommer.

- *at trepartssamarbeidet som er etablert i kvalitetskommuneprogrammet skal utvikles videre*

Kvalitetskommuneprogrammet, som var et samarbeid mellom regjeringen, KS og de ansattes organisasjoner, la til rette for et forpliktende samarbeid om kvalitetsutvikling og reduksjon av sykefravær innen omsorg og oppvekst. Involvering av ansatte, særlig i førstelinje, folkevalgte og tillitsvalgte, bidro til gode prosesser og økt kvalitet i mange av deltagerkommunene.

Kvalitetskommuneprogrammet ble avsluttet første halvår 2010, og det er viktig at erfaringene fra Kvalitetskommuneprogrammet nyttiggjøres og videreutvikles.

Regjeringen har derfor inngått en samarbeidsavtale med KS og hovedsammenslutningene på arbeidstakersiden, *Saman om ein betre kommune*. Samarbeidet er en videreføring av intensjonene i Kvalitetskommuneprogrammet. Hovedtemaene for samarbeidet vil være sykefravær, kompetanse og rekruttering, heltid/deltid og omdømme. Programmet er planlagt å vare til 2015. Sekretariatet er etablert i departementet og samarbeider med KS og hovedsammenslutningene om aktivitetene i programmet. 52 kommuner, fordelt på 48 prosjekter, har deltatt på nettverkssamlinger, prosjektledersamlinger og rapportert på oppstartsaktivitet til departementet. Det er hittil opprettet 8 nettverk med ulike tema. Nettverkene skal bidra til erfaringsutveksling og være en arena for læring og faglig bistand

Kommunal- og regionaldepartementet har sendt ut ny invitasjon til alle kommuner om å bli med i programmet *Saman om ein betre kommune*. Hovedtemaene for samarbeidet vil fortsatt være sykefravær, kompetanse og rekruttering, heltid/deltid og omdømme. I tillegg vil innovasjon og fornying bli ytterligere vektlagt. Programmet skal støtte opp om det gode utviklingsarbeidet lokalt, og programmets hovedaktivitet vil bestå av lokale prosjekter. Kommunene vil få støtte til sitt utviklingsarbeid gjennom deltakelse i nettverk, faglig veiledning og tilskudd. Det tas sikte på å ta opp om lag 50 nye kommuner i programmet, med virkning fra januar 2013.

Åpenhet, offentlighet, ytringsfrihet og personvern

Regjeringen vil:

- *verne om enkeltmenneskets rett til privatliv og til politisk organisering uten innsyn fra myndighetene*

Dette er en del av regjeringens gjeldende politikk.

- *beskytte ansattes og tillitsvalgtes rett til å uttale seg til offentligheten*

Nye regler om varsling om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen ble innført i 2007.

- *sikre personvernet gjennom å fortsatt styrke Datatilsynets arbeid*

Regjeringen har bevilget betydelige midler til kampanjen dubestemmer.no som har som mål å styrke barn og unges oppmerksomhet og kunnskap om personvern.

Regjeringen har inntatt egen bestemmelse i personopplysningsforskriften for å sikre arbeidstakere mot at arbeidsgiver skaffer seg unødige innsyn i arbeidstakers e-post.

Det pågår for tiden forhandlinger om et nytt EU-regelverk om personvern, som vil bli sentralt for utformingen av fremtidens norske personvernregler. Norge deltar i forhandlingene om regelverket. Det har blitt gjennomført en etterkontroll av personopplysningsloven, med fokus på områder man antok ikke ville bli dekket gjennom EUs regelverksarbeid. Etterkontrollen resulterte i vedtakelse av enkelte lovendringer i 2012, herunder styrking av barns personvern, modernisering av reglene om kameraovervåkning og endring av konsesjonsreglene. En ytterligere revisjon av personopplysningsloven vil foretas etter at nye EU-regler på området er vedtatt.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *møteoffentlighet*

Regjeringen har fremmet lovforslag om skjerping og klargjøring av reglene om møteoffentlighet i folkevalgte organer i kommuner og fylkeskommuner. Forslagene er vedtatt av Stortinget, og trer i kraft 1. juli 2011.

- *offentlig elektronisk postjournal*

Regjeringen har i 2010 lansert Offentlig elektronisk postjournal som gir alle muligheter for innsyn i brev og dokumenter til og fra staten.

- *regjeringen.no*

Regjeringen har innført løsninger på nettstedet regjeringen.no som gjør det lettere å finne fram til saker som har vært på høring og lettere å abonnere på disse. EØS-saker er også lettere tilgjengelige.

Lokal vekstkraft

Regjeringen vil:

- *føre en offensiv politikk for å utvikle distriktenes ressurser, kvaliteter og muligheter*

Regjeringen har videreført styrkingen av bevilgningene til de særskilte distrikts- og regionalpolitiske virkemidlene. Regjeringen foreslår en bevilgning på 2,68 milliarder kroner i 2013. Holdes kompensasjon for differensiert arbeidsgiveravgift utenom, er bevilgningen økt nominelt med 783 millioner kroner (om lag 58,5 prosent) fra 2005 til 2013.

Videreføring av differensiert arbeidsgiveravgift i Distrikts-Norge utgjør sammen med ordningen med kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift en distriktpolitisk innsats på om lag 13,4 milliarder kroner i 2012.

Regjeringen har styrket den årlige bevilgningen til kommunale og regionale næringsfond fra 100 millioner kroner i 2006 til 225 millioner kroner i 2013.

Regjeringen har siden 2006 bevilget mer enn 1 milliard kroner til bredbånd over hele landet.

Regjeringen har satt i gang et nytt næringshageprogram fra 1.7.2011. Programmet skal gå over 10 år. Hovedmålet for programmet er å bidra til økt verdiskaping gjennom å legge til rette for utvikling av kunnskapsarbeidsplasser i distriktene. Regjeringen satt av 40 millioner kroner til programmet i 2012, og foreslår at det settes av 43 millioner i 2013. Dette er mer enn en dobling fra 2010.

Regjeringen har satt i gang en landsdekkende mentorordning for unge gründere i alderen 18 – 35 år.

Etablert verdiskapingsprogram for lokale og regionale parker. Det ble satt av 10 millioner kroner i 2012 og 10 millioner i 2013 til programmet. Tilskuddsordningen har som mål å øke verdiskaping og næringsutvikling i avgrensede landskapsområder med særegne natur- eller kulturverdier.

Regjeringen har etablert Kompetansesenter for distriktsutvikling, Distriktssenteret. Distriktssenteret skal aktivt medvirke til kompetansebygging om distriktsutfordringer, og ha en rolle som landsdekkende kompetanseorgan, rådgiver og bidragsyter overfor myndigheter og ildsjeler.

Regjeringen har videreført regjeringsutvalget for distrikts- og regionalpolitikken som sikrer at distriktpolitiske hensyn ivaretas på sektorpolitikkområder.

- *gjennomføre et bolystprogram som skal øke attraktiviteten til steder som sliter med fraflytting*

Regjeringen har satt av 155,7 millioner kroner i perioden 2010 til 2013 til Bolyst, inkludert forslaget til budsjett 2013. 98 prosjekt har fått støtte så langt i satsingen. Programmet skal legge til rette for at kommuner innenfor det distriktpolitiske virkeområdet blir attraktive å bo i og flytte til.

Regjeringen har lansert en treårig satsing for å bidra til utviklingen av attraktive lokalsamfunn i distriktene gjennom å stimulere til økt tilbud av ulike typer boliger. En ny tilskuddsordning er etablert som et viktig ledd i satsingen. Det er i 2012 bevilget 20 millioner kroner til denne tilskuddsordningen. 12 distriktskommuner er valgt ut til å delta i satsingen.

- *forsterke kompetansen i kommunene til å drive utviklingsarbeid*

Satsingen "Lokal samfunnsutvikling i kommunene" (LUK) er iverksatt. Budsjettet er på 30 millioner kroner årlig i perioden 2010 til 2013. Satsingen skal gi kommunene bedre vilkår for å planlegge, mobilisere, samarbeide og gjennomføre utviklingstiltak i. Satsingen skal styrke samarbeid mellom kommuner, og mellom kommuner og fylkeskommunene i arbeidet med å utvikle attraktive lokalsamfunn.

Regjeringen har i gangsett og videreført Førstelinje for utvikling av næringsliv i kommunene (FUNK). Programmet er nå en integrert del av arbeidet på Innovasjon Norges distriktskontorer. FUNK bidrar til å styrke kommunenes kompetanse innen entreprenørskap og småskala næringsutvikling.

Norge deltar i Interreg, som er et eget målprogram i EUs territoriale samarbeid. Regjeringen har i programperioden 2007- 2013 bidratt med 730 millioner kroner. Det har vært norske deltakere i 450 prosjekter, og arbeidet har satt varige spor i det regionale utviklingsarbeidet.

- *styrke og videreutvikle fylkeskommunen som regional samarbeidspart og støttespiller for kommuner som arbeider med å utvikle attraktive lokalsamfunn . Vi vil utvikle virkemidler for å sikre at også fylker med flere eller alle kommuner utenfor det distriktpolitiske virkeområdet skal ha grunnlag for å drive regionalt utviklingsarbeid i hele fylket*

Gjennom forvaltningsreformen, iverksatt 1.1.2010, fikk fylkeskommunene overført virkemidler som legger grunnlag for i sterkere grad å spille rollen som en sentral utviklingsaktør. Det er opprettet regionale forskningsfond i 2010 i til sammen 7 fondsregioner med 6 milliarder kroner i fondskapital. Avkastningen i 2012 var 219 millioner kroner. Fondene skal styrke regionenes forskningsinnsats og støtte opp under regionens prioriterte innsatsområder. Fylkeskommunene fikk overført 49 prosent av eierskapet i Innovasjon Norge. Fylkene fikk også et utvidet ansvar for bygging og vedlikehold av veier, det vil si 80 prosent av veiene som var klassifisert som "øvrige riksveier".

- *styrke fylkeskommunenes rolle i kommunale omstillingsprosesser*

Omstillingsmidlene er behovsvurdert. For tiden er det moderat etterspørsel etter statlige omstillingsmidler.

- *at det ved etablering av nye statlige virksomheter legges generelt til grunn at disse skal lokaliseres utenfor Oslo. Unntak fra dette skal begrunnes særskilt. Det er et mål at også nye funksjoner som etableres som egne enheter i tilknytning til eksisterende statlige virksomheter lokaliseres utenfor Oslo*

Regjeringen har fulgt opp målsetningen om at nye statlige virksomheter skal lokaliseres utenfor Oslo. Siden 2005 er om lag 600 statlige arbeidsplasser nyoppretta eller flyttet ut fra Oslo.

Regjeringen har revidert retningslinjene for lokalisering av statlige arbeidsplasser og statlig tjenesteproduksjon. Retningslinjene inneholder krav til dokumentasjon og tydeliggjort kriterier for lokalisering av arbeidsplasser og krav til dokumentasjon og utredninger ved endringsprosesser som kan innvirke på lokalisering av arbeidsplasser og tjenesteproduksjon.

- *at det skal foretas en ekstern gjennomgang for å fremme konkrete forslag til tiltak for å sikre at kompetansearbeidsplasser og nye statlige arbeidsplasser spres utover hele landet. Også tiltak for å sikre rekruttering til kompetanse-arbeidsplasser i distriktene skal vurderes*

Regjeringen satte ned et offentlig utvalg som gikk igjennom dette og foreslo ulike tiltak for å sikre at kompetansearbeidsplasser og nye statlige arbeidsplasser spres utover hele landet. Utredningen NOU- 2011:3 Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet ble lagt fram 9. mars 2011. Rapporten har vært på høring, og forslag fra utvalget vil bli vurdert i kommende stortingsmelding om distrikts- og regionalpolitikken.

- *føre en offensiv politikk for å utvikle byens kvaliteter og muligheter*

Regjeringen samarbeider med de store byene om programmet Framtidens byer i perioden 2008-2014 for å utvikle byområder med lavest mulig klimagassutslipp og godt bymiljø. Ett av hovedtemaene i satsingen er energibruk i bygg. Kommunal- og regionaldepartementet, Husbanken og Direktoratet for byggkvalitet er involvert i samarbeidet som Husbanken støtter med inntil fem millioner kroner i 2012 for å fremme gode forbildebygg. Husbanken støtter FutureBuilt (By- og boligutstillingen Oslo – Drammen) for å fremme forbildeprosjekter som gode eksempler på klimavennlig byutvikling og arkitektur.

Regjeringen har ledet plansamarbeid mellom Oslo kommune og Akershus fylkeskommune fram til en felles planstrategi for areal- og transportløsninger i regionen. Oslo og Akershus vil selv lede gjennomføringen av planarbeidet i 2011/2012.

- *følge opp satsingsområdene i Groruddalen og i Oslo Sør, og i andre byområder i Norge med tilsvarende utfordringer*

I perioden 2007–2012 er det fra over KRDs budsjett, totalt bevilget 265,5 millioner kroner til områderettet arbeid i tre av landets største byer. Arbeidet med områdesatsing

ble i 2011 utvidet til også å omfatte levekårsutsatte områder i Bergen og i 2012 til tilsvarende områder i Trondheim. Bergen kommune fikk i 2011 bevilget 3 millioner kroner og i 2012 6 millioner kroner øremerket områdeløft. Trondheim kommune fikk i 2012 1,5 millioner kroner til oppstart av områderettet arbeid i levekårsutsatte områder.

Den største satsingen er statens og Oslo kommunes felles innsats for å bedre levekårene i Groruddalen. I perioden 2007 til 20011 har Oslo kommune bidratt med 266 millioner kroner og staten totalt sett bidratt med 586 millioner kroner.

I forslag til statsbudsjett for 2013 foreslås det en samlet tilsagnsramme til arbeidet med områdeløft i disse byene på 49 millioner kroner over KRDs budsjett. Av disse foreslås 40 millioner kroner til satsingen i Groruddalen i Oslo, 6,5 millioner kroner til styrking av arbeidet i Bergen og 2,5 millioner kroner til styrking av områderettet arbeid i områder i Trondheim med dårlige levekår.

KAPITTEL 7: ET ARBEIDSLIV MED PLESS TIL ALLE

Arbeid til alle er et hovedmål for vår politikk. For den enkelte er arbeid en kilde til inntekt, økonomisk trygghet, selvrespekt og selvrealisering. Samtidig vil deltakelse i arbeidslivet bidra til å sikre velferdsstaten på kort og lang sikt, redusere sosiale forskjeller og hindre fattigdom. For innvandrere som kommer til Norge, er arbeidslivet den viktigste arena for integrering.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Arbeidsmarked

Regjeringen vil:

- *ha et høyt nivå på tiltaksplasser, tilpasset situasjonen på arbeidsmarkedet*

Arbeidsmarkedstiltakene er sentrale virkemidler i regjeringens satsing på å få flere i arbeid. Det er viktig å kunne tilby arbeidsrettet bistand til arbeidsledige og personer med nedsatt arbeidsevne som trenger dette for å komme raskere over i jobb.

Tiltaksnivået tilpasses situasjonen på arbeidsmarkedet. Finanskrisen i 2008 førte til økt arbeidsledighet. For å møte økningen i ledigheten, ble det i St.prp. nr. 37 (2008-2009) bevilget midler til 6 000 ekstra tiltaksplasser for helt ledige for 2009. Sammen med en bevilgning til ytterligere 1 000 nye tiltaksplasser i Revidert nasjonalbudsjett, økte tiltaksnivået med til sammen 7000 tiltaksplasser for helt ledige i gjennomsnitt for 2009. Det totale tiltaksnivået i 2009 var på om lag 75 000 plasser. Det høye tiltaksnivået ble videreført i 2010, men ble redusert noe i 2011 og 2012 blant annet som følge av en mer stabil situasjon på arbeidsmarkedet.

Det er i statsbudsjettet for 2013 foreslått en bevilgning som under visse forutsetninger om tiltakenes priser og sammensetning vil gi rom for om lag 70 700 plasser i gjennomsnitt. Av disse vil om lag 16 000 plasser være for ledige, og om lag 54 700 plasser være for personer med nedsatt arbeidsevne. Regjeringen foreslår å styrke tiltaksnivået for personer med nedsatt arbeidsevne med om lag 15 000 plasser, hvorav 100 plasser skal være innen varig tilrettelagt arbeid og 400 tiltaksplasser knyttes til jobbstrategien, samt å redusere nivået for ledige med om lag 1 250 plasser. Regjeringen reduserer samtidig tiltaksnivået for ledige med 1000 plasser. Prognosen for personer med nedsatt arbeidsevne tilsier at det er et stort behov for arbeidsrettet bistand for denne gruppen. Reduksjonen i tiltaksnivået for ledige har sammenheng med et bedret arbeidsmarked. Ungdom, innvandrere fra land utenfor EØS-området, langtidsledige og personer med nedsatt arbeidsevne skal prioriteres ved inntak til arbeidsmarkedstiltak.

- *ha høy tiltaksinnsats for ledige med sammensatte behov*

Arbeidsmarkedstiltakene har til hensikt å bedre arbeidssøkerens muligheter til å komme i arbeid gjennom blant annet oppfølging, kvalifisering og arbeidserfaring, og bedring av arbeidsevnen. Tildeling av tiltak skjer på bakgrunn av en behovs- eller arbeidsevnevurdering. For å styrke den enkelte brukers rett til å få en vurdering av behovet for arbeidsrettet bistand, er det innført en rettighetsfesting av de sentrale elementene i oppfølgingen av den enkelte bruker, jf. NAV lovens § 14a, som ble innført 1. februar 2010.

Brukerne har ulike hindringer og bistandsbehov for å komme i arbeid. Dette gjør at tiltakene må være fleksible og tilpasses den enkeltes individuelle behov. Personer med sammensatte bistandsbehov, vil som regel ha nedsatt arbeidsevne. For å bidra til at personer med nedsatt arbeidsevne skal bedre sine sjanser for å komme i arbeid, har Regjeringen økt tiltaksnivået overfor denne gruppen.

En viktig del av NAV-reformen er at brukere med sammensatte behov skal få én kontaktperson som kan gi individuell veiledning og oppfølging med sikte på mer varig deltakelse i arbeidslivet. For å bedre tilbudet til personer med sammensatte behov i gråsonen mellom arbeid og helse ble tiltaket arbeidsrettet rehabilitering innført i 2009. Tiltaket skal bidra til å styrke den enkeltes arbeidsevne og bidra til mestring av helserelevante og sosiale problemer som kan være til hinder for deltakelse i arbeidslivet.

Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne ble iverksatt fra 2012 for at flere skal komme i lønnet arbeid, og regjeringen foreslår at strategien videreføres i 2013. Fra 2012 vil Regjeringen iverksette en jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne for at flere skal komme i lønnet arbeid. I 2012 ble 500 tiltaksplasser avsatt spesielt til jobbstrategiens målgruppe. Regjeringen foreslår å avsette ytterligere 400 tiltaksplasser til strategiens målgruppe i 2013.

- *øke satsingen på tilrettelagt arbeid i ordinært arbeidsliv og skjermet sektor*

I januar 2010 ble det nedsatt et offentlig utvalg, Utvalg for arbeidsrettede tiltak, som skulle vurdere rollen skjermede virksomheter har i bistanden som gis til personer med nedsatt arbeidsevne. Brofoss-utvalget avga sin innstilling i februar 2012. Innstillingen har vært sendt på høring og vil bli fulgt opp videre framover. Utvalget skal foreslå endringer med sikte på å forbedre tilbudet med mål om overgang til ordinært arbeidsliv. Utvalget skal også vurdere fordelingen av deltakere i tiltak i skjermede og ordinære virksomheter, og foreslå endringer med sikte på å forbedre tilbudet til brukere som har behov for en varig tilrettelagt arbeidsplass.

Regjeringen vil bruke statlige etater som foregangsetater, som kan fungere som rollemodeller for andre virksomheter i statlig sektor når det gjelder å gi unge med nedsatt funksjonsevne økte muligheter i arbeidslivet.

Kommunene er viktige arbeidsplasser for inkludering. Arbeidsdepartementet har, i samarbeid med KS, invitert utvalgte kommuner til å være foregangskommuner når det gjelder å inkludere flere unge med nedsatt funksjonsevne i arbeid.

- *bruke lønnstilskudd som alternativ til trygd for utsatte grupper*

Forslag om å sette i gang et forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd (TULT) ble lagt frem for Stortinget i St.prp. nr. 1 (2006-2007). Per august 2012 deltok i gjennomsnitt 2332 personer på ordningen.

Forsøksordningen er evaluert to ganger. Den første evalueringen ble gjennomført av AFI (Arbeidsforskningsinstituttet), og rapporten ble avgitt i oktober 2008. Den andre evalueringen ble gjennomført av Oxford Research AS i samarbeid med AFI og NIFU STEP. Endelig rapport ble avlevert i september 2010. TULT videreføres som en forsøksordning i 2013.

- *arbeide for å begrense antall nye uføre, og få flere uføre tilbake i arbeid*

Regjeringen arbeider med tiltak for å begrense antall nye uføre og få flere uføre tilbake i arbeid. Regjeringen la i mai 2011 fram Prop. 130 L (2010-2011) Ny uføretrygd og alderspensjon til uføre.

- *gjennomføre en sysselsettingsstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne*

Regjeringen la i forbindelse med statsbudsjettet 2012 fram en egen jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Jobbstrategien er forankret i den politiske plattformen for flertallsregjeringen 2009-2013, og bygger også på delmål 2 i ny IA-avtale for 2010-2013 om å øke sysselsettingen blant personer med nedsatt funksjonsevne. Hovedmålgruppen for strategien for personer med nedsatt funksjonsevne er uforandret fra 2012, og omfatter gruppen under 30 år som har behov for arbeidsrettet bistand for å komme i jobb.

Målet om at flere med nedsatt funksjonsevne skal komme i ordinært lønnet arbeid krever en langsiktig innsats. Det ble i 2012 særskilt avsatt 500 tiltaksplasser til målgruppen for Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne. Regjeringen foreslår å avsette 400 nye tiltaksplasser til målgruppen i Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne i 2013.

Målgruppen skal i tillegg prioriteres innenfor den samlede rammen av arbeidsmarkedstiltak. Det vil bli lagt vekt på å øke bruken av arbeidspraksisplasser i ordinært arbeidsliv, lønnstilskudd og oppfølgingsordninger som arbeid med bistand samt mentorer for å styrke oppfølgingen av målgruppen ute i virksomhetene. I tillegg foreslår regjeringen å videreføre bevilgningen til forsøksprosjektet med tilretteleggingstilskudd for arbeidssøkere med nedsatt arbeidsevne. Innsatsen knyttet til forsøket med funksjonsassistanse i arbeidslivet som ble styrket i 2012. Den styrkede innsatsen foreslås videreført i 2013. I tillegg bevilges det samme år 25 millioner kroner

til et forsøk med tilretteleggingstilskudd for arbeidssøkere med nedsatt arbeidsevne, og 10 millioner kroner til et utvidet forsøk med funksjonsassistanse i arbeidslivet. Det vil bli opprettet en mentorordning for å styrke oppfølgingen av målgruppen for strategien ute i virksomhetene. Arbeids- og velferdsetaten vil også få økte ressurser knyttet til jobbstrategien.

For å sikre god iverksetting og oppfølging av jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne, ble personellressursene til Arbeids- og velferdsetaten styrket med til sammen 40 øremerkede stillinger i 2012. Regjeringen foreslår å videreføre denne satsingen i 2013. Dette omfatter 19 prosjektlederstillinger knyttet til NAV fylke og 19 arbeidslivscoacher knyttet til arbeidslivssentrene, samt to stillinger opprettet i Arbeids- og velferdsetaten. I bevilgningen til Arbeids- og velferdsetaten inngår det også 3 mill. kroner som er avsatt til å drive kompetanseutvikling og informasjonsarbeid.

Arbeids- og utdanningsreiser som ble etablert som forsøksordning i 2001 gjøres permanent og landsomfattende. Arbeids- og utdanningsreiser skal bidra til at flere personer med funksjonsnedsettelse kommer i arbeid og kan arbeide mer og lenger enn de ellers hadde kunnet gjøre.

Regjeringen vil også sette i gang et nytt forsøk med lønnstilskudd for arbeidsgivere som ansetter personer med rett på arbeidsavklaringspenger. Forsøket vil tilsvare 150 tiltaksplasser i 2013, som kommer i tillegg til det øvrige tiltaksnivået.

- *videreføre ungdomsgarantien*

Garantien for ungdom under 20 år videreføres i 2013. Denne garantien skal sikre tilbud om arbeidsrettede tiltak for ungdom under 20 år som står uten arbeid eller skoleplass. Oppfølgingen av denne garantiens målgruppe kan ses i sammenheng med oppfølging av ungdom innenfor Regjeringens satsing for økt fullføring i videregående opplæring, Ny GIV. Kunnskapsdepartementet og Arbeidsdepartementet viderefører sin felles innsats i 2013, rettet mot ungdom som faller ut av videregående opplæring, og blir stående utenfor arbeid og utdanning. Satsingen innebærer blant annet at Kunnskapsdepartementet styrker innsatsen innenfor oppfølgingstjenesten, og at Arbeids- og velferdsetaten bistår oppfølgingstjenesten ved å tilby målgruppen hensiktsmessige arbeidsrettede virkemidler.

Oppfølgingsgarantien og tiltaksgarantien for ungdom i alderen 20-24 år har vist svak måloppnåelse. En gjennomgang av disse garantiordningene viste at de ikke tar nok hensyn til prinsippet om at det er individuelle behov som skal ligge til grunn for den bistanden som gis. Mange ungdommer har behov for individuelt tilpasset bistand, og trenger et skreddersydd tilbud. På bakgrunn av dette vil Regjeringen endre innretningen på garantiordningene for ungdom i denne aldersgruppen i 2013, og foreslår å sette av midler tilsvarende 25 årsverk i Arbeids- og velferdsetaten for oppfølging av de endrede garantiene.

Dagens oppfølgingsgaranti og tiltaksgaranti for arbeidsledig ungdom 20-24 år erstattes med garantier for ungdom som har et reelt behov for bistand for å komme i arbeid. Unge som ikke har behov for bistand for å komme i arbeid har plikt til selv å ta ansvar og komme i arbeid eller utdanning ved egen hjelp. Ungdom som har behov for bistand for å komme i arbeid, har rett til bistand tilpasset den enkeltes behov. Målgruppen for garantiordningene skal også omfatte ungdom med nedsatt arbeidsevne, og ungdom med nedsatt funksjonsevne.

Endringene innebærer at ungdom som ikke har nedsatt arbeidsevne, men som har behov for bistand for å komme i jobb (situasjonsbestemt innsats) skal ha en godkjent aktivitetsplan innen en måned. Blant ungdom med nedsatt arbeidsevne som har fått et oppfølgingsvedtak om behov for bistand for å komme i arbeid, settes det et mål om at 90 prosent til en hver tid skal ha en godkjent aktivitetsplan. På bakgrunn av erfaringer fra 2013, vil det bli vurdert en eventuell garanti basert på tid fram til godkjent aktivitetsplan også for denne gruppen.

Regjeringen vil i 2013 opprette egne kontaktpersoner for arbeidet med oppfølging av unge utenfor arbeid og utdanning ved de største NAV-kontorene. Mange unge har sammensatte utfordringer og behov for koordinert bistand fra flere ulike instanser. Dette vil styrke kontorenes mulighet til å tilby godt koordinert innsats for ungdom med sammensatte utfordringer.

- *fortsette norsk praksis ved ILO- 94 ved all kontraktsinngåelse i offentlig sektor*

ILO-94 er gjennomført i forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter. ESA mener at forskriften er i strid med EØS-avtalen og har åpnet formell sak mot Norge. Regjeringen er uenig i ESAs vurdering, men har gjort enkelte endringer i forskriften for å klargjøre hvilke krav som skal stilles når det utføres arbeid i offentlig regi.

Arbeidstakerrettigheter og et godt arbeidsmiljø

Regjeringen la i 2011 fram en stortingsmelding om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet i norsk arbeidsliv. St.Meld. St. nr. 29 (2010-2011) "Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv" inneholder en drøfting av grunnleggende forhold og utfordringer i det norske arbeidslivet, og av en rekke aktuelle arbeidslivsspørsmål og hvordan disse kan følges opp. Tilstandsbeskrivelsen i meldingen viser at de aller fleste jobber under gode og forsvarlige arbeidsforhold, men den identifiserer også utfordringer. De viktigste hovedutfordringene i arbeidslivet, slik Regjeringen ser det, er at enkelte bransjer, for eksempel rengjøringsbransjen og restaurantbransjen, preges av mange useriøse virksomheter og sosial dumping. Videre er deler av arbeidslivet preget av høyt langtidssykefravær og utstøting, for eksempel innenfor helse- og omsorgssektoren og transportsektoren. I tillegg kommer faren for at useriøsitet og sosial dumping skal bre om seg i det norske arbeidslivet, og svekke den utjevne arbeidslivsmodellen vår og grunnlaget for et effektivt næringsliv.

Regjeringen vil ta tak i disse utfordringene ved:

- Forsterket medvirkning og partssamarbeid
- Bransjeretting av innsatsen
- En aktiv gjennomføring av IA-avtalen
- Større ansvar, særlig for store og mellomstore arbeidsgivere
- Sterkere offentlige tilsyn
- Mer kunnskap om arbeidslivsspørsmål
- Fremdeles stor oppmerksomhet mot sosial dumping
- Arbeid med særskilte HMS-utfordringer, som for eksempel nattarbeid og kjemikalier

Meldingen presenterte en rekke tiltak som svar på hovedutfordringene. Disse følges er fulgt opp i egne prosesser. Regjeringen har:

- Satt i gang en bred og helhetlig utredning om håndheving av alvorlige brudd på arbeidsmiljøregelverket.
- Hatt på høring et forslag der det vurderes å innføre administrative gebyr for brudd på arbeidsmiljøregelverket og et forslag om å gi Arbeidstilsynet tilsynskompetanse etter forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter (ILO 94).

Regjeringen vil:

- Utarbeide et høringsnotat der det blir vurdert å innføre et "utvidet HMS-ansvar" i konsern- og franchiseforhold.
 - Vurdere å gi tilsynene en mer formell rolle i kartleggingen av om det er grunnlag for allmenngjøring av lønnsvilkårene i en bransje.
 - Sette i gang en rekke tiltak for å bedre registrering og statistikk for arbeidsulykker, arbeidsskadedødsfall og yrkessykdommer, der situasjonen i dag klart er utilfredsstillende.
 - Sammen med partene i arbeidslivet vil regjeringen foreslå å gjennomføre et informasjons- og opplæringsarbeid innenfor arbeidsmiljøområdet.
- *opprettholde arbeidstakernes rettigheter i sykelønnsordningen og videreutvikle avtalen om inkluderende arbeidsliv for å forebygge utstøting og fremme inkludering i arbeidslivet*

Regjeringen og partene i arbeidslivet ble 24. februar 2010 enige om å videreføre og videreutvikle samarbeidet om å øke inkluderingen og forebygge utstøting og frafall fra arbeidslivet i en ny avtale om inkluderende arbeidsliv (IA). I tillegg til ny IA-avtale ble det undertegnet en egen protokoll med en rekke tiltak for raskere og tettere oppfølging av sykmeldte som skal gjelde for hele arbeidslivet og bidra til å redusere sykefraværet. De tre delmålene på nasjonalt nivå fra tidligere IA-avtaler er videreført. Disse målene er:

- reduksjon i sykefraværet med 20 prosent i forhold til nivået i andre kvartal 2001. Dette innebærer at sykefraværet på nasjonalt nivå ikke skal overstige 5,6 prosent.

- økt sysselsetting av personer med redusert funksjonsevne. De konkrete målene fra tidligere tilleggsavtaler videreføres.
- yrkesaktivitet etter fylte 50 år forlenges med seks måneder. Med dette menes en økning sammenlignet med 2009 i gjennomsnittlig periode med yrkesaktivitet (for personer over 50 år).

Den nye IA-avtalen er blitt mer målrettet og stiller tydeligere krav til aktivitet og rapportering. Avtalen bygger på det man vet virker; tett oppfølging av den sykmeldte fra sykmelder, Arbeids- og velferdsetaten og arbeidsgiver, samt økt tilrettelegging for nærvær. I tillegg understrekes i større grad betydningen av forebyggende innsats og systematisk HMS-arbeid i virksomhetene.

Det er i den nye avtalen etablert et omfattende oppfølgingsarbeid i samarbeid med arbeidslivets parter.

Regjeringen har på grunnlag av protokoll av 24. februar 2010 mellom partene i arbeidslivet og myndighetene om felles innsats for å forebygge og redusere sykefraværet og styrke inkluderingen foreslått og fått vedtatt endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven vedrørende raskere oppfølging og sanksjonering av brudd på regelverket ved arbeidstakers sykdom, jf. Prop 89 L (2010-2011). Oppfølgingen av det nye systemet for å sikre at det fungerer etter intensjonene er et prioritert område for regjeringens og partene i arbeidslivets oppfølging av IA-avtalen.

Samtidig er det utviklet tiltak rettet mot sykmelder (faglige veiledere og system for regelmessig tilbakemelding til sykmelder om egen praksis). Videre er det utviklet et opplegg for obligatorisk opplæring for sykmeldere. Det tas sikte på at forskrift om obligatorisk opplæring iverksettes med virkning fra 1. januar 2013.

På bakgrunn av Stoltenberg-utvalgets innstilling høsten 2006, ble ordningen tilskudd til kjøp av helse- og rehabiliteringstjenester (raskere tilbake) iverksatt. Det har i løpet av denne relativt korte tiden blitt bygget opp behandlingstilbud for sykemeldte over hele landet. Fra oppstarten i 2007 til utgangen av 2009 var om lag 60 000 sykemeldte blitt henvist til ulike helse- og rehabiliteringstjenester gjennom regionale helseforetak og Arbeids- og velferdsetaten. Ordningen videreføres i 2012.

- *arbeide for økt organisasjonsgrad og mer medbestemmelse i arbeidslivet*

Regjeringen satte i 2009 ned et partssammensatt offentlig utvalg om medvirkning og medbestemmelse i arbeidslivet, som avgav innstilling i mars 2010. Utvalgets NOU 2010:1 Medvirkning og medbestemmelse i arbeidslivet. Innstillingen er fulgt opp i Meld. St. 29 (2010-2011) Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv.

- *styrke innsatsen mot ufrivillig deltid og for retten til heltid, og vurdere nye lovendringer for å få til dette*

Det er et mål for regjeringen å redusere ufrivillig deltid, og at de som ønsker det får arbeide heltid.

I Meld. St. 29 (2010-2011) Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv ble ulike tiltak som inngår i et krafttak mot ufrivillig deltid lagt frem. Regjeringen foreslår blant annet:

- å utrede et forslag om rett til større stillingsprosent for arbeidstakere som over tid har arbeidet utover avtalt arbeidstid,
- å sende et forslag om drøftingsplikt med tillitsvalgte om bruk av deltid sendes på høring,
- at Arbeidsdepartementet skal se nærmere på hvordan arbeidsplanene kan brukes som et verktøy mot ufrivillig deltid, og
- at fortrinnsretten for deltidsansatte skal evalueres med sikte på at den skal være reell.

Helseministeren har i møter med de regionale helseforetakene krevd at helseforetakene, i samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene, reduserer andelen deltid med minst 20 prosent i løpet av 2011. Andelen deltid skal rapporteres månedlig og i årlig melding.

Nye regler om gradvis kompensasjon for ubekvem arbeidstid (aml. § 10-4 sjette ledd) trådte i kraft 1. januar 2010. Skift-turnus-utvalget pekte på at disse reglene vil kunne gjøre det mer attraktivt for arbeidstakere med tredelt turnus i helse- og omsorgssektoren å jobbe i helgene. Dette vil igjen kunne redusere behovet for å ansette ekstra arbeidstakere for å dekke helgene og dermed kunne føre til at behovet for deltidsstillinger og den ufrivillige deltiden reduseres.

Regjeringen har satt i gang en særskilt treårs satsing for å fremme prosjekter som reduserer uønsket og unødvendig deltid og vil bruke 75 millioner kroner på dette. Det ble bevilget om lag 25 millioner kroner både i 2011 og 2012. Mange av forsøkene som er i gang foregår i kommunene og helseforetakene. Forsøkene vil blant annet gå ut på å prøve ut ordninger hvor ansatte jobber noen flere helger i året, har lengre helgevakter eller at de prøver ut andre former for turnusordninger enn det som er vanlig i dag – for eksempel forhandlingsturnus og årsturnus. En oversikt over prosjekter som har fått støtte i 2012 finnes på www.nav.no.

- *arbeide videre for å sikre at fast ansettelse er hovedregelen og begrense midlertidige ansettelser*

Regjeringen har foreslått og fått vedtatt nye regler i arbeidsmiljøloven om plikt for arbeidsgiver til å drøfte virksomhetens bruk av midlertidige ansettelser, som gir Arbeidstilsynet myndighet til å føre tilsyn med at drøftingsprosessen gjennomføres, og presiseres presiserer bestemmelser som gir rett til fast ansettelse etter fire år i

midlertidig stilling, slik at fravær ikke skal komme til fradrag ved beregning av sammenhengende ansettelsestid. Endringene trådte i kraft 1. juli 2010.

- *skjerpe innsatsen for et godt arbeidsmiljø, blant annet ved å fortsette styrkingen av Arbeidstilsynet*

Arbeidstilsynet har i flere omganger siden 2006 fått styrket sine ressurser. Arbeidstilsynet fikk i 2012 blant annet videreført bevilgningen på 10 millioner kroner i RNB 2011 til økt tilsyn rettet mot bemanningsbransjen. I tillegg ble tilsynet styrket med ytterligere 20 millioner kroner til satsingen rettet mot renholdsbransjen og 5 millioner kroner i RNB til økt tilsyn med virksomheter som driver med utleie og innleie av arbeidskraft. I forslaget til budsjettet for 2013 har Regjeringen foreslått å øke Arbeidstilsynet bevilgning med 10 millioner kroner til styrket og forbedret tilsyn med virksomhetene.

I Meld. St. 29 (2010-2011) Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv ble det foreslått det ulike tiltak som tar sikte på å styrke Arbeidstilsynet. Følgende tiltak er satt i gang: som for eksempel å:

- sette i gang en bred og helhetlig utredning om håndheving av alvorlige brudd på arbeidsmiljøregelverket.
 - sende på høring et forslag der det vurderes å innføre administrative gebyr for brudd på arbeidsmiljøregelverket har vært på høring
 - sende på høring et forslag om å gi Arbeidstilsynet tilsynskompetanse etter forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter (ILO 94) har vært på høring.
- *arbeide videre med å kartlegge årsakene til sykemelding og uførhet*

Som en del av IA-avtalen er det etablert en faggruppe mellom Arbeidsdepartementet og partene i arbeidslivet som skal drøfte utviklingen i IA-målene, økonomiske og administrative konsekvenser av virkemiddelbruken på disse områdene og metodiske spørsmål i disse forbindelser. Herunder skal faggruppa vurdere konsekvenser for tolkningen av utviklingen av konjunktursvingninger, utviklingen i samlet sysselsetting og endringer i sammensetningen av sysselsettingen som endringer i andelen seniorer og andelen kvinner. Faggruppen har hittil avgitt fire rapporter, den siste basert på tilgjengelig statistikk pr. mai 2012.

Etter oppdrag fra regjeringen opprettet Norges forskningsråd i 2007 Program om årsaker til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet. Programmet er en langsiktig satsing som skal gå over 10 år fram til 2016, og det er bevilget 312 millioner kroner til dette.

Høsten 2011 ble programmet etter initiativ fra Arbeidsdepartementet og partene i arbeidslivet revidert til også å skulle ivareta forskning om arbeid og helse og arbeidsmiljø. Målene for programmet er etter den reviderte programplanen å skape

forutsetninger for godt arbeidsmiljø og -helse og høy arbeidsmarkedsdeltakelse ved å framskaffe forskningsbasert kunnskap om:

- sykefravær, uførhet, frafall og utstøting fra arbeidslivet
- samspillet mellom arbeid, arbeidsmiljø og -helse
- effektive virkemidler for å forebygge og redusere sykefravær, uførhet og arbeidsrelatert sykdom og fremme godt arbeidsmiljø og -helse.

Aldring og arbeid og eldres forhold i arbeidslivet er også et prioritert forskningsområde for programmet.

- *gjennomgå reglene for yrkesskadeerstatning*

I dag er det to ordninger på yrkesskadeområdet; folketrygdlovens yrkesskaderegler, hvor Arbeids- og velferdsetaten treffer vedtak, og yrkesskadeforsikringsloven der arbeidsgivers forsikringsselskap avgjør krav om erstatning. Full erstatning ved yrkesskade forutsetter utbetaling under begge ordninger.

I 2001 ble Yrkesskadeutvalget nedsatt, bl.a. for å se på muligheten for å slå sammen ordningene. I NOU 2004: 3 *Arbeidsskadeforsikring* foreslo flertallet at dagens regelverk samles i en arbeidsskadeforsikringslov administrert av forsikringsnæringen. Som en oppfølging av innstillingen og påfølgende høring, hadde Arbeidsdepartementet i 2007 på høring et nytt forslag om organiseringen av yrkesskadeområdet, som bl.a. innebærer at det opprettes en frittstående og uavhengig enhet i offentlig regi som skal avgjøre krav om erstatning ved yrkesskade. Forslaget ble nærmere utdypet og konkretisert, og sendt på ny høring i 2009.

Regjeringen presenterte i Revidert nasjonalbudsjett 2012 hovedtrekkene i den planlagte yrkesskadereformen. Forslaget er å slå sammen dagens to regelverk for yrkesskade i én lov, og samle den administrative behandlingen i ett spor. Forslaget vil gi et mer rettferdig og tidsmessig regelverk, som kan svare på de utfordringer vi står overfor med et arbeidsliv i rask forandring. Det vil også ivareta likestillingshensyn på en bedre måte enn i dag. Yrkesskadereformen er svært omfattende, med en rekke problemstillinger av lovmessig, organisatorisk og finansiell art. Regjeringen tar sikte på å legge fram et lovforslag i vårsesjonen 2013.

- *arbeide for at strukturendringer i næringslivet følges mest mulig effektivt opp med nødvendige lovendringer for å sikre arbeidstakernes rettigheter og andre viktige hensyn*

Det er innført flere tiltak som fanger opp utfordringer knyttet til en utvikling der oppdrag i større grad enn tidligere settes ut til underleverandører eller der arbeid utføres av innleide arbeidstakere.

Det er innført nye regler om påseplikt og solidaransvar for lønn og feriepenger etter allmenngjøringsforskrifter. Det innebærer at en oppdragstaker som velger å sette ut hele eller deler av et oppdrag til underleverandører, er ansvarlig for å påse at lønns- og

arbeidsvilkårene for arbeidstakere som utfører arbeidet er i tråd med forskriftene, og kan bli ansvarlig for utbetaling av lønn og feriepenger til arbeidstakerne, dersom arbeidsgiver ikke betaler. Reglene skal bidra til å sikre at oppdragsgiver ikke indirekte kan profitere på at underleverandørens arbeidstakere ikke får betalt etter forskriftene fordi det fører til lavere kostnader, og at de i større grad følger opp underleverandørene. Dette vil føre til at underleverandørene overholder sine forpliktelser overfor arbeidstakerne, og at oppdragsgiverne i større grad velger seriøse underleverandører for å minimere risikoen for å komme i ansvar.

Det er også vedtatt regler om innsynsrett for tillitsvalgte hos oppdragsgiver, slik at de kan sjekke at lønns- og arbeidsvilkårene til arbeidstakere hos underleverandører er i overensstemmelse med forskrifter om allmenngjøring av tariffavtale. Innsynsretten gjelder for tillitsvalgte som representerer organisasjonen som er part i den allmenngjorte tariffavtalen.

Videre er det innført en registreringsordning for bemanningsforetak, forbud mot å bruke arbeidskraft fra uregistrerte virksomheter, samt gjort innstramminger i adgangen til inn- og utleie av arbeidskraft mellom produksjonsbedrifter fra 1. juli 2008.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *utvide statens lønnsgarantiordning*

Regjeringen vil gjøre lønnsgarantiregelverket mer rimelig og forutsigbart for arbeidstakerne, og i større grad sikrer at arbeidstakere med utestående lønnskrav kan få dekket disse over lønnsgarantien. Regjeringen foreslår derfor i statsbudsjettet for 2013 å utvide ordningen slik at lønnskrav med forfall inntil 12 måneder før konkursens "fristdag", skal kunne dekkes. Etter dagens ordning dekkes i utgangspunktet ikke krav som på fristdagen er eldre enn 4 måneder. Utvidelsen vil både virke forenklende og dempe virkningene av sosial dumping, da det ofte er utenlandske arbeidstakere som blir rammet av dagens "foreldelsesregel". Utvidelsen er estimert til å koste ca 5 mill. kroner årlig.

- *styrke oppfølgingen av helse, miljø og sikkerhet i Petroleumssektoren*

Utviklingen i petroleumsnæringen gir utfordringer i form av økt aktivitetsnivå, endringer i aktørbildet mht antall, størrelse og organisasjonsformer samt utviklingen i brønnskrollhendelser, herunder gasslekkasjer. Regjeringen vil derfor styrke oppfølgingen av helse, miljø og sikkerhet i Petroleumssektoren, og foreslår i statsbudsjett for 2013 å øke Petroleumstilsynets utgifts- og inntektsbevilgninger med 20 mill. kroner, for i hovedsak å øke etatens bemanning for å sikre tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å møte utfordringene på en måte.

Meld. St. 29 (2010-2011) Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv inneholder en tilstandsbeskrivelse og en drøfting av HMS-utfordringer i petroleumsvirksomheten, med forslag til tiltak:

Regjeringen vil sette i gang et arbeid med sikte på en bred gjennomgang av tilsynsstrategi og HMS-regelverk i petroleumsvirksomheten.

Sosial dumping

Regjeringen vil:

- *gjennomføre handlingsplanene mot sosial dumping og vurdere ytterligere tiltak*

Tiltakene i handlingsplanene mot sosial dumping er i hovedsak gjennomført. Arbeidstilsynet har høy oppmerksomhet rettet mot sosial dumping og driver løpende informasjonsarbeid og tilsyn, særlig mot nye bransjer.

Fafo har evaluert regjeringens tiltak mot sosial dumping i perioden mars 2010 til november 2011. Nå foreligger sluttrapporten fra evalueringen. Den konkluderer med at tiltakene i handlingsplanene utgjør en godt integrert tiltakskjede, med totalt sett en positiv virkning.

Regjeringen nedsatte en partssammensatt arbeidsgruppe for å vurdere problemstillinger knyttet til sosial dumping og andre regelbrudd i offentlig sektor. Arbeidsgruppen la frem sin rapport i desember 2011.

Det er etablert en ordning med regionale verneombud i renholdsbransjen og i hotell- og restaurantbransjen.

- *styrke Arbeidstilsynets muligheter til kontroll og vurdere ytterligere sanksjonsmidler*

Fra 1. januar 2010 har Arbeidstilsynet fått tilsynskompetanse knyttet til bl.a. allmenngjøringsloven og kan gi pålegg og beslutte stansing og tvangsmulkt, etter arbeidsmiljølovens regler. I Meld. St. 29 (2010-2011) Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv ble det foreslått ulike tiltak som tar sikte på å styrke Arbeidstilsynet.

Regjeringen har:

- satt i gang en bred og helhetlig utredning om håndheving av alvorlige brudd på arbeidsmiljøregelverket
 - hatt på høring et forslag der det vurderes å innføre administrative gebyr for brudd på arbeidsmiljøregelverket og
 - hatt på høring et forslag om å gi Arbeidstilsynet tilsynskompetanse etter forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter (ILO 94)
- *sikre at allmenngjøring av tariffavtaler kan skje der det er behov, og følge opp og vurdere om innsynsretten er hensiktsmessig utformet*

Allmenngjøringsloven ble endret våren 2009 for å gjøre den mer effektiv. Det ble blant annet klargjort at den som begjærer allmenngjøring må dokumentere at det er grunn til å tro at vilkårene for allmenngjøring er oppfylt, mens det er Tariffnemnda som må undersøke om det virkelig er tilfellet. Endringen er gjort for å klargjøre at terskelen for å kreve allmenngjøring ikke er så høy som den tilsynelatende har vært, og vil bidra til at det i praksis kan bli enklere å fremme en begjæring om allmenngjøring.

- *følge opp lovbestemmelsene om solidaransvar i allmenngjøringsloven, jf. Ot.prp. nr. 88 (2008-2009)*

Dette er fulgt opp av regjeringen. Lovbestemmelsene om solidaransvar trådte i kraft 1. januar 2010. Tilbakemeldingene så langt tyder på at reglene virker etter hensikten.

Det ble arrangert en nasjonal konferanse om trepartssamarbeid og sosial dumping 21. september 2012. Hovedtema for konferansen, i tillegg til trepartssamarbeidet, var allmenngjøringsordningen, som har vist seg som det mest sentrale virkemidlet mot sosial dumping.

- *ytterligere styrke felleskontroller fra ulike offentlige myndigheter for å hindre sosial dumping, skatteunndragelser og andre straffbare forhold*

Det er etablert tre servicesentra som har styrket samhandlingen med politi, UDI og skattemyndighetene. Arbeidstilsynet har videreutviklet samarbeidet med andre etater, særlig nevnes brannetaten, kommunal plan- og bygningstjeneste og Kystvakten. Det gjennomføres flere kontroller av arbeidsplasser og bedrifter hvor Arbeidstilsynet, Politi, Mattilsyn og skatteetaten samarbeider.

- *ta et krafttak i bransjer som er særlig utsatt for useriøsitet, sosial dumping og utstøtings- og arbeidsmiljøproblemer gjennom treparts bransjeprogrammer*

Det er tatt konkret initiativ overfor partene i arbeidslivet for å etablere treparts bransjeprogram. Det er besluttet å starte opp med bransjeprogram i renholdsbransjen. Et første, viktig tiltak har vært å etablere vil være en godkjenningsordning for renholdsvirksomheter som inkluderer id-kort. Ordningen ble etablert 1. september 2012 og fra 1. desember 2012 vil Arbeidstilsynet føre tilsyn med at renholdstjenester er godkjente og at virksomheter bare kjøper renholdstjenester fra godkjente.

- *bygge ut og gjennomføre strategien for anstendig arbeidsliv i andre land*

Se omtale av regjeringens sjupunktsstrategi for anstendig arbeidsliv i første del av kapittel 2.

EFTA-landene har blitt enige om et kapittel om bærekraftig utvikling med forpliktende bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter.

Det er videre en målsetting å utnytte norske erfaringer for å bidra til å forbedre arbeidsmiljøovervåkingen i andre land. Arbeidsdepartementet var i samarbeid med STAMI og ILO vert for et internasjonalt seminar om overvåking av arbeidsmiljø 9. juni 2011 i tilknytning til ILOs 100. internasjonale arbeidskonferanse i Genève.

Den norske regjering vil være vertskap for ILOs europeiske regionale arbeidslivskonferanse våren 2013. Norges vertskap for konferansen må formelt godkjennes i ILOs styre i november 2011. Konferansen finner sted hvert fjerde år og samler normalt rundt 500 deltakere fra 52 land. Arbeidslivskonferansen er en sentral arena for diskusjon av arbeidslivsspørsmål. Konferansen i 2013 kan bli relevant for eksempel for å diskutere europeiske utfordringer knyttet til den økonomiske krisen, spørsmål om respekt for faglige rettigheter, ungdomsledighet og utfordringer for arbeidsmarkedet knyttet til aldring av befolkningen i Europa.

KAPITTEL 8: SOSIAL RETTFERDIGHET

Rettferdig fordeling og utjamning er grunnleggende verdier for regjeringen. En sterk offentlig sektor har vært og er en forutsetning for utjevning og likeverdige vilkår for alle. For å redusere ulikheter i levekår vil regjeringen utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og bekjempe fattigdom. Velferdssamfunnet bygger på universelle tilbud. Det er viktig for at marginalisering og ekskludering ikke skal gå i arv.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen vil:

- *øke innsatsen mot fattigdom*

Regjeringen la sammen med statsbudsjettet for 2007 fram en handlingsplan mot fattigdom. Handlingsplan mot fattigdom er fulgt opp med tiltak og styrkinger i de årlige statsbudsjettene, og omfatter tiltak under flere departementer. Tiltakene er rettet inn mot handlingsplanens mål om at alle skal gis muligheter til å komme i arbeid, at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg og å bedre levekårene for de vanskeligst stilte. Handlingsplanen mot fattigdom videreføres i 2013. Kvalifiseringsprogrammet er et av mange tiltak som har bidratt til bedre muligheter og levekår for enkeltpersoner og deres familier. Andre eksempler på tiltak videreført i 2013 er:

- Gratis leksehjelp etter obligatorisk skoletid på 1.-4. trinn. Som et ledd i å øke motivasjon og bedre læringsresultater innføres valgfag på 8. trinn fra høsten 2012.
- Program for basiskompetanse i arbeidslivet bidrar til grunnleggende lese-, skrive-, regne- og IKT-ferdigheter blant voksne arbeidstakere og arbeidssøkende.
- Satsing på tiltak for å øke gjennomføringen av i videregående opplæring gjennom partnerskapet i Ny GIV.

For å bedre oppfølgingen av unge utenfor utdanning og arbeid, vil Regjeringen endre innretningen på garantiordningen for ungdom 20-24 år. Regjeringen vil i 2013 opprette egne kontaktpersoner for arbeidet med oppfølging av ungdom ved de største NAV-kontorene.

Satsingen på tiltak for å øke gjennomføringen i videregående opplæring gjennom partnerskapet i Ny GIV videreføres i 2013. Kommunesektoren har fått et betydelig økonomisk løft under denne regjeringen. Dette, sammen med en omorganisering av velferdstjenestene gjennom NAV-reformen, er viktige ledd i innsatsen for bedre fordeling og mot fattigdom.

- *forsterke en målrettet innsats for at flest mulig kan leve av arbeidsinntekt*

Regjeringen fører en politikk for arbeid til alle. Arbeids- og velferdsforvaltningen er et viktig redskap for å få utsatte grupper inn i arbeidsmarkedet. Regjeringen har gjennomført en målrettet innsats gjennom kvalifiseringsprogrammet (se omtale under).

- *i forbindelse med behandlingen av Fordelingsutvalgets innstilling legge fram for Stortinget tiltak for bedre fordeling og bekjempelse av fattigdom, spesielt legge fram tiltak som kan redusere fattigdom blant barn*

Regjeringen har som en oppfølging av Fordelingsutvalgets innstilling (NOU 2009:10) lagt fram en stortingsmelding om fordelingspolitikken. I Meld. St. 30 (2010-2011) presenterer Regjeringen en bred politikk for en mer rettferdig fordeling. Den brede fordelingspolitikken omfatter virkemidler og innsatsområder som også er grunnleggende i helhetlig og langsiktig innsats for å forebygge lavinntekt og fattigdom. Regjeringens politikk for å bekjempe fattigdom inneholder langsiktige tiltak og et sterkt forebyggende perspektiv.

Regjeringen har styrket barnehage og skole. Regjeringen styrker barnevernet. De særskilte satsingene på tiltak mot barnefattigdom videreføres. Utviklingsarbeidet overfor barn og unge i risikosoner fortsetter.

Regjeringen har innført gratis leksehjelp etter obligatorisk skoletid på 1.-4. trinn. Som et ledd i å øke motivasjon og bedre læringsresultater har Regjeringen innført valgfag på 8. trinn fra høsten 2012. Satsingen på tiltak for å øke gjennomføringen i videregående opplæring (Ny GIV) fortsetter i 2013.

Inntektsgrensen for maksimalt bidragsforskudd er økt, slik at flere enslige forsørgere får høyere ytelser.

- *sikre at kommunene har et godt tilbud om økonomisk rådgivning*

Arbeids- og velferdsdirektoratet følger opp innsatsen for å øke kvalitet, kompetanse og tilgjengelighet til økonomisk rådgivning i kommunene i samarbeid med fylkesmennene. Det er blant annet etablert en landsdekkende økonomirådstelefon (800GJELD) som skal gjøre økonomisk rådgivning lettere tilgjengelig og bidra til at personer med økonomiske problemer kommer raskere i gang med å finne en løsning.

- *bruke kvalifiseringsprogrammet for å få flere over fra passiv sosialhjelp til deltakelse i arbeidslivet*

Som et ledd i å få flere i arbeid og bedre oppfølgingen av personer som er avhengige av økonomisk sosialhjelp over lengre tid innførte regjeringen kvalifiseringsprogrammet fra 1. november 2007. Kvalifiseringsprogrammet er en lovpålagt oppgave for kommunene. Forvaltningen av programmet er lagt til NAV-kontoret hvor ordningen ble landsdekkende 1. januar 2010. Fra 1. januar 2008 til utgangen av april 2012 var det

registrert i overkant av 29 600 søknader om deltakelse og fattet om lag 23 100 vedtak om innvilgelse av program. Ved utgangen av april 2012 deltok i underkant av 6 900 personer i kvalifiseringsprogram og mottok en tilhørende kvalifiseringsstønad.

For å bedre den økonomiske situasjonen til og levekårene for personer som mottar økonomisk sosialhjelp, ble satsene i de statlige veiledende retningslinjene for utmåling av stønad til livsopphold økt med 5 pst. ut over ordinær prisstigning fra 1. januar 2007 og med ytterligere 5 prosent ut over ordinær prisstigning fra 1. januar 2009. Kvalifiseringsprogrammet er en lovpålagt oppgave for kommunene. Forvaltningen av programmet er lagt til NAV-kontoret hvor ordningen ble landsdekkende 1. januar 2010.

- *at alle brukere av sosialtjenestene må sikres individuell plan*

Individuell plan er en lovfestet rett etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen §§ 28 og 33. Individuell plan tilbys etter loven til personer som har behov for langvarige og koordinerte tjenester, og til alle som deltar i kvalifiseringsprogrammet. Individuell plan er et verktøy for å koordinere individuelle tjenester fra flere etater og kriteriene for rett til individuell plan er de samme i helse- og velferdslovene. Forskrift om individuell plan ble fastsatt 19. november 2010, og trådte i kraft samme dato. I forskriften presiseres det at tjenestemottakerens behov skal kartlegges i forbindelse med utarbeidelse av individuell plan. Dette skal sikre tjenestemottakeren et helhetlig, koordinert og individuelt tilpasset tjenestetilbud.

- *at barn i familier som lever på sosialstønad skal ha selvstendig rett til aktivitetsstøtte*

Regjeringen har varslet i Meld.St nr. 30 (2010-2011) Fordelingsmeldingen varslet at den vil utrede hvordan aktivitetsstøtte til barn og unge i familier berørt av fattigdomsproblemer kan ivaretas.

- *sikre at flere får tilgang til bostøtte, gjennom oppfølging av St.prp. nr. 11 (2008-2009)
Ei styrkt bustøtte*

Som en del av regjeringens fattigdomssatsing ble bostøtten vesentlig styrket fra 1. juli 2009. Ved tildelingen for juni 2012 fikk 127 100 husstander bostøtte, som er 17 prosent flere enn samme måned før omleggingen (juni 2009). Som en oppfølging av den nye bostøtten har regjeringen i 2012 lagt fram en ny lov om bostøtte, jf. Prop. 76 L (2011–2012) *Lov om bustøtte*. Den nye loven bidrar til et enklere og mer oversiktlig regelverk, og rettsvernet til mottakerne styrkes. Med loven iverksettes tiltak for å sikre at bostøtten bare går til de som har rett på ytelsen. Den nye loven trer i kraft 1. januar 2013.

- *videreutvikle samarbeidet med og øke støtten til brukerorganisasjoner og andre frivillige organisasjoner som gjør en stor innsats for velferdssamfunnet*

Bevilgningen over statsbudsjettet til frivillig arbeid er økt for å styrke og videreutvikle dialogen med frivillige organisasjoner og representanter for vanskeligstilte. Det ble i

2008 etablert et kontaktutvalg mellom regjeringen og representanter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte. Det er etablert et samarbeidsforum for organisasjonene som deltar i kontaktutvalget. Det er etablert en tilskuddsordning for tilskudd til drift av organisasjoner som arbeider mot fattigdom og sosial eksklusjon og til prosjekter og aktiviteter i regi av frivillige organisasjoner. Formålet er å styrke mulighetene for egenorganisering, selvhjelpsaktiviteter, brukerinnflytelse og interessepolitisk arbeid.

I 2011 ble det etablert en tilskuddsordning for å stimulere til utvikling av sosialt entreprenørskap og sosiale entreprenører som retter sin virksomhet mot bekjempelse av fattigdom og sosial eksklusjon. Et viktig formål med ordningen er også å bidra til at egenorganiserte som har erfart fattigdom og sosial og økonomisk eksklusjon, stimuleres til utvikling av sosialt entreprenørskap, der kompetanse og erfaringsbasert kunnskap er relevant. Målgruppen er sosialt og økonomisk vanskeligstilte som enten opplever eller står i fare for å oppleve fattigdom og sosial eksklusjon. Det er utarbeidet tilskuddsregelverk hvor krav og retningslinjer for ordningen er angitt.

I alt seks virksomheter som jobber mot fattigdom og sosial eksklusjon mottok tilskudd i 2011, og sju virksomheter har mottatt tilskudd i 2012. Midlene videreføres i 2013.

Folketrygd og pensjon

Regjeringen har fulgt opp Stortingets pensjonsforlik fra 2005 og 2007, og ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) er det innført nye regler for opptjening og beregning av alderspensjon i folketrygden.

Viktige endringer trådte i kraft fra 2011, herunder fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 62 år, og muligheter for å kombinere arbeid og pensjon uten avkortning.

Regjeringen og partene i trygdeoppgjøret har sammen blitt enige om opptrapping av folketrygdens minstepensjoner. Dette er nå gjennomført, og folketrygdens minstepensjon for enslige utgjør 162 615 kroner fra 1. mai 2012. Minstepensjonen for en enslig har fra 2005 til 2012 økt med over 54 000 kroner, en realvekst på 30 prosent.

Arbeidsdepartementet har lagt fram lovproposisjon om ny uføretrygd og alderspensjon til uføre med sikte på ikrafttredelse i 2015 (Prop. 130 L (2010-2011)). Det legges i proposisjonens meldingsdel opp til en fornyet arbeidslinjestrategi som skal bidra til at flere kan ta i bruk sine evner og ressurser i inntektsgivende arbeid. Det er et mål at flere skal kunne kombinere gradert uførepensjon med arbeid. Regjeringen vil vurdere fordeler og ulemper med ulike løsninger som kan bidra til å nå disse målene, herunder ulike former for lønnstilskudd, og komme tilbake til Stortinget om denne problemstillingen på en egnet måte.

Tilpasning av offentlige tjenstepensjoner som følge av lønnsoppgjøret 2009 er fulgt opp, og Stortinget vedtok lovendringene for offentlig tjenstepensjon og avtalefestet

pensjon (AFP) i offentlig sektor i juni 2010, jf. Innst. 360 L (2009-2010), lovvedtak 85-86 (2009-2010).

Lovene skal gjelde fullt ut for årskull til og med 1953, og vil bli fulgt opp med tilpasninger for nye årskull.

Lovverket for private tjenstepensjonsordninger er tilpasset nye regler om opptjening og fleksibelt uttak i folketrygden fra 1. januar 2011.

Arbeidsdepartementet har gitt Norges forskningsråd i oppdrag å evaluere pensjonsreformen.

Arbeids- og velferdsforvaltningen

Regjeringen vil:

- *videreutvikle NAV-kontorene ved bruk av brukerundersøkelser, universell utforming og reduksjon av køer*

For å fange opp brukernes vurderinger og erfaringer med Arbeids- og velferdsetatens tjenesteyting, gjennomføres det jevnlig brukerundersøkelser representativt utvalg av etatens brukere inngår. Resultatene fra brukerundersøkelsene danner grunnlag for utviklingen av tjenestetilbudet i forvaltningen, herunder bedre og mer effektiv service til brukerne.

I arbeids- og velferdsforvaltningsloven er det nedfelt at NAV-kontoret ”skal så langt det er mulig og rimelig utformes ut fra prinsippet om universell utforming”. I samarbeid med kommunene arbeides det med å sikre at arbeids- og velferdsforvaltningens lokaler ivaretar kravene til universell utforming.

NAV-reformen har lagt grunnlaget for en helhetlig, effektiv og brukerrettet arbeids- og velferdsforvaltning. Dette er et godt utgangspunkt for å yte bistand til personer som har behov for et bredt spekter av statlige og kommunale tjenester for å komme i arbeid og aktivitet. Arbeids- og velferdsforvaltningens ansvarsområde er også noe redusert ved at ansvaret for helserefusjoner og pasientreiser er overført til helseforvaltningen.

Sosial boligpolitikk

Regjeringen vil:

- *arbeide for å avskaffe bostedsløshet ved å skaffe flere kommunalt disponerte utleieboliger, boliger med oppfølgingstjeneste og ikke-kommersielle utleieboliger*

Arbeidet med å hindre at personer mister boligen sin skal fortsette. Husbanken arbeider strategisk mot de kommunene som har størst boligsosiale utfordringer, slik at flere personer som har det vanskelig skal få den hjelpen de trenger. I tillegg til

kunnskapsinnhenting, kompetanseutvikling og erfaringsoverføring, er tilskudd til utleieboliger viktig i arbeidet. I boligprosjekt der det foreligger helhetlige oppfølgingstjenester, kan Husbanken gi økt tilskudd (opptil 40 prosent). Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) skal i løpet av høsten 2012 kartlegge antall personer uten egen bolig. Resultatene vil foreligge i 2013.

- *at de som kommer ut av rus- og psykiatri- institusjoner eller fengsel skal tilbys et egnet varig boligtilbud*

Det er lagt opp til økt samarbeid mellom kommuner, kriminalomsorgen og Justis- og politidepartementet. Fem departementer inngikk høsten 2011 en samarbeidsavtale med KS om boligsosialt arbeid (AD, BLD, HOD, JD og KRD). Boligetablering for pasienter som skrives ut fra institusjoner i psykisk helsevern og rus er løftet fram i avtalen. Regjeringen har også lagt fram en egen stortingsmelding om rusmiddelpolitikken, der viktigheten av boliger og tjenester for rusavhengige er synliggjort. Regjeringen følger opp tilbakeføringsgarantien, der bolig er et sentralt element.

- *gi flere leiere i kommunale boliger mulighet til å kjøpe boligen*

Flest mulig skal få mulighet til å eie sin egen bolig. I den grad det er hensiktsmessig gjelder dette også personer med svak økonomi eller andre vanskeligstilte på boligmarkedet. Leiere i kommunale boliger bør ha en mulighet til å komme seg videre i boligkarrieren. Ved hjelp av startlån, tilskudd til etablering i egen bolig og bostøtte, kan et boligkjøp for enkelte muliggjøres. I stor grad vil den mest egnede boligen sannsynligvis finnes i det ordinære boligmarkedet. Ved en kombinasjon av Husbankens økonomiske ordninger er det tilrettelagt for en ordning med "leie før eie". Dette kan være hensiktsmessig der det er usikkert om personen vil mestre det å eie og forvalte egen bolig. Boligutvalget som la fram NOU 2011: 15 *Rom for alle* i 2011 har blant annet sett på boligbehov og utfordringer for vanskeligstilte på boligmarkedet, og subsidiebruken rettet inn mot den kommunale utleiesektoren.

- *vurdere en leieprisindeks som gjør det mulig for leietakere og utleiere å finne gjengs leiepris*

Regjeringen har vurdert spørsmålet om leieprisindeks. Statistisk sentralbyrå (SSB) har vurdert mulighetene for en utvidelse av dagens leiemarkedsundersøkelse. SSB konkluderte med at en slik utvidelse både vil bli svært kostbar og at det vil innebære store metodiske utfordringer. Kommunal- og regionaldepartementet ba i 2011 Husbanken ta ny kontakt med SSB for å vurdere å styrke leiemarkedsundersøkelsen. I 2012 har SSB igangsatt arbeidet med å utrede metoder og kostnader ved en utvidelse av dagens leiemarkedsundersøkelse.

- *utvide ordningen med husleietvistutvalg til å omfatte flere byer*

Foruten å gjelde for Oslo og Akershus, ble ordningen utvidet til Bergen og Trondheim i 2010. I 2012 ble virkeområdet ytterligere utvidet til Hordaland og begge Trøndelagsfylkene.

- *videreutvikle Startlån-ordningen slik at flere unge får mulighet til å eie egen bolig*

Kommunal- og regionaldepartementet har fått utført flere utredninger om startlånsordningen de siste årene, og vurderer løpende behovet for tilpasninger. En utredning peker på at de mest hensiktsmessige tiltakene for økt måloppnåelse er bedre informasjon og kunnskap om ordningen. De nye retningslinjene fra Finanstilsynet påvirker startlånet. Husbanken har i samarbeid med Finansnæringens fellesorganisasjon utarbeidet et informasjonsskriv om startlånet. Startlån har høyest prioritet i Husbankens låneramme. Regjeringen foreslår å styrke lånerammen i Husbanken til totalt 20 milliarder kroner i 2012. Det foreslås at lånerammen i Husbanken blir på 20 milliarder kroner også i 2013.

- *gjøre nødvendige tilpasninger for å forebygge problemer med lavinnskuddsborettslag*

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om endringer i borettslagslova mv. (Innst. 326 L (2009-2010)), ble vedtatt i Stortinget 10. juni 2010. Lovendringen innebærer blant annet at kjøper sikres informasjon om totalpris ved kjøp av borettslagsbolig. Videre er det fastsatt en øvre grense på 75 prosent for borettslagets fellesgjeld på stiftelsestidspunktet, samt gitt nye regler til frivillig sikring mot tap av felleskostnader i borettslag. Tilhørende forskrifter ble vedtatt i desember 2010.

- *bidra gjennom boligtilskuddet til at flere funksjonshemmede og eldre kan bli boende lenger hjemme*

Tilskudd til tilpasning av bolig skal bidra til å gjøre boligen bedre egnet til å ivareta behovene til personer med nedsatt funksjonsevne. Ordningen er økonomisk behovsprøvd. I tillegg til skjerpede heiskrav i plan- og bygningsloven, er Husbankens grunnlån, kompetansetilskudd og prosjekteringstilskudd til heis viktig for å nå denne målsetningen.

I 2012 ble fradrag for blant annet utgifter til ombygging av bolig tatt ut av ordningen med særfradrag for store sykdomsutgifter. De frigjorte midlene brukes til å styrke eksisterende ordninger. Tilskudd til tilpasning av bolig ble i 2012 styrket med 23 millioner kroner. Regjeringen foreslår en styrking av ordningen med 30 millioner kroner i 2013, i tillegg til en styrking på 17,5 millioner kroner som følge av utfasing av særfradragsordningen. Tilskuddet styrkes derfor totalt med 47,5 millioner kroner i 2013.

KAPITTEL 9: HELSE OG OMSORG

Gode helsetilbud til alle

Regjeringen vil ha en helsetjeneste som ligger i front både medisinsk og teknologisk. Regjeringen har som mål å redusere sosiale helseforskjeller. Alle skal ha et likeverdig tilbud av helsetjenester uavhengig av diagnose, bosted, personlig økonomi, kjønn, etnisk bakgrunn og den enkeltes livssituasjon. Når sykdom rammer skal folk oppleve at de får tilbud om behandling og pleie med kort ventetid og med størst mulig nærhet til brukeren.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen gjennomfører en styrket satsning på kvalitet og pasientsikkerhet:

- Lovfestet krav til systematisk arbeid med kvalitetsforbedring og pasientsikkerhet for hele helse- og omsorgstjenesten.
- Startet treårig nasjonal pasientsikkerhetskampanje "I trygge hender". Målet med kampanjen er å redusere omfanget av uønskede hendelser på kjente risikoområder og legge grunnlaget for bedre pasientsikkerhetskultur og strukturer for bedre pasientsikkerhet.
- Alle helseforetakene har kartlagt pasientskader gjennom journalgjennomgangsanalyser.
- Flyttet meldeordningen knyttet til uønskede hendelser i spesialisthelsetjenesten fra Helsetilsynet til Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten (jf. endringer i spesialisthelsetjenesteloven § 3-3). Ordningen tilpasses internasjonale anbefalinger og internasjonal kunnskap om hva som fremmer gode meldesystem med læring og forbedring som formål.
- Innført varslingsplikt for helseforetakene angående særlig alvorlige uønskede hendelser (jf. nytt punkt § 3-3 a. i spesialisthelsetjenesteloven), og etablert utrykningsenhet i Statens Helsetilsyn knyttet til disse hendelsene som en 2-årig prøveordning. Ordningen evalueres i 2012.
- Flere nye kvalitetsindikatorer er utviklet og offentliggjort. Nytt styringssystem for høyspesialisert behandling (nasjonale- og flerregionale behandlingstjenester og nasjonale kompetansetjenester).
- Nytt system for innføring og oppfølging av nye metoder i spesialisthelsetjenesten.
- Varslet at vi vil legge frem en stortingsmelding om kvalitet og pasientsikkerhet i 2012.

Regjeringen vil:

- *styrke sykehusenes økonomi, slik at flere pasienter behandles og ventetidene holdes lave*

Regjeringen har siden 2005 økt bevilgningene til pasientbehandling med i alt 12 milliarder kroner. Fra vår side har dette vært en nødvendig og bevisst satsing. Både for dem som venter på behandling og for resten av samfunnet er det viktig at ventetiden frem til behandling blir så kort som mulig. Ingen er tjent med at folk ikke kan jobbe eller er avhengig av hjelp over lang tid. Budsjettet for 2013 legger til rette for at sykehusene kan øke pasientbehandlingen med vel 2 prosent fra 2012. Dette er den høyeste budsjetterte aktivitetsveksten for helseforetakene noen gang. Det skal gjøre det mulig å fjerne fristbrudd og redusere ventetidene ytterligere.

Vi behandler stadig flere. God tilgjengelighet er en viktig del av et godt helsevesen. Regjeringen gjør grep for å redusere ventetiden og øke kvaliteten. Vi kommer til å følge sykehusene tett fremover i dette arbeidet og gjøre kvalitetsresultatene på hvert enkelt sykehus tilgjengelig for alle.

Ventetidene måles månedlig fra januar 2011. Ventetiden på utredning og behandling har vist en nedadgående kurve i 2012 sammenlignet med 2011.

- *gjennomføre samhandlingsreformen i tråd med St.meld. nr. 47 (2008-2009)*

Regjeringen la i april 2009 fram St.meld. nr. 47 (2008-2009) – Samhandlingsreformen. Ved stortingsbehandlingen av meldingen ble det gitt stor tilslutning til hovedlinjene i reformen. Reformen er nå ytterligere konkretisert gjennom Stortingets behandling av regjeringens forslag til nytt lovverk, nye økonomiske virkemidler og stortingsmelding om Nasjonal helse og omsorgsplan (2011-2015) jf. Prop. 90 L (2010-2011) forslag til lov om folkehelsearbeid, Prop. 91 L forslag til lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og Meld. St. 16(2010-2011) Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011-2015).

Blant de mest sentrale virkemidlene som er etablert:

- Økt innsats på folkehelsearbeid og forebygging i helse- og omsorgstjenesten
- Lovpålagt samarbeidsavtale mellom kommuner og regionale helseforetak
- Kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten
- Kommunalt betalingsansvar for utskrivingsklare pasienter
- Ny kommunal plikt til å tilby døgnopphold til pasienter og brukere med behov for øyeblikkelig hjelp.

Reformen skal gjennomføres over tid fra 1. januar 2012 og første implementeringsfase følger Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011-2015). Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og lov om folkehelsearbeid konkretiserer de rettslige virkemidlene i reformen og erstatter og harmoniserer dagens lovverk.

De økonomiske virkemidlene skal sørge for bedre pasientbehandling ved å støtte målene om bedre arbeidsfordeling, gode pasientforløp og løsninger på riktig omsorgsnivå. Et viktig grep i reformen har vært å etablere virkemidler som motiverer spesialisthelsetjenesten og kommunene til å samarbeide.

1. januar 2012 ble det innført tre økonomiske virkemidler, som til sammen utgjør drivkraften i gjennomføringen av samhandlingsreformen:

- kommunal medfinansiering (5 milliarder kroner)
- betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter (0,56 milliarder kroner)
- plikt for kommunene til å etablere døgntilbud for øyeblikkelig hjelp (0,25 milliarder kroner i 2012, økende til 1 milliarder kroner i 2015).

Til sammen utgjør dette opp mot omlag 5,8 milliarder kroner i 2012, finansiert ved uttrekk fra den økonomiske rammen til regionale helseforetak.

I tillegg er det i HODs budsjett for 2012 gitt 740 mill. kroner til oppfølging av samhandlingsreformen. Dette inkluderer videreføring av 230 millioner kroner fra 2010 til forebyggende helsetiltak i kommunene, bevilget som frie inntekter.

De foreløpige tallene fra første tertialrapportering 2012 tyder på at virkemidlene fungerer etter intensjonen.

Samtidig skal det satses mer på helsefremmende arbeid, både i helse- og omsorgstjenesten, samt inn mot arbeidsliv, skole og barnehage. Gjennom den nye folkehelseloven får kommunene et tydelig ansvar for befolkningens helse. Dette betyr at kommunene må skaffe seg oversikt over helsetilstanden til kommunens innbyggere, fastsette mål og strategier for å møte lokale folkehelseutfordringer, samt iverksette nødvendige tiltak i egen kommune. Det skal gjennomføres en følgeevaluering av reformen. Det er utviklet en Samhandlingsforskningsstrategi for å understøtte forskning og innovasjon for bedre samhandling.

- *at legetjenestene i kommunene skal styrkes*

En styrket allmennlegetjeneste er viktig for å nå målene i samhandlingsreformen. I 2012 er det bevilget 5 millioner kroner til et forsøk med utdanningsstillinger i allmennmedisin. Målet er å bidra til kompetanseheving samt til bedret rekruttering til og stabilitet i legetjenesten i kommunene gjennom å sikre like vilkår for leger under spesialisering i kommunehelsetjenesten som for leger under spesialisering i spesialisthelsetjenesten.

Fastlegeforskriften ble revidert i 2012. Formålet er blant annet å tydeliggjøre ansvar, sikre bedre helhet i tjenestene til brukerne og bidra til å sikre en mer enhetlig praksis i hele landet. I statsbudsjettet for 2013 foreslår regjeringen å bevilge 100 millioner kroner for å styrke fastlegeordningen.

Regjeringen gir årlig tilskudd til stimulerings tiltak for å styrke rekruttering og stabilitet i legetjenesten i distriktskommuner. Antall legeårsverk i kommunehelsetjenesten økte med 553 årsverk fra 2006 til 2011, fra 4 281 til 4 837. Antallet legeårsverk i sykehjem har økt med nærmere 50 prosent fra 2006 til 2011.

- *at lokalmedisinske sentra skal videreutvikles for å sikre koordinerte helsetjenester i samarbeid mellom kommune- og spesialisthelsetjenesten*

Det er etablert en midlertidig tilskuddsordning for å stimulere til etablering lokalmedisinske sentre og kommunesamarbeid og andre samhandlingstiltak. Fra 2010 til 2012 er det tildelt om lag 285 millioner kroner til over 200 ulike prosjekter. Midlene omdisponeres til styrking av primære og forebyggende helsetjenester. Ordningen har kommet hele landet til gode.

- *styrke fødselsomsorgen og bygge ut differensierte fødetilbud*

Regionale helseforetak har i samarbeid med berørte kommuner utarbeidet flerårige regionale planer for svangerskaps-, fødsels- og barselomsorg. Sykehusene, i samarbeid med kommunene, skal gi en helhetlig og god omsorg tilpasset den enkeltes behov. Helsedirektoratet har laget nye kvalitetskrav som bidrar til å styrke kvaliteten på fødselsomsorgen. Norges mor og barn helse er blant de beste i verden og fortsetter å utvikle seg i positiv retning.

- *at regionale helseforetak iverksetter tiltak for å redusere ventetidene for behandling og diagnostikk. Ledig kapasitet i de offentlige sykehusene skal utnyttes. Avtaler mellom helseforetak og private kommersielle sykehus skal ikke ha et omfang som undergraver pasientgrunnlaget for de små sykehusene*

Det er stilt krav om at regionale helseforetakene fra 2011 skal rapportere månedlige ventetidsdata til Helse- og omsorgsdepartementet. Departementet har bedt om at de regionale helseforetakene retter en særskilt oppmerksomhet på den polikliniske virksomheten for å redusere ventetidene til behandling. I 2010 ble det gjennomført en informasjonskampanje om Fritt sykehusvalg. Informasjonskampanjen hadde som formål å øke kunnskapen om hvilke rettigheter man har når man henvises til undersøkelse eller behandling i spesialisthelsetjenesten og bedre utnyttelse av den samlede kapasiteten.

Det er stilt krav om at de regionale helseforetakene må opptre forutsigbart og langsiktig i sitt samarbeid med private tjenesteytere, og at en blant annet utviser et særlig hensyn til de ideelle institusjonenes behov for langsiktighet i avtalerelasjoner. Det er inngått nye avtaler med en rekke ideelle aktører innfor blant annet rusbehandling og rehabilitering. De regionale helseforetakene skal gjennomføre en ekstern evaluering av anskaffelsene på helseområdet blant annet med tanke på forutsigbarhet og avtalelengde.

- *etablere sterkere nasjonal koordinering på e-helse området, tidsfrister for utviklingsmål og etablere en nasjonal kjernejournal for alle innbyggere. Informasjonssikkerhet skal prioriteres høyt slik at personvernet ikke utfordres*

Regjeringen arbeider med en egen stortingsmelding digitale tjenester i helse- og omsorgssektoren (e-helse). Meldingen skal legges fram i løpet av høsten 2012.

Norsk Helsenett SF ble etablert i 2009. Statsforetaket skal sørge for en sikker og hensiktsmessig IKT-infrastruktur. Som et ledd i dette etablerte statsforetaket HelseCSIRT (Computer Security Incident Response Team) som skal forebygge og monitorere uønskede IKT-sikkerhetshendelser. Det er også etablert en nasjonal eHelsegruppe, som skal bidra til bedre samordning, koordinering og prioritering av IKT-tiltak i helse- og omsorgssektoren.

Den 1. juni 2010 ble ordningen med automatisk frikort innført. Før hadde den enkelte selv ansvar for å samle kvitteringer og søke om frikort hos NAV. Med den nye ordningen kommer nå frikortet automatisk i posten innen tre uker etter at frikortgrensen er passert. Som følge av endringen får nå flere frikort, andelen økte med 36 prosent i 2010.

eResept er en ordning som innebærer at legen sender resepten elektronisk til et sentralt mottak (Reseptformidleren). Nasjonal utbredelse har startet, og fastlegene i 60 prosent av kommunene har tatt i bruk eResept. Det er gode tilbakemeldinger på bruk av løsningen. Nasjonal utbredelse skal være fullført første kvartal 2013. eResept innføres nå hos apotek, fastleger, bandasjister og spesialistlegekontor. Innføring av eResept i helseforetakene, som står for 20 prosent av alle resepter, er i oppstartsfasen. Forskrivningsstøttesystemet FEST er en viktig del av E-resept. FEST inneholder oppdatert informasjon om for eksempel pakninger, pris, refusjon via blåresept, generisk bytte av legemidler og om legen må søke spesielt for å forskrive dette legemidlet. Tjenesten gir også mulighet for å varsle legen om nye bivirkninger og om leveringsvansker i apotek. Tjenesten utvikles stadig og legger nå til rette for at legen varsles direkte dersom han forskriver et legemiddel som ikke skal eller bør brukes sammen med et annet av pasientens legemidler. FEST gjør det derfor enklere for legen å forskrive riktig legemiddel.

Hjemmel for etablering av nasjonal kjernejournal er vedtatt (2012). Helse- og omsorgsdepartementet har startet arbeidet med utarbeidelse av forskrift. Det er inngått avtale med leverandør av nasjonal kjernejournal og utviklingen har startet. Pilot er planlagt høsten 2013. Forskrift om informasjonssikkerhet og tilgang til helseopplysninger (helseinformasjonssikkerhetsforskriften) ble vedtatt 24. juni 2012. Det tas sikte på at forskriften iverksettes i løpet av 2013.

Nasjonal helseportal, helsenorge.no, ble etablert i 2011, og skal være en felles inngangsport til helsetjenester på nett. Portalen er videreutviklet med nytt innhold og ny funksjonalitet, for eksempel selvbetjeningsløsninger (mine vaksiner, mine egenandeler og mine resepter).

- *sikre god organisering og tilgang på data fra nasjonale helse- og kvalitetsregistre, biobanker og de store befolkningsundersøkelsene for å styrke forskning og kunnskapsutvikling i helsetjenesten samtidig som personvern hensyn ivaretas*

For å styrke og samordne helseregisterfeltet er det vedtatt en strategi for modernisering og samordning av sentrale helseregistre og medisinske kvalitetsregistre (2010-2020) "Gode helseregistre – bedre helse". I 2010 vedtok Stortinget å etablere et helseregister for hjerte- og karlidelser. Utkast til forskrift om innsamling og behandling av helseopplysninger i nasjonalt register over hjerte- og karlidelser er sendt på høring.

- *at Nasjonal helseplan skal videreutvikles til å bli et mer operativt redskap for prioriteringer innenfor de samlede helse- og omsorgstjenestene. Den skal sikre god politisk styring gjennom å være et strategisk styringsdokument for helsetjenesten. For å sikre en reell prioriteringsdebatt skal fylkeskommunene involveres i en høringsrunde*

Nasjonale helse- og omsorgsplan 2011-2015 er et strategisk styringsdokument for helsetjenesten. Det er valgt ut prioriterte innsatsområder med tydelige resultatmål. Nasjonal helse- og omsorgsplan ble fremmet som stortingsmelding 14. juni 2011. Regjeringen gjennomførte en bred høringsprosess i forkant av meldingen med blant annet netthøring der alle kunne gi innspill. I tillegg har det vært 4 regionale høringskonferanser der helse- og omsorgsministeren har tatt imot innspill fra befolkningen. Meldingen konkretiserer virkemidlene i samhandlingsreformen, som trådte i kraft fra 2012.

- *at foretaksmodellen innenfor spesialisthelsetjenesten videreføres*

Foretaksmodellen er videreført, og brukes aktivt for å styrke pasienttilbudet. Prop 120 L (2011-2012) Endringer i helseforetaksloven mv. som ble lagt fram 25. mai 2012, er til behandling i Stortinget. Regjeringen foreslår at helseforetaksloven på en bedre måte skal synliggjøre den nasjonale styringen av spesialisthelsetjenesten, gi et mer helhetlig bilde av helseforetaksmodellen og utvide muligheten til å organisere spesialisthelsetjenesten innenfor helseforetaksmodellen. Det er også gjennomført en evaluering av styrene for foretakene og kartlegging av de regionale helseforetakenes oppgaver og ressursbruk som grunnlag for å vurdere enkelte endringer i modellen.

- *i forbindelse med det videre arbeidet med samhandlingsreformen og i lys av internasjonale og nasjonale erfaringer gjennomgå finansieringen av spesialisthelsetjenesten*

SINTEF Helse har på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet gjennomgått finansieringsformene i spesialisthelsetjenesten i et utvalg om skattefinansierte helsesystemer (bl.a. nordiske land, England og Skottland). Dette er omtalt i Prop. 1 S (2011 – 2012).

- *bygge ut lavterskeltilbud som skolehelsetjenesten og helsestasjonene for å kunne behandle barn og ungdom på et tidlig tidspunkt*

Kommunenes rammetilskudd ble i 2010 styrket med 230 millioner til forebyggende helsetjenester. Bevilgningen er videreført. Under denne regjeringen har antall årsverk i skolehelse- og helsestasjonstjenesten økt fra 3 146 i 2005, til 3 747 i 2011.

I årene 2008-2011 er det til sammen bevilget 25 millioner kroner til skolehelsetjenesten i kommuner med store sosiale helseforskjeller. Tilskuddet er i 2012 styrket med 10 millioner kroner til 19 millioner kroner, og tilskuddsordningen er utvidet til å gjelde både helsestasjons- og skolehelsetjeneste, samt at alle kommuner skal kunne søke.

- *sikre at voksne får et lavterskeltilbud for å forebygge alvorlige psykiske lidelser*

Regjeringen har videreført de overordnede mål og verdigrunnlaget fra Opptrappingsplanen for psykisk helse, hvor forebyggende arbeid og nærhet til tjenestene er sentrale elementer.

Regjeringen har lagt til rette for bedre sikkerhet ved de regionale sikkerhetsavdelingene gjennom endringer i psykisk helsevernloven. Oppfølgingen av personer dømt til psykisk helsevern er styrket gjennom lovregulering og etablering av en nasjonal koordineringsenhet.

Ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester tydeliggjør kommunens ansvar for nødvendige og forsvarlige helse- og omsorgstjenester til personer med psykiske lidelser. Videre gir ny folkehelselov kommunen plikt til å identifisere sine folkehelseutfordringer, og iverksette nødvendige tiltak - med alle de virkemidler kommunen har for å fremme helse og forebygge psykisk og somatisk sykdom. Lovene fastsetter viktige premisser for en styrking av det kommunale ansvaret for mennesker med psykiske problemer og lidelser.

Kommunene er styrket økonomisk. I tillegg er det bevilget øremerkede midler over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett for å sikre videreutvikling av lavterskeltilbud. For å bidra til økt kompetanse, utrednings- og behandlingsskapasitet i kommunene ytes det øremerkede midler til utprøving av modeller for psykologer ansatt i kommunene. Økt rekruttering av psykologer vil være et viktig tiltak for å sikre videreutvikling av lavterskeltilbud. Tilskuddet er styrket med 10 millioner kroner årlig siden oppstarten i 2009, og var på til sammen 40 millioner kroner i 2011. Inkludert forslag om styrking av tilskuddet til 60 millioner kroner i 2013 er det bevilget totalt 190 millioner kroner i perioden 2009 - 2013 til ansettelse av psykologer i kommunene. Per juni 2012 gis det tilskudd til om lag 130 kommunale psykologstillinger over hele landet.

I tillegg ytes det tilskudd til samhandlingsprosjekter og oppsøkende behandlings- og støtteteam (ACT-team), som skal bidra til å bedre tilbudet til de som har utviklet alvorlig psykisk lidelse og som i mindre grad nyttiggjør seg av de ordinære tilbudene.

Regjeringen bevilget i 2012 10 millioner kroner til et pilotprosjekt. Målet er å gjøre behandling for angst og depresjon raskt tilgjengelig for folk flest. Prosjektet er under utvikling per september 2012 og bevilgningen skal videreføres i 2013.

- *vi vil fullføre omstillingen av psykisk helsevern, styrke arbeidet med å redusere og kvalitetssikre bruk av tvang, samt videreutvikle trygge oppfølgings- og behandlingsmodeller. Vi vil prioritere tilbudet til barn og unge. Brukermedvirkning skal være det bærende prinsippet i organisering av det psykiske helsevernet, noe som innebærer at individuell plan må bli mer utbredt.*

Omstillingsprosessen i psykisk helsevern er videreført og kommer til bl.a. til uttrykk ved at det er etablert ca. 150 ambulante team innen psykisk helsevern og rus-området siden 2005, de aller fleste lokalisert til DPS. Parallelt med dette er antall døgnplasser redusert med ca. 100 per år i perioden. Omstillingen i retning av økt vekt på lokalbaserte tiltak fortsetter.

Omfanget av bruk av tvang er ikke redusert som forutsatt. Regjeringen har derfor varslet en ny nasjonal strategi for redusert og riktig bruk av tvang, som bygger på planer på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Regjeringen oppnevnte i mai 2010 et utvalg som skal utrede regler om tvang innen psykisk helsevern. Utvalget har nå levert sin utredning NOU 2011: 9 *Økt selvbestemmelse og rettssikkerhet, Balansegangen mellom selvbestemmelsesrett og omsorgsansvar i psykisk helsevern*. Utredningen har vært på offentlig høring.

Barn og unge har vært prioritert i opptrappingsplanen på begge nivåer. Innen psykisk helsevern for barn og unge gis det nå tilbud til ca. 5 prosent av befolkningen under 18 år, i tråd med målsetningen i opptrappingsplanen.

Det er gitt tydelige signaler om brukermedvirkning til alle nivåer i tjenesten. Brukerråd og liknende er gjennomgående opprettet og ulike systemer for tilbakemeldinger fra brukere og pårørende er i bruk.

- *styrke behandlingstilbudet til pasienter med spiseforstyrrelser, med særlig fokus på barn og unge*

Barn og unge skal fortsatt prioriteres. Om lag 54 000 barn og unge ble behandlet i psykisk helsevern for barn og unge i 2010. Det er en økning på 43,6 prosent fra året før. Helsedirektoratet har kartlagt tilbudet til mennesker med spiseforstyrrelser. Ifølge kartleggingen som ble oversendt departementet i juni 2010, er tilgjengeligheten til tjenestetilbudene både i kommunene og i spesialisthelsetjenesten gjennomgående god, mens kvaliteten på tilbudene er varierende. Målsettingen er at en revidering av nasjonale retningslinjer for spiseforstyrrelser som Helsedirektoratet igangsatte høsten 2010, skal bidra til et mer likeverdig og kunnskapsbasert tjenestetilbud.

- *sikre tilgjengeligheten til tannhelsetjenester og følge opp stortingsmeldingen om framtidens tannhelsetjenester, St.meld. nr. 35 (2006-2007). Vi har som mål at det offentlige gradvis skal ta et større ansvar på tannhelsefeltet, og utrede ulike modeller med sikte på at det etableres et tak på hvor mye den enkelte selv skal dekke av utgifter til nødvendig tannbehandling. Vi vil innføre gratis tannhelsekontroll for eldre over 75 år*

For å sikre tilgjengelighet til tannhelsetjenester er utdanningskapasiteten av tannpleiere økt. I Tromsø er opptaket av tannlegestudenter økt. Tilskudd til spesialistutdanning av tannleger er økt betydelig, og det er etablert et integrert løp for dobbeltkompetanse for tannleger som innebærer utdanning både som forsker og tannlegespesialist. En ny spesialitet i klinisk odontologi er under utprøving i Tromsø, og regionale odontologiske kompetansesentre under oppbygging i Nord- og Sør-Norge. Kompetansesentre i Øst- og Vest-Norge er under planlegging. Kompetansesenteret i Vest etableres i nytt odontologibygget ved Universitetet i Bergen sommeren 2012.

Det er igangsatt et arbeid med revisjon av lov om tannhelsetjenesten og et utredningsarbeid om finansiering av tannbehandling herunder egenandelstak for tannbehandling. En markedsportal for tannhelsetjenester er under etablering. Det er startet et arbeid for å innføre trygderefusjon for behandling hos tannpleiere.

Regjeringen har fått utarbeidet materiale til bruk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten angående tannhelse hos barn og unge i minoritetsbefolkningen.

I 2006 fikk alle rusavhengige under kommunal rusomsorg rett til gratis tannhelsehjelp i fylkeskommunen. I 2008 fikk rusavhengige under LAR de samme rettighetene. Det er under oppbygging behandlerteam med tannlege/psykolog som kan gi et tannhelsetilbud til personer som har vært utsatt for tortur og overgrep og til personer som har angst for tannbehandling.

I statsbudsjettet for 2012 foreslår regjeringen å styrke budsjettet med 40 mill. kroner til tannhelsekontroll for eldre, med virkning fom. annet halvår 2013. Ordningen vil gjelde for hvert annet år fra og med det kalenderåret man fyller 75 år. Der tannlegen følger statens honorartakster vil selve kontrollen være gratis, og dekkes av stønaden på 800 kroner. Folketrygdens stønadsordning til tannbehandling for personer med varig sykdom eller med varig nedsatt funksjonsevne foreslås styrket med 20 mill. kroner som del av utfasing av ordningen med særfradrag for store sykdomsutgifter. Videre foreslås å styrke tiltak innenfor tannhelsetjenestens kompetanseløft og tiltak overfor særskilt utsatte grupper med 30 mill. kroner ved omdisponering fra folketrygdens stønadsordning til tannlegehjelp.

Trygghet og valgfrihet i omsorgen

Regjeringen vil:

- *følge opp Eldreforliket i Stortinget om Omsorgsplan 2015, blant annet ved å*
 - *styrke eldres rettigheter gjennom endringer i kommunehelsetjenesteloven og fastsetting av ny forskrift om en verdig eldreomsorg*

Regjeringen har vedtatt forskrift om en verdig eldreomsorg (verdighetsgarantien) med virkning fra 1. januar 2011. Forskriften skal sikre en riktig prioritering av innsatsen i omsorgstjenesten og er en tydeliggjøring av den enkeltes rett til å motta et verdig omsorgstilbud. I forbindelse med innføringen av ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester ble det foretatt en presisering i pasient- og brukerrettighetsloven som gir rett til et verdig tjenestetilbud fra den kommunale helse- og omsorgstjeneste.

- *ha som mål å etablere 12 000 årsverk i pleie- og omsorgstjenesten i perioden 2008-2015*

Tall fra SSB viser en vekst på om lag 7 700 årsverk i de tre første årene av målperioden. Om lag 84 prosent av denne årsverksveksten besto av personell med helse- og sosialfaglig utdanning. Andelen personell med helse- og sosialfaglig utdanning har økt.

Regjeringen hadde i sin første regjeringsplattform et mål om å øke bemanningen i de kommunale omsorgstjenestene med 10 000 årsverk innen utgangen av 2009, ut fra nivået i 2004. For perioden 2004–2009 viser tall fra SSB at antall årsverk økte med om lag 14 800. Om lag 80 prosent av årsverksveksten besto av personell med helse- og sosialutdanning. Andelen personell med helse- og sosialfaglig utdanning er økt. Samlet sett vurderer departementet at målet om 10 000 nye årsverk allerede var realisert ved utgangen av 2008.

Det ble i desember 2009 oppnevnt et utvalg som skal utrede spørsmål knyttet til utstøting og sykefravær i helse- og omsorgssektoren. Utvalget leverte sin rapport 14. desember 2010.

- *sikre full sykehjemsdekning innen 2015 ved at alle som trenger sykehjems plass eller omsorgsbolig skal få dette. Vi vil gi tilskudd til 12 000 sykehjemsplasser og heldøgns omsorgsplasser innen utgangen av 2015 for å sikre nok kapasitet, og utvide rammene ytterligere dersom søknadsinngangen fra kommunene tilsier det*

Regjeringen har som mål å gi tilsagn om tilskudd til bygging og renovering av 12.000 heldøgns omsorgsplasser i sykehjem og omsorgsboliger innen utgangen 2015.

Tilskuddsordningen er i 2011 styrket med om lag 2,5 milliarder kroner, gjennom en økning i det statlige tilskuddet fra i snitt 25 prosent per boenhet til i snitt 35 prosent per

boenhet. Ordningen er også endret slik at kommunene står fritt til å velge om de ønsker å samarbeide med andre aktører, som ideelle organisasjoner og boligbyggelag, ved fremskaffelse av heldøgns omsorgsplasser. Kriteriet om å prioritere kommuner med størst behov er opphevet fra 1. januar 2011, slik at alle kommuner som ønsker å bygge eller renovere heldøgns omsorgsplasser i tråd med ordningens øvrige kriterier nå kan få tilskudd. Kommunene har per utgangen av august 2012 sendt søknader tilsvarende om lag 6000 boenheter siden tilskuddets oppstart i 2008, og det er i samme tidsperiode gitt tilsagn om tilskudd til om lag 5900 boenheter.

- *gjennomføre Kompetanseløftet 2015 slik at lederutdanning og videre- og etterutdanningstilbudene utvides og at ufaglærte får tilbud om fagutdanning*

Kompetanseløftet 2015 videreføres. Årsverksveksten de siste årene har i hovedsak bestått av personell med helse- og sosialfaglig utdanning. Om lag 17 000 personer har fullført grunnutdanning, etter- og videreutdanning eller annen opplæring med tilskudd fra Kompetanseløftet 2015 de fem første årene av planperioden. Som en del av "eldreforliket" ble det satt som mål at det skulle utdannes 10 geriatere per år.

- *innføre en lovfestet plikt for kommunene til å tilby dagtilbud for demente*

Regjeringen vil styrke innsatsen for demente gjennom oppfølgingen av Demensplan 2015. Regjeringen har som mål å innføre en lovfestet plikt til å tilby dagaktivitetstilbud til demente når tilbudet er bygget videre ut. Regjeringen innførte i 2012 en ny, øremerket ordning som skal bidra til utbygging av dagtilbud til mennesker med demens. Tilbudet er viktig for de som rammes av sykdommen og som avlastning for pårørende. Tilskuddet er foreslått videreført i 2013.

- *styrke kulturtilbudet for de eldre gjennom den kulturelle spaserstokken*

Den kulturelle spaserstokken ble i 2010 styrket med totalt 8 millioner kroner fra 2009 til 28 millioner kroner. Tilskuddet til Den kulturelle spaserstokken utgjør i underkant av 30 millioner kroner i 2012. Bevilgningen blir videreført i 2013.

- *styrke innsatsen til forsknings- og utviklingsarbeid innenfor pleie- og omsorgstjenesten*

Det er bevilget 37 millioner til omsorgsforskning i budsjettet for 2012, herunder 2 millioner til en fireårig evaluering av Omsorgsplan 2015. Det er opprettet fem regionale sentre for omsorgsforskning i tilknytning til høyskoler som utdanner helse- og sosialpersonell. Det er satt av inntil 3 millioner årlig i en treårsperiode til forskning på ordningen med brukerstyrt personlig assistanse. Satsingen på aldersforskning avsluttes i 2012, og midlene videreføres ved at 5 millioner kroner inkluderes i helse- og omsorgsprogrammet til omsorgstjenesteforskning og 5 millioner kroner øremerkes til den europeiske fellessatsingen på Neurodegenerative Diseases/Alzheimers.

- *innføre en rett til inntil 10 dager permisjon per år for å yte omsorg for nære pårørende*

Det er fra 1. juli 2010 innført en ny rett for arbeidstakere til inntil ti dagers permisjon uten lønn hvert kalenderår for å gi nødvendig omsorg til foreldre og ektefelle, samboer eller registrert partner. Retten til permisjon gis også ved nødvendig omsorg for funksjonshemmet eller kronisk sykt barn over 18 år som arbeidstakeren har hatt omsorgen for. Retten til permisjon og pleiepenger ved pleie av nære pårørende i terminalfasen ble også utvidet fra 20 til 60 dager.

- *gjennomgå ordningen for omsorgslønn*

Et utvalg har i NOU 2011:17 utredet situasjonen for pårørende med særlig omfattende omsorgsoppgaver. Utvalget foreslår endringer i den kommunale omsorgslønnsordningen og folketrygdens pleiepengeordning og en tydelig støtte til pårørende som yter slike oppgaver. Utredningen har vært på høring med frist 15. august 2012.

Det ble i juni 2009 satt ned et utvalg ledet av Kåre Hagen for å utrede nye innovative løsninger for å møte framtidens omsorgsutfordringer. Utvalget leverte sin endelige utredning og innstilling 16. juni 2011. NOU 2011:11 har vært på høring. Regjeringen vil legge fram en egen Stortingsmelding om innovasjon i omsorg som oppfølging av NOU 2011: 11. Meldingen planlegges fremlagt våren 2013.

Innsats mot rusavhengighet

Regjeringen vil:

- *evaluere og gjennomgå erfaringene fra Opptrappingsplanen for rusfeltet som utløper i 2010. Vi vil følge opp enigheten i Stortinget om å styrke innsatsen ytterligere i årene fremover*

Siden 2005 er bevilgningene gjennom opptrappingsplanen for rusfeltet økt med om lag 1085 mill. kroner. For 2013 foreslås ytterligere 45 mill. kroner til forebyggingstiltak, kunnskapsutvikling, reduksjon av overdoser og økt innsats for barn og pårørende sammenliknet med saldert budsjett for 2012. Regjeringen har vedtatt å forlenge opptrappingsplanen med to år, altså ut 2012.

Regjeringen la 22. juni frem en egen stortingsmelding om rusmiddelpolitikken – Meld. St. 30 (2011–2012) Se meg! Stortingsmeldingen er den første stortingsmeldingen om en helhetlig rusmiddelpolitikk, og omhandler alkohol, narkotika, vanedannende legemidler og doping som samfunnsproblem. I stortingsmeldingen angis de politiske målene for en helhetlig rusmiddelpolitikk: fra virksom forebygging, tidlig innsats og hjelp til dem som har omfattende rusproblemer, til en politikk som ivaretar pårørende og tredjepart som rammes av skader av rusmiddelbruk.

Det er fortsatt behov for å videreføre og styrke den langsiktige innsatsen som er etablert gjennom opptrappingsplanen for rusfeltet. Opptrappingsplanen som utløper i

2012 vil bli avløst av strategier på følgende innsatsområder: folkehelse, overdoser og kompetanse. I tillegg skal rusfeltet videreutvikles i tråd med samhandlingsreformen.

Kommunesektoren har fått et betydelig økonomisk løft under denne regjeringen. Det har gitt muligheter for å utvikle tilbudet i kommunene. I tillegg er det gjennom økte generelle bevilgninger til de regionale helseforetakene lagt til rette for økt innsats overfor personer med rusmiddelproblemer.

Det foreslås i forbindelse med statsbudsjettet for 2013 å innlemme 333 mill. kroner av dagens tilskudd til kommunalt rusarbeid i rammetilskuddet til kommunene fra 2013. I tillegg foreslås det at 100 mill. kroner av dagens tilskudd til kommunalt rusarbeid omdisponeres og videreføres til kompetansehevende tiltak og utvikling av gode samhandlingsmodeller.

- *at rusavhengige skal få innfridd sine pasientrettigheter og sikres rett til behandling på riktig nivå og til rett tid ut fra en individuell vurdering*

Alle rusmiddelavhengige har etter rusreformen de samme pasientrettigheter som øvrige pasientgrupper i spesialisthelsetjenesten. Alle som blir henvist til vurdering for rett til nødvendig helsehjelp blir vurdert ut fra Helsedirektoratet sin veileder "Vurdering av henvisninger til tverrfaglig spesialisert rusbehandling" IS-1505 som ble utgitt høsten 2008. Alle rusmiddelavhengige som henvises skal også vurderes om de har behov for andre tjenester innen spesialisthelsetjenesten – og da i særlig grad psykisk helsevern. Forskriften for legemiddelassistert rehabilitering (LAR) (som trådte i kraft 1. januar 2010) legger opp til at LAR i større grad skal styrke pasientrettighetene til mennesker med rusmiddelavhengighet, ved at dagens rundskriv med innskrivnings- og utskrivningskriterier bortfaller. Innskrivning i LAR, og utskrivning, skal foretas på grunnlag av en individuell, faglig vurdering av den enkelte pasients tilstand og behov for helsehjelp, og ikke på grunnlag av alder.

- *vurdere etablering av rusakutt i de større byene*

I løpet av 2009 og 2010 ble det åpnet egne kommunale rusmottak med egne observasjonssenger både ved Oslo og Bergen legevakt. Mottaket i Oslo ble etablert i samarbeid med OUS og i Bergen med Helse Bergen. Dessuten er det etablert et rent kommunalt rusmottak i Drammen. I tillegg er det åpnet egne rusakuttenheter i spesialisthelsetjenesten i både Oslo, Bergen, Trondheim og Ålesund.

- *overvåke situasjonen med overdose- og rusrelaterte dødsfall og skaffe mer kunnskap om årsak til slike dødsfall med sikte på å forbedre overlevelsesprognosen for rusavhengige*

Både Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) og Senter for rus og avhengighetsforskning (Seraf) har arbeider på gang for å framskaffe mer kunnskap om overdoser. Tiltak som allerede er igangsatt som antatt vil kunne ha betydning for overdoser er blant annet: LAR, bedre oppfølgingsrutiner ved drop-out og etter endt

behandling, satsing på rusakutter, styrking av kommunenes lavterskeltilbud og oppsøkende virksomhet m.m.

Helsedirektoratet vil få i oppdrag å utarbeide en egen nasjonal strategi for reduksjon av overdoser i samarbeid med relevante instanser som bruker- og pårørendeorganisasjoner og kommunene. Målet er en årlig reduksjon i antall overdosedødsfall og strategien skal stimulere til utarbeidelse av flere lokale strategier for kommuner som har registrert overdosedødsfall.

- *at personer med både rusavhengighet og psykiske problemer får et bedre og mer samordnet tilbud*

Alle rusmiddelavhengige skal ved henvisning til vurdering i spesialisthelsetjenesten også vurderes for sine eventuelle psykiske og/eller somatiske lidelser. Ved alle distriktpspsykiatriske sentra (DPS) skal det også være etablert tilbud til rusmiddelavhengige, enten som en integrert del innen det psykiske helsevesenet eller som en egen del av DPS ved en egen ruspoliklinikk.

Helsedirektoratet har utarbeidet nasjonal faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med samtidig ruslidelse og psykisk lidelse - ROP-lidelser. Retningslinjen inneholder anbefalinger til alle tjenesteytere som kommer i kontakt med gruppen. I løpet av 2014 vil Helsedirektoratet ha utarbeidet ferdig nasjonale retningslinjer for alle deler av TSB, inkludert akutt- og abstinensbehandling og ambulansetjenesten.

For å understøtte kommunenes arbeid innen rusmiddelfeltet utarbeider Helsedirektoratet en felles veileder i rusarbeid og psykisk helsearbeid for voksne i kommunene. Det er behov for å se rus og psykisk helse i sammenheng. Det er utarbeidet flere faglige retningslinjer og veiledere som skal fremme en mer kunnskapsbasert praksis i tjenestene.

- *gi bedre oppfølging til pårørende til rusavhengige, herunder støtte til pårørendesentre*

Helsepersonell skal fra 1. januar 2010 bidra med oppfølging og informasjon til barn av psykisk syke, rusmiddelavhengige eller alvorlig somatisk syke eller skadde pasienter. Spesialisthelsetjenesten skal også ha barneansvarlig personell.

Helsedirektoratet etablerte i 2011 en nettbasert portal med informasjon om tilbud og rettigheter til pårørende og evt. brukere. Det vil videre bli utarbeidet en opplæringspakke i involvering av pårørende, rettet mot tjenestene i 2011/2012.

Et eget E-læringsprogram i pårørendeinvolvering som er rettet mot tjenesteapparatet er utviklet i 2012, og skal implementeres. Programmet skal bidra til at tjenestene skal bli bedre til å inkludere pårørende, både voksne og barn som pårørende, og tenke mer helhetlig i behandlingen av brukerne.

- *ha flere rusmestringsenheter i fengslene, rusbehandling ved løslatelse og mer soning i institusjon (§12)*

Det er etablert flere nye rusmestringsenheter, og fra 2012 er det i alt 14 slike enheter i norske fengsler.

KAPITTEL 10: BARN, UTDANNING OG FORSKNING

Regjeringen har som en av sine viktigste prioriteringer å satse på utdanning og kunnskap. Gjennom sosial læring, utdanning, dannelse og medvirkning skal barn og unge tilegne seg kunnskaper og ferdigheter, lære å få ansvar, vise omsorg, utvikle kritisk sans og selvtillit.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Barn og familie

Regjeringen vil:

- *målrette og styrke en ordning med kontantstøtte til ettåringer. Vesentlige endringer i kontantstøtteordningen vil bli varslet i god tid.*

Regjeringen varslet i statsbudsjettet for 2012 omlegging av kontantstøtten fra 1. august 2012. Ordningen er avviklet for toåringer og det er innført aldersdifferensierte satser for ettåringer. Satsen for barn i alderen 13-18 måneder er økt til 5 000 kroner per måned, mens for barn i alderen 19-23 måneder er tidligere sats på 3 303 kroner per måned videreført. Som kompensasjon for økt barnehageetterspørsel som følge av omleggingen ble rammetilskuddet til kommunene økt.

- *ha som mål å utvide fedrekvoten fra ti til 14 uker, og den samlede permisjonstiden til 48 uker, jf. St.meld. 8 (2008-2009)*

Fedrekvoten er utvidet til 12 uker fra 1.juli 2011. Den samlede permisjonstiden blir 47 eller 57 uker avhengig av om foreldrene velger 100 eller 80 prosent lønnsdekning. Fedrekvoten er utvidet fra fem til 12 uker under denne regjeringen. Den samlede stønadperioden er utvidet med fire uker siden 2005. I statsbudsjettet for 2013 foreslår regjeringen å øke foreldrepengeperioden med ytterligere to uker forbeholdt far. Fedrekvoten blir da 14 uker av en samlet periode på 49/59 uker. Dette innebærer at målsettingen er overopplylt.

- *utrede hvordan ordningen med den to uker lange omsorgspermisjonen for far ved fødsel eller omsorgsovertakelse kan gjøres bedre*

Regjeringen har utredet hvordan 2 ukers omsorgspermisjon for far ved fødsel kan bli bedre. Et høringsnotat om ulike modeller for rett til lønn under omsorgspermisjon ved fødsel og adopsjon og under ammefri har vært på høring.

- *sikre flere fedre selvstendige opptjeningsrettigheter til fedrekvote*

Regjeringen har sikret flere fedre rett til fedrekvote. Dette gjelder tilfeller hvor både mor og far har opptjent rett til foreldrepenger, men mor har tjent opp rett i mindre enn

halv stilling fra 1. juli 2010. Regjeringen har videre gjennomført at arbeidsavklaringspenger gir opptjening til foreldrepenger fra 1. mars 2010. Fedre med egen opptjening har fra 1.juli 2011 fått rett til foreldrepenger i et uketall tilsvarende fedrekvoten når mor mottar uførepensjon.

- *arbeide for å gjøre det enklere å adoptere barn*

Regjeringen har nedsatt et offentlig lovutvalg som skal foreta en fullstendig revisjon av adopsjonsloven. En ny adopsjonslov må være en brukervennlig lov som regulerer alle sentrale spørsmål på feltet. Loven skal ivareta adoptivbarnet, biologiske foreldre og adoptivsøkere på en god måte. Loven må også være et nyttig virkemiddel for de ulike instanser som har en rolle i en adopsjonssak.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *endringer i barneloven*

Lovproposisjon om endringer i barneloven har blitt fremmet og vedtatt. Loven tydeliggjør at all form for vold mot barn er forbudt. Definisjonen av vanlig samvær er utvidet og det er innført en varslingsplikt dersom en av foreldrene skal flytte. Barneloven gir ingen føringer på hvor barnet skal bo etter fast samlivsbrudd, og det er åpnet for at domstolen, dersom det foreligger særlige grunner, kan idømme delt bosted. Lovendringene er trådt i kraft. Rundskriv og brosjyremateriell er ajourført. Regjeringen har sendt på høring forslag til endringer i barneloven § 43 tredje ledd om tilsyn under samvær. Det foreslås blant annet å innføre to hovedformer for nivåinndelt tilsyn: "beskyttet tilsyn" (inntil 16 timer) og "støttet tilsyn" (inntil 32 timer, det vil si en utvidelse sett opp mot dagens ordning). Domstolen skal i pålegg avgjøre hvilken form for tilsyn som skal iverksettes. Videre foreslås nytt materielt tilleggsvilkår om "barnets behov" samt formkrav til domstolspålegg og begrunnelsesplikt. Det foreslås også at barnevernet får ansvar for å oppnevne tilsynsutøver i saker der domstolen gir pålegg om "beskyttet tilsyn", men at Bufetat beholder ansvaret ved "støttet tilsyn". Målet med forslagene er å styrke barneperspektivet og øke utsatte barns rettssikkerhet i barnefordelingssaker samt at terskelen for når domstolen kan nekte samvær helt senkes.

Regjeringen sender også på høring ytterligere forslag til lovendringer for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep. Det foreslås endringer i barneloven, domstolsloven og straffeprosessloven. Hovedtrekkene i lovforslagene er å tydeliggjøre i barneloven at bostedsforelderen har rett til å stanse samvær ved reell frykt for at barnet utsettes for vold og seksuelle overgrep, og at samvær ikke skal tvangsfullbyrdes når det er en reell mulighet for at barnet utsettes for vold og/eller overgrep fra samværsforelderen. Det foreslås å presisere i barneloven at retten skal treffe midlertidig avgjørelse på begjæring i saker der det er påstander om vold og overgrep.

Videre foreslås å lovfeste en rett og plikt for dommere til å melde fra til barnevernet om bekymringsverdige forhold de får kjennskap til under behandlingen av en sak for

domstolene. Det foreslås å tydeliggjøre at også barn under syv år som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal gis anledning til å uttale seg, at barn skal høres om alle relevante sider ved saken, få informasjon i forkant av høringen og i etterkant om utfallet. For øvrig drøftes det om tap eller begrensning i samvær og eventuelt tap av foreldreansvar skal kunne fremmes som sivilt krav i en straffesak mot samværsforelder. Det drøftes også om barnevernet skal få mulighet til å opptre som partshjelper i en sak etter barneloven. Endelig drøftes om staten bør dekke kostnadene til tradisjonell sakkyndig utredning etter barneloven § 61 første ledd nr. 3.

Målet med alle disse forslagene er å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep. Samværsretten står sterkt, men det skal ikke fastsettes samvær som ikke er til barnets beste. Regjeringen ønsker med lovforslagene å styrke barns medvirkning, og å øke særlig utsatte barns rettssikkerhet. Et overordnet mål er også å styrke barneperspektivet ved å sikre at domstolen legger tilstrekkelig vekt på at barnet ikke skal bli utsatt for vold eller overgrep.

Styrket innsats for utsatte barn og unge

Regjeringen vil:

- *samarbeide med KS om en plan for styrking av barnevernet i kommunene. Kompetansen skal bedres, og vi har som mål å øke antall ansatte*

Regjeringen har inngått samarbeidsavtale mellom staten og KS om *Videreutvikling av barnevernet*. Avtalen går ut 2013. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og KS vurderer nå avtalen og diskuterer hvordan samarbeidet skal videreføres.

I 2011 og 2012 innførte regjeringen en øremerket tilskuddsordning til kommunene på til sammen 290 millioner kroner til styrking av barnevernet. Midlene har bidratt til 470 nye stillinger og ulike kompetansetiltak. Regjeringen foreslår å videreføre disse midlene i 2013, sammen med en ytterligere styrking på 205 millioner kroner. De nye midlene i 2013 vil gi om lag 270 nye stillinger, og vil gi grunnlag for nye kompetansetiltak, samhandlingstiltak og styrket tilsyn med det kommunale barnevernet. De nye stillingene skal som midlene i 2011 og 2012 komme barneverntjenester med størst behov til gode. Det gir til sammen 850 nye stillinger som en direkte følge av regjeringens satsning fra 2010 – 2013

Regjeringen følger opp NOU 2009:8 Kompetanseutvikling i barnevernet, Befringutvalget. Dette utvalget har tatt for seg kvalifisering til arbeid i barnevernet. Regjeringen vil innføre veiledet førsteår for nyutdannede og nytilsatte i barnevernet. I 2012 vil det bli satt i gang et arbeid med å opprette et videreutdanningstilbud for å kvalifisere erfarne ansatte i barnevernet til å gi profesjonell veiledning til nytilsatte kollegaer. Regjeringen har også satt i gang et forsøk med veiledning av nyutdannede nytilsatte i Bærum kommune. Høgskolen i Oslo og Akershus og Diakonhjemmet høgskole evaluerer forsøket

Regjeringen har også etablert et samarbeidsorgan mellom praksisfeltet, utdanningsinstitusjonene, sektormyndigheter og interesseorganisasjoner. Samarbeidsorganet vil gi deltakerne en arena for samarbeid om videreutvikling av utdanningene som kvalifiserer til arbeid i barnevernet.

- *arbeide for at utsatte barn og unge og deres familier skal få bedre samordnet bistand fra ulike deler av hjelpeapparatet*

Regjeringen satte i 2010 i gang *Losprosjektet* for å gi bedre tilrettelagt og samordnet hjelp til ungdom med sammensatte vansker. I prosjektet får ungdom en støtteperson – en los – som støtter ungdom og bidrar til at ungdommen får rett hjelp. Prosjektet skal styrke ungdommens tilknytning til skole og arbeid.

Våren 2010 ble det utlyst fem ulike evalueringssoppdrag som til sammen skulle dekke ulike sider av forvaltningsreformen i barnevernet fra 2004. Evalueringen har blant annet sett på ansvarsdelingen og samhandlingen mellom kommunene og staten, institusjonstilbudet, faglig/økonomisk styring og oppgave- og finansieringsansvar mellom statlig og kommunalt barnevern. Delrapportene forelå høsten 2011, mens sammenstillingen med en overordnet analyse forelå våren 2012.

Regjeringen har gjennomført en høring av NOU 2009: 22 *Det du gjør, gjør det helt av Flatø-utvalget*. Utvalget har drøftet og kommet med forslag til hvordan det kan bli en bedre samordning av tjenester til utsatte barn og unge. Videre oppfølging av forslagene vurderes.

Regjeringen har vedtatt endringer i rettighetsforskriften for barneverninstitusjoner. Det er gitt retningslinjer til forskriften.

I september 2012 har regjeringen sendt på høring forslag om endringer i barnevernloven. Forslagene omfatter dels endringer i finansieringsansvaret og i den faglige samhandlingen mellom stat og kommune. I tillegg omfatter høringsnotatet ulike forslag som styrker barns rettigheter og rettssikkerhet i barnevernet

Det er innført strengere regler om krav til politiattester i barnevernet. Formålet er å legge bedre til rette for beskyttelse av barn i barnevernet. Endringene innebærer at politiregisterlovens regler om barneomsorgsattester er innarbeidet i barnevernloven. Endringene trådte i kraft 1. september 2011

Det er med virkning fra 1. august 2012 gjennomført endringer i barnevernloven som tar sikte på å gi barn bedre beskyttelse mot å bli utnyttet til menneskehandel.

Formålet med de nye bestemmelsene er å ivareta barnas umiddelbare behov for beskyttelse og omsorg. De nye bestemmelsene innebærer at barna midlertidig kan plasseres i en barneverninstitusjon uten samtykke.

- *gi støtte til ordninger med ferie og fritidstilbud for barn av foreldre med dårlig økonomi*

Regjeringen har gjennomført en særskilt satsing rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer innenfor tilskuddsordningen "Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn" (kap. 857, post 60). Bevilgningen til dette arbeidet var i 2012 på 40,5 millioner kroner. Under tilskuddsordningen er det gitt støtte til tiltak som fremmer deltakelse i ferie- og fritidstiltak for barn, ungdom og familier rammet av fattigdomsproblem, og til tiltak som kan fremme tilknytning til arbeidslivet for unge med liten eller manglende utdanning. Det er også gitt støtte til mer langsiktige tiltak som motvirker utstøting.

- *bidra til at barn med nedsatt funksjonsevne kan delta i fritidsaktiviteter*

Regjeringen har fått vedtatt ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov og utarbeidet Regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet (2009-2013). Begge vil bidra til at de fysiske barrierene knyttet til fritidsaktiviteter blir redusert, fordi det største hinderet for at barn og unge med nedsatt funksjonsevne kan delta i fritidsaktiviteter er manglende tilgjengelighet.

Regjeringen har styrket tilskuddet til ferie- og velferdstilbud i regi av funksjonshemmedes organisasjoner med 4,8 millioner kroner i 2010. En stor del av tilskuddet går til barn og unge. Det er gitt midler til prosjektet "fritid for alle" hvor fokus rettes mot barn og unge med nedsatt funksjonsevne.

I forbindelse med storbytiltak for barn og unge er barn og unge er det mulig å søke tilskudd til tiltak som fremmer deltakelse og likeverdige muligheter for barn og unge. Støtteordningen "Mangfold og inkludering" ble opprettet i 2008. For 2013 har ordningen ca. 1,5 million kroner til fordeling til inkluderingstiltak blant barn og unge.

- *etablere flere Barnehus*

Det er etablert en landsdekkende ordning med minst ett barnehus i hver helseregion. Det er statens barnehus i Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim, Tromsø, Stavanger, Oslo og Ålesund for å gi et mer helhetlig og bedre samordnet tilbud til barn som har vært utsatt for overgrep. I barnehusene kan barn som har vært utsatt for overgrep bli medisinsk undersøkt, få hjelp og behandling, og det kan gjennomføres dommeravhør.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *utvikle tiltak for å identifisere rusproblemer hos barn og unge og utvikle tilbud til barn av rusmisbrukende og psykisk syke foreldre*

I 2010 fortsatte regjeringen å styrke det forebyggende arbeidet i barnevernet, slik at man kan komme tidlige inn med tiltak og slik unngå problemutvikling i familier. Et ledd i dette arbeidet er modellkommuneprosjektet. Her utarbeides modeller for tverrfaglig samarbeid, tidlig intervensjon, forebyggende tiltak og helhetlig og systematisk langsiktig oppfølging av barn av psykisk syke og/eller rusmiddelavhengige foreldre. Barna skal følges opp fra mors graviditet til skolealder. Arbeidet er nå under evaluering.

- *arbeide for å bedre kvaliteten av tiltak i barnevernet.*

Regjeringen har gitt støtte til utredning av et lavterskel rusforebyggende tilbud som skal kunne identifiserer barn som er i faresonen og gi behandling ved behov i aldersgruppen 10-20 år.

Regjeringen har iverksatt et systematisk arbeid for bedre kartlegging av ungdoms livssituasjon og rusproblemer, gjennom opplæring og bruk av et internasjonalt anerkjent kartleggingsverktøy i barnevernet.

- *arbeide for å utvikle et tilbud som bedre kan ta hensyn til ungdom med sammensatte problemer der rusmisbruk er en del av problemene*

Regjeringen arbeider med å utvikle et differensiert institusjonstilbud med høy kvalitet. I den forbindelse er det opprettet to enheter som gir et skreddersydd tilbud til rusbelastet ungdom. Videre er det etablert fem institusjoner for ungdom med alvorlige adferdsvansker.

Regjeringen har videre utviklet og distribuert en *kompetansepakke* til alle barneverninstitusjoner som skal heve kompetansen om ungdom og rus.

- *tvisteløsningsnemnd*

Regjeringen har opprettet en egen tvisteløsningsnemnd for å avklare ansvarsforhold i kompliserte saker som gjelder hjelp til barn og unge. Dette er et samarbeid med KS.

- *barnesakkyndig kommisjon*

Regjeringen har etablert en Barnesakkyndig kommisjon. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ivaretar sekretariatsfunksjonen. Denne kommisjonen gjennomgår alle sakkyndige rapporter bestilt av barneverntjenesten, fylkesnemndene, domstoler og private parter. Hensikten er å bedre barn og foreldres rettsikkerhet.

- *Oppfølging av biologiske foreldre*

BLD vil styrke tilbudet til biologiske foreldre som mister omsorgen for sine barn og prøve ut en modell for dette. Barne- ungdoms- og familiedirektoratet har fått i oppgave å foreslå tiltak/måter å følge opp biologiske foreldre som er fratatt omsorgen på.

- *Barnevernsbarn og skole*

I 2011 gjennomførte regjeringen en brukerunderhøring om barnevernbarns skolegang. Regjeringen vil også arrangere en internasjonal forskerkonferanse om barnevernbarns skolegang i 2013. Målet er å finne fram til virksomme tiltak for å styrke barnevernbarns skolerestater.

- *Barnevern i et internasjonalt perspektiv*

Regjeringen arbeider for å øke tilliten til barnevernet i minoritetsbefolkningen. Arbeidet består blant annet av å heve den flerkulturelle kompetansen i barnevernet, samt informere om barnevernet til nyankomne. Som ledd i å gjøre barnevernet mer kultursensitivt, har BLD støttet etableringen av videreutdanningen "Barnevern i et minoritetsperspektiv". Utdanningen tilbys på flere høyskoler.

På grunn av økende globalisering og migrasjon har stadig flere barn og familier med utenlandsk statsborgerskap kontakt med barnevernet. Barnevernssaker som omhandler borgere av andre land kan være særlig komplekse og utfordrende for de lokale barneverntjenestene. Regjeringen har derfor satt i gang et arbeid med å lage en veileder for kommunene om denne type barnevernssaker. Veilederen vil ferdigstilles i løpet av 2013.

Regjeringen tar i 2013 sikte på å evaluere barnevernets overtakelse av omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år. Regjeringen vil også kartlegge hvordan barnevernet følger opp bekymringsmeldinger om barn på asylmottak.

Et godt barnehage tilbud til alle barn

Regjeringen har redusert maksimalprisen fra 2 750 til 2 330 kroner siden 2005. Det er en reell reduksjon på 1150 kroner, eller om lag 33 prosent. I statsbudsjettet for 2013 er det foreslått å videreføre maksimalprisen nominelt. Regjeringen vil fryse maksimalprisen hvert år helt til den utgjør 1 750 kroner (2005-kroner).

Det ble nedsatt et foreldreutvalg for barnehager i 2010. Utvalget arbeider for at foreldre blir hørt og skal være et rådgivende organ for departementet i saker som gjelder samarbeid mellom barnehage og hjem.

Regjeringen vil:

- *sikre fortsatt full barnehagedekning*

Målet om full barnehagedekning er nådd, og i 2009 ble det innført en lovfestet rett til barnehageplass. Om lag 74 900 barnehageplasser er etablert siden 2005, noe som har gitt plass til 59 200 flere barn i barnehage. Dekningsgraden for barn under fem år var ved utgangen av 2011 89,7 prosent.

- *har som mål å oppfylle dagens pedagognorm, og arbeide for at en større andel av de ansatte har barnefaglig kompetanse*

Kompetansen til personalet er den viktigste ressursen i barnehagen, og en forutsetning for et barnehage tilbud med høy kvalitet.

I 2009 økte antall studieplasser med til sammen 940 plasser til ordinær førskolelærerutdanning, deltidsutdanninger og etter- og videreutdanning for styrere, førskolelærere og assistenter. Satsingen ble videreført i 2010, og bidro til å heve den formelle kompetansen i sektoren. Økningen omfattet arbeidsplassbasert førskolelærerutdanning (ABF), som er en deltidsutdanning rettet mot assistenter og barne- og ungdomsarbeidere som arbeider i barnehage. I 2010 ble første kull studenter fra den fireårige ABF- utdanningen ved Høgskolen i Oslo, uteksaminert. Videreutdanning i barnehagepedagogikk for personer med annen pedagogisk utdanning ble styrket med 190 plasser i 2009 og ble videreført i 2010. I 2011 ble det etablert ytterligere 90 plasser.

Regjeringens prosjekt GLØD arbeider for å øke rekrutteringen til førskolelærerutdanningen. Våren 2012 økte søkertallet med 22 prosent. Det er opprettet 115 nye studieplasser på førskolelærerutdanningene i 2012. Fra 2011 fikk alle nyutdannede, nytilsatte førskolelærere tilbud om veiledning det første året i yrket. Høsten 2011 startet en deltids lederutdanning for styrere. Utgangspunktet var 240 studieplasser, men på grunn av stor søkning ble antall studieplasser økt til 300.

Assistentene utgjør den største gruppen av ansatte i barnehagene. Behovet for å øke deres formelle kompetanse er stort. Kunnskapsdepartementet satte i 2011 i gang kompetansetiltak for assistenter i alle fylkene og viderefører dette arbeidet i 2012 med tilsvarende bevilgninger.

- *styrke innsatsen for kvalitets- og kompetanseutvikling i barnehagene*

Bevilgningene til kvalitetsfremmende tiltak i barnehagene økte med 35 millioner kroner i 2010 og 25 millioner kroner i 2011. I 2012 ble over 120 millioner kroner brukt til kvalitets- og rekrutteringstiltak. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til kompetanseheving i barnehagene med 20 mill. kroner i 2013. Styrkingen skal gå til en midlertidig ordning med etter- og videreutdanning for assistenter.

I 2010 ble det innført ny formålsparagraf, og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver har blitt revidert som følge av dette. Kunnskapsdepartementet arbeider med en stortingsmelding om fremtidens barnehage.

- *utrede et pedagogisk tilbud til alle barn i førskolealder, og øke satsingen på gratis kjernetid i barnehagen i områder med mange minoritetsspråklige barn*

Regjeringen nedsatte i 2009 et offentlig utvalg, Brennautvalget, som har sett på ulike pedagogiske tilbud til alle førskolebarn. Utvalget leverte sin innstilling 1. oktober 2010.

Regjeringen oppnevnte i 2010 et offentlig utvalg som skal gjennomgå og vurdere behovet for endringer i barnehageloven, slik at regelverket er best mulig tilpasset framtidens barnehagesektor. Utvalget, som ble ledet av Kjell Erik Øie, leverte sin

innstilling – NOU 2012: 1 Til barnets beste – Ny lovgivning for barnehagene – i januar 2012.

Gratis kjernetid i barnehagen tilbys i seks bydeler i Oslo, i to område i Drammen og i tre skolekretser i Bergen. Målgruppen for forsøket er i hovedsak alle fire- og femåringer i forsøksområdene, unntatt i Drammen, der forsøket også gjelder treåringer og i bydel Gamle Oslo, der målgruppen kun er fireåringer. Gratis kjernetid bidrar til økt antall minoritetsspråklige barn i barnehage. Ved inngangen til 2011 hadde nesten alle fire- og femåringer i Groruddalen og Søndre Nordstrand erfaring fra barnehage. Også i Drammen, Bergen og i bydel Gamle Oslo i Oslo har barnehagedeltakelsen økt.

- *videreføre statlig støtte til bygging av barnehager*

Investeringsstilskuddet og tilskuddet til midlertidige lokaler ble videreført i 2011. Siden full barnehagedekning var oppnådd, var det ikke lenger behov for øremerkede tilskudd til etablering av nye barnehageplasser og Stortinget vedtok derfor i 2012 å avvikle investeringsstilskuddet og tilskuddet til midlertidige lokaler.

- *for å sikre økonomisk likebehandling trappe opp bevilgningene til ikke-kommunale barnehager i en periode på inntil fem år*

I årene 2011 til 2012 ble minimumstilskuddet til ikke-kommunale barnehager økt fra 88 til 92 prosent av det de kommunale barnehagene i gjennomsnitt mottar i offentlig finansiering. Regjeringen har i budsjettet for 2013 foreslått å bevilge 58 millioner kroner til å øke minimumstilskuddet videre fra 92 til 94 prosent fra 1. august 2013.

- *legge til rette for likeverdige lønns- og arbeidsvilkår i kommunale og private barnehager*

Tilskuddene til ikke-kommunale barnehager trappes opp. Det legger til rette for mer likeverdige lønns- og arbeidsvilkår mellom ansatte i private og kommunale barnehager.

I tillegg arbeider regjeringen med:

- *styrket satsingen på forskning om og for barnehager*

Både det nye forskningsprogrammet *Praksisretta utdanningsforskning 2010–2014 (PRAKUT)* og *Utdanning 2020 (2009–2018)* har store utlysinger i 2011 der vi kan forvente flere nye forskningsprosjekter med relevans for barnehager. Det er satt av 20 millioner kroner i perioden 2011-2015 til kvalitet i barnehagen.

Frafallet skal bekjempes

Regjeringen vil:

- *legge til rette for flere lærere gjennom styrket kommuneøkonomi og ved å endre opplæringsloven for å sikre en maksimumsgrense for tallet på elever per lærer på hver skole*

Kunnskapsdepartementet sendte oktober 2011 på høring et forslag om endring i opplæringsloven og privatskoleloven om en maksimumsgrense på elever per lærer.

I budsjettet for 2013 foreslås det en fireårig tilskuddsordning som et forsøk med økt lærertetthet på ungdomstrinnet. Tilskuddet har en helårsvirkning på 376 mill. kroner og vil vil gi om lag 600 nye lærere i ungdomskolen. Formålet er å bidra til mer læring gjennom mer variert og tilpasset opplæring for elevene. Kommuner som har skoler med en gjennomsnittlig gruppestørrelse på over 20 elever per lærer på ungdomstrinnet og grunnskolepoeng under snittet for landet kan søke om midler til formålet. Det gjøres samtidig en endring i opplæringsloven som åpner for senere å kunne forskriftsfeste et forholdstall mellom antall lærere og antall elever. Erfaringene fra den fireårige tilskuddsordningen skal danne grunnlag for vurdering av videre opptrapping og eventuell forskriftsfesting av et slikt forholdstall.

- *fortsette satsingen på etter- og videreutdanning i skolen*

Høsten 2011 utformet partene (KD, Utdanningsforbundet, Norsk lektorlag, skolenes landsforbund, Skolelederforbundet, KS og Nasjonalt råd for lærerutdanning) et nytt strategidokument: *Kompetanse for kvalitet. Strategi for etter- og videreutdanning 2012-2015*. Gjennom strategien er det etablert et varig system for videreutdanning. For å øke deltakelsen ble partene enige om en ny finansieringsmodell: staten dekker halvparten mens skoleeier og læreren dekker en fjerdedel hver. Tidligere dekte staten 40 %. Målet med den nye avtalen var å få flere kommuner til å delta, og allerede første året økte antallet lærere på etterutdanning med 20 prosent. Antallet godkjente søknader fra kommunene økte fra 1 538 i 2011 til 1 843 i 2012, og departementet innvilget alle søknadene.

I forbindelse med omleggingen av ungdomsskolen, skal alle ungdomsskoler tilby sine lærere etterutdanning på skolen i klasseledelse, lesing, skriving og regning, med spesielt vekt på hvordan de kan legge opp undervisningen mer praktisk og variert. Dette testes ut på 22 skoler skoleåret 2012/13, før ordningen utvides.

En egen rektorutdanning for nytilsatte rektorer ble etablert i 2009. Målet med tiltaket er at den enkelte rektor skal bli bedre i stand til å utføre lederjobben i den praktiske hverdagen. Gjennom utdanningen vil rektor ha en klarere forståelse av sin lederrolle og få økt styrke til å stå i rollen, dessuten kompetanse og redskaper til å løse de viktigste utfordringene som en rektor vil stå overfor i tiden fremover. Ca. 400 rektorer har deltatt skoleåret 2011/2012. Tilbakemeldingene har vært positive. Skoleeiere har vist økende

interesse og det har vært en sterk vekst i søkningen til programmet siden oppstarten høsten 2009. Antallet søkere er nesten tredoblet fra 2009 til 2011. Programmet blir følgeevaluert og departementet vil vurdere opplæringen når sluttevalueringen er klar i 2014.

- *legge til rette for at mer av lærernes tid kan frigjøres til undervisning*

St.meld. nr. 19 (2009–2010) *Tid til læring - oppfølging av Tidsbrukutvalgets rapport* ble lagt fram 11. juni 2010. Meldingen inneholder forslag til tidsbesparende tiltak på nasjonalt-, kommunalt- og skolenivå.

- *videreføre privatskoleforliket*

Regjeringen vil beholde dagens lovverk og videreføre godkjenningspraksis i tråd med forliket. Ny finansieringsmodell for private grunnskoler er innført fra og med 2011.

- *styrke timetallet på barnetrinnet*

Regjeringen har til nå styrket timetallet med totalt seks undervisningstimer henholdsvis fra høsten 2008 og høsten 2010. I tillegg har det blitt innført to timer fysisk aktivitet for 5.-7. trinn fra høsten 2009. I tillegg er det flere timer til gratis SFO/aktivitetstilbud, jf. punkt senere i dokumentet.

- *styrke kvaliteten i det spesialpedagogiske støtteapparatet*

Med utgangspunkt i Midtlyngutvalget (NOU 2009: 18 *Rett til læring*) er St.meld. nr. 18 (2010-2011) *Læring og fellesskap* lagt fram for Stortinget. Meldingen omhandler tidlig innsats og gode læringsmiljøer for barn, unge og voksne med særlige behov. Blant annet er det foreslått en omorganisering av Statped og en kompetansestrategi for de tilsatte i PP-tjenesten. Stortinget har sluttet seg til dette. Regjeringen foreslår å bevilge ytterligere 10 mill. kroner i 2013 til oppfølging av dette arbeidet.

- *sikre at alle skoler arbeider systematisk mot mobbing*

Regjeringen har fulgt opp arbeidet med Manifest mot mobbing for å forebygge og arbeide mot mobbing blant barn og unge. I januar 2011 undertegnet regjeringen sammen med sentrale nasjonale parter et nytt manifest for perioden 2011-2014. Partene vil forankre manifestet lokalt og har invitert alle landets kommuner til å delta som manifestpart gjennom å undertegne på egne lokale manifeste. Over 330 av landets kommuner har meldt seg på. Det vil lanseres årlige kampanjer mot mobbing i regi av partene i Manifest mot mobbing på utvalgte temaer.

Det er ført nasjonalt tilsyn med skolenes psykososiale miljø i 2010 og 2011. Tilsynet vil bli gjennomført over en lenger periode og i flere faser, med vekt på målrettet oppfølging og koordinering.

Kunnskapsdepartementet har som et ledd i arbeidet mot mobbing styrket Barneombudet fra 2012 slik at ombudet også kan arbeide med saker som gjelder det psykososiale skolemiljøet til elevene. Styrkingen er en oppfølging av en utredning som Universitetet i Oslo har gjort på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet om regelverket knyttet til mobbing, og et eventuelt behov for en ordning med elevombud. Kunnskapsdepartementet vil arbeide videre med andre deler av utredningen.

Satsningen "Bedre læringsmiljø" ble lansert i desember 2009 for å støtte skolene i å tilby alle elever et godt og inkluderende læringsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Som del av satsingen er det utviklet et omfattende veiledningsmaterieell som tar for seg sentrale områder i arbeidet med læringsmiljøet. Gjennom satsningen har 86 skoler blitt tildelt midler til lokale prosjekter for bedre læringsmiljø. Kunnskapsdepartementet vil videreutvikle *Bedre læringsmiljø* og prioritere satsing på klasseledelse for å utvikle og opprettholde gode læringsmiljøer som bidrar til personlig, sosial og faglig læring hos elevene.

- *intensivere arbeidet med å redusere frafallet i videregående skole i tråd med St.meld. nr. 44 (2008-2009) Utdanningslinja*

Regjeringens prosjekt for økt gjennomføring i videregående opplæring - Ny GIV – ble lansert i 2010. Det legger hovedvekt på tett oppfølging av de svakeste elevene i siste del av 10. trinn og i videregående opplæring. Formålet er at de skal få hjelp til å tette kunnskapshull og dermed bedre forutsetninger for å gjennomføre videregående opplæring. Alle fylkeskommuner og kommuner er med og det er etablert et nært samarbeid mellom disse. Det blir særlig lagt vekt på å utvikle regne- skrive- leseferdighetene til elevene. For at intensivopplæringen skal bli best mulig finansierer staten en seksdagers skolering av lærere både i ungdomsskoler og videregående skoler. Alle ungdomsskoler og videregående skoler i landet vil i løpet av 2013 ha fått skolert minimum to lærere i grunnleggende lese-, skrive- og regneopplæring, det vil si om lag 3 600 lærere.

Ny GIV samarbeider med folkehøgskolemiljøet, blant annet i gjennomføring av sommerskoletilbud.

Ny GIV-prosjektet følger om lag 20 000 unge mellom 16 og 21 år som verken er i videregående opplæring eller i opplæring eller arbeid. Målet er å motivere ungdom i målgruppen tilbake til videregående opplæring eller hjelpe de inn på arbeidsmarkedet. Dette krever et bedre og mer forpliktende samspill mellom de ulike virkemidlene som fylkeskommunene, kommunene og NAV rår over. For å målrette arbeidet med målgruppen er forskriften til den fylkeskommunale oppfølgingstjenesten (OT) endret, slik at det er kvalifiserende tiltak som skal gis og ikke bare sysselsettende tiltak. Forskriften forplikter fylkeskommunene til tettere oppfølging av målgruppen. For å styrke den faglige kvaliteten i oppfølgingen har Kunnskapsdepartementet finansiert firedagers intensivkurs for 760 tilsatte i OT og tilsatte i NAV lokalt, i alle fylkene. Fra høsten 2012 er det etablert studiepoenggivende videreutdanning for OT.

I innsatsen for å redusere frafall på videregående inngår også styrking av kvaliteten på ungdomstrinnet (etterutdanningstilbud for lærere på ungdomstrinnet i lese-, skrive og regneopplæring, klasseledelse, opplæring av minoritetsspråklige elever, styrking av praksiselementene på ungdomstrinnet m.m.), bedre yrkesretting av fellesfagene i yrkesfag på videregående opplæring, tiltak for flere læreplaner og forsøk med praksisbrev.

En melding om ungdomstrinnet er lagt fram for Stortinget i 2011, Meld.22 (2010-2011) Motivasjon-Mestring-Mulighet. Flere av de sentrale tiltakene meldingene foreslår omfatter tiltakene beskrevet ovenfor.

- *utrede hvordan en kan lovfeste rett til læreplan, supplert med et forsterket alternativt løp i skole. Vi vil forsterke samarbeidet med partene i arbeidslivet for å få nok læreplaner og stille krav til offentlige virksomheter om å ta inn lærlinger*

Kunnskapsdepartementet har innhentet juridiske råd i forbindelse med vurderingen av innføring av rett til læreplan. Etter en vurdering finner departementet at andre virkemidler er mer effektive for å øke antallet læreplaner.

Regjeringen har inngått en historisk avtale med partene i arbeidslivet om en felles forpliktelse til å etablere flere læreplaner. *Samfunnskontrakten for flere læreplaner slår fast målet om at antall godkjente lærekontrakter skal øke med 20 prosent innen utgangen av 2015, sammenlignet med nivået ved utgangen av 2011. I tillegg skal flere voksne ta fag- eller svennebrev, og andelen lærlinger som fullfører og består med fag- eller svennebrev øke.*

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2013 å bevilge 30 mill. kroner for å følge opp de tiltakene i kontrakten som utdanningsmyndighetene har et særlig ansvar for. Regjeringen foreslår å føre videre på samme nivå tiltaket fra tiltakspakken med økt tilskudd til lærebedrifter på om lag 200 mill. kroner, jf. Innst. S. nr. 139 (2008–2009) og St.prp. nr. 37 (2008–2009) *Om endringer i statsbudsjettet for 2009 med tiltak for arbeid.* Midlene blir tildelt gjennom rammetilskuddet til fylkeskommunene. Det er åpnet for at tilskuddet kan bli brukt slik fylkeskommunene finner det mest formålstjenlig.

- *videreføre arbeidet med å prøve ut nye evaluerings- og eksamensformer*

Regjeringen har satt i gang et bredt spekter av tiltak for å videreutvikle vurderingspraksisen i skolen. De siste årene har det vært stort fokus på hvordan evalueringsformene kan bidra til at elevenes læringsutbytte økes. Sentralt i dette arbeidet er systematisk underveisvurdering. Dette vil si at elevene skal ha faglige relevante og individuelt tilpassede tilbakemeldinger som sier hva de mestrer og hva de må arbeide videre med for å bli bedre i det enkelte fag.

Viktige tiltak for å bedre skolenes vurderingspraksis og vurderingskompetanse er satsingen *vurdering for læring*. Satsingen vektlegger helhet og sammenheng på

vurderingsfeltet og omfatter både grunnskole og videregående opplæring i skole og bedrift. I tillegg arbeides det med å utarbeide kjennetegn på måloppnåelse i forbindelse med revideringen av læreplanene i fellesfagene norsk, matematikk, samfunnsfag, engelsk og naturfag. Disse tiltakene skal bidra til å styrke elevenes læringsutbytte i alle fag.

Regjeringen har lagt om de nasjonale prøvene, for å vri fokus fra kontroll og rangering til at de skal bidra til å videreutvikle opplæringstilbudet og øke elevenes læring. Arbeidet med og resultat av nasjonale prøver har fått en viktig pedagogisk funksjon ved at skoler bruker prøveresultater som en del av arbeidet med undervisvurderingen. I den sammenheng er det utviklet analyseverktøy og veiledninger til hjelp for skolene i den pedagogiske oppfølgingen av elevene.

Kartleggingsprøver for 1-4 trinn er en type prøver som skal identifisere svakt presterende elever i utviklingen av grunnleggende ferdigheter og har undervisvurdering som formål. Det er utviklet kartleggingsprøver i lesing, regning og engelsk, mens kartleggingsprøve i digitale ferdigheter for 4. trinn er klargjort til bruk fra våren 2013.

Det er videre iverksatt tiltak som skal sikre kvalitet i skolenes standpunktvurdering og en mer enhetlig gjennomføring av lokalt gitt eksamen. Dette er gjort gjennom hhv kompetanseutvikling for lærere og forskriftsendringer som skal på høring høsten 2012. I tillegg er det også utviklet karakterstøttende prøver i samfunnsfag og naturfag for 10. trinn i grunnskolen for å få en mer enhetlig vurderingspraksis både underveis og tilslutt (standpunkt).

- *beholde karakterene på ungdomstrinnet, men samtidig forbedre vurderingssystemet og lærernes kompetanse til å vurdere*

Karakterene på ungdomstrinnet er beholdt. Se også foregående punkt.

- *ta sikte på å innføre et praktisk valgfag i ungdomsskolen, dersom forsøkene med et slikt fag er vellykket*

Fra høsten 2012 er det innført valgfag i ungdomsskolen for 8. trinn. I budsjettet for 2013 er det foreslått å innføre valgfag for 9. trinn og det tas sikte på å innføre for 10. trinn fra høsten 2014. Det er fastsatt 8 læreplaner i valgfag gjeldende fra 2012-13. Valgfagene skal gi elevene større mulighet til å følge sine faglige interesser, og på den måten øke motivasjon og læringsutbytte. Fagene er mer praktiske og tverrfaglige enn andre fag, men bygger på de grunnleggende ferdighetene elevene skal lære. Det er også utarbeidet retningslinjer om hvordan skolene kan ta i bruk de nye læreplanene.

Det er også satt i gang et prosjekt med et nytt og mer praktisk fag – arbeidslivsfag – på ungdomstrinnet. Faget er et alternativ til valg av 2. fremmedspråk og norsk (samisk)/engelsk fordypning. Kompetansemålene hentes fra de yrkesfaglige utdanningsprogrammene og tilpasses ungdomstrinnets nivå. Faget skal evalueres. Det

har vært stor interesse for å delta i forsøket. Fra høsten 2011 vil alle skoler som ønsker det kunne tilby arbeidslivsfaget. Innføring av faget skal evalueres før det tas stilling til om faget skal innføres på alle skoler.

- *videreutvikle praksisveien til fagbrev og gjøre den tilgjengelig for flere elever*

Forsøk med Praksisbrevet startet i 2007. I 2008 ble alle fylkeskommunene invitert til å bli med på ordningen og det er utarbeidet forsøkslæreplaner for 16 forskjellige lærefag. Evalueringen av praksisbrevet viser at forsøket har vært vellykket. Halvparten av de som har deltatt i forsøket hadde strykkarakter eller ikke vurdert i ett eller flere fag fra grunnskolen. Elever i denne gruppen har vanligvis stor sannsynlighet for å avbryte videregående opplæring. I praksisbrevet har 80 prosent fullført de to første årene og bare i overkant av 5 prosent er utenfor opplæring. 75 prosent av de som fullførte har fått læreplass med sikte på å ta fullt fagbrev. Kunnskapsdepartementet vil drøfte hvordan praksisbrevet skal videreføres i forbindelse med stortingsmeldingen om Kunnskapsløftet som legges fram våren 2013.

- *styrke rådgivningstjenesten*

Retten for elever i skolen til sosialpedagogisk rådgiving er skjerpet i ny forskrift. Videre er det utarbeidet yrkes- og utdanningsveiledning, anbefalte kompetansekrav og veiledende kompetansekriterier for de som arbeider med rådgiving i skolen.

I videreutdanningssatsingen er rådgiving et av de prioriterte områdene.

Partnerskap for karriereveiledning er opprettet i alle fylker, med en målsetning om samordning mellom skole og arbeidsliv. Samarbeidsavtaler er inngått mellom fylker, kommuner, NHO, LO, Arbeids- og velferdsetaten, KS, og Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk (Vox).

Tiltak for å imøtekomme likestillingsarbeidet og utfordringer for minoritetsspråklige i utdannings- og yrkesrådgivningen skal igangsettes.

For ytterligere å styrke kvaliteten i rådgivingsarbeidet deltar Norge i internasjonale samarbeidsprosjekter. Disse har som mål å bistå EU og EØS sine medlemsland og Europakommisjonen i å fremme europeisk samarbeid knyttet til livslang veiledning innenfor både utdannings- og arbeidssektoren.

SINTEF har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet foretatt en evaluering av skolens rådgivning. Departementet vurderer ulike tiltak for styrking av rådgivningen i skolen på bakgrunn av denne evalueringen.

- *gi elevene tilgang på læremidler på begge målformer, til samme tid og pris*

Mange fylkeskommuner har innført nye rutiner for å følge opp det ansvaret de ifølge opplæringsloven har for å sørge for at læremidlene som kjøpes inn foreligger på bokmål

og nynorsk til samme tid og pris. 17 fylkeskommuner oppgir at dette kontrolleres, men at det er skoleledelsens ansvar å utføre kontrollen. Dette viser en betydelig forbedring fra året før.

Departementet ga våren 2009 ut en veileder om innkjøp av læremidler. Veilederen presiserte blant annet hvilke konsekvenser opplæringsloven § 9-4 har for læremiddelinnkjøp.

Ny forskrift om nynorske læremidler ble fastsatt 1. juli 2010. Endringene innebærer en klargjøring av regelverket ved lovtekniske endringer, samt omformuleringer og presiseringer av gjeldende regelverk. Det er særlig lagt vekt på at det må komme tydelig frem at kravet til parallellutgaver også gjelder digitale læremidler, siden det har vært uklarhet om dette tidligere blant skoleeiere og forlag.

- *bedre seksualundervisningen og prevensjonsveiledningen, og styrke arbeidet mot kjønnsbasert mobbing og seksualisert trakassering*

Utdanningsdirektoratet tilbød høsten 2009 nytt materiell til hjelp for lærere og helsesøstre i seksualundervisningen: "Undervisning om seksualitet. Et ressurshefte for lærere i grunnopplæringen". Prevensjonsveiledning, kjønnsbasert mobbing og seksualisert trakassering er blant temaene som tas opp i heftet. Det reviderte materialet som har fått navnet "Seksualitet og kjønn - Et ressurshefte for lærere i grunnskolen" var ferdig til skolestart høsten 2011. Målet med heftet er at det skal fungere som en faglig ressurs når dere tar opp temaer knyttet til seksuell trakassering og kjønnsrelatert mobbing. Heftet henvender seg til lærere.

Sex og politikk – Foreningen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter fikk 1 mill. kroner henholdsvis i 2011 og 2012 som et bidrag til å utvikle et godt tilrettelagt materiell til bruk i skolens seksualundervisning, prosjektet har tittelen Uke Sex.

Kunnskapsdepartementet tildelte i 2011 og 2012 et mindre tilskudd til Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) til arbeid med kompetanse om homofili i skolen – prosjekt Rosa Kompetanse Skole.

- *innføre en gratis time SFO hver dag for å legge til rette for leksehjelp, fysisk aktivitet og mulig samarbeid med kulturskolen. Regjeringen vil utrede nasjonale kvalitetsstandarder og vurdere tiltak for å begrense foreldrebetalingen*

Fra og med høsten 2010 er det innført 8 uketimer gratis leksehjelp for 1.-4. trinn, dvs i gjennomsnitt 2 timer i uka hvert av de fire første klassetrinnene. Kommunene har plikt til å tilby dette, men det er frivillig for elevene å benytte seg av tilbudet. Det er gitt stor lokal handlefrihet når det gjelder utforming av leksehjelpstilbudet. SSBs barnetilsynsundersøkelse fra 2010 viste at tre av fem elever deltok i ordningen første året, og at 83 prosent av foreldrene var fornøyde.

Kulturskoleutvalget leverte sin rapport "Kulturskoleløftet – Kulturskole for alle" 7. september. Utvalgets mandat har blant annet vært å se på mulighetene for et styrket samarbeid mellom grunnskolen, SFO og kulturskolen, og komme med forslag til hvordan ulike kulturskoleaktiviteter og andre kulturaktiviteter bedre kan legges inn i tilknytning til skoledagen. I perioden 2010-2012 er det årlig bevilget 40 millioner kroner fra Kulturløftet II i stimuleringstilskudd til kulturskoleaktivitet i skolen.

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2013 å bevilge 73,8 millioner kroner til en uketime med kulturskoletilbud i skole eller SFO-tiden på barnetrinnet (1.-4. trinn) fra høsten 2013. Skoleeierne blir kompenserte for tiltaket tilsvarende en ny uketime med lærerlønn inkludert for- og etterarbeid. Tilbudet skal være gratis og frivillig for elevene.

For å øke elevenes fysiske aktivitet, er det innført to uketimer fysisk aktivitet i skolen i tillegg til kroppøvingstimene for 5.-7. trinn fra høsten 2009.

- *gjennomføre rentekompensasjonsordningen innenfor en investeringsramme på 15 milliarder kroner til oppussing og bygging av skoler og svømmeanlegg fra 2009-2016*

I budsjettet for 2009 ble det innført en åtteårig ordning med rentekompensasjon til rehabilitering av og investering i skole- og svømmeanlegg med en investeringsramme på 15 milliarder kroner. I 2013 foreslår regjeringen å fase inn ytterligere 1 milliard kroner av rammen, med en budsjetteffekt på 20 millioner kroner i 2012. Fra innføringen av den nye ordningen i 2009 til og med 2012 er 10 milliarder kroner av investeringsrammen faset inn i budsjettene. Ordningen blir forvaltet av Husbanken.

Livslang læring

Regjeringen vil:

- *styrke informasjonsarbeidet, slik at flere blir kjent med sine muligheter for etter- og videreutdanning*

Karriereveiledning er viktig for informerte og bevisste utdannings- og yrkesvalg. For å bidra til bedre kvalitet og tilgjengelighet på karriereveiledningstjenester har regjeringen stimulert til etablering av fylkesvise partnerskap for karriereveiledning gjennom tildeling av tilskuddsmidler. I 2012 er det samlede tilskuddet på 28 mill. kroner. Det er etablert partnerskap i alle fylkeskommuner, og 14 fylker har opprettet karrieresentre. I 2011 ble Nasjonal enhet for karriereveiledning opprettet og lagt til Vox, for å støtte lokal karriereveiledningsarbeid og forvalte tilskuddet til partnerskapene.

Voksnes rettigheter til opplæring er tydeliggjort gjennom nytt rundskriv. Det er slått fast at voksne kan velge mellom å ta full grunnskoleopplæring, eller opplæring i deler av fag eller opplæring i grunnleggende ferdigheter. Det er blitt satt i gang et informasjonsarbeid om voksnes rettigheter, rettet mot brukere og skoleeiere.

- *øke den offentlige støtten til voksenopplæring*

Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA) ble etablert i 2006 og skal medvirke til å styrke lese-, skrive-, regne- og IKT-ferdigheter blant voksne arbeidstakere og arbeidssøkere. Bedrifter og offentlige virksomheter kan få tilskudd til å gi ansatte opplæring i grunnleggende ferdigheter. BKA-programmet er blitt betydelig styrket under den rødgrønne regjeringen fra 14,5 millioner kroner i 2006, til 83,8 millioner kroner for 2012 budsjettet, en ramme som videreføres for 2013. Proba samfunnsanalyse A/S har nylig evaluert programmet. Både virksomheter og opplæringsdeltakere er godt fornøyde med opplæringen, og mener at den har hevet ferdighetsnivået.

Regjeringen økte tilskuddet med 35 millioner og reverserte et kutt i støtten til studieforbund på 50 millioner i 2006. Støtten til studieforbund har siden lagt på om lag samme nivå og utgjør om lag 215 millioner kroner i 2012, et nivå som videreføres for 2013.

- *styrke fagskolenes rolle som tilbyder av yrkesrettet videreutdanning for fagarbeidere. Fagskolene skal sikres finansiering som gir forutsigbare rammer*

Lovproposisjon om endring av fagskoleloven ble fremmet høsten 2010 (Prop. 161 L (2009–2010)). Hovedinnholdet er en forskriftsfesting av et fremtidig nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk. Dette er under arbeid.

For å sikre forutsigbare rammer for de tidligere 6A-skolene (skoler under kap. 6A i privatskoleloven) er de ført tilbake til Kunnskapsdepartementets rammer fra og med 2011.

Høsten 2011 ble DBH-Fagskolestatistikk etablert. Alle private og offentlige fagskoler skal rapportere sine utdannings- og studentdata hit.

Det er etablert et nasjonalt fagskoleråd i 2010, som skal fungere som et overordnet organ som kan tale på vegne av fagskolesektoren.

Våren 2012 ble det etablert en egen studentorganisasjon for fagskolestudenter, Organisasjon for norske fagskolestudenter.

- *forsøk med videregående opplæring for voksne arbeidssøkere i samarbeid mellom NAV og fylkeskommunen*

Det er i 2010 satt i gang 3-årig forsøk med videregående opplæring for voksne arbeidssøkere i fire fylker (Finnmark, Sogn og Fjordane, Oppland og Oslo) . Prosjektet skal utvikle forpliktende samarbeid mellom NAV og fylkeskommunen og fleksible opplæringsmodeller innenfor gjeldende regelverk, slik at arbeidssøkere kan delta i formell opplæring i dagpengeperioden.

Det er satt i gang forsøk med videregående opplæring på arbeidsplassen for ufaglærte arbeidstakere i helse- og omsorgssektoren og barnehagesektoren. Dette er et 3-årig forsøk i fem fylker (Vestfold, Rogaland, Hordaland, Nord-Trøndelag og Hedmark). Målet for forsøket er å utvikle samarbeidet mellom fylkeskommuner og virksomheter om tilrettelagt opplæring, slik at ufaglærte kan formalisere sin kompetanse mens de er i arbeid.

Begge forsøkene vil bli evaluert.

- *styrke ordninger for etterutdanning i arbeidslivet*

Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA) gir støtte til bedrifter og offentlige virksomheter som gir opplæring til ansatte i grunnleggende ferdigheter som regning, lesing, skriving og bruk av IKT på grunnskolens nivå.

BKA ble styrket med 40 millioner kroner i 2010-budsjettet sammenlignet med 2009-budsjettet. Ytterligere 10 millioner kroner ble bevilget i revidert nasjonalbudsjett for 2010, som ble videreført i 2011-budsjettet. Tilskuddsordningen hadde en budsjetttramme på 83,8 millioner kroner i 2012, som videreføres for 2013.

Lik rett til høyere utdanning

Regjeringen vil:

- *styrke basisbevilgningene til universiteter og høyskoler for å øke utdanningstilbudet, herunder etter- og videreutdanning og desentralisert utdanning, og øke antall studieplasser*

I de åtte budsjettene fra 2005 til 2012 har rammebevilgningene til universiteter og høyskoler økt fra om lag 18,3 milliarder kroner til over 26 milliarder kroner. Dette utgjør en nominell økning på 43 prosent i perioden og en reell økning på 11,7 prosent.

I Revidert nasjonalbudsjett (RNB) 2009 ble det opprettet 3000 nye studieplasser, herav 1000 til lærerutdanning, 850 til helse- og sosialfag, 550 til MNT-fag (matte, naturfag og teknologi) og 600 andre til prioriterte og foreslåtte fag fra institusjonene selv. Det ble også opprettet 480 studieplasser innen lærerutdanning i statsbudsjettet for 2009).

I forbindelse med RNB 2009 ble det opprettet 800 plasser til desentralisert utdanning og etter- og videreutdanning.

I statsbudsjettet for 2011 ble det opprettet om lag 2 200 nye studieplasser innenfor lærerutdanning, realfag og teknologi, helse- og sosialfag, juss, samt strategiske studieplasser.

I forbindelse med RNB 2012 ble det opprettet 1005 nye studieplasser. De skal særlig bidra til å dekke kompetansebehov innenfor realfag og teknologi, helsefag og førskole- og lærerutdanning.

Med opptrappingseffekt innebærer bevilgningene til studieplasser under denne regjeringen totalt om lag 23 400 nye studieplasser fram mot 2017. Institusjonene vil i denne perioden motta over 2,5 milliarder kroner til finansiering av disse studieplassene.

Universitetene og høyskolene fikk i 2009 reversert kuttet i basisbevilgningen fra to år tidligere. I statsbudsjettet for 2010 ble det bevilget om lag 80 millioner til økte rammer i sektoren, som ble benyttet til husleiekompensasjon, oppstart av trafikkflygerutdanning i Tromsø, og støtte til prosesser med målsetninger om samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon (SAK).

Til prosesser som kan føre til samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon innenfor universitets- og høyskolesektoren er det bevilget 200 millioner kroner i perioden 2010-2013. Hensikten er blant annet å sikre mer profilerte og robuste fagmiljø i universitets- og høyskolesektoren.

I 2011 startet et pilotprosjekt med eCampus, et program for utbygging av ny og moderne IKT-infrastruktur i universitets- og høyskolesektoren. Programmet innebærer utbygging av en felles overordnet arkitektur med standardiserte løsninger og felles grensesnitt, og vil gi bedre tilgang på fleksibel og desentralisert utdanning av høy kvalitet over hele landet. Den samlede kostnaden ved programmet er på 70 millioner kroner, hittil er det gitt om lag 30 millioner kroner til e-campus programmet. I dette ligger det 12 millioner kroner for å starte opp i de nordlige fylkene i 2012.

- *styrke utdanningsstøtten for studenter med funksjonsnedsettelse og studenter med barn*

Fra undervisningsåret 2011/2012 ble det innført en ordning for studenter som på grunn av nedsatt funksjonsevne ikke er i stand til å arbeide ved siden av utdanningen. Støtteperioden utvides fra ti til tolv måneder og studentene kan i tillegg motta et ekstra månedlig stipend.

Videre får studenter som blir forsinket i mer enn ett år som følge av funksjonshemming i studiesituasjonen få basisstøtten omgjort til stipend. Allerede fra undervisningsåret 2009/2010 fikk denne gruppen utvidet muligheten for ordinær støtte ved forsinkelse. Definisjonen av nedsatt funksjonsevne ble også utvidet til å gjelde flere ved at man fjernet vilkår om støtte fra folketrygden.

Studenter med barn fikk utvidet foreldrestipendperioden fra 42 til 44 uker fra og med studieåret 2009/2010.

I statsbudsjettet for 2013 foreslås det enkelte små regelendringer for studenter med barn som sikrer likebehandling og mer forutsigbarhet.

- *ha mål om å bygge 1000 studentboliger i året*

I de fire siste årene er det gitt statsstøtte til bygging av henholdsvis 1 592, 983, 1 054 og 1 039 studentboliger. Regjeringen vil fortsette sin satsning og bevilger 250 millioner kroner til om lag 1 000 boliger i 2013.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *satse på rekruttering av lærere og fortsette å bygge opp lærernes kompetanse gjennom en omlegging av lærerutdanningen*

Kunnskapsdepartementet fastsatte i 2010 forskrift om rammeplan for ny todelt grunnskolelærerutdanning rettet mot henholdsvis trinn 1-7 og trinn 5-10. Regjeringen har ambisiøse mål for de nye grunnskolelærerutdanningene knyttet til høye faglige kvalitetskrav, relevans, kvalitet i praksis og forskningsforankring. For å nå disse målene er de nye grunnskolelærerutdanningene innplassert i en høyere kategori i finansieringssystemet for universiteter og høyskoler enn den tidligere allmennlærerutdanningen. Dette innebærer at institusjoner som tilbyr utdanningene vil få en varig økning på over 100 millioner kroner i årene 2011-2014. Det har i 2008, 2009 og 2010 blitt satt av 100 millioner kroner årlig for blant annet å etablere forskerskoler for lærerutdanningene og tilby veiledning av nyutdanna lærere.

Forskning

Regjeringen vil:

- *fortsette å øke forskningsbevilgningene i årene framover, i tråd med Forskningsmeldinga*

Regjeringen har med forslag til statsbudsjett for 2013 økt forskningsfinansieringen med reelt 6,7 milliarder kroner i perioden 2005–2013 (inkludert skattefunn). Veksten tilsvarer en realvekst på 32,1 prosent. Regjeringen har hevet nivået på den offentlige forskningsfinansieringen til 27,4 milliarder kroner i 2013. Dette utgjør 0,92 prosent av anslått BNP i 2013.

I budsjettet for 2012 ble avkastningen fra Fondet for forskning og nyskaping gjort om til ordinære bevilgninger på egne poster i statsbudsjettet for å sikre langsiktige og forutsigbare forskningsbevilgninger. Dette innebærer at fondsmekanismen ikke blir videreført og at bevilgningene vil bli justert i takt med lønns- og prisutviklingen.

Regjeringen har opprettet Regionale forskningsfond med en kapital på 6 milliarder kroner, som gir en årlig avkastning på om lag 219 millioner kroner.

Regjeringen har gitt om lag 45 millioner kroner til et nytt program for polarforskning som en oppfølging av Det internasjonale polaråret. Satsingen er en del av oppfølgingen av Svalbardmeldingen, Klimaforliket og Nordområdestrategien. Forskning knyttet til Svalbard skal ha særlig vekt innenfor det nye polarforskningsprogrammet.

Regjeringen har foreslått en startbevilgning på 75 millioner kroner for bygging av et nytt isgående forskingsfartøy i budsjettet 2013. Behovet for et nytt isgående forskingsfartøy er slått fast i regjeringens nordområdestrategi og et slikt fartøy vil bl.a. styrke Norges evne til å bidra med viktig kunnskap i det internasjonale klimaarbeidet gjennom økt forskningsinnsats i Arktis og Antarktis.

Regjeringen har fulgt opp og styrket satsingen på utdanningsforskning i tråd med Forskningsmeldinga gjennom Forskningsrådets programmer Utdanning 2020 og Praksisrettet FoU for barnehage, grunntopplæring og lærerutdanning, samt opprettelsen av Kunnskapssenter for utdanningsforskning.

- *gjennomføre opptrappingsplanen for klimaforskning, jf. Klimaforliket*

Regjeringen har økt bevilgningene til forskning om fornybar energi og karbonfangst og -lagring med om lag 600 millioner kroner i perioden 2008-2010 i tråd med klimaforliket.

Øvrig klimaforskning ble styrket med 50 millioner kroner i 2010. Regjeringen foreslår videre en satsing på klimaforskning på 47 millioner kroner i 2013. Av den nye satsingen skal 5 millioner kroner gå til Senter for klimadynamikk ved Bjerknessenteret. Dette senteret er tilknyttet Universitetet i Bergen, og har Uni Research, Nansen senteret og Havforskningsinstituttet som partnere.

- *styrke grunnforskningen*

Regjeringen har økt innsatsen på den åpne konkurransearenaen for fremragende forskning (FRIPRO) gjennom Norges forskningsråd med til sammen 160 millioner kroner i 2011 og 2012-budsjettet. I 2007 ble åtte sentre for fremragende forskning (SFF) etablert, med et budsjett på 80 millioner kroner. I 2013-budsjettet styrker Regjeringen SFF-ordningen med 35 millioner kroner.

Grunnforskning støttes i de fleste av Forskningsrådets virkemidler. Av Forskningsrådets totale prosjektportefølje for 2011, er 38 prosent merket grunnforskning. Det meste av grunnforskningen foregår innenfor institusjonene i høyere utdanning. To tredjedeler av den offentlige forskningsfinansieringen av denne sektoren går direkte til institusjonene i form av bevilgninger til lærestedenes grunnbudsjetter.

- *bedre forskerrekrutteringen*

Regjeringen bevilget i årene 2006, 2008 og 2009 midler tilsvarende over 950 rekrutteringsstillinger. Det er også gitt anledning til å omdisponere enkelte stipendiatstillinger til post doc-stillinger dersom institusjonene ønsket dette, og satsen per stilling ble hevet fra 2009.

Ordningen med Nasjonale nettverksforskerskoler styrkes med 20 millioner kroner i 2012. Dette gir mulighet for utlysning av minst fire nye nasjonale forskerskoler, i tillegg til de fem som eksisterer i dag. Ambisjonen med slike forskerskoler er å styrke kvaliteten i doktorgradsutdanningen, øke gjennomstrømmingen og få flere til å fullføre. De nye skolene vil særlig benyttes inn mot profesjonsfagene.

- *sikre planer for investeringer i vitenskapelig utstyr gjennom et nasjonalt veikart for forskningsinfrastruktur*

Regjeringen har fått på plass et nasjonalt vegkart for forskningsinfrastruktur for å sikre planer for norske investeringer i storskala infrastruktur.

Regjeringen har økt de årlige bevilgningene til forskningsinfrastruktur med om lag 280 millioner kroner. Bevilgningene er skjermet gjennom etablering av en egen post på statsbudsjettet.

- *gjennomføre tiltak for å øke andelen kvinner i høyere vitenskapelige stillinger*

Komité for kjønnsbalanse i forskning (Kif-komiteen) får i 2013 videreført midler for å fremme kjønnslikestilling i universitets- og høgskolesektoren og i forskningsinstituttsektoren.

Kunnskapsdepartementet krever at universitetene og høgskolene utarbeider handlingsplaner for likestilling, blant annet for å bedre arbeidsvilkårene for kvinner i høyere akademiske stillinger. Kunnskapsdepartementet forutsetter at planene også omfatter tiltak for å øke andelen kvinner i førstestillinger.

I 2007 opprettet departementet en likestillingspris for å premiere de beste handlingsplanene og stimulere sektoren til målrettet likestillingsarbeid. Prisen blir delt ut for sjette gang i 2013.

Det er iverksatt en prøveordning som gir økonomisk bonus ved ansettelse av kvinner i førstestillinger innenfor matematisk-naturvitenskapelige og teknologiske fag. I 2013 utløser dette over 5,4 millioner kroner til disse miljøene. Ordningen forlenges i ett år og vil virke i 2013, mens den evalueres.

I budsjettet for 2013 foreslår regjeringen å styrke FoU-virksomhet innenfor likestilling, kjønn og feminisme, samt en styrket satsning for å fremme kjønnsbalansen i faglige

toppstillinger og i forskningsledelsen (BALANSE), på henholdsvis 1 og 7 millioner kroner.

- *lage en plan for å redusere antall midlertidige tilsetninger i akademia*

En partssammensatt arbeidsgruppe har gjennomført en kartlegging av bruken av midlertidige tilsetninger i de ulike stillingene som benyttes i universitets- og høgskolesektoren, samt utredet tiltak for å redusere denne bruken.

I styringen av institusjonene har departementet fastsatt som mål å redusere andelen midlertidige tilsetninger. Utviklingen rapporteres årlig og følges opp av departementet i styringsdialogen med institusjonene. Sektoren selv har sluttet opp om målet, og institusjonene arbeider seriøst med utfordringen. Nivået er fortsatt for høyt. Nye tiltak vurderes videre og utviklingen følges fortsatt i styringsdialogen.

KAPITTEL 11: FORNYING OG UTVIKLING AV OFFENTLIG SEKTOR

Den norske samfunnsmodellen skiller oss fra de fleste andre land ved at vi har en omfattende offentlig sektor som sikrer velferd, omsorg, helse og utdanning, et velorganisert arbeids- og næringsliv, et betydelig offentlig eierskap og høy yrkesdeltakelse. Regjeringen vil forsterke, forbedre og fornye denne samfunnsmodellen. Vi vil satse på fellesskapsløsninger og en sterk offentlig sektor også i framtiden.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen vil:

- *fornye og forbedre offentlig sektor i nært samarbeid med brukerne og de ansatte og deres organisasjoner*

I 2009 – 2010 ble Innbyggerundersøkelsen gjennomført for første gang. Undersøkelsen skal gjentas annethvert år. Del 1 av undersøkelsen tar for seg hvordan det er å være innbygger i Norge, og resultatene ble presentert i Difi-rapport 2010:1. Del 2 er en oppfølgende undersøkelse av brukere av de enkelte tjenestene. Resultatene ble presentert i Difi-rapport 2010:12.

Undersøkelsen viste høy tilfredshet med å bo og leve i Norge, men svært varierende tilfredshet ved ulike elementer av tjenesteområdene. Undersøkelsen viste at de ansatte har størst betydning for tilfredshet med tjenestene, men at nettløsninger kan ha svært stor betydning.. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har bistått med formidling, analyse og rådgivning til de enkelte departementer og tjenesteeiere for konkret oppfølging av resultatene. Innbyggerundersøkelsen gjennomføres på nytt høsten 2012 og våren 2013.

Direktoratet for forvaltning og IKT gjennomførte en kartlegging av brukerretting i statlig sektor, jf. Difi-rapport 2010:12 «Brukerretting og brukermedvirkning. Kartlegging i sentralforvaltningen 2010». Kartleggingen viser at i løpet av de siste tre årene hadde 86 pst. gjennomført brukerundersøkelser. 44 pst. av virksomhetene hadde etablert permanente brukerfora og 51 pst. av virksomhetene hadde hatt tidsavgrensede brukerfora. Kartleggingen viste imidlertid at virksomhetene i liten grad anvendte undersøkelsene systematisk.

Regjeringen tok inn krav i tildelingsbrevene til statlige virksomheter i 2010 og 2011 om at brukerundersøkelser skal gjennomføres regelmessig, og at resultatene skulle være offentlige. Tilbakemeldingene viser at de større publikumsrettete etatene har hatt systemer for å gjennomføre brukerundersøkelser i lengre tid og at brukerundersøkelser nå gjennomføres i de fleste statlige virksomheter.

«Brukerne skal være med på å utvikle fremtidens digitale forvaltning» skriver regjeringen i Digitaliseringsprogrammet. Det betyr at i utviklingen av nye og eksisterende digitale løsninger, skal ulike brukere trekkes inn når løsningene planlegges. Videre skriver regjeringen at staten jevnlig skal spørre brukerne om hva de synes om kvalitet og tilgjengelighet på statlige tjenester. Statlige virksomheter skal informere om resultatene av sine brukerundersøkelser på egne nettsider. Dataene skal gjøres tilgjengelig i maskinlesbare formater, slik at informasjonen kan brukes i andre sammenhenger.

For hovedtariffavtalen for 2012-2014, pkt. 5.6.1. er det avsatt seks millioner kroner til videreføring av felles opplærings- og utviklingstiltak for ledelse og tillitsvalgte i samarbeidskompetanse og medbestemmelse.

- *videreføre arbeidet med klart språk i offentlig sektor*

Prosjektet Klart språk i staten er forlenget ut 2012. I samarbeid med Språkrådet tilbyr Direktoratet for forvaltning og IKT faglig rådgivning til statlige virksomheter, økonomisk støtte til lokale prosjekter, og verktøykasse på nett (klarspråk.no).

- *at offentlig sektor opptrer som en ansvarlig forbruker som kjøper miljøvennlige varer og tjenester*

Regjeringen la i 2007 fram en handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser. Planen inneholder en egen miljøpolitikk for statlige innkjøp av prioriterte produktgrupper. Miljøledelse (Grønn stat) er videreført gjennom handlingsplanen. Miljøpolitikken for statlige innkjøp er en obligatorisk del av miljøledelsessystemet. Det arbeides også med å heve kompetansen rundt integreringen av sosiale hensyn i offentlig anskaffelser. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har fått ansvaret for å følge opp handlingsplanen når det gjelder miljø og sosiale hensyn i offentlige anskaffelser. Sosiale hensyn kan for eksempel innebære å stille krav, der det er relevant, til anstendige lønns- og arbeidsvilkår, og forhindre barnearbeid og slavelignende kontrakter. Sentrale referanser er ILOs kjernekonvensjoner, FNs menneskerettighetserklæring og nasjonal lovgivning i anskaffelser.

- *legge til rette for at kommuner og offentlige institusjoner i større grad kan samordne sine innkjøp*

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet har mottatt en utredning om effektiviseringspotensialet ved økt samordning av offentlige anskaffelser. På bakgrunn av denne utredningen har regjeringen satt ned en arbeidsgruppe som gjennomgår og vurderer ulike modeller for samordning av statlige innkjøp og som skal foreslå framtidig organisering av statlige innkjøp..

- *foreta en gjennomgang av erfaringer med fornyings- og effektiviseringsprosesser i offentlig sektor og hvordan medvirkning fra brukerne og deltakelse fra de ansatte kan bidra i slike prosesser*

De store endringene i forvaltningen de senere årene gjør at det trengs mer evaluering og mer kunnskap om effekten av endringene, ikke minst de mange organisatoriske endringene. Det er fagdepartementene og virksomhetene som har ansvar for at slike tiltak blir evaluert. Evalueringene bør være tilgjengelige i forvaltningen. Det fremmer læring på tvers og åpner for at en sektor kan dra nytte av de erfaringene andre sektorer har gjort.

- *legge til rette for forsøk i statlig og kommunal sektor, der en blant annet vil vurdere reduksjon i arbeidstid og ulike turnusordninger, som kan bidra til redusert sykefravær og at flere kan stå lenger i arbeid*

Staten gjennomførte et forsøk med redusert arbeidstid med full lønnskompensasjon for seniorer i en rekke statlige virksomheter. Forsøket ble avsluttet 31.07 2009 og evalueringen viser at deltakerne har hatt høy grad av trivsel og selvopplevd lavere sykefravær i forsøksperioden.

Det arbeides med ulike turnusordninger for å bedre kvaliteten i statlige virksomheter.

Den forventede avgangsalderen i det statlige tariffområdet steg med 13 måneder, fra 61,3 år til 62,4 år fra 2002 -2009. Forventet avgangsalder gikk noe ned i 2010 og var 61,9 år. Arbeidet med å forlenge yrkesaktiviteten etter fylte 50 år er en prioritert målsetting i henhold til avtalen om inkluderende arbeidsliv (IA) delmål 3.

Statlige virksomheter har sluttet opp om IA-avtalen. Sykefraværet i det statlige tariffområdet ligger i gjennomsnitt 1,5 prosentpoeng lavere enn i det øvrige arbeidslivet. Innsatsen for et redusert sykefravær vil styrkes i henhold til IA-avtalens delmål 1. I arbeidet med å implementere den nye avtalen fra 2010 vil det særlig legges vekt på å forebygge sykefravær, hindre utstøting og fremme inkludering i det statlige tariffområdet.

Se også omtale av programmet *Saman om ein betre kommune* i kap. 6.

En framtidsrettet IKT-politikk og digital fornying:

Regjeringen vil:

- *at offentlig informasjon som hovedregel bør være gratis tilgjengelig for alle i digital form*

Regjeringen har etablert nettstedet data.norge.no som er en katalog over tilgjengelige datasett. Nettstedet gjør det lettere å finne offentlige data som kan viderebrukes. Regjeringen har utarbeidet Norsk lisens for offentlige data (NLOD), som er en enkel standardavtale dataeiere kan bruke når de tilgjengiggjør offentlige data. Regjeringen har også laget et såkalt "datahotell", som er en felles IT-tjeneste som er gratis for alle offentlige virksomheter og gjør det enkelt å tilgjengiggjøre data i maskinlesbare

formater. Regjeringen har utarbeidet retningslinjer for hvordan offentlige data skal tilgjengeliggjøres for viderebruk.

- *videreføre og styrke arbeidet med elektronisk ID og elektronisk signatur*

Regjeringen har startet en anskaffelsesprosess for å få flere private leverandører av eID på høyt sikkerhetsnivå kan brukes på offentlige netttjenester.

Regjeringen tar sikte på å etablere et nasjonalt ID-kort med en offentlig utstedt eID på høyt sikkerhetsnivå. Det nasjonale ID-kortet skal, foruten å inneholde en elektronisk ID, være et offentlig utstedt ID-bevis og vil være gyldig reisebevis i schengenområdet.

Nærmere 2,7 millioner innbyggere bruker nå MinID til innlogging på offentlige netttjenester. Elektronisk signering vil gjøre det mulig å kommunisere elektronisk der hvor det i dag må signeres på papir. Kryptering skal sikre at informasjon som sendes enten ut fra eller inn til forvaltningen ikke kommer på avveie.

ID-porten skal videreutvikles til også å tilby elektronisk signering og kryptering.

- *forsvare prinsippet om nettnøytralitet på internett*

Etablert retningslinjer for nettnøytralitet for å bevare internett som en åpen og ikke-diskriminerende plattform for alle typer kommunikasjon og distribusjon av innhold.

- *tilby flere digitale selvbetjeningstjenester til innbyggere og næringsliv*

Regjeringen har lansert ”På nett med innbyggerne – regjeringens digitaliseringsprogram”. Regjeringen har som ambisjon at Norge skal ligge i front internasjonalt i å utvikle en digital forvaltning. Regjeringens mål er at nettbaserte tjenester skal være hovedregelen for forvaltningens kommunikasjon med innbyggere og næringsliv.

Innbyggerne skal ha et godt møte med det offentlige. Digitalisering av offentlige tjenester vil kunne bidra til dette. Digitalisering vil for det første gjøre det enklere og raskere for brukeren å forholde seg til forvaltningen. Det vil gjøre det enklere å samordne informasjon og tilby helhetlige tjenester. Brukeren vil for eksempel slippe å oppgi de samme opplysningene flere ganger. Digitale tjenester vil i tillegg være tilgjengelige døgnet rundt, og man kan bruke tjenestene fra sin egen mobiltelefon eller pc-en hjemme. Brukeren vil dessuten få raskere svar.

Digitalisering av forvaltningen skal både effektivisere og forbedre forvaltningen. Økt brukertilgjengelighet og gode digitale tjenester vil føre til at kvaliteten på informasjonen som kommer inn, blir bedre. Samtidig vil digitalisering gjøre det mulig å automatisere prosesser som man tidligere måtte utføre manuelt. Det er tid spart både for forvaltningen og for brukeren.

Forvaltningen skal bruke fellesløsninger. Det er ofte de samme tekniske løsningene som må lages for å få de digitale tjenestene til å fungere. For å unngå at forskjellige deler av forvaltningen utvikler hver sin løsning for omtrent det samme behovet, er det behov for noen fellesløsninger. Slike fellesløsninger kalles felleskomponenter. Viktige felleskomponenter i dag er registrene med informasjon om personer, eiendom og virksomheter (Folkeregistret, Matrikkelen og Enhetsregisteret) og andre fellesløsninger som Altinn og felles infrastruktur for elektronisk ID (ID-porten).

Samordningen av departementenes arbeid med IKT-utvikling i forvaltningen skal bli bedre og den framtidige organiseringen av IKT-felleskomponenter vurderes. Regjeringen vil også stille krav til forvalterne av nasjonale felleskomponenter om at de ivaretar offentlig sektors samlede behov. Over tid vil det være nødvendig å forenkle finansieringssystemene for de nasjonale felleskomponentene. Finansieringen skal legges til rette for økt bruk av felleskomponenter og innrettes slik at det skapes forutsigbarhet i det enkelte budsjettår for hvor mye den enkelte etat eller den enkelte sektor belastes.

Lov- og regelverk skal legges til rette for digital kommunikasjon med innbyggere og næringsliv, gjøre det mulig å gjenbruke informasjon og legges til rette for automatisert saksbehandling der dette er relevant.

Regjeringen tar sikte på å tilby innbyggere og næringsliv en digital postkasse hvor de kan motta digital post fra staten på en sikker måte. Regjeringen har i forslag til statsbudsjett 2013 avsatt midler til etablering av en digital postkasse.

Regjeringen har åpnet offentlig elektronisk postjournal (OEP), som er en felles publiseringstjeneste for statlige virksomheters postjournaler. OEP gir alle innbyggere tilgang til mange elektroniske journaler i staten.

Regjeringen arbeider med en gjennomgripende omlegging til elektronisk faktura i hele offentlig sektor. Fra 1.7.2012 har staten stilt krav om elektronisk faktura i alle nye kontrakter som inngås med leverandører. Små leverandører vil kunne benytte nettbaserte løsninger (webfaktura-portaler) for å sende faktura til statlige virksomheter.

Regjeringen gjennomfører en femårig satsing på elektronisk handel for perioden 2010-2014, blant annet gjennom økt satsing på støttetjenester og større grad av sentralfinansiering av e-handelsplattformen.

Det er etablert et samarbeid mellom Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, KS og Difi for å få til bedre IKT-samarbeid i kommunal sektor. Som en oppfølging av dette, har KS' Hovedstyre vedtatt å opprette et program for IKT-samordning i kommunesektoren 2012 - 2015. Programmet eies av KS, og skal styres av et programstyre som er sammensatt av representanter fra KS, kommuner og fylkeskommuner.

- *at offentlige IT-løsninger i større grad skal basere seg på åpne standarder*

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet har vedtatt revidert referanse katalog versjon 3.0 og oppdatert Forskrift om bruk av IT-standarder i forvaltningen. Den trådte i kraft 1. juli 2011. Forskriften gjennomgås jevnlig og ny revisjon av forskriften ble sendt på høring før sommeren 2012. Det forventes at den skal tre i kraft 1. jan. 2013. Ny delversjon av referanse katalogen versjon 3.1. med en rekke nye anbefalte standarder er forventet publiser i løpet av september 2012.

Det er gjennomført en prioritering av de områder der offentlige virksomheter har mest behov for felles standarder, for å bedre den elektroniske samhandlingen. På bakgrunn av denne prioriteringen har det blitt utredet standarder på informasjonssikkerhetsområdet og på området for definisjon og koordinering av begreper.

Regjeringen styrker informasjonssikkerheten ved å etablere et eget kompetansemiljø i Direktoratet for fornying og IKT (Difi) fra 2013 som skal være en pådriver og bidra til bedre styring og kvalitetssikring av informasjonssikkerheten i statlig sektor.

De nasjonale retningslinjene er nå revidert. Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet gis ut høsten 2012.

Bevilgningen til Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS) for å styrke arbeidet med forebyggende IKT- sikkerhet er økt.

Det er blitt gjennomført et arbeid for å gjøre standardene mer kjent gjennom Standardiseringsportalen (50-100 treff daglig), samt kurs og foredragsvirksomhet. I tillegg tilbys offentlige virksomheter veiledning i når ulike standarder skal benyttes.

Regjeringen vedtok en ny standard for tegnsett, som blant annet ivaretar offentliges virksomheters mulighet til å støtte samisk språk. Det er gjennomført et forprosjekt for å identifisere de beste tiltakene for å få en mest mulig kostnadseffektiv innføring av standarden i offentlig sektor, samtidig som man har informert om kravet. Hovedprosjektet som skal gjennomføre tiltakene starter i september 2012.

ByggSøk er den nasjonale løsningen for elektronisk kommunikasjon i plan- og byggesaker. ByggSøk-bygning har vært i bruk i snart 10 år, og plandelen har vært i drift i 4-5 år. Ansvaret ligger i Direktoratet for byggkvalitet (tidl. Statens bygningstekniske etat). Ny plan- og bygningslov og kravet om mer effektiv plan- og byggesaksbehandling gir større utfordringer, og det utarbeides nå en ny strategi for videreutvikling. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2013 at 6 millioner kroner skal gå til utredning av Byggnett (en samhandlingsplattform for bygging og byggesak).

KAPITTEL 12: NORGE SOM MILJØNASJON

Norge skal være foregangsland i miljøpolitikken. For at framtidens generasjoner skal ha tilgang til et godt miljø, stabilt klima og rikt naturmangfold, må hensynet til miljø være gjennomgripende i alt vi foretar oss. Norge skal bygge sin miljøpolitikk på prinsippet om bærekraftig utvikling og en forsvarlig forvaltning av naturressursene, på prinsippene om føre-var, samlet belastning, at forurenser skal betale og om bruk av best tilgjengelig teknologi. Naturen skal tas vare på fordi vi som mennesker er avhengig av den, men også fordi den har verdi i seg selv.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Klima

Regjeringen vil:

- *overoppfylle Kyotoavtalen med 10 prosent*

Målsettingen om å overoppfylle Kyotoavtalen med 10 prosent skjer gjennom nasjonale klimavirkemidler, som CO₂-avgiften og kvotehandelssystemet, og gjennom Finansdepartementets kjøpsprogram for kvoter.

Kvotehandel skjer på grunnlag av Kyoto-avtalen. Formålet med statens kjøp av kvoter er å sikre at Norges mål overholdes. Kvotene som kjøpes skal ha sitt grunnlag i de tre såkalte Kyoto-mekanismene, som er internasjonal handel med tildelte utslippskvoter (Assigned Amount Unit, AAU), felles gjennomføring av prosjekter i land med kvoteplikt etter Kyoto-protokollen (Joint Implementation, JI), og Den grønne utviklingsmekanismen, som er et prosjektsamarbeid i utviklingsland (Clean Development Mechanism, CDM).

Finansdepartementet kjøper bare FN-godkjente kvoter, og som hovedregel betales kvotene først når disse er godkjent og utstedt av FN, og overført til statens konto i kvoteregisteret.

Finansdepartementet har inngått kontrakter om levering av om lag 28 millioner kvoter som er generert i Kyoto-perioden 2008–2012. Hvor mange kvoter som faktisk blir levert, vil avhenge av utviklingen i hvert enkelt prosjekt. Selv om et stigende antall av prosjektene i kontraktporteføljen er blitt godkjent av FN, er det usikkert hvor mange som faktisk blir levert. Kontraktporteføljen følges løpende og analyseres regelmessig for å anslå forventet levert volum fra prosjektene i porteføljen.

- *skjerpe Norges klimamål slik at de tilsvarer kutt i utslippene på 40 prosent innen 2020 i forhold til 1990-nivå, dersom det kan bidra til enighet om en ambisiøs klimaavtale der de store utslippslandene påtar seg konkrete utslippsforpliktelser*

Norge spiller en aktiv rolle i de internasjonale klimaforhandlingene. På klimatoppmøtet i Durban i desember 2011 ble det enighet om at Kyotoprotokollen videreføres i fem år, det opprettes et grønt klimafond for finansiering av klimatiltak i utviklingsland og de store utslippslandene vil delta i en prosess mot en bred og juridisk bindende klimaavtale. Dette er realistisk sett den beste avtalen vi kunne fått ut av Durban, og er et nytt fundament å arbeide videre på. Norge presset på for en enda sterkere avtale, men vi skal glede oss over ethvert skritt i riktig retning.

For første gang har India, Kina og USA gått med på utslippskutt i en framtidig juridisk bindende avtale. Den skal fremforhandles innen 2015 og tre i kraft i 2020. Det er svært viktig at land med raskt voksende økonomier åpner for bindende utslippskutt.

- *at Norge, som del av en global og ambisiøs klimaavtale der også andre industriland påtar seg store forpliktelser, påtar seg en utslippsforpliktelse tilsvarende reduksjoner på 100 prosent innen 2030, slik at vi da er karbonnøytrale*

Det vises til omtalen av de internasjonale klimaforhandlingene i forrige punkt.

Det forventes en internasjonal avtale der også store utslippsland påtar seg konkrete forpliktelser. Norge spiller en aktiv rolle i de internasjonale klimaforhandlingene. Cancún-avtalene fra 2010 og beslutningene fra klima-toppmøtet i Durban i 2011 ga flere politiske avklaringer til viktige spørsmål i klimaforhandlingene, og må sees på som et viktig steg i riktig retning i arbeidet med en bred ambisiøs internasjonal klimaavtale.

Forhandlingene fram mot klimatoppmøtet i Qatar vil måtte gi resultater på alle sentrale forhandlingstemaer, hvor særlig utslippsreduksjoner, finansiering og tilpasning er viktige tema. Fra norsk side vil det bli lagt stor vekt på å få en mer forpliktende oppfølging av innsatsen for utslippsreduksjoner i både i-land og u-land samt arbeide å formalisere en ny, andre forpliktelsesperiode under Kyoto-protokollen. Under Klimakonvensjonen har alle i-land og mer enn 40 u-land meldt inn mål og tiltak for utslippsreduksjoner fram mot 2020. Disse landene står for mer enn 80 % av de globale utslippene. Mens de fleste i-land i dag har forpliktelser under Kyotoprotokollen, er det fortsatt uklart hvordan en avtale skal utformes for u-landenes tiltak samt USA og andre i-land utenfor Kyotoprotokollen. Arbeidet fram mot Qatar og videre vil være rettet mot å utvikle et mer helhetlig og bindende klimaregime for alle land, hvor Kyotoprotokollen kan være en del.

- *videreføre klima- og skoginitiativet, og trappe opp innsatsen til om lag 3 milliarder kroner årlig*

Klima- og skoginitiativet videreføres og trappes opp. I statsbudsjettet for 2013 foreslås bevilget nær 3 milliarder til denne satsingen. Bevilgningen til initiativet i 2011 var 2163 millioner kroner. Sammen med andre givere gir Norge støtte til forberedende aktiviteter og nasjonale REDD-planer i mellom 40 og 50 regnskogland i hele verden. Dette gjøres blant annet gjennom skogprogrammer i FN (UN-REDD Programme) og

Verdensbanken (Forest Carbon Partnership Facility). Et godt samarbeid er etablert mellom disse initiativene. Norge gir også støtte til Kongobassengfondet som administreres av Den afrikanske utviklingsbanken.

Det er etablert omfattende samarbeid med Brasil, Indonesia og Guyana. Disse baserer seg på en tilnærming der bidragene fastsettes på basis av oppnådde resultater, hovedsakelig i form av reduserte klimagassutslipp fra avskoging. Ressursene som landene mottar skal brukes til utviklingsprosjekter og gjennomføring av landenes nasjonale lavkarbon-utviklingsstrategier. Etablerte prinsipper for god forvaltning av bistandsmidler ligger til grunn for samarbeidsavtalene og overføring av midler.

Regjeringen besluttet i desember 2011 å inngå et tettere klimasamarbeid med Etiopia til støtte for landets ambisiøse, nasjonale, lavutslippsstrategi. Etiopia planlegger å oppnå mellominntektsstatus uten økte klimautslipp innen 2025, hvilket i så fall vil gi en utslippsreduksjon på omkring 250 millioner tonn CO₂ ekvivalenter årlig. Norske bidrag vil være resultatbaserte, støtte nasjonale klimamål og basere seg på landets egne finansieringsmekanismer, planer og institusjoner. Det vil også være et mål å oppnå samspillseffekter mellom sentrale norske klimasatsinger på skog, energi og jordbruk. Videre skal samarbeidet bidra til nasjonal kapasitetsbygging.

I forbindelse med klimatoppmøtet i Durban i desember 2011 ga Norge støtte til en felleserklæring om styrket klima- og skogsatsing i Kongobassenget, sammen med sju andre giverland og sju land i regionen. Kongobassenget er verdens nest største regnskogsområde etter Amazonas. Norge ønsker å spille en konstruktiv rolle i arbeidet for en mer helhetlig strategi i Kongobassenget og har besluttet å styrke klima- og skoginnsatsen i regionen. Opptrappingen vil skje gjennom støtte til implementering av utvalgte lands REDD+-strategier, arbeid for å styrke institusjoner, utvalgte investeringsprogrammer, samt anti-korrupsjonsarbeid. For å sikre god gjennomføring, og for å redusere korrupsjonsrisikoen, kanaliseres midlene i størst mulig grad gjennom eller under overoppsyn av anerkjente utviklingsinstitusjoner og -banker med etablerte systemer for risikohåndtering. Innsatsen krever tett oppfølging fra norsk side.

I tillegg er Vietnam, som del av det viktige Mekongområdet, et sentralt skogland hvor den norske klima- og skogsatsingen vurderes trappet opp. Det multilaterale engasjementet gjennom FN, Verdensbanken og Den afrikanske utviklingsbanken har fortsatt gjennom 2011.

- *legge fram for Stortinget en vurdering av klimapolitikken og behov for endrede virkemidler, herunder de sektorvise klimahandlingsplanene. En ny internasjonal klimaavtale nødvendiggjør en revisjon av nasjonale mål og virkemidler og en ny vurdering av hvordan Norges samlede innsats bør innrettes for å bidra best mulig til å redusere de globale utslipp av klimagasser*

Faggruppen Klimakur 2020 overrakte sin rapport i februar 2010. En ny, offensiv stortingsmelding om klima ble lagt fram april 2012. Klimakur var en viktig bakgrunn for denne. Klimaforliket som ble inngått juni 2012 bidrar til ytterligere konkretisering av

virkemidlene i klimameldingen og sikrer langsiktighet i klimapolitikken. I klimameldingen og forliket styrkes virkemidlene for å redusere klimagassutslippene både internasjonalt og i Norge.

- *gjøre Statens forurensningstilsyn om til Klima- og forurensningsdirektorat*

Statens forurensningstilsyn byttet navn til Klima- og forurensningsdirektoratet 18. januar 2010.

- *bruke plan- og bygningsloven aktivt for å redusere utslippene av klimagasser fra transport og byggsektoren*

Ny plan- og bygningslov stiller krav om forsvarlig energibruk. Kravene i byggt teknisk forskrift krever 60 prosent fornybar energi til oppvarmingsformål for nybygg over 500 m². Fra 1.7.2010 er det innført forbud mot installering av oljekjel i slike bygg. Samtidig vil stadig strengere krav til energieffektivitet medføre et mindre behov for energi til oppvarming. Videre følges dette punktet opp som ledd i oppfølgingen av virkemidlene som er nedfelt i den nye klimameldingen og i stortingsmelding om bygningspolitikken. 500 m². Fra 1. juli 2010 er det innført forbud mot installering av oljekjel i slike bygg.

- *at Forurensningsloven fortsatt skal være et viktig virkemiddel i klima- og miljøarbeidet*

Det er gjeldende politikk at forurensningsloven skal være et viktig virkemiddel i klima- og miljøarbeidet

- *at det i forbindelse med oppfølgingen av bærekraftstrategien, og i de ordinære budsjettframlegg, skal legges fram en rapportering/klimagassbudsjett som vurderer konsekvensene for klimagassutslipp og som rapporterer om utslippsutviklingen og gjennomføringen av klimapolitikken*

Finansdepartementet rapporterer årlig i nasjonalbudsjettet om utviklingen i utslipp av klimagasser og om innretningen av virkemiddelbruken.

Klimagassbudsjettet ble lagt fram første gang i 2009-budsjettet, det vil si en omtale av konsekvenser for klimagassutslippene av de sentrale satsninger i budsjettet. Regjeringen har også innført en klimavurdering av alle større satsninger internt i budsjettprosessen, der det er relevant. Dette arbeidet vil kunne gi vesentlig tilleggsinformasjon om klimaeffektene av satsningene og vil derfor styrke budsjettmaterialet på dette punktet og gi grunnlag for bedre avgjørelser.

- *lage en konkret handlingsplan for alle sektorer for hvordan det norske samfunnet må forberede seg på å leve med klimaendringer, i forbindelse med behandlingen av Tilpasningsutvalgets innstilling*

Utvalget som vurderte konsekvensene av klimaendringer for Norge og Nasjonale tilpasningsbehov la fram sin utredning i november 2010. NOU'en vil bli fulgt opp av en stortingsmelding.

Naturmangfold og friluftsliv

Regjeringen vil:

- *bruke naturmangfoldloven aktivt for å redusere antall truede arter på gjeldende rødliste og sikre at de mest truede naturtyper får status som utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven*

I mai 2011 vedtok regjeringen forskrifter for de fem første utvalgte naturtypene og åtte prioriterte arter med fem økologiske funksjonsområder. Det planlegges vedtakelse av flere utvalgte naturtyper og prioriterte arter.

Det er etablert egne tilskuddsordninger for skjøtsel og andre aktive tiltak knyttet til prioriterte arter og utvalgte naturtyper som i 2012 er på 33 millioner kroner (innført i 2010).

Bevilgningene til å utarbeide faggrunnlaget for prioriterte arter og utvalgte naturtyper har økt.

- *øke skogvernet slik at naturmangfoldet ivaretas. Vern skal så langt som mulig baseres på frivillig vern*

Status per september 2012: Det er vernet om lag 2,5 prosent av norsk produktiv skog. I alt 185 skogområdet er vernet siden 2005, med et samlet produktivt skogareal på 487 km². Av disse er 101 skogområder vernet som følge av ordningen med frivillig skogvern, det øvrige er i stor grad skog på statsgrunn.

- *gjennomføre den marine verneplanen*

I tillegg til å hindre tap av naturmangfold og sikre ressursgrunnlaget er målet med den marine verneplanen å bevare et representativt utvalg av marin natur for kommende generasjoner og som referanseområde for forskning og miljøovervåkning. Formell verneplanprosess er startet for de første 17 av 36 områder september 2009.

- *styrke skjøtsel og forvaltning av verneområder, samt arbeidet med verdiskaping knyttet til disse. Nasjonalpark- og naturinformasjonssentre må styrkes og nye etableres*

Midlene til vern og forvaltning har økt kraftig.

Den nye modellen for lokal forvaltning av verneområder innføres for nasjonalparkene og andre store verneområder. 131 kommuner med verneområder knyttet til nasjonalparkplanen har vært invitert til å delta i slike styrer, og de fleste har ønsket å

delta. Per oktober 2012 er 31 nasjonalpark-/verneområde- styrever konstituert. Ytterligere 16 styrever er under etablering. Det er etablert 29 forvaltningsknutepunkt. 35 nasjonalparkforvaltere er ansatt, eller ansettelsesprosessen er i gang.

Verdiskapingsprogrammet for naturarven startet opp i 2009 og omfatter i dag 15 prosjekter som skal vise hvordan vi kan utvikle naturopplevelser i samspill mellom næringsaktører innenfor reiseliv/turisme, lokalsamfunn, forvaltningsmyndigheter og kunnskapsinstitusjoner.

- *innføre en naturindeks for Norge som skal kunne presentere naturtilstanden i norske kommuner*

Den første landsdekkende Naturindeks for Norge ble lansert den 23. september 2010. Naturindeksen presenterer tilstanden i de ulike økosystemene og regionene av landet, og baserer seg på data og ekspertvurderinger for i alt 309 ulike indikatorer. For å gjøre naturindeksen enda mer egnet som beslutningsgrunnlag er det viktig å redusere datamangler, skjevhet og usikkerhet. Det arbeides videre med ferdigstilling av rammeverket (referansetilstand, kriteriesett m.m.), en database med innsynsløsning, samt gjennomgang av gamle og evt nye indikatorer. En oppdatert naturindeks skal presenteres i 2015.

- *gjennomføre tiltak for å nå miljømålet om god økologisk tilstand i utvalgte vassdrag og kystområder innen 2015*

De første vannforvaltningsplanene (vannforskriften/EUs vannrammedirektiv) ble godkjent ved kgl. res. 11. juni 2010. Til planene hører tiltaksprogram med forslag til en rekke tiltak for å oppnå målene. Gjennomføringen av tiltakene starter opp nå. Økosystemtilnærmingen er nå fullt ut integrert i planleggingen etter vannforskriften. Arbeidet med vannforvaltningsplaner som omfatter alt kystvann, ferskvann og grunnvann i Norge har startet opp.

- *at de regionale vannforvaltningsplanene skal ha en økosystembasert tilnærming og omfatte miljøpåvirkninger og tiltak i vassdragene og kystområdene*

De første vannforvaltningsplanene ble godkjent ved kgl.res. 11. juni 2010. Til planene hører tiltaksprogram med forslag til en rekke tiltak for å oppnå målene i planene. Iverksettingen av tiltak skal være gjennomført ved utgangen av 2012.

Økosystemtilnærmingen er nå fullt ut integrert i planleggingen etter vannforskriften. De planene som ble vedtatt 11. juni 2010, omfatter ennå ikke alle relevante påvirkninger. Planene som skal ferdigstilles i 2015 skal dekke alt ferskvann og kystvann i Norge, og inkludere alle vesentlige, relevante påvirkninger, også biologiske påvirkninger i kystsonen som bl.a. rømming, lakselus, fremmede arter. Planene skal også omtale alle påvirkninger på miljøtilstand i regulerte vassdrag.

- *styrke tiltakene for å beskytte villaksen og bekjempe biologisk forurensing, blant annet gjennom kalking av vassdrag og bekjempelse av gyro*

Miljøvernmyndighetene har innført gytebestandsmål for forvaltningen av de ville bestandene av anadrom laksefisk og fulgt opp med tiltak for bærekraftig laksefiske i sjø og elv.

Vi har opprettholdt en stabil og forutsigbar innsats på kalking.

Vi har revidert handlingsplanen for bekjempelse av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* og styrket bevilgningen til formålet fra 23,5 millioner kroner i 2005 til 101 millioner kroner i 2012. 40 millioner kroner av dette er en engangsbevilgning som skal benyttes til rotenonbehandling i Vefsnregionen i 2012.

Regjeringen har lagt frem en miljøstrategi for havbruksnæringen som også omfatter mål og tiltak for å beskytte laksefisk.

- *at det skal bevilges mer penger til å kjøpe attraktive friarealer og strandområder til allmennhetens bruk, og at hensynet til friluftsliv og kulturminner blir ivaretatt når Statskog, Forsvaret, Jernbaneverket og Kystverket skal avhende eiendommer med attraktive strandområder, og at de viktigste forblir i offentlig eie*

Dette er fulgt opp i de årlige budsjettene gjennom økte tilsagnsrammer for kjøp og tilrettelegging av områder til 2010. Fra 2013/2014 legges ny nasjonal handlingsplan til grunn.

Fra 2006 til 2011 ble det i alt bevilget vel 190 millioner kroner til sikring av friluftsområder. I alt har regjeringen hittil sikret vel 294 friluftsområder. Ved utgangen av 2011 var antall sikrede friluftsområder ca. 2350 på landsbasis. Her inngår 72 eiendommer på i alt 21 000 dekar overtatt fra Forsvaret. Videre inngår flere fyrstasjoner. Kystverket har fra 2007 gjennom avtale med foreninger og kommuner åpnet for ny allmenn bruk av flere fyrstasjoner, bl.a. som kystledshytter.

- *fullføre gjennomgangen av lov om motorferdsel i utmark*

Våren 2009 ble det vedtatt enkelte forskriftsendringer. Det er også gjennomført et barmarkprosjekt i Finnmark med forslag til tiltak for å redusere skadelig kjøring. Dette prosjektet samt den pågående gjennomgangen av motorferdselsregelverket vil ytterligere avklare eventuelle endringsbehov. Hovedspørsmålet er om det skal åpnes for rekreasjonskjøring sør for Nord-Troms eller ikke.

- *ta sikte på å legge fram en helhetlig forvaltningsplan for Nordsjøen*

Regjeringen tar sikte på å legge fram en forvaltningsplan for Nordsjøen – Skagerrak i en melding til Stortinget våren 2013. Faggruppen for Nordsjøen – Skagerrak, under ledelse av Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif), utarbeider det faglige grunnlaget forvaltningsplanen.

Roviltforvaltning

Regjeringen vil:

- *samarbeide med Sverige om bestandsregistrering og fordeling av grenseulv. Ulverevirer i grenseområdet skal regnes inn i det norske måltallet. Regjeringens utgangspunkt for forhandlingene med svenske myndigheter er at grenseulv skal regnes med en faktor på 0,5. Måloppnåelsen (antallet ynglinger) skal ses over flere år i sammenheng. Regjeringen vil på denne bakgrunn foreta en ny vurdering av bestandsmålet for ulv*

Dialog med Sverige om fordeling av grenserevir ble innledet i august 2010 og videreført i 2011 og 2012. Det foreligger så langt ingen endelig avklaring med svenske myndigheter om fordeling av ulv i grenserevir. I Sverige ble en ny stor utredning som blant annet vurderer nødvendig bestandsnivå for å ivareta en levedyktig bestand av ulv i Skandinavia ferdigstilt våren 2012. Jamfør rovviltforliket, Dokument 8:163 (2010-2011), vil forhandlingene med Sverige om fordeling av grenserevir starte umiddelbart etter at Sverige er ferdig med sin utredning om rovdyr. Det skal tas endelig stilling til bestandsmål for ulv når en avtale med Sverige er på plass, senest innen 2013..

- *fullføre ny bestandsregistrering, og utredningen av modell for beregning av antall ynglinger av bjørn. Regjeringen vil på denne bakgrunn foreta en ny vurdering av bestandsmålet for bjørn*

Fra og med 2009 gjennomføres årlige DNA-registreringer av bjørn i hele landet. Det skandinaviske bjørneprosjektet leverte våren 2010 en utredning av modell for estimering av antall årlige ynglinger for bjørn. Resultatene fra bestandsregistreringen og modellen inngikk i vurderingen av det nye bestandsmålet som ble vedtatt i det nye rovviltforliket.

- *invitere Stortinget til et bredt forlik om bestandsmål for ulv og bjørn. Dette skal skje innen utgangen av 2010*

Stortinget ble invitert til nytt forlik om bestandsmål for ulv og bjørn i desember 2010, og den 10. februar 2011 ble det første møte med partiene på Stortinget gjennomført. Det nye rovviltforliket, Dokument 8:163 S (2010–2011), ble vedtatt 17. juni 2011. Til oppfølging av rovviltforliket er det foreslått bevilget 22 millioner kroner ekstra i budsjettet for 2013.

- *gi omstillingsmidler i prioriterte rovdyrområder når dette anses hensiktsmessig*

Tilskudd til omstilling er praktisert i mange år. Grunnet ulik praksis i ulike områder er det nødvendig å utarbeide retningslinjer for å sikre mer enhetlig behandling av søkere. Landbruks- og matdepartementet nedsatte høsten 2010 en arbeidsgruppe som skulle gi en kortfattet oversikt over omstillingstilskudd grunnet rovvilt i perioden 1990 – 2010 og utarbeide forslag til retningslinjer/standarder for tilskuddsnivå ved omstilling grunnet rovvilt. Arbeidsgruppene oversendte rapporten 1. april 2011. Direktoratet for

naturforvaltning har i september 2012 fått i oppdrag å lede en gruppe med Statens landbruksforvaltning, Mattilsynet og berørte fylkesmenn som skal utarbeide felles retningslinjer for behandling av søknader om omstilling. Fristen for arbeidet er 1. desember 2012.

- *at det skal være lav terskel for å ta ut hannbjørner som har gjort skade eller som representerer et skadepotensial*

Terskelen for å ta ut hannbjørner som har gjort skade eller representerer skadepotensial er senket. Uttaket skjer både gjennom ordinær lisensfelling og skadefelling. Jmfør det nye rovviltforliket, Dokument 8:163 S (2010–2011), vedtatt 17. juni 2011, skal miljøforvaltningen i de tilfeller der lisensfelling ikke gir tilfredsstillende uttelling så langt det er mulig sørge for at resterende kvote tas ut i de områdene lisensfellingskvote er gitt. Uttak i det som av rovviltnemndene er definert som prioriterte beiteområder i de enkelte regionene blir prioritert. Videre skal ekstraordinære uttak etter endt lisensfellingsperiode for bjørn tillates i enkelttilfeller hvor det er sannsynliggjort et konkret skadepotensial på husdyr eller tamrein. Miljøforvaltningen gjennomførte våren 2012 felling av totalt 7 bjørner i Telemark, Oppland, Hedmark, Sør-Trøndelag, Nordland og Finnmark. Dette var en direkte oppfølging av rovviltforliket.

- *at det skal være lav terskel for å felle ulv som har gjort skade eller som representerer et skadepotensial utenfor ulvesonen*

Terskelen for å felle ulv som har gjort skade eller som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder er senket. Dette skjer både gjennom ordinær lisensfelling og skadefelling. I tråd med rovviltforliket av 17. juni 2011, skal miljøforvaltningen i de tilfeller der lisensfelling ikke gir tilfredsstillende uttelling så langt det er mulig sørge for at resterende kvote tas ut i de områdene lisensfellingskvote er gitt. Uttak i det som av rovviltnemndene er definert som prioriterte beiteområder i de enkelte regionene blir prioritert. Videre fremgår det i rovviltforliket at det ikke skal være rovdyr som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr eller kalvingsområder for tamrein.

- *at rovviltforvaltningen skjer på en slik måte at antallet ynglinger holdes så nær bestandsmålet som mulig. Der bestandsmålet ikke er nådd skal oppbyggingstakten ta hensyn til nødvendig tid til tilpasninger for beitebrukerne og lokalsamfunnene generelt*

Rovviltet skal forvaltes på en slik måte at antallet ynglinger holdes så nær bestandsmålet som mulig.

For første gang ble det i 2010 registrert tre helmorske valpekull innenfor yngleområdet for ulv i Norge. Endelig bestandsstatus for 2011 vil foreligge høsten 2012

Bestandsmålet for jerv er 39 årlige ynglinger, registreringene viser at det var 58 ynglinger i 2011. Foreløpige tall fra overvåkingen viser en oppgang i antall ynglinger av

jerv til 69 ynglinger i 2012. Gjennomsnittet siste tre år, fra 2009 til 2011, er 59 ynglinger. Uttak av jerv ved lisensfelling har vist en økende tendens de siste årene, men det har så langt ikke lyktes å beskatte bestanden nok gjennom tilnærmet lik ordinær jakt. Etter endt lisensfellingsperiode har miljøforvaltningen årlig vurdert om jaktuttaket har vært tilstrekkelig i forhold til fastsatt bestandsmål, eller om det har vært behov for ekstraordinære uttak. Av de 58 ynglingene som ble registrert i 2011, ble 9 tatt ut gjennom ekstraordinære uttak. I 2012 ble det gjennomført 17 hiuttak. Jmfør det nye rovviltforliket, Dokument 8:163 S (2010–2011), vedtatt 17. juni 2011, skal miljøforvaltningen så langt det er mulig sørge for at resterende kvote tas ut i de områdene lisensfelling kvote er gitt i de tilfeller der lisensfelling ikke gir tilfredsstillende uttelling. Uttak i det som av rovviltnemndene er definert som prioriterte beiteområder i de enkelte regionene blir prioritert. Videre skal fremtidige uttak av jerv gjennomført av miljøforvaltningen så langt det er mulig gjennomføres under lisensfellingsperioden, men likevel slik at uttak gjennomføres på en kostnadseffektiv måte. Dette ble gjennomført vinteren 2011-2012, med uttak av 19 enkeltdyr. Til sammen 77 dyr er felt av Statens naturoppsyn etter vedtak fattet av DN. Totalt 120 jerv er felt etter siste beitesesong.

Bestandsmålet for gaupe er på 65 årlige ynglinger. Bestandsstatus rapportert fra det nasjonale overvåkingsprogrammet viser at det var 69 familiegrupper i Norge før jakt i 2012. Dette viser en nedgang i antall familiegrupper fra 2009, 2010 og 2011, men bestanden ligger fortsatt over bestandsmålet. Avskytingen av gaupe har de siste årene vært rekordhøye. I 2011 ble en ny prognosemodell utviklet av Norsk Institutt for Naturforskning. Denne modellen kan benyttes i arbeidet med fastsetting av kvoter for jakt.

Det nasjonale bestandsmålet for brunbjørn skal reduseres fra 15 til 13 årlige ynglinger, jf. rovviltforliket av 17. juni 2011. Stortinget har ikke tatt stilling til hvilke forvaltningsregioner som skal få redusert regionalt bestandsmål for bjørn. Endring av bestandsmålet krever endring i forskrift av 18. mars 2005 om forvaltning av rovvilt (rovviltforskriften), og Miljøverndepartementet har gjennomført høring av endringsforslag. Spørsmålet er ikke endelig avklart. Det skandinaviske bjørneprosjektet leverte våren 2010 en modell for estimering av antall årlige ynglinger for bjørn. Det estimerte antall ynglinger av bjørn i 2010 var om lag 6 ynglinger.

- *styrke overvåking og bestandsregistrering av rovdyr betraktelig. Det skal gjennomføres årlig DNA-registrering av bjørn og jerv over hele landet, og den lokale deltakelsen i bestandsregistreringen skal økes. En ny metodikk for bestandsregistrering vil gi oss et bedre anslag over antallet årlige ynglinger av bjørn*

Overvåkningen er styrket. Fra og med 2009 gjennomføres årlige DNA-registrering av bjørn og jerv i hele landet. Et uavhengig overvåkingsorgan, Rovdata, ble etablert høsten 2010. Rovdata skal blant annet arbeide for økt lokal deltakelse i bestandsregistreringen. Den nye modellen for estimering av antall årlige ynglinger av bjørn har

gitt oss bedre anslag over antall årlige ynglinger. Fra å være avhengig av observasjon av årsunger har vi nå en modell som tar utgangspunkt i DNA-analysene og forskningsdata.

Direktoratet for naturforvaltning og Naturvårdsverket i Sverige nedsatte i mars 2012 to arbeidsgrupper som har utredet og kommet med forslag til hvordan overvåkingen av gaupe og jerv i Sverige og Norge kan samordnes. Målet er å utvikle felles metoder for overvåking og rapportering av gaupe og jerv i Norge og Sverige i 2013.

- *at all forvaltning av rovdyr skal bygge på vitenskapelig- og erfaringsbasert kunnskap. Nasjonalt overvåkingsprogram for store rovdyr skal ha overordnet ansvar for bestandsregistreringen*

Dagens praksis er at man implementerer både ny vitenskapelig- og erfaringsbasert kunnskap i rovviltforvaltningen.

Et uavhengig overvåkningsorgan, Rovdata, ble etablert høsten 2010. Rovdata er en videreføring av Nasjonalt overvåkningsprogram for store rovdyr, og skal ha en tydelig identitet som egen seksjon på Norsk Institutt for Naturforskning. Rovdata foreslås styrket med 3,2 millioner kroner i 2013.

- *gjennomføre en evaluering av gjeldende arealdifferensiering i rovviltregionene, blant annet med sikte på bedre geografisk samordning av områder som er prioritert til henholdsvis rovvilt og beitebruk i grenseområdene mellom forvaltningsregionene. Det skal ikke være rovdyr som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr og kalvingsområde for rein*

Miljøverndepartementet sendte sommeren 2010 et oppdrag til rovviltnemndene om en evaluering av arealdifferensieringen, og dette ble gjennomført i samtlige forvaltningsregioner. Miljøverndepartementet ga Direktoratet for naturforvaltning i oppdrag å gjøre en faglig vurdering og gi råd om videre oppfølging av evalueringene innen 2011. Disse rådene er mottatt, og det arbeides videre i departementet med dette. Det skal være lav terskel for felling av dyr som har gjort skade eller som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder, og i prioriterte rovviltområder skal sauehold og andre produksjoner basert på utmarksbeite tilpasses gjennom forebyggende tiltak og omstilling med utgangspunkt i rovviltforekomsten i beiteområdet. Tap av sau og tamrein på grunn av rovvilt ligger i mange beiteområder på et nivå som ikke er forenlig med jordbruksfaglig og reindrifsfaglig forsvarlig drift (ikke forenlig med mål om levedyktig næringsdrift basert på utmarksbeite og målet om ei bærekraftig reindrif). Konflikten mellom vern av rovvilt og reindriften har særlige utfordringer i sør-samiske områder og i forhold til kalvingsland. En tydelig soneforvaltning slik Stortinget har vedtatt i rovviltforliket 2011, med blant annet lav terskel for uttak av rovvilt i prioriterte beiteområder og krav om at beitenæringene tilpasses rovviltforekomsten i prioriterte rovviltområder, skal følges opp videre i alle forvaltningsledd.

- *effektivisere skadefelling av rovvilt. Det offentliges praktiske og økonomiske ansvar for skadefelling skal forsterkes og klargjøres, med sikte på at andelen vellykkede skadefellingsforsøk skal øke*

Det er et mål å effektivisere skadefellingsforsøkene ytterligere. Opplæring og kompetanseheving har fått økt fokus, blant annet deltar Statens Naturoppsyn i kursing av fellingsledere. I flere områder satses det også på trening av sporhunder. En godtgjøringsordning for deltagere under skadefellingsforsøk er forskriftsfestet og trådte i kraft 1. oktober 2011. Ordningen sørger for godtgjøring av deltagere fra kommunale og interkommunale fellingslag fra dag en av fellingsforsøket. Ordningen har tilbakevirkende kraft for beitesesongen 2010. I budsjettet for 2013 foreslår regjeringen at posten for midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak styrkes med 5 millioner kroner til formålet. Regjeringa foreslår videre å øke bevilgningen til Statens naturoppsyn med 3,3 millioner kroner for å styrke ressursene ved felling av rovvilt

- *sikre at det ved gjennomføring av skadefellingsforsøk i regi av kommunale fellingslag gis nødvendig bistand og veiledning fra Statens naturoppsyn (SNO). Deltakere i kommunale fellingslag skal få økonomisk kompensasjon fra første dag*

Informasjon, veiledning og bistand fra SNO til kommunale fellingslag er sendt til alle fylkesmenn. Skadefellingsforsøk gjennomføres normalt av et lokalt fellingslag oppnevnt av kommunen, og SNO bistår lokale fellingslag etter anmodning og nærmere vurdering. Avhengig av situasjonen bistår SNO med veiledning eller direkte med personell i skadefellingsforsøket. En ny forskrift om godtgjøring for deltagere på skadefellingslag er trådt i kraft. Ordningen innebærer at deltagere på kommunale og interkommunale fellingslag får kompensasjon fra første dag av et skadefellingsforsøk, og ordningen fikk tilbakevirkende kraft for beitesesongen 2010.

- *endre erstatningsordningen for husdyr med sikte på at faktisk rovdyr tap skal erstattes*

Miljøverndepartementet satte ned et ekspertutvalg for utredning av forslag til ny erstatningsordning for husdyr høsten 2010. En mest mulig presis, kunnskapsbasert og konfliktdempende ordning vil kreve inngående kunnskap om en rekke forhold, herunder tap av husdyr til rovvilt og tapsomfang grunnet andre årsaker. Videre er det viktig med en bred prosess og god forankring hos berørte parter. Ekspertutvalget rapporterte til Miljøverndepartementet 1. juli 2011, og utvalgets rapport har vært på høring.

Miljøverndepartementet nedsatte også en prosjektgruppe for utredning av forslag til ny erstatningsordning for tamrein. Denne gruppen leverte sin rapport til Miljøverndepartementet 15. april 2011. Også denne gruppens rapport har vært på høring.

Rapportene skal følges opp overfor Stortinget på en egnet måte.

- *foreta en gjennomgang og iverksette nødvendige tiltak både innenfor rovviltforvaltninga og reindrifta med sikte på å sikre situasjonen for sørsamisk tamreindrift*

En arbeidsgruppe under ledelse av Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, nedsatt av Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet, leverte sin rapport høsten 2009. Rapporten har fortløpende blitt fulgt opp av miljøforvaltningen. Det gjennomføres konsultasjoner med Sametinget og Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL). Først når konsultasjonene er slutført vil det bli tatt endelig stilling til helhetlig oppfølging av rapporten.

Videre har Miljøverndepartementet tatt initiativ til et forskningsprosjekt på tamrein og rovvilt i Midt-Norge. Forskningsprosjektet startet opp i 2011, og skal etter planen videreføres til 2016. Forskningsprosjektet vil ha fokus på tap og produksjon i reindrifta, og rovviltrelaterte tema som arealbruk og predasjon.

- *arbeide videre med spørsmålet om en generell innlemmelse av hund i nødvergebestemmelsen. Det vil blant annet bli sett nærmere på svenske erfaringer på området*

Miljøverndepartementet endret nødvergebestemmelsen slik at rovdyr kan avlives for å beskytte hund ved direkte angrep av rovdyr, jf. Dokument 8:163 S (2010-2011). Lovendringen er vedtatt av Stortinget

- *øke ressursene til forebyggende tiltak*

Midlene til Forebyggende og konfliktdempende (FKT) tiltak ble opprettet i 2000. Hoveddelen av disse midlene fordeles til rovviltnemndene i de åtte forvaltningsregionene, og det er rovviltnemndene som prioriterer bruken av midlene til ulike tiltak i den enkelte region. Siden 2005 har FKT-posten økt fra 32 millioner via 80,5 millioner i 2009 til 68,1 millioner i 2011 og 2012. Forslaget til budsjett for 2013 er 64,6 millioner kroner. Fra denne posten er 10 millioner kroner flyttet til kap 1427 post 21, fordi utgifter til tjenestekjøp og forskningsvirksomhet i regi av direktoratet og rovviltnemndene ikke lengre kan dekkes på tilskuddsposter. Posten for midler til FKT er samtidig foreslått styrket med 6,5 millioner kroner, til godtgjøring for skadefellingslag og tilskudd til kurssenteret i regi av Norges Jeger- og Fiskerforbund.

Direktoratet for naturforvaltning holder igjen noen midler for tilskudd til sentrale og nasjonale tiltak.

I tillegg til det rent budsjettmessige brukes det ressurser på oppfølging av ulike tiltak for øvrig. Blant annet er standarden for rovdyravvisende gjerder revidert, og den nye standarden er fastsatt som forskrift som trer i kraft 1. juli 2012.

Forbruk og forurensning

Regjeringen vil:

- *sørge for bedre produktmerking slik at det er mulig for forbrukerne å gjøre miljøvennlig valg*

Det arbeides kontinuerlig nasjonalt og nordisk med temaet. Relevante miljømerkeordninger er kartlagt og det ble foretatt en undersøkelse av hvordan forbrukere oppfatter ordningene. Denne slo fast at mange forbrukere synes det er vanskelig å orientere seg i merkemangfoldet, men at svært mange likevel ikke vil være mangfoldet foruten og benytter seg aktivt av merkene i sitt hverdagsliv. Undersøkelsen viste også at det er de offentlige merkeordningene som både er mest kjent og som nyter mest tillit i markedet.

Forbrukerrådet fikk i juli 2012 i oppdrag å lage en nettbasert informasjonsløsning for offentlige merkeordninger som benyttes i dagligvarehandelen har styrket budsjettet til Stiftelsen miljømerking med 1 million kroner i 2011 til arbeidet med profilering og forvaltning av de offisielle miljømerkene (den nordiske Svanen og EU Ecolabel). Styrkingen er videreført i 2012, og foreslås videreført i 2013.

Regjeringen har styrket budsjettet til Stiftelsen miljømerking med 1 million kroner i 2011 til arbeidet med profilering og forvaltning av de offisielle miljømerkene (Svanen og Blomsten).

- *utarbeide tiltak for å nå målet om å stanse bruk og utslipp av miljøgifter innen 2020*

Det er vedtatt forbud og restriksjoner på en rekke miljøgifter, både nasjonalt og som oppfølging av felles EØS-regelverk. Aktuelt regelverk videreutvikles og forbedres jevnlig. Norge har arbeidet for at flere miljøgifter omfattes av internasjonale restriksjoner og bl.a. bidratt aktivt til at det nå forhandles om en ny global kvikksølvkonvensjon.

- *frigi viktige kystarealer ved å gjennomføre og videreutvikle handlingsplanen for opprydding i forurenset sjøbunn*

Et omfattende arbeid er satt i gang med å forberede og gjennomføre opprydding i de 17 prioriterte områdene som inngår i handlingsplanen for opprydding i forurenset sjøbunn. Klif har i tillegg identifisert to områder der opprydding er nødvendig, i Bodø og Askøy. Omfattende tiltak er gjennomført i Kristiansand, Oslo og Trondheim (opprydding knyttet til Killingdal gruver). I Tromsø og Oslo blir tiltakene avsluttet i 2012. Harstad har startet opp, og Arendal kommune har gjennomført et arbeid i Eydehavn. De aller fleste av om lag 100 prioriterte skipsverft har gjennomført undersøkelser i grunnen og i sjøbunnen utenfor. Tiltaksplaner for verftene der det er behov for tiltak utarbeides fortløpende. Det er viktig å stanse kilder på land før man gjennomfører tiltak på sjøbunnen. I tillegg er 10 store havner og de 17 største industrihavnene med utslippstillatelse i tiltaksplanområda pålagt å kartlegge hvordan virksomheten bidrar til å

forurene sjøbunnen og vurdere behovet for opprydding. Forurensningsmyndigheten gir også pålegg om nødvendige oppryddingstiltak for å stanse utlekking til sjøbotn.

- *styrke tilsynet og kontroll med behandlingsanlegg for farlig avfall, og styrke tilsynet for å avdekke ulovlig import og eksport av farlig avfall*

Kontrollen med mottaks- og behandlingsanlegg for farlig avfall er intensivert de siste årene. Klima- og forurensningsdirektoratet har også gitt nye tillatelser med skjerpede krav til behandlingsanleggene. I 2012 er det planlagt 25 kontroller der både avfallsbehandlere og leverandører av farlig avfall kontrolleres for å se om de nye kravene følges opp. Dette gjelder blant annet strengere krav til lagring av farlig avfall, kompetanse og økonomisk sikkerhet for lagringen. Klima- og forurensningsdirektoratet, Kystverket, Sjøfartsdirektoratet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Toll- og avgiftsdirektoratet har utviklet et felles opplegg for styrket kontroll med import og eksport av farlig avfall med tank- og bulkskip. Klif gjennomførte fire fysiske kontroller av skip i 2011. I tillegg ble det gjennomført telefonisk sjekk av 20 skip. Klif vil videreføre disse kontrollene av skip og havner som mottar og behandler farlig avfall. Klima- og forurensningsdirektoratet og Toll- og avgiftsdirektoratet har også et kontrollsamarbeid rettet mot eksport av farlig avfall i konteinere. Klima- og forurensningsdirektoratet har ute på høring forslag om å skjerpe ansvaret og gi strengere reaksjonsmuligheter for ulovlig eksport av farlig avfall med høringsfrist 26. september 2012.

- *stimulere til materialgjenvinning ved å sørge for rammebetingelser som gjør det lønnsomt å sortere ut egnede fraksjoner for materialgjenvinning*

Rammebetingelsene for materialgjenvinning vil bli gjennomgått i forbindelse med fremleggelsen av en nasjonal avfallsplan i tråd med EUs rammedirektiv for avfall.

- *kartlegge og sikre deponier av industrielt lavradioaktivt avfall*

Det er bygget et permanent deponi for lavradioaktivt avfall (scale) fra olje- og gassindustrien i Gulen i Sogn, som er godkjent av Statens strålevern. Ved utgangen av 2009 var det lagret i overkant av 200 tonn radioaktivt avfall i Gulen, mens det er fortsatt lagret ca 300 tonn ved de 8 midlertidige lagrene langs kysten som har godkjenning fra Statens strålevern. Disse lagrene er nå i ferd med å tømmes.

- *bidra aktivt til revisjon av Gøteborgprotokollen og EUs direktiv om nasjonale utslippstak for forurensninger til luft for å oppnå utslippsnivåer som ikke er skadelig for helse eller miljø*

Partene til Gøteborgprotokollen ble 4. mai 2012 enige om endringer i protokollen. I tillegg til de nåværende utslippsforpliktelsene (fra 2010), tok partene på seg nye utslippsforpliktelser med målår 2020. Noreg har påtatt seg følgende forpliktelser om utslippsreduksjoner innen 2020, med 2005 som basisår: svoveldioksid (SO₂): 10 pst,

nitrogenoksider (NO_x): 23 pst, flyktige organiske sambindinger unntatt metan (nmVOC): 40 pst, ammoniakk: 8 pst og små partiklar (PM_{2,5}): 30 pst.

Et annet viktig resultat fra revisjonen av Gøteborgprotokollen er at partene er enige om å starte arbeid med å redusere utslepp av sotpartikler (svart karbon) som er en kortlivet klimadrivere som særlig kan bidra til oppvarming i Arktis. Dette er viktig fordi det er første gong sotpartikler blir behandlet i en internasjonal miljøavtale. Det ble i desember 2009 besluttet å innlemme EUs direktiv om nasjonale utslippstak for visse forurensende utslipp til luft i EØS-avtalen. Norge påtok seg med dette samme utslippsforpliktelser fra 2010 som i Gøteborgprotokollen. Kommisjonen tar sikte på å legge fram forslag til revidert direktiv om nasjonale utslippstak i 2013. Norge deltar i de faglige arbeidene som vil ligge til grunn for dette.

- *øke innsatsen for bekjempelse av miljøkriminalitet*

Tilsyn med virksomheter som håndterer farlig avfall er styrket. Oppfølging gjennom tilsyn hvor virksomheter kontrolleres og samtidig informeres om regelverket er et viktig virkemiddel for å hindre miljøkriminalitet.

Klima- og forurensningsdirektoratet har hatt på høring forslag om å skjerpe ansvaret og gi strengere reaksjonsmuligheter for ulovlig eksport av farlig avfall med høringsfrist 26. september 2012.

Norge har tatt initiativ under Basel-konvensjonen for grensekryssende transport av farlig avfall for å klargjøre folkerettens regelverk for den type produksjon om bord på skip som leverte avfall til Vest-Tank i Gulen i 2006-2007. Forbudet mot denne typen aktivitet presiseres nå gjennom regelverket til FNs sjøfartsorganisasjon IMO.

- *styrke kunnskapen om miljø- og klimavennlig forbruk*

Frivillige offisielle miljømerkeordninger som Svanen og Blomsten er viktig for å gi forbrukerne mulighet til å velge de minst miljø- og klimabelastende varer og tjenester. Det gis støtte til Miljømerking for å få fram flere miljømerkede produkter på markedet, til kampanjer for å få økt fokus på miljø- og klimavennlige produkter, og til Grønn Hverdag for gjennom praktiske råd og løsningsforslag påvirke forbrukere til mer miljøvennlig atferd.

Regjeringen la i juni 2012 fram Meld. 28 (2011–2012) *Gode bygg for eit betre samfunn – ein framtidsretta bygningspolitikk*. Bærekraftige kvaliteter i det bygde miljøet, fra arkitektur til byggavfall, er ett av hovedtemaene i meldingen. Regjeringen mener bygg spiller en sentral rolle i en bærekraftig utvikling.

Kulturminner og kulturmiljø

Regjeringen vil:

- *forbedre kulturminneforvaltningen i tråd med Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon*

Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon blir fulgt opp gjennom "Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen 2011-2015" og skal gi mer effektiv og samordnet forvaltning av fredete kulturminner som har nasjonal verdi og verneverdige kulturminner som har regional og lokal verdi. Satsingen skal sikre gode styringsdata for å kunne rapportere på utviklingen når det gjelder måloppnåelse for de nasjonale målene. Det legges bl.a. vekt på modernisering av den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden, utvikling av en kulturminneportal, registrering av samiske bygninger, etablering av overvåkingsprogram for verneverdige kulturminner og styrking av kulturminnekompetanse i kommune.

- *styrke innsatsen for å sette i stand de tekniske og industrielle kulturminnene som viktig dokumentasjon av arbeiderbevegelsens historie og kunnskap om arbeidsprosesser, teknologi og sosialhistorie*

Innsatsen for å sette i stand de tekniske og industrielle kulturminnene som viktig dokumentasjon av arbeiderbevegelsens historie og kunnskap om arbeidsprosesser, teknologi og sosialhistorie er styrket. Elleve tekniske og industrielle kulturminner inngår i et bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminner som får faste årlige tilskudd over Miljøverndepartementets budsjett. Midlene skal bidra til å sette i stand og sikre forvaltning, drift og vedlikehold av anleggene. Tilskuddsposten er økt fra 14 millioner kroner i 2005 til 42 millioner kroner i 2012, denne bevilgningen videreføres i 2013.

- *øke kunnskapen om arkeologiske kulturminner som kommer fram i dagen på grunn nedsmelting av breer og fonner i høyfjellet som en følge av klimaendringer*

Miljøverndepartementet har i perioden 2010-2012 bevilget i alt kr 2 250 000 kroner til Klimaparkprosjektet i Oppland (sikringsprogrammet for arkeologiske kulturminner som kommer fram ved bortsmelting av breer og snøfonner).

- *trappe opp innsatsen i verdensarvområdene for å sikre en forvaltning i tråd med forpliktelsene i verdensarvkonvensjonen og internasjonale evalueringer og for å utvikle lokal verdiskaping*

I 2012 ble det utarbeidet et strategidokument for utvikling av en helhetlig politikk for norsk gjennomføring av verdensarvkonvensjonen. Strategidokumentet peker på overordnede utfordringer for arbeidet med verdensarv og klargjøre ambisjoner og prioriteringer. Arbeidet har involvert mange ulike samarbeidsaktører og det er

gjennomført en bred høringsprosess i første halvår 2012. Hovedkonklusjonene i dokumentet skal inngå som del av ny stortingsmelding om kulturminnepolitikken.

I 2011 bevilget regjeringen 45 millioner kroner for å stabilisere verdensarvstedet Bryggen i Bergen. I løpet av de siste 25 årene har grunnvannet under deler av Bryggen sunket med mer enn 1,5 meter. Det har ført til at flere av de bevaringsverdige husene i området har fått store setningsskader. Det har krevd mange undersøkelser for å finne ut hvor vannet fra verdensarvgrunnen tar veien. Man er i gang med å teste ut løsning som innebærer mindre arbeid og lavere kostnader enn tidligere forventet. Det arbeides videre med løsninger for tilførsel av vann til grunnen også videre bortover Bryggen, der det sannsynligvis er for lite vann i øver delen. Her er det behov for å gjennomføre flere undersøkelser. Det forventes svar i løpet av høsten når det gjelder løsninger.

- *prioritere arbeidet med planlagte verdensarvnominasjoner*

Røros bergstad og Circumferensen ble behandlet og innskrevet på Verdensarvlista i juli 2010, mens nominasjonsarbeidet for Rjukan-Notodden og Odda-Tyssedal ble satt i gang høsten 2010. Igangsetting av nominasjonsarbeidet for Svalbard vurderes av regjeringen. Parallelt arbeides det etter initiativ fra Island med en transnasjonal serienominasjon av vikingmonumenter og –steder, et samarbeid mellom Island, Danmark, Tyskland, Sverige, Norge og Latvia. Rammene for en nominasjon av Svalbard bør nomineres tilsom verdensarv.

- *vurdere tiltak for å hindre at fredete og verneverdige bygninger forfaller*

Ny forskrift med hjemmel i ny plan- og bygningslov som vil gi kommunen adgang til å gi pålegg om utbedring og istandsetting av bevaringsverdige bygg er vedtatt og trer i kraft 01.01.2013. Sammen med Byggenæringens Landsforening (BNL) har Miljøverndepartementet etablert nettportalen "Bygg og Bevar". Hensikten er å sikre eiere av kulturhistorisk verdifulle bygninger god og kvalitetssikret gratis informasjon om vedlikehold, istandsetting, metode- og materialbruk, håndverkere med spesialkompetanse osv. og å skape en arena for erfaringsutveksling mellom ulike aktører. Nettportalen ble offisielt åpnet i oktober 2010 og er fremdeles under utvikling.

KAPITTEL 13: ENERGIPOLITIKK

Regjeringens visjon er at Norge skal være en miljøvennlig og verdensledende energinasjon. Vi har stor vannkraftproduksjon. Vi har rikelig tilgang på olje og gass. Vi har mange bedrifter og arbeidsplasser knyttet til produksjon og foredling av norske energiresurser. Grønne arbeidsplasser innenfor energiproduksjon og miljøteknologi skal bli en ny vekstnæring i Norge.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Mer fornybar energi

Regjeringen vil:

- *innføre det felles sertifikatmarkedet med Sverige fra 1. 1 2012 basert på prinsippene i overenskomsten av 7.9.2009. Regjeringen vil fremme forslag om en overgangsordning fram til et slikt system er på plass. Overgangsordningen skal sikre fortsatt utbygging av kraft etter 7. 09. 2009. Overgangsordningen skal basere seg på de endelige vilkårene for det svensk/norske sertifikatmarkedet fra og med sertifikatmarkedet starter opp.*

1. januar 2012 var oppstart for det felles norsk-svenske elsertifikatmarkedet. Avtalen med Sverige gjelder til utgangen av 2035. Målet med elsertifikatordningen er at det samlet skal bygges ut ny produksjon basert på fornybare energikilder tilsvarende 26,4 TWh i Norge og Sverige innen utgangen av 2020. Rammene for elsertifikatordningen er regulert gjennom Prop. 101L (2010-2011) Lov om elsertifikater og avtalen mellom Norge og Sverige om et felles marked for elsertifikater av 29. juni 2011. Loven inkluderer en overgangsordning som har sikret en fortsatt utbygging av kraft frem til elsertifikatordningen starter opp.

Ordningen omfatter alle kraftverk som er basert på fornybare energikilder og som har byggestart etter 7. september 2009. I tillegg omfattes vannkraftverk med byggestart etter 1. januar 2004 og installert effekt inntil 1 MW (mikro- og minikraftverk).

- *opprettholde Enova som vårt viktigste verktøy for å støtte fornybar energi og energieffektivisering. Ved opprettelse av et felles sertifikatmarked skal Enovas innsats særlig rettes mot energieffektivisering, varme og utprøving av umodne teknologier. Regjeringen vil i den forbindelse utarbeide nye resultatmål for Enova*

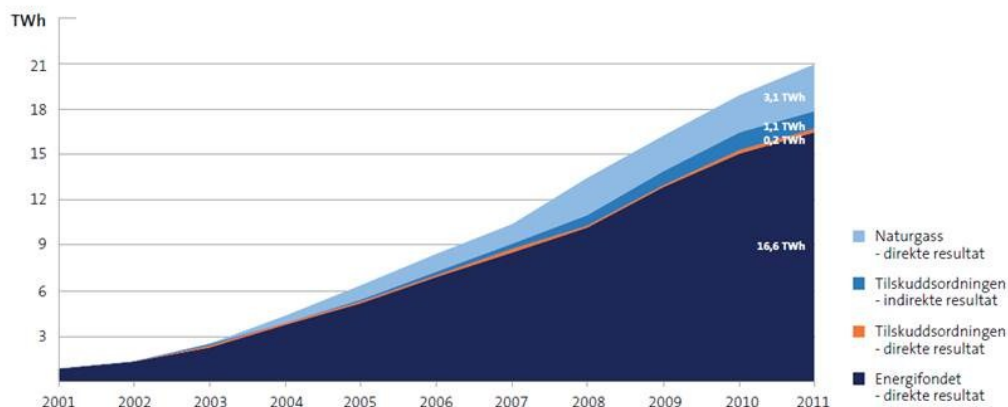
Olje- og energidepartementet og Enova inngikk i 2013 en ny fireårlig avtale om forvaltningen av midlene i Energifondet. Avtalen reflekterer at Enova fremover både skal være et viktig verktøy for å realisere miljø- og klimavennlig energiomlegging og at de skal fremme utvikling av ny energi- og klimateknologi.

For arbeidet med energiomlegging er det i avtalen satt et mål om at Enova skal bidra til energi- og klimaresultater som samlet tilsvarer minimum 6 ¼ TWh/år innen utgangen av 2015.

For arbeidet med energi- og klimateknologi skal Enova ha som mål at satsingen bidrar til reduksjon av klimagassutslipp og bygge under utviklingen av energiomlegging på lang sikt. Satsingen er rettet mot utvikling av ny teknologi og støtte til teknologier og løsninger nær markedsintroduksjon. I henhold til avtalen skal Enova minimum sette av 10 prosent av de årlige, disponible midlene i Energifondet til denne satsingen. Enova skal vurdere prosjekter ut fra potensialet for kostnadseffektive utslippsreduksjoner på lang sikt.

Enova har fått ansvaret for å følge opp regjeringens satsing på energi- og klimateknologi gjennom en styrking av fondskapitalen i 2013 og øremerking av avkastningen til dette. Målet er at satsingen skal bidra til reduksjon av klimagassutslipp og bygge opp under utviklingen av energiomlegging på lang sikt gjennom å ta i bruk teknologier og nye løsninger som kan bidra til dette.

Sum av energieresultater fra Enovas arbeid

Figuren viser summen av energieresultater fra Enovas forvaltningsoppdrag. Figuren viser både direkte energieresultater og indirekte energieresultater som er tallfestet for varmepumper i Tilskuddsordningen ved utløpet av 2011.

(Kilde: Olje- og energidepartementet)

- styrke og forbedre konsesjonsbehandlingen uten å redusere miljøkravene

Regjeringen har lagt stor vekt på å styrke og effektivisere konsesjonsbehandlingen av anlegg for produksjon og overføring av elektrisitet. Saksbehandlingsskapiteten i NVE er doblet siden 2005, og beslutningsgrunnlaget er blitt systematisert bedre enn tidligere. Det er fastsatt retningslinjer for behandlingen av vindkraft og små vannkraftverk, og veiledningsmaterialet til tiltakshavere er forbedret.

Konsesjonsbehandlingen er i langt større grad enn tidligere basert på koordinert behandling av ny produksjon og nett innenfor regioner. I Meld. St. 14 (2011-2012) er det videre foreslått endringer i planlegging og konsesjonsbehandling av store kraftledninger for å øke effektiviteten, styrke tidlig involvering av de berørte partene og tydeliggjøre de politiske valgene.

Naturmangfoldloven ble lagt fram i 2009. Mål og prinsipper i naturmangfoldloven trekkes inn i konsesjonsvurderingen etter vassdrags- og energilovgningen.

- *gjennomgå regelverket knyttet til revisjon av vassdragskonsesjoner*

Nye retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår i vassdragsreguleringer ble fastsatt i 2012. Retningslinjene tydeliggjør for alle aktører i en revisjonsprosess hva som forventes i de ulike fasene. Det er i tillegg iverksatt et prosjekt med sikte på å prioritere alle de kommende revisjonssakene. Prioriteringen skal fremskaffe en samlet oversikt over regulerte vassdrag der de samfunnsmessige gevinstene ved miljøforbedringer i form av vannslipp antas å overstige ulempene i form av tapt produksjon og tapt reguleringsevne.

Denne nasjonale prioritering og retningslinjene for behandling av revisjonssaker innebærer en betydelig effektivisering. Den nasjonale prioriteringen vil gi en ramme for vassdragsmyndighetenes behandling av de enkelte sakene etter vassdragsreguleringsloven, og gjøre saksbehandlingstiden kortere.

- *følge opp Havenergi strategien*

Havenergiloven ble vedtatt i Stortinget våren 2010. En direktoratgruppe ledet av NVE avsluttet i oktober 2010 en grovsiling av hvilke arealer som kan være egnet for utbygging av havvind i fremtiden. Strategiske konsekvensutredninger har startet opp og vil bli overlevert departementet i løpet av høsten 2012. Regjeringen vil følge opp de strategiske konsekvensutredningene med sikte på utlysning av områder. Enova har tildelt støtte til flere prosjekter innen havenergi under programmet Tematisk satsing på demonstrasjon av umodne teknologier.

- *øke FoU innen fornybare energikilder og CO₂-fangst og -lagring til totalt 600 millioner kroner innen 2010 i tråd med klimaforliket*

Regjeringen har i tråd med klimaforliket økt bevilgningen til FoU innen fornybare energikilder og CO₂-fangst og -lagring med til sammen 600 millioner kroner. Bevilgningen ble økt med 300 millioner kroner i henholdsvis 2009 og 2010.

- *legge til rette for at Statkraft videreutvikles som en motor innenfor fornybar energi*

Med basis i norsk kompetanse og erfaring har Statkraft utviklet seg til Europas største produsent av fornybar energi og til en sentral aktør når det gjelder vannkraft i lav- og mellominntektsland i Asia og Sør-Amerika gjennom eierskapet i SN Power, sammen

med Norfund. Dette har bidratt til verdiskaping for staten og utvikling og tilgang på fornybar energi i land med betydelige energibehov. Samtidig har avkastningen fra felles norske vannkraftressurser kommet fellesskapet til gode gjennom høye utbytter fra selskapet.

- *bidra til utvikling og kommersialisering av hydrogen som energibærer*

Regjeringen har fulgt opp utvikling og kommersialisering av hydrogen gjennom RENERGI-programmet i regi av Forskningsrådet (FoU knyttet til produksjon, lagring og kommersialisering av hydrogen). I 2011 fikk en rekke prosjekter støtte fra RENERGI, særlig innen utvikling og bruk av andregenerasjons biodrivstoff, hydrogen og batterielektrisk transport. De avsluttede prosjektene har oppnådd viktige resultater innenfor bl.a. utprøving av kjøretøy med hydrogenbrenselceller og innenfor prosesser som kan omforme trevirke til flytende motordrivstoff, samt hydrogensikkerhet. Gjennom RENERGI-programmet gis det også støtte til samfunnsvitenskapelige prosjekter som bl.a. skal identifisere barrierer og virkemidler for mer miljøvennlig transport.

- *fortsette å styrke satsingen på fornybar energi og legge fram en opptrappingsplan for dette. Hovedvirkemidlene for å støtte utbygging av fornybar energi er Enova, et felles marked for elsertifikater med Sverige og EUs kvotemarked. Regjeringen vil arbeide for at EUs kvotemarked skal gjøres strammere, og derigjennom ytterligere bedre lønnsomheten ved utbygging av fornybar energi. Regjeringen vil også bygge opp Grunnfondet for fornybar energi og energieffektivisering til 30 milliarder kroner innen 2012*

Regjeringen har etablert Fondet for klima, fornybar energi og energiomlegging med utgangspunkt i Enovas eksisterende Grunnfond for fornybar energi og energiomlegging. Fondet styrkes med 10 mrd i 2013. Samlet kapital i fondet blir dermed 35 mrd. kr. Avkastningen overføres årlig til Energifondet. I 2013 legges det opp til at Energifondet samlet tilføres om lag 1, 836 milliarder kroner. Se omtale av elsertifikatmarkedet under første punkt i dette kapitlet.

Satsing på nett, sikker energiforsyning og skredforebygging

Regjeringen vil:

- *legge til rette for økt utbygging av nettkapasitet mellom landsdelene og til utlandet*

Regjeringen la 2. mars 2012 frem Meld. St. 14 (2011–2012) Vi bygger Norge – om utbygging av strømmettet. Meldingen gir de overordnede føringer for utbygging og reinvesteringer i det sentrale overføringsnettet for strøm. I meldingen er det videre foreslått endringer i planlegging og konsesjonsbehandling av store kraftledninger for å øke effektiviteten, styrke tidlig involvering av de berørte partene og tydeliggjøre de politiske valgene.

Det er omfattende planer for utbygging av nettkapasitet mellom landsdelene og til utlandet i årene fremover. Statnett arbeider i dag med en portefølje av investeringsprosjekter:

- Byggingen av en 420 kV-ledning mellom Varangerbotn og Skogfoss i Øst-Finnmark er igangsatt, og forbindelsen planlegges idriftsatt i 2013.
 - Statnett fikk anleggskonsesjon for en 420 kV-ledning mellom Sima og Samnanger i Hardanger 2. juli 2010. Ledningen er under bygging, og planlagt ferdig i 2013.
 - Statnett har fått anleggskonsesjon for 420 kV-ledning mellom Ørskog og Sogndal. Det ble fattet endelig konsesjonsvedtak for deler av strekningen 8. april 2011 og for de gjenværende strekningene 21. desember samme år. Byggingen er nå i gang.
 - Statnett fikk 16. april 2012 konsesjon til spenningsoppgradering av eksisterende ledning mellom Kristiansand og Bamble, fra 300 til 420 kV.
 - Statnett fikk 13. desember 2010 anleggskonsesjon for 420 kV sjøkabel Teigen-Evje i Oslofjorden.
 - Det pågår reinvesteringer og spenningsoppgraderinger i Hasle transformatorstasjon i Østfold. De viktigste delene av ombyggingene ble fullført i 2011.
 - Flere andre større ledningsprosjekter er under konsesjonsbehandling, blant annet 420 kV-linjene Namsos-Roan-Storheia, Balsfjord-Hammerfest, Skaidi-Varangerbotn og Kristiansand-Rød.
 - Statnett fikk 2. juli 2010 anleggskonsesjon til Skagerak 4, som er en fjerde sjøkabel til Danmark. Forbindelsen er kostnadsberegnet til 3 milliarder kroner, skal ha en kapasitet på 700 MW og planlegges idriftsatt i 2014.
 - Statnett har konkrete planer for nye utenlandsforbindelser til Sverige, Tyskland og Storbritannia.
- *at utbyggingen av toveiskommunikasjon mellom nettselskap og forbruker skal gi insentiver til energisparing*

Regjeringen har lagt opp til at utbyggingen av toveiskommunikasjon mellom nettselskap og forbruker skal øke bevisstheten rundt energiforbruk og gi insentiver til energisparing. I juli 2011 vedtok NVE forskrift om avanserte måle- og styringssystemer (AMS). Tilnærmet hele befolkningen skal ha innført AMS innen utgangen av 2016, mange kunder vil ha dette på plass i god tid før dette.

- *støtte det pågående samarbeidet i det nordiske og europeiske kraftmarkedet*

På det nordiske ministermøtet i Stockholm i oktober 2009 forsterket energiministrene sin støtte til handlingsplanen fra ministermøtet i Umeå om utviklingen av et grenseløst nordisk kraftmarked. Norge deltar aktivt i det nordiske samarbeidet blant annet for å følge opp handlingsplanen.

Gjennom EØS-avtalen deltar Norge fullt ut i det indre energimarkedet. Høsten 2011 ble den fysiske kraftbørsen i det nordiske markedet, Nord Pool Spot, koblet sammen med kraftbørsene i Frankrike, Tyskland, Belgia, Nederland og Luxembourg.

EUs målsetting er et integrert europeisk energimarked innen 2014. Norge har en klar interesse av å medvirke i EUs regelverksutvikling og programmer siden vi på dette området har sterke økonomiske interesser. Norge legger vekt på god oppfølging i alle faser av regelverksutviklingen, fra tidlig påvirkning til arbeidet med EØS-tilpasninger og gjennomføring i Norge. Markedsåpning og økt integrasjon av energimarkedene i EU har skjedd gjennom tre energimarkedspakker, den siste vedtatt i 2009. På norsk side støtter vi disse prinsippene og det arbeides i dag med gjennomføringen av den tredje energimarkedspakken.

Viktige element i tredje energimarkedspakke er etableringen av ACER (det europeiske byrået for samarbeid mellom nasjonale energiregulatorer) og ENTSO-E (den europeiske organisasjonen for systemoperatører for elektrisk kraft). Både ACER og ENTSO-E har fått sentrale roller i utarbeidelsen av fremtidig europeisk regelverk innen kraftsektoren, med sikte på å etablere et felles europeisk kraftmarked. NVE deltar i en interimfase som observatør i ACER og har deltatt i arbeidsgrupper knyttet til regelverksutforming. NVEs formelle rolle i byrået vil bli avklart ved innlemmelse i EØS-avtalen. Statnett deltar som fullverdig medlem av ENTSO-E.

Regjeringen arbeider for at Norge kan delta mest mulig på lik linje med EU-land i de organer og felles strukturer som blir bygd opp i Europa. Norge deltar som observatør i EUs grensehandelskomité og i Firenze Forum, som er Kommisjonens forum om elektrisitet for regulatorer og medlemsstater. Det er nedsatt en felles arbeidsgruppe om balansekraft på embetsnivå mellom Norge og Tyskland.

- *styrke Statnetts rolle som tilrettelegger mellom store forbrukere av kraft, nettbygging og produksjon*

I Meld. St. 14 (2011–2012) og Ot.prp. nr. 62 (2008-2009) fremhever regjeringen Statnetts rolle som tilrettelegger mellom store forbrukere av kraft, nettbygging og produksjon. Innføringen av tilknytningsplikt for produksjon medfører at Statnett i større grad enn tidligere må gjennomføre nettinvesteringer for å tilrettelegge for nye produksjonsprosjekter. Det har blitt gitt føringer til NVE om i konsesjonsbehandlingen å prioritere prosjekter som raskt kan bidra til å styrke forsyningssikkerheten, særlig i utsatte regioner.

- *satse videre på skred- og flomforebygging gjennom økt kunnskap, sikringstiltak, bedre overvåking og varsling*

Fra og med 1. januar 2009 fikk NVE ansvaret for de statlige forvaltningsoppgavene knyttet til forebygging av skredulykker, basert på samme modell som gjelder for flom. Den statlige innsatsen på dette feltet ble dermed samlet og styrket. Siden 2009 har bevilgningene til kartlegging, varsling og sikringstiltak innen flom- og skredforebygging økt gradvis, fra 125,8 mill. kroner til 191,3 mill. kroner i forslag til statsbudsjett for 2013. I tillegg er bevilgningen til NVEs driftsbudsjett økt, noe som blant annet har satt direktoratet i stand til å opprette en forsknings- og formidlingsenhet for skred i Førde, samt utvikling av en varslingstjeneste for snø- og løsmasseskred.

- *følge opp strategien om hvordan det skal tas sterkere hensyn til miljø, estetikk og lokalsamfunn når forsterkninger i kraftnettet planlegges*

Regjeringen har i juni 2009 fått vedtatt strategien om hvordan det skal tas sterkere hensyn til miljø, estetikk og lokalsamfunn når forsterkninger i kraftnettet planlegges, jf. Ot.prp. nr. 62 (2008-2009) i juni 2009. NVE og Olje- og energidepartementet legger strategien til grunn i konsesjons- og klagebehandling av kraftledninger. Regjeringen har en stortingsmelding om overordnede føringer for nettutviklingen under utarbeidelse. Tema fra strategien vil bli gjennomgått i forbindelse med arbeidet med denne.

- *at nettleien for strøm skal utjevnes over hele landet. Dette kan enten skje ved en ordning med felles nettariff eller ved at de statlige tilskuddene som i dag finnes trappes opp. Regjeringen vil slutføre utredningen om en felles nettariff samt vurdere forholdet mellom faste og variable avgifter*

Olje- og energidepartementet har vurdert alternative modeller for tariffutjevning, herunder felles nasjonale tariffer og økning av tilskuddet til den eksisterende utjevningsordningen. Regjeringen har besluttet å øke tilskuddet til eksisterende utjevningsordning. Utjevningsordningen reduserer nettleien for forbrukere i distrikter hvor nettselskapene har særlig høye kostnader. Slike selskaper er lokalisert i alle landets regioner. Regjeringen doblet tilskuddet til utjevning av overføringstariffer fra 60 til 120 millioner kroner i 2012. Fra 2012 ble i tillegg kriteriene for utdeling endret slik at selskapene som omfattes av ordningen mottar tre fjerdedeler av differansen mellom terskelverdien og selskapets gjennomsnittlige nettkostnader istedenfor to tredjedeler som tidligere. Hensikten var en større målretting av ordningen og større utjevning av nettleien. Det er ikke lagt opp til en endring av forholdet mellom faste og variable avgifter.

- *at det skal vurderes om Statnett i særskilte tilfeller skal kunne pålegges å betale anleggsbidrag*

Reglene for anleggsbidrag ble omtalt i Nettmeldingen (Meld. St. 14 2011-2012). Regjeringen har ikke lagt opp til noen endring av reglene nå.

Klimavennlig energibruk

Regjeringen vil:

- *satse videre på utbygging av fjernvarme og lokale energisentraler*

Regjeringen har satset videre på utbygging av fjernvarme og lokale energisentraler. Enovas resultatmål for perioden 2002 til 2010 var 4 TWh/år i økt bruk av vannbåren varme basert på fornybar energi, spillvarme og varmepumper. Enova nådde målet med god margin. Ved utgangen av 2010 hadde Enova kontraktsfestet et forventet energieresultat på om lag 4,9 TWh/år. Ytterligere 595 GWh/år ble kontraktsfestet i

2011. I tillegg nådde de et forventet energieresultat på om lag 906 GWh biobrenselforedling. Fjernvarme og lokale energisentraler vil være en sentral del av Enovas arbeidsområde også framover.

Der det foreligger en konsesjon for fjernvarmeanlegg kan kommunene i sine planbestemmelser vedta tilknytningsplikt til fjernvarmeanlegget for nye bygninger og bygninger som blir hovedombygget.

- *lage en handlingsplan for energieffektivisering i bygg, med mål om å redusere samlet energibruk vesentlig i byggsektoren innen 2020*

Kommunal- og regionalministeren satte i desember 2009 ned en arbeidsgruppe for energieffektivisering i bygg. Gruppen overleverte sin rapport 23. august 2010. Regjeringen la i juni 2012 fram Meld.St. 28 (2011–2012) Gode bygg for eit betre samfunn – ein framtidsretta bygningspolitikk. av meldingen framgår at regjeringen vil skjerpe energikravene i byggteknisk forskrift til passivhus i 2015 og nesten nullenerginiivå i 2020. I meldingen gis det også signaler om at regjeringen vil innføre komponentkrav for eksisterende bygg og klargjøre hvilke typer byggearbeider og komponenter disse kravene skal gjelde for.

Husbanken innførte i 2011 nye retningslinjer for grunnlån. Retningslinjene innebærer at boliger som tildeles lån, skal tilfredsstille krav til energibruk og tilgjengelighet som er strengere enn byggteknisk forskrift.

Framtidens byer med pilot- og forbildeprosjektene i Framtidens bygg og FutureBuilt er svært viktige for å høste erfaring fra å bygge etter morgendagens krav.

Statsbygg vedtok våren 2011 en ny miljøstrategi: ”Langsiktige miljøambisjoner og miljømål for Statsbygg”. Dokumentet bygger på regjeringens mål om å redusere den negative miljøpåvirkningen fra bygge- og anleggssektoren. Strategien omhandler både energibruk, materialbruk lokalisering og miljøarbeid internt i virksomheten.

- *stimulere til bruk av trematerialer i bygg i tråd med St.meld. nr. 38 (2008-2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen*

Kommunal- og regionaldepartementet bidrar til å stimulere til økt bruk av tre blant annet ved støtte til forbildeprosjekter, gjennom krav i teknisk forskrift om at bygg skal medføre minst mulig belastning på naturressurser og det ytre miljø, og ved krav om at kandidater til Statens byggeskikkpris skal oppfylle sentrale miljøkrav, inkludert krav til materialbruk.

- *ha et godt støtteregime ovenfor industrien for å få mer energieffektiv og miljøvennlig produksjon*

Industri er et prioritert område innen Enovas virksomhet. Bedrifter innen treforedlingsindustrien får også fritak for el-avgift mot deltakelse i et program for energieffektivisering.

- *gjennomføre en husholdningsdugnad med informasjon om miljøvennlige energiløsninger i husholdningene*

Enova har gjennomført en bred energieffektiviseringskampanje "Snu Strømmen". Enova har en rekke informasjonsvirkemidler rettet mot husholdningene og de tilbyr støtte til miljøvennlige oppvarmingsløsninger.

Husbanken, Enova og Norske boligbyggelags landsforbund samarbeidet i 2011 om "Brrrettslaget", som er en seminarserie for boligselskap. Målet har vært å informere om mulighetene for energieffektivisering og universell utforming i boligmassen, og om de økonomiske støtteordningene som finnes.

- *legge til rette for at norsk restavfall til forbrenning i hovedsak forbrennes i Norge*

Forbrenningsavgiften på avfall er avviklet. Enova støtter utbygging av fjernvarme i byer og tettsteder og bidrar dermed til etterspørsel etter varmeenergi fra avfallsforbrenningsanlegg.

- *følge opp bioenergistrategien og sikre målrettet og koordinert virkemiddelbruk for økt utbygging av bioenergi. Innenfor de til enhver tid gjeldende rammer vil Enova få et eget resultatmål for bioenergi*

Bioenergistrategien ga en gjennomgang av eksisterende virkemiddelbruk og introduserte en del nye elementer. De nye elementene som kom i strategien er stort sett gjennomført.

Gjennom nye statlige planretningslinjer er det innført krav om energi- og klimaplanlegging i kommuner. Det er vedtatt endring i forskrift om utkøblbart forbruk som innebærer at bioenergi vil kunne fremstå som en mer konkurransedyktig oppvarmingskilde. Det er gjennomført møte i forum for bioenergi og Enova har etablert nye varmeprogrammer som bidrar til konvertering av oljekjeler til fornybar energi. Allerede i klimameldingen, St.meld. nr. 34 (2006-2007) foreslo regjeringen å forby oljekjeler i nye bygg og å vurdere et forbud mot å erstatte gamle oljekjeler med ny i bestående bygg. Fra 1. juli 2010 ble det innført krav om at 60 prosent av oppvarmingsbehovet i bygninger større enn 500 kvadratmeter skal baseres på andre energibærere enn elektrisitet og fossile brensler. Bestemmelsen ble gjennomført i Kommunal- og regionaldepartementets tekniske forskrift.

En del av strategien var å styrke forskningen på området, blant annet er det opprettet et forskningssenter for miljøvennlig energi (FME) innen feltet bioenergi.

Enovas satsing på bioenergi har økt kraftig i perioden etter at bioenergistrategien ble gitt ut. Bioenergi er den viktigste energibæreren innenfor Enovas varmeprogram med en andel på 67 prosent av kontraktsfestet resultat i 2011. Enova har i perioden 2001 – 2011 støttet prosjekter som til sammen gir 5,5 TWh levert varme fra bioenergi og avfall.

Petroleumsforvaltning og CO₂-håndtering

Regjeringen vil:

- *videreføre systemet med forvaltningsplaner. De helhetlige rammene for petroleumsvirksomheten blir fastlagt i forvaltningsplanene for hvert enkelt havområde*

Regjeringen har fulgt opp dette gjennom framleggelse av oppdatert forvaltningsplan for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten samt Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet. Det tas sikte på å legge frem en helhetlig forvaltningsplan for Nordsjøen – Skagerrak i inneværende stortingsperiode, det vil si innen våren 2013. Forvaltningsplanen for Norskehavet skal oppdateres senest innen 2014.

I den oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, Meld. St. 10 (2010–2011), er rammene for petroleumsvirksomhet i forvaltningsplanområdet vurdert på nytt. Nå gjelder blant annet følgende:

- TFO-området utvides til å innbefatte alle blokkene i åpent areal i Nordland I, III, IV og V. Utvidelsen gjøres gjeldende fra TFO 2011.
- Regjeringen igangsetter en konsekvensutredning etter petroleumsloven med sikte på tildeling av utvinningstillatelser i det tidligere omstridte området vest for avgrensninglinjen i Barentshavet sør (sør for 74°30' N). Forutsatt at konsekvensutredningen gir grunnlag for det, vil regjeringen legge fram en stortingsmelding som anbefaler åpning av disse områdene for petroleumsvirksomhet. Dette arbeidet er godt i gang og regjeringen tar sikte på å fremme en stortingsmelding om saken våren 2013.
- For å ivareta Norges interesser etter delelinjeavtalen med Russland gjennomføres det i 2012 og 2013 geologisk kartlegging også av norske del av tidligere omstridt område i Barentshavet nord.
- Det åpnes for petroleumsvirksomhet i et belte fra 35 til 65 km fra grunnlinjen langs kysten fra Troms II til grensen mot Russland. Deler av dette området ble inkludert i TFO 2012.
- Utslipp til sjø fra petroleumsvirksomheten i forvaltningsplanområdet reguleres på samme måte som petroleumsvirksomhet på øvrige deler av norsk kontinentalsokkel.
- I St.meld. nr. 37 (2008-2009) Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet (forvaltningsplan) går regjeringen inn for å starte en åpningsprosess for petroleumsvirksomhet ved Jan Mayen. Første steg i åpningsprosessen er å kartlegge nærmere grunnlaget for petroleum og miljøverdiene i dette området, herunder å gjennomføre en konsekvensutredning for petroleumsvirksomhet. Basert på resultatene fra konsekvensutredningen og en forståelse av petroleumspotensialet i området, vil det tas stilling til spørsmålet

om åpning. Dette arbeidet er godt i gang og regjeringen tar sikte på å fremme en stortingsmelding om saken våren 2013.

- *med sikte på å sikre statens inntektsgrunnlag, sysselsettingen og en bærekraftig utvikling, og for å bidra til Europas energisikkerhet, vil regjeringen gjennomgå petroleumpolitikken i en egen stortingsmelding*

Regjeringen la fram St.meld. nr. 28 (2010-2011), *En næring for framtida – om petroleumsvirksomheten*, 24. juni 2011. Regjeringen legger med meldingen til rette for en bevisst satsning for å opprettholde produksjonen fra næringen på et høyt nivå i generasjoner framover.

Norge satte tidlig en politisk målsetting om å bygge en sterk norskbasert olje- og gassnæring. Til å betjene oljeselskapene på kontinentalsokkelen ønsket man å utvikle en leverandørindustri. Over 40 år har industrien bygget sin konkurransekraft gjennom å løse stadig mer krevende oppgaver på sokkelen. Teknologiutvikling har vært nødvendig for å gjøre utvinning av petroleumsressurser lønnsomme eller i det hele tatt teknologisk mulig. Teknologiske gjennombrudd har skjedd i et samspill mellom oljeselskap, forskningsinstitusjoner og leverandørindustri.

I dag består leverandørindustrien av internasjonalt konkurransedyktige selskaper som leverer teknologisk avanserte produkter og tjenester til norsk sokkel og internasjonale markeder. Norske selskaper er blitt verdensledende innen seismikk, undervannsproduksjonssystemer, boreutstyr og servicefartøy. Den petroleumsrettede leverandørindustrien har en bredde og dybde som ingen annen næring i Norge. Industrien er lokalisert i alle landets fylker.

- *legge til rette for en innovativ leverandørindustri. Det er et mål at nye prosjekter skal gi regionale ringvirkninger ved at de bidrar til næringsutvikling og arbeidsplasser lokalt/regionalt, blant annet gjennom lokalisering av driftsorganisasjonene. Særlig viktig er det å satse på kompetansearbeidsplasser lokalt*

Regjeringen legger vekt på å ha en innovativ leverandørindustri. Industrien er lokalisert med kompetansearbeidsplasser i alle landets fylker. Regjeringen er opptatt av at det skapes regionale ringvirkninger av aktiviteten på sokkelen. Olje- og energidepartementet arbeider for at norsk petroleumsrettet leverandørindustri gis anledning til å konkurrere om oppdrag på norsk kontinentalsokkel.

Det toårige utviklingsprosjektet for underleverandører ARKTEK, i regi av Forskningsrådet på 12,5 millioner kroner skal bidra til økt samarbeid mellom teknologi- og entreprenørbedrifter i Nord-Norge.

- *videreføre en forutsigbar tildelingspolitikk knyttet til nummererte runder og TFO for derigjennom å bidra til et jevnt aktivitetsnivå. Regjeringen vil slutføre arbeidet med å vurdere hvordan TFO fungerer*

Det er fortsatt stor interesse for modne områder på norsk kontinentalsokkel. Tildelinger i forhåndsdefinert område (TFO) 2012 ble utlyst i mars 2012, og det ble mottatt søknader fra 47 selskaper. Regjeringen tar sikte på å tildele nye utvinningstillatelser i TFO 2012 i januar 2013.

21. konsesjonsrunde ble utlyst i juni 2010. 94 blokker, eller deler av blokker, ble utlyst i Norskehavet og Barentshavet. Tildeling av 24 nye utvinningstillatelser ble gjort i april 2011.

22. konsesjonsrunde ble utlyst i mars 2012. Søknadsfristen er 4. desember 2012 med planlagt tildeling før sommeren 2013. Det ble utlyst totalt 86 blokker hvorav 14 i Norskehavet og 72 i Barentshavet.

Stortinget godkjente i juni 2012 utbygging av feltene Edvard Grieg og Martin Linge. I tillegg har regjeringen godkjent planer for utbygging og drift av Valemon, Knarr, Gudrun, Ekofisk sør og Eldfisk II, Gaupe, Marulk, Alve, Morvin, Oselvar, Rev, Troll P-12, Troll B gassinjeksjon, Trym, Vilje, Visund Sør, Volund, Tordis IOR, Yme, Yttergryta, Hyme, Stjerne, Vigdis nordøst, Atla, Brynhild, Skuld, Jette og Åsgard undervannskompresjon.

Arbeidet med å evaluere TFO-ordningen ble slutført sammen med framleggelsen av Meld. St. 28 (2010-2011), *En næring for framtida – om petroleumsvirksomheten*. Regjeringen konkluderte med at TFO ordningen har vist seg som et svært viktig ressursforvaltningsverktøy. Regjeringen velger derfor å videreføre ordningen.

- *bidra til petroleumsforskningen bl.a. for å oppnå økt ressursutnyttelse og renere produksjon, bidra til mer effektiv leting på norsk sokkel og en mer effektiv oljevernberedskap*

Et ekspertutvalg har identifisert tiltak for å øke utvinningen av petroleumssressurser fra eksisterende felt på norsk sokkel. Utvalgets vurderinger og forslag til tiltak ble fulgt opp i stortingsmeldingen om petroleumsvirksomheten.

Olje- og energidepartementet oppnevnte i desember 2011 en ekspertgruppe som skulle belyse og identifisere hindre som gjør at riggkapasiteten på norsk sokkel begrenses og foreslå tiltak som kunne bedre flyten av fartøyer involvert i boring. Oppnevningen var en konkret oppfølging av Meld. St. 28 (2010-2011). Ekspertgruppens innstilling er sendt på offentlig høring med høringsfrist 1. november.

Regjeringen har fulgt opp petroleumsforskningen gjennom programmene PETROMAKS (FoU) og Demo 2000 (demonstrasjon) i regi av Norges forskningsråd. PETROMAKS har fra 2010 årlig bevilget 25 millioner kroner rettet mot energieffektivisering på sokkelen, som en del av FoU-pakken i klimaforliket. Regjeringen har også i 2012 besluttet å opprette et nytt forsknings- og

kompetansesenter for petroleumsvirksomhet i nordområdene og Arktis. Hovedsetet til sentret skal ligge i et av de tre nordligste fylkene.

- *bidra til en god sameksistens mellom petroleumsvirksomhet og fiskeriinteresser*

Myndighetene har de senere årene gjennomført en rekke utredningsarbeider og tiltak i tilknytning til problemstillinger omkring seismisk datainnsamling og sameksistens på havet. Det er blant annet gjennomført regelverksendringer i ressursforskriften, petroleumsløven og petroleumsforskriften. Det er gjennomført kurs for fiskerikyndig personer og industrien er blitt oppfordret til å samordne tilgrensende undersøkelser for å redusere belastningen fra seismikkinnnsamling på fiskeriaktivitet.

Myndighetene har arrangert seminar om sameksistens og de har oppfordret industrien til å iverksette opplæringstiltak for ansvarlige personer på fartøy, noe som er fulgt opp av industrien.

Det er blitt gjennomført et følgeforskningsprosjekt finansiert av og gjennomført i tilknytning til myndighetenes seismikkinnnsamling i Nordland VII og Troms II. Dette prosjektet er et av de største som er gjennomført noen gang.

Fiskeri- og kystdepartementet og Olje- og energidepartementet vil utarbeide en veileder som beskriver og klargjør rammeverket som gjelder for seismiske undersøkelser på norsk sokkel.

- *fortsette arbeidet med å legge til rette for økt bruk av gass i Norge. Sammen med Gassco, aktørene på norsk sokkel og industrielle aktører vurdere ilandføringsløsninger og industriell bruk av gass når dette er et alternativ. Regjeringen vil hindre at bruk av gass til energiformål utkonkurrerer mer miljøvennlige alternativer*

For å legge til rette for kommersiell bruk av gass i Norge er det etablert en møteplass der gassbasert oppstrøms- og nedstrømsindustri inviteres til å delta.

- *bidra til fortsatt internasjonalisering av oljevirksomheten og leverandørindustrien*

Internasjonalisering av den petroleumstrettede leverandørindustrien bidrar til økt lokal verdiskaping og sysselsetting. Fra 2000 til 2011 har norsk leverandørindustri mangedoblet sin internasjonale omsetning. Industriens internasjonale omsetning er anslått til om lag 150 mrd. kroner i 2011 i følge Rystad Energi. Den største omsetningen til denne industrien var i 2011 i Sør-Korea, Brasil og Storbritannia.

Støtten til internasjonalisering av olje- og gassnæringen er videreført. Støtten over statsbudsjettet økte med om lag 9 prosent i perioden 1995-2011.

- *intensivere arbeidet med å være et foregangsland for internasjonal aksept for CCS (Carbon capture and storage) som et nødvendig klimapolitisk virkemiddel*

I St. meld 34 (2006-2007) Norsk klimapolitikk varslet regjeringen en styrket innsats på fangst og lagring av CO₂ internasjonalt. I tråd med klimaforliket la regjeringen i 2008 frem en handlingsplan for det internasjonale arbeidet for fremme av fangst og lagring av CO₂ som klimatiltak. Olje- og energidepartementet er ansvarlig for koordineringen av dette arbeidet. I tillegg deltar Utenriksdepartementet og Miljøverndepartementet, samt enkelte utenriksstasjoner, i oppfølgingen av handlingsplanen. Hovedmålsettingen med handlingsplanen er å bidra til en raskere utbredelse og bruk av fangst og lagring av CO₂ internasjonalt.

- *avvente bygging av fangstanlegget på Kårstø inntil en har et klarere bilde av driftssituasjonen. Gassco og Gassnova skal fram til februar 2010 gjennomføre en utredning av integrasjon mellom gassprosesseringsanlegget og gasskraftverket med CO₂-fangstanlegg på Kårstø. Utredningen vil danne grunnlaget for videre vurderinger av en integrasjonsløsning på Kårstø*

Våren 2009 besluttet regjeringen å stanse anskaffelsesprosessen for bygging av et fangstanlegg for CO₂-fangst i tilknytning til gasskraftverket inntil man har et klarere bilde av driftsmønsteret ved gasskraftverket. Samtidig ønsket regjeringen å se nærmere på en mulig integrasjon mellom gasskraftverket og gassprosesseringsanlegget på Kårstø. På denne bakgrunn fikk Gassco og Gassnova i oppdrag å utføre en kartleggingsstudie av en integrasjon mellom gasskraftverket og gassprosesseringsanlegget med tilliggende fangstanlegg som omfatter tekniske, sikkerhetsmessige, avtalemessige og kommersielle forhold. Kartleggingsstudien *Kårstø Integration Pre-Feasibility Study* ble avgitt til Olje- og energidepartementet og Miljøverndepartementet 22. mars 2010.

Det ble i 2009 påbegynt arbeid med en ekstern kvalitetssikring (KS1) av beslutningsgrunnlaget for Kårstø-prosjektet (CO₂-fangst, -transport og -lagring). Vurderingene er samlet i Terramar og Asplan Viaks KS1-rapport, *CO₂-håndtering på Kårstø*, som ble oversendt til Olje- og energidepartementet og Finansdepartementet 23. april 2010. Formålet med kvalitetssikringen var å få en uavhengig analyse og vurdering som grunnlag for videre beslutning. Regjeringen vil foreta en helhetlig vurdering av klimapolitikken i klimameldingen.

Regjeringen ønsker å avvente arbeidet med CO₂-håndtering på Kårstø inntil man har mer erfaring fra arbeidet med fullskala CO₂-fangst på Mongstad.

Som beskrevet i Meld. St. 9 (2010-2011) har Gassnova igangsatt et utredningsarbeid hvor hensikten er å bidra til en kartlegging av mulighetsområdet for realisering av fullskala CO₂-håndtering ut over prosjektet på Mongstad.

Utredningen skal baseres på det erfaringsgrunnlaget som blant annet er bygget opp i forbindelse med arbeidet med CO₂-håndtering på Mongstad og Kårstø. Utredningen legger opp til en bred og grundig kartlegging av CCS-muligheter i Norge. CO₂-håndtering på Kårstø vil her bli vurdert opp mot andre mulige CCS-prosjekter i Norge.

- *at alle nye gasskraftkonsesjoner skal basere seg på rensing og deponering av CO₂ ved oppstart*

Det er gitt konsesjon til Industrikraft Møre basert på rensing og deponering av CO₂ (gitt i mars 2010). Det er ikke gitt andre, nye konsesjoner til gasskraft.

- *fortsette arbeidet med å gjennomføre fullskala rensing av kraftvarmeverket på Mongstad*

Regjeringen la frem Meld. St. 9 (2010-2011) *Fullskala CO₂-håndtering* den 4. mars 2011. Meldingen ble behandlet og vedtatt av Stortinget 12. april samme år. Meldingen beskriver regjeringen sin politikk og tiltak for CO₂-håndtering.

Gjennomføringsavtalen og Statoils utslippstillatelse danner rammen for prosjektet hvor staten og Statoil har felles ansvar, med ulike roller, for å realisere fullskala CO₂-fangst på Mongstad. Statens bidrag er i hovedsak å finansiere CO₂-fangstanlegget, mens Statoil skal stå for gjennomføringen av prosjektet. Dagens informasjon tilsier at regjeringen vil kunne legge frem et samlet beslutningsgrunnlag for Stortinget senest i 2016.

Steg 2 Utviklingsavtalen ble inngått mellom staten og Statoil i april 2011. Avtalen regulerer samarbeidet frem til investeringsbeslutning. Den pågående fasen med teknologikvalifisering og teknologivalg, er anslått til å ta om lag tre år. Det påfølgende prosjekteringsarbeidet er anslått til å ta omtrent to år. I vedtak av 15. mars 2012 fant ESA Steg 2 Utviklingsavtalen forenlig med statsstøttereguleringen. Statoil og staten har en felles målsetting om å inngå avtalen som skal regulere samarbeidet i utbyggings- og driftsfasen av fangstanlegget innen utløpet av 2013.

Det er lagt ned et betydelig arbeid med sikte på å utvikle prosjektet og bringe det nærmere et grunnlag for investeringsbeslutning. Det pågående planleggingsarbeidet ledes av en styringskomité der Statoil og staten ved Gassnova er representert. I tråd med Steg 2 Utviklingsavtalen står Statoil for gjennomføringen og det daglige arbeidet i prosjektet. I 2013 er prosjektet fortsatt i fasen med teknologikvalifisering og teknologivalg.

Teknologisenteret på Mongstad (TCM) ble åpnet 7. mai 2012. Testing av Aker Clean Carbon og Alstoms renseteknologier startet opp sommeren 2012. Eierne i TCM DA har utarbeidet en strategi for teknologisenteret. Målet er blant annet å gjøre TCM til en ledende testfasilitet for aminteknologi, fortsette samarbeidet med Alstom om videreutvikling av kjølt ammoniakk-teknologien og å gjøre TCM til et knutepunkt i et internasjonalt nettverk av testsentre.

- *sikre fortsatt sterkt statlig eierskap til petroleumsressursene gjennom Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE). SDØE må også i framtiden kunne ta andeler på norsk sokkel og SDØEs samlede eierskap skal opprettholdes på dagens nivå*

Regjeringen har fortsatt sitt fokus på å sikre sterkt statlig eierskap til petroleumsressursene gjennom Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE). I 21. konsesjonsrunde forbeholdt staten seg andeler i syv av 24 tildelte utvinningstillatelser og i tildeling av TFO 2010 ble det forbeholdt SDØE-andeler i syv av 50 utvinningstillatelser. I TFO 2011 ble det beholdt andeler i 14 av 60 tillatelser.

- *intensivere arbeidet med utslippsfri kraft. Med bakgrunn i tekniske, økonomiske og forsyningsmessige forhold skal kraft fra land/utslippsfri kraft vurderes ved nye utbygginger og større utviklingsprosjekter*

Rapport om elektrifisering fra januar 2008, samt Klimakurrapporten fra 2010, viste at kraft fra land er et dyrt tiltak for eksisterende felt. For nye felt og ved større ombygginger kan situasjonen være annerledes. De siste 7 årene er eksempelvis feltene Gjøa, Goliat, Valhall videreutvikling og Martin Linge vedtatt bygget ut med kraft fra land. Regjeringen presenterte i Meld. St. 28 (2010-2011) En næring for framtida – om petroleumsvirksomheten og Meld. St. 21 (2011-2012) Norsk klimapolitikk tiltak som vil bidra til økt bruk av kraft fra land ved nye større utbygginger på norsk sokkel.

- *ikke åpne for petroleumsaktivitet utenfor Lofoten og Vesterålen (Nordland VI og VII og Troms II) i denne stortingsperioden. Regjeringen vil ta stilling til hvorvidt det skal gjennomføres en konsekvensutredning for petroleumsvirksomhet i forbindelse med revideringen av Forvaltningsplanen i 2010*

Gjennom oppdatert forvaltningsplan for Barentshavet-Lofoten er det besluttet at det ikke skal gjennomføres konsekvensutredning etter petroleumsloven i Nordland VII og Troms II og i uåpnede deler av Nordland IV, V og VI i denne stortingsperioden.

Det er imidlertid besluttet at Olje- og energidepartementet gjennomfører kunnskapsinnhenting om virkninger av petroleumsvirksomhet i uåpnede deler av Nordland IV, V, VI, VII og Troms II. Kunnskapen skal kunne brukes i en eventuell konsekvensutredning om petroleumsvirksomhet. Kunnskapen skal også kunne brukes som grunnlag for neste oppdatering av forvaltningsplanen Barentshavet-Lofoten.

For å styrke kunnskapen om petroleumsressursene i uåpnede deler av Nordland IV og V gjennomførte regjeringen sommeren 2012 geologiske datainnsamling i området i regi av Oljedirektoratet. I løpet av 2012 solgte OD 11 seismiske datapakker for områdene Troms II og Nordland VII for til sammen 475 millioner kroner.

Olje- og energidepartementet vil legge frem en sammenfatningsrapport som oppsummeringer resultatene av Kunnskapsinnhenting om virkninger av petroleumsvirksomhet i det nordøstlige Norskehavet høsten 2012.

KAPITTEL 14: KULTURPOLITIKK

Gode kulturopplevelser gir livskvalitet, inspirasjon, refleksjon og skaper samhørighet. Et godt kulturtilbud skaper attraktive lokalsamfunn og virker forebyggende. Derfor har regjeringen som mål å gi alle tilgang til kunst- og kulturopplevelser gjennom hele livet, samtidig som at alle skal ha muligheten til å uttrykke seg gjennom kunst og kultur uavhengig av geografi eller sosiale skillelinjer. Kunst og kulturlivet skal gjenspeile mangfoldet i det norske samfunnet.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Et kulturloft for hele landet

Regjeringen vil:

- *at 1 prosent av statsbudsjettet skal gå til kultur innen 2014*

Regjeringen er i rute med målet om at 1 prosent av statsbudsjettet skal gå til kultur innen 2014. Med budsjettforslaget for 2013 har de samlede overføringene til kulturformål økt med om lag 4,9 milliarder kroner i perioden 2006-2013.

- *følge opp Kulturloftet II*

Regjeringen følger opp Kulturloftet II. Oversikt over konkrete prosjekter og tiltak er omtalt i kapittel 1.

- *gjennomgå hvordan opphavsretten, kunstnernes inntekter og rettigheter kan sikres i møte med digital spredning av kunst og kultur*

Regjeringen er i gang med å gjennomgå hvordan opphavsretten, kunstnernes inntekter og rettigheter kan sikres i møte med digital spredning av kunst og kultur. Et forslag om tiltak mot opphavskrenkninger på Internett har vært på høring og skal sendes til Stortinget i løpet av høsten. Forslaget er en del av den helhetlige revisjonen av åndsverkloven som Kulturdepartementet jobber med blant annet med sikte på å gjøre loven lettere tilgjengelig. Det viktigste formålet er å opprettholde balansen mellom rettighetshavernes og brukernes interesser. Revisjonen fortsetter i 2012.

- *opprettholde lisensfinansieringen av NRK, og slik legge til rette for at NRK utvikler seg videre som en bred allmennkringkaster med god tilstedeværelse over hele landet*

Lisensfinansieringen av NRK er opprettholdt, med sikte på at NRK kan utvikle seg videre som bred allmennkringkaster med god tilstedeværelse over hele landet.

- *fremme tiltak som gjør det lettere å bruke nynorsk*

Kulturdepartementet godkjente i september 2011 ny rettskriving for nynorsk. Forslaget ble utarbeidet av en rettskrivingsnemnd og vedtatt av styret i Språkrådet våren 2011. I 2013 er det 200 år siden Ivar Aasen ble født og 100 år siden Det Norske Teatret ble åpnet, og Kulturdepartementet finansierer et utviklingsprosjekt for å gjøre dette året til et nasjonalt språkår. Målet er å skape større språklig selvtilit blant nynorskbrukere og større aksept for den språkdelte norske kulturen i alle lag av folket. I perioden er det ellers lagt inn økninger til Kulturrådets produksjonsstøtte til nynorsk litteratur og til Noregs Mållags arbeid med å styrke nynorsk skriftkultur på alle samfunnsfelt. Regjeringens nynorskpris for journalistikk og Vinje-fondet for fremme av nynorsk i media er etablert. Departementet gir driftsstøtte til det nyetablerte Olav H. Hauge-sentret i regi av Nynorsk kultursentrum og Garborg-senteret i regi av Jærmuseet.

- *gjennomgå innretningen av pressestøtten for å sikre et mediemangfold, små lokalaviser og kvalitet i mediene*

Kultur- og kirke departementet nedsatte i 2009 et offentlig utvalg (Mediestøtteutvalget), som fikk i oppdrag å foreta en helhetlig vurdering av bruk av økonomiske virkemidler på mediefeltet. Utvalgets rapport NOU 2010: 10 *En moderne mediestøtte*, har vært på høring. Regjeringen jobber med oppfølgingen av utvalgets forslag. Kulturdepartementet har utarbeidet og hatt på høring et utkast til regelverk for et mer plattformnøytralt produksjonstilskudd. En skisse til endringer i tilskuddsordningen presenteres i statsbudsjettet for 2013.

Frivillighet og idrett

Regjeringen vil:

- *trappe opp den årlige momskompensasjonen med 1 milliard innen 2014*

Totalt er den foreslåtte bevilgningen i 2013 på 948,2 millioner kroner. I perioden 2010-2013 har ordningen dermed økt med over 751 millioner kroner.

Rundt 13 000 lag og foreninger mottok momskompensasjon i 2011, hvorav 45 prosent gikk til lokale lag. Dette er midler som organisasjonene fritt disponerer. Det kreves ingen rapportering på midlene. I 2011 har regjeringen innført lettelser i ordningen for små enkeltstående foreninger og små regionale lag. Organisasjoner og regionale ledd som har mindre enn 5 millioner kroner i totale driftskostnader trenger ikke lenger å bruke statsautorisert eller registrert revisor.

- *sikre gode støtteordninger til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner*

Gjennom Frifond bidrar Regjeringen til å sikre gode støtteordninger til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner.

- *støtte bygging av flere flerbruksanlegg, ballbinger og nærmiljøanlegg*

Regjeringen opprettholdt i 2012 måltallet fra Norsk Tipping som skal fordeles på kultur, idrett og frivillighet. Dette sikrer tilskudd til utbygging av flerbruksanlegg, ballbinger og nærmiljøanlegg.

I tillegg er det over statsbudsjettet i 2010 og 2011 bevilget midler til Holmenkollen nasjonalanlegg for ski nordiske grener og til Vikersundbakken.

- *forenkle og avbyråkratisere samhandlingen mellom det offentlige og frivillig sektor og vri støtten over fra prosjektstøtte til frie midler*

Det er et mål å arbeide for at krav til søknad og rapportering knyttet til ulike statlige tilskuddsordninger blir enklere der det er hensiktsmessig, og at informasjon om statlige tilskuddsordninger er tilgjengelig på en enkel måte. Departementet følger opp anbefalingene fra forenklingsprosjektet i 2011 som dreide seg om statlige tilskuddsordninger for barne- og ungdomsorganisasjoner. Departementet gjennomfører i 2012–2013 en kartlegging av alle statlige tilskuddsordninger som frivillig sektor kan søke på.

Frivillighetsregisteret ble etablert i desember 2008. Et sentralt formål med Frivillighetsregisteret er å forenkle samhandlingen mellom frivillig virksomhet og offentlige myndigheter. Frivillighetsregisteret skal også bidra til å øke kunnskapen om frivillig sektor. Foreninger, stiftelser og aksjeselskap som er selvstendige rettssubjekter har en rett til å registrere seg under forutsetning av at de driver frivillig virksomhet, dvs. aktivitet som ikke er fortjenestebasert. I september 2012 er 27 000 organisasjoner registrert i Frivillighetsregisteret.

Kulturdepartementet har igangsatt et treårig prosjekt (2012–2015) på registerfeltet. Formålet med prosjektet er å sikre at innrapportering av data skal være enklest mulig for organisasjonene og at registrene og data fra registrene på en best mulig måte kan bli benyttet av forvaltningen og andre. Arbeidet skjer i samråd med frivillig sektor. Kulturdepartementet har opprettet en referansegruppe for Frivillighetsregisteret med deltakelse fra Frivillighet Norge, Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner.

- *utvide ordningen med frivillighetssentraler*

Det ble gitt penger til opprettelse av 17 nye frivilligsentraler i 2012. 135 nye sentraler er opprettet siden 2005. Til sammen har 383 frivilligsentraler i 317 forskjellige kommuner mottatt tilskudd i 2011. Det foreslås en total bevilgning på 114 millioner kroner i 2013.

KAPITTEL 15: ET INKLUDERENDE NORGE

Regjeringen vil bekjempe all diskriminering. Alle skal ha muligheten til å utnytte sine evner og leve gode liv uavhengig av kjønn, sosial bakgrunn, religion, seksuell orientering, funksjonsevne eller etnisk bakgrunn.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Likestilling mellom kjønnene

Regjeringen vil:

- *gjennomføre en utredning som skal se på norsk likestillingspolitikk med utgangspunkt i livsløp, etnisitet og klasse*

Regjeringen satte ned et offentlig utvalg for å utrede norsk likestillingspolitikk med utgangspunkt i livsløp, etnisitet og klasse. Hege Skjeie ledet utvalget (Skjeieutvalget). Utvalget leverte sin innstilling 25.09. 2012. En delrapport er lagt fram høsten 2011 om virkemiddelapparatet for å fremme norsk likestillingspolitikk.

Regjeringen har opprettet et kvinnepanel bestående av 31 kvinner. Målsettingen med panelet var å få innspill, engasjere og sette dagsorden i forhold til dagens likestillingspolitiske utfordringer.

Regjeringen har opprettet en komité som skal planlegge feiring av 100-års-jubileet for alminnelig stemmerett i år 2013. Komiteen ledes av fylkesmann Kirsti Kolle Grøndahl.

- *videreføre og forsterke innsatsen mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse*

Regjeringen la fram Handlingsplan mot kjønnslemlestelse (2008–2011) med 41 tiltak og Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008–2011) med 40 tiltak. Handlingsplanene omfatter seks departement, og BLD koordinerer arbeidet. Begge handlingsplanene har vært følgeevaluert av henholdsvis Oxford Research og Institutt for samfunnsforskning. Sluttrapportene for begge handlingsplanene er levert. Disse danner grunnlag for det videre arbeidet på feltet. Regjeringen la i november 2011 fram nye handlingsplaner mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse for 2012 samlet i ett dokument.

Nasjonalt kompetansesenter om vold og traumatisk (NKVTS) stress fyller en nasjonal kompetansefunksjon i arbeidet mot kjønnslemlestelse. De har utviklet et program for forskning om kjønnslemlestelse i Norge. Våren 2011 lanserte NKVTS en elektronisk "Veiviser" om kjønnslemlestelse. De har også kartlagt arbeidet med kjønnslemlestelse i Norge. I sluttrapporten for evalueringen av Handlingsplan mot kjønnslemlestelse omtales NKVTS sin forskning på feltet som langt framme i internasjonal sammenheng.

Røde kors har siden 2008 drevet en informasjonstelefon *Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse*. Tiltak i handlingsplanen har bidratt til kompetanseheving av det offentlige hjelpeapparatet. Det gjennomføres også årlige regionale nettverks- og erfaringsutvekslingssamlinger mellom ulike etater og organisasjoner i regionene. Det ble etablert en tilskuddsordning til frivillige organisasjoners forebyggende arbeid mot kjønnslemlestelse i planperioden 2008-2011. Denne ordningen er videreført som et fellestiltak for arbeidet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse i 2012. Ordningen administreres av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet i 2012.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) tilsatte, som en del av handlingsplanen mot tvangsekteskap, minoritetsrådgivere som skal hjelpe ungdom som blir utsatt for press og tvang i forbindelse med ekteskap. Minoritetsrådgiverne er plassert på ungdoms- og videregående skoler hvor det er en høy andel elever med innvandrerbakgrunn. De skal også bidra til å heve kompetansen om tvangsekteskap og relaterte tema på skoler. IMDi har også tilsatt integreringsrådgivere for å bidra til å styrke behandlingen av familiesaker og øke kompetansen om tvangsekteskap ved aktuelle utenriksstasjoner.

Kompetanseteam mot tvangsekteskap gir førstelinjetjenesten råd og rettleiding i konkrete saker. Kompetanseteamet har ansvar for å tildele plasser i det nasjonale botilbudet for unge over 18 år som er utsatt for tvangsekteskap eller trusler om dette. Kompetanseteamet tar seg også av ordningen med refusjon av utenriksstasjonene sine utgifter til hjemsendelse der ungdom er blitt utsatt for forsøk på tvangsgifte eller kjønnslemlestelse i opphavslandet.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har fått i oppdrag å utvikle botilbud til ungdom som er utsatt for tvangsekteskap.

- *utarbeide hjelpetiltak som gir kvinner muligheten til å komme seg ut av prostitusjon og vurdere bedre støttetiltak for prostituerte og eks-prostituerte*

I statsbudsjettet for 2009 opprettet Stortinget en prosjektpott på 10 millioner kroner, øremerket tiltak eller prosjekter for å bedre situasjonen for prostituerte og hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon. Ordningen er videreført, også i budsjettforslaget for 2013. I 2011 ble det gitt støtte på ca. 9,7 mill. kroner til ulike organisasjoner og etater som arbeider for å hjelpe mennesker ut av prostitusjon i bl.a. Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand. Prosjektene omhandlet yrkesopplæring og arbeidstrening, undervisning, bolig og rådgivning. Rapporteringene fra prosjektene viser at tiltakene gjør at ofre for menneskehandel får en styrket bistand og assistanse, og fungerer som et godt tillegg til støtten som gis gjennom det eksisterende hjelpeapparatet..

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *skjerpede regler for trossamfunn*

Regjeringen har fått vedtatt endringer i arbeidsmiljøloven og likestillingsloven som innebærer at adgangen til å forskjellsbehandle på grunnlag av seksuell orientering og kjønn i trossamfunn er skjerpet.

- *styrket graviditetsvernet*

Regjeringen har styrket graviditetsvernet gjennom å få vedtatt forbud i likestillingsloven om å spørre om graviditet, adopsjon og familieplanlegging i en ansettelsesprosess.

- *lønnsoppgjør med vekt på likelønn*

Lønnsoppgjørene våren 2010 ble gjennomført med markert likelønnsprofil både i privat og offentlig sektor. Oppgjørene var preget av et gjensidig ønske hos partene om å prioritere likelønn. Partene har innenfor ansvarlige økonomiske rammer lyktes med å finne rom for et likelønnsopplegg som det er enighet om, og som derfor vil kunne få virkning. Dette viser at det er mulig å arbeide for å nå målene om utjevning av lønnsforskjeller innenfor ansvarlig rammer og det ordinære forhandlingssystemet.

Prioriteringene av likelønn i oppgjøret i 2010 i staten førte til at kvinnegrupper fikk om lag 200 millioner mer enn de ellers ville ha fått. Kvinneprofilen ble videreført i lønnsoppgjøret 2011. Til sammenligning beregnet Likelønnskommisjonen at et ”kvinneløft” i staten ville koste om lag 69 millioner.

- *lagt fram likelønnsmelding*

Meld. St. 6 (2010-2011) Likestilling for likelønn ble lagt fram 26. november 2010. I meldingen belyses lønnsforskjeller mellom kvinner og menn og årsaker til disse. Videre gjøres det rede for Regjeringens virkemidler og tiltak for utjevning av lønnsforskjellene. Meldingen tar opp tre hovedtema: retten til likelønn etter likestillingsloven, forholdet mellom familieliv og arbeidsliv og det kjønnsdelte arbeidslivet. En partssammensatt arbeidsgruppe utarbeidet en rapport, som ble benyttet i oppgjøret 2010. Den ble også lagt til grunn for oppgjøret i 2011.

Tilgjengelighet og deltakelse

Regjeringen vil:

- *følge opp regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009-2013*

Handlingsplanen for universell utforming og økt tilgjengelighet har en visjon om at Norge skal være universelt utformet innen 2025. En rekke tiltak er iverksatt på ulike sektorområder for å oppfylle denne visjonen. I ny plan- og bygningslov med forskrifter, som trådte i kraft i 2010, er det gitt skjerpete krav til universell utforming og tilgjengelighet i nye bygg rettet mot allmennheten, samtidig som det anvises i loven hvordan universell utforming kan tas inn i kommunal- og regional planlegging. Loven åpner også for at det kan stilles krav til oppgradering av eksisterende uteområde og bebyggelse til universell utforming. Det er gjennomført konsekvensutredninger av å innføre krav til universell utforming i eksisterende undervisningsbygg og helsebygg.

Regjeringen arbeider med forskrift om universell utforming av IKT-tjenester som er rettet mot allmennheten. Det skal i 2013 etableres et tilsyn i Difi for universell utforming av IKT.

Det er gjennomført en konsekvensanalyse av utredning om tilgang til varer og tjenester for personer med nedsatt funksjonsevne.

Regjeringen har utgitt et rundskriv om universell utforming i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.

Regjeringen har lagt fram et eget informasjons- og utviklingsprogram for å motvirke diskriminering og fremme deltakelse for utviklingshemmede. Programmet skal skape større bevissthet på politisk, administrativt og faglig nivå, både sentralt og lokalt, om gjeldende politikk og relevant lovgivning som berører mennesker med utviklingshemming. Viktige temaområder i programmet er bolig, helse- og sosialtjenester, utdanning, arbeid og fritid.

- *legge frem tiltak for å bedre tilgangen til utdanning og yrkesliv for mennesker med nedsatt funksjonsevne*

Det er behov for informasjons- og kunnskapsformidling for å sikre at byggenæringen, kommunene og andre aktører har nødvendig kompetanse om hvordan det skal bygges og rehabiliteres i tråd med krav til universell utforming. Husbanken og Direktoratet for byggkvalitet følger opp dette gjennom informasjonsprogram for berørte.

Regjeringen har lagt fram en jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne i forbindelse med statsbudsjettet for 2012. Oppfølging av strategien er lagt fram i budsjettet for 2013. I strategien har Regjeringen valgt å rette innsatsen mot personer med nedsatt funksjonsevne under 30 år som har behov for arbeidsrettet bistand for å komme i jobb. Å prioritere unge er begrunnet med at en god start på arbeidslivet er en grunnleggende forutsetning for en lang og god arbeidskarriere. Fokus rettes derfor mot unge i overgangen mellom utdanning og arbeid. Innsatsen vil også kunne bidra til å motvirke tidlig uførepensjonering.

Regjeringen har igangsatt et nytt traineeprogram for personer med nedsatt funksjonsevne og høyere utdanning, hvor 17 statlige virksomheter og 24 traineer deltar. Hovedhensikten med programmet er å gi arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevne mulighet til arbeidspraksis og støtte virksomhetene i arbeid med å utvikle kompetanse mht. rekruttering fra og tilrettelegging for denne gruppen.

- *utvide tilbudet med brukerstyrt personlig assistent*

Det har vært en årlig vekst i antallet som mottar brukerstyrt personlig assistanse (BPA). I 2011 mottok 2904 brukere tjenester organisert som brukerstyrt personlig assistanse. Det er 9 pst. økning siden 2010 og 58 pst. siden 2005. Antall brukere økte mest blant de yngre, mens eldre mottakere hadde den prosentvis største veksten. Gjennomsnittlig mottok brukerne 32 timer BPA i uken i 2011. I gjennomsnitt mottar også nesten halvparten av BPA-brukerne hjemmesykepleie og en firedel mottar ordinær praktisk bistand i tillegg.

Regjeringen har tydeliggjort kommunenes plikt til å tilby brukerstyrt personlig assistanse i en egen paragraf i den nye helse- og omsorgstjenesteloven. Endringer i regelverket for tilskuddet til kommunene er under innfasing. Formålet er økt kompetanse hos brukere, assistenter og forvaltningen. Stortinget har anmodet regjeringen om å legge fram et forslag om rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistanse for personer med stort behov, innenfor samme økonomiske rammer som gjelder i dag. Helsedirektoratet har utredet kriterier for hvem, og hvilke tjenester som bør omfattes av en rettighetsfesting i tråd med Stortingets føringer. Departementet arbeider med videre oppfølging.

- *gjennomgå den vedtatte handlingsplanen for familier med barn med funksjonshemming, og legge til rette for avlastning og bistand til familier med barn med store funksjonshemminger*

Regjeringen har kartlagt situasjonen til barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier. Vi har finansiert omfattende utviklingsprosjekter i tjenester og tiltak som retter seg mot barn og unge med nedsatt funksjonsevne, og deres familier.

Samhandlingsreformen i helse- og omsorgstjenesten legger til rette for brukerinnflytelse og bedre koordinering av langvarige og sammensatte tjenester. Det er gitt økonomisk støtte til Home-Start Familiekontakten Norge til et eget prosjekt rettet mot familier med kronisk syke barn og barn med nedsatt funksjonsevne siden 2005. Tiltaket skal gi hjelp og avlastning til utsatte familier som møter ekstra mange utfordringer i hverdagen og i møtet med hjelpeapparatet. I alt er det bevilget rundt 13,7 millioner kroner fra 2005 til og med 2010. Tiltaket opphørte som prosjekt fra 1. januar 2011. Bevilgningen til formålet ble opprettholdt på samme nivå og innlemmet i Home-Starts øvrige virksomhet og ivaretatt videre som en del det ordinære tilbudet til Home-Start. Det ble i 2011 bevilget 4,65 millioner kroner til Home-Starts hjelpetilbud; overfor alenefamilier, familier med minoritetsbakgrunn og familier med kronisk syke barn og barn med nedsatt funksjonsevne. Fra 2012 ble ansvaret for støtte og oppfølging av

Home-Start Familiekontakten overført fra departementet til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Homofiles livssituasjon

Regjeringen vil:

- *videreføre arbeidet i handlingsplanen "Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012"*

I statsbudsjettet for 2011 ble drifts- og prosjektstøtten til organisasjonene av og for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT) styrket.

Et nasjonalt ressurscenter på LHBT-området er bygd opp i regi av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

For å styrke arbeidet med å motvirke diskriminering av LHBT i Europa, finansierte Norge i 2011 og 2012 en nasjonal ekspert i Europarådet. Europarådet vedtok i 2010 en rekommandasjon som legger betydelige forventninger til Europarådets medlemsland om en styrket innsats for å bedre levekårene til LHBT-befolkningen.

Urfolk og nasjonale minoriteter

Regjeringen vil:

- *følge opp handlingsplanen for samiske språk og stortingsmeldingen om samepolitikken*

Bevilgningen til Handlingsplan for samiske språk ble styrket med 5 millioner kroner i 2010 og med 10 millioner kroner i 2011 og med ytterligere 1 millioner kroner i statsbudsjettet for 2012. Innsatsen i forhold til de små samiske språkene er økt og det er bevilget 4,7 millioner kroner i 2011 til etablering av drifts- og utviklingsorganisasjon for Divvun. Bevilgningen til Divvun med stavekontroll- og korrekturprogram for nord-, lule- og sørsamisk er økt til 5,246 millioner kroner i 2012. Nordlandsforskning har gjennomført en kartlegging av bruken av samiske språk. Språkundersøkelsen er finansiert av Sametinget, Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og Kunnskapsdepartementet.

Regjeringen har siden 2006 sørget for å øke bevilgningen til kommuner og fylkeskommuner med totalt 14 mill. kroner som følge av at kommunene Tysfjord, Snåsa og Lavangen er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Røyrvik kommune vil bli innlemmet i forvaltningsområdet for samiske språk fra 2013. Regjeringen har derfor foreslått å øke bevilgningen til kommuner og fylkeskommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk med ytterligere 4,1 mill. kroner.

Regjeringen har bidratt med 3 millioner kroner til Senter for samisk i opplæringen ved Samisk høgskole i 2010 og i 2011. I 2012 ble det bevilget 3,126 millioner kroner til formålet.

Regjeringen har videreført samarbeidet mellom KS, Sametinget, og Kommunal- og regionaldepartementet og Fornyings-, administrasjons og kirke departementet som skal se på kommunenes arbeid med samiske spørsmål.

Fylkesmannen i Nordland har i 2011 igangsatt et pilotprosjekt hvor målet blant annet er å få mer kunnskap om arbeidet med samiske saker i kommuner med samisk befolkning. Pilotprosjektet skal i første omgang avgrenses til barn og unges oppvekstvilkår, samisk språk, helse- og sosialtilbud og reindrift og arealpolitikk. Prosjektet finansieres av Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet.

Det er gjennomført tilsyn med samiskopplæringen i grunnskolen.

Regjeringen har fulgt opp samepolitiske føringer i tildelingsbrev til bl.a. regionale helseforetak, NAV, fylkesmennene og Innovasjon Norge.

Det er igangsatt et arbeid med gjennomgang av samelovens språkregler og med Sametingets formelle stilling. Arbeidet gjøres i dialog med Sametinget.

Regjeringen har bevilget midler til kartlegging av levekår hos den samiske befolkning bosatt i byer og tettsteder. Dette er et pionerarbeid innenfor urfolksforskning. Prosjektet startet i 2009 og avsluttes i 2013. Prosjektet har en ramme på 3,9 millioner kroner og det er bevilget 1 million kroner til formålet i 2012.

Stortingsmeldingen om samepolitikken følges opp fortløpende.

- *vurdere å åpne opp for at skoleelever i de samiske områdene skal kunne velge samisk i stedet for sidemål, og arbeide for at det utdannes flere samiske lærere, førskolelærere og helse- og sosialarbeidere*

Arbeidsgruppen som vurderte ulike utfordringer ved samisk fag- og timefordeling leverte sin rapport i januar 2011. Rapporten har også en drøfting av forholdet mellom samisk og norsk i læreplanene og sidemål. Rapporten er overlevert Sametinget, Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet. Vesentlige punkter i rapporten ble sendt høring fra Utdanningsdirektoratet i løpet av vinteren 2011/2012.

Det er innført ordning med inntil 50 000 kroner i ettergivelse av studielån for lånetakere som tar visse kombinasjoner av lærerutdanning, førskolelærerutdanning og minimum 60 studiepoeng i samisk språk.

En arbeidsgruppe bestående av Samisk høgskole, Universitetet i Nordland, Universitetet i Tromsø, Høgskolen i Finnmark og Høgskolen i Nord Trøndelag har

utarbeidet en strategi for rekruttering til samiske studier generelt, men med særskilt fokus på samisk lærerutdanning. Strategiens tidsramme er fra 2011 til 2014. Kunnskapsdepartementet har bevilget 1,3 millioner kroner til oppfølging av tiltaksplanen i perioden 2011-2012. Høgskolen i Nord-Trøndelag leder arbeidet med å iverksette tiltaksplanen.

Det er nedsatt et utvalg for samisk forskning og høyere utdanning.

Samisk høyskole opplevde økt rekruttering i 2009 og har derfor, også som en følge av omleggingen fra allmennlærerutdanning til grunnskolelærerutdanning, besluttet å ha opptak til lærerutdanning hvert år istedenfor annethvert år.

- *sikre landsdekkende samiske aviser og styrke samisk kulturliv ved å øke bevilgningene til Sametinget*

Pressestøtten til samiske aviser ble økt med til sammen 8 millioner kroner i 2008 og 2009. Målet har vært å få etablert samiske dagsaviser. De to samiske avisene, Ávvir og Ságat, gikk begge over til daglig utgivelse (5 utgivelser per uke) høsten 2008. I 2012 ble det bevilget 23,4 millioner kroner i tilskudd til samiske aviser.

Bevilgningen til samiske kulturformål er økt med over 38 millioner kroner siden 2005 og utgjør i 2012 drøyt 70 millioner kroner. Bevilgningen forvaltes av Sametinget.

Regjeringen ønsker, som en del av Kulturløftet, å ha en særskilt satsing på samiske kultur- og språktiltak i perioden 2013 til 2017. I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2012 er det derfor foreslått satt av en total ramme på 50 millioner kroner til formålet over fem år. I 2013 vil det over Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets budsjett bli satt av en bevilgning på 10 millioner kroner til formålet. Midlene tildeles og forvaltes av Sametinget.

Det ble i 2012 bevilget 2,7 millioner kroner til Samisk Internasjonalt filmsenter.

- *satse på samisk forskning og forskning om samiske forhold*

Regjeringen har videreført Program for samisk forskning II. Programmet er styrket med 1,65 millioner kroner til lule- og sørsamisk språk siden 2009.

Regjeringen har også videreført satsingen på samisk tradisjonell kunnskap – Árbiediehtu og bevilgninger til forsknings- og dokumentasjonsprosjekter innen, klimaendringer, forskning på sametingsvalg og samisk statistikk.

- *arbeide videre med Samerettsutvalget sør for Finnmark og Kystfiskeutvalget*

Samerettsutvalgets innstilling, NOU 2007: 13 *Den nye sameretten* følges opp av berørte departementer. Det er innledet konsultasjoner mellom Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Sametinget om oppfølgingen av utvalgets forslag til en ny saksbehandlings- og konsultasjonslov.

Fiskeri- og kystdepartementet og Sametinget har gjennomført konsultasjoner om oppfølgingen av Kystfiskeutvalget for Finnmark, og har oppnådd enighet om forslagene til tiltak.

- *støtte tiltak som setter fokus på nasjonale minoriteters språk, kultur og kulturhistorie*

Frå Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet er det i 2010, 2011 og 2012 blitt tildelt midler til Storfjord språksenter. Språksenteret jobber med kvensk, finsk og samisk språk.

Regjeringen har fordelt totalt ca. 4,5 millioner kroner i grunnstøtte til åtte organisasjoner innenfor nasjonale minoriteter og ca. 1,7 million kroner til 11 prosjekter i 2012.

Departementet har tett kontakt med aktører innen de ulike grupperingene og arrangerer "Kontaktforum mellom nasjonale minoriteter og sentrale myndigheter".

Planlegger å utarbeide eget informasjonsmateriale om nasjonale minoriteter, herunder rom.

- *følge opp handlingsplanen for å bedre levekårene for rom i Oslo*

Romtiltaket ved Oslo Voksenopplæring Skullerud jobber aktivt med å rekruttere deltakere. Det har vært en viktig målsetting å gi den enkelte bruker av tiltaket en kvalitativt god oppfølging. Siden høsten 2009 har senteret samarbeidet med NAV om utvikling av arbeidsrettede kurs og tiltak for rom.

En egen minoritetsveileder ble tilsatt i 2009 og ordningen ble utvidet i 2010 på bakgrunn av stort behov for bistand i møte med offentlige instanser. Veiledningstjenesten har gjennomført tre seminarer om rom for relevante kommunale og statlige etater.

Voksenopplærings senteret har også kontakt med flere grunnskoler i Oslo, og har blant annet opprettet lokalbasert voksenopplæringskurs i grunnskolens lokaler. Skolene melder om positiv effekt av koblingen ved at skole-hjem samarbeidet bedres og barnas kontinuitet i skolen styrkes. Videre har skoleassistenter/*mediators* med rombakgrunn fungert som brobyggere mellom rommiljøet og skoler.

Tiltakene ved Oslo Voksenopplæring Skullerud finansieres med midler over Fornyings-, administrasjons- og kirke departementets budsjett. I 2012 ble det bevilget 5,8 millioner kroner til formålet.

Det første samrådsmøte mellom rom og norske myndigheter ble gjennomført på den internasjonale romdagen 8. april 2010. Boliger, skolesituasjonen for barna og eget forsamlingslokale ble særlig diskutert.

Det ble gitt støtte til markering av den internasjonale romdagen 8. april i 2011 og 2012, arrangementet var i regi av to rom-foreninger. Dagen ble markert første gang i 2010.

KAPITTEL 16: MER TRYGGHET – MINDRE KRIMINALITET

Kriminalitet skaper utrygghet. Å sørge for trygghet i samfunnet er et velferdsspørsmål, og et stort offentlig ansvar. Forbrytelser skal oppklares raskt og lovbrutere straffes og rehabiliteres. Ofre for alvorlig kriminalitet og pårørende må ivaretas. Regjeringen vil føre en helhetlig kriminalpolitikk for å forebygge bedre, oppklare mer og reagere og rehabiliterer mer effektivt.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen vil:

- *arbeide for å få mer politikraft ut av de tilgjengelige ressursene og øke politibemanningen*

Regjeringen har i perioden 2005-2012 gjennomført en betydelig styrking av politiet. Bevilgningen til politi- og påtalemyndighet er økt fra 8,2 milliarder kroner i 2005 til 12,9 milliarder kroner i 2012– en vekst på om lag 56 prosent (4,6 milliarder kroner nominelt). I 2013 foreslår vi å øke bevilgningen til politi og påtalemyndighet med ytterligere 724 millioner kroner.

For å oppnå en mer målrettet og effektiv utnyttelse av de til enhver tid tilgjengelige ressurser har regjeringen arbeidet med en resultatreform i politi- og lensmannsetaten. 22. juli-kommisjonens rapport tilsier imidlertid at vi i første omgang trenger å vektlegge en resultatreform for å bedre beredskapen. Derfor har regjeringen bestemt at det ikke bør legges frem en egen, bred stortingsmelding om resultatreform i politiet allerede i høst som tidligere varslet. For å sikre et fremtidsrettet politi som bekjemper kriminalitet på en moderne og publikumsrettet måte, trenger vi en grundigere analyse og gjennomgang av situasjonen i politiet enn det vi har. Hvordan denne gjennomgangen skal gjennomføres, vil bli nærmere beskrevet i stortingsmeldingen om 22. juli-kommisjon.

Høsten 2011 var det over 1700 flere årsverk i politi- og lensmannsetaten enn da flertallsregjeringen tiltrådte høsten 2005. I hvert budsjett de siste årene er det satt av midler i budsjettene til å ansette de nyutdannede fra Politihøgskolen i politiet. I 2013 vil vi sette av 150 millioner kroner til 350 nye årsverk for å legge til rette for at studentene skal få jobb.

- *sikre fortsatt høyt opptak av politistudenter, og fortsette arbeidet med å rekruttere flere kvinner og søkere med minoritetsbakgrunn*

De to siste årenes rekordhøye studentantall på 720 forslår vi å videreføre også i 2013. Det er en tredobling av de lave opptakene under Bondevik II-regjeringen. Av studentene som med bestått eksamen fra politihøgskolen våren 2011 hadde over 94 prosent jobb i politiet pr. august 2012.

- *igangsette arbeid med nye lokaler i Oslo for politihøgskolen, og etablere ny politiutdanning utenfor Oslo*

Fra før av er Politihøgskolen lokalisert til Bodø og Kongsvinger i tillegg til Oslo, og i fjor høst åpnet også en ny avdeling i Stavern. Det gjennomføres nå en mulighetsstudie for å se hvordan lokalbehovet best kan løses fremover.

- *klargjøre regelverket for å sikre at meldeplikten om bekymringer knyttet til vold og overgrep mot barn blir benyttet*

Stortinget har vedtatt en endring i straffeloven som innebærer at avvergingsplikten skjerpes og utvides.

- *evaluere virkningene av lovforbudet mot kjøp av seksuelle tjenester med tanke på å utforme gode og målrettede tiltak for å hjelpe prostituerte ut av prostitusjon*

Det vil bli gjennomført en evaluering av forbudet mot kjøp av seksuelle tjenester for å se om forbudet virker etter sin hensikt. Evalueringen vil bidra til bedre å kunne utforme gode og målrettede tiltak for å hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon.

Forbudet mot kjøp av seksuelle tjenester er ment å forebygge og avdekke menneskehandel ved å dempe etterspørselen etter en tjeneste der mange utøvere er ofre for menneskehandel. Det er viktig å motvirke eventuelle utilsiktede virkninger av forbudet. Et generelt inntrykk er at loven har ført til en reduksjon i markedet. I de store byene har man sett en nedgang i den synlige prostitusjonen, mens en eventuell nedgang på annonse- og innemarkedet ikke er like markant. Det har vært, og er, en stor utfordring å få innpass med hjelpetilbud til personene på innemarkedet, noe som kan være avgjørende for avdekking av menneskehandel og andre former for utnyttning på denne arenaen.

- *oppretholde en desentralisert politistruktur, styrke lensmannskontorene, og ha flere politiposter og mindre administrasjon ved en ny organisering i politidistriktene for å få et mer synlig og tilgjengelig politi*

Regjeringen har i sin periode gjennomført en betydelig styrking av politiet. Det er viktig at denne styrkingen bidrar til et politi som er bedre i stand til å forebygge og bekjempe kriminalitet, og som samtidig ivaretar befolkningens behov for trygghet, tilstedeværelse og service.

Regjeringen vil imidlertid ikke basere oppnåelsen av de kriminalpolitiske målene på økte ressurser alene, men vil også gjennomføre struktur- og fornyingstiltak. For å sikre et fremtidsrettet politi som bekjemper kriminalitet på en moderne og publikumsrettet måte, trenger vi en grundigere analyse og gjennomgang av situasjonen i politiet enn det vi har. Hvordan denne gjennomgangen skal gjennomføres, vil bli nærmere beskrevet i stortingsmeldingen om 22. juli-kommisjon.

- *styrke deltakelsen i internasjonalt politisamarbeid og etablere en innsatsstyrke mot internasjonal organisert kriminalitet for styrket samarbeid og samordning på tvers av politidistrikter og særorganer*

Østfold politidistrikt ble blant annet styrket med 30 stillinger til en "grensepakke" i 2010. Kampen mot mobile vinningskriminelle er styrket i en rekke politidistrikter landet over. En egen innsatsstyrke med basis i Kripos, Utrykningspolitiet, i Oslo politidistrikt og Hedmark politidistrikt har fått 45 stillinger, og det har ført til at innsatsen i form av etterretning, spaning og bistand til politidistriktene for å samordne innsatsen på tvers av distriktsgrenser er styrket. Lokale prosjekter og samordning gir allerede gode resultater i kampen mot utenlandske bander flere steder i landet. På landsbasis har for eksempel grove tyverier fra villa blitt redusert med 25,7 prosent siden 2008.

- *fortsette arbeidet med DNA-reformen*

Reformen innebærer flere stillinger og et opplegg for sentral finansiering av DNA-analyser, noe som frigjør ressurser i det enkelte politidistrikt. Etter DNA-reformen ble innført er antall personer registrert med søkbare profiler i DNA-registeret mer enn tredoblet, og er et viktig verktøy for å oppklare mer av kriminaliteten som ofte begås av et begrenset antall personer. Nær 3000 politifolk er utdannet for å sikre biologiske spor på åsteder. Det sikres dobbelt så mange spor på åstedene. Rundt halvparten av de spor som legges inn i registeret, treffer mot registrerte personer.

- *gi bedre oppfølging til ofre for vold og alvorlig kriminalitet*

Det er gjort flere endringer i voldsoffererstatningsloven som tilgodeser ofrene og deres etterlatte. Blant annet er anmeldelseskravet liberalisert, foreldelsesfristen for barn og unge er utvidet og det er lovfestet at barn som er vitne til vold har rett til voldsoffererstatning. Videre er den øvre grensen for voldsoffererstatning hevet fra 20 G til 60 G, men slik at den øvre grensen kan fravikes i særlige tilfelle. Samtidig ble personkretsen utvidet, slik at også personer som har bistått ofrene vil kunne få erstatning.

Det er mange voldsutsatte som venter på behandling av sin søknad om voldsoffererstatning. Terrorangrepene 22. juli 2011 medførte et enda større trykk på voldsoffererstatningsordningen. For å kunne håndtere den store saksmengden fikk voldsoffererstatningsmyndighetene (Kontoret for voldsoffererstatning og Statens sivilrettsforvaltning) økt bevilgning med til sammen 30 millioner kroner i 2012. I tillegg ble bevilgningen til selve erstatningsutbetalingene økt med 185 millioner kroner.

Rådgivningskontorene for kriminalitetsofrene har blitt vesentlig styrket, ikke minst ved at det har blitt opprettet nye kontorer i Bodø, Tønsberg, Steinkjer, og Vardø. Det har også blitt etablert en støttetelefon for kriminalitetsofre med nummer 80040008, hvor alle ofre og deres pårørende kan få gratis råd og veiledning.

- *at politiet skal ta i bruk registreringsverktøy for vurdering av voldsutsatthet slik at nødvendig beskyttelsestiltak blir satt i verk*

Registreringsverktøyet SARA-PV blir testet i Vestfold og Oslo politidistrikt.

- *styrke innholdet i soningen og styrke tilbakeføringsarbeidet for å få en helhetlig oppfølging av straffedømte*

Varetektskapasiteten er styrket, og opptaket ved fengselsskolen er økt i perioden 2006-2012 for å styrke sikkerheten for tilsatte og innsatte og bidra til en straffegjennomføring i tråd med føringene i St. meld. nr. 37 (2007-2008). For å øke kompetansen har kriminalomsorgen startet et «Kompetanseløft» for alle tilsatte som har vært i etaten i fem år eller mer. Fordi mange innsatte sliter med rusproblemer, har regjeringen etablert 13 rusmestringsenheter. De siste årene er budsjettene til kriminalomsorgen og forvaltningssamarbeidspartnere styrket for å heve kvaliteten i straffegjennomføringen og følge opp St.meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker - mindre kriminalitet - tryggere samfunn.

Det er etablert utdannings- og bibliotektilbud i alle fengsler der det er aktuelt. Fengselsopplæringen er betydelig styrket siden regjeringsskiftet i 2005. Det er nå etablert opplæring i alle de 51 fengslene regjeringen har sagt det skal være opplæring i. I tillegg er samarbeidet mellom arbeidsdriften i fengslene og formell opplæring styrket. Tilbakeføringsarbeidet er styrket ved at det er etablert 27 nye stillinger for tilbakeføringskoordinatorer i kriminalomsorgen. De skal samordne arbeidet kriminalomsorgen og de forskjellige samarbeidende velferdsetatene gjør i forhold til straffedømte som skal tilbakeføres til samfunnet.

- *gjennomføre en rettshjelpsreform i tråd med St.meld. nr. 26 (2008-2009) som gir raskere og bedre rettshjelp til flere*

Førstelinjerettshjelp prøves ut i et pilotprosjekt i kommuner i Rogaland og Buskerud og gjennom et interkommunalt samarbeid i Lindesnesregionen. Pilotprosjektet innebærer en ny førstelinjetjeneste der alle, uavhengig av inntekt, kan få inntil én times gratis juridisk bistand hos advokat eller rettshjelper uavhengig av sakstype. Pilotprosjektet vil bli sluttevaluert høsten 2012. Når evalueringen er ferdigstilt skal Justis- og beredskapsdepartementet vurdere hvorvidt det skal etableres en ordning med førstelinjerettshjelp.

- *utvide ordningen med hurtigbehandling, slik at utlendinger som begår kriminalitet pågripes, pådømmes og sendes ut av landet så raskt som mulig. Ved tilslutning til EUs soningsoverføringsavtale og flere bilaterale avtaler skal flere utenlandske kriminelle sone i hjemlandet*

Prosjektet med hurtigbehandling er videreført i Oslo, og tas også i bruk i Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag. I asylsaker hvor det foreligger konkrete holdepunkter for

å tvile på identiteten til asylsøkeren, har regjeringen innført en hurtig prosedyre som sørger for at UDI om å behandle sakene innen tre uker.

Regjeringen arbeider for å sikre tilslutning til EUs rammeavtale om soningsoverføring. Det er inngått bilaterale avtaler om soningsoverføring med Romania, Litauen og Latvia, Regjeringen har også fått på plass lovendringer som vil gjøre det lettere å inngå soningsoverføringsavtaler i fremtiden.

- *øke antallet uttransporteringer på utlendingsfeltet og styrke grensenære kontroller for å bekjempe kriminalitet*

Arbeidet med utsendelse av personer uten lovlig opphold i Norge er kraftig styrket. Ved utgangen av august 2012 hadde 4190 personer returnert. 2974 av disse ble tvangsmessig uttransportert av politiet. De øvrige reiste frivillig gjennom IOM. I tillegg bidrar økt kontroll i grenseområdene og mer effektiv uttransportering til å redusere antall asylsøkere uten kjent identitet og bekjempe kriminalitet. Målet for 2012 er å gjennomføre 4750 tvangsmessige uttransporteringer. Regjeringen foreslår å bevilge 14,7 millioner kroner til å øke antall returer på utlendingsfeltet i 2013.

- *oppretholde en desentralisert domstolsstruktur*

Dette ligger til grunn for organisasjonsplanleggingen i domstolene.

- *fortsette arbeidet for mer effektive, tilgjengelige og moderne domstoler, og sikre raskere saksbehandling med mer bruk av video- og fjernteknologi og fortsatt fornyingsarbeid*

Domstoladministrasjonen har flere pågående prosjekter for effektivisering av domstolene, som blant annet elektronisk samhandling med advokater (ELSAM) og utprøving av spesialiseringsordninger for dommere.

For å unngå økte saksbehandlingstider ble bevilgningen til domstolene økt med 15 millioner kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2010. Det ble lagt til grunn en midlertidig styrking over en periode på to år, og i budsjettet for 2011 ble bevilgningsøkningen videreført med 40 millioner kroner. Bevilgningsøkningen ble videreført delvis i 2012 med 33,75 millioner kroner.

For å holde saksbehandlingstidene i domstolene nede, foreslår Regjeringen en delvis videreføring av den toårige satsingen fra 2010 med 20 millioner kroner i 2013. Dette vil legge til rette for at domstolene kan opprettholde et fortsatt høyt aktivitetsnivå og videreutvikle de elektroniske saksbehandlingsløsningene i domstolene.

- *oppretholde styrkingen av jordskifterettene og gjennomføre tiltak for økt rekruttering*

Landbruks- og matdepartementet har hatt forslag til ny jordskiftelov på høring og arbeider med å følge opp høringsinnspillene. Forslaget vil innebære en styrking av jordskifterettene og angir også tiltak for å bedre rekrutteringen.

Bevilgningen til jordskiftedomstolene ble økt med 10 millioner kroner i 2012 til økt lønn for jordskiftedommerne for å bidra til at jordskiftedomstolene fortsatt skal kunne klare å rekruttere dyktige medarbeidere. Jordskiftedomstolene fikk også økt bevilgning i 2009 med 20 millioner kroner til bl.a. økt lønn og investeringer i nytt teknisk utstyr i jordskiftedomstolene.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *Utarbeidet ny lov om kommunale krisesentertilbud som trådte i kraft 1. januar 2010*

Lovens formål er å sikre at kvinner, menn og barn som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner får et godt og helhetlig krisesentertilbud. Kommunen skal sikre at tilbudet omfatter rådgivning gjennom et dagtilbud og heldøgns telefontjeneste, midlertidig botilbud og oppfølging i reetableringsfasen. Kommunen kan selv velge hvordan de vil organisere krisesentertilbudet.

- *Høringsnotat om kriminalisering av forberedelseshandlinger, om organisert kriminalitet mv.*

Blant de spørsmål som nå er på høring er om det bør innføres et eget straffebud som rammer den som planlegger terrorhandlinger, herunder i ensomhet. En annen problemstilling er om det å delta i terrortrening, og det å besitte gjenstander og informasjon med tanke på å begå fremtidige terrorhandlinger, bør kriminaliseres. Et særskilt spørsmål er hvorvidt medlemskap i terrororganisasjoner bør gjøres straffbart. Høringsnotatet behandler også spørsmålet om hvorvidt bestemmelsen om skjerpet straff ved organisert kriminalitet (kalt «mafia-paragrafen») bør justeres for å være mer anvendelig på løse grupperinger og nettverk.

- *Endring i straffeloven 1902 og 2005 som uttrykkelig kriminaliserer kjernefysisk terrorisme.*

Endringene er et viktig ledd i det internasjonale arbeidet mot terror. De muliggjør norsk ratifikasjon av FNs konvensjon mot kjernefysisk terrorisme

Samfunnssikkerhet og beredskap

Regjeringen vil:

- *videreføre det vedtatte arbeidet med nytt nødnett for beredskapsstatene*

Utbyggingen av landsdekkende nødnett er i gang og følger en ambisiøs, men realistisk tidsplan. Det vil gi bedre kommunikasjon på tvers mellom politi, brannvesen og helsepersonell og dermed raskere hjelp til publikum ved ulykker og kriser. Det første utbyggingstrinnet ble ferdigstilt i 2011 og omfatter seks politidistrikter rundt Oslofjorden. I tillegg legger Regjeringen opp til at redningshelikoptrene og

Hovedredningssentralen inkluderes ved den videre utbyggingen. Senere vil også andre organisasjoner med beredskapsansvar få anledning til å bruke Nødnett.

- *satse på brannforebyggende arbeid, samt bedre beredskap og håndteringsevne*

Regjeringen har satt ned to utvalg på brannsikkerhetsområdet. Det ene har gjennomgått og vurdert brannsikkerheten til særskilte risikogrupper. Utvalgets utredning har vært på høring og er nå til behandling. Det andre har utredet det samlede utdanningsbehovet i brannvesenet. Utvalget leverte sin utredning i juli, og denne skal nå sendes på høring. Regjeringen vil også nedsette en arbeidsgruppe som i løpet av 2013 skal legge frem forslag til hvordan ressursene som brukes på kommunenes brann- og redningsvesen kan utnyttes best mulig.

- *fortsette satsingen på redningstjenesten og redningshelikoptre*

Regjeringen og Stortinget har vedtatt å anskaffe inntil 16 nye redningshelikoptre til fastlandet og videreføre tjenestekjøp på Svalbard innenfor en kostnadsramme på 16,8 milliarder kroner. De første helikoptrene skal være på plass i 2016 og hele prosessen skal ferdigstilles i 2020. De fremtidige redningshelikoptrene skal også videreføre nåværende oppgaver som luftambulanse og andre viktige samfunnsoppdrag. Regjeringen foreslår også å bevilge 300 millioner kroner til vedlikehold av Sea King-helikoptrene for å sikre at de kan fortsette å fly med god tilgjengelighet og beredskap til de nye helikoptrene er på plass.

KAPITTEL 17: INNVANDRING OG INTEGRERING

Regjeringen vil føre en helhetlig innvandrings- og flyktningpolitikk forankret i Norges internasjonale forpliktelser. Regjeringen vil ha en balansert og kontrollert innvandring og en konsekvent asylpolitikk.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Arbeidsinnvandring

Nettoinnvandringen til Norge har vært særlig høy etter 2004. Det må ses i sammenheng med utvidelsen av EU/EØS samt gode jobbmuligheter i Norge. Det har siden gitt grunnlag for vekst i familieinnvandringen. Etter 2005 har arbeidsinnvandring utgjort den største innvandrer-kategorien. Polakker, og dernest svensker, har vært de største gruppene. Etter et lite fall i nettoinnvandringen i 2009 økte den igjen i 2010 og 2011.

Etter EUs direktiv om fri bevegelighet kan EØS-borgere fritt komme til Norge og arbeide. I tråd med direktivet ble det innført en registreringsordning for EØS-borgere 1. oktober 2009. Ordningen erstattet det tidligere kravet til arbeidstillatelse,.

Den nye utlendingsloven og -forskriften trådte i kraft 1. januar 2010. Formålet med reglene om arbeidsinnvandring var å gjøre det enklere for arbeidsgivere å ansette arbeidstakere fra land utenfor EØS-området. Blant annet ble deler av kontrollen av arbeidstakers kvalifikasjoner overlatt til arbeidsgivere, ved at oppholdstillatelse kan gis på bakgrunn av et lønnstilbud på minst 500 000 kroner. I tillegg er det innført en ordning med tidlig arbeidsstart, som innebærer at faglærte utlendinger kan starte å arbeide når de har levert en fullstendig søknad om oppholdstillatelse.

Endringene har gjort det mulig med kortere saksbehandlingstid. Utlendingsdirektoratet er siden 2012 bedt om å behandle 95 prosent av søknader om oppholdstillatelse fra arbeidsinnvandrere innen 8 uker.

Regjeringen har opprettet servicekontor for utenlandske arbeidstakere i Oslo, Stavanger og Kirkenes. Kontorene er et samarbeid mellom Utlendingsdirektoratet, politiet, Arbeidstilsynet og skatteetaten, og gir veiledning til både arbeidsgivere og arbeidstakere på flere ulike språk. Samlokaliseringen gjør at arbeidsinnvandrere kan få ordnet alle nødvendige papirer, som registrering og skattekort, på ett sted

Flyktning- og asylpolitikk

Regjeringen har lagt frem en melding til Stortinget om barn på flukt, der dilemmaer knyttet til barn som er asylsøkere og deres sårbarhet er løftet frem.

Regjeringen har også lagt frem en melding til Stortinget om norsk flyktning- og migrasjonspolitik i et europeisk perspektiv, som understreker nødvendigheten av samordning og harmonisering på asyl- og flyktningområdet i Europa, og Norges vilje til å bidra til fremgang i et europeisk samarbeid, jf. Melding St. 9 (2009-2010).

Regjeringen vil med bakgrunn i NOU 2010:12 Ny klageordning for utlendingssaker vurdere hvordan klagesaksbehandlingen bør organiseres for best å ivareta muligheten for politisk styring, rettssikkerhet, effektiv saksbehandling, samt legitimitet. NOUen har vært på høring med frist 1. oktober 2011. Justis- og beredskapsdepartementet vurderer nå høringsuttalelsene.

Regjeringen vil:

- *øke antallet kvoteflyktninger når antallet asylsøkere går betydelig ned. Regjeringens mål er å øke antallet kvoteflyktninger til minst 1500*

Norge har godt samarbeid med UNHCR om fordelingen av plasser mellom ulike flyktninggrupper av denne. Regjeringen har signalisert at de høye asylankomstene de senere årene har ført til en særlig utfordring for kommunene med hensyn til å bosette asylsøkere som har fått opphold/asyl i Norge. Dette er fortsatt en krevende situasjon. Med en fortsatt nedadgående tendens i antall nye asylsøkere vil bosettingssituasjonen over tid kunne bli bedre. Dette kan gi grunnlag for å høyne kvoten for overføringsflyktninger. Regjeringen vektlegger at gjenbosettingsarbeidet også kan være et strategisk bidrag til en internasjonal løsning av langvarige eller fastlåste flyktningssituasjoner, der både lokal integrering i oppholdslandet, repatriering til hjemland og gjenbosetting i tredjeland som Norge er komponenter. Dette er bakgrunnen for bl.a. uttak av eritreiske flyktninger fra Sudan, en over 40-årig flyktningssituasjon.

Norge har et årlig uttak av overføringsflyktninger tilsvarende 1 200 personer i året, der uttaket vurderes fleksibelt over en treårsperiode.

I RNB 2011 ble det bevilget midler til en ekstraordinær økning av kvoten for 2011 med 250 plasser som følge av flyktningssituasjonen i Nord-Afrika.

- *på bakgrunn av det offentlig nedsatte utvalgets anbefalinger vurdere mottakssystemet og tilbudet om innkvartering og tjenester til asylsøkere*

NOU 2011:10 om mottakstilbudet for asylsøkere ble overlevert regjeringen 6. juni 2011. NOU-en har vært på høring, med frist 15. januar 2012 og er nå til behandling i Justis- og beredskapsdepartementet.

- *i større grad benytte adgangen til å frihetsberøve utlendinger som er i en utsendelsesprosess der det foreligger unndragelsesfare eller uavklart identitet, og vil åpne for at det også kan benyttes frihetsberøvelse ved rettens kjennelse i*

utsendelsesprosessen overfor personer som begår kriminelle handlinger og personer som utgjør en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser

Dette er fulgt opp gjennom at Stortinget har vedtatt en lovendring som utvider politiets adgang til å benytte tvangsmidler overfor utlendinger som skjuler sin identitet, unndrar seg utsendelse eller begår kriminalitet. Dette vil styrke utlendingskontrollen og myndighetenes arbeid med effektivering av vedtak, og bidra til å bevare publikums tillit til asylinstituttet. Blant de sentrale virkemidlene er senkede beviskrav for å fengsle ved tvil om identitet eller fare for unndragelse. Det er også en ny hjemmel for å pålegge meldeplikt eller bestemt oppholdssted overfor utlendinger som er asylsøkere eller har ulovlig opphold, og som begår straffbare handlinger av en viss alvorgrad.

- *vil vurdere dagens adgang til å fremme omgjøringsbegjæring*

Problemstillingen inngikk i mandatet til klagesaksutvalget, NOU 2010:12 og vil bli vurdert sammen med oppfølgingen av denne.

- *utvide bruken av meldeplikt og pålegg om bestemt bosted blant annet overfor asylsøkere som ikke medvirker til sakens opplysning eller begår kriminalitet*

Dette er fulgt opp gjennom at regjeringen har foreslått og fått vedtatt utvidede hjemler for bruk av utlendingsrettslige tvangsmidler overfor utlendinger med uklar identitet, utlendinger som det er grunn til å frykte vil unndra seg utsendelse, og overfor kriminelle utlendinger og utlendinger som utgjør en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser.

- *opprette et nasjonalt identitets- og dokumentasjonssenter (NID)*

Et Nasjonalt ID-senter (NID), ble offisielt åpnet 15. november 2010. Det legges opp til en gradvis oppbygging av senteret over to år. NID vil bidra til en mer effektiv klarlegging av identitet, noe som vil gi raskere og flere uttransporteringer samt dempe presset på mottaksapparatet.

- *gjennomføre opptak av biometriske kjennetegn i visumsakene*

Gjennom endringer i utlendingsloven og utlendingsforskriften er det innført en ny ordning med Schengen-standardiserte oppholdskort som inneholder elektronisk lagret biometri i form av ansiktsfoto og fingeravtrykk.

- *legge til rette for økt deltakelse og arbeidsrettet aktivitet og plikt til aktivitet for asylsøkerne på asylmottak*

I NOU 2011:10 anbefales at kvalifisering bør være et tilbud til alle beboere i mottak. Utlendingsforskriften har i 2011 blitt endret slik at det blir enklere for asylsøkere å delta i frivillig arbeid.

- *fortsette arbeidet for å beskytte og yte bistand til ofre for menneskehandel*

Justis- og politidepartementet la i desember 2010 frem en ny handlingsplan mot menneskehandel. Årlig deler Justis- og politidepartementet ut om lag 10 millioner kroner i tilskudd til tiltak for norske og utenlandske prostituerte.

- *arbeide for større internasjonal innsats for internt fordrevne flyktninger*

Regjeringen har trappet opp støtten til organisasjoner som rapporterer på situasjonen til internt fordrevne og jobber for å sikre dem et større rettsvern. Regjeringen har også trappet opp støtten til UNHCR og Flyktningshjelpen som begge har internt fordrevne som en av sine fremste målgrupper. Regjeringen leder arbeidet i FNs generalforsamling med beskyttelse av internt fordrevne og har gjennom dette arbeidet gitt solid støtte til FNs spesialrepresentant for internt fordrevne. Regjeringen har videre gjennom sitt medlemskap i FNs menneskerettighetsråd bidratt sterkt til å sikre at mandatet til FNs spesialrapportør for internt fordrevne ble videreført og styrket for perioden 2010 til 2013.

- *styrke saksbehandlingsskapiteten og redusere saksbehandlingstiden i UDI og UNE*

Saksbehandlingsskapiteten er styrket betydelig i UDI og UNE i 2008-2012. Det er et mål at antall ubehandlede saker skal reduseres både i UDI og UNE, forutsatt at tilstrømningen av nye saker er på dagens nivå. EFFEKT-programmet er et sentralt virkemiddel i satsingen på å effektivisere utlendingsforvaltningen og bedre servicen overfor brukerne. De nye løsningene vil gi en bedre samordning og kommunikasjon mellom Utlendingsdirektoratet, politiet, utenriksstasjonene, Utlendingsnemnda og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.

- *bedre samarbeidet med kommunene om etablering av asylmottak*

Eksisterende samarbeidsavtale om bosetting av flyktninger med KS ble i 2009 utvidet til også å omfatte samarbeid ved etablering og nedlegging av mottaksplasser og omsorgssentre. Regjeringen ønsker et mer forpliktende samarbeid med kommunesektoren for å øke bosettingen slik at den møter behovet og vil blant annet ta initiativ til å inngå en ny treårig samarbeidsavtale med KS.

- *sikre raskere bosetting av flyktninger som har fått oppholdstillatelse i kommune*

Regjeringen har bidratt til å stimulere til økt bosetting, herunder økt bosetting av enslige, mindreårige flyktninger under 18 år. Vi har bedret rammevilkårene for kommuner som bosetter funksjonshemmede innvandrere. Regjeringen har i statsbudsjettet for 2011 styrket Husbankens tilskudd til utleieboliger for å øke tilgangen på utleieboliger til flyktninger. Det er også foreslått å etablere et forprosjekt for nye IKT-løsninger for et effektivt bosettings- og tilskuddsforvaltningssystem. Vi har styrket arbeidet med integrering blant annet gjennom å øke integreringstilskuddet til kommunene for enslige, voksne flyktninger og gi integreringstilskudd også for barn som er født inntil 6 måneder etter at mor er bosatt i en kommune. Vi har gjeninnført integreringstilskudd for familiegjenforente.

Et prosjekt med direkteplassering av enslige mindreårige asylsøkere gjennomføres i perioden høsten 2011 til sommeren 2013.

- *at flere med avslag bare skal gis tilbud om å bo i ventemottak fram til uttransportering kan gjennomføres. Regjeringen vil også vurdere returfremmende tiltak for barnefamilier*

Erfaringer viste at ventemottakene ikke fungerte etter hensikten. Regjeringen besluttet derfor å legge ned ventemottakene, og gi alle personer med endelig avslag på søknad om beskyttelse tilbud om innkvartering i asylmottak. Det skal fokuseres på returrettede tiltak og aktiviteter i mottak. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2013 å øke bevilgningen til Utlendingsdirektoratet og politiet med til sammen 20 millioner kroner i for å øke antall returer av utlendinger uten lovlig opphold. Gjennom en koordinert innsats av virkemidler og tiltak knyttet til både frivillig- og tvangsretur, er målet at 6 650 personer uten lovlig opphold skal returnere. Dette er en økning på 250 fra 2012. I 2014 skal antallet returer øke med ytterligere 300.

- *redusere antallet personer uten behov for beskyttelse som søker asyl i Norge, og løpende vurdere behov for nye tiltak for å oppnå dette*

Regjeringen har gjennomført en rekke tiltak for å redusere antall personer uten behov for beskyttelse som søker asyl i Norge. Antall asylsøkere til Norge er betydelig redusert siden 2009. I 2009 ble det registrert 17 226 asylsøkere, i 2011 var tallet 9 053. For enslige mindreårige asylsøkere var nedgangen enda mer markert, fra 2500 i 2009 til 858 i 2011. Første halvår 2012 har det kommet 4 260 asylsøkere derav 443 enslige mindreårige. Antallet asylsøkere holder seg stabilt sammenlignet med 2011. Antall enslige mindreårige har steget med om lag 25 prosent sammenlignet med i 2011.

- *intensivere arbeidet med å få på plass gode returavtaler, føre en samlet og enhetlig returpolitikk og bruke bistands- og utviklingspolitikk til å understøtte arbeidet med å få til retur og reintegrering av personer uten lovlig opphold i Norge*

En rekke tilbaketakelsesavtaler er inngått. Norge fører samtaler og forhandlinger med en rekke land, bl.a. i Afrika og Asia. Inneværende år er avtale inngått med Etiopia. I 2011 ble det inngått avtale med Georgia og Tanzania, mens det ble inngått avtaler med Armenia, Kazakhstan og Kosovo i 2010.

Det er en målsetning at personer som får avslag på opphold i Norge skal returnere frivillig. Det er opprettet flere retur- og reintegreringsprogrammer for å fremme frivillig retur. Det er innført et generelt program, hvor reintegreringsstøtten er gradert etter hvor snart etter endelig avslag det søkes om frivillig retur. Videre er det innført egne retur- og reintegreringsprogram til Afghanistan, Irak og Etiopia. Et pilotprosjekt er innført for frivillig retur til Somaliland. Det er også egne program med reintegreringsstøtte for barnefamilier, enslige mindreårige og unge voksne, samt for ofre for menneskehandel.

- *heve terskelen for opphold på humanitært grunnlag*

Regjeringen har gjennomført flere tiltak for å stramme inn praksis når det gjelder opphold på humanitært grunnlag. Det er blant annet innført i utlendingeforskriften et vilkår for oppholdstillatelse på humanitært grunnlag at søkeren framskaffer dokumentasjon på sin identitet. Selv om det ikke fremlegges slik dokumentasjon, kan myndighetene likevel gi en tillatelse, men da med begrensninger. Begrensningene kan bestå i at tillatelsen ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse, familieinnvandring eller fornyelse. Begrensningene opphører dersom søkeren framlegger dokumentasjon på identiteten sin.

- *innføre et generelt krav om fire års arbeid – og eller utdanning som vilkår for familieetablering*

Fra 2010 er det vilkår om at utlendinger som har fått opphold i Norge som flyktninger, opphold på humanitært grunnlag eller opphold på grunn av familieinnvandring, må ha fire års arbeid eller utdanning i Norge for at familiemedlemmene skal kunne innvilges opphold for familieetablering. Bakgrunnen for endringen var å få redusert ankomstene av asylsøkere uten beskyttelsesbehov, og som et insentiv til å ta arbeid eller utdanning for mål-gruppen. Praksis viser at det foreløpig er et begrenset antall saker hvor underholdskravet er oppfylt, men ikke fireårskravet.

- *støtte FNs høykommissær for flyktningers arbeid for å sikre og fremme flyktningers rettigheter*

Norge har en god dialog med FNs høykommissær blant annet om UNCHRs ulike anbefalinger og norsk praksis. Norge er blant UNCHRs største bidragsytere. Norge er en aktiv støttespiller for UNHCR i deres arbeid med å forhindre at krigsforbrytere, stridende eller personer med tilknytning til terrororganisasjoner, gis beskyttelse som flyktninger. Norge er også en viktig partner med UNHCR mht. gjenbosetting av flyktninger.

Enslige mindreårige asylsøkere

Regjeringen vil:

- *etablere omsorgs- og utdanningstilbud for enslige mindreårige asylsøkere i deres opprinnelsesland*

Arbeidet med etablering av omsorgstilbud i Afghanistan videreføres innenfor rammen av ERPUM (European Return Platform for Unaccompanied Minors). Dette er et samarbeidsprosjekt finansiert av EUs returfond hvor Norge deltar sammen med Sverige, Storbritannia og Nederland. Regjeringen har økt reintegreringstøtten for unge voksne (18-23 år) som returnerer til Afghanistan.

- *arbeide for at barn i mottak eller omsorgssentre får en god barnefaglig oppfølging*

I 2009 ble den øremerkede avsetningen til enslige mindreårige asylsøkere (EMA) styrket, for å gi enslige mindreårige asylsøkere et tilbud som ivaretar deres spesielle behov. I 2010 innførte UDI et utvidet tilsyn som i større grad enn tidligere skal vurdere barnas omsorgssituasjon.

- *bidra til nok verger til enslige mindreårige asylsøkere*

Ny representantordning for enslige mindreårige asylsøkere vil innføres med foreslått virkning fra 1. juli 2013. Endringen er en oppfølging av NOU 2004: 16. Tiltaket vil styrke enslige mindreårige asylsøkeres rettssikkerhet gjennom å utvide dagens ordning og sikre representanter for alle.

- *arbeide for rask bosetting i kommunene av enslige mindreårige asylsøkere*

Regjeringen har bidratt til å stimulere til økt bosetting av enslige, mindreårige flyktninger under 18 år. De som bosettes fra 2010 får førsteårs integreringstilskudd etter voksen sats.

Et prosjekt med direkteplassering av enslige mindreårige asylsøkere gjennomføres i perioden høsten 2011 til sommeren 2013. Prosjektet prøver ut bosetting til en kommune direkte fra transittmottak for å redusere barnas oppholdstid i mottak og redusere antall flyttinger. Pilotprosjektet blir følgeevaluert. Det vil bli lagt frem en evalueringsrapport i 2013.

Inkludering

Regjeringen vil:

- *arbeide for økt sysselsetting og lavere ledighet blant innvandrerbefolkningen. Vi vil ha særlig fokus på enkelte grupper av kvinner med lav sysselsetting*

Innvandrere har gjennomgående noe lavere sysselsetting og høyere ledighet enn befolkningen for øvrig. Blant ledige som har behov for arbeidsrettet bistand fra Arbeids- og velferdsetaten, skal innvandrere prioriteres ved inntak til arbeidsmarkedstiltak. Regjeringens satsing på arbeidsmarkedstiltak er derfor viktig for å få flere innvandrere i arbeid. Et bredt spekter av arbeidsmarkedstiltak kan benyttes, med utgangspunkt i den enkeltes behov. Arbeids- og velferdsetaten samarbeider med kommunene om gjennomføring av introduksjonsprogram for nyankomne innvandrere, og arbeidsmarkedstiltak inngår som sentrale elementer i både kvalifiseringsprogrammet og Ny sjanse. I absolutte tall er det noe flere innvandrerkvinner som deltar på arbeidsmarkedstiltak enn menn.

Ny sjanse er et prosjekt hvor målet er å prøve ut et kvalifiseringsprogram for innvandrere som har vært bosatt i Norge i flere år og fortsatt mangler tilknytning til

arbeidslivet. Målgruppen er innvandrere fra landgrupper med lav sysselsetting eller høy arbeidsledighet, innvandrerkvinner som er hjemme med barn og som ikke får sosialhjelp og arbeidsledig innvandrerungdom mellom 18-25 år som er avhengige av sosialhjelp. Resultatrapporter fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet viser at fra starten i 2005 og frem til 2009 gikk totalt 43 prosent av deltakerne over til arbeid eller utdanning.

Regjeringen innfører tiltaket *Jobbsjansen* fra sommeren 2013. Tiltaket retter seg spesielt mot hjemmeværende kvinner som ikke deltar i opplæring eller kvalifisering, og som ikke får sosialhjelp. Jobbsjansen skal gjennom individuelt tilpassede programmer gi bedre ferdigheter i norsk, bedre innsikt i norsk samfunnsliv samt styrkede kvalifikasjoner for å delta i arbeidslivet. Regjeringen vil bygge videre på erfaringene fra forsøksordningen *Ny sjanse* i utviklingen av *Jobbsjansen*.

Gründervirksomhetene blant innvandrere i Norge er et positivt bidrag til verdiskapningen i samfunnet. Regjeringen har foreslått å styrke arbeide med å legge til rette for innvandrere som entreprenører. Erfaring tyder på at innvandrere kan ha særlige utfordringer når de skal etablere egen bedrift fordi de kan ha vanskeligheter med å få lån, samt manglende kjennskap til norske rutiner og prosesser. I 2012 har IMDi tildelt midler til Buskerud fylkeskommune, som gjennom sitt eierskap i Norsk senter for flerkulturell verdiskapning, skal opprette et regionalt etablerersenter. Senteret skal tilby opplæring, individuell veiledning og oppfølging til innvandreretablerere, og være et kunnskapssenter med kompetanse- og veiledningstjenester for andre kommuner og aktører i regionen. I tillegg har IMDi tildelt midler til bydel Grorud, Oslo kommune, for at de skal starte opp et tilbud til innvandreretablerere i Groruddalen. Målsetningen med tiltakene er å finne modeller for permanente ordninger.

IMDi har også gitt midler til Nordlandsforskning, som har utredet modeller for finansieringsordninger for etablerere, med fokus på å imøtekomme særskilte hindre for innvandrere.

Det er utarbeidet en veiledende mal til aktivitets- og rapporteringsplikten (kjønn, nedsatt funksjonsevne og etnisitet, religion m.v.) for alle statlige virksomheter.

- *sikre god gjennomføring og kvalitet i introduksjonsprogrammet og sikre god overgang til opplæring eller arbeid*

Dette følges opp av regjeringen. Stortinget har vedtatt å innføre kommunal internkontroll og fylkesmannstilsyn med ordningene i introduksjonsloven. Lovendringen i introduksjonsloven trådte i kraft 1. september 2012. For å sikre god kvalifisering av nykomne innvandrere har regjeringen i statsbudsjettet for 2013 foreslått å omprioritere 32 millioner kroner til tilskudd som kommunene kan søke på til tiltak for å bedre kvaliteten og resultatene i introduksjonsprogrammet og opplæringen i norsk og samfunnskunnskap.

- *øke rett og plikt til norskopplæring fra 300 til 600 timer, samt innføre obligatorisk avsluttende prøve i norsk*

Regjeringen har foreslått og fått vedtatt i Stortinget å øke retten og plikten til opplæring i norsk og samfunnskunnskap fra 300 til 600 timer, jf Prop. 79 L (2010-2011).

Lovendringen trådte i kraft 1. januar 2012, og omfatter personer som får en oppholdstillatelse som gjør at de kommer inn i personkretsen for opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter denne datoen. Regjeringen har innført obligatoriske avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap.

- *innføre krav for alle med plikt til norskopplæring om å ha bestått norskprøve eller statsborgerskapsprøve for å kunne få norsk statsborgerskap*

Regjeringen har gjennom lov 24. juni 2011 nr. 19 innført obligatoriske avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap. Regjeringen har fortsatt til vurdering om det skal innføres vilkår om bestått avsluttende prøve i norsk og/eller samfunnskunnskap som vilkår for å få norsk statsborgerskap.

- *vurdere tiltak som kan føre til raskere bosetting av personer som har fått opphold i Norge*

Regjeringen har bidratt til å stimulere til økt bosetting, og økte integreringstilskuddet til kommunene i statsbudsjettet for 2011 for enslige, voksne flyktninger og gir integreringstilskudd også for barn som er født inntil 6 måneder etter at mor er bosatt i en kommune.

I statsbudsjettet for 2011 ble Husbankens tilskudd til utleieboliger styrket for ytterligere å øke tilgangen på utleieboliger til flyktninger, jf. Prop. 1 S for Kommunal- og regionaldepartementet. I statsbudsjettet for 2011 ble det etablert et forprosjekt for nye IKT-løsninger for et effektivt bosettings- og tilskuddsforvaltningssystem, jf. Prop. 1 S fra Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Regjeringen ønsker et mer forpliktende samarbeid med kommunesektoren for å øke bosettingen slik at den møter behovet og vil blant annet ta initiativ til å inngå en ny treårig samarbeidsavtale med KS.

- *arbeide mot diskriminering og for en inkluderende rekrutteringspolitikk, blant annet i samarbeid med arbeidslivets parter, slik at innvandreres kompetanse kommer til nytte i det norske samfunnet på alle nivåer i arbeidslivet*

Regjeringen har fra januar 2009 styrket det rettslige vernet mot diskriminering i arbeidslivet med innføringen av en plikt for offentlige og private arbeidsgivere og arbeidslivets organisasjoner, om å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering (aktivitets- og rapporteringsplikt i diskrimineringsloven og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven). Lignende plikt følger av likestillingsloven, og ble introdusert i 2003.

Regjeringen har lagt fram en ny handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering, i april 2009. Vi har samarbeidet med de 8 hovedorganisasjonene i arbeidslivet om tiltak i handlingsplanen for å bekjempe diskriminering i arbeidslivet. Det er utarbeidet en veileder for arbeidslivet i de nye aktivitets- og rapporteringspliktene. Vi har igangsatt forskningsprosjekter for å kartlegge art og omfang av diskriminering i arbeidslivet. Det er utviklet et program for mangfoldsledelse i staten rettet mot statlige ledere og tilsatte. Det er også gitt midler til mentorprogram for etniske minoriteter, blant annet med et særlig fokus på kvinner, for å øke deres rekruttering og muligheter i arbeidslivet.

En partssammensatt arbeidsgruppe kom i 2009 med flere forslag til tiltak for å øke rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn i arbeidslivet. I prosjektet *Mangfoldsløft* er det utviklet lokale samarbeidsprosjekt i Fredrikstad, Skien og bydel Søndre Nordstrand i Oslo med deltakere fra kommunene, NAV-kontoret og partene i arbeidslivet. Tiltaket ble avsluttet i 2010 og er blitt evaluert. Erfaringer fra prosjektet videreføres i NAV.

Mangfoldsportalen.no ble lansert i 2009, i samarbeid med partene i arbeidslivet. Portalen gir informasjon og veiledning om rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn og mangfoldsarbeid. Nettsiden inneholder flere e-kurs, blant annet i mangfoldsledelse. Siden retter seg mot arbeidsgivere, tillitsvalgte og ansvarlige for opplæring og personalpolitikken i virksomheter i offentlig og privat sektor. Mangfoldsprisen deles ut årlig av statsråden for å premiere både offentlige og private virksomheter som utmerker seg ved sin innsats for etnisk mangfold i arbeidslivet. Partene i arbeidslivet utgjør juryen, sammen med Av.dir og Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM). Lørenskog kommune og Ikea er blant vinnerne av prisen.

Ordningen innen statsforvaltningen med at minst en søker med innvandrerbakgrunn skal innkalles til intervju dersom han eller hun er kvalifisert for stillingen er videreført. Ordningen har vist seg å fungere godt i staten. Regjeringen har gitt Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) i oppdrag å be kommunesektoren innføre tilsvarende intervjuordninger på frivillig basis. Se eget kulepunkt lenger ned.

I 2008 startet et toårig forsøk med moderat kvotering av personer med innvandrerbakgrunn i stillinger i 12 statlige virksomheter. Moderat kvotering vil her si at dersom to søkere har tilnærmet like kvalifikasjoner skal søkeren med innvandrerbakgrunn prioriteres. Evaluering viser at kvotering i liten grad er blitt benyttet, og at ordningen er dårlig implementert i noen av virksomhetene. Samtidig viser evalueringen at tiltaket har skapt økt bevissthet og oppmerksomhet knyttet til rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn. Det kan se ut til at to år er for kort tid til å implementere og se effekt av tiltaket. Forsøket er forlenget med to nye år, ut 2013. Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet er blitt med i forsøket.

Regjeringen har de to siste årene avsatt 3,4 millioner kroner i støtte til ulike prosjekter i regi av offentlige og private virksomheter for å fremme likestilling og hindre diskriminering i arbeidslivet.

- *vurdere endringer i integreringspolitikken på bakgrunn av det statlige utvalget som ser på sammenhengen mellom inn- og utvandring og utvikling av våre velferdsordninger*

Brochmannutvalget leverte sin utredning, NOU 2011:7 Velferd og migrasjon, 10. mai 2011. Utvalget analyserte velferdsmodellens økonomiske bærekraft, og drøftet mulige tiltak og strategier innenfor innvandringspolitikk, arbeidslivs- og integreringspolitikk og generell velferdspolitik for å gjøre velferdsstaten og arbeidslivet mer robust for å takle migrasjon. Utredningen ble sendt på høring primo juni 2011, med høringsfrist medio september s.å. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, i samarbeid med bl.a. Arbeidsdepartementet, har fulgt opp utredningen i det løpende arbeidet, samt gjennom en stortingsmelding om en helhetlig integreringspolitikk som legges fram høsten 2012.

- *vurdere endringer i språkopplæringen for minoriteter på bakgrunn av anbefalinger fra det offentlige utvalget som er oppnevnt*

Østbergutvalget har foretatt en bred gjennomgang av språkopplæringen for minoritetsspråklige barn, og leverte sin innstilling juni 2010 (NOU 2010: 7). Regjeringen har som en oppfølging av denne lagt fram lovforslag som klargjør at skoleeieren kan tilby særskilt organisert innføringstilbud til nyankomne minoritetsspråklige elever. Lovendringen trådte i kraft 1. august 2012.

Utdanningsdirektoratet arbeider med en veileder om bruk av innføringstilbud i grunnskolen og videregående opplæring som skal kunne tas i bruk i løpet av 2012. Veilederen retter seg mot skoleeiere, skoleledere og lærere og skal inneholde forslag til både organisering og innhold i tilbudene.

Det er behov for et bedre kunnskapsgrunnlag knyttet til tilbudet som gis nyankomne elever, både i grunnskolen og i videregående opplæring. Ulike innføringstilbud vil derfor bli evaluert for å finne ut hvilke tilbud som fungerer best. Regjeringen vil ha særlig oppmerksomhet rundt situasjonen for elever som kommer til Norge seint i skoleløpet med liten skolebakgrunn.

En rekke forslag i NOUen gjenstår å vurdere. Kunnskapsdepartementet vil følge opp utredningen i det videre arbeidet.

- *gi flere mulighet til morsmålsopplæring. I en globalisert verden er tospråklighet en ressurs*

Østbergutvalget har foretatt en bred gjennomgang av språkopplæringen for minoritetsspråklige barn, og leverte sin innstilling juni 2010 (NOU 2010: 7). Kunnskapsdepartementet vil følge opp utredningen. I forbindelse med revidert

nasjonalbudsjett for 2012 foreslo regjeringen og fikk vedtatt å bevilge 5 millioner kroner til å utvide og forbedre den digitale læringsressursen Morsmal.no samt til å utvikle kartleggingsprøver i grunnleggende norsk og på ulike språk for minoritetsspråklige elever. Den digitale læringsressursen gjør det mulig for elever å bruke morsmålet uavhengig av om skolene har tilgjengelige morsmåls lærere eller ikke. På den måten kan barn og elever dra nytte av sin totale språkkompetanse.

I dag er det mulig å ta eksamen i en rekke fremmedspråk i videregående opplæring, enten som elev eller som privatist. Elever vil da kunne få dokumentert kompetanse i morsmålet. Det tilbys eksamen i til sammen fjorten språk, og det arbeides med å utvide antallet språk som kan tas som privatist. Å tilby tospråklige, digitale læringsressurser kan også bidra til at barn og unge får utnyttet og utviklet sin språklige kompetanse. Regjeringen vil utvide antallet språk for privatisteksamen i videregående opplæring.

- *bedre samordningen av arbeidet for å følge opp norske barn i utlandet*

Regjeringen har sendt på høring et forslag om å innføre en ordning med stans av offentlige ytelser og barnebidrag ved internasjonal barnebortføring. Høringen avdekket behov for ytterligere utredning av enkelte forslag.

- *vurdere utvidelse av den statlige ordningen med at der hvor det finnes kvalifiserte søkere med minoritetsbakgrunn, skal minst en innkalles til intervju, til også å omfatte kommunale og fylkeskommunale stillinger*

Regjeringen har gitt Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) i oppdrag å be kommunesektoren å innføre tilsvarende intervjuordninger på frivillig basis. IMDi bistår kommunene som har behov for det med råd, veiledning og kompetanse. Noen kommuner har allerede innført ordningen på eget initiativ blant annet Oslo, Sandnes og Bergen. Sarpsborg kommune og Østfold fylkeskommune er blant de nye kommunene som har innført ordningen.

- *gjøre det enklere å få godkjent utdanning og relevant arbeidserfaring fra utlandet*

Regjeringen har gjennomført en kartlegging av barrierer for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner for personer med yrkesutdanning fra utlandet. Rapporten følges opp.

- *nedsatte et offentlig utvalg som skal se på muligheter og utfordringer i et flerkulturelt Norge og med bakgrunn i dette foreslå prinsipper og tiltak for inkluderings og integreringsarbeidet*

Regjeringen nedsatte Inkluderingsutvalget som gjennom sitt arbeid har løftet fram utfordringer og muligheter i et flerkulturelt Norge, og med bakgrunn i dette foreslått tiltak i inkluderings- og integreringspolitikken. Utvalget ble ledet av Osmund Kaldheim, og leverte sin utredning NOU 2011:14 *Bedre integrering – Mål, strategier, tiltak (2011:14)* 14. juni 2011. Utredningen ble sendt på høring. Melding til Stortinget

om integreringspolitikk som fremmes høsten 2012 bygger blant annet på kunnskap, analyser og vurderinger fra Inkluderingsutvalget utredning.

KAPITTEL 18: KIRKE-, RELIGIONS- OG LIVSSYNSPOLITIKK

Trosfrihet og religionsfrihet er grunnleggende verdier som samfunn og lovverk må styrke og beskytte. Alle har rett til å praktisere religion og livssyn etter eget ønske, og alle religioner og livssyn skal ha rett til likeverdig statlig finansiering.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen vil:

- *følge opp kirkeforliket*

Regjeringen har fulgt framdriftsplanen for gjennomføring av kirkeforliket. Det er vedtatt endringer i Grunnlovens bestemmelser om statskirkeordningen i tråd med kirkeforliket. Som følge av dette er det også vedtatt endringer i kirkeloven og underliggende regelverk, blant annet slik at biskoper og proster nå tilsettes av henholdsvis Kirkerådet og bispedømmerådene.

Regjeringen har i samarbeid med Den norske kirke gjennomført en demokratireform i kirken gjennom de kirkelige valgene i 2009 og 2011, med utprøving av nye regler for valg til bispedømmerådene og Kirkemøtet.

Regjeringen har styrket Bispemøtes presesfunksjon gjennom et tolvte bispeembete i Trondheim.

Det er vedtatt endringer i gravferdsloven, i tråd med kirkeforlikets forutsetninger om at det skal gjøres tilpasninger som ivaretar hensynet til minoritetene. Det er oppnevnt et offentlig utvalg som skal vurdere enkelte rettslige og økonomiske spørsmål på gravferdsområdet.

- *sammen med kirkens organisasjoner gjennomgå og forbedre valgordningen for Kirkevalget og medlemsregisteret*

Demokratireformen er evaluert. Regjeringen vil, på bakgrunn av Den norske kirkes behandling av forslag til valgordning, komme tilbake til Stortinget med en sak om ny valgordning for Den norske kirke i løpet av våren 2013.

Det ble bevilget nær 72 millioner kroner i alt til gjennomføring av kirkevalgene i 2011.

Det er gjennomført tiltak for å rydde opp i kirkens medlemsregister i sammenheng med kirkevalgene i 2009 og 2011.

Utgitt av:
Statsministerens kontor

Publikasjonen finnes også på:
www.regjeringen.no/smk

Omslagsbilde:
T. Kittelsen - Langt langt borte saa han noget lyse og glitre
Fotograf: Børre Høstland
Copyright: Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design

Trykk: Departementenes servicesenter - 10/2012 - 100

